VÖRÖSMARTY MIHÁLY
ÖSSZES KÖLTEMÉNYEI

TARTALOM

Kisebb költemények 1818-1833 14

ATYÁM SÍRJÁHOZ 15
A KORCSOKHOZ 15
KLIVÉNYIHEZ 16
(BOLDOGOK A GYENGÉK...) 16
T. CZINKE ÚRNAK 16
A RÉGI ÜDŐK EMLÉKEZETE 17
HUCSKÓ 18
SONETT 19
KÚTIRÁS 19
PÓRDAL 19
AZ ELMENŐHÖZ 20
EGY KORÁN HALÓ VÉGSZAVA 20
(AKI NEM TUD...) 21
A BUJDOSÓ 21
A SZERELMES 22
A GYÖTRŐDŐ 22
(A JÖVŐNEK SZÉP REMÉNYIT...) 23
AZ ÉLETGYŰLÖLŐNEK KETTŐS PANASZA 24
(BOLDOGSÁGOT OHAJT...) 25
(AZ IFJÚSÁG ÉS ÁRTATLANSÁG) 25
(CSENDES VOLT AZ ÜDŐ...) 27
A PÓKFI ÉS SZÚNYOG 30
A HAJDANI NEMESSÉG EMLÉKE 30
A VÖLGYI LAKOS 31
(FERGETEG DÚL...) 32
EMMIHEZ 32
ÍDÁHOZ 33
KLIVÉNYI BARÁTOMHOZ 33
AZ ELHALÓ REMÉNY 34
AZ 1821-DIKI TÉL 34
A ZIVATAR 35
(MIG GONDOK NÉLKŰL...) 35
AZ IFJU VITÉZ 35
ALKU A TERMÉSZETTEL 36
A BUJDOSÓ GYILKOS 37
A BÚS VÁNDOR 37
AZ ELHAGYOTT 38
SZOMORÚ BIZTATÁS 38
A CSENDES HALÓ 39
AZ ISTENI JÓSÁG 39
A KOSZORÚ 40
A HAMIS ALVÓ 41
RÁKÓCZY BERCSÉNYINÉL LENGYEL ORSZÁGBAN 42
ÁLOM ÉS VALÓ 42
REMÉNY S EMLÉKEZET 43
EGY SZÉPHEZ 43
NEFELEJTS 44
GNÓMÁK 44
(EPRET ESZIK MIKLÓS...) 44
SZIGETVÁR 44
A CSALOGÁNYHOZ 45
LELKEMHEZ 46
SZERELMESEK 46
VILLIDAL 47

A REMÉNYHEZ 48
A GŐGÖS 49
A GYÖTRŐDŐ 50
A SZÁNAKODÓHOZ 51
A HAJNALHOZ 51
(MAJD MEGLÁSSUK - URAM...) 52
(ALUDJATOK SZÉP ÁLMAIM...) 52
JOLÁHOZ 53
A BONYHÁDI ERDŐBEN 54
BUCSUZÓ 54
EGYED ANTALHOZ 55
T[ESLÉR] BARÁTOMHOZ 56
EGY BARNA CSUFOLÓDÓ TRÉFÁSRA 56
ANGYAL BANDIHOZ 57
NÉVNAPI KÖSZÖNTÉS 57
VIRÁG BENEDEKHEZ 57
EGYED ANTALHOZ 59
TESLÉR BARÁTOMHOZ 59
ÚJ KÍNOK 60
EGYEDHEZ 61
VOLT TANÍTVÁNYAIMHOZ 61
TOLDY CSEPELBEN 66
A JUHÁSZ ÉS BOJTÁR 68
HELVILÁHOZ 70
EGY FESTETT NEFELEJTS ALÁ 71
A FELLEGEKHEZ 71
DÁMON PANASZA 72
A PÁSZTORLEÁNYOK 72
MYRTILL ÉS DAPHNE 73
A BÁTORTALAN SZERELEM 74
A HAMIS LEÁNYKA 75
FEHÉRVÁR 76
A HÁROM EGYESÜLT FEJEDELMEKRE 78
CENCIHEZ 78
A TEMPLOMBA ZÁRATÁSOMKOR 78
JESZENSZKY MIKLÓSHOZ 79
A PATVARISTA 80
EGY CIFRÁN KÉSZÜLT MELEG HÜSELŐRE 80
ZOTMUND 81
A VIRÁG 83
A LANTHOZ 84
A SZERELMES 85
A TÜNŐDŐ 85
NÁNDORRÓL 86
REJTETT-SZÓ 86
SZEBB AZ ASSZONY, HA HAMIS 87
ÁRTATLAN LÁNY ÉNEKE 87
MOSTANI SZÉP VERS, ÉS FELLENGŐS 88
A HITLEN 88
BÚCSÚ 89
ÉJJEL 90
A BŰNÖS SÍRVERSE 92
AZ IMÁDKOZÓHOZ 92
ÁLOM 94
SEJTÉS 95
A GYÁVA GONOSZ 95
A LEGJOBB ORVOS 96
BÚCSÚ 96
A FARKAS 96
KIS GYERMEK HALÁLÁRA 96

CSABA SZERELME ... 97
ÁRPÁD EMELTETÉSE ... 98
A SZELLŐHÖZ ... 98
A SZÉP LEÁNY ... 99
UTÓHANG CSERHALOMHOZ ... 100
ANDRÁS ÉS BÉLA ... 100
(AKI HA PLÚTÓNÁL...) ... 101
ORSZÁGGYŰLÉS ... 101
BÖRZSÖNYBEN ... 102
A BUCSUZÓ ... 103
A SZERELMETLEN ... 105
FÖLDI MENNY ... 106
HELVILA HALÁLÁN ... 106
A SZÉP VIRÁG ... 107
A PLAGIARIUS ... 108
A SZEMEK ... 108
A SZÍV TEMETÉSE ... 110
MIKES BÚJA ... 110
CSÁK ... 111
KÉRELEM ... 113
(JŐ MESSZIRŐL...) ... 114
A MAGYAR KÖLTŐ ... 115
(MELY HŐS AZ...) ... 116
VERSKOSZORÚ ... 117
TÚRI NŐJE ... 117
ZRÍNYI ... 119
K. MATILD DALA ... 121
K. MATILD SZÁMÁRA ... 121
(IFJÚ, LEÁNY) ... 122
SZILÁGYI ÉS HAJMÁSI ... 123
A HALDOKLÓ LEÁNY ... 126
(EGY VILÁGOT...) ... 127
(SZÉP AZ ÉLET AZ ERDŐBEN...) ... 127
(RÓZSA VOLTÁL...) ... 128
(SÍR A SZEGÉNY PERE...) ... 128
(AZT GONDOLTAM...) ... 129
CÁFOLÁS ... 130
CIPELLŐHÖZ ... 130
PÁSZTORLÁNY DALA ... 130
PÁRJA NINCS ... 131
A GYÁSZKENDŐ ... 131
A BUVÁR KUND ... 132
ANDOR PANASZA ... 134
ILUS PANASZA ... 135
SAS ÉS FOGOLY ... 135
TOLDI ... 136
HEDVIG ... 138
A CSERMELYHEZ ... 142
EGY KÖLTŐRE ... 143
VlTKOVICS EMLÉKEZETE ... 143
HAJ, SZÁJ, SZEM ... 143
A BÚS LEGÉNY ... 144
PUSZTA CSÁRDA ... 145
LABODA KEDVE ... 145
(ÁRTATLANSÁG KÖNTÖSÉBEN...) ... 146
(AZ ÖRÖM ÉDES BOR...) ... 147
ÚJESZTENDEI SZÉP KÍVÁNSÁG ... 147
SZÉP ASSZONY ... 148
A SZERETŐK ... 149
A VÁRÓ IFJU ... 149

GÁBOR DIÁK ... 150
FEKETE SZEM ... 151
KÉK SZEM ... 152
AZ ÉJFÉLI HÁZ ... 152
A HŰ SZERETŐ ... 156
(SÍKRA NE VÍGY...) ... 156
(CÉLRA SIESS...) ... 156
A TIHANYI VISZHANG ... 157
A HAZAFIAK ... 157
(RÖSLY) ... 157
A SIKET LANTOS ... 157
(SORVADOZÉK, S VESZTEM...) ... 158
KÉT HIVATAL ... 158
EGY KÖVÉR VENDÉGFOGADÓSRA ... 158
MOHÁCS ... 159
PUSZTASZER ... 159
PÁZMÁN ... 159
EGRI BOR ... 159
DOBÓ ... 159
MÉH ... 160
REMETE SÍRJA ... 160
A VÁRAKOZÓ ... 160
ZRÍNYI A KÖLTŐ ... 160
KÉT GYERMEK SÍRJA ... 160
EGY JÁMBOR SZERZETES SÍRVERSE ... 161
AZ ÚJÍTÁS ELLENSÉGEIHEZ ... 161
SZIGET ... 161
HŰSÉG ... 161
V. FERDINAND KIRÁLYHOZ ... 161
KISFALUDY KÁROLY SÍRJÁRA ... 163
A GYÁSZKISÉRET ... 163
CSÁK ... 163
BORHŰTŐKRE ... 163
V. FERDINAND FELGYÓGYULÁSAKOR ... 164
VÁGY ... 164
A HÍVTELENRE ... 165
A BOLDOG ... 165
A NÁNDORI TORONYŐR ... 165
AZ ELZÁRKOZOTT ... 166
JELENKORI SZERELEM ... 166
BUKSIHOZ ... 166
(HÍRKOSZORÚ NÉLKŰL...) ... 166
A KÉRŐ ... 166
BECSKEREKI ... 167
TITTEL HALÁLAKOR ... 170
A HALDOKLÓ ... 170
IZMÉN SÍRJÁRA ... 170
TŰZ ÉS VÍZ ... 170
BÚS EMLÉK ... 170
SZÉP ÉS HŰ ... 170
SZÍV ... 171
BÚS KERT ... 171
A PUSZTA SÍR ... 171
A MAGÁNY ... 171
SALAMON ... 172
MAGYARORSZÁG CÍMERE ... 173
A PATAKHOZ ... 174
A LÁTOGATÓK ... 174
AZ ÁTOK ... 174
(AKI MERÉSZ...) ... 174

A SZERELEMHEZ ... 174
BUDAI TEMETŐ ... 175
ETELE ... 175
AZ ELHAGYOTT LEÁNY ... 176
(MEGFUTA ÉS GYŐZÖTT...) ... 176
EGY KIBUJDOSOTT VÉGOHAJTÁSA ... 176
NAPOLEON ... 176
KLÁRA VISEGRÁDON ... 177
A RÓZSA ... 177
A LÁNYKA SZOBOR ELŐTT ... 177
VIRÁG ÉS SZERELEM ... 177
A CSALFA LÁNY ... 177
AZ ELVÁLÓK ... 177
A SZÉP SZEMEK ... 178
A SZERETŐ OHAJTÁSA ... 178
SZENT LÁSZLÓ ... 178
HUNYADI HALÁLA ... 178
TŰKÖR ... 178
A HIVATLAN DALOSOK ... 179
KISFALUDY KÁROL EMLÉKEZETE ... 180
AZ ELHALÓ SZERELEM ... 180
AZ ŐSZ BAJNOK ... 181
SZÉP ILONKA ... 186
A HŐS SÍRJA ... 189

Pályalombok 1829-1834 ... 191

SZAMÁRDIÁK ... 192
(CALIBÁN) ... 192
UGRIRA ... 193
EGY „MAGYAR POESIS" ÍRÓJÁNAK ... 193
(TURKAI) ... 193
(LIBORCZI) ... 193
ZALÁN ... 193
SZ...RNEK ... 194
(BOJSZI) ... 194
(TOLDY S FENYÉRY) ... 194
(METŐFI) ... 194
EPIGRAMMÁK ... 194
(ARANYOS) ... 195
(MÚZSA NE NÉZZ IDE...) ... 195
CHL ... 195
(T) ... 195
(HOGY MEG NE SÁNTULNÁL...) ... 195
... VÁRY ... 195
(FÁY ANDRÁSRA) ... 195
ZÓDONYI ÁGNES ÍRÓJÁNAK ... 196
UGYANANNAK ... 196
DÖBI ... 196
D...G...-RA ... 196
(EGY KÖNYVNYOMTATÓRA) ... 196
(AZ EMBERSZÍV ÖRVÉNYEI) ... 197
KOVACSÓCZY ... 197
(UGROTTÁL; DE AZÉRT...) ... 197
(GŐTHE-UTÁNZÓ) ... 197
(CZINKÉRE) ... 198
Y ALGEBRA ... 198
KOLMÁR ... 198
(FELPÉNZELT ERDÉLY...) ... 199
(TERHES) ... 199
... VARDYNAK ... 199

Y ... 199
A „KÜLÖNC” FORDÍTÓJÁNAK ... 199
(POSZESZTI) ... 199
CALIBÁN. FELELET ... 200
(TÁRNOK) ... 200
(ASPÁZIA) ... 200
(GÖDÖR JÓZSEF) ... 201
(ÖKLELGETSZ, BOCIKÁM...) ... 201
(A BUTASÁG NEKED...) ... 201
(JÓ ÜTI-KOS LENNÉL...) ... 201
(BOTLOL, SZÜRKE...) ... 201
(SZÓKÖNYV-ÍRÓ) ... 201
KENYÉRMEZEI DIADAL IRÓJÁNAK ... 202
(EDVI) ... 202
PÖRKEZDŐ ... 202
(FOJNI) ... 202
TÜNDÉRVÖLGY ... 202
(KIS SAMU) ... 203
VÁSÁRHELYI ... 203
MÁRÉ VÁRA ... 203
(HÁT TE DEÁKÚL IRSZ...) ... 203
HÍRES MAGYAR - NÉMET KÖLTŐ ... 203
(THEWREWK VIRÁGRÓL) ... 203
SALAMON ... 204
(MÉG IFJÚT, S SZABADOT...) ... 204
CALIBÁN A FESTETŐ ... 204
GONDOLATOK A NAP ALATT ... 204
BÚSTELEKYRE ... 204
HANDABASA ... 205
(EBIHAL) ... 205
(CSÉPLŐ) ... 205
Y ... 205
HANDABASÁK ... 206
(MAGYAR KÖLTŐK) ... 206
AJÁNDÉKOK SZEMERE PÁLNAK ... 206
B..... PÁLNAK ... 207
TÍZCSAPÁS IRÓJÁNAK ... 207
UGYANANNAK ... 207
RUMYNAK ... 208
A HONTALANNAK ... 208
CSAPLOVICSNAK ... 208
SZEPYRE ... 208
PAPP GYÖTRELME ... 208
T.....Y ... 209
ÉLET, UDVARDYTÓL ... 209

Kisebb költemények 1834-1855 ... 210

(ÓVA SIESS MAGYAR...) ... 211
(RAJTA LOVAG!...) ... 211
A KÉT POLITIKUS ... 211
A HONTALAN ... 212
KEMÉNY SIMON ... 213
A RABLÓ ... 221
A TÚLVILÁGI KÉP ... 226
HŰSÉG ... 230
SZÉP HAJADON ... 232
A KIS LEÁNY BAJA ... 232
(BÁTOR OKOSSÁGBAN...) ... 233
(MERJ S INDULJ!...) ... 233
SZÉCHENYIHEZ ... 233

A JEGYES SÍRJA ... 233
GYÁSZ ÉS REMÉNY ... 234
IDÁHOZ ... 234
A HOLDHOZ ... 234
MELYIK JOBB? ... 235
EGY KÉPSZOBORRA ... 236
(GYŐZNI, ELŐRE MAGYAR...) ... 236
B-NÉ EMLÉKKÖNYVÉBE ... 236
A SZEGÉNY ANYA ... 236
SZÓZAT ... 237
BERZSENYI EMLÉKE ... 238
AZ ÖZVEGY ... 239
(SÍRVERS) ... 243
IRVÁGY ... 243
AZ EGEREK ... 243
A PHILOSOPHUS VACKOR ... 244
EGY TANÁCSADÓHOZ ... 244
INTÉS A VACKORHOZ ... 244
(FELFORGATOTT MENNY...) ... 244
B. P. EMLÉKKÖNYVÉBE ... 244
A KLASTROM ... 245
(GYORS AZ IDŐ...) ... 245
(NŐ S ANYA NYÚGOSZIK ITT...) ... 245
A FÉLTÉKENY ... 245
(ITT KICSIBEN LÁTHADD...) ... 245
A SZÍNHÁZ NEMTŐJE ... 246
A MAGYARTALAN HÖLGYHÖZ ... 246
ELHAGYOTT ANYA ... 247
AZ ELMARADÓK ... 248
PEST MART. 13. 1838. ... 249
AZ ÁRVIZI HAJÓS ... 249
(SZÁLLJ JÓ LOVAM...) ... 252
(A GÁT NEM MINDIG AKADÁLY...) ... 252
(BÁTRAN ELŐRE LOVAG...) ... 252
(HÍR TEREM A PÁLYÁN...) ... 253
TRÉFA ÉS VALÓ ... 253
HIBA ... 253
A SORS ADOMÁNYA ... 253
ÁLOM ÉS VALÓSÁG ... 253
TANÁCS ... 253
MOSOLY ÉS GYÖTRELEM ... 253
F. E. KISASSZONY EMLÉKKÖNYVÉBE ... 254
BÚCSÚ ... 254
A HŰ LOVAG ... 254
PIPISKE ... 259
KÉSŐ VÁGY ... 260
M... SZEMEI ... 261
PIROS SZÁJ ... 261
A MEGCSALT LEÁNY ... 262
Ő ... 263
L.-NÉ EMLÉKKÖNYVÉBE ... 264
EMLÉKKÖNYVBE ... 264
SAS ... 264
CSALOGÁNY ... 264
SIKINÁV ... 264
(A BÁTOR NEM ÖRÜL...) ... 265
SÍRVERS ... 265
G. L. EMLÉKKÖNYVÉBE ... 265
A GUTTENBERG-ALBUMBA ... 265
W. G. EMLÉKKÖNYVÉBE ... 265

EMLÉKEZET ... 266
VASHÁMOR ... 266
(EMLÉKSOROK) ... 266
(A VADDAL KÖZ ITALT...) ... 266
SÍRVERS ... 267
MISS PARDOE EMLÉKKÖNYVÉBE ... 267
(A KELLEM POHARÁT...) ... 267
(BÁTRAN FUT VERSENYT...) ... 267
LISZT FERENCHEZ ... 267
ÉJ ÉS CSILLAG ... 269
AZ UNALOMHOZ ... 270
PETIKE ... 271
AZ ÉLŐ SZOBOR ... 273
VILÁGZAJ ... 274
EMLÉKSOROK ... 275
VIRÁG ÉS PILLANGÓ ... 276
EGY POLITICUS KÖLTŐHÖZ ... 276
VÍZGYÓGY ... 279
A KRIVÁNON ... 280
HÁLADATLANSÁG ... 280
AZ ÚRI HÖLGYHÖZ ... 280
A SZOMJU ... 282
LAURÁHOZ ... 283
NÉVNAPI KÖSZÖNTÉS ... 283
NÉVNAPRA ... 284
FÓTI DAL ... 284
MÁK BANDI ... 287
VÉG ... 290
V. P. KISASSZONYNAK ... 290
SÍRVERSEK ... 290
AZ IFJÚ KÖLTŐ ... 291
(TITKA TEREMTÉSNEK...) ... 292
(A TERMÉSZET ÖRÖK KÖNYVÉT...) ... 293
(ELSZÓRTA TERHES FELLEGEIT...) ... 293
ŐSÖK ... 293
KI A HAMIS? ... 293
FELEDÉS ... 294
A MAGYAR HÖLGYEKHEZ ... 294
HARAGSZOM RÁD ... 295
MESE A RÓZSABIMBÓRUL ... 296
CS. M. KISASSZONYNAK ... 299
SOK BAJ ... 300
LAURÁHOZ ... 300
ÁBRÁND ... 301
A MERENGŐHÖZ ... 302
KESERŰ POHÁR ... 303
HONSZERETET ... 304
SZABAD FÖLD ... 306
(BECSŰLETES EMBER...) ... 306
A HAZAFI ... 307
TÓT DEÁK DALA ... 307
AZ ELVESZETT ORSZÁG ... 309
AZ ANYÁTLAN LEÁNYKA ... 309
A KATONA ... 310
(TARTSON MEG AZ ISTEN...) ... 315
T. VACHOT SÁNDOR ÚRNAK ... 316
ROSZ BOR ... 316
DESSEWFFY AURÉL ... 317
HAHNEMANN ... 317
(FELESÉGEM SZÉP ÉS JÓ...) ... 318

(MÍG ÉLTÉL, NEVETÉNK...) 318
MEGYERI 318
KÖLCSEY 318
KÖLCSEY 318
(DÉL VALA ÉRTELMED...) 319
TÓTH LŐRINC EMLÉKKÖNYVÉBE 319
HUBENAYNÉ 319
MIT CSINÁLUNK? 320
HYMNUS 322
GONDOLATOK A KÖNYVTÁRBAN 322
MADÁRHANGOK 325
HÁROM REGE 327
A SZENT EMBER 334
JÓ BOR 338
KIS LEÁNY SÍRJÁRA 340
DEÁK FERENC 341
A ZALA MEGYEIEKNEK 341
(NEM FÁRADSZ-E...) 342
A SORS ÉS A MAGYAR EMBER 342
CSÍK FERKE 346
AZ EMBEREK 351
ORSZÁGHÁZA 352
FELIRAT 353
A NEFELEJTSHEZ 354
A SZEGÉNY ASSZONY KÖNYVE 354
VÁSÁRHELYI PÁL SÍRKÖVÉRE 356
MI BAJ? 357
JÓSLAT 358
(ISTVÁN NÁDORNAK) 360
B. K... P... SIRKÖVÉRE 361
(VÉGIVADÉK VAGYOK...) 361
(E KÖVET A VÉGSŐ...) 361
(CSERHALOM EZ...) 361
(HONFI! HA GYŐZTES APÁK...) 362
SZABAD SAJTÓ 362
HARCI DAL 362
(LÉGY BUZGÓ, DE...) 363
(SETÉT ESZMÉK BORÍTJÁK...) 364
ÁTOK 364
ELŐSZÓ 365
(MÉRT HAGYTÁL EGYEDŰL...) 366
(ÁLLÍTSÁTOK AZ EMLÉKET...) 366
(ÉPÍTÉK S MELYET...) 366
(ÁLOM VOLT-E, HOGY...) 366
(VÉRE SZERINT NEM...) 367
SÍRVERS 367
(MINT A FÖLDMIVELŐ...) 367
AZ EMBER ÉLETE 367
(EGY FŐÚR SÍRKÖVÉRE) 369
(GRÓF BATTYÁNYI VAN ITT...) 369
A VÉN CIGÁNY 369
(FOGYTÁN VAN A NAPOD...) 371

Ifjúkori költemények 1816-1819 372

A VIRÁG LESZAKASZTÁSAKOR 373
A BIALOK KÖZELÍTÉSE 373
A TAVASZRÓL 373
MÁRS ZÁSZLÓJA ALATT SZOMORKODÓ JÁMBORRÓL 373
A NYÁRRÓL 373
AZ ŐSZRŐL 374

AZ ÉLET IDŐRŐL ... 374
A SZERENCSE VÁLTOZÁSAIRÓL ... 374
K. URAM ATYÁM NEVE NAPJÁRA ... 375
(NYÁJJAS ÉS SZOMORÚ...) ... 375
(MÉG PIROSÚLT ORCÁD...) ... 375
(LENGEDEZŐ SZÉLTŐL...) ... 376
(MÉRT NEVEZEL...) ... 377
(BÁRKI LEGYEN...) ... 377
(VESZTEGETED FELSÉGES ERÖD...) ... 378
AJÁNLÓ VERSEK ... 378
(MINT KEZDJEM LEVELEM...) ... 379
PROPOSITA SENTENTIA ... 379
A KÖZELGETŐ VESZEDELMEKNEK ISZONYÚ CSAPÁSIT KÉPZELŐ SZIVNEK PANASSZAI ... 380
(MINT LEBEGŐ LADIKOT...) ... 381
(VILLÁM KARDOK KÖZT...) ... 382
TITIRUS ÉS MOERIS ... 382
(MÍG IFJÚI VIRÁNYID...) ... 383
(AKI HAZÁJÁNAK...) ... 383
(AEOLE, VIDD HÍRŰL...) ... 384
(VÁRNA, MOHÁCS, RÁKOS...) ... 384
(TÉGEDET HARC MEZEJÉN...) ... 384
(HOGY PAPUCSOS LETTÉL...) ... 384
(HOGY PAPUCSOS MOST...) ... 385
(ÓH FUSS E KEGYETLEN FÖLDRŐL...) ... 385
(MOSTOHA ÁLLAPATUNK...) ... 385
(NE SZÁNJ MEG...) ... 385
A KEGYETLEN EMBERRŐL ... 385
(KEDVETLEN A DAL...) ... 386
(ÉLTÜNK HIÚSÁG TALPAIN...) ... 386
(BOLDOG AZ, AKI...) ... 386
(SEMMIRE SEM MEHETÜNK...) ... 387
AZ IRÍGYSÉGHEZ ... 387
(EGYKORON A KIS EGÉR...) ... 388
(KÉNYE SZERÉNT...) ... 388
(ÖSZVEJÖVÉSÜNKET LEVELEMMEL...) ... 388
(SZŰZ ARCÁD...) ... 389
EPIGRAMMÁK S NÉMELY RÖVID ALAGYÁK ... 389
A BETEG HAZAFIAKÉRT ... 392
(KÉRJ TE...) ... 392
(SZÍVEMBŐL ÖRÜLÖK...) ... 392
(SOK VÉSZ RIASZT...) ... 393
(VÉGRE KÖSZÖNTÉSEM...) ... 393
(A HAVAZÓ TÉLNEK SZELE...) ... 393
CZECZEI BARÁTOMHOZ ... 394
(EZT A BARÁTOMNAK...) ... 395
ÓDÁK ... 395
(SZERETVE TÍSZTELT JÓ MAMÁM...) ... 406
SZULTÁNNAK HAMVAZÁST AJÁNLÓ TÖRÖK KÖVETHEZ ... 407
(GYAKRAN KÉSZŰLTEM...) ... 407
A BABONÁS SALLAYHOZ ... 407
SZONETT EGY BARÁTOMHOZ ... 407
(MÁR HITLEN SALAMON...) ... 408
(EGY TAVASZ VAN...) ... 408
PINDÁR MÉRTÉKE (SZERINT) ... 409
(SZERENCSÉTLEN...) ... 410
EGY BARÁTOMHOZ ... 410
(TÉGEDET, AKI VELEM...) ... 411
(UDVARDIM! TOVA FÖLDRE SZAKADT...) ... 412
(UDVARDIM! - NEVEMET HA TALÁN NEM VONTA HOMÁLYBA...) ... 413
(FUT, KERŰL ENGEM...) ... 413

EGY BARÁTOMHOZ ... 413
EGY BOLDOGTALANNAK PANASZA ... 414
(DRÁGA TANÍTÓM!...) ... 415
(A SZÉP HALÁLNAK...) ... 415
(KI FOGJA MÉLTÁN...) ... 416
(EKKOR MEGSZABADÚLSZ...) ... 417
EPIGRAMMÁK ... 417
(HÁBOROG A TENGER...) ... 417
(ZSENGE MUNKÁDNAK...) ... 419
(NYÁJAS TEKÍNTETEDNEK...) ... 419
(MIKÉNT REBEGJEN...) ... 420
(S ÍM EGY LENGE ZEFÍR...) ... 421
(MÁR A FÖLDÖVEZŐ TENGER...) ... 421
(A FŐ BOLDOGSÁG...) ... 422
EGY BOLDOGTALANNAK PANASZA ... 423
(DÚLJA EL BOLDOG NAPOM...) ... 424
(EGYKORON EGY KAPITÁNY...) ... 425
(TISZTÚL KÖDÉBŐL...) ... 425
(CSATTOG AZ ÖLDÖKLŐ VIADALBAN...) ... 425

Töredékek 1816-1846 ... 427

(ÁMDE HA KÍVÁNOD...) ... 428
(MOST EZER ÉS...) ... 428
(BORZASZTÓ TÉLNEK...) ... 428
(A FŐ BÖLCSESSÉG...) ... 428
(A FELHÁBORODOTT ELMÉT...) ... 428
(KEDVES URAM BÁTYÁM...) ... 428
EPISTOLA AD AMICUM ... 428
(ZOLTÁNRÓL A FŐ HATALOM...) ... 428
(VÁRJA HANYATLÁSÁT KIKI...) ... 429
(HALHATLAN ISTEN...) ... 430
(ÉKES LEÁNYZÓ...) ... 430
HÁLÁ-ADÁS ... 430
TITIRUS, MOPSUS ... 430
(MINT VASAD...) ... 430
(ÜDVÖZ LÉGY BÉKÉS LIGET...) ... 431
(FELÉD, BARÁTOM...) ... 431
(BORZADVA JÁRTAM...) ... 431
(A VÁNDOR ÉLET...) ... 432
(TÉGEDET, AKI REÁNK...) ... 432
(HÁT ÉN VÉGRE NEKED...) ... 432
(A MERÉSZ HALANDÓKAT...) ... 432
(ŐSZRE HANYATLÓ NAPOKBAN...) ... 432
(KISDED BOKROKKAL...) ... 433
(HOGY KOROSABB IDEJÉN...) ... 433
(TI FELSŐK NEM ÜGYELTEK-E...) ... 434
(MINDEN SZÍV NÉLKŰL...) ... 434
(FORDÍTSD FELÉM, OH DELIA...) ... 434
(DERÍTSD VEZÉRLŐ CSILLAGODAT...) ... 434
(A SZOKOTT ÚTON REPESŐ...) ... 434
EDYLLION ... 435
IFJÚI ÁBRÁNDOZÁS ... 435
(VILLÁM FEGYVERREL...) ... 435
REGE A HAJDANISÁGBÓL ... 435
EGY VÁRAS(I), ÉS PÁSZTORLEÁNY ... 436
A SZITTYA GYERMEKEK ... 437
ÁRPÁD ZALÁN ELLEN ... 437
(ÉLTETŐJE ÉLETEMNEK...) ... 438
(A SZABADSÁG BÜSZKE VÁRA...) ... 438
AZ ELSZÁNT ... 439

(MIDŐN A NAP...) 439
(MÚLT, MELY NEM VÁLTOZOL...) 439
(SZÖG KATÓ...) 439
(HÁNYSZOR HALLÓK...) 440
(HA GONDOLOK REÁD...) 440

Nagyobb epikai művek 441

A HŰSÉG DIADALMA 442
Első ének 442
Második ének 446
Harmadik ének 456
Negyedik ének 464

ZALÁN FUTÁSA 470
Első ének 470
Második ének 486
Harmadik ének 500
Negyedik ének 515
Ötödik ének 526
Hatodik ének 540
Hetedik ének 555
Nyolcadik ének 571
Kilencedik ének 583
Tizedik ének 591

CSERHALOM 605

TÜNDÉRVÖLGY 620

A DÉLSZIGET 639
Első ének 639
Második ének 651

MAGYARVÁR 658

EGER 666
Első ének 666
Második ének 679
Harmadik ének 699

SZÉPLAK 722

A ROM 732

A KÉT SZOMSZÉDVÁR 740
Első ének 740
Második ének 746
Harmadik ének 754
Negyedik ének 761

CSONGOR ÉS TÜNDE 768
Első felvonás 768
Második felvonás 788
Harmadik felvonás 807
Negyedik felvonás 825
Ötödik felvonás 850

Kisebb költemények
1818-1833

ATYÁM SÍRJÁHOZ

Feléd borongnak, bús temető, komor
S vad képzetekben éji keserveim;
    Feléd, hol elhúnyt jó atyámat
        Sír födi, és füzeid takarják.

Oh, a kegyesség szendereg ott maga,
Mely földet únván, a rokon égiek
    Csendébe visszatére, s engem
        Gyámtalanúl hagya itt epedni.

De nem soká küzd, érzem előre is,
Nem küzd sokáig bánatos életem:
    A baj lerontá napjaimnak
        Most fakadó örömét, nyugalmát.

Oh nincsen ott baj, hol te mulatsz, atyám,
Nincs üldözésben fáradozó irígy.
    Békén mulass, míg nem sokára
        Bús fiad is lerogyand porodhoz.

Pest, 1818

A KORCSOKHOZ

Hová rohantok átkozott gonosz fiak?
    Mi készt ezekre? büntetlen
Fog hát az undok visszaélés bennetek
    Tenyészni, gyáva fajzatok?
Az ezredes veszély alatt nyögő hazát,
    Midőn serényen ébredez,
Imez fajúltak átkosan kelő hada
    Alázza, dúlja, dönti meg.
Attila nyelve (melynek intő hangira
    Remegve tért ki a világ
Előled, ó nagy hős!) íme dicső, talál
    Korunkban ennyi megvetőt.
Az, ami lételünknek őre, s nemzetünk
    Fő kincse szenved ily csapást!
Nagy átok ez fölötted, ó hazánk! öled
    Sok álnokot nevel ma is,
Ki dúlva dúl, s javidban ellened veszélyt
    Szerez, s egedre gyászt lehel.
Mért kelle hajdan meghasonlanod, magyar,
    Hogy e nyomokra térj utóbb,
Holott ma ébredő napunkat fellegek
    Űzik kietlen éj alá?

Pest, 1819

KLIVÉNYIHEZ

Indúlsz? nyomodban lengenek a szelíd
Múzsák, kiket rég híven ölelgetél,
Indúlsz barátom? Itt nyom engem
A henye lét köre, míg te indúlsz.

Menj csak! körűled béke, öröm legyen,
S ha bús valóság terhe gyötör, remény.
Menj, s e homályos élet útján
A zavarok dühe közt merész légy,

S megtörhetetlen, mint zavaros habok
Közűl az égig fölmeredő sziklák,
Melyeknek alján zúg az árvíz,
Ormain ég tüze dúl ropogva.

Menj! Egykor én is elmegyek, és velem
Minden világnak gyermeki jőnek: ám
Nem a csapongó kétes úton,
Nem tünemény javak édenébe.

Csend, béke, s a szent nyúgalom angyala
Véd ott, szabad lesz lelkem az érzetek
Kínzó hevétől: vad haragra
Nem lesz erő, hatalom, kivánat.

Pest, 1819

(BOLDOGOK A GYENGÉK...)

Boldogok a gyengék, mert tudnak tűrni erősen.

Pest 1819

T. CZINKE ÚRNAK

Egy boldog észnek messzeható tüze
Villám sugárral fejti ki a homály
Irígy öléből rég nem ismért
Kincseit a henye századoknak.

Természetünknek titkaiból sokan
Tisztább világot hoznak az ég alá;
Ez számmal, és csekély jelekkel
Fölhat az égi utak nyomába,

S tovább halad még, mint ki egész korát
Éltének a föld utjain éli el;
Amaz vasával dúlva száguld
Városokon, hegyeken, mezőkön:

Bátor szivének hódol az alvilág,
Kitér dühének minden: erőtelen
Hatalma egy félénk Királynak
Nem szegi meg szabados menését.

Rettegve jár, kel kincsein a fukar,
És már csak éltét félti, ha látja őt.
O nagyra termett lélek ez! - sőt
Még az is, aki hadát dicséri,

S eltelve gőgös képzetivel zajos
Lelkének árját versiben önti ki,
Rest földe gőzén túl az ormok
Napratörő sasaként kerengvén.

De mit tesz ez mind? Gyakran igen komor
A bölcs, s kietlen minden egyéb nagy ész,
Ha csak fölöttünk jár s szivünkhöz
Nem rokon árjaival csapong el.

A had vezérét hírdeti kürtjein
Inségre jutván sok nyomorúlt csoport,
És gyakran, haj! csak így terűl el,
Nagy neve a szomorú nyomokban!

Ember! tebenned még nemesebbek is
Találtatók: a szív födi őket: az
Őszinte, jó szív, mely nagyobb kincs
Hogysem elég jelesen nevezni

Képes lehetnék. Ámde ne csapj tovább
Áldozni készűlt érzetem: itt leled
Kedvelt Tanítód jó szivében
Tárgyaidat: nosza szótlan áldozz!

Pest, 1820

A RÉGI ÜDŐK EMLÉKEZETE

Tehát ezekre kelle jutnod, ó Haza!
Hogy ön fiad tiporjon el,
S pártos kezekkel tépje, fossza kebledet,
Mely szűlte és nevelte őt?
Hah! rút hasonlás! általad fogy a Magyar,
Mérged csavarja őt alá,
Úgy hogy ne lássa majdan a dicső Eget,
Holott ragyognak Ősei,
S őrülten a vitézi tűz helyett dühös
Pártok vezessék fegyverét;
Hogy más kegyéből várja a magasztalást,
S nem szíve, karja adja meg.
Ha valaha (ments meg Nemzetemnek Istene!)
Így elfajulna a Magyar,
A vad Tatár még kétszerezve táborát
Ismét rohanjon ellene,
S minden veszély, melyet kiálltak Ősei,
Szálljon fejére, s döntse meg;
Előbb, hogysem felejtse férjfi érdemét
És rút alázat nyomja le.

O! ezt kivánom én, ha tán utóbb imígy
Megrontna pártos érzeted,
Hogy férjfi korban; nem gyalázatok között,
S lassan fogyasztó módokon;
Hanem iszonyú fölséggel a villám szerínt
Tünj el, dicsőn halj, s vessz magyar!
Ekkép beszélt elkeseredetten egy Hazafi
Látván Hazája térein
A sok Magyart, kit átkosan teríte le
Külső segéddel a Magyar.
Igy szólt: utánna jajdúlt a vidék szele,
S rá zúga egy bús fergeteg;
Irtóztatón morgott szavára a hegy is,
És hármasan dörögte vissza: „vessz Magyar!”

Pest, 1820

HUCSKÓ

Miféle gerjedelem zavarja lelkedet?
Hová ragadnak vágyaid?
Mit pislogatsz Miskolci békaként? -
Talán reményed int, hová?
„Hah! s nem pirulsz, tapasztalatlan, kérdeni
„Mi szűlhet ily nagy változást,
„Ily kedves, - édes kínokat? - szerelmem az,
„Oh üdvözítő gondolat!
„Szerelmem az, mely égre tolja lelkemet
„S dücső nagyokra ingerel.
„Boldogtalan! rideg szived mit érhet ily
„Bájos segédnek nélküle?
„Sajnállak” - így szólt, s nedvesűlt szemét mohón
Hunyorogva összeforgatá.
S reszketve mint a szél zavarta kis levél
Vagy harmat a fű bársonyán,
Már mintha birná szive tárgyát, elmerűlt
Csélcsap tüzében a bohó.
Hucskó! - de mit nyersz gyenge Muzsa ily helyen?
Ő csak tapasztal, és hitelt
Bármely okokkal vígad, ő nem ád neked:
De mégis - Hucskó! hallj tehát.
Ha majd reményed bételik, s kivánatid
Tárháza fogytig megapadand,
Mit vagy teendő? majd ha csak Való marad
Körűled az, mely nem terem
Többé reményt, sőt gyakran aggodalmakat
Fizet jutalmúl, s eltünik.
Úgy mint ezen szó, melyre most figyelmezel,
Eltünt, utána társinak.

Pest, 1820

SONETT

Jó reményi a jövő időnek,
Bármiként megúntam immár éltemet,
S kértem, hogy tovább ne bukjam, végemet,
Kedvre bátorítva élni késztnek.

Élek; a csaló napok sietnek,
Szívszakadva várok: a várt percenet
Megjelent, s hah! mely kecsegtetett,
A remény, nem szül valót szivemnek.

Mily sokat visz gyors időnk magával!
Nézd, amott a múltak néma tengere
Tág ölébe minden voltat bévere.

Oh! csak a remény a biztatással
Nem merűl el abba; sőt előbbre kel,
S a jövőből hozzám új csalást lehel.

Pest, 1820

KÚTIRÁS

Földbe rejtett és homályba
A hatalmas úr keze,
Csínos útra, s fémre hítt az
Ember, s új díszt szereze,

Hogy segítsek, majd ha tűzláng
Üt ki, s dúlva terjedez;
Vagy szomjában a melegtől
Lankadó test csüggedez.

Nézd, mint szórják a szabadság
Gyors szikráit habjaim,
Mint ragyognak fénysugártól
Éledő csillámaim!

Téged hirdet, ó nagy isten,
Általad lett mindenem;
Néked, ember, hálaképen
Csörgedezzen fris vizem.

Pest vagy Börzsöny, 1820

PÓRDAL

Hej, Kató, ne szomorkodj,
Mindég nem lesz így.
Nézz szivemre, s a gonosz
Nyelvinek ne higgy.

Mert sokat mond az, amit,
Aki gondatlan elhitt,
Baját tetézi.

Börzsöny, 1820

AZ ELMENŐHÖZ

Oh! ki tőlem, s bút nevelő szivemtől,
Mint hiú árnyék, el akarsz szakadni,
Nézz, midőn elmégy, panaszimra vissza,
Nézz, de ne sajnálj.

Szép derűlten fog neked a kegyes nap
Sütni, hűs szellő leszen úti társad,
Elkerűl éjszak zivatarja, s a vad
Sorsok haragja.

Oh! ha tán ekkor kinyiland szivedben
A szelíd kedvek s örömek virága,
Oh csak akkor, szűz ajakidra kérlek,
Jussak eszedbe.

Nem borúl el szép napod és szerencséd,
Majd ha rám gondolsz, sem az édes álom,
Mely vidám lelked tüneményein leng,
El nem enyészik.

Bánatom, mint hű követő, veled megy,
Ah de ez sem von gyönyöridre felhőt,
Meg ne útáld, mert csak azért sohajtoz,
Hogy ne felejts el.

Börzsöny, 1820

EGY KORÁN HALÓ VÉGSZAVA

Oh! most hallgass rám, csak most végtére figyelmezz
Sok bajok és örömek lakhelye, földi világ!
Vígságért nem eped búcsúzó lelkem utánad;
Haj! számára kihalt színeden a vigaság:
Nem kér e rebegő ajak, gyomrodba temess el;
Önként is berekeszt sírom üdőnap előtt:
Ámde ha már el kell fémedtől válnom örökre,
A vad enyészetnek szótalan helyt nem adok.
Ott küzd egy nyomorult féreg kis veszte bajával,
S vég mozdultában port zavar hantjaidon.
Egy másik szomorú hangon zeng végekor: ennek
Haldokló szeme rád, s kellemeidre mered.
Én, ily lelkesedett, elmúljak-e szúnyadozóként?
Szótalan adja-e ki lelkemet a hideg ajk?
Oh nem! Szólni fogok, hogy az intést hallja kelettől
Nyúgatig, aki csak ért, s emberi szóra ügyel,

Szólni fogok, hogy dél éjszaknak visszadörögje,
    És bár sok szivekig hajtsa beszédeimet!
Hah! lehanyatlik már s nem birja kivántomat a test,
    Fagyva szorúlt útján csak hörög a lehelet.

    .....

Húgom gyenge szemérmében fél védni, s azért is,
    Hogy testvére vagyok, földre tekintve pirúl.
Haj! nem tudják még, hogy többé nem lehetek rossz,
    Hogy fölös átkok alatt bús temetőmbe rogyok.
Nem tudják! - De ne is tudják: szomorú fa takarj el,
    Szellő, vidd szavaim, vidd tova s ifjakat ints!

Börzsöny, 1820

(AKI NEM TUD...)

Aki nem tud dinnyehéjból
    Vas szeget faragni,
Hegyre futni lába nélkűl,
    Szembekötve látni;

S még merészel emlegetni
    Szegletes kört nekem:
Jó eszének híre nélkűl
    Fecseg az, vagy bolond.

Börzsöny, 1820

A BUJDOSÓ

Fölkerestem nagy zajában
    A világi életet;
Láttam mint ragyog sugára,
    S mily csalárd uton vezet.

A barátság szűk hazáját
    Megtapodták lábaim:
Itt sem, ott sem teljesűltek
    Nagyra vágyó álmaim.

Légy segítőm, légy nyugasztóm,
    O magánynak istene!
Itt reménylek: bár örökké
    Bús vidéked rejtene.

Ím kor-ette szirteiddel
    Hál'adón ölelkezem,
Búra hajló lombjaiddal
    Bút pihegve mérkezem.

Nem kerűlöm völgyeidnek
    Szent homályát, rémeit,
Sírva járom fellegekre
    Nyúlt hegyidnek bérceit.

Légy segítőm, légy nyugasztóm
O magánynak istene!
Még ohajtom, bár örökké
Bús vidéked rejtene!

Börzsöny, 1820

A SZERELMES

Hah kié vagy most, ki csak értem égél,
Életem, kedvem s örömim reménye?
Mért remegsz bágyadt szemeimbe nézni?
Szómra felelni?

Nem; tovább így nem gyötör engem e kín,
Megvető szemmel soha látni nem fogsz.
Majd kemény mellvas födi bús szivemnek
Gyenge hevültét.

Kard szorúl vesztet nyomozó kezembe,
Elvadúlt lelkem viadalt ohajtoz:
Ott jut a sok száz, sok ezer halálból
Nékem is egy még.

Istenünk véled, s velem is! - Te sápadsz?
Rémkönyűk dúlják deli arcod ékét.
Hah mi ez? mit kér, mit akar rebegni
Szótalan ajkad?

Értlek: a visszás hatalom nyomott el,
Hű maradtál még szerető szivemhez.
Oh ezen csók, mely heves arcomon forr,
Ezt bizonyítja.

Jer, körűl foglak, valamint az árvíz
A magas partú szigetek vidékét;
Jöszte: keblemből csak az űzhetend el,
Aki teremtett.

Börzsöny, 1820

A GYÖTRŐDŐ

Hajt keservem, hajt az ínség,
Hegyről völgyre tévedek,
Dúl belűl a nyugtalanság,
És kivűl a vad szelek.

„Haj! hová mégy” így kiált föl
Bennem egy bús gondolat:
„Hasztalan jársz: nem találhatsz
Életedben jó utat,

Nem találod a valóság
Száraz útján kincsedet
Melyet hímezett öléből
Véled a remény szedet.”

Hah! miként dúl ez szivemben,
Mint emészt ez engemet!
Bennem ez minden kivántat
És vidúlást eltemet.

Itt bolyongok elborúlva
Egy kopár domb tetején,
Itt, hol a fű mind kisült már
E terült sír fenekén.

Vad dühével és zajával
Nem riaszt a fergeteg;
Zápor omlik, csapkod, és már
Szinte mindenem remeg;

Én bolyongok: a levelkék
Hullnak, a cserág suhog,
Vagy tövétől elszakadván
A derékfa csikorog.

Én csak andalgok. - Ha ismét
Eljövend az ősz dere,
S fonnyadozva földbe száll a
Nyári tájak kelleme;

Oh talán széthordja addig
A futó szél poromat,
És magam sem, más sem érzi
Olthatatlan kínomat.

Börzsöny, 1820

(A JÖVŐNEK SZÉP REMÉNYIT...)

A jövőnek szép reményit
Dúlja bennem a való,
S föltünendő napjaimnak
Fénye már borong s csaló.
Hé! ti veszni tért koromnak
tikosan költ csillagi.
Merre visztek? Vak hevemmel
Ki fog sorsot osztani?
Évek hogyha elhaladtak,
Vissza sem tekíntenek,
Másolatlan megy folyások
És azokkal mindenek.
De ti szánatlan keservim
Szüntelen mért gyötretek
E sebes szív érzeményit?
Tán hogy sírba űzzetek.
Nem! - Tovább is élni enged,
Élni, búban sínleni,
Lételemnek alkotója,
S a halállal küzdeni.

Zordon álmok éjjelenként,
    Nappal üldöz a való.
Képzetimnek tengerében
    Minden engem furdaló.

Börzsöny, 1820

AZ ÉLETGYŰLÖLŐNEK KETTŐS PANASZA

1

Rejtezz gyűlölt nap, mely búmra világodat öntöd,
A zivatar felhői megé rejtezz el előlem!
Hervadj léptem után, s szemeim láttára borúlj el
Természet, mely díszeidet csúfomra nevelted.
Hah! vagy miért vagyok én nyomorúlt! a boldog üdőkben?
Ily inségre jutandónak mért kelle születnem?
Vagy mért kéne tovább bajaimhoz kötni az élet
Csalfa kivánatját? Nyilj lelkem rejteke, vagy bár
Nyilj te, keserves szív, s mondd el, mily terhes az élet.
Inte az ifjúság gyönyörűje, de nem fogadám el,
Férfi dicsőség szólt hozzám a mennyek öléből:
Tűzbe jövék: buzgóságom könnyekre fakadt ki,
Haj! de hevűltöm után, boldogtalan hátra maradtam.
Most gyász képzeteim dúlnak, s a csalfa setétség
Országát keresik: örömem poklokkal határos.
Isten! ez életnek, haj! e kínosnak adója,
Átkot nem mondok létemre, de meg ne neheztelj,
Hogy jóvoltodnak hálámat sírva nyögöm ki
És napodat, melynek fényét bajaimra deríted,
Régi keservemmel küzdvén bujdosva kerűlöm.

2

Születni, megszületni
    Pokol s ég énnekem,
Boldogtalan, ki sírját
    Magában ássa meg.
Nézz rám, világ, ha szánni
    Nem tudsz, sohajtani,
Szánj és sohajts helyettem,
    Mert én már nem tudok.
Oh hányszor állok itt már
    A nap kitűntekor,
Hányszor bolyongok így el
    Azonnal estekor,
S nem változik negédes
    Bajomnak érzete!
Miért is vetsz sugárt rám,
    Nap, melyet gyűlölök,
Mért jössz, világ...
    Vad üldözőm te is?

Oh lennem, ekkép lennem
    Mért kell...
Mért kell, boldog Isten,
.....

Börzsöny, 1820

(BOLDOGSÁGOT OHAJT...)

Boldogságot ohajt, ó boldog Rabula, néked
    Dalra-fakadt Múzsám Tolna vidéke felől:
Bús örömet, beteg épséget, s elavúlt rossz két garasossal
    Nagyra dagadt erszényt, s egy guta-csapta zsebet.
Jéggé vált keblet, melytől a lányka szaladjon,
    Térdig ronda szakállt, borzasat és vöröset,
Melynél a taplót meggyújtani gyenge dolog lesz;
    S melyből végre kötélt fonni nyakadra fogunk.
Ámde, hogy e pompás örvendésemre elájulj:
    Élj nagy kínok közt százezer évi halált!!!!!!!!!

Börzsöny, 1820. december 16.

(AZ IFJÚSÁG ÉS ÁRTATLANSÁG)

AZ IFJÚSÁG

(egy szép tájon a fák között bolyongva, végre előbbre jő)
Csendes vidék! Ó kedves hely nekem!
Fogadj öledbe ismét engemet,
Itt, lombjaidnak édes alkonyában,
Itt, e virágos térnek halmain,
Itt, hol mosolygva néz rám az anya-
Természet épen hagyott tanyájiból,
O itt felejtve földi terhemet
A lelkesűlés szárnyain magasb
Világra intnek büszke vágyaim;
Emelkedő erővel andalog,
Lelkem rokon sugáridon, nagy Ég!
Varázs kezekkel von föl angyalom
A jó, dicső, szép honnja szent körébe,
Holott ezer képekben állanak
Azok, miket csak imádva tisztelek,
Mert nagy köz áll előttem, és fenyít
A benne dörgő szörnyek áldühe. -
Hajlékonyan fogad be minden érzést
Őszinte szívem, - néma rejtekében
Sok új öröm csilláma támad,
S azt még nem ismert bájok éltetik.
És rémzetek előmbe festik a jövőt,
S bármely zavartak, kedvesek nekem;
És áldva nézem a kegyes tavaszt,
Mely e vidéknek ennyi bájt adott

Oly andalító hangot a pataknak
Zuhogva ömlő kis tajtékiban,
Mert ez hevíti néma lángomat.
S mint a pirúló rózsa bimbaját,
Úgy fejti mellyem régi titkait,
Kicsalja tőlem érzeményimet
Mint annak egykor gyenge szálait. -
Most, most vagyok valómnak érzetében
Oly büszke, nyájas, megbizott, s merész
Mind a magasra törni szűntelen,
Mind a vidámság karjain lebegve
Szelíd enyelgésekre hajlani,
Amott ezer felől halálba omlani,
Megvíni a föld durva szörnyivel,
Irtózat átok közt serényen állni
Még akkor is, - midőn kiütve sarkiból
Rázkódva dőlne össze a világ
S visszás zavarral zúgna útamon.
Itt nyájasan kényem vidám ölén,
Felejtve szívem agg kivánatit,
Lassú gyönyörrel élni csendemet
Szabad körű világom ernyejében.
Itt a valóság hinti kellemét,
Ott csak veszélyen, izzadásokon túl
Ragyog reményem szűlte szép egem,
S annál hatalmasabb erővel hat
Reám, minél továbbra távozott,
Ellenben itt simúlva oszlanak
Vad kérkedésem büszke tornyai,
És a jövőnek szép reményeit
A szebb jelenlét tárgya szétveri.
O mily időben késel édes óra,
Mely e tünődést földerítve bennem
Kifejtsen habzó kéteim közűl!

AZ ÁRTATLANSÁG
(nyájas lépésekkel, együgyű ruházatban; félénken közelget)

AZ IFJÚSÁG
Ne oly remegve szép leány, - te félsz?
Járulj idább - igen szemérmesek,
De nyájasak lépésid, arcod, és
Pillantatid, mondd el, ki légy és honnan érkezel?

AZ ÁRTATLANSÁG
(közelít)
Oh ékes ifjú, félve járok én,
Nem minden ember ád helyet nekem:
Serdűtekor még - könnyezésre méltó! -
Vak tévedéssel kezd hanyatlani
S letépve létem gyenge kapcsait,
Melyek szivéhez húztak, eltaszít,

Aztán merész önkénye útjain
Megvetni mindent, ami szent, s dicső -
Földúlja ő a szép természetet,
Éggel, pokollal kész csatára kelni
S csak hogy beteljen, amit ő kivánt,
A legsetétebb kárhozatba dől.
De, nálad, - oh ez ritka tűnemény! -
Nálad találom régi díszemet;
Meg nem gyalázva, mint az ősnapokban,
Méltó örömmel itt mulathatok:
Mert még te nem vagy a csalárd világ
Titkában jártas. - Érzed, elhiszem,
Erődet, így kell minden ifjunak,
De érzed azt is, hogy te a tilos
Rosszért veszélyre nem bocsátkozol.
Jót és nagyot, de nem tilalmak ellen
Kivánsz te, és mint férfi, büszke vagy.

AZ IFJÚSÁG
Igen, igen érzem én erőmet, és
Ugy érzem épen, mint te gondolád,
De, ám bocsáss meg, hogyha tévedék:
- Ábrázatod, keggyel folyó szavad,
- Száz kellemekkel igéző termeted
Mind annyi fölség! égi származást
Jelentenek - -

AZ ÁRTATLANSÁG
Halljad tehát, mivel
Kivánsz felőlem tudni: - *Ártatlanság*
Nevem - a Teremtő külde engemet
E Földre égi társaim közűl.
Az új teremtés zsenge lényei
Akkor kelének kedvesebb világra
A semmiségnek néma éjiből.
O akkoron vevé az ember is,
- Képét viselvén a nagy Alkotónak,
Hálás kezekkel szép tulajdonit.

Börzsöny, 1820 vége, vagy 1821 eleje

(CSENDES VOLT AZ ÜDŐ...)

Csendes volt az üdő, a nap nyugovásra hanyatlott;
Izzasztó melegét gyengébb sugarakkal eresztvén.
Minden megnémúlt: munkáját félbeszakasztá
A müves, és fáradt testtel készűle pihenni.
Akla felé sietett a nyáj, víg pásztora végző
Dalt fúván lassú lépéssel ballaga véle.
Egy vándor, - csak ez egy volt még a tiszta mezőkön
Izzadtan, porosan minthogy már reggel eredvén
Útnak, egész nap hevét folyvást érezte napestig.

Most, hogy az ormok alá szemlélte hajolni napunkat,
Utjából kicsapott kétesb ösvényre menendő.
S egy kisség meg is állapodék; nem, mintha tovább már
Nem győzné utját; fára ő nem vala; mert oh
Hogy lehet az fáradt, ki belőlről szüntelen újúl
S csak tüzes ösztöneit - erejét sohasem veszi számba?
Pindus hegyére akart e jámbor utazni, de rosszúl
Volt utasítva, szegény, s így botlott csúfos helyekre.
Jobb lett volna örök csendben bézárva maradnod
O nyomorúlt, s házad küszöbét őröznöd halálig.
Jaj! de elindultál, s nyomaid külföldre ragadnak!
Lássuk azonban mit kezd most, vagy szólni akar tán!
Halljuk „az esti setét kezd már sűrűdni körűlem
S míg bátor sebesen haladék, távol van irányom.
Itt e hegy, mely fellegekig nyujtózik előttem,
Pindus, mint mondják, a Muzsák lakhelye. Haj! mint
Érzek, haj! mint lelkesedem néztére; valóban
Itt nem halandó, nem közlelkű nép lakik. Útra -
Útra tehát.” Igy szólt s letörölvén ökle porával
Arca verítékét, valamint a tengeri habzás
Vagy mint éjszakról zugván a fergeteg, omlott,
Kész a szörnyekkel bajt víni, ha ellene állnak.
Nem kellett neki ló, se szamár (maga volt az!) erősen
Ment gyalog a hegyeken, s már majd tetejére nyomúla,
Hogy felhőbe borúlt a hold, vezetője nyomának.
Nemde talán csüggedt, kétségbe merűle vitézünk,
S a zordon felhőt szidalommal verve megállott?
Ha! nem, erőt vévén „sok bajt meggyőzni dicsőség,
A könnyű nyereség örök hírt nem szűlhet” ezenkép
Biztatván tetemét vakon omlott Pindusa térén,
S bár lassú volt már, mint a lúd szárnya-szegetten,
Örűltségében gyorsnak gondolva menését,
Egy csalitos, tüskés tájt kezde tapodni. Ki kétli?
Lábát tüske szurá, kóró veregette pofáját,
S gyakran földre bukott tövisekbe kötődve, de mindez,
S tán még szörnyebbek sem fogták volna el útját. -
Ábrándozva bukott s ugyanúgy kele vissza helyére
Minden léptével nevelődvén régi reménye.
Jó darabot haladott, kezdett ritkúlni veszélye
S mint véle, s neszezéséből is merte gyanítni,
Pindusa itt volt már; mi esett? énekli, azontól
Nyert költői szabadságát szájhúzva nyerítni,
Amikor érezvén őtet közelebbre vonúlni
A pihenő Dallos, s nyöszörögtét rosszra itélvén
Patkótlan lábbal jól megrugdalta födetlen
Mejjét, oldalait, s azután vízmosta fejét is.
Több neki nem kellett; volt áldás rajta. Nem érzett
Ő itt fájdalmat, nem csüggede - semmi setétség
Nem volt útjában. Feje, mejje csodálatos hévvel
Megtelt, s már ekkor fő pontját érte bolondos

Gerjedezésének: nyomorúlt így tére körünkbe!
Erdő, rét, ligetek, várak nem mentek előtte,
Végig elénekel ő a portól kezdve Urunkig
Mindent: állatot és ásványt s növevényi csodákat.
Mert a vers-kórság forrton forr keble körében.
Fuss jövevény, kórsága elől fuss, merre szemed lát,
Majd, ha utól érhet, füledet bétölti zajával
S akkor nincs mentség, végig kell hallanod útja
Ritka szerencséit s bármint gúnyoljad, öröklő
Hűséggel nagy Apollóját harsogja, s azontól
És vigadó hanggal kezdé nyöszörögni köszöntő
Verseit. A szomszéd sertések gyűlte idétlen
Dallását nem tűrhetvén röfögésre vetődék.
Ez neki új Múzsát mutatott. Mert „Nemde az elmúlt
Dolgokat, a történetet így kell rendre beszélni?”
Kérdé, s új röfögést hallván nagy erőszakot érzett
Lelkében, s történeteket mert nyelve röfögni.
Ádámon kezdvén három, négy szóval üdőnkig.
Balgatag; a csendes major álmát félre ijesztvén
Minden zajban ezer Múzsát lelt s a cudaroknak
Még cudarabb követője nehéz kínokba merűle.
Most, hogy csendesség lön, egész füllel neszez ő is.
Egy tücsök (o botlás) recegett mellette. Mi újság?
Szivszakadón „Szerelem, szerelem, mily kellemes hangod!”
Így ordíta s szerelmekről gyötrődve nyiforgott.
Elmondá, mint érte szivét nyila kisded Amornak,
Amikoron Pannája pofon veregette otromba
Esdekléseiért, s még mennyit monda, mi szépet!
Ezt is elégelvén míg Pásztori éneke nem volt,
Óhajtá pedig, és már honn föltette magában,
Hogy, ha szerencsés lesz Pindust valahára tapodni,
Bármibe telnék is, meg fogja tanúlni, s mivelni.
Indúl. - Haj hova mégy, boldogtalan? haj! hova csábít
Elhitető, részeg képzésed gyáva csalása?
Megy, - sem tűz, sem víz meg nem gátolja menését, -
- Egy juhakolra botlik, s ész nélkül tétova futván
Itt az ihász paripája kerűl útjába először.
Mely nagy üvöltést kezd nem várt láttára emelni.
A haragos mennytűz így harsog déli keletről,
Igy ropog, így csikorog gördűltekor Aetna sziklája,
Mint e tébolyodott füliben hangzának az ocsmány
Tátosnak szelet indító botor ömledezési.
Késedelem nélkűl leborúl hát, s a nagy Apollót
(Oh butaság!) teljes rabsággal kezdi imádni
A komor álmokból fölocsódott régi Fülesben.
Oh ha ez áldozatot képes lett volna becsűlni
A harsány dalló, valljon ki lehetne kevélyebb
Mint a gyáva szamár? Valljon ki lehetne szerencsésb?
Jaj de nem érté e hódúlatot, és az előbbi
Ének folytával nem szűnt rémítni az álmot,

Amikoron nagy alázattal lábának előtte
Még most is csupa kábúltan fetrenge Poétánk,
Mert, mint észrevevé, az előbbi dicséretes hangok
E harsány dalban mind úgy egyesűlve valának,
Hogy mind részenként, mind egyben ritka tökélet
Fő példáji lehetnének, szóval, hogy lantos Apollo,
Ő maga zengene így. Már majd rikkantani kezdett...

Börzsöny, 1820 vége

A PÓKFI ÉS SZÚNYOG

A pókfi hálót szőtt magának a falon.
Körűle büszkén repkedett egy cincogó,
S csufolta a szorgalmas állat kis művét;
Mivel belőle néhány gyenge szálakat
Kitéphetett. S már gondolá, hogy ő egész
Hálókat is fog eltapodni gőgösen.
Így új erőt vesz, csattogatja szárnyait,
És majd középig tolja döntő mellvasát.
De ott akadt: kicsiny párája nem birá
A nagy vitának tetteit, s midőn kevés
Váratra ismét hánykolódván még szorosb
Bilincsbe jutna, ím rohanva és sebes
Vágtatva jött már a hatalmas gyilkoló.
Ekkor letörlé könnyét, s mintha itt dicsőn
Lelné halálát, így beszélt: te vérszopó,
Jer csak, kötözd le jobban hősi testemet:
A jó ügyért kiveszni nem csekély dolog.
A pók kacagva mond: tudom, mi szent valál,
Csak vérszopónak vére kedves ételem.
S ím foglya meggebedve dől el szálain.

*

O emberekből vért szivó gaz emberek,
Hol, hol találok néktek ilyen pókokat?

Börzsöny, 1820-1821

A HAJDANI NEMESSÉG EMLÉKE

Láttam kelni serény lován
Honnomnak szomorú halmain a nemest.
Láttam, mint emelé vasát,
Rettentő tüzesen a magas ég felé.
Romlást hinte komoly szeme,
Arcán bú lebegett és kitörő boszú,
Biztos lépte előtt halál,
Pusztúlás, s azután csend, nyugalom terűlt.
Ekképen közelít nehéz
Felhőjében az ég gyors tüze föld felé,
Hol több ezredes ormokon

Dúl, és porba temet minden emelkedőt.
    Távozzál, ki gyalázatos
Rablánccal fenyegetsz, gőgös agyarkodó!
    Vág a szolga kar is: de mély,
S ártalmas sebet ejt a szabad emberé.

Börzsöny, 1821

A VÖLGYI LAKOS

„Zöld fürtözettel
Feszül az égnek
A hegy tövéből
Egy hársfasor.

Alóla lassan
Zuhogva csermely
Szakad siralmas
Lakom felé;

Ott nyugszik ottan
Kél hajnalarcu
Tündér alakban
Vezér tüzem,

A szöghajú lány;
Szép, mint kelő nap,
S mint a lenyugvó
Olyan szelíd.

De mit tünődöm?
Nem tudja, vagy tán
Ha tudja, nem szán,
Hogy szenvedek.

Ah a futó szél
Elkapja szómat,
A hab könnyűmet -
De nem felé.

Nem jut fülébe
Keservem hangja,
Nem ér szivéhez,
Nyögő szivem.”

Ekkép panaszlá
Bús andalogva
A völgy lakója
Gyötrelmeit.

S haj! a futó szél
Elkapta hangját,
A hab könyűit,
De más felé.

A csermely árját
Tenger nyelé be,
A szél fuvalmát
Zugó vihar;

S most sírja mellett.
Bús zöngelemmel
Szél és patakzaj
Sohajtanak.

Börzsöny, 1821

(FERGETEG DÚL...)

Fergeteg dúl a kopasz hegy ormán,
    Zúg rohanva erdőn, völgyeken:
Rejtekébe kerget minden élőt,
    Minden útat elzár vak dühe.
Még csak egy halandó
    Jár a zaj között,
Jár, s nem érez semmi zajt kivűl.
    Agg szivében forr dühödve kínja,
    Nyugta nincs a tágas ég alatt.

Álma képét űzi, s hah ki merje,
Hogy csak álmot űz, azt mondani,
    Hegyről völgyre téved,
    És nem hűl tüze:
    Tárgyát önmagában kergeti.

Börzsöny, 1821

EMMIHEZ

Fogadd el, édes Emmim,
    Virágaim szebbikét:
Szerelmem ülteté ezt,
    Szerelmem ápolá.
Az ótta sok fagy ellen,
    Forró nap ellen is;
Az adta színe fényét,
    S az nyújtja most neked,
Neked! kit életemnél
    Hüvebben kedvelek.
O nézzed, szép ölében
    Egy gyenge könny remeg:
Az én könnyűm az, Emmi,
    S utánad sírtam ezt!

Börzsöny, 1821

ÍDÁHOZ

Ída mégy? Hajh! mért kell itt maradnom,
Mért kell, Ída, menned, ily hamar?
Véled útnak indúl jobb szerencsém,
Kedvem, életem nyugalma, mindenem.
Ída, mély gyötrelmet hagysz szivemben,
És fogyasztó kínt bús lelkemen!
Oh de mit hagysz hát vigasztalásúl,
Ami e bút édessé tegye?
Nincs-e dús kebledben egy sohajtás,
Szép szemedben értem egy könyű?
Oh ha nincs, kegyetlen, szánj utolszor,
Szánj meg, Ída, s tépd ki szívemet!

Börzsöny, 1821

KLIVÉNYI BARÁTOMHOZ

Meddig fogsz az igéret után hallgatni, barátom?
Meddig gyötröd még lelkemet annyi felől?
Zajgó pestieket kérdék aggódva; hazádat
Kérdém, s nem jöhetett még bizonyosra eszem.
Sőt hogy Bécsben vagy, már azt is kelle gyanítnom:
Pestről ily tévedt szó jöve rólad előbb.
A hír puszta szavát vizsgálni megúnta figyelmem,
És lelkem szomorún csüggede kéte miatt.
Ám mondád, hogy Pécsre sietsz; de utána igérted,
Hogy fogsz írni mihelyt pécsi helyedre jutandsz.
Jég- s hó-fürtökkel tájunkra borúlt az erős tél:
Bú vala folytában; bú vala lelkemen is.
Majd a gyenge tavasz hűs szellőn szálla le, s ezt is
Már rekedő hévvel váltani kezdi nyarunk.
S mégsem jő leveled: nem jő vele kedv, öröm onnan,
Hol tán most téged lelki nyugalmad ölel.
Végre tudom csakugyan, hol vagy: de ki tudja, miként vagy?
Ezt én csak tőled tudhatom, írd meg azért.
Vagy hát elfeledéd, mint részes lelkem ügyedben?
Mely igen óhajtlak, féltelek, elfeledéd?
Még ösmérsz-e, Klivényi, hogy így tudsz bánni szivemmel?
Hogy kétségekkel fojtod el érzetimet?
Ösmerj újra; keservidben keseredve veszek részt,
És az öröm nekem is, ami tenéked öröm.
Osztozom a vígban, szomorúban véled: imígy ez
Enyhűl, az gyarapúl, s kétszeresítve tied.
Vagy tán kérded még, ki vagyok? ki nyög ily szomorodva?
Puszta magányosság bús fia, én vagyok az.
Én kit társaitól különítvén félreszakasztott
A bölcs gondviselés, s tolnai földre vetett.
Itt mint élek most? oh tudják a kies erdők,
Tudja hegyed-völgyed, börzsönyi puszta vidék.

Gond töltvén fejemet gyakran visz tétova lábam,
Ez ligeten s erdőn hűsbe ragadva viszen,
Szédelg mindenüvé, éjszaknak, délnek egyenlőn;
Ellene a napnak, s tévedez a nap után.
Hajh! és nem hoz vissza nyugottan. Menni kívánnék,
Menni hová láb nem visz, s csak az elme segít.
Gyakran nézegetek dombomról csendes örömmel
A suhogó erdő fái s homálya fölött.
Messze kipillantok sík zöld térekre körűlem,
Míg látásom az ég végire jutva kivész.
S hajh! ott vész örömem: megürűlt keblembe unalmas
Munkák gondja rohan, s kedvemet űzi, öli.
Napjaim így múlnak, s nyomorúlt, hogy múlnak, örűlök;
Bár nincs mit várnom csalfa reményem után.
Csillog ez; int távollétében, s távozik ismét:
Ilyet szűl s temet el mindenik óra nekem.
Ám legyen úgy. A jó istennek gondja leszen ránk.
És Te - tovább már nem várhatok - írj, ha szeretsz.

Börzsöny, 1821. július 3.

AZ ELHALÓ REMÉNY

Ki lesz fogyasztó bánatom orvosa?
Ki ád magamnak vissza megint? Mi tett
Boldogtalanná? Hajh! miért fut
Víg öröm e nyomorú kebeltől?

Ifjú koromnak csillaga elborúl
A terhes élet gyászt viselő egén:
Lelkem lenyomva, zúzva szívem,
Bajra nyiló szemeim kisírva!

Így bolygok én, ily ótlan, az ég alatt
A durva ínség kedve-szakadt fia.
Így! és nem érti, hajh! nem érzi
Senki is e kitörő keservet.

A boldogok közt jajgom el éltemet,
Kínomra minden díszlik, örűl, tenyész;
Csak én nem, oh! - Vagy lelhetek még
Szánakodót, magas úr, kivűled?

Börzsöny, 1821

AZ 1821-DIKI TÉL

A hó porral elegy fetreng lábamnak alatta.

Börzsöny, 1821

A ZIVATAR

Reng a negédes kőfal, az oszlopok
Rázkodva tartják terheiket, nehéz
    Felhő huzódott össze, dördűl,
        Csattanik, és zuhog, omlik a víz.

Hah! mint tör át a sűlyedező ködön
A tiszta villám bús lakaink felé!
    Lecsap! s nyugatnak gőgös ormán
        Széthasadoz, bomol a kemény szirt,

És a sebes tűz már kiveszett. - Hazám,
Ha tán enyészned kéne, dicső hazám,
    Igy dőlsz-e sírba? Hajh! vagy elnyom
        Csendes öröm közepett az álom?

Börzsöny, 1822

(MIG GONDOK NÉLKŰL...)

Mig gondok nélkűl játszottam az égi örömmel,
    Melyet képzeletem tiszta szivembe csala,
A boldogságot valahányszor ölembe kivántam,
    Egy tündér szép hölgy lebbene gyorsan elő:
Gyenge vidám arccal, mint hajnal, tiszta szemekkel
    Mint a szép szerelem csillaga hajnal előtt
Ártatlanságnak leplében nyúlt deli testtel,
    Érző jó szívvel: lágy szava énekivel,
Igy jöve a képzelt boldogság: csalfa világom
    Eltünt, ah eltünt véle az égi leány!

Börzsöny, 1822

AZ IFJU VITÉZ

Rengnek a fák, zúg az erdő,
    Szél kereng az ormokon,
Fergeteg támad süvöltve
    Szárazon s hullámokon.

Merre most? hah! merre fussak?
    Hol találom csendemet?
E viharnál még fenébben
    Dúl egy kínos érezet.

Ez riaszt ki a szabadra,
    Ahol ég, föld összecsap;
Itt bolyongok én közöttük,
    Mindenik dúl, s le nem csap,

Hogy maradjak ép, egészen
    A keservé s kínomé,
És ezáltal hosszas ínség
    Aljasítson semmivé;

Hogy kívánjak, és ne tudjak
    Veszni, vesztes annyiszor.
Kegytelen sziv, Ída, szíved
    Az, mely ennyi bajba szór.

Nincsen ő! Hajh! nékem élve
    Meghalt; sőt nem volt soha:
Harcra hát! a vad törökre:
    Nincsen Ída; van haza!

Börzsöny, 1822

ALKU A TERMÉSZETTEL

Természet, ki mostohám vagy,
    S tőlem mindent megtagadsz,
És egyébnek abból, amit
    Rólam elvonsz, bőven adsz,

Halljad egyszer bús fiadnak
    Nyílt szivéből jött szavát:
Nem pör az, nem rút kajánság
    Ami nyitja ajakát.

Nem kívánok gazdagságot,
    Ékes arcot s termetet,
Bölcsességet, terjedő hírt,
    Fényes udvart, fő nemet.

Nem kívánom; el van ez már
    Osztva: nékem nem jutott;
Késtem, amidőn sok ember
    Kincseidből részt hozott.

A lapos mennykő dühödve
    Ki s be jár erszényemen,
Jégeső jött, sok barázdát
    Szánta halvány képemen.

Bölcseségem könyveimmel
    Búmban hamvvá égetém;
Hirre nem kap gyengeségem,
    S amit ez nyújt; nem enyém.

Egy sötét gunyhó takarta
    A szülőt: itt lettem én,
Itten élek; nincs nememben
    Semmi nagy, nincs semmi fény.

És nem is kívánom én ezt,
    Ámde halljad kértemet,
Vagy temess el romjaidba
    S dúld halottá testemet:

Szépre szülve, szebbre nőve,
Egyszerűn és díszesen,
Mint kifejlő kellemében
A virág zöld réteken,

Dús kebellel, bájos arccal
Jár amott egy deli szűz:
Karja hószín, szeme villám,
Ajka rózsa, csókja tűz -

Hajh! de gőgös, s oly kemény ő,
Mint én érező vagyok,
Csal, hitet, bár tudja, hogy csak
Érte élek és halok.

Mostohám! nem kell ez érzés;
Nálam úgy sincs egyebed;
Vedd el, add ezt is hivednek
S nála lészen mindened!

Börzsöny, 1822

A BUJDOSÓ GYILKOS

A csendes éjnek rémei közt sebes
Rohanva visznek lábaim: a ködös
Égig nyuló hegy meg nem állít,
Sem pokolig leható nyilások.

Határt nem érek: gondjaim árjai
A síron innen s túl elözönlenek.
Nincs ami megnyugasszon engem,
Nincs sem ezen, sem egyéb világon.

De hát hová most? Halni vagy élni? Hah!
Ott nincs remény, itt nincs nyugalom: hová?
Ég, föld, hová most? békeszállást
Melyitek ád nehezült fejemnek?

Isten, - de e szó mért remeg ajkamon?
Isten, te mondd meg, haljak-e, éljek-e?
El, el tovább! nincs semmi mentség:
Ronts le nagy ég, anyaföld temess el!

Börzsöny, 1822

A BÚS VÁNDOR

Hová bolyongasz e szél, záporzaj között?
Hová ez elhagyott, töretlen útakon?
Gondatlanul viszen lábad mindenfelé,
Hegy, szikla, völgy, tenger meg nem tud tartani.
Hah! csak tovább, szegény, csak told el kínodat
Oda, hol világunk véget ér, hol a napot

Nem kell kerűlnöd, hol lapúlnak a hegyek,
S a völgy veled mély semmiségbe sűlyedez. -
De hol van az? Megint ösvényemen vagyok,
Ösmert vidéket néz látásra únt szemem.
Hajh! már tudom, mi van még hátra: újolag
A nagy világba kell merűlnöm, és azon
Vigasztalatlanúl a sírig bolyganom.

Börzsöny, 1822

AZ ELHAGYOTT

Csüggedő mell, égj sanyarú bajodban,
Égj, mig a lágy szív ki nem ég belőled.
Ah az elpártort szerelem, reménység
Sírba temetnek.

Lelkemet bú, gond komorítva nyomja,
Mint az égig nyúlt hegyet a nehéz köd.
Hajh! s mivé tesz még, hova ránt dühében
A fene kétség?

Enyhülést várok, s epedés szakad rám,
Nyugtatást kérek kitörő hevemben,
És hideg csalfán hitető igéret
Hat füleimbe.

Ám de majd eljő, el, az édes álom,
Mely az érzésnek szünetet parancsol:
Akkoron, gőgös, közelíts oromhoz
S lásd mire vittél.

Börzsöny, 1822 eleje

SZOMORÚ BIZTATÁS

Vesztedre mégy-e ily örömest? vagy a
Tündér reménység biztata újolag?
Oh, annyiszor megcsalt ez immár
S búslakodást hagya tört szivedben.

Csak menj, ha nyersz, nincs embere boldogabb
A nagy világnak mint te; ha vesztesz, ah
Akkor kiállta szíved a bajt
S aggodalom nem emészti többé.

S a mindeneknél oly iszonyú halál
Vázképivel nem lesz iszonyú neked:
Ohajtva dőlsz rá, míglen élted
Lángja hideg kebelén elalszik.

Csak menj, különben sincs napodon öröm,
Kétség remény közt ingadoz életed:

Ez biztat és csal; az dühödten
Dúlja szorúlt kebeled nyugalmát.

Börzsöny, 1822

A CSENDES HALÓ

Este létemnek, szomorú enyészet,
Mely felém gyengén lebegő ködökként
Elhaló fénnyel közelítsz, pihenj meg
Csendes utadban.

Hagyd az életből sietőt örűlni
A mulandóság temető vidékén.
Nem soká, hajh! nem, kicsapó vidámság
Csalja utólszor.

A szelíd emlék hata meg, s enyelgőn
Vet sugárt éltem hideg alkonyába:
Égre leng lelkem, szivem itt telik meg
Földi örömmel.

Egy kis órát még, kiveszés határa!
Lám nyugat dombján mulatoz napunk is,
S lankadottan néz lehunyó tüzével
Futta helyére.

Börzsöny, 1822

AZ ISTENI JÓSÁG

Büntető nagy Isten,
Most már elhiszem,
Hogy vagy, és szavadként
Folynak mindenek.

Dulva van szerencsém,
Dulva általad:
Aki ennyit adtál,
Mindent elvehetsz.
Oh! ez élet - Isten,
Tőled jött ez is -
Láthatod, mi kínos
Mily bajos nekem.
Szánj meg, vedd el ezt is;
Mert lenyom s miként
Van parancsod, hasznát
Venni nem tudom.

A szabadra nem vágy
Megromolt szivem,
Csak tilosra téved
Kapkod szűntelen.

„Térj meg!” Oh! ha tudnék:
Lelkem csüggedez;
Még akarva sem tud
Jót akarni: „Vessz!”
Vesszek? Ezt kívánom
Én is. „Kárhozott!”
Kárhozott? Mi szó ez?
Isten, irgalom!
Irgalom szegénynek!
„Térj meg és remélj.”
Hah! ki fogja őt meg
A nagyot, dicsőt:
Végtelen hatalma,
Végtelen kegye!

Börzsöny, 1822

A KOSZORÚ

Könnyű kebellel, vígan lejtve andalog
Három leány a rétnek síkjain.
„Koszorút kötünk” fölszólnak egyszivün,
S virágszedésre szélleloszlanak.
Kevés üdő, s ím már rakodva megy
Kedvelt helyére mindenik. Zavart
Halomban áll előttök a tavasz
Zsengéinek virító kelleme.

Fon, fűz az első; bont, s meg újra fűz,
Szed, válogat, sok szépet félrevet,
S helyébe gyakran hitványat talál.
Már szinte sínlenek kezében a
Fogyó virágok, végre készen áll
Szülője keblén a csikart remek.
Mit látni rajta? vastagon fonást,
Kötést, s aszályra lankadt életet,
Mely elhaló illatjával kivész.

A második szökdelve dolgozik,
Sietve fércel össze, amit ér.
Nem válogat, mert minden jó neki.
Sok szépet elrejt, láttat csúfokat,
S örűlve mondván „ím, kész a kötés”
Mutatja rongyos cifraságait.

A harmadik - ki tudja, mit csinált? -
Szemérmes arccal jő a többihez;
Munkája tetszik, rendes, ép, egész.
S kellőn virítanak kis szálai.

*

Költő barátom, minket illet ez:
Se a feszesség száraz kérgein,
Se a szilajság rongyain ne kapj,
S a harmadik szűz titkát fölleléd.

Börzsöny, 1822

A HAMIS ALVÓ

A hűs ligetnek fái közt
    Egy dombnak oldalán
Szunyadni láttam szépemet,
    A szöszke kis leányt.
Oh keble mint emelkedett!
    Mint gyúla szívem is,
Hogy láttam édes álmait
    Lebegni arcain!
Gyengén pirúltak ők el,
    Mint a nyár hajnala,
Mint a kifejlő rózsaszál
    Nap alkonyodtakor.
Hévvel mosolygó ajkai
    Csókokra nyíltanak;
Szelíd vidámság terjedett
    Derűlő homlokán.
Elandalodván ekkoron
    Vevém virágomat,
És szívdobogva, félve is
    Ölébe tettem azt.
Aztán hevemben így sugék
    Hozzája csendesen:
„Ha majd fölébredsz, kebleden
    Látod virágomat,
Hajh! s nem tudod, hogy az, ki az
    Tenéked itt hagyá,
Éretted égő lángjait
    Hordozva bujdosik,
Völgyekre téved, hegyre mász,
    S keserve nem szünik;
Hogy hasztalan bús karjait
    Feléd terjesztgeti:
Oh! és sem ég, sem föld nem ád
    Vigasztalást neki.”
Ezt mondva törlöm könnyemet,
    Elkezdem útamat,
S im a csalárd szép szúnyadó,
    Ki mindent hallgatott,
Megnyitja villám két szemét
    S öröm derűl reám:

Ölembe zárom mennyemet,
    A szöszke kis leányt!

Börzsöny, 1822

RÁKÓCZY BERCSÉNYINÉL LENGYEL ORSZÁGBAN

BERCSÉNYI Rákóczy itt?

RÁKÓCZY Bercsényi, haj!
Szökötten itt vagyok
Külföldön.

BERCSÉNYI Oh! - és a Haza?

RÁKÓCZY Hanyatlik, népe dől.

BERCSÉNYI S mi élve látjuk ezt? Hazám,
Ki lesz majd gyámolod?

RÁKÓCZY Ha mink kivesztünk, vész az is,
Árpád hazája vész!

BERCSÉNYI Oh! Sirj fölötte, nagy világ,
Szabadság, sirj te is.

RÁKÓCZY Hah! és mi csak keserghetünk
Jajdulva gyászosan:
A kard hüvelyben, s markaink
Szivünkön nyugszanak.

BERCSÉNYI Hunyj el, dicső nap; csillagok
S hold, rejtsed fényedet:
Ne lásd az elhaló Magyart
A láncba görbedőt.

RÁKÓCZY E század elfogy. Haj! vele
Fogy drága nemzetem.

BERCSÉNYI Isten! Magyarnak Istene,
Tekints le, mentsed Őt.

Börzsöny, 1822

ÁLOM ÉS VALÓ

Álmaim, a csalfák, éjfélkor adták meg ölemnek
    A kedvest, s forró csókjait itta tüzem.
Még boldogságom soha ekkép nem vala teljes:
    A szív kéjeiben lelkem örömre hajolt.
Serkentem; tündér javaim kisuhantak eszemből,
    S most a csók helyein gyenge könyűke remeg.

Börzsöny; 1822

REMÉNY S EMLÉKEZET

Meddig vezérlitek háborgó éltemet,
Meddig lebeghet még hajócskám köztetek,
Remény, emlékezet? -

Te, a lecsendesült lélek tulajdona,
Mely áldva lengsz körűl magányos dombomon,
Elmúltak szelleme,

Ha majd szorúlni kezd lélekzetem, s nehéz
Fájdalmaim között végkínomat nyögöm,
Eljősz-e menteni?

S mint a hanyatló nap földünk tanyáira,
Lövelsz-e nyugtató sugárokat felém
Szememnek húnytakor?

S te, mely az alkonyban, s hajnal hasadtakor
A híg homály közűl remegve szállsz alá
Ingócska lábadon,

Remény, az öldöklő bánatban enyhadó,
És a leendőkben gyönyörrel biztató,
Kisérsz-e síromig?

Lelkemnek adsz-e majd teljes vigasztalást,
Rebegve záródó ajkamnak édesen
Enyésző hangokat?

Oh! adsz-e fényt, ha majd nem látom a napot
S irtóztató setét nyom; adsz-e virradást,
Ha itt leszáll napom?

Egek! - tán tiltva nincs hozzátok szólanom -
Hagyjátok meg e két csillagzatot nekem
Az élet tengerén.

Remény, emlékezet vidítsa lelkemet,
S ha ez leszáll, amaz derűljön ékesebb
Lánggal bajom felé,

Mint hajdan a dicső görögségnek csere
Fényben derűltek a széllel küzdő vizen
Tyndárnak ikrei.

Börzsöny, 1822

EGY SZÉPHEZ

Lyányka, ha bírhatnám szivedet, nem kellene több kincs:
Anélkűl nem elég a nap alatti világ.

Börzsöny, 1822

NEFELEJTS

A gyengéd nefelejts elhervad. Örökre virít az,
Mely szívemben nő, Délia! El ne felejts.

Börzsöny, 1822

GNÓMÁK

1

Kezdj buzgón, s már sokra menél: halad, aki megindúlt
Míg porban fetreng a henye, gyáva erő.

2

Láttad-e folytában özönét a szőke Dunának:
Kis forrásból jő, s végre hajókat emel.

3

Amit jól kezdtél, jól folytasd, vissza ne bámulj:
A gyakran pihenő dolga pihenni szokott.

Börzsöny, 1822

(EPRET ESZIK MIKLÓS...)

Epret eszik Miklós. Kiki látja, de érzi leginkább
A tányér, melyet szinte lyukasra vakart.

Börzsöny, 1822

SZIGETVÁR

Láttam veszélyes tájadat, oh Sziget!
Előttem állott roskadozó falad,
Előttem a múlt kor csatái
S gyászba borúlt ege Hunniának.

Itt késve mérgét nyelte az agg török;
Itt táboroztak népei dölyfösen,
Ott fenn erős, de számra kisded,
S győzve fogyó hadaink tanyáztak.

S onnan, ha kellett; mint az egek nyila
A záporoknak vad zuhanási közt,
Csattogva, sujtva, száz halálban
Törtek alá rabölő haraggal.

Kétszázezerrel víva meg egy marok
Népség s vitái győztösek annyiszor,
De ah! - borúlj el gyászhozó nap! -
A diadal közepett enyésztek.

Vagy mely tünő fény leng szemeim felé?
A csendes éjnek rémi talán? - Vagy a
Fagyos halálnak váza, vagy bús
Képe az ősi idők fiának?

Oh Zrínyi roncsolt képe, te vagy! Dicső
Hős hajdan a vérfergetegek között,
Rémítve villogsz most elömbe
Századaink sanyarú korából:

Duló vasat tart rettenetes karod,
Elszánt komolyság terjedez arcodon,
Lelkedben a szép hír, boszúság
És kitörő harag ég szivedben.

Mert vesztegelnek társaid a mezőn,
Csatátlanul, rosz, gyáva tanács miatt,
Míg téged a veszélyek után
Sírba viszen csapodár szerencse.

Te a hazáért halni tudál; dicső!
Mi nem tudunk már érte csak élni is;
A támadó nap tudja, látja
A szomorún nyugovó, bününket.

Mikor szününk meg bor, szerelem között
A hon virultát messze felejteni?
Mikor kerülhet vissza a künn
Elpazarolt arany és dicsőség?

Hajh elközelget majd az enyészet így!
Eltörli a nép bajnoki tetteit:
Megdőlnek a fajult vitézek,
Sírjai hős eleik nevének.

Börzsöny, 1822

A CSALOGÁNYHOZ

Csattogj tavasznak édes éneklője,
Csattogd el az epedő szerelem dalát,
Mig elborultan jár a völgyek ifja
Riadva zengő berkeid körűl.

Csattogj, s zavard el csüggedő szivéből
A veszteség s veszés érzelmeit;
Zengj változatlanúl gyötrő bajának
Búszenderítő nyájas éneket.

Ah zengni fogsz te még több tél után is;
De hallgatód már akkor nem leszen:
Egekre csattogsz hathatós daloddal;
De nem hat a sír mélyéhez szavad:
A völgyek ifja nem hall téged ott.

Börzsöny, 1822

LELKEMHEZ

Hagyd a világot s kedvbe merűlt zaját,
Hagyd a gyönyörnek tapsra nyitott ölét;
Fényedre itt homály vetődik,
S futva kerűl szeretett leánykád.

Kényére díszesb arcokon andalog,
Vidám szivekkel nyílva barátkozik,
Csendes mosolygásod hatalmát
És epedő szemedét felejti.

Hah! s téged a most megcsalatott remény,
Lélekszakasztó fájdalom öldököl.
Melledben a vad csüggedésnek
Lángja lobog, s dühödötten újúl. -

Menj félre innen, bágyadozó fiú!
Amott virítnak bánatos erdeid:
Ott sírd le búdat jobb panasszal
A felelő hegyek ellenében.

Jajdúlj meg a szél lengedezésivel,
Jajod köszöntse a derülő napot,
Kisérje a nyugvót siralmad,
Míg vele életed el nem alszik. -

Börzsöny, 1822

SZERELMESEK

FIÚ
O megint
Látom őt!
Rózsikám megy ott
Nyájasan
Csendesen,
Mint a hold megyen.
Csalfa lyányka, megtalál-e
Fürge szép szemed?
Vagy karodba fussak önkényt
Csók s öröm közé?

LEÁNY
Merre most
Fényadó
Hold és csillagok?
Akiért,
Szívem ég
Hívem itt van-e?
agy homályba tévedezni
Hágy a halmokon?
O! ki lesz a lány vezére?
Biztatóm ki lesz?

FIÚ
Mely öröm
Hallanom
Bájoló szavát!

LEÁNY
Meglelém:
Reszkető
Láb, vezess oda.

FIÚ
Erre kedves: híved itt vár
Régen és eped.

LEÁNY
Rég kereslek; jer vidítsad
Rémült lelkemet.

Börzsöny, 1822

VILLIDAL

Jő, társak, az éj fele, jő,
Rémfajzatok ülnek alakján.
Ránk várva felölti kezét,
S mély csend lesz előtte, utána.

Légy üdvöz az éjben, enyészeti csend,
Kedvezz, mig az égi nyugalmas öröm
A hűknek ez ünnepet ülli.

Bús felleg oszolj, ligetek szele kelj,
Zugj lassan az éjjeli Villik előtt
Holdnál, szép csillagi fénynél.

Ím búba merűlten amott
Egy bajnok az út közepén áll,
Szép hölgye előtte hever:
Ő halna, ha kelne, helyette,
De nem kel az édes alak:
Csillag szeme alszik örökre.
A hős kiragadja vasát
Hogy gyilkosit ontsa halálba.

O hős! keseredve ne vond karodat.
A durva halál kapuját ha vivod,
Eltompúl éle vasadnak.
Hagyd nyugton az árva leány tetemét,
Hagyd: szíve kiválva porélet alól
Itt lebben elődbe közűlünk.

A hold teli fényre derűl,
A csillagok égve kerengnek.
Most hajdani híve felé
A Villi megy égi gyönyörrel.

Oh dőlj kebelére, vitéz, tied ő.
Itt senki sem állja el útad,
A lány tied itten örökké.

Szüz lángja vezetve kezét
A hős is ölelni siet már,
Bús gondjait űzi, vidúl,
A Villire hajlik örűlve.

S már mennyei fényre kel a
Hűség koszorúja az égen,
S ezt játszva kerengi körűl
Szép csillaga a szerelemnek.

Lengj, lengj köreinkbe busúlt szerető:
Itt visszaveszed letiport örömét
Elcsüggedt tiszta szivednek.
Lengj, lengj köreinkbe: nem érezed itt
Amit keserű epedési között
Sok vesztes föld fia érez.

A Villi szerelme örök
S nincs nyomva, gyötörve bajokkal.
Ég, mint az egek tüze ég,
És nincs köde, mely beborítsa.
Dőlj felleg az égre, liget szele kelj,
Zúgj lassan az éjjeli Villik előtt
Hold- s csillagi fénynek enyésztén.

Fut, társak, az éj fele már:
Rémfajzati tűnnek alakján.
Elvonja borongva kezét
És zaj riad, ébred utána.

Börzsöny, 1822

A REMÉNYHEZ

Kétes szép remények
Töltik keblemet,
Búmat édesítik,
Dúlják kedvemet,
S így kötött szemekkel
Fellegútakon
Visznek álmadozva
A zárt kör felé.

Oh ha veszteség van
Szánva sorsomúl,
Csak te, szép reménység,
Csak te légy velem.
Köss az ifjuságnak
Égi szárnyakat,
Hogy kerűlje a föld
Szentetlen porát;

Adj az ért korúnak
    Állhatást, erőt;
Nyújts az elhalónak
    Gyámoló kezet,
Míg rogyó inakkal
    Sírba váncorog!

Börzsöny, 1822 eleje

A GŐGÖS

Összemértem szép szemével,
    Szöszke Lilla szép szemét;
Bájos arca kellemével
    Phyllis arca kellemét;

A mosolygó Daphne ajkát
    Ajka kedvességivel,
Termetes Ninon növését
    Termetével, nőttivel.

Ámde mását nem találom
    Déltől fogva éjszakig,
Nem találom, bár bolyongjak
    Napkelettől nyúgatig.

Ő van egyedűl szivemben,
    Képe kísér mindenütt,
S hasztalan nézek hasonlót:
    Semmi szépség rá nem üt.

Úgy ragyognak tiszta arcán
    Szép sugárú szemei,
Mint az ég derűletében
    A setét éj csillagi.

Nézzek hát a csillagokra,
    Melyek ott fenn bolyganak,
A magas szép csillagokra,
    Hogy vidúlást adjanak?

Ah ezek is oly kevélyen
    Néznek rám, mint szinte ő,
Oly hideg, csalóka fénnyel
    Futnak el, mint szinte ő.

Egyedűl a hold borong még
    Itt a fák alatt velem,
És rezeg halvány világa,
    Melyben képemet lelem.

Egyedűl a fülmilének
    Szívszorító bús dala
Zeng, midőn epedve járok
    A ligetben tétova.

Börzsöny, 1822

A GYÖTRŐDŐ

Ah nem, többé nem vidámít
    Engem csábító szeme.
Nem fogad be, nem nyilik meg
    Bús szivemnek lágy öle.
Biztos hangon édes ajka
    Új reményt nem zeng belém.
Nem derűl rám nyájas arca,
    Lépte sem dobog felém.
El van, oh örökre el van
    Dúlva kínos életem:
Minden úton, minden órán
    Vesztem képét kergetem.
Sírva lát a zúzmarás tél
    Jég s kemény hóhalmain;
Sírva lel, mély bánatomban
    A tavasz zöld hantjain.
De mit sírok? tán siralmam
    A kevélyt megkérleli?
Vagy könyűm, mely búsan elfoly,
    E csapást enyhítheti?
Lassan önti szirtek alján
    A kis csermely habjait,
Elfolytában bús panaszt zúg
    Örvény várván árjait.
A kemény szirt meg nem indúl
    Föl nem tartja habjait;
Veszni kell a kis pataknak,
    Örvény nyelvén árjait.
Igy kell veszni, nékem is, haj!
    Lelkem régi kínjában.
Könnyemet nem tartóztatja
    A kevély, elbíztában. -
De csak sírj, elkárhozott szem,
    Sírj, s ne is várd enyhedet,
Míg az élet tart eremben,
    Meg ne szűntesd könnyemet.
Vége jő majd ennek is még,
    Rám legyint a sír szele,
Gyásszal húny el rajtam a nap,
    Mely oly biztatón kele.
Búsan áll meg éjjelenként
    A szerelmek csillaga,
Hol setét sírjában alszik
    A kesergő földfia.
Akkor, hah! tán akkor ő más
    Boldogabbnak karjain
Szendereg, s felejti hívét
    A halál határain.

Csak felejtse: én nem érzem;
A szerelmek csillaga
Csendben elragyog fölöttem,
S rám száll béke angyala.

Börzsöny, 1822

A SZÁNAKODÓHOZ

Szánsz ha titkos búm könyűit
Folyni látod arcomon,
Szánsz ha bánatom kitörve
Nyög keserves ajkamon;
De nem indíthat szerelmet
A könyű s panasz:
Részvevést gerjeszt csak - ah de
Nem szerelem az!

Ha vidámságom felébred
A remény sugárira
S elmerülve nézek arcod
Andalító bájira:
Mintha lágyulnál, enyelgve
Látszol inteni,
Haj csak látszol! - úgy miként én,
Nem tudsz érzeni!

Míg van épség tagjaimban,
Míg virágzik életem,
Míg doboghat s gerjedezhet
Érted égő kebelem;
Addig, édes! tégy velem jót,
Ó ne szánj, szeress!
Szánhatsz, majd ha nyugtot e szív
Síron túl keres.

Börzsöny, 1822

A HAJNALHOZ

Szépen hasadsz a támadat ormain
O puszta tájnak hajnala! hűs szelek
Lengnek ki nyílt rózsás öledből,
S víg öröm ül piros arcaidban;

De nem vidítják lelkemet ékeid.
Vigasztalatlan térek elődbe: im
Keserv borong sötét szememben,
S éltem erét epedés zavarja.

Ah tán vidámabb léssz nekem egykoron,
Ha majd utolsó kínom után derűlsz,
Tul a porok bajos világán,
A temető komor álmain túl.

Bús fellegével nem fedi ott homály
Arany hajadnak szálait, és ha köny
    Omol szemedből, égi harmat
        Lészen az, égi öröm könyűje:

Ha ottan egykor lelkem elébe lengsz,
Többé le nem húny mennyei csillagod:
    Örök leendesz, mint az isten,
        Aki körűl mosolyog világod.

Jobb angyalomnak szárnyai födnek ott,
S szent hangzatokkal ömledez ajka rám;
    A földi élet vad zajával
        Messze marad nyugovó fülemtől.

Kivánatim nem gyötrenek el, szorult
Sohajtozások nem törik e kebelt,
    Elszáradoznak búm siralmai,
        S a komor emlekezet lenyugszik.

De hol tünődöm? föld porain, szegény
Ah hát halálig tart-e ez érzelem?
    Holtig kerűlsz-e, oh leányka
        A szivekig ragyogó szemekkel?

Börzsöny, 1822

(MAJD MEGLÁSSUK - URAM...)

Majd meglássuk - Uram, mit igért volt, tudja-e most is,
    Vagy már szélnek eredt a hazug, álnok ige?
Majd meglássuk - Uram mit látunk? egy kis egérkét,
    Melynek csúf lételt a dagadó hegy adott?
Hej! nem jól megyen az, mikor a nyelv oly szaporán jár,
    Hogy szép tettel utól nem lehet érni szavát.
Mondta: „röpülni fogok!” a strucc is hajdan: ugyancsak
    Mondani könnyű volt, ámde röpülni nehéz.
Földre tapadt, mint ón, s nevetének társai: rendre
    Majd meglássuk - Uram, érti-e, mit teszen ez?

Börzsöny, 1822. január-március

(ALUDJATOK SZÉP ÁLMAIM...)

Aludjatok szép álmaim: itt az éj,
Őrömrivasztó bánatom éjjele;
    Itt a reménynek véghatára,
        S a szivet elsanyaró valóság.

Kihez sohajtsam kínaim ezredét?
Ki nyújt bajomban szánakodó kezet?
    Ég, föld, miért nem leltem eddig
        Kebleteken, ha vagyon, nyugalmat:

Belől hevülten, félfagyosan kivűl,
Ott járva, hol most a sivatag berek
A téli fergeteg hazáját
Dérkoszorús tetejével éri,

Ekkép panaszlám életi terhemet:
Velem sohajtott a hideg esti szél;
Borongva hajtott rám az ég is,
S gyászaimat befödé homálya. -

De hajlik a szív: változik érzete:
A búnak enged; enged örömnek is.
S mint a Dunának kétes árja,
Háborog, és lesimúl koronként.

A bú is oszlék: csüggedező fejem
Fejlődni kezdett gondjaiból hamar:
Nyílt szívvel álltam ellenébe
Felleg alól kitörő napomnak.

És kérdezém a csendesedő kebelt:
Hogy csüggedés ne fogjon el újolag,
Mit téssz? mi lesz, ha baj jövend rád,
Gyámolad a sanyarú üdőben?

S testvér alakban lebbene képzetim
Közé az égnek tiszta vidékiről
A föld fiát szebb és vidámabb
Honba kapó szerelem s barátság.

De hányat áld meg szöszke Venus kegye?
Hány boldogúlhat, kedvese karjain
Lengvén, az örvény és veszély közt?
Hánynak adott epedés jutalmat?

A zordon arcnak kellemeket ki ád?
És termetünknek tetszetes alkatot?
Ki ád világot, bájt, szerencsét
Könnyek alatt epedő szemünknek?

Mely a sugárként visszonozó hevet,
Ébresszen ott, hol...

Börzsöny, 1822. január-március

JOLÁHOZ

Nyájas szerelme szűz Jolám szivének,
Ha ömlesz át az édes ajkakon,
Ha fognak égni csókid arcomon,
A rég kivántak, szép szád csattanási?
O mint ohajtám gerjedő tüzemben,
Hogy benned oltsam lobbanásait;
O mint esengék, hogy kivánatimnak
Benned legyen határa s vége is,

S lánggal tapadt a vágyó szem valódba:
Nyugtot vadásztam hószín melleden,
Csillám szemednek ép sugáriban,
Az ifjú termet mozdulásiban,
Élettel ömlő szózatod dalában,
És ami bájoló volt mindenütt;
De nyugtatót nem, több vágyást szereztem,
S jobban hevültek vérem kényei. -
Adj csókot, oh az elsőt életemben!
Ha tudsz szeretni, szánj meg, adj Jola.
S ha visszakéred, csókká ömlöm át,
Oly hevessé, mint a déli nap,
S ez mind tiéd lesz, - csak tiéd, Jola!

Börzsöny, 1822

A BONYHÁDI ERDŐBEN

Nőj fiatal fa, s te légy gyötrelmem rejteke, sírja:
    Nem lelek, ah, búmnak más temetői helyet.
Kérgednél a szép lánynak hó melle keményebb;
    Higgyem-e hogy panaszom benne kegyesre talál?
Éltemben nincsen szomorú panaszimra tekintet;
    Mondd hát (tán tudnak szánni) halálom után:
„Itt bolygott szerelemvesztő kinjában az ifjú,
    S hervada a kikelet gyenge virági között.”

Börzsöny, 1822

BUCSUZÓ

Hej! barátim széledünk,
Pártot indít ellenünk
    A szerencse.
Szép napunkra köd borúl,
Víg zajunkra gond nyomúl
    Szívepesztve.
Búfelejtésűl utolszor
    Még igyunk hát;
Mert ki tudja? - tán utolszor
    Látjuk egymást.

Tölts Simon te, tölts Peti,
Szűrd kupámat is teli;
    Üssük össze.
Éljen! aki még nem élt.
Vesszen aki halni félt:
    Sírba véle!
Jó szerencsét most! - siessünk:
    Int az óra.
Tudja isten, hol kesergünk
    Virradóra.

Isten immár véled is
Szöszke kis lány, tőled is
    Elragadnak
A fagyok tanyáira,
Tévesztő csapásira
    Sok vadaknak.
Ah! de bár el lesz ragadva
    Drága képed,
Megmarad szép álmaimnak
    Hű szerelmed.

Börzsöny, 1822

EGYED ANTALHOZ

Elhagysz, elhagynak veled a bonyhádi Camoenák,
    Kiknél tiszta szivünk mennyei lángra hevűlt.
Hasztalanúl riadoz visszhangja előbbi lakodnak,
    Oh Egyed, Árpádnak nem riadozza szavát.

Elhalt az, s szomorú hangon nyög mostan utánad
    A magyaros szellem, mely dalaidra kele.
A vendég ajkú népben ki találna gyönyört itt?
    Zordon zengzeteit, míg te valál, feledénk
Most halljuk szavokat, mert téged hallani többé
    Nem lehet: annyira szórt a szövevényes eset.
Így mikor a csalogány elhallgat, vízi seregnek
    Fülsértő zaja száll nyílt füleinkbe, s boszant.
De mi hasztalanul számlálom bánatainkat?
    Ah téged minekünk vissza nem adnak azok.
Távol szép ligetink erdő-koszorúzta körétől,
    Ennyi könyűs szemtől távol, örökre talán,
Új hiveid közepett hasznos munkának eredve
    Buzgó kebledből hinted az égi magot.
Csak hintsd, és intsed tartós nyugalomra az embert,
    Példaadásra korost, engedelemre fiút.
Tiszta szemérmében gyarapítsd a gyenge leányzót,
    Hogy pártája alatt szűz legyen édes öle.
Hogy boldogságát ott lelje meg a heves ifju,
    Majd ha szerelmeiket szent szavad egybeköti.
Oktass és magyarúl terjesszed az isten igéjét;
    Így vele terjed majd a hazanyelvnek ügye,
S a honn is gyarapúl; te pedig fő karba jutandasz:
    Fényleni fog neved is Hunnia díszes egén.
Engem azonban tán kétes tengerre riaszt a
    Fergeteg, és örömem zöld koszorúja lehull.
De hulljon, hadd hulljon el a kis öröm koszorúja:
    Csak te lehess boldog, Zrínyi hazája, hazám!
Jőjön bár, s forgasson meg vad fergeteg engem,
    Csak ti szerencsésen éljetek, érdemesek,
Tí, kik lábadozó létünket emelni sietvén
    A vad enyészetnek napjait elveritek.

E nagy sorban, Egyed, szivem és szám téged is említ,
Élj szép csendedben nagyra haladva soká.
Isten adjon erőt, szent gondviselése szerencsét,
Hogy, bár léptenként, még magasabbra mehess.
Mert az mindenkor méltó főpolcra közöttünk,
Aki kisebb fénnyel vissza nem élve ragyog.
Ezt hiszem én rólad, s karemelve ajánllak az égnek,
És lelkem, noha bús mentedet érzi, örűl.

Börzsöny, 1822. március 26.

T[ESLÉR] BARÁTOMHOZ

Miként nyugatnak gyenge fuvalma, mely
Lebbenve kél a vad hegyek öbliből,
S lassú nyögéssel zúgja végig
Gallyasodó ligetünk vidékét,

Titkon sohajtod bánatodat te is.
Fojtott keserv zeng bús ajakid közűl:
A tűrhetetlen veszteséget
Sínli szived, s töredezve vérzik.

Sérelmeidnek nem tudom én okát;
De részvevéssel hallom az ily panaszt
Mert én is oh - és hányan érzik! -
Érezem a keserű nap átkát.

Szépen virít zöld ágakon a virág;
De törzsökének keblibe hull hamar,
Mig végre ezt is sírba dönti
A lecsapó zivatar nyomása.

T[eslér]! im így változik életünk,
Hamar lehervad a kis örömvirág:
Temessük a tört szívbe, ah majd,
Megszakad az valahára s nyugszik.

Így ír barátod, kit ha talán feléd
Vezet korának szétlebegő szele:
Olvashatod bágyadt szeméből
Hasztalanúl epedő szerelmét,

S más szenvedések szembetünő jelét.
De tűrni tud már: nyugva tekinti a
Napnak borultát, nyugva várja
Felleg alól kitörő világát.

Börzsöny, 1822. március-április

EGY BARNA CSUFOLÓDÓ TRÉFÁSRA

A Barnaság nem igen nagy dísz ugyan,
De mégis türhető.

A gyáva tréfa még inkább nem az,
S ez már nem türhető.

Börzsöny, 1822

ANGYAL BANDIHOZ

Akinek nincsen barátja
Mennyekben,
Az kereshet menedéket
Poklokban:

Hát ne búsúlj, Bandi pajtás,
Lesz szállás,
Majd ha Péter nem fogad be,
Sátánnál.

1822

NÉVNAPI KÖSZÖNTÉS

Csóka, holló, vén rigónép
Rajta! szárnyra keljetek,
S ami széles e világon
Barna van, vagy fekete,
Sanda rajkó, Lucifernek
Százezernyi ördöge
Cirmos arccal, fútt pofával,
Tiszteletre jőjetek.
Egy barátom - hogy tagadjam?
E napot fölszentelé,
Mert nevének, egy hatalmas
Régi névnek ünnepe.
Rajta hát éles torokkal
Fennyen énekeljetek:
„Éljen István!” ezt kiáltsa
Mindenik nagy hangosan.
Éljen amig e világon
Barna lesz és fekete!

Börzsöny, 1822. augusztus

VIRÁG BENEDEKHEZ

Míg te Kelenföldnek koszorús zengője, daloddal
A bús fellegeket hasogatva megosztod egünkön,
És tüzesen keltvén a nyugvó nemzeti lelket,
Ifjat, üdőst egyiránt munkás életre siettetsz:
Ím éled, gond-nyomta fejét válladra nyugasztva,
Káros csendbe merűlt nyelvünk szép angyala, éled,
S félve nyiló szeme a fölbuzdúlt ifjakon áll meg,
Akik az érdemek útján élni sietnek utánad.

Hunnia kerte virúl: fakadoznak gyenge virági,
S már szabadabb lombbal kelnek zöld fái az égbe,
Csak zivatar ne bocsássa dühét kis fürteik ellen,
Míglen erősödnek. Hajh! csak féreg ne emésszе
Gyökeiket...! De hová visztek kétségbe merengő
Gondolatok? most tiszta remény biztassa ügyünket.
Aki jeles példán buzdító szóra nem indúl,
Rest az, vagy félénk: testének rabja s szivének.
Engem serdűlőkorban megbájola nyelve
Győztös apáinknak, s noha lassan, szűntelen érzém
A titkos lángot, mely ösztönt nyújta erőmnek.
Igy haladék akadozva soká. Megláttalak aztán
Kis számú jelesink közt téged, s amire eddig
Kedvem volt, megerősödvén példáitok által,
Folyvást és hevesen követém, s mértékbe szorítám
Kisded vágyaimat, rendetlen képzetim árját.
Most miüdőn ez már húszon túl második évem,
Néha az andaladó ifjúság gondjait írom,
Legtöbbször mégis történeteinkbe tekintvén
Szívemelő tettet jegyzek ki az ősi üdőből.
Már a veszni menő Salamont játékba vezetvén
Elzengém, fene visszavonást, mint gyújta közötte
S a fejedelmek közt Vidnek ravasz ördögi lelke,
S mely foganatlan volt panaszos feddése, keserve
A bölcs Ernyeinek... Salamonban nem vala rosz szív,
De könnyen hajló. Hitt, s elvesze a gonosz által.
Így kísérem el őt a bús mogyoródi hegyekhez,
Hol végső romlásra jutott szép híre, hatalma.
    Majd fölemelkedvén daliás próbára, csatákról
Énekelek. Vérrel jutnak diadalra vitézim:
„Fölriad a szomorú Karpát, és büszke tetővel
Verdesi fellegeit, hogy oszoljanak a magyar égről.”
    Így készülgetvén, ha szerencsét enged erőmnek
A jó természet, s hozzám nem mostoha, majdan
Honnunk oltárán, mint hű fia, áldozom én is.
    Ezt neked aki utat törtél vagy szebbre simítál,
És ki irásra hevült elméknek nyájasan örvendsz,
Nyújtom tiszteletűl... Élj s folyjon csendes özönnel
A Duna lábad alatt, ha mikor hídjára menendesz
S oly termő fákat hozzon, milyent te kivántál
És veled a honban minden jámbor magyar óhajt.
Majd ha Kelenföldünk új díszt vesz régi nevével,
Tégedet említünk legelőször is, aki az ősi
Tisztes üdőből e szép szót ajakunkra emelted.

Börzsöny, 1822

EGYED ANTALHOZ

Mint vagy Egyed, hű nyájadnak közepette, miként van
A szomorú Naso durva getái között?
Zeng-e panaszt magyarúl, mint nyelvén, érdekelőbbet?
Hallja-e Hunnia is már valahára szavát?
Amit fáradozó elméd készíte, ne titkold,
Önts, ha lehet, szaporán a magyar észre sugárt.
Melyre ugyan méltó, oly fényben, lássa hazánk is
Már egyszer nevedet munkai címed után.
Hát ha az ősi hadak rendét s a mostanit írnád:
Nemzeti érzésünk gyúlana általad is,
S látnók, a döntő magyarok mint víttanák egykor,
Nádasdit látnók Prusszia romja fölött,
A fejedelméért vérrel s élettel adózó
Nagy nemesek harcát, s közben ezernyi csatát.
Melyek vagy rontván vagy emelvén honni erőnket
Megtarták így, mint most van, az ősi hazát.
Mert mi egyéb, ha nem a harcok, tarthat meg akármely
Országot? mi egyéb szerze nekünk is, Egyed?
Ah így van, s volt ez. De ha mind ezt fényre vihetnéd,
Mennyire jutna neved, mennyire érdemeid.
Vagy tán kezded már. Mit is érhet gyenge beszédem?
Nagyra nagy ösztön kell, s azt szived adja, nem én.
Élj, s mint a lefolyó Duna, szüntelen élve hazádnak
Érdemmel hosszítsd a rövid életüdőt.
Én ösvényeimen meg nem csökkenve haladván
Megteszem, amit hágy végzenem a kis erő,
És ha elégled ezent, mit tiszteletedre viszek most,
Több nem kell: szívből s nem jelesedni viszem.

Börzsöny, 1822. június-szeptember

TESLÉR BARÁTOMHOZ

Teslér, ki hitte, hogy megint feléd
Visz változékony sorsom istene?
Ki hitte, hogy még egyszer nyughatom
A hű barátság karjain veled,
S mit most akadva késve hoz s viszen
A néma tolmács, azt buzgó szivünk
Teljes hevéből nyers szó fejti ki,
S titkunk ha lesz, nyílt ajkunkról ömöl,
Nem a lezárt lap álmos rendiről.
Ki hitte ezt? Lásd, mégis így leszen.
Ha Pincehelytől Görbő nincs tova,
Ha Pincehelyhez Teslér hű marad,
Őtet barátja többször látja ott.
Nyilas havának kezdetén tanyám
Görbő leend, ott lesz majd Pista is,
S köszönt előre és örűl velem.

A dolgainktól megmaradt üdőt
O mely vidáman fogjuk tölteni!
Együtt csevegvén, vagy hallván ha lágy
Hangokra ébredt hegedűd húrjain
Szívszaggató nótáid zengenek;
Vagy túl az élet megszükűlt körén
Shakespeare világát választjuk lakúl,
Hogy, míg zajával eltelik szivünk,
Ne halljuk itt a külvilág zaját,
Mely édes álmainkat elveri.
    Élj addig is, barátom, boldogan,
S ha néha - ami bár távol legyen -
Setét, komor színt vet rád a világ,
Csak istenedhez és szivedbe nézz;
Ott fény, örök fény van, s itt sincs homály:
Igy földerűl majd ködbe vont szemed,
S amerre nézesz, víg tavasz leszen.

Börzsöny, 1822. augusztus-szeptember

ÚJ KÍNOK

Szinte megnyugodtak
    Aggodalmaim,
S kezde már derűlni
    Elborúlt szemem,
Csendesedtek hév szivemben
    A bús érzetek,
S lelkemen elszúnyadoztak
    Vad kétségeim.

Ekkor látom őtet
    A szép megvetőt,
Tiszta kellemében
    Vígan, nyájasan,
S nyomban elhágy nyúgodalmam,
    Kedvem, örömem,
S százszorozva visszatérnek
    Régi gondjaim.

Ó ki napjaimnak
    Intézted sorát,
Ments meg e bajoktól.
    Vagy vedd éltemet.
Ah ragadj el messze, messze
    Túl a tengeren,
Vagy temess el kínjaimmal
    Itt e szirt alá.

1822

EGYEDHEZ

Kedves volt leveled, most is, mint máskor, előttem,
Kedves főképen mert vigadozva köszönt.
Ah de vidáman, Egyed, nem válaszol arra barátod:
Búba merűlt lelkén fájdalom árja csapong.
Gyáva panaszt nem fogsz te azonban hallani tőle,
Szíve sebét önkényt elfödi más szem elől,
Azt mégis bánatjának szüntére kimondja,
Hogy búcsúzástól retteg előre nagyon...
Jött szilaj és szabad érzésekkel nyugtalan ifju,
Élni kivánt, s maga sem tudta, kereste miért?
Gond nélkűl az egekre szegé még bútalan arcát,
Arra veté szemeit, lelke is arra kele.
Nem sejté, hajh nem hiheté, hogy földi valóság
Boldogságának vethet örökre határt.
Képzete megszűnt itt. Komoran nyúlt s hosszan elejbe
A már nem képzelt életi pálya helye.
Megnyílt keble, kivánságok fakadoztak erében.
S egy kép, fellegiből, érzeni földre voná
S most távoznia kell. Az üdőnek szárnyai húzzák,
S kétes sorsával küzdeni messze vetik.
Ah majd földet-eget megmér szomorodva szemével,
És égen földön nem leli amit ohajt:
Akit teljesedő gyönyörében visszahoz álma,
Aki szivének bús lángjain élve lebeg.
De minek említem? Mennem kell... menni utóbb is,
Mindnyájan örök éj csendibe menni fogunk.
Addig is a kegyes ég legjobb adománya, barátság,
Bírja kivánatimat, s nyújtsa mosolygva kezét
Ez szánjon ha homályba borúl teli fénye napomnak,
Ez legyen örvendő társ ha vigabbra derűl.
Így noha bús, mégis kelletlen nem lesz az élet,
S kedvemet a szükség, bár szegi, el nem üti.
Légy te is a kevesek közt buzdítgatva segítőm
Légy te is ébresztőm, s híve nevemnek Egyed.
Majd ha szivem bajain könnyít az üdő haladása,
S kínos gondjaimat győzve feledni tanít:
Én s te együtt zengjünk az üdűlő honnak örömdalt,
S gyenge viráginkból fris koszorúja legyen.

Börzsöny, 1822. október

VOLT TANÍTVÁNYAIMHOZ

Tiszta, nemes lelkek, kik gyors munkára hevűlve
A jeles erkölcsnek, s tudománynak kezditek útját,
Innen, hol Kaposunk délről csavarodva nyugatnak
Jég, hóhalmok alatt lassan hömpölygeti habját,
Mit küldjek szaporán a csendes völgybe tinéktek?

Nincs aranyom s bájló pengésű fényes ezüstöm,
Nincs, de nem is méltó hozzátok az ilyen ajándék:
Föld pora ez, s henye birtokosát a földbe csavarja,
Megköti a lelket; pedig ennek fényes egébe,
Honnan alászállott, szabadon kell visszaröpűlni.
Olyat küldök hát, mely tisztán folyva szivemből,
Vajha azonképen szivetekbe is általömöljön,
És jó lelketeket magasan föl az égbe ragadja.
Szűnjetek egy kissé Rómának hajdani nyelvén
Ékesen és bölcsen szóló Ciceróra fülelni,
És olyan hangon, milyen kacagányos apáink,
A döntő magyarok, Árpád és Hunyadi, szóltak,
Halljátok szavamat, melyet javatokra leírok.
A zöldes ligeten suhogó lomboknak alatta
Csörgedező patakok mentében bolyga egy ifju
S szenderedésbe merűlt, s mikoron leterűlve nyugodnék
A szellős halmon, mély álom szálla szemére.
Láta pedig mély álmában sokféle csodákat,
Látta az Erkölcsök fényét, a Bűnök ijesztő
Képeit, és mind a kettőnek látta hatalmát.
Biztos erőben jött legelűl a lelki Derékség
Puszta szabad kézzel s lábbal, feje, melle födetlen,
(Mert fegyver nélkűl is erős a lelki derékség)
Termetes és izmos, bátor s réműletes, úgy mint
Aki eget földet megrendíthetne erővel.
Jött, de eget földet meg nem rendítve, szelíden
Álla meg, és komolyan, míg kísérői nyomában
És mellette fölös számmal közelítve jövének:
Jobbra az Ártatlanság kisded nyájas alakban,
Hószín leplével gyengén takarózva, fehérlő
Arccal, szálla alá, szép mint a hajnali csillag.
Mindjárt nyomdokain lebegének hű követői:
A csendes kis Öröm, s szívtáró égi Vidámság,
Balra lehúnyt szemmel, melltől letakarva bokáig,
Álla szelíd nyugodalmában a tiszta Szemérem.
Álla tovább leeresztve fejét a díszes Alázat,
(Mert van dísztelen is); karját megnyitva szivével
A nemes Adakozás lépett most lassan előre.
Szánakodás látszott terjedni homálytalan arcán,
S tiszteletes fényben csillogtak néha könyűi,
Melyeket a nyomorúltaknak sorsára kiöntött.
Ám de segítségűl készen volt karja szivével
S e készségéért a búzgó hála ölelte
Gyakran jó kezeit, s örömet sírt keblibe titkon.
Tetszetes épségben látszott ballagni közöttök
A szép Mérséklet, s noha minden kényire volna,
Csak keveset vett el rendes szükségre magának.
Jött az Igazság is, megnyílt tündökletes arccal,
Tiszta világánál kiderűltek az éjjeli tájak,
S a szenny-fogta homály, mely hosszas várakozásban

Ült sok századokon, kezdett ritkúlni sugárán.
Fénye vakító a gonoszoknak; kedves azonban
Minden jámbor előtt, kit forró karral ölelget.
A nemes Engedelem, megnyugvó békes Egyesség,
A csínos Takarékosság és harci Vitézség
Álla tovább tüzesült szemeit viadalra szegezve.
Így a többi jeles Jóságok, mindenik illő
Képében, seregeltek elő; jött végtire a jó
Foglalatosság is, s ő, mint valamennyinek őre,
Gondos munkával váltig járt tétova köztök.
A csendes kis Öröm pedig, és amaz égi Vidámság
Hű vezetőjökkel lengtek mosolyogva koronként
A jeles Erkölcsök sorain, s velök egybe vegyűlvén
Nyájas enyelgés közt édes játékokat űztek.
Jő vala ellenben a Bűnök serge tömötten
Renyhe setétséget hagyván köd-lepte nyomában,
És ordítva zörögve megállt a puszta vidéken.
Tolja elől iszonyú képét a durva Gonoszság;
Keble setét mint éj, ajakán láng üt ki, szeméből
Szikrát hány poklos lelkének régi haragja,
Nagy mint Tátrának sziklája, erőszakos és vad,
Mely mentében eget földet megrázna; de gyarló
Lábai nem bírják: elcsuklik sokszor inával.
És így földet eget meg nem rázhatva szorongó
Lélegzettel eláll, s dúl fúl mérgében előre.
Fénye veszett szemmel, beesett arcával, ijesztő
Összeaszott váz testével nyög jobbra az undok
Rögzött Korhelység, s alig állván görbe lecsukló
Lábainak szárán, immár haldoklani készűl.
A buta Vesztegetés bujkál kiürűlten előtte
S szűkre szorultában bajait jajdúlva kesergi.
A fene Visszavonás toldult csattogva utánok,
S merre nehéz lábát leereszté, semmibe dőltek
A hegyek és halmok, s a kellemes élet enyészett.
Álmatlan képpel, kenyeret megvonva magától,
És elhúzva egyébtől is, szín-hagyta ruhában
Rongyosan és rusnyán Fösvénység lépe nyomába,
S a lefogott bérért, uzsorákért égbe kiáltó
Átok s kárhozatos szidalom gyűlt ronda fejére.
Balra kaján szemeit mások kincsére meresztve
Nyugtalan elmével jött most a kékes Irígység.
Kába Hazugság is fitogatta csalárd szeme fényét,
S hímes köntöseit megváltoztatva koronként,
Majd így, majd meg amúgy zengett ravasz, éktelen ajka.
A Mértékletlenség jött nyöszörögve továbbá,
És nyavalyás tetemét ájúlva lerakta. Utána
Nagy szeleket hajtván szállott a gyáva Kevélység.
Tűrni való, ha nagy érdemeken épűlne dagálya;
De ki ne gyűlölné, ha üres s csak szél tömi keblét.
A tiltott Gyönyörűség is mosolyogva kacsingat

Társai közt, és csalfa kezét mindennek ajánlván
Tartós kedvet igér, mérget nyújt titkon azonban.
Arca piros, kedves; rózsás öle, termete pompás;
Szép, s ha lehet belső jó nélkűl, angyali szépség.
Hajh de belűl nyavalyák dúlnak, s keseredve fogyasztják
Élete forrását: pokol ég kín-tépte szivében.
Így a vétkeknek minden csordája előjött:
A Zabolátlanság járt kelt ragadozva közöttök,
S összeveszett fene társaiban bút, bánatot, átkot
És kétségbeesést szerzett otromba szavával.
Már mikor állnának mindnyájan közbe, leszállott
Hímes szárnyain a csábító játszi Szerencse,
Melyre kevély fejjel büszkén emelődnek az égnek
S gőgös biztokban csapodáran kezdtek örűlni
A rút bűnképek. Nem hajtva Szerencse szelére
Álltanak ellenben meg nem mozdúlva nyugodtan
A jeles Erkölcsök, és nem változtak ezáltal.
Árnyékként eloszolt ezután a csalfa Szerencse.
És iszonyú ropogás hallott az enyészeti sarkon,
Melyre kelet s éjszak s dél hármasan összeropogtak,
Megrendűlt a föld, és mintha bomolni akarna,
Majd örvénybe lapúlt, majd heggyé nyúla magasra.
A szigorú bércek csikorogva zörögve ledőltek
S gyászos romjaikon szomorú tűz lángja világolt,
Mintha szokott fekvésökből egymásra terűlve
Városok és népes faluk égtek volna rakásra.
Köd gyűlt, és szakadó felhők tolakodtak az égen,
Vad szelek indúltak: zivatar lön, csattoga, zúga
A villám, és földet, eget megrázva lesújtott.
Eközben látszott vázképe az ősi Halálnak,
Mely csont karjában zörgetvén görbe kaszáját,
Szálla setét felhőn, s mindent bús véggel ijesztett.
Ekkoron elnémúlt a bűnsereg, és valamint a
Csalfa Szerencsének megörűlve követte sugárát
És elbízta magát, úgy most elcsüggede, síra,
Fegyvereket nézett; de kezét nem bírta; elájult,
Meg fölkelt, de nagyobb kínnal. Zavarogva betoldúlt
Végre hazája felé, a poklok rémes ölébe.
Vad Kétségbeesés hullott szem nélkül utána.
A jeles Erkölcsök mind e közt csendesen álltak.
Fergeteg és szélvész, földrengés, hegyszakadások
Meg nem ijeszthették őket, s ha ezerszer ijesztőbb
Volna is a villám, nem tudnak félni tüzétől.
Mert belső nyugodalmokkal nem bírhat erőszak,
S külső romlásnak rajtok nincs semmi hatalma.
Így állottak. Ezenközben már csillapodásba
Jött a szél s zivatar. Villám nem csattoga többé,
Szépre vidúlt a táj, a föld nem renge helyében,
Fellegeit vetvén tisztán kiderűle az ég is,
S e díszes sereget, mely nem hajt semmi veszélyre,

Nagy diadalma után fényes kebelébe fogadta.
Míg ezek így lőnek, még alvék mélyen az ifjú,
Látta az Erkölcsök diadalmát, látta s örűlt a
Bűn veszedelmének, s nagy erőt érezve szivében
Elszáná lelkét, s így szólott lángos ajakkal:
Kellemes Erkölcsök, kik rossz és boldog üdőben
Fennmaradó fénnyel meg nem változva ragyogtok,
Ó míg lelkemet testnek kötelékei tartják,
Szálljatok őrangyalképen kebelembe lakóúl.
Úgy ne legyen soha testemnek nyugodalma porában,
Úgy e léleknek soha mennyországa ne nyíljék,
Amint tőletek én valahára elállani kezdek.
Esküszöm... ég és föld hallhatja... az isteni névre
Esküszöm, és átkot mondok valamennyi gonosznak,
Ami muló rövid éltemben kísérhet ezentúl.
Ezt mondá s ropogást hallott a fényes egekben.
Fölnézett s látá szent fölségében az istent,
Látta dicsőségét, s a zengő angyali kart is;
A fénylő cherubok s mély gondolatokba merűlő
Seraphok ezredeit, s mikoron bámúlva csodálná
Eddig nem látott szépségöket: a hüvös estszél
Rája csap, és hangosb zajt indít a liget ormán,
Megszünnek legszebb látásai, megszünik álma.
Amint ébredezett, látá a tiszta verőfényt
Már lemenőfélben, mely visszamosolyga nyugotról,
S a táj kellemeit pompásabb színbe borítá.
Így ment honja felé gondos lélekkel: az úton
Kezde nehéz álmán tanakodni. Eszébe jutának
Eskei és azokat szentűl tartotta halálig.
Úgy élt, mint fogadá, Erkölcsöt véve vezérűl
S ami nagy és jó volt keblében, az édes anyának
Drága hazájának szentelte, s az emberi nemnek.
Ezt akarám Árpád nyelvén elzengeni néktek.
Ó ha kigyúlad az ifjúság tüze kebleitekben,
Fognak títeket is kísérteni s csalni magokhoz
Nagy számú tündér Gonoszok, de kiváncsi szemet ne
Vessetek a nyájas külsőre, ha belseje undok.
Adjatok a jónak tágas helyet ép szivetekben,
Sőt úgy töltsétek meg azont e mennyei kinccsel,
Hogy minden szilaj érzések kiszorúljanak onnan.
Ekkép majdan utóbb, mikor én már nem leszek, és bús
Síromon agg kórót lendít a pusztai szellő,
Meg fogjátok az Erkölcsnek diadalmait élni.
Most mig az ifjúság elején nincs gondotok erre,
Foglalatossággal győzzétek üdőtök unalmát;
(Mert ez sok rosznak nevelő dajkája) s ha néha
Játszotok: a játék nemes ifjúhoz legyen illő.
Majd ha virágaitok kifakadnak az illatos erdőn
S gyenge jacintot, fris violát koszorúba kötöztök,
A zöld gallyak közt, hol előbb mulatozva bolyongtam,

Hagyjatok egy fürtöt számomra is. Ez legyen és a
Mit jó szívetek érz, emlékűl adva nevemnek.

Görbő 1822. december

TOLDY CSEPELBEN

Sírva áll az özvegy, sírva lánya,
Egy szerelmes szép lány, a mezőn,
Mély keservben két vitéz miatt, kik
A cseh bajnok által estek el.
S íme nagy villogva és zörögve
Toldy jő feléjök biztosan,
Toldy, akit ösmer napkelettől
Minden élő s retteg nyúgatig.
Bojtosan függ vállán kacagánya,
Büszke kalpag rettentő fején;
Melle nincs vasakkal födve: karja
Menti azt meg a csapás alól.
Jobb kezében vasbuzgány forog, leng,
És temérdek kard lóg oldalán.
Így jön ékes arccal, fegyverében
Zordonan szép, mint had istene.
A leányka kezd vidúlni, s enyhűl
Özvegy anyja szívén a keserv.
Bátorodva futnak már elejbe,
És boszúra kérik karjait.
„Ott - Dunának partjait mutatván
Szól az özvegy - vesztek gyermekim,
Oh ha többé nem kel is halott föl,
Légy boszúlóm, légy te gyermekem!”
Ezt sohajtván, könnyekkel jelenti;
Amit nyelve nem tud mondani,
Lánya áll mellette, és esengve
Nyúl az érkezőhöz hó keze:
„Légy te, ó hős, oltalmam, segédem,
Mert bátyáim immár nincsenek.”
A legédesb ajkak lágy szavával
Így rebeg s kér a szelíd leány.
Ajka hangját egy pár szép szem éri,
Mely szivéből véve lángot, ég,
S a vitézre most egy pillanat száll
Félig búsan, félig nyájasan,
Mint esőn túl a kegyes verőfény,
Melyben ég, föld megnyilik neki.
Toldy gyengén törli arcaikról
A keservek néma csepjeit,
Biztató szót mond erős ajakkal,
S a leányra vetvén hős szemét
Útnak indul zúgó fergetegként
A cseh bajnok ösmert nyomdokán.

Megtalálja őtet a ligetben
    Elterűlten egy vén tölgy alatt.
Barna páncél nyomja durva testét,
    Jobbra kardja, balra a sisak
Ingva rezgő tollal áll körűle:
    Kétfelé leng borzasan haja.
A magasság fellegébe szegzi
    Égre fordult képpel vad szemét.
Így találja őtet Toldy, és szól:
    „Föl! föl álmaidból, nyúgovó!
Majd ha megdönt kardom, álmadozhatsz
    S halva csúf porodban nyughatol.”
„Gyáva lelkek - így szól az, boszúsan
    Talpra kelvén s rántván fegyverét -
Ötven ilyen, ötven dől előbb le,
    Mintsem engem megdönt kardotok.
Bidsov élve nyugszik még sokáig,
    És előtte ezrek halnak el.”
„Ezrek? „ kérdi Toldy, s mond, „beéred
    Még te jámbor Bidsov, eggyel is.
Jőj csak, ott a part alá taszítva
    Két hajócska áll és vár reánk.
Jőj; Csepel még megbir két csatázót,
    Hol csak ég, föld s víz leszen tanúnk.”
Mennek és hajóba lépve gyorsan
    Érik a szigetnek partjait.
Toldy száll előbb ki, s visszarúgván
    A zajos habokba csolnakát:
„Egynek itten veszni kell ma” úgymond,
    „S egy vitéznek egy hajó elég.”
Hallja Bidsov, s döbbenésre mozdul
    Durva vért alatt is vad szive,
Mégis eltitkolja, és kijutván
    Gőgösen száll bajra Toldyval.
Összecsapnak föllobbant haraggal,
    Mint Krivánnak bércén két vihar,
S messze hallik már vad csattogások,
    Messze villog fegyverök vasa.
Bidsov összehúzott könnyű testtel
    Lopva ál szurásra rést keres,
S bízva fegyverében, s gyorsasága
    S annyi győzödelme híriben,
Jobbra balra méri vad csapásit,
    S csalja a vivó társ gondjait,
Toldy mint erős sas fellegéből,
    Visszatarthatatlan vág elő;
Nem marasztja őt csalárd kerengés,
    Nem csapás, ha száz kar sujtja is.
Álljon útban ég, föld: ő kitolja,
    Vagy keresztül rontja rajt’ magát.

Így rohan, s már bomladozva lógnak
    Bidsovon páncéla rongyai,
És magyar kard élétől hasitva
    Mély sebekre nyílnak tagjai.
Bidsov is már jobb erővel és nem
    Gyáva fortéllyal szabdalkozik;
Szerte-széllel omlanak csapási,
    S társa balján vért ereszt vasa.
De halállal csattog már fölötte
    Toldy kardja: reng a réz sisak,
És kicsengvén izzadó fejéből
    A magas fű s gaz közé esik.
Toldy hévvel űzi győzedelmét,
    S a cseh hőst most úgy arcon szegi,
Hogy hajától állig megszakadva
    Vérnyilással ketté száll feje,
S a fejetlen test is összerogyván,
    Durva lelkét nyögve adja ki.
Aggva gyötrelemben, félelemben
    A leány a túl parton vigyáz;
Hallja néha a csatajt, kilátja
    Néha fák alól a villogást,
S mindenik csillámlás megriasztja,
    Minden zajra megdöbben szive.
Végre látja Toldyt jőni gyorsan
    Győzödelmi jellel vállain,
S aggodalma oszlik, mint az éji
    Lengeteg köd nap derűltekor:
Már dagályos hátán hozza büszkén
    A szerelmes győzőt a Duna;
Szív-epedve vár rá a szelíd lány,
    Szív-repesve jő már anyja is.
Toldy égő győzödelmi szemmel
    Nézi esdeklőleg a leányt.
Ez szelíden elsimúl ölében,
    Mint kegyesség nyájas angyala,
S csendes elmerűlő pillanattal,
    Önti el szerelme bájait.
A fiatlan bús anyának e víg
    Látományra új reménye kél:
Kezd derűlni képén a komorság,
    S régi búját új öröm lepi.

Börzsöny (?), Görbő (?), 1822

A JUHÁSZ ÉS BOJTÁR

JUHÁSZ

Bojtárom, mi bajod? mely bánat nyomja sohajtó
Melledet? elmédet mi tünődés hozta zavarba?

Bús ha kel a szép nap, szomorú ha lenyugszik, epedve
S kedvtöltés nélkül tereled kis nyájadat erdős
Völgyeken és hegyeken s a tarkás parti mezőkön.
Ébred téli nyugalmából a fű, fa körűled,
És fiatal szépségében koszorúzva virággal
Int tavaszunk, s örömet vígan hint minden utadra,
És te kesergsz. Hév könnyeidet hűs csermelyek isszák,
Gyenge nyögéseidet lassú szél szárnya repíti,
S bús környékedben panasziddal zúgnak az öblök...
Szöszke szelíd kis bojtárkám! mondd bízva, mi hervaszt?
Gazdád kérdezi, szólj: ír lesz készsége sebedre.

BOJTÁR
Ó pásztor, lelkem szomorú, mint a vadon éjjel,
Melyre nehéz zivatar száll a csillagtalan égből,
És hidd el, lelkem szomorú fog lenni halálig.
A bú-födte napok, hetek egymást váltva lefutnak;
Eljő végnapom is. Megnyughatom akkor örökre.
Majd néz a kis nyáj, erdőn s vízparti mezőkön
S a szomorú bojtárt többé nem fogja találni.
Már mélyen fekszik szűk sírban, s hallgat az akkor
Ott, hol szívének keserű fájdalma eloszlik.

JUHÁSZ
Kis botor, és te halált mersz említgetni, holott még
Tízen túl hat nyár feselő éltedben alig múlt,
És nyájamnak most első nemzéseit őrzöd.

BOJTÁR
Elsőt, ah de talán gyötrött éltemben utolsót...
Ó pásztor, mikor én ezelőtt a parton enyelgve
A lassan zuhogó víznek mélyébe lenéztem,
Gyenge szelíd arccal, könnyű tündéres alakban
Egy csínos gyermek remegett föl előmbe vidáman,
S ajka mosolygóbb lett, valahányszor rá mosolyodtam.
Most ha könyűs szemmel letekintek tiszta vizekbe,
Egy halovány bús kép lebben szórt hajjal előmbe,
Mely szemeit lehunyó félben szemeimre mereszti.
Érzem jól, ez lesz az enyészet képe... halálom.

JUHÁSZ
Lásd nyomorúlt gyermek, mint vagy gyötrője magadnak.
Míg te vidám voltál, a vízben víg vala képed.
Most veled elkomorúl. De mért vagy most te szomorgó?
Aki vidám voltál, miért vagy most búba merűlve?
Valld meg okát hamar: ok nélkül nincs semmi, nem is lesz.
Hallgatsz! Hasztalan; én tudom azt: nincs titkod előttem.

BOJTÁR
Ó pásztor, ha tudod, s jó vagy, fogsz szánni bizonnyal.

JUHÁSZ
Szánni szerencsétlent, szomorút enyhíteni szoktunk.
Jer, ne busúlj, megtér, ki után búsongasz, öledbe.

Lányodat a halmon láttam lézegni: kiváncsin
Fordítá ligetünkre szemét s szép bútalan arcát.
Jersze: tereld velem a nyájat, megleljük azonnal,
Im a szilfa felé szöknek bárányai: mozdúlj,
Hajtsd juhodat, hajtsd a szilajabbat gyorsan előre.

BOJTÁR
Annyi csalódásim félénkké tettek. Ezentúl
Még ha csalódnom kell: a nagy kín eltemet engem.

JUHÁSZ
Ám ha szavam megcsal, tied a nyáj, vidd el örökre.

BOJTÁR
Ó ha beszéded igaz, s nem lappang benne csalárdság...

JUHÁSZ
Teljes igaz, hidd el, s nem lappang benne csalárdság.

BOJTÁR
Ilykép bojtárod, mint e táj, víg leszen ismét...
Ah de ha csalsz, legutolsó lesz lelkemnek ez óra,
S a kikelet szele, mely gyengéden szórja leomló
Fürteimet, ha megint eljő egy más kikeletben,
Amit fölkapjon csak alig fog lelni poromból.

Görbő, 1822

HELVILÁHOZ

Miért jelensz meg álmaimnak
A déli tájak völgyiből?
Oh lány, mosolygó ajkaiddal
Miért jelensz meg álmaimnak,
Ki tőlem ébren elhajolsz? -
A legvidámabb hajnal arcidon,
Szemedben a szép csillagok sugára,
Ruháid ezüstös fellegek
Az est fuvalmán ringadozva:
Így jősz keservim éjjelén,
Szebb, mint szerelmek asszonya,
Nyájasb az égnél, a földnél kegyesb;
Jősz, s rám hajolván karjaid,
Rám tündökölvén tűzszemed,
Elűzöd éjét bánatimnak,
Apasztod árját könnyeimnek,
S víggá varázslod éltemet. -

De hol vagy? Ah csak álmaimnak
Jelensz meg, eltűnsz álmaimmal
A déli tájak völgyibe.
Pirúlni látom a hajnalt, egén
Ragyogni ékes csillagát;
De Helvilát, az édes ajkút

A szép egek szinén, a csillagok
Sorában, a gyors fellegek közt,
Ah nem találom, nem, sehol.
Boríts el, álmok éjjele,
Boríts el inkább engemet,
S burkolj sötétes fátyolodba,
S te jőj el égi kellemedben,
Oh jőj megint el, kedvesem!
És rám hajolván karjaid,
Rám tündökölvén tűzszemed,
Tedd végtelenné álmomat!

Görbő, 1822-1823

EGY FESTETT NEFELEJTS ALÁ

Melyet egykor hű kezekkel
    Szedtem a mély völgyeken,
Elhervadt már, s új virágot
    A tél nem nevel nekem.
Mégis küldök egy virágot,
    Nem virágzót, nem élőt;
De jelentő képzetében
    Bús szivemmel egyezőt.
Vedd és tedd szép titkaidhoz
    A serény év kezdetén.
Légy vidám, s boldog helyettem:
    Boldogtalan lettem én.

Görbő, 1823. január

A FELLEGEKHEZ

Háborogva, csüggedezve
Állok a sík közepén,
Új keservvel, új bánattal
A bejött év kezdetén.
Búsan nézem a fölöttem
Elvonúló felleget,
S a fuvalmat, melyet éjszak
Zúgva délnek ereget.
Oh az égnek fellegével,
A vad éjszak vad szelével
Délre sóhajt e kebel -
S ott talán már a lyány szíve,
Hű szivemnek rég nem híve,
Mást vidámít, mást ölel.

Görbő, 1823. január

DÁMON PANASZA

A kegyes Boris szerelmét,
    Dafne csendes jó szivét;
A szemérmes Emma képét,
    Lincsit, lelkem szép hivét,
        Szöszke Laura kedves arcát
        És mosolygó bibor ajkát,
        Szép szemének szép sugárát,
Ninon, érted megvetém.

Mostan engem is kerűlnek
    Múlt korom szerelmei;
Csüggedeznek és gyötörnek
    Sirba hunyt reményei.
        A szerelmes lányok arcát,
        Laura édes bibor ajkát,
        Szép szemének szép sugárát,
Jaj nekem! hogy megvetém.

Ninon, ő, ki mindenemnél
Több, s becsesb volt ön szivemnél,
    Kedvesb, édesb életemnél,
        Most, Ninon sem jő felém!

Görbő, 1823

A PÁSZTORLEÁNYOK

AMARYLLIS

Daphne, szelíd társném, jó Daphne, beszéld el előttem:
Isten volt-e, vagy egy kedves szépségü halandó,
Aki minap veled Ída hegyén sétála hüvösben?
Hermes-e, gyors szeleken járó hírlője az égnek,
Vagy maga nagy Iupiter, vagy az ékes gyermek Apollo?
Én ugyan azt hinném: ő volt az, az ékes Apollo,
Mert annál szebbet soha még nem láta halandó.
Olyan igen deli termete volt, és kellemes arca,
És dala szívrehatóbb, mint a tavaszesti madárszó.
Mondd meg azért, mely isten volt, ha ugyancsak az is volt,
Hogy ráösmerjek, mikor ismét visszakerűlend.
De ha nem isten volt, hanem egy szép földi halandó,
Egy fiatal pásztor, szeretőd, jó Daphne, ne mondd meg;
Mert Amaryllisnak beborúl víg napja örökké.

DAPHNE

Ó te bohó kis lány, mire nem térsz gyermekeszeddel?
Az, ki velem sétált, sem ama ravasz isteni Hermes
Nem vala, sem Iupiter sem az ékes gyermek Apollo,
Nem, hanem ifjabbik bátyám. S ez kedves előttem,
Mert gondos nagyon, és másoknál szíve szelídebb.
Távol esett pedig ez tőlem sok üdőre, keresvén
Eltévedt nyáját idegen föld puszta határin.

Járt, hol örök hullám morog, a nagy tengeri szélen,
S hol lassú zajjal mély habjait önti Scamander.
Most megtért örömemre megint; de te jőj magad és lásd
S látván ösmerd meg; mert ő szint' oly kegyes és jó,
Mint mely szépséget tetemének az istenek adtak.
Én pedig elmondom neki lágy testvéri szavakkal,
Hogy szereted, s milyen kedves leszen a te szerelmed.
Bizvást jőj te elő akkor, s mosolyogva tekints rá.

AMARYLLIS
Ah mi igen jó vagy, hogy biztatsz engem előre.
Lelkemet enyhítik szavaid; de ne mondd neki Daphne,
Hogy szeretem; mert lángba borúl két arcom azonnal.
Ó ne, ne mondd; hanem azt mondjad, hogy az ídai bércen
Pásztorlány vagyok én, s kisded bárányokat őrzök,
S szép Amaryllisnak nevez engem az ídai tájék,
Hogy vannak juhaim, s idegen kéz őrzi meg őket,
Mert egyedűl vagyok, és elhaltak drága szülőim.
Mondd neki. És ha talán rosz képpel nézne, takard el
Bús szememet gallyal, vagy hószín tiszta kezeddel,
Vagy fektess inkább a földbe, hogy a nap azontúl
Rám ne sugározzék, se az ékes hajnali csillag.
De ha mosolygana rám, s szeme pillantása keresne,
Vedd e kis koszorút, melyet ma kötöttem az erdőn,
S a hervasztó nap sugarától óva, viseltem:
Vedd el azonnal és tedd kezeiddel barna hajára.

DAPHNE
Jőj hát, megteszek én mindent, Amarylli, szavadként.
Jőj, amodább űl ő a csörgő lassu pataknál,
S nyája legeltetvén kosarat köt zsenge füzekből;
Ah de ne félj; te szegény kislány, jőj bátran előre,
Daphne vezet, s hidd el, nem fog keze roszra vezetni. -
Ím már szemre veszen, s kosarát odahagyva közelget,
És mosolyog, s örömet sugaraz rád kék szeme fénye.
Add ide a koszorút, hamar add, Amarylli, kezembe.

AMARYLLIS
Ó vidd, vidd, jó Daphne, hamar, tedd barna hajára,
S mondjad: az árva leány, Amaryllis ajánlja virágit,
E kisded koszorút, s lelkét is od'adja örömmel.

Görbő, 1823

MYRTILL ÉS DAPHNE

MYRTILL
Mit tekingetsz csábító szemeddel
Csalfa Daphne, mit mosolygsz hiába:
    Myrtill szíve többé nem szeret.

DAPHNE
Büszke, hát te hitted, hogy szeretlek?

Rég gyülöllek, mint a tél unalmát,
Mint kezén a bús rab láncait.

MYRTILL
Én is úgy gyülöllek, csalfa Daphne,
Mint te gyülölsz, s messze távozom most,
Hogy kerűljem gyűlölt képedet.

DAPHNE
Én is messze távozom tetőled,
Hogy ne láthass többé, büszke Myrtill,
Hogy ne lássam gyűlölt képedet.

MYRTILL
Láttam Argos kék szemű leányát,
Szép Melissát, most a bujdosóban
Föltalálom őt s jobb éltemet.

DAPHNE
Hítt gyakorta a kegyes Dametas,
Egy szép szőke gyermek, hítt gyakorta:
Még nem mentem, mostan elmegyek.

Daphne! Daphne! -

DAPHNE
Hagyj el.

MYRTILL
Ó ne hajts el.
Én hazudtam néked.

DAPHNE
Mért hazudtál?
Most lakolj meg, hagyj el engemet.

MYRTILL
Ah megcsaltak...

DAPHNE
Miért hivél szavoknak?

MYRTILL
Daphne, légy szelídebb!

DAPHNE
Légy vigyázóbb...
Daphne híved, nem volt hitszegő.

Görbő, 1823

A BÁTORTALAN SZERELEM

Búsan rejti bánatos szivében
Lángszerelmét a hű csendes ifju,
Titkon ég, vágy, s hervad élete.
Akit óhajt, Lilla hajnal arcát,
Szép szemében lelke szép sugárát,
Félve nézi, félve vár reá.

Szólna; de rebegve vész el ajkán
A szerelmes szózat, csak szivében
    Ég és forr a néma vallomás.
Néha bátrabb: elmerűlt szemekkel
Hosszasan néz a lány ellenébe,
    Mintha kérné, mintha mondaná:

Lilla, éltem szép reménye Lilla,
Én tehozzád hű leszek, szép Lilla,
    Szánj meg, adj szivemnek életet.
Mintha kérné, hogy ne hagyja veszni,
Mintha titkos eskeit rebegné,
    És fogadná szent érzelmiben:

Hogy becsesb lesz élte életénél,
A lány szíve kedvesb önszivénél,
    Hogy csak ő lesz gondja, öröme.
Hosszan úgy néz és merőn az ifju,
És könyörgő képén a reménység
    Szép világa hajnalszínben ég.

De nem érti esdeklő szemének
Hű beszédét a szabad szivű lány,
    Bútalan néz szét a látkörig.
A teremtés ékes tartományán
Függ csábító víg tekintetével:
    Kis virágot s berki dalt keres.

A szerelmes ifju vész azonban,
Búsan elhúny képén a reménység
Szép világa, s lelkén éj borong.
    Mért az ifjú szíve nem keményebb,
Mért szelídebb nem vagy, ó leány,
Hogy vagy elbirhatná bús szerelmét,
    Vagy lehetne boldog általad?

Görbő, 1823

A HAMIS LEÁNYKA

„Ah mi jó, hogy itt talállak,
Gyenge lányka, alva látlak,
    Alva e hűs domb alatt;
Most ugyan hó arcaidról
S e kis rózsás szűz ajakról
    Csókomat nem űzheted.
Majd ha ébredsz, és piros lesz
Arcod, ajkad lángolóbb lesz,
    Nem tudod, mi lelhetett;
Én pedig tudom nagyon jól,
Hogy szerelmes csókjaimtól
    Ég s piroslik ajakad.”

Zongor így szólt s csókot ejte
Szép kis alvó kedvesére,
    S tőle hirtelen futott.

Ébred a lány s érez ajkán
Hőt, s pirúlást álmos arcán
    S andalodva tér haza.
Mégis a hűs domb füvére,
Hol megindúlt szűzi vére,
    Jött alunni másszor is.
Oh de többé már nem szálla
Húnyt szemére kedves álma:
    Szíve forrott, ajka hűlt.
Egykor ülve lelte Zongort,
A mosolygó szőke pásztort,
    S monda nyájasan neki:
Csalfa Zongor, jól tudom már
Aki meglopott, te voltál,
    Elragadtad álmomat.
Ah jer, adj álmot szememnek,
Adj nyugalmat bús szívemnek
    Vagy vedd vissza csókodat.

Görbő, 1823

FEHÉRVÁR

„A szent királyok széke dicső helyén
S bús sírjaik közt gyászosan andalog
    Az ősi véren nyert szabadság,
        S honja felé az egekbe készűl.

Ki tartja őt meg fergetegink között?
Hajdan, ha vérrel kelle, megőrizék:
    Most szólni sem mer érte a nagy
        Nemzet elaljasodott korában.

Oh hőseinknek lelkei, várhat-e
Az elfajúlt kor tőletek új erőt?
    Vagy nincs-e pillantattok is már
        Veszni menő unokáitokra!”

Setét szemekkel nézve az ég felé,
Imígy tünődém a tetemek fölött,
    S im zúg az első szent királynak
        Sírja, mohos falait kitárván.

Megrobban és kél a fejedelmi szék,
S ő, mint ki hagyván százados álmait
    Rosz napra virrad, búsan áll föl,
        S könnye sebes kebelén lecsordúl.

László hatalmas széke is összeáll,
S most a tömérdek szellem előlebeg
Körös tekergő partja mellől
Mint egy erős komor esti felleg,

És hozza szörnyű fegyvereit, s nagyot
Zördít vasával pajzsa nyomos rezén;
Bánat s boszúság terjed arcán,
És iszonyú szeme vérbe fordúl.

Megrobban ismét egy fejedelmi szék,
S dörögve fölkél sírja homályiból
Kálmán dicsőült képe, s vissza -
Visszaesik nyugovóhelyére,

Amint az elhűlt nemzetet éktelen
Fordúlatok közt látja hanyatlani,
Mélyet sohajt, s szózatja, mint a
Megszakadó zivatar nyögése,

Harsogva zeng el szellemi ajkain:
„Oh mért setétebb éj nem esett reám,
Mért kell ez undok változás közt
Nemzetemet letapodva látnom?

Törvénytelen nép! mely nyomorúlt tanács
Forog fejedben s nemtelen érzemény?
Törvényt s hazát, mely ezredekre
Jusson, adánk kezetekbe: már ti

A nagy hazát nem képesek őrzeni
Szép tartományit veszni hagyátok. Oh
Most tépni kezdvén léteteknek
Szent kötelét, mire várakoztok?

A tőletek már megszegetett dicső
Törvényt talán külföld fia tartja meg?
Vagy még mitek marad, ha e kincs
Veszni fog a zavaros világon?

S ti, kik között mink hajdan uralkodánk,
Hol fényben állott a fejedelmi szék,
Törvénytekért ti sem buzogtok?
Ó haza halmai! essetek rám!”

Így szóla, s dörgő sírja alá borúlt.
A szent királyok képe sötétedett,
S bús és neheztelő jelekkel
Szálla le a porok éjjelébe.

Görbő, 1823

A HÁROM EGYESÜLT FEJEDELMEKRE

Mit forralt titkos kebelén a hármas erőszak,
Mely szentségtelenűl szentnek itéli magát,
Mit forralt vesztedre, Magyar, most látod... azon kor,
Melyben régi sebed kezde hegedni, elejt,
És szent törvényed, mely most már ezredet érne,
Megszaggatva hever drága hazádnak ölén.
De te, szabadságunk elpusztítója, ne örvendj;
Sírunkon nem fog fényleni büszke neved.
Mely még most nyugszik, fölkél a bátor oroszlán,
Szíveitek fognak vérzeni körme között.
Jaj néktek! ha kivész: elhúz sírjába magával,
Jaj! ha megél: iszonyú mérge pokolra taszít.

Görbő, 1823

CENCIHEZ

(Egy barátom kérésére)

Cenci! szíve belső rejtekében,
Lelke legszelídebb képzetében
Téged érez és áld Gáborod.
Hű bajában hozzád, s örömében
Itt és távol, honn, künn: életéből
Minden óra, minden perc tiéd.
A pirúló hajnal szép ölében,
Déli fényben, napnak alkonyodtán
Téged óhajt, érted gerjedez.
Nincsen érzeménye, gondolatja,
Búja nincsen, nincsen vígasága.
Csak teérted, vagy veled, kegyes! -
Cenci, édes Cencim, e világon
Ah ez állhatatlan rosz világon
Sok megtörtént, még sok eshetik,
De hogy én tetőled elszakadjak,
Tenger, ég, föld hasztalan riasztnak,
Míg szivem hév keblemen dobog;
Hű szerelmem lángja holtomig tart,
Olthatatlan, mint az élet és csak
A hideg sír szélén hűlhet el.

Görbő, 1823

A TEMPLOMBA ZÁRATÁSOMKOR

Marty, Marty, még mi lesz belőled,
Már ha szent egyházában sem enged
Nyugtot a kemény sors istene?
Jősz, s kizárnak; mennél, s nincs nyilásod,
S a fogolyra szájvonítva néznek
Vének, ifjak, pajkos gyermekek.

S hogy nagyobb csúf lennél, a falakról
Sok kopott szent néz, s a mennyezetről
    Vén próféták, csorba angyalok
Kandikálnak, és félmérgelődve,
Félnevetve rázzák a bozontos
    Rőt szakált, és könnyü szárnyakat...
O ne nézzetek rám ily boszúsan
Porba sülledt jó Atyák, ti szentek
    És ti repkedő kis angyalok!
Oly gonosz talán, mint gondolátok,
Nem vagyok még, ámbár menni vágyok
    S mint ti, porral, én nem élhetek.
Hasztalan! mind ellenem zajognak,
A nagy Isten képe is komor már,
    Rám setétül a bús mennyezet.
Oh el innen, messze el! Hol a víz
Csörgedezve fut le, fák virítnak,
    S szép derűlten áll a tiszta ég.
Ott szelídebb képe Istenemnek,
Ott imádom én őt szívemelve,
    Ott reám ő nem vet rosz szemet.
És talán megszán, és küld egy angyalt,
Jobbat mint e gúnyoló faszentek
    Szebbet, mint e csorba angyalok,
Melynek szárnya nem, de teste ép lesz,
És ifjabb lesz, mint eme szakálos
    Vén próféták, és kopott szüzek.
Hah! az ajtó megzörrent, nyilik már.
Isten áldjon meg, falak lakói,
    Isten véled, Széraph szent Ferenc!
Szűz Dorottya Asszony, élj sokáig!
Margit Néni, minden jót, dicsőült
    Péter, Ivó, Isten véletek!
Másvilágon majd meglátjuk egymást,
De boszúsan ott ugyan ne nézzen
    Senki rám; mert ott is megszököm.

Görbő, 1823

JESZENSZKY MIKLÓSHOZ

Barátom, egy magyar hazádfia
Magyar köszöntést küld neked: fogadd
Oly tiszta szívvel, milyenből ered.
    Nem írok a világnak dolgai
És a hazában támadt bú felől,
Oh mert hogy ezt leírjam, nem levél,
De Hunniának tére is csekély.
Sőt a nagy ég is szűk, bár messze hat;
Nem írok életemről, gondjaimról,

Ifjú napomnak csendes alkonyáról:
Hanem csak arról, hogy mint nemzeti
Dísznek serénykedő hű tisztelőjét
Tisztellek én is, Miklós, tégedet.
    Maradj utadban, s tartsd ezt holtodig:
„Nagy az, ki a hazát naggyá teszi."
Ki kényen él, ugyan boldog lehet;
De mint tünő árnyék, ha elsuhan,
Sírverse ez lesz: „volt, de nincs szegény!"
Fáradj, s ne irtózz, hogy csekély leszen
Müved hazánk nagy építményiben;
Morzsát vigyünk csak, s töltsünk hézagot,
Sok morzsa dombbá, domb heggyé leszen,
Naggyá, magassá, mint a Tátrabérc.

Görbő, 1823

A PATVARISTA

Mi kik előbb vizen és sáson kényünkre hajóztunk,
    S a dagadó habokat széltiben úszva verénk,
Most szűk hajlékban keserű firkára szorúltunk,
    Papiros úgyse! kezünk megszakad, annyit irunk.
Lát maga a kegyes ég, és szán és sír is ugyancsak,
    Hogy tele van tájunk drága siralmaival,
S már csak eget s vizeket látunk, s még így ha soká tart,
    Földesurunk Görbőn vagy viza, vagy csuka lesz;
Vagy ha ugyan szigetecske marad a puszta homokdomb
    Bár Tuhutum[1] lássék, annyira vízbe merűl.
Így van most dolgunk, míg benn a tinta parancsol,
    Künn Neptunus uram ostromol árjaival.
De csak rajta, erőlködjék! Mind vége lesz ennek.
    A feketés tenger már kifogy, annyit iránk,
A többit pedig elnyeli majd egy biztosi gége:
    Ily madarak szomját egy Kapos el nem üti.

Görbő 1823

EGY CIFRÁN KÉSZÜLT MELEG HÜSELŐRE

Mi vagy te szép völgyecske, szép tetőddel?
Ajalon völgye-e, vagy Mambre völgye vagy?
S a sok levélfürt pálma fürtje-e,
Vagy ciprusé, vagy ékes cedrusé?
S ez itt valljon Babylonnak tornya-e?
Vagy éjjel a hajósoknak világló,
Mint Pharos és Rhodosnak mécsei?
Vagy más egyéb... de dicső egy mű lehet.

[1] Egy akkori borház Görbőn

Akármi vagy, szép völgység, én ugyan
Nem állhatom meg, hogy beléd ne menjek,
Oly igen igéző énnekem tekinteted,
És oly igen éget a nap tűzszeme,
Hogy szívem is megolvad már belé.
Ide, árnyaidba térek én, szelíd
Völgyecske, hogy legalább szegény szivem
Üdő előtt ne olvadozzon el,
S jusson belőle egy darab hazámnak,
Barátaimnak, embertársaimnak,
Kiket talán még jobban elsanyar,
És jobban izzaszt a rekedt meleg.
Itt hűs öledben nyugszom, enyhelyem
Te léssz. Sürün nőtt pálmád, cedrusod
Elűzik a napot fejem fölűl,
S most serdülő fiatalka ciprusod
Lelkemnek egy nagyon nagy örömet ád;
Mert minden ingással jelengeti,
Hogy nemsokára sirba ingok én is,
S ő fog fölöttem pompásan virítani,
És szép keserves nótát zúg az éjben,
Ha a pogány szél bús fejébe kap
S magyarán cibálja kényes üstökét.
Valóban - ez kedves hely énnekem.
De mi szörnyű hőség éri testemet,
Talán csak sülni készülsz, oldalam,
S szegény fejem te is forrasz, hevülsz?
De így ugyan félszó dicséretet
Sem hallasz ám, meleg völgy. Nem vagyok
Én pecsenyének való, se sülni nem jövék
Ide, te pedig forróbb vagy a homoknál,
Forróbb Gyehennánál s a kályhaluknál.
Eztán ugyan nem látsz itt engemet...
De mégis... a nap majd leáldozik.
Akkor megint itt hűselek, s ha szép
Üdő marad, vizsgálok csillagot.

Görbő, 1823

ZOTMUND

Nagy sereggel, büszke szívvel
Áll Pozsonynak ellenében
A hatalmas német úr.
Kétszer eldúlt szép hadáért
Vad szemet vet a magyarra
És boszúját esküszi.
Zúg a tábor és előtte
Rakva uszkál sok hajója
A Dunának partinál.

Barna Zotmund jár boszúsan
A vivandó vár fokánál
    S meg-megrázza kalpagát.
„Várj, agyargó durva szomszéd,
Béla kétszer megtipázott.
    Egyszer megfürösztlek én.
Megfürösztlek, ilyen-adta,
Mért jősz a nyugodt magyarra,
    Nem bántott ő tégedet.”
Szól és fölmegy Béla hőshöz,
A merész dicső vezérhez,
    S titkon úgy mond nékie:
„Halld uram, ma én tenéked,
A királynak és hazának,
    Jó szolgálatot teszek.
Látod ott a sok hajót és
Rajta a sok népet, élést?
    Megfurom, hadd fürdjenek.
Gyors folyóknak, tengereknek
Mélyeit megjártam én már,
    A Dunát sem rettegem.”
Mond viszont hős Béla: „Zotmund,
Ránk sötétűl már az éjjel:
    Felleg űli csillagát.
El kell veszned a vak éjben,
Holnapig vagy ponty emészt el,
    Vagy hegyes nyárson pörögsz.”
„Azt is eltüröm hazámért,
El, ha még ma Belzebubnál
    Kell is nyárson pörgenem.
De ne búsulj, megkerűlök,
És mikor még mélyen alszol,
    Álmaidnál termek én.”

Zotmund megy. Sokáig ébren
Várja Béla, és az éjfél
    Bús komor lesz, mint halál.
Fergeteg rándúl üvöltve
A Dunára, s összevissza
    Szórja zúgó habjait.
„Csak te zúgj, üvölts fölöttem”
Mond Zotmund a förgetegnek,
    S a Dunába elbukik.
Már setét gyomrában uszkál,
S álmaikból fölzavarja
    Bámuló nagy halait.
Néha fölbukkan magasra,
S a szélvész elől megint a
    Mély özönbe rejtezik.

Béla nem győz várni - fekszik,
Álom ül lehúnyt szemére,
    S nyomja szinte reggelig.
Ébred egyszer, s ím előtte
Zotmund áll vizes hajával,
    És merőn szemébe néz.
„Lásd, mutatja, mily zavarban
Áll a sűlyedő hajóknál
    Henrik éhes tábora.”
„Olyan ember, mint te Zotmund,
Nincs több a magyar hazában”,
    Mond a herceg, „itt kezem.”

S néki nyújtja görbe kardját,
Gyönggyel ékes szép sisakját,
    És igér még többeket.
Örvend Zotmund fegyverének.
Dalt zeneg hires nevének
    A késő kor gyermeke.
De homályos bús szemekkel
Nézi vízbe fúlt hajóit
    Henrik, a hatalmas úr.
S a boszúlni jött ijedve
Zúg el éhes táborával
    A magyar boszú elől.

Görbő, 1823

A VIRÁG

Mért, pogány tél, mért fogyasztod
    Szép virágom kellemét,
Mért ereszted ép fejére
    Az enyészet szellemét?

Szép sugáran nőtt, s arany szál
    Fénylett ékes vállain,
S a szerelem mosolygása
    Játszott édes ajkain.

A hajnallal ott piroslott
    Rejtve déli hév elől,
A szelíd völgy hűs ölében
    Rejtve vágyó szem elől.

Ott virágzott, zárva lévén
    Dús, szemérmes kebele.
A hűség volt koronája,
    Tiszta jóság gyökere.

Most elomlott - vagy csalódom?
    Nem tél rontá kellemét,
Nem szakasztá szép fejére
    Az enyészet szellemét.

Ah de nincs ő mégis itt már,
Eltünt, mint a fénysugár,
Gyorsan elveszett előlem,
Mint hegyekről a vizár.

Mert az ifju elszakasztá
Őt tavasznak reggelén,
És örömhajlékba messze
Vitte forró kebelén.

Eltünt ah, és koronája
Szép fejéről elmaradt:
Rám helyette kínos emlék
S holtig tartó bú szakadt.

Görbő, 1823

A LANTHOZ

Rég pihensz, lantom, szerelem dalától,
S húrodon váltig remeg a csaló kéj;
Zengj; de bú többé le ne nyomja hangod
Tiszta folyását.

Csendesen, mint fut habon a tünő szél,
Zengj te is lassú-szomorogva, s vesszen
Hangzatod, mint vész öröm és szerelm e
Puszta kebelből.

A leány szép volt deli termet által,
Mindeneknél szebb ragyogó szemével,
Szűz mosolygását öröm és nemesség
Bája emelte.

Fény s homály küzdött enyelegve arcán,
Mint nap és éj küzd derülőded ormon,
Hol közöttök szép sugarával a menny
Hajnala fölkel.

Nem tanult szózat vala lágy beszéde,
Egyszerűn jött az repeső szivéből
Titka sem volt még, csak enyelge a kis
Gondolatokkal.

Ekkor eljött a hevület korában,
S könnyü szemmel rajt' mulatott az ifjú
És örűlt a rá ragyogó szemeknek
Égi világán.

És magán járt a susogó ligetben;
Éneket dallott szive kis tüzéből,
Boldogot, milyen maga volt, s szerelmét
Zengte hegy és völgy.

A napok tüntek, tüze lángra gyúladt;
Belsejét gond és epedés szakasztá,
S ah kitől venné örömét, nyugalmát -
Hűlve van az már.

Hűlve van hozzá. De hová merültél
Bánatok kínos zavarába, lantom?
Szűnj meg, ah nem sok nap után a gyászos
Fűz fog emelni.

Ott pihentedben hideg éji szellő
Jő reád, és dalt morog a halálnak,
S én, sok inségek fia, hangjaidnál
Csendesen alszom.

Görbő (?), 1823

A SZERELMES

Hasztalan van olvasásom,
Nyugtot nem lelek;
Munkátlan toll áll előttem
S puszta levelek.

Minden szónak kezdetében
Szép neved ragyog;
Ott van minden kis vonásnál
S rám felmosolyog.

Zaj, tolongás nem segíthet:
Képed benne van;
A magány sem: képed ott is
Üldöz úntalan.

Ah nem tudlak elkerűlni,
Mert szivemben vagy;
S szép, mint hajnal szép világa,
De - kegyetlen vagy.

Görbő, 1823

A TÜNŐDŐ

Nyugszik a szél, csendes a hab,
De szivemben zaj vagyon;
Merre térjek, hol pihenjek?
Messze még a part nagyon.

Messze, mint a boldog élet
Visszafolyt jó napjai,
Melyeket még nem zavartak
Ifjuságom gondjai!

Nincsen már nekem vezérem,
Nincs hajómnak csillaga,
Mely felém a szép egekből
Oly szelíden ragyoga;

Hol körűle bájsugárral
Új reménység terjedett,
S szép szerelmem édes álma
Hajnalodva repdesett.

Víg, derűlt volt akkoron még
A magasban szép egem,
Itt is a víz tűkörében
Víg derűlt volt az nekem.

Most setét, ha föltekintek,
Mert borúltak szemeim;
Itt is a víz tűkörében
Megzavarják könnyeim.

Kelj, te zúgó fergeteg, kelj,
Zúgd el e bús életet;
Úgyis ennyi veszteséggel
Kedvem gyászra vettetett.

Kelj, s az örvényes habokba
Szórd el égő csontomat,
Szórd, hogy a szánó leányka
Meg ne lelje síromat. -

Hasztalan! még csendes a hab,
De szivemben zaj vagyon:
Merre térjek, hol pihenjek!
Messze még a part nagyon.

Görbő (?), Börzsöny (?), 1823

NÁNDORRÓL

Nagy Mahomet s Hunyadynk harcolt vad Servia síkján
Omlott a bús vár, s vérözön álla tövén.
Már zászlót készűlt tornyára szegezni török kéz,
Hogy lobogását egy hős magyar észrevevé.
Kezde civódni, s mivel nem használt élete, halni
Ment, megölelte amazt, és leborúla vele.
Nem lobogott már a zászló, s Mohametre veszély dőlt.
De téged nagy név, nem nevez a mai kor.
Nándor is, a csatahely, hol híred szárnya megindult,
Elvesze már, s falain nem magyar ajka dörög.

Görbő, 1823

REJTETT-SZÓ

Három tagja elűl könnyen forog a vizek árján,
A két végsővel gyáva csalásra mutat.
Bús az egész, ha hideg kezeit mellünkre lenyújtja,
Elhűl benne szivünk, s lágy dobogása megáll.

Görbő, 1823

SZEBB AZ ASSZONY, HA HAMIS

Szép az Asszony, szebb mint máskor,
Ha hamisság van vele.
Láttam ilyet, s majd megvesztem,
Szívem úgy elgyúlt bele.
Akkor apró gerjedelmek
Tűzesitik arcait,
S titkos édes vágyodások
Töltik el két szemeit.
Mintha semmit nem kivánna,
Nem szeretne, úgy teszen,
Ég pedig szép arca, s szíve,
Nyelve van csak csendesen.
Ámde hogy hevét titkolja,
Annyival szebb és csalóbb,
Mint a nap ha eltakarja
Félig arcát, bájolóbb.
Ezt hogy láttam, följegyeztem,
Ezt állítom még ma is:
Szép lehet; de mindeneknél
Szebb az asszony, ha hamis.

Görbő, 1823

ÁRTATLAN LÁNY ÉNEKE

Zengj a bokorban, kis madár,
Zengj hangos éneket.
Vigan csörögj el kis patak,
S hajts rá hüvös szelet.

Én addig itt virágokat
Tüzök hajam közé,
Most nyílnak, íme keblöket
Fris harmat öntözé.

De ah e gyenge fajzatok
Oly gyorsan hervadók.
Atyám azt mondja, egykoron
Majd én is hervadok.

Akkor, leányka, bús leszen
Szegény szived szava;
De most ne búsúlj; mert te vagy
E völgynek asszonya.

Zengj hát tanyádon, kis madár,
Zengj hangos éneket.
Vigan csörögj el gyors patak,
S hajts rá hüvös szelet,

S míg hervadástok nem jön el,
Tavasz szülöttei,
Ti légyetek szög szín hajam
Fodrának díszei.

Görbő (?), 1823

MOSTANI SZÉP VERS, ÉS FELLENGŐS

Ingadozásnélkűllévőségednekörűlő
Hagyd a kis bajt; mert meg nem esz a nagy is, élj.

Görbő (?), 1823

A HITLEN

Láttam, megindult a tavasz, illatos
Szellő kerengett zöldesedő nyomán,
Reszketve megnyiltak virági
Harmatosan, s ragyogó kebellel.

Láttam; de téged, hajnali gyenge kép,
Nem láthatott még andalodó szemem,
Már szinte fonnyad fű, virág, lomb,
S mégsem akarsz szemeimbe tünni.

Jer, visszatér a könnyü tavasz veled,
Mosolygj, fölélnek holt növevényei:
Jer, elterűlnek lábaidnál
A füvek és remegő virágok.

Vagy tengeren túl menjek-e érted el?
Tüzet vető hegy fekszik-e őrödűl?
Hová veszél? Vérrel halállal
Menjek-e zárt utadat kitárni?

Lankadj merész szív. Vissza nem adja őt
Véred, halálod. Tengerek és hegyek
Utját nem állják kedvesednek:
Ő maga fut s kikerűl szemével.

Oh, mért csalál szép képzelet engemet?
Ifjú eszemben mért okozál zavart?
Most eltemetsz itt, s végszavammal
Elhagyod a szeleket röpűlni.

Majd egykoron tán pusztai halmomon
Megáll az ifjú sajnosan, és borúlt
Szemét lesütvén rólam ekkép
Emlekezik keserű szavakkal:

„Boldogtalan! mit vára setét eszed,
Az égi szellőt mért öleléd vakul?
Nem égi vagy, lám most is a jó
Föld takar el, nem egek határa.

Öleld meg, amit juttat az alkalom...
De már örökké elnyugovál, s tudom,
    Nem is kívánsz fölkelni többé.
        Bú, nem öröm neked itten élni.”

Így szól s továbbmegy. Rajtam azonban a
Hantok tövissel telve vadúlnak el,
    És nem lesz, aki szánakodván
        Rózsafüzért tegyen a tövisre.

Görbő; 1823

BÚCSÚ

Szép Etelka, kit szivembe
Nem mulólag vettelek be,
Kit nem csalfa gondolattal,
Nem, sebes lángindulattal
    Vesztemig kedveltelek,
Szép Etelka, halld utolszor,
Amit sóhajt e csekély sor:
    Légy áldott! isten veled!
Nem szerelmet kérek, ó már
Vége annak, más dolog vár,
    Búcsut venni rettegek.
Annak, aki évek olta
Várt, remélt, s hogy ez megcsalta
Kínos édes szenvedéssel,
Hasztalan hű érezéssel
    Mégis érted, érted ég,
Búcsut venni szabad annak,
Mindenek ha elmaradnak,
Búcsut venni nem tilos.
Inkább válnám életemtől,
Elszakadnék en szivemtől,
Poklot érted megkerülném,
Minden jómat eltemetném
    Inkább, mint elhagyjalak.
Mégis el kell mennem immár,
Kedvedet nem lelhetem már,
    Haldokol reményem is.
Isten hát veled szerelmem!
Légy te boldog énhelyettem,
    Boldogabb mint én valék.
Szép szemednek szép sugárán
Jó szivednek gyenge halmán
    Bánatok ne üljenek.
Mint kis parton szép virágszál
Csínosan terűlt gyöpön áll,
Hol fejét a harmat árja
Kis tövét futó hab járja;

Szellő játszik fürteivel,
Szép verőfény kebelével,
    Akkép folyjon életed.
A vidámság, boldog érzés
Közt ne lepjen gyászos végzés,
    Bút ne szűljön örömed.
Én ki látom a jövendőt,
Érzem a búban veszendőt,
    Elfogadom sorsomat,
S majd ha élni már meguntam,
Halni mégis nem kivántam
    S élni, halni nem tudok,
És nem érdemlett bajomban,
Gyógyíthatlan bánatomban
    Elvadulva bujdosom,
Az lesz édes gondolatom,
Ha szivemből kívánhatom,
Hogy kit oly heven szerettem,
Százszor boldog légy helyettem.
    Boldogabb, mint én valék.

Börzsöny, 1823

ÉJJEL

Fenn már a hold, leszáll az éj,
    S nem tűnnek gondjaim:
Mi érte újra keblemet?
    Hol késnek álmaim?

Szegény fiú én untalan
    Csak gyűjtöm kínomat,
S szűz ágyon a szép szőke lány
    Alussza álmomat.

Ott tűzszemének fényein
    Aludt el örömem,
Hó keble kettős halma közt
    Ott szunnyad életem.

Ölében szenderednek el
    Szivem szerelmei.
Ott hajh! csak el ne haljanak
    Legszebb reményei.

De engem őriz a halál:
    Ébren van itt velem.
Véremben forrnak kínjai.
    Nincs tőlök enyhelyem.

Párnámon űl a csüggedés,
    A sárga hervadás,
Bú, bánat, és a volt után
    Siralmas bágyadás.

Szivet szakasztva hangzik el
A veszteség dala,
Magam vagyok csak minden, ah
Minden jóm elhala.

Emlékezet! te is gyötörsz:
Az elveszett napok
Árnyéka reszket képeden,
Melytől elborzadok.

Ezek virrasztnak engemet
S ha álom rejtene,
Fölráz fagyasztó újjal a
Féltés szörnyű keze.

Mért kelle oh szememnek a
Szép arcon vesznie?
Mért kelle asszonyképnek is
Szemembe tűnnie?

Mért inkább nem bámúltam a
Tündöklő szép napot?
Az égi kékellő határt
A holdat, csillagot?

Hol a világok csendesen
Forognak és fölül
Öröm s kegyelmek tengerén
Egy boldog isten ül?

Mért nem pihentem a setét
Erdőnek halmain,
Virágok és lombok között
Lágy fűnek szálain?

Nem tudtam a zengő madár
Szavát elégleni,
Csörgő patakkal, bujdosó
Szellővel játszani?

Úgy most nekem sem volna búm:
Az ékes halmokon
Vesznék, mint vész a tiszta hab
Virágos partokon.

Onnan levinne szárnyain
A csendes völgy szele,
Le messze! honnan távozik
A bánatok tele.

Hol gyenge szállal síromon
Teremne líliom,
S mellette szép dalt mondana.
És ülne angyalom.

De most hová kell lennem így,
    Hová vész életem,
Ha élni, halni nem tudok,
    Ha csak pihenni sem?

Hajh! mért kellett szememnek a
    Szép arcon vesznie,
Mért kellett asszonyképnek is
    Szemembe tűnnie?

Börzsöny (?), Pest (?), 1823

A BŰNÖS SÍRVERSE

Jó istenem volt és szép angyalom.
Amannak bíztam égi bő kegyében,
Emennek éltem földi kellemében,
S futott előlem minden fájdalom.

De ah a múlt jót mit magasztalom.
Az angyal engem, vesztésem dühében
Én elhagyám az istent s kínörvényben
S láng vészben forra éjem, nappalom.

A bűnt kiáltám; eljött s meg nem ölt,
Felhíttam a bút, eljött s meg nem ölt,
Hittomra rám jött a halál s nem ölt meg!

Ki jár e kinos élet végire?
Oh halld meg ég föld, zengd el messzire:
Az angyal könnye hullott rám, s az ölt meg.

Pest (?), 1823

AZ IMÁDKOZÓHOZ

Természet édes gyermeke,
    Ártatlan kis leány,
Imádd az égi alkotót,
    Imádd csak, jó leány.

Hozzá emeld föl szívedet,
    Hozzá kis gondodat:
Búddá lehet, hidd, e kivűl
    Minden más gondolat.

De mit gyanítok? félrejár
    Mosolygó kék szemed,
Epedve, félve messze jár
    Vágyó tekinteted.

Ne, oh ne fordítsd más felé
    Jó lányka, szemedet.
Embert keressz tán? Nem találsz
    Megcsalják szívedet.

Meg ők! de kik fenn vannak ott,
Nem esküsznek hitet,
A vésett szentek, angyalok
Nem bontanak hitet.

Nem tesznek este fogadást,
Hogy reggel, mint vadak,
Siránkozó szemeddel is
Magadra hagyjanak.

Mégis hová jár szép szemed?
Mért lő rám hév sugárt?
Miért keres föl ennyi közt?
Nem gyújt már, meg nem árt.

Kérded talán, a sok között
Én is milyen vagyok?
Hazug, csalárd-e? Nem! nem! én
Boldogtalan vagyok.

Szivemben agg bút hordozok,
S bajt, szenvedést, nagyot,
És hosszú gyötrő csüggedést,
És régi bánatot.

Nem csalhatott más engemet;
De megcsalt en hitem:
A nagy remények, melyekért
Most nyugtomat vetem.

Eget vadásztam itt alatt,
Eget? csak lányszivet,
Mint én, oly hűt, oly érezőt,
S a föld megbűntetett.

Te értesz... Bíbor ajkadon
Hallatlan hangzatok
Reszketnek a menny s búm felé,
S szivedbe láthatok.

Te vagy, te vagy, kegyes, kit én
Szánónak nevezek,
Nem más volt az, csak álmodám,
S miatta elveszek.

Imádkozz hát, kis bűntelen,
Ah mert én nem tudok;
Imádkozz, angyal, értem is,
Míg összeroskadok.

Kérj egy hatalmat, mely legitt
Elrontson engemet,
És mélyen a világ alá
Temesse lelkemet.

Hogy ott mindent felejtsen el,
Ah mindent, ami bánt:
Azt is, ki rám halált hozott,
Azt a szép szőke lányt!

Pest, 1824

ÁLOM

„Emma, Emma, beteg vagyok,
Ég, fagy, borzad tetemem:
Jer segíts, kösd bé fejemet:
Fáj a fejem, fáj szivem.

Nem jősz? Jőj el, így elhagynod
Átok volna hívedet;
Még csak most kell, és nem többször.
Vesd rám csillagszemedet.

Látnom kell még szemeidet,
Látnom amiért veszek
A mosolygó büszke arcot,
Aztán, Emma, elmegyek.

Nézz e homlok fellegére
Ezt is mind te terheled;
Nézd ez égést, nézd e rázást,
Ezt is mind te neveled.

Hajh! vagy a liget határán
Mely kar ért meg tégedet?
Gyenge fürtök hulltanak rád?
Verték márvány kebledet.

De mit szólok? Más baj üldöz,
Oh mért kellett lennem is:
Vagy ha lettem, el nem vesznem,
Mért kellett születnem is.

Vagy mondtam-e, hogy egy isten
Megteremtsen engemet,
S szívet adjon, szívet öljön
Összedúlván éltemet.

Nem mondtam én, némán álltam
A teremtés könyvében:
Ő hozott ki, és elrontott
Véghetetlen kedvében;

Hogy meglássam és szeressem
A napot és szemedet,
S amint láttam, elveszejtsem
A napot és szemedet.

Sírsz? ne sírj. Hajtsd rám fejedet.
    Tán egyet még kérhetek,
Az egy csókot, az utolsót,
    Aztán, Emma, elmegyek.”

És a lányka ráhajolván
    Édes csókot vett, s adott,
Kért, mosolygott, és vigasztalt -
    De az ifjú - álmodott.

Ébredezvén elszalasztá
Mind a csókot, mind a lányt;
S még kesergé, és ohajtá
A bús kedves látományt.

Nem jön a lány, távol űl az
    Dél virágos halmain,
Dalt mond a futó szeleknek,
    S a szelek fuvalmain

Elmegy a dal. Hajh! de erre
    Barna felhők szállanak,
És viharok, nem örömet,
    Fekete hírt hordanak.

Menjetek, ti barna felhők,
    Fekete hír gyászai,
Hallgassatok el, viharok,
    Bús jövendő hangjai.

Nem hallgatnak, el nem mennek,
    Rossz a bús álom mive.
Agg, tünődik, vész az ifju:
    Fáj a feje, fáj szive.

Pest, 1824

SEJTÉS

Messze az elmúltak honjába kivánkozik e szív,
    S a zajgó kebelen visszasohajtva dobog.
Sejti szorúltában örömének megszakadását,
    S amelytől retteg, sínli előre sebét.

Pest, 1824

A GYÁVA GONOSZ

Nem hihetem, hogy félt meghalni Gonosz Peti: önkényt
    Halt meg ijedtében a szomorú fa előtt.

Pest, 1824

A LEGJOBB ORVOS

Meggyógyít az üdő, jobb orvos nincs az üdőnél:
Az teszi lassúvá sziveinknek gyors dobogását,
S a feledékenység hártyáját hozza sebünkre;
Vagy ha nem úgy, gyógyít mint tett a durva csomóval
Nagy macedo Sándor: ketté ront, s elmegy előlünk.
S mely kebel égett és panaszit hallatta világgal,
Nem dobog a földben, nem vár, nem retteg azontúl,
S némább a pornál, hidegebb lesz az éjszaki jégnél.

Pest, 1824

BÚCSÚ

Vesszen el, aki remeg küszöbén túlmenni; de éljen,
Aki megyen, mig más ezreket álom ölel.
Menj te is el, könyvem; lelkem fele gondja veled megy;
Másik is elmegy majd, csak te tanyára találj.
Caspium és te nagyobb tenger, légy addig is üdvöz,
Üdvöz légy Kurgur s Üzbeki drága vidék.
Úgy hiszem istenemet, téged meglát szemem egykor,
Vagy ha nem is, poromat jó szelek arra viszik.
Most menj, aki viszen, légy annak híve halálig.
És csak az adhasson vissza kezembe, ne más!

Pest, 1824

A FARKAS

Juhász lett a farkas, s egymás után
Faldosta föl szép nyája tagjait.
Szokása lévén bőrt, bélt, csontokat
Meghagyni, hitte, hogy még van juha,
S őrzötte őket. Ím de megéhezék,
Akkor tudá meg, hogy már nyája nincs,
S midőn a bűzhödt bélt is faldosá,
Gebedve dőlt el a csonthalmokon.

Uralkodók! mi lesz belőletek,
Ha nyúzni jőtök népetek nyakára?
A bőr, bél és csont nem tesz nemzetet,
S ezeknek őre hentes, nem király.

Pest, 1824

KIS GYERMEK HALÁLÁRA

Eljátszottad már kis játékidat,
Kedves fiú, hamar játszottad el;
Végsőt mosolyga orcád, s a halál
Leszedte róla szép rózsáidat:

Nemcsak magad menél, elvitted a
Szülék vidámságát, elvitted a
Legszebb remények gazdag bimbaját.

Ki mondja meg neked, hogy már reggel van? Ah
Ki fog téged megint fölkelteni?
Sirat szülőd, és mondja „Kelj fiam,
Kelj föl szerelmem, szép kis gyermekem!”
Mind hasztalan, te meg nem hallod őt:
Alunni fogsz, s nem lesznek álmaid,
Alunni fogsz, s nem lesz több reggeled.

De fájdalom ne bántsa hamvadat;
Mulásod könnyü volt, és tiszta, mint
Az égbe visszareppenő sugáré.
A földhöz minket baj s öröm kötöz,
Ohajtjuk és rettegjük a halált:
Te túl vagy már, nincs kétség útadon.

Oh majd ha csendes, tiszta éjeken
Föltünnek a dicső csillagzatok,
Eljősz-e áldást hozni kedvesidre?
Eljősz-e álmaikhoz éjfelenként,
Hogy ég nyugalmát terjeszd rájok is?
Oh jőj, ölelgesd kis testvéridet:
Orcáikat csókdossa szellemed;
S amely napok tetőled elmaradtak,
Add a szüléknek vissza. Ők együtt
Éljék le megszakasztott éltedet,
És míg porodra hintenek virágot,
Lebegj te őrző angyalként fölöttük.

Pest (?), 1824

CSABA SZERELME

Lányka, szerelmimben ha külön több névre találtál,
Meg ne itélj: egyedűl elnevezések azok.
A nevek és kínok változtanak egyre szivemben,
Csak magad, oh kebelem gyújtogatója, te nem.
Tégedet esztendők nem képesek összezavarni
Senkivel; állsz egyedűl szűm koszorúja gyanánt.
Az téged keserű kínnal nevel énnekem, és fogy
S hervadozó gyökerén elhal az életi kéj.
Ah ki lesz, aki megint gyermekkort, aki merészebb
Észt és szűnetet ád álmadozásra nekem?
Kívánságom elől az örömnek napjai futnak,
Mint fut az égi sugár föld zivatarja elől.
Elmegy az ifjúság, a könnyű képzelet elmegy,
S itt hágy a búnak, hogy megemésszen orúl. -
Menjetek! e szakadott szívvel majd elmegyek én is,
S dombom alatt végignyúgoszom a nagy időt.

Ott tán a csalogány dalt mond a csillagos éjnek,
    S tán a lányka lejő hallani gyenge dalát.
Bús Csaba sírjához, deli lányka, lejőni ne rettegj:
    Tőled nem lehet a bús Csaba sírja tova.
Jőj bátran: többé föl nem kel az, aki lenyugvék,
    Vad fa terem dombján s fájdalom őrzi porát.
Ott hallgasd a dalt, s ha hajaddal az éj szele játszik,
    Tudd, de ne irtózzál: bús Csaba szelleme az.

Pest, 1824 vége vagy 1825 eleje

ÁRPÁD EMELTETÉSE

Egy kép alá

    Nézz Árpádra, magyar, ki hazát állíta nemednek;
Nézd, s tiszteld képét Álmos fejedelmi fiának.
Őt magas Ung mezején vérontó férfiak, és bölcs
Hadvezetők szabadon választván harcos urokká,
Bátor örömriadás közepett pajzsokra emelték.
Mint kel erős viharok tetején a sziklai nagy sas,
Úgy kele a fejedelmi fiú országos erőben,
Párduca lebbenvén és kardja az égre ragyogván.
S amint lelkében végigpillanta temérdek
Hunnia térségén, láng lett egyszerre szeméből,
És rettentőbben rezegett buzogánya kezében. -
Úgy lőn, mint érzé. Tisza boldog partjait és a
Nagy Duna mellékét ellepték gyenge fiakkal
S hó kebelű deli hölgyekkel diadalmas apáink,
S a bús csendbe merűlt országok puszta határit
Napkelet ifjainak dobogó paripái tiporták.

Pest, 1825

A SZELLŐHÖZ

Súgd meg nekem, kis fúvalom!
    A lányka álmait;
Te láttad és kisérted el;
    Hogy hantra dőle itt.

Midőn fölötte bújdosott
    Esthajnal csillaga,
S elnyúgován sugárinál
    Itt szúnyadott maga,

Midőn én búmban elhagyék
    Virágot és tavaszt:
Mely álmot akkor álmodott
    Jó szellő! súgd meg azt!

Oh abban fekszik párosan
    Élet s kinos halál:
Élet, ha rólam álmodott,
    Ha másról, kín s halál.

De élni kell, vagy halni már,
    Közép itt nem nyugaszt:
Szellő! mely álmot álmodott,
    Oh súgd nekem meg azt.

Pest, 1825

A SZÉP LEÁNY

Hó, vagy hab, vagy csillag rémlik
    Ott a völgy ölén?
Nem, nem, más az: amit véltem,
    Csalfa tűnemény.

Hónak, habnak, és csillagnak
    Nincs fodor haja:
Szép lány fürdik a patakban
    S a szép lány haja.

Mily csábító mozdulattal
    Hajtja meg fejét,
Kis virágot tart kezében,
    Parti növevényt.

Játszva súg a szél fülébe
    Kedves titkokat,
Játszadozva hajt fejére
    Rezgő ágakat.

Ág ha volnék, meghajolnék
    Én is szívesen,
A szellővel rálehelnék
    Titkon, édesen.

Gyenge tagjait csókdossák
    Fürge halfiak;
Rá bámúlva meg-megáll és
    Nem zúg a patak.

Hajh! magam is beh megállnék,
    Volnék csak patak!
Vagy bár köztetek lebegnék,
    Boldog halfiak!

Kis hal lenni meg nem szűnném,
    Míg ő ott mulat,
Csókkal élnék, csókban lelném
    Szép halálomat.

Vagy mi ez? Hah hogy szemeim
    Így megcsaltanak!
Hozzá képest, ami szépnek
    Látszott, holt alak.

S mennyivel szebb más élőknél
    Árnyék képzete:
Annyival szebb árnyékánál
    Élő termete.

Mert csak képe termetének
    És árnyéka az,
Mely a vízben habnövésű
    Lányként hajladoz.

Ott a parton andalogva
    Fenn áll szebb maga:
Ő a szívnek, szerelemnek
    Tündér csillaga.

Pest, 1825

UTÓHANG CSERHALOMHOZ

Elzengette dalát a késő kor fia, rólad
Cserhalom, és az apák hírét meghozta tetődnek.
Még te soká harcolsz ezután is enyészeted ellen,
Még sokszor tavasz új díszeit elhinti meződön;
Őt hamar a sor erős vaskarja lehúzza örökre,
És benövik sírját a vad fák ágai: akkor
Még ki fog emlékezni felőle? ki tudja, hogy ott is
Megfáradt ember hamvára nehezkedik a domb?
Aki rövid pályát futván, a szárnyas idővel
Feljöve, és az eget s a földnek zsenge virágit -
Mert mi egy életidő? - megnézé, s elvesze köztök.
Nem tudják; de ne is tudják: csak az ősi dicsőség
Híre maradjon fenn, s unokánk tettekre hevűljön,
És legyen, aki szabad lélekkel zengje utánunk:
„Cserhalom! a te tetőd diadalnak büszke tetője”.

Pest, 1825 június

ANDRÁS ÉS BÉLA

    Mely csend ez? mi halál lett úrrá néma falak közt
Várkony termeiben? kire vár a szörnyü tekintet,
Félelmekbe s tilos haragok lángjába keverve?
Oh nagyok! a magasabb fej díszét óva vegyétek:
Villám csapja meg a jobbot, mely kapdoz utána.

    Endre király nagy gondokkal jár büszke lakában.
Eskü szerint már Béláé országa, ha meghal,
S Béla dicső, bajnok, kül - s belföld tiszteli hírét.

Ah de királyfi mosolyg pólyából Endre szemébe,
A csecsemő Salamon, s az atyának szíve megindúl.
„Ez ne legyen, gondolja, király? s én hagyjam el őtet?
Hah! akkor minek is mosolyogsz! sírj, gyermek, örökké,
És alacsony fejedet siralomnak tengere nyelje.”
És a kis gyermek mégis mosolyogva tekint rá.
Győz a szív, elhallgat az ész, elhallgat az eskü.

A szőnyeg kiterűl, leteszik közepére ragyogni
A kardot s koronát, „Haljon meg Béla, ha nem mást,
Mint koronát választ!” tompán így hangzik el ajkán
A vétkes szózat, s Béláért gyors követ indúl.
Ő székébe leűl, és homloka ráncba szedődik.
Gyilkosok állnak utól, vészt villogtatva szemökben,
És komoran várják a rejtett arcu jövendőt.
Búsan néz a honfi körűl, átkozza magában
A vak visszavonást, mely főt s országokat elront.
Hallgatnak; de az indulatok sokféle csatáit
És a terhes időt sziveik dobogása jelenti.
Béla belép; láng csapja meg a fene gyilkosok arcát.
A két jelre mutat s „válassz” mond Endre gyanúsan
Mozdulván helyiből. „Választok bátya” viszonz a
Fejedelem bátran, s Endrének kardja után nyúl.
„Kard ada hölgyet, hírt; a kard megvíja, ha szükség,
A koronát.” Így szól, s őt Endre ölébe fogadja.

Megtágúl a szív, a bús képekre vidámság
Hajnala kél ismét; magok a két gyilkosok érzik
A jobb fordulatot, s nyugalommal térnek el onnan,
Hol közel áll két nagy testvér ölelése halálhoz.
Endre örűl, s vele megzendűl a várkonyi szép lak.

Pest, 1825. július-augusztus

(AKI HA PLÚTÓNÁL...)

Aki ha Plútónál jóllakhatik ördögi borral,
Holtra lerészegedik, s iszonyú vasgyomra morogván
Végigokádja szemét száját Pompejus uramnak
S Herkules őnagyságának várára fövenyt hány.

Pest, 1825

ORSZÁGGYŰLÉS

Mely már honnunknak sebeit valahára bekötné
S vajha, de félnünk kell, hogy vérzeni hagyja tovább is.

Pest, 1825

BÖRZSÖNYBEN

Oct. 10. 1825.

Míg a képzelődés könnyü szárnyán
    Lengedeztek gondolatjaim,
S messzejáró lelkem szent hevével
Kísérgettek égi álmaim,
Gazdag voltam édes bánatimban,
Gazdag, bár nem boldog, örömimben,
    S a remény lágy karján szúnyadék.

Most a férfiúság reggelére
    Mért ily árván, ah mért, ébredek?
Oda vannak áldott képzeményim,
    A szép álmok elröppentenek.
Egyedűl van lelkem örömében,
Egyedűl a búnak tengerében,
    Nincsen őre, nincsen angyala.

Oh a jég valóság, vad kezével
    Mennyi szépet, mennyi jót leszed,
Szív, ha annak birtokába estél,
    Nem lesz többé kedves ünneped.
Engem szép szerelmem hajnalától,
A reménynek legszebb csillagától,
    Megfosztott és pusztán itt hagyott.

S most ki van még kárhozott kivűlem?
    Még ki mondja méltán e panaszt?
Oh csak aki későn lát szemével,
    Egyedűl az, az mondhatja azt.
Boldog a madár híg lakhelyében,
A hal mély örvénye fenekében,
Boldog a vad Karpát erdejében,
    Csak te, Csongor, csak te nem vagy az.

Téged a veszélynek évszakában
    Gyászos órák szűltek, bú fia!
Nem volt akkor jó jel a nagy égen,
    Nem világolt hajnal csillaga.
De setétlő gyilkos táborával,
S a halálnak undok árnyékával
    Bűnös éjfél nyomta a napot.

Akkor jött az átok életemre,
Akkor, éltem első éjjelén,
Akkor hoztak rám sötét hatalmak
Bút, inséget a sors kerekén.
Elmerűltem a vihar zajában,
A remény és veszteség dijában
Állott éltem teljes érdeme.

Most a nagyság minden érzetével
    Egy kis sírgödörbe férjek-e?

Vágyamat, mely éggel-földdel ére,
Most maroknyi por temesse be?
Nyom s jelenség nélkül így romoljak,
Könnyezetlen sorsban elborúljak,
Mint a puszták bújdosó vada?

El ne hagyj így vesznem, oh teremtő!
Vagy mért adtál ennyi érzetet?
Vonj el a halálos semmiségtől,
Adj szivemnek vég enyhűletet.
Oh adj vég nyugalmat életemre,
Álmot, boldog álmot bús szememre,
És megáldom bölcs végzésedet.

Börzsöny, 1825. október 10.

A BUCSUZÓ

Mint kit a halál hatalma
E világból elszakajt,
S ösmeretlen sors elébe
Messze választ, messze hajt:
Úgy megyek ki most körödből
Lelkem elhalván bele,
Fájdalomnak és örömnek
Kínos édes lakhelye!

Ámbár most csak fájdalomnak,
Nem örömnek helye vagy,
S benned jó reményem semmi,
Veszteségem súlya nagy,
Mégis összetört lelkemnek
Elfojtott nyögésivel
Tőled gyászban és keservben
Szívszakadva megyek el.

Oh itt keltek, itt szövődtek
Életem reményei,
Itt repestek, itt enyésztek
Tarka álomképei.
Őket egy szem villanása
Alkotá és nevelé,
S ismét egy szem fordulása
Összedúlá, temeté.

A tiéd, szelíd leányka,
Bájt sugárzó szép szemed
Volt az, melynek változásán
Lelkem testem így eped.
Gondolád-e, hogy ha édes
Hódolással rám tekintsz,
Mennyet, poklot nyitsz szivembe,
Melynek vége-hossza nincs?

Mennyet a magas boldogság
Minden fellengésivel,
Poklot a kín, átok, ínség
Szemfogó mélységivel?
Gondolád-e, hogy mosolygó
Ajkaidnak hangjai,
És enyelgő, édesítő
Tetteidnek bájai

Nem hatóbbak nem nyomosbak,
Mint szelek fuvalmai,
Melyeket ha már megúntál,
El lehet fordítani?
Nem tudád-e, hogy minden kis
Hajlandóság s kegy jele,
Melyet adtál, bűnné lesz, ha
Visszaandalogsz vele?

Nem tudád; mint zöld mezőben
Könnyen élő szép madár,
Mely után a kis fiúnak
Szíve, szeme, lába jár,
Egy bokortól más bokorhoz
Fut, forgódik, meg-megáll,
És ha űzőjét kicsalta
Énekelve tovaszáll:

Úgy jövének enyelegve
Könnyű pillantásaid,
És kicsalták rejtekéből
Szívem égő vágyait:
A reménynek és kétségnek
Fájdalmát és örömét,
A gyönyörnek, gyötrelemnek
Áldó, féltő szellemét.

Mégis mind ez érzelemben,
Szép szemednek fényinél
Boldogabb is, gazdagabb is,
Mint ki kincsben, hírben él,
Vígan lejtve, gondfelejtve
Bujdosám a ligetet,
S áldást hangzó énekimtől
Zengett nyúgat és kelet.

Most mint a vad rengetegben
Áll a gyermek egyedűl,
Akkép állok elhagyatva
Szép szemednek fényitűl:
Láthatárom éjfél, s benne
Elmém kedves képei
Óriási rémmé nyúlván
Lettek ijedelmei.

Elszokám már a világtól,
Mély homály az én napom,
Bús setétség s elhagyottság
Éjszakám és hajnalom.
Mint egy égre nőtt vadas bérc
Űl a bánat lelkemen,
Bár szaladjak, bár pihenjek,
Súlya ott nyom szűntelen.

Fáj, ha benne háborognak
A szív tépő vadai;
Fáj, ha őket ostromolják
A tüz-elme nyilai.
Mégis a föld nem szakad le,
Merre hordom terhemet,
A magas menny nem borít el:
El kell vinnem részemet.

Elviszem! de mért, ah mért itt
Nem találok temetőt,
Itt, hol sírtam, és örűltem,
Hol vesztemre láttam őt?
Máshol fájni fog testemnek
Még a föld is, mely temet;
Ah de menni kell - leányka!
Áldjon isten tégedet.

Börzsöny, 1825. október

A SZERELMETLEN

Fájdalmasan folyt sok napom ifjuság
Szép kezdetében bús szerelem miatt,
Örömtelen foly alkonyában
A szerelem lobogása nélkül.

Elhűlve bolygok zöld tavasz ékein,
Nincs annyi lelkem mint egy az ágakon
Repkedve játszó kis madárnak,
Mely rövid álmairól danolgat;

És híja társát, csalja szerelmesen
S minden kicsin toll rajta örűl, keserg:
Én a telek vad pusztaságát
S hordozom a jegeket szivemben.

Oh ifjukornak bíboros istene!
Még nincs-e tiltva visszamosolyganom,
S tündér szerelmek rózsaberkén
Szednem az égi gyönyör virágit?

Oh add meg ismét a zokogó panaszt,
A fájdalomnak kínait, édeit,
    Adj egy sohajtást - s életemmel
        Hagyd lobogó tüze közt enyészni.

Börzsöny (?), Pest (?), 1825

FÖLDI MENNY

„Mennyet kell a földön is keresni
Mennyet, a föld úgyis elveszendő,
Elveszendők, akik rajta élnek.”

Elmenék én, és hiába jártam
Messze földön, a hegyek tetőin:
Nincsen ég a földön, nem találtam.
S ím hogy elfáradva dombra dőlök,
Dombra Bodrog csendes árja partján,
Eljön a lány ifju kellemében,
És eget hoz tiszta kék szemében,
S oh ki hinné! üdvözűlt gyönyörrel
Lelkem ott űl szeme szép egében.

„Ne fuss, lányka, oh ne fuss előlem,
Vagy ha elfutsz, zárd be kék szemeidet,
Hogy belőlök lelkem el ne vesszen,
El ne vesszen, mint az árva gyermek,
Akit mostohája messze űzött.”

„Fáradt ifju, távol föld lakója,
Nem jövék én lelked vesztésére,
Sem hogy futva elvigyem magammal,
Sem hogy zárva tartsam kék szememben,
Inkább vedd ki lelkedet szememből,
S hagyj, virágot szedni jöttem erre,
Van virág már, a tavasz közelget.”

„Nem, hamis te, el nem mégy előlem,
Nincs virág még, tél van a mezőkön.
Csak terajtad van tavasznak éke.
Én magam szedek majd ajkaidról
Harmatos szűz rózsát, szép virágot;
S lelkemet bár ott hagyom helyettek
Kék szemedben, kék szemeid egében.”

Pest, 1825

HELVILA HALÁLÁN

    Álom, álom, édes álom!
Altass engem, légy halálom!
Hadd álmodjam Helviláról,
Szép szeméről, szép karjáról,
S ékes arca hajnaláról.

Álom, álom, édes álom!
Altass engem, légy halálom!
Ah, csak míg te altatsz engem,
Addig nem gyötör szerelmem;
Addig érzem őt ölemben,
Addig állok véle szemben,
Ah csak addig nem tudom, hogy
Szép alakja por között fogy,
Por között a sírüregben,
És mind mélyen és mélyebben
S romlottabban száll alá.

Ott, hol Rába gyors vizében
Rázza árnyékát a szélben
Két sudár fa, és virágzó
Ágain zeng bús madárszó;
Ott van dísze a világnak,
Helvilája bús Csabának.
Ott van, s nem bocsát magához,
S nem siet föl karjaimhoz,
Hallgassam, vagy kérdjem őt bár,
Nem hall többé, nem felel már -

Álom, álom, édes álom!
Altass engem, légy halálom,
Légy halála életemnek
S élte haldokló szivemnek.

Pest, 1826. január 2.

A SZÉP VIRÁG

Mely vad az, mely zordon, aki
Szép virágot nem szeret?
Szép virág az én világom,
Az nyit bennem víg eret.
Ártatlanság tiszta színe,
Hófehér a levele,
Szűz szerelemnek lakása
Rózsaszínű kebele,
És remény vidám sugára
Zöld tövének gyenge szára:
Így virágzik ő nekem,
Éltem, álmom, mindenem.

Egy kis méh szelíd alakban
Járja szűntelen körét,
Ott repes, zeng víg örömben,
Nála tartja lakhelyét.
Este fekszik kis tövéhez
S róla képzi álmait,
Reggel ébred, s harmatával
Tölti mézes ajkait.

Délben szellőt csal reája,
S hűs vizet visz gyenge szája,
A döbörgő vész előtt
Kis bokorba rejti őt.

Oh ne vessétek szememre,
Napjaimnak társai,
Mintha hallgató szivemnek
Nem volnának vágyai.
Egy van! ah de a virító
Tájra messze elrepült;
Visszahínám, nem jöhet már,
A virághoz édesült.
A kis méh ez én egy vágyom,
Szög leányka szép virágom:
Mely vad az, ki nem szeret
Szép virágban ily kegyet?

Pest, 1826

A PLAGIARIUS

1

Bors, hogy munkáját jól adta ki, szerte dicsekszik.
Szemtelen! aki lopott, rejteni szokta javát.

2

Aki lop, annak lesz: Bors azt hiszi, s űzi vitézűl,
Munkát lop, s címűl írja elejbe nevét,
Ami csak annyit tesz, magyaros tisztára kimondva:
„Én vagyok a tolvaj, jöszte nyakamra, kötél.”

3

S megtartotta szavát? Nagyon is; de csak úri magának;
Amit másnak igért, mind maga tartja meg azt.
Vagy megtette szavát? Vaj! igen: fácányos ebédre
Hítt, s záp szarkatojást nyom tenyeredbe: „igyál.”

Pest, 1826. április-május

A SZEMEK

Szép szemek! bárhol ragyogva,
Kérdésemre szóljatok,
Pillantással, szűz kegyessel,
Mert pillantás szavatok;
Én, ki már egyet vesztettem,
Mást keresni menjek-e?
Mást keresnem nincs-e tiltva?
Válogatnom szabad-e?

A szem, melyet én szerettem,
Mely szivembe tőrt vete,
Nem volt sem világos égszín,
Sem borongó fekete.
Nyájasabb a feketénél,
Gyenge kéknél tüzesebb,
Gyorsabb ennél, hívebb annál;
Andalítóbb s csendesebb.

Mint egy ébredő tavasznak
Bujdosó szép csillaga,
Olyan volt az, földieknek
Boldogabb ég záloga
Most, ah, az már elborúlván,
Még ha választás lehet,
Mit szeressek, mit dicsérjek,
Fekete vagy kék szemet?

A kék, tiszta szép mezőjén
Mennyet ígér, mennyet ad,
Ott hol még vidám az elme,
A szív tiszta és szabad;
Ott epedve, egymást értve
Két szelíd szövetkező -
Képzelem, mert sejthetném már,
Mily megáldott szerető!

A boldog hív új reményét
Kék szemekben tűkrözi,
Ah de a nem boldog abban
Veszteségét temeti:
Én, kit annyi szenvedéssel
Megrakott a földi lét,
Mit zavarnám bánatimmal
Kék szemek szelíd egét?

A borongó feketében
Látom gyászos múltamat,
Újra látom földerűlni
Semmivé lett álmomat.
Ott éjfél küzd nap delével,
Egymást győző hatalom,
S mely szép látni harciak közt,
Mint mosolyg a fájdalom.

Ezt ohajtom, ezt dicsérem
Én, ezt a gyászfeketét,
Mely sötét fölségben ússza
Hóvilága tengerét.

Pest, 1826

A SZÍV TEMETÉSE

Sokat türél már, még csak ezt, kebel,
Csak ezt viseld el, aztán megdicsérlek,
Azt mondom: kő vagy, nem kő: vashalom,
S vasnál keményebb gyémántszikla vagy.
Hiszen te ösmered már, ami fáj,
Ösmerd meg azt is, ami lelket öl,
Ösmerd s viseld el, mint kell férfinak.
S ha majd keménnyé lettél, mint vas ék,
Hideggé, mint a századok jege,
Beléd egy szív lesz eltemetve mélyen,
Egy szív, mely véres lángban úszva élt,
S most hogy kihalt, csak forró hamva van.
Ennek leszesz, te keblem, sírlaka,
S emlékirás lesz rajtad ilynemű:
„Itt nyugszom én szivemben eltemetve,
Bújdosva két láb hordja síromat.
S még messze messze hordja el, hogy a
Vas végzetekkel megbékéljek, és
Ha földbe fekszem, fel ne vessen onnan
Az üldözetnek átka, mely megölt.”

Vagy sírjak és sohajtsak? Nem! nem! egy
Tenger lesírni nem tudhatja ezt,
Nem a nagy szélvész elsohajtani.
És még nekem tovább kell bolyganom,
Hogy megtanúlja rajtam a világ:
„Minden boldogság, csak születni nem.”

Hajh! majd ha eljövend a sors szelén
Sok gond, ezernyi sárkány indulat
Viszhangot ád a zárt kebel reá
S azt zengi tompán egy hang: „Nem szabad,
Szivet kerestek? Itt csak szikla van;”
S ha tán utóbb jő a szelíd öröm,
Örömek, szerelmek, még azoknak is
Azt zengi tompán egy hang: „Nem szabad;”
S egy más szelídebb így zendűl vele:
„Ah, kit kerestek? későn jöttetek.
Szivet kerestek? Nincsen! puszta már,
Nézzétek: itt bús romladéka van.”

1826. június 6.

MIKES BÚJA

Hányódál: tengerré lett a sok baj alattad,
Vésszé a balsors, mely űz vala, fejedelem, s most
Semmi nem oly csendes, mint sírlakod a rideg éjben.
Tégedet a hajnal még alva hagy, a delelő nap
Alva talál, nyugodalmadból ragyogása nem ébreszt.

Még, melyen viharok megharcolnának időnként,
Kő sincs hamvaidon. Pusztán és jeltelenűl áll
Kis halmod, s egyedűl vagyok én mellette kesergőd
Hontalan agg, lét és nem lét közt ingatag árnyék.
És mi az én könnyem? Olcsó nedv tört szűnek eréből
Régi ütődéstől mindennapos árja szememnek.
S oh egek, oh isten! neked ennyire kell vala jutnod,
Hogy siratód ily sok harcmunkáidnak utána
Én legyek, oh te, kiért országnak kellene sírni.
Melynek halma föd itt, ellenség földe: nem ösmer;
Melyben alászállott híreddel előbbi szerencséd,
Árva hazád tiltott nevedet nem zengheti többé.
Vajha ne érezd ezt a súlyos földnek alatta,
S hogy fejedelmi porod nincs emlékezve, ne tudjad:
Ím élő emlék vagyok én, bú rajtam az írás,
És ha magyar tán még e gyászos földre vetődik,
Elmondom neki: „Itt nyugszik fejedelme hazádnak,
Számkivetett onnan, mert nem vala benne szabadság.”

Pest, 1826

CSÁK

Mélyen alszik sírja éjjelében
Csáki szűz szerelme, szőke Zolna.
Hallgat a szél hamvadó fejénél,
Zárt szemébe nem hat nap világa,
S dallos ajka csendes a porágyon;
Bús panasszal repkedik fölötte
Kis galambja, s csermelyek vizéből
Reggel, estve öntöz egy virágot,
Hogy ha megjő Csáki, fölszakassza,
S hervadozni tűzze kebelére.
S megjön a hős, és ohajtva így szól:
„Zolna, szűz szerelmem, Zolna, Zolna!
Hol mulatsz te, szőke szép hajaddal,
Hol mulatsz az édes ajakakkal,
Hó karoddal, téjhab vállaiddal?
Hoztam gyöngyöt szőke szép hajadra,
Gyenge fátyolt téjhab vállaidra,
Csókot, édes csókot, ajkaidra!
Zolna, szűz szerelmem, Zolna, Zolna!
Hol mulatsz te Csáki bánatára?”

És felelt a bérc tündérleánya:
Vesd a gyöngyöt vissza tengerébe,
Tépd a fátyolt össze száz darabra,
Csók helyett végy átkot ajkaidra,
Forró szíved hűljön el halálra:
Zolna nem hű hozzád, és nem él már;
Bűn miatt van s hamvad itt alakja.”

Elborzadva fordul meg porában
E szavakra a szegény leányka,
S felnyög a sír barna sátorából:
„Csáki, szívem gondja és szerelme!
Zolna itt van a halál kezében:
Bűn miatt nem, hitszegés miatt nem;
Szíve rám haragván, érted égvén,
A tündérlány búval ölt meg engem.”

Csáki sóhajt, s gyilkoló haraggal
Fölkel a kín szíve tengerében,
Kél az átok ajkán mennydörögve,
S síkot, erdőt eltölt átka hangja.
Hallja a bérc nyílt üregfülével;
S visszabőgi égnek és pokolnak;
Hallja bércén s reszket a tündérlány.
Most elhallgat Csáki, szörnyen hallgat,
Harcol szíve lángoló dühével,
Harcol rengeteggel és vadakkal,
S harsog a hegy harca vad zajától,
Szirttetőket tördel buzogánnyal,
Karddal irt és sérteget fenyűket,
Nyíllal ölyvet s minden szárnyalókat:
Hogy ha fába, szirtbe vagy madárba
Változott a tündér, megtalálja,
S összerontsa gyilkos fegyverével.
Nem találta, hasztalan vesződött.

Este jött a sírhoz Csáki vissza,
Késő este, búban, lankadottan.
A galamb remegve szállt előle,
Hervadozva dőlt el a virágszál;
Hervadozva dőlt el Csáki hős is,
Várta álmát, várta jobb halálát.
Jött az éj, de Csáki álma késett,
Jött az éjfél, s Csáki ébren ült még;
Nézte a sírt csendes holdvilágnál.
Haj, ki űl ott a porok tetőin?
Szép leány ül hószin köntösében,
Nyögve és sohajtva kedveséhez;
Zolna űl ott szélfodorta hajjal.

„A halott is fölkel hát porából?
Zolna, Csáki szűz szerelme, Zolna,
Hogy nyugodtál a sír éjjelében?”
Szólt az ifjú s átölelte a lányt;
Hőnek érzé s csókkal érte ajkát,
Csókkal érte keblét, ékes arcát,
És örűlt az éjnek és magánynak.
Akkor rázta meg magát kezében
A leány és elveszett előle:
A tündér volt, s tünte kezdetében

Gúnyajakkal ezt suhogta vissza:
„Zolna, Csáki szűz szerelme, Zolna,
Hogy nyugodtál a sír éjjelében?”

Halva dőlt el a hős, és alább szállt
A leányka szenvedő porában.
De legottan a tündér nyomába
Förgeteg kelt a hivek nevéből,
S téren, erdőn kergeté üvöltve.
Csáki, Zolna, hangzott a hegyekben,
Csáki, Zolna, völgyek mély ölében.
Közben hangzott a tündér nyögése,
S mennydörögve, harsant rá az égből:
Csáki szűz szerelme, szőke Zolna.
Hogy nyugodtál a sír éjjelében?

Pest, 1826

KÉRELEM

Mást sugár nagy termet hódít,
Mást a kisdedebb.
Kérded, Emma, énelőttem
Melyik ékesebb?
Amit tudsz, mit kérded, álnok?
Olyan, mint te vagy,
Oly sugár, oly teljes, oly ép,
Sem kicsiny, sem nagy.

Másnak barna haj homálya
Hószin vállakon,
Másnak göndör szőke tetszik
Hajnal arcokon.
Engem, Emma, szög haj éleszt,
Szög, mint a tied;
Hóvilága szűz kebelnek,
S arc, mint a tied.

Soknak mennye a bogár szem,
Soknak a kökény;
Sem bogárért, sem kökényért
Nem hevűlök én:
Emma, szép szemed hatalmát
Szó nem festheti;
Ily egy pár szem, e hű szívet
Ilyen égeti.

Csókra termett s kész mosolygó
Ajkat kedvel ez;
Annak gyors kell és vidám, mely
Inkább zengedez.
Oly mosolygás, mint Emmáé,
Mely országot ér,

Néma, vonzó, fejedelmi:
Olyra gyúl e vér.

Sok kegyes szív érzetének
Hódol örömest,
S mely nem enged, attól eltér,
Újnak hányva lest.
Én keménynek, törhetetlen
Szívnek hódolok,
Emma, mint te, oly negédes
Szívért hamvadok.

E negéded, szép leányka,
Tart-e még soká?
Mondd meg, kérlek, kényszerítlek
Ha nem tart soká;
De ha kebled víhatatlan,
Emma, meg ne mondd,
Ha csak engem zár ki, Emma,
Emma! meg ne mondd.

Pest, 1826

(JŐ MESSZIRŐL...)

Jő messziről a bús fiú,
Vágyása többé nem hiú.
Békélni jő.

Bátyjának nyujtja jobb kezét
Örömmel nyujtaná szivét
S ah nincsen ő.

Nincs bátyja, nincsen anyja is,
Hajlékát nézné; dőlt az is:
Csak hamva van.

Ki törli el bús könnyeit
Ki hozza vissza kedvesit?
Csak maga van.

*

Él mégis egy szép kedvese,
Könnyét talán az törli le:
Egy angyal él.

Ki a haláltól elvoná,
Kiért ő lelkét váltaná,
Ha mégis él.

Oh csendes partnak szelleti,
Szerelmem énekét neki
Vigyétek el,

Korpády jő, az üldözött
Hogy búja édes karja közt
    Szúnyadjon el,
Hogy szive minden bánatot
    Felejtsen el.

Pest, 1826 vége

A MAGYAR KÖLTŐ

Jár számkiüzötten az árva fiú,
Dalt zengedez és dala oly szomorú,
Oly édes-epedve foly ajkairól,
Hogy szikla repedne hegy ormairól.
Zeng tetteket, a haza szebb idejét,
A régi csatákat, az ősi vezért,
S zeng rózsaszerelmet, a lányka haját,
A szép szemet, arcot, az ifju baját.
S míg a dal epedve foly ajkairúl,
Bús éjbe az arc, szeme könybe borúl.

„Jó gyermekem! a haza szebb idejét
    - Elmúlt az örökre - ne zengjed.
Ah, ifju nem érez, a lányka nem ért,
És nincs koszorúja szerelmeidért:
Némuljon utána keserved.
Vagy zengj, de magadnak, örömtelenűl,
Hol vad sás az éjjeli bérceken űl,
S a bús dali bért
Tűzd árva fejedre, az árva babért.” -
És így koszorútlan az ifju megyen,
Nem tudva hol napja, hol éje legyen,
S míg honja bolyongani hagyja, kihal
Bús éneke, tört szive lángjaival.

„Född, vad fa! örökre az ifju nevét,
Kőszikla! te zárd kebeledbe szivét
S tán csendes az álom az élet után,
Zengd álmait éjiden oh csalogány!”
Szól, s nyugszik azóta vad árnyak alatt,
Hol farkas üget le, az őzfi szalad,
S vészekkel üvöltve jön a nap elé,
Villámokat ontva megy ágya felé.

    De feljön az ormokon a teli hold,
Csillagseregével az éjbe mosolyg:
Oh ifju! mi álmod az élet után?
Szép álmokat énekel a csalogány,
S már nem fut az őzfi, az ordas eláll,
S ott szendereg a vihar - álmainál.

1827. augusztus-október

(MELY HŐS AZ...)

Mely hős az, ki hadkirályként
A csatába ront?
Egy van, s ő az, a dicső, a
Hédervári Kont.
Jobb s delibbet és vitézbet
Nem szült még anya.
Bölcsejében rengeté már
Harcok angyala.

Szép sugár van két szemében,
Hajnal arcain,
Dísz nagyságos termetében,
S épség tagjain.
De mikor csatákra készül
Vérontó keze,
Rettentő lesz termetével
Égő két szeme.

Szép ő mégis, szép ruháin
Villó fegyvere.
Szépen illik fegyveréhez
A ló termete.
Dúló szálfa van kezében,
Nagy kard oldalán.
Fenn rengő sisak fejében,
S toll ing taraján.

Mely a tenger és zavargó,
Poklot ér vize,
Mégis elment ő Lajossal,
Zászlót emele.
Fergeteg volt nagy dárdája,
Villám kardhegye,
Földrendítő tapodása,
Láng tekintete.

Mircse órjás gyermekének
Minden megbukott,
Kont maga nem, még sisakján
Tolla sem hajolt
S már kesergett nagy fiáért
Mircse vén szive.
Úgy kell, mért csufolt meg annyit,
Hulljon el feje.

A havas fehér tetővel
Áll az ég felé.
A vén Mircse ott parancsolt,
Őket üldözé.
Keskeny úton hogy haladtak,
Rájok nyilazott

Húsz legénnyel, lőtt maga is,
    És kiáltozott.

Rézpaizzsal elborítván
    Hős Kont homlokát
Ment s megállt a szirt fokánál,
    S elvárá baját.
Ott hogy a mélységre döntsék,
    Rárohantanak,
Ő vas hegyre vette őket,
    S mind lehulltanak.
A Király csodálva nézi,
    És örűl szive.
Mircse sír, fut, és ordítoz,
    Hegy völgy zeng bele.

Mely vitéz az, aki ott áll
    A gyász szék előtt?
Ki kötötte meg karját, a
    Dárdaemelőt?
O kegyelmezz, oh ne hagyd el,
    Isten és Király,
Kont az, tedd, ne rontsa őt el
    Méltatlan halál.

1827 vége

VERSKOSZORÚ

Jelige a „Koszorú, szépliteraturai ajándékhoz”

A koszorú gyengéd szövedék sokféle virágból,
    Szép is mint a lány, mely szövi, hervatag is.
Mink mikor ezt szabad elméből s gyors gondolatokból
    Fűzzük, nem keresünk általa büszke nevet:
Vajha csak a rövid év tavaszát fentartani tudja,
    S dísz legyen ifjúnak s szép hajadonnak ölén;
Hogy mikoron dereit künn már hullatja is a tél,
    A mulató kedv itt még ne találja telét.

1828 legeleje

TÚRI NŐJE

A leány, kit Túri kedvel,
Néma most és halovány:
Rózsa, oly fehér mint arca,
Nem virágzik rózsafán.

Ajka még egy hangot ösmer,
És az a hang nyögdelés;
Szeme még egy pillantást tud,
S az lesujtott csüggedés.

Fergetegben van nyugalma,
Gyászos éjfélben dele,
Puszta síron járdalása,
Bús vadonban enyhelye.

Mégis ez nem síri szellem,
A leánynak lelke nem:
Él az még, csak képét festi
Így az aggó szerelem.

Néma, halvány és sohajtó
A lánykép, mert Túrinak
Elméjében a hű szívről
Ilyen képek rajzanak.

Fergetegben van hazája,
Síron, éjben bujdosik,
És vadonban, mert hajh Túri
Fájdalmával ott lakik.

Ott tünik fel őr eszének
E borongó árnyalak,
Képe annak, kit szivétől
Durva sorsok tiltanak.

Ez leng szűntelen körötte,
Evvel álmodik, beszél,
Ennek hallja nyögdelését,
S búja nagyságában él. -

S oh mi más a kép valója,
Mely menyekzőt tart, s felejt,
S férje karján andalogva
Össze és meg visszalejt.

Az mosolygás, ez sohajtás;
Az lángélet, ez halál;
Az örömben, ez buvában
Nyúgodalmat nem talál.

S Túri most a puszta sírról
Megdöbbenve fölriad,
S szól, hogy rá a sírok alja
Mélyen tompán hangot ad.

És a szó ez: gyászos árnyék,
Kép! mely kísérsz engemet,
Vagy ne kísérj, vagy légy olyan,
Mint ki bírta szívemet.

Fájdalomban és örömben
Őt nevelték gondjaim,
Életben s az életen túl
Őt ohajtják vágyaim.

S itt a síron esküvénk meg,
Hol most atyja szíve fagy,
Lássuk, arca oly borúlt-e,
Mint borongó kép, te vagy?

Szól s megyén, s a kép előtte
És utána s mindenütt
Fájdalommal, gyötrelemmel
És halállal jár együtt.

Most belép, és rém szemével
Melyben évek búja űl,
Hosszan és merőn, setéten,
Szívölőleg néz körűl.

Csalfa csókok esküvési
Vannak írva homlokán,
S néma bár, de rettentő szók
Lángadoznak ajakán.

Bámulattal összenéznek
Az örömnek részesi;
Csend lesz, és az idegennek
Titkát mindenik lesi.

Egy van, aki érti: a hölgy,
S föld alá, ha volna út,
Futna, de lerogy, s szivéhez
Pártos vére visszafut.

S a leány, kit Túri kedvel,
Néma most és halovány;
Rózsa, oly fehér mint arca,
Nem virágzik rózsafán.

1828 első fele

ZRÍNYI

Néz nyúgatra, borús szemmel néz vissza keletre
A magyar, elszakadott testvértelen ága nemének;
A könyörű eget, a földet vizsgálja hiába:
Nem leli meg nagyait, nem téged, messze ható kéz,
Zrínyi! dicsőségünk, végső daliája nevünknek.
Minket béke ölel, kürtszó nem ijeszt fel öléből!
Völgy és hegy, s a frígyes egek gyönyörinkre mosolygók,
S kedvesek a ligeten folyamok menetében az árnyak;
És ha kedvünk, ha ez a lélek nem volna letörve,
Mely bal sorsa fölött diadalmasan álla, s vadonná
Pusztúlási között nem hagyta vadúlni hazánkat,
Bántatlan mulatozhatnánk százféle örömmel,
S verhetné az eget tíz ország szerte magyar dal;
De te, midőn egyedűl várad közepébe vonúlál,
Fegyverid, a leghűbb társak, villogva le hozzád,

S a hadat és a had munkáit büszke Szigetnél
Égi sugalmaktól íhlett lelkedbe fogadtad,
S mély vala, s szent a gondolatok forrása szivedben,
Mert a szent haza volt, az örökké drága magyarnak:
Akkor nem vala oly bájjal környéked igéző.
És mikoron, valamint a távoli tengeri zúgás,
Vagy mint eldühödött zivatar morajában utóhang,
Úgy zendűle föl a megharcolt ütközet, a már
Század előtt küzdött viadalmak hangja, körödben,
S istenedő szemmel daliákat, s harci vidéken,
Sok had tengere közt Szigetet, mint áll vala, látád,
S ősödet, elmaradó Vidot amint kémli vasával
És ‚Deli Vid, Deli Vid!' törököt rettentve kiáltja.
Durva török pedig elréműl, s fut előle hadastúl,
S a roppant tábor derekát fölijeszti futással;
Akkor az ifju tatár, s az erőben durva Demirhám,
Déli ölő szélként fölkelnek víni Szigetre,
És dörög, és reng a kapu sok szakadatlan ütéstől; -
Mindezeken mikor andalgasz, s a szörnyű csaták közt
Rózsavilágában, mint tündér hajnali álmot,
Felhozod a gyönyörű, a gyönge Kumilla szerelmét;
Vagy pedig intézed, deli Vid szép hölgye miként jár
Férje után Szolimán seregében, az angyali hűség
Szárnyain, és védőt mint lel viadalmas urában,
Őket jó Karabúl, mint sólyomszárnyu sebes szél
Hogy viszi rajta-ütő törökök boszujára Szigetbe:
Ilyen gondolatok közepett szép lelki világod
Földöntúli lakók seregével gazdagon, amint
Ontja dalait, az örök hévvel lobogókat, azonban
Néma, s borúlt, mint a mély sír, körülötted az éjfél:
Akkor sincs biztos nyugodalmad az őri falak közt;
Mert tolvaj török üszköt vet váradra, lobogva
Völgyi lidércként átröpül az, fölijeszti magányos
Éjedet ál fénnyel, s rettentő szikralökéssel;
És egyszerre lakod mind a négy sarka megindúl,
Rengenek a megütött falak, árkod gödrei telnek
S dárdavető hajdúk riogatnak benne falaidra;
Akkor az égi lakók lelkedből összezavartan
A fölvert álmok halovány seregeihez egyűlnek,
S képöket oly tisztán többé nem látja meg elméd.
Mégis erőt veszesz a bal időn: daliái Szigetnek
Hírkoszorú nélkül nem fognak menni halálra.
Mint viharok közepett magasúlva fogantatik a sas,
És közel a villám honjához kél ki rideg kőn:
Úgy amit magas elmédben hadakozva fogadtál,
Harc villámi között keleted ki világra: azért forr
Véresen és szilajon dalaidban az emberölő harc,
És az erő, a férfi kebel diadalma, királyként
Őrzi nehéz méltóságát zaj-szülte müvednek.
Igy te, dicső, kétszer fizeted le hazádnak adódat:

Vassal is, ami csatát zengél, tusakodva megállván
S rajtad ütő törökök már félnek lenni előtted,
Szűtelenűl, rend-bomlottan váraikba osonnak,
Reszketvén ott is hadat űző Zrínyi nevétől.
De ölel a haza, s mond örömében sírva fiának;
Mí pedig áldva füzünk szent emlékedre borostyánt,
És az idő röptét terhes bánattal elállván,
Kérdjük ohajtva; vezér költőt még ád-e hasonlót
Hozzád, hajh! te korán elirigylett fénye szemünknek!
Vagy kárhozva levénk, hogy örökké visszasohajtsunk,
S nagy példákra magyar már naggyá lenni ne tudjon?

1828

K. MATILD DALA

Zöld ágon kis gili
Zokogva búg,
Mert társát nem leli;
S mindegyre búg.

„Kis gili, ág felett
Ne búgj sokat,
Kicsinyke kis szived
Majd megszakad.”

Zöld ágon kis gili
Csak búg, csak búg:
A völgy jajjal teli
Utána zúg.

A hajnal elmegyen:
Az este jön,
S gilice mereven
Ül ágközön.

„Megmondtam, kis gili,
Ne búgj sokat;
Szerelmes kis szived
Ím megszakadt.”

1828

K. MATILD SZÁMÁRA

Lászlót köszöntök, nem László-napot,
Mert a nap elrepűl, s a gyors idő
A fergetegnél gyorsabb szárnyakon
Rabolja tőlünk kurta éveit.
De László Bácsi, akit tisztelünk,
És kin szeretve függnek vágyaink,
Maradjon élve hosszan s boldogúl,
S úgy hulljanak le róla évei,

Mint a megáldott fárol a virág,
Hol a lehulltat új s szebb váltja fel,
Míg végre a tökélynek napja jő,
S minden virágért élettel fizet.
Értetlen ajkkal ennyit mondhatunk,
De mély szivünkben írva több vagyon,
Mely, mint fejünk meghajtja most magát,
S László-napon vidámon ünnepet tart.

1828. június 27.

(IFJÚ, LEÁNY)

IFJÚ
Vesszen el a hűség tapodója, törüld ki alakját;
Aki hived, kedveld, aki lemonda, feledd!

LEÁNY
Hagyj; ki feledni tanít, maga is tud lenni felejtő.
És soha hű szerető nem lehet, aki felejt.

IFJÚ
Ily, későn s egyedűl oh lányka hová viszen útad?
Ód magad, elvesz az éj, s csillagi sorba emel.

LEÁNY
Bár tenné, ragyogó lennék, s kék völgyi virágra
Szép harmat gyöngyöt sírna le égi szemem.
Az legalább mikor eljőnék a fátyolos éjjel,
Hívem lenne talán, s visszamosolygna reám.

IFJÚ
Oh mért nem vagyok én a völgynek gyenge virága?
Kék ölem a gyönggyel visszamosolygana rád,
S mindaddig szomorúságban kis száron epednék,
Míg hozzám örökös búm nem idézne alá.
Akkor örültömben megszünném lenni virágszál
S téged csillagomat kötne szivemre karom.

IFJÚ
Búsnak kellene oh nevetőke Olívia lenned;
Mert minden kedvem vég temetője te vagy.

LEÁNY
Oh ne sokald e kis vígságomat ifju, s ne vádolj,
Hogy vigságomban gyász temetődre találsz.
Víg vagyok, és szomorú, mint a sír zsenge tavaszkor.
Künn tavasz éke virít, benn telek árnya borong.

IFJÚ
Igy te ha jól értlek, bel lángtól szinte beteg vagy
S ép rózsáid alatt bujdosik a szerelem.

LEÁNY
Nincs szerelem többé, s e szív rideg álmait őrzi,
Melyeken a multnak gyenge világa remeg.

IFJÚ
Nem hiszek a szónak; szemeid szép hangja beszélőbb,
Ebben az égő szív tűköre másra mutat.

LEÁNY
El ne gyötörj, titkom mélyen van zárva magába.
Vesztő szív örömest zárja, nem oldja baját.

IFJÚ
Gyenge virág s máris vesztettél volna leányka?
Vajmi korán van még vesztened, égned elég.

LEÁNY
A szerelem ragadó szélvész, ha nem őrözi hűség.
Vesszek-e hűtelenért szélveszek árjaiban?

1828 első fele

SZILÁGYI ÉS HAJMÁSI

A harc kitört, a harc lefolyt;
Két bajnok úrfiak,
Szilágyi s Hajmás, Sztambulon
Rabságba juttanak.
„Rabság! nehéz lánc! hős karom,
Miért nem vagy te szabadon!”

Csak ebben agg, csak ezt nyögi
Hajmási láncain;
De társa dall, s bút édesít
Enyelgő húrjain:
„Ma éve honn vigan valék,
Most rab, leláncolt martalék!”

„Ma születésem napja van:
Szép húgom, köztetek,
És agg apám, és agg anyám,
Nem örvendezhetek.
Ma éve honn vigan valék,
Most rab, leláncolt martalék!”

Császárleány ezt hallja fenn,
Szép Leila egyedűl;
Szánat sohajt el ajkain,
Szemében szánat űl;
És amit lát, és amit hall,
Ah mind szerelmi vágyra csal.

Az est s az éj jő, s álma nincs.
Haj! ébren álmodik;
Ágyát mosolygó fájdalom
S kétes remény vetik.
Szemérme hű; de szerelem
Suttog: szép Leila! jer velem.

Mély a fogolynak lakhelye
Setét falak között;
Fénylő teremből a leány
Most abba költözött.
Sugár leány, ah szép leány!
Szebb négy világon nincs talán.

„Hitedre azt ha mondanád,
Hős ifju, hogy szeretsz,
Megoldanám e láncodat,
Kit búsan méregetsz;
S szép hon felé hős karodon
Mennék veled hű hajadon.”

„Ölellek” hős Szilágyi szól:
„Oh lány, te égi szem!
Csak amint hozzád hű leszek,
Úgy áldjon istenem.
Szép honban virrad hajnalom,
Szép hon felé visz hős karom.”

Titkon szerződik a leány,
Arany nyit zárakat,
Kihozza rabság mélyiből
Vitézlő ifjakat;
Ólban három mént váltanak,
S lovat, lovászt lesujtanak.

Éjfélben és éjfél után
Oly bús, oly néma az út;
Két hős közt holdnál a leány
Sebes-rohanva fut;
„Atyám, atyám! ne várj reám,
A szép magyar föld lesz hazám.”

Harmincadon s vámok között
Az ifjak mennek át;
Pogány mez rajtok, nyelvökön
Hordják pogány szavát.
„Hová, hová török vitéz,
S te fénysugár, te gyönge kéz?”

„Szerencsekísértők vagyunk,
Szerencse jár velünk,
Az egri farkasok közé
Csatára készülünk.”
Felelnek ők; de Leila fél,
Remeg mint parton nyárlevél.

Sztambul felől bús hír repűl,
Zendűlnek vámosok;
De küzdve két ifjú halad,
Utat nyit kardvasok.
„Végy jó reményt, szép hajadon!
Magyar kar áll őrt pártodon.”

Csaták között a pálya fogy.
Még nem fogy a csata;
Fölkél a hírre vajdaság,
Jön villogó hada:
Vajdák utól, vajdák körűl,
Futással út nem rövidűl.

Mint párduc a két ifju küzd,
A villámkard peneg,
És, isten úgy akarta, itt
A vajdák estenek.
Szigetben sírva Leila vár,
Mint árva fészken kis madár.

Ő sírva így panaszkodik:
„Egek, mi puszta hely!
Nagy búmmal e vadonban ah
Hová bujdossam el?
Miattam most a hős szivek
Vajdák vasán elvérzenek;

De meghalok hős ifjakért;
Sírhalmom e határ,
És síratóim farkasok
S lesz dúló vad madár.
Atyám, atyám! ne várj reám,
Bűnért setét föld lesz hazám.”

Siralmi közt a gyönge lányt
Hős ifjak így lelik,
És gyöngyre a köny, a keserv
Örömre változik.
Mint ifju repkény kerti fán,
Szilágyi karján csügg a lány.

Szigetből a leányt viszik
Magyar határ elé,
Zugó Dunának partjain
Megy útok fölfelé,
S alattok a vész mezején
Tajtékot túrva vág a mén.

Setéten most Hajmási szól:
„Itt a magyar határ;
Bajtárs megállj! nem érhet itt
Török hatalma már.
Víjunk meg ketten, s a leány
Azé legyen, ki győz csatán.”

„Nem úgy, vitéz felem! nem úgy!”
Szilágyi válaszol:
„Van nőd honn, van két szép fiad,
Te meg nem válhatol.”
És sír a lány: „ah engemet
E bajvivástok eltemet.”

De Hajmás nem szól, bősz eszén
Felfordul a világ;
S kezdődik a gyász ütközet:
Magyar magyarra vág.
Két villám így csap össze fenn.
Hajmási eldől véresen.

„Sokáig hőslakodban élj,
Óh bajtárs, boldogúl;
Bünömmel én itt elveszek,
S honn nőm, fiam busúl.”
Szól s mint az elzugott vihar,
Hamvába száll a büszke kar.

Ott ketten a haló fölött
Hüséget eskenek,
S a rabkötél, a bús csaták
Örömre fejlenek.
Török virág, magyar kebel:
Ez hő, az rajta hervad el.

1828. július 19.

A HALDOKLÓ LEÁNY

Mért, könnyü lebel,
Mért játszadozol te ölemben?
A sárga level,
Kit szárnyad emel,
Nem zseng soha több kikeletben;
Hamvadni fog az vadon út közepén;
Bús pályaközépen ugy hamvadok én.

Amely hitet ád
A had fia, büszke, nem őrzi;
Meghajtja lovát,
Nem nézi nyomát,
Bár azt hive tört szüve vérzi.
Elvetve, magamban, erőm fogyatán,
Ah merre bolyongjak az álnok után?

Kelj, nyúgati szél!
Sirhalmomi gyásznak elég jel
A sárga levél,
Kit szárnyra vevél:
Azt tedd le poromra, s repűlj el.
Légy mint harag és boszu-fútta vihar,
Rontó, zajos és szilaj: érd be hamar.

És majd ha megyen
Szállongva virágra virágról,
S a régi jegyen,
Mint hűlt idegen,

Nem gondol az eskü szaváról,
Ezt zúgjad utána, mig el nem enyész:
„Nézz vissza nyomodra, te büszke vitéz.”

1828. július

(EGY VILÁGOT...)

Egy világot, s még egy fél világot
Adnék érte, s nem találok ágot,
Melyen nőne szerelem rózsája;
Nincs a földnek ilyen rózsafája.
Fán ha nőne, bár tündér hazában,
Érte mennék kedvem nagy voltában,
És letörném, és mellemre tenném,
Szívem táját avval megjegyezném,
Csillagánál szép est hajnalának
Zengenék dalt váró szép leánynak,
Vagy ligetben járnék panaszolva,
Hogy leánykám meg van átalkodva.
Haj de nem nő szerelem rózsája,
Nincs a földnek ilyen rózsafája.
Megfordíthatsz elfordúlt kegyelmet,
Csak nem egyet, a tünő szerelmet.

1828. július

(SZÉP AZ ÉLET AZ ERDŐBEN...)

Szép az élet az erdőben,
Ide ki:
Sári lelkem! faluvégről,
Gyere ki.
Itt virágzik a kakukfü,
Szarkaláb;
Itt nem porzik, puha fűben
Jár a láb.
Csíz, pintyőke énekelget
Kis ágon,
Jó a fekvés is alatta
Zöld ágyon.
Hej! galambom, soká jösz ki:
Meg ne csalj,
Addig jőj, mig ép az erdő,
Zöld a galy.
Sárga levél száraz ágon
Szomorú,
Akkor ha jösz, verjen meg a
Háború.

1828. július

(RÓZSA VOLTÁL...)

Rózsa voltál, rózsa,
De csak elfonnyadtál.
Aggott vőlegénynek
Kebelén hervadtál.
Piros kis orcáid
Lettek liliommá.
Beestek szemeid
Szomorú sírommá.
Ha tudnám, galambom,
Hogy Isten meg nem ver,
Ölembe vennélek,
Mikor urad hever.
Tán ifjúságodban
Ismét megujulnál,
Meleg karjaim közt
Piros rózsa volnál.
Tán azt is mondaná,
Ha nem unná magát,
Hej pajtás, nevetem
Világ bolondságát.
No de így is megvan,
Amúgy is elhagytál,
Tömött erszény után
Nagyon szomjuhoztál.
Kiből a redves fa,
Rajta gomba terem,
Ne remélj, galambom,
Nincs már több szerelem.

1828. július

(SÍR A SZEGÉNY PERE...)

Sír a szegény Pere,
Tüske ment lábába,
Nem mehet vigadni
Víg lányok sorába.
Maradt volna otthon,
Most nem keseregne,
Barna kenyeréhez
Könyvet nem keverne.
Felesége lenne
Bőgatyás legénynek,
Szűz pártája helyett
Főkötőt tennének.
De most az is búsúl,
Ő is sír hiába:

Vendég katonának
Minek járt nyomába.
Minek örült korán
Tarka keszkenőnek,
Hitegető szónak,
Cifra esküvésnek.
Verje meg az Isten
Mind a két világon,
Miatta fonnyad el
Szép fiatalságom.

1828. július

(AZT GONDOLTAM...)

Azt gondoltam, hogy tudom, mi a szem,
S balgatag, nem féltem belenézni.
Mint a gyermek néz folyam vizébe,
És örűl, ha képét látja benne,
Szép szemet ha láttam, úgy örültem.
Most haj! láttam egy párt, hűledeztem,
S kérdezém, az nem pár csillag volt-e
Vagy nap, örvény déli súgarakból?
Sem nap, örvény, sem csillag, szem volt az,
Legszebb lánynak legszebb arculatján,
Mely kivűl nincs több szem e világon.
Benn együtt ül mind a két szerencse.
S mintha barna fergeteg mozogna
Hóvilágnak nyugvó tengerében,
Oly setéten, oly világgal ége.
Hogy benéztem, új világot láttam
Nyájas búból, s szenvedő gyönyörből
Mondhatatlan bájjal összeszőve.
Oda vágytam, s ily szép szemfödéllel
Halni mily szép, gondolám, s csudámban
Így imádtam: szép szem! ölj meg engem.
Meg nem ölt; de nézett, és az élet
Kedvesem lön ujra, esdekeltem,
Lelkem, a hitetlen csába lélek,
Elhagyott, s ment fényes ajtajához,
És sohajta, szép szem végy be engem.
Nem veve be, s most fél visszajőni,
Bujdosóvá lett nagy szégyenében,
S egyedűl hágy veszni árvaságban.
A leány megy gondtalan szemével,
Néz mezőben szökdelő pacsirtát
Vagy virágot zsenge völgy ölében,
Égre, földre fordúl szép világa
Csak reám nem, búban szenvedőre.
Oh ha lelkem tán még visszajőne

Nem tekintnék többé ily szemekbe.
Meghajolnék, elmenvén előttök,
S csendesen magamban így imádnék:
Szép szemek! ne rontsatok meg engem.

1828. július

CÁFOLÁS

Mondod, hogy a tolvaj, gaz csinyait é j s z a k a űzi.
Hogy vele megszökik a kincs nem a k a r v a.
Hazudsz!
N a p p a l orozta el egy tolvaj, szép kincsemet, Örzsét,
S kincsem a k a r v a szökött meg vele tegnap előtt!!!

1828 második fele

CIPELLŐHÖZ

Árnyékát látván megbotlék benne Cipellő
S barna vigyorgásán holtra ijedte magát.
A nyomorú, mint kór árnyék bujdoklik azóta,
S gyermeket, és gyávát retteget alkony után,
Én, ki - midőn botlott, és meghala, - rajta mosolygék,
Ösmerem a jámbort, s most ha jön - elkacagom.

1828 második fele

PÁSZTORLÁNY DALA

Kis rózsa, szép rózsa,
Gyönge virágszál!
Szeretőd ha volna,
Így nem hervadnál;
De hervadsz mint magam,
Hull kis leveled:
Kedves ifjuságom
Hull el itt veled.

Kis rózsa, szép rózsa,
Vársz-e még tavaszt?
Jaj nekünk! örökre
Elvesztettük azt.
Más virág fog állni
Száraz ágadon,
Más leány örűlni
Puszta dombomon.

1828 második fele

PÁRJA NINCS

Perzsi, lelkem álma,
Még az ám a kincs!
Három vármegyében
Könnyen párja nincs.

Haja barna hullám,
Mely közt a remény
Két varázsos szemnek
Csillog közepén.

Lába könnyü lepke,
Játszi kis madár,
Mely az égről földre
Csak mulatni jár.

Járta kelte olyan,
Mint a tiszta víz,
Mélyen látszik benne
Minden égi dísz.

S ajka hogy mosolyog
Oly rózsádadon,
Mint mely rózsavölgyben
Terme szabadon.

Egy van nagy hibája,
Az, hogy nem szeret;
Minden édes szóra
Lejt, dalol s nevet.

E hibát ha hagyná
S máskép nézne rám,
Róla mély szüvemből
Nyilván vallanám:

Hogy mint Perzsi gyöngyöm,
Olyan drága kincs,
Széles e világon
Még keresve sincs.

1828 második fele

A GYÁSZKENDŐ

Elszáradt a rózsafa,
Fátyolkendő függ rajta,
    Hej baj, hej baj!
Nem leszek én víg soha.

A fát ki nem öntözte?
Jászkendőt rá ki tüzte?
    Hej baj, hej baj!
A jászkendő fekete.

Fát rózsám nem öntözte,
Jászkendőjét rá tüzte;
    Hej baj, hej baj!
A bú ide temette.

Mért nem vártál még reám,
Szép szeretőm, rózsafám!
    Hej baj, hej baj!
Mért nem vártál még reám?

Vártál volna: itt vagyok,
Mint lőtt szarvas, bágyadok;
    Hej baj, hej baj!
Most utánad elhalok.

Ne virágozz, rózsafa!
Fátyolkendő, függj rajta,
    Hej baj, nagy baj!
Nem kelek én föl soha.

1828 második fele

A BUVÁR KUND

Túl a mezőn, túl a hazán,
S a part fölött, a nagy Dunán
    Ki népe zajlik ott?
Föl Endre! Béla! föl magyar!
Ellenhad az, mely vészt akar,
    Ellenség zajlik ott.

Ő az, ki partidon halad
És száz hajót és száz hadat
    Hoz, oh hon, ellened,
A gőgös Henrik az, ki rád
Hoz háborút, és hoz halált,
    S bizik, hogy eltemet.

Föl Endre! Béla! föl magyar!
Pozsonyhoz kell a férfikar:
    A vítt Pozsony remeg. -
S melyik magyar nem megy, ha kell:
Utánok a hon puszta hely:
    Mind harcon termenek.

De a király bús, s Béla szól:
„Csaták miatt ha nyughatol
    Oh ifju szép hazánk?
Teremt-e isten több magyart,
Mig a világ, mig napja tart,
    Ha mink is elfogyánk?”

S fellázad a bú, a harag
Busult szivekben háborog,
    Mint tenger és vihar;
Még inkább vért, hadat kiált
S hirért, hazáért száz halált
    Kész halni a magyar.

Csak barna Kund nem háborog;
De bátor szíve feldobog,
    Mint hegyben a tüzár;
„Halld, Béla, majd ha éj jövend
S a part fölé száll néma csend,
    Ott Kund egy szóra vár.”

Csekély a szó, köz a vitéz,
De úgy van mondva, oly merész,
    Hogy nem lehet hazug.
Hős Béla parthoz tart legott,
Hol vészben a megcsapdosott
    Dunának árja zúg.

Járása, mint a rémeké,
Éjfélileg le s fölfelé
    Dobog magányosan;
S még semmi hang, még semmi jel:
Kund nem jő, távol és közel
    A puszta szél rohan.

Ki az, ki a víz szörnyekint
A förgetegre föltekint
    S meg habba öltözik?
Ki vagy te, aki jársz alatt
S ijeszted a futó halat,
    Mely mélyeken lakik? -

Vésztűzben néha vízen át
Henriknek látni táborát,
    S Pozsony kivillanik;
S ím a Dunából szirt gyanánt,
Egy ember kit mély árja hányt,
    Sötéten felbukik.

„Hah Kund te vagy?” s még nem hiszi:
„Hah ember!” őt így kérdezi:
    „Mi dolgod ott alant?”
„Hej Béla! víz hullámiban,
Míg rajta zúgó vész rohan,
    Jó lenni ott alant.”

Szól Kund - és ő az - „nézz oda,
Hol Henrik felriadt hada
    Tolong a víz iránt!
Nézd, táborában mint remeg:
Hajóit e kar fúrta meg;
    Hadd vesszen, aki bánt.”

S villám tüzénél Béla néz,
Túlparton minden habba vész:
    A zászlók hullanak,
Özön fut rajtok el vadon,
És száz hajón, és száz hadon
    Hullámok omlanak.

Kund hol van? félreköltözött,
De olyat százezer között
    Hős Béla feltalál.
S túl a mezőn, túl a hazán,
Fut, búsong Henrik vert hadán,
    S Pozsony végvára áll.

1829

ANDOR PANASZA

Kis lány, nagy lány,
    Mit ér; ha hamis?
Fölebb is, alább is,
    A szomszédban is.

A kis lány ostoba,
    Más elcsalhatja;
A nagy lány agyafúrt,
    Megcsal szózatja.

Ily gonosz világban,
    Én azt gondolám,
Ne legyen soha is
    Egyhez kötve szám:

Csókolok, ölelek
    Kettőt, hármat is,
S ha ezek közt sincs jó,
    Akárhányat is.

S majd azt viszem haza
    Víg szüret után,
Aki nem néz vissza
    Legények után;

Kinek szeme nem jár
    Minden szem után,
Kinek lába nem fut
    Minden zaj után;

Aki nyomot nem hágy
    Kis lába után,
Megy is, otthon is van,
    Mégsem boszorkány.

1829 eleje

ILUS PANASZA

Nagy hiba az nálunk
Egy ily faluban,
Hogy ennyi ember közt
Legény alig van.

Kit nátha nyomorít,
Kit meg a keh bánt;
Peti balra sántít,
Bandi jobbra szánt.

Egyik szőke volna,
S tüzes a haja;
Másik barna volna,
S borzas, mint boglya.

Aki józan, hideg,
Mint a jégverem;
Aki boroz, orrán
Bibircsó terem.

Hordja el a tatár
Leányságomat,
Én maholnap férhez
Adom magamat;

Bükfából vágatok
Férjet magamnak,
A sarokba vetem,
Jó lesz cobornak.

1829 eleje

SAS ÉS FOGOLY

SAS
Tested ég felé megy, lelked vált pokolnak;
Mi dolog ez, földi, csak nem akasztanak?

FOGOLY
De biz’ azt cselekszik, jó uram, saskesely.

SAS
S mért?

FOGOLY
Egy oroszlánynak sasszárnyát loptam el.

SAS
Hah vessz! a szárny enyém.

FOGOLY
Hát te oroszlány vagy?

SAS
Megbocsáss, éh vagyok, s te kövér falat vagy.

1829 eleje

TOLDI

Sík, puszta, kietlen az őszi határ
Vad meg nem üvölti, nem szállja madár;
Csak ketten utaznak: egy ifju vitéz,
A hír fia Toldi, s az éjszaki vész.
Három nap utaznak, a harmadikon
    - Nem volt bokor és halom a vad uton -
Jó Toldi a síkra nyugonni terűlt,
A vész tova búsan egy ormon elűlt.
Ott, mintha kesergne az őszi borún
Suttogva, halálosan és szomorún
A fergeteg, a rideg ormon ülő
Igy visszanyögel vala Toldi felé:
    „Oh, hagyd megölelnem
    A sír nyugodalmát;
    Hagyj itt elepednem,
    Hol kém szeme nem lát;
    Szent istenedért!
Oh hagyj könyüt ontanom ölt hivemért."
Majd mintha dühöngene Tátra felett,
Hol fagyva nyaral meg az új kikelet,
Bődűlve hatalmasan és hidegen
Ily szót dörög által az ősz teleken:
    „E kar diadalma
    Tett téged enyémmé,
    A sír birodalma
    Ne vonjon örökké;
    Holtakra ne vágyj,
Vár élve s örömre menyasszonyi ágy."
Így visszasivalkodik és elenyész
Megtört fuvalommal az éjszaki vész.
De fölveri Toldit a távoli zaj,
A gyenge siralmak, a durva moraj;
Kél s mintha hevűlne haragja után,
Borzad hadi vállain a kacagány.
    Kis domb van a hősfion, éktelen is,
Tört kopja takarja be, s barna paizs;
De mint hideg égen az éjjeli fény,
Mely búson omol le sötét mezején,
A sírra borúltan az angyali lány;
Hollóhaja fürtiben oly halovány.
Mellette ölője reményeinek,
Áll marcona-zordonan a cseh Jedek,
S felrántani gyenge siralmaiból
Vaskarja csörögve a lányra hajol.
Felhangzik azonban az útlan avar,
Megvillan erőben az ifjui kar,
S mint vérnap a fellegek árnya megett,
Ég hős szeme Toldinak a cseh felett.
„Mely sír ez az ősz sivatag közepén,

S bűn szörnye ki vagy te, s ez angyali lény,
Mely a vad oromra zokogva borúl,
Hogy rá az arany nap is elkomorúl?”
Ily gondokat önt el haragja szivén,
Rémlánggal irottan ez üt ki szemén,
S míg bízva feléje a lányka eseng,
Halványodik a cseh, s erős szive reng.
Majd mint ha kilobban a tűz s elenyész,
S a sivatag éje vadabbra tenyész,
Úgy visszaborúl ijedelme után
S szól a cseh, haragja ömölve szaván:
„Sír kéme! ki vagy te,
Ki zajgva közelgetsz,
És rám s örömimre
Oly rémi szemet vetsz?
Tíz szálla le már:
Jer, téged is a porok éjjele vár.”
S harc lenne; de Toldi a lányra tekint
S így zeng szava bajnoki lelke szerint:
„Békével, o lányka,
Töltsd búban az éjet,
Vagy kelj vigalomra,
Ha kedves az élet.
Harctól te ne félj,
Távol lesz az innen, ha istenem él.”
Szól, s mint haragos hab a barna hajót,
Úgy űzi hatalmasan a cseh vivót,
És űzi lapályokon, ormon elé,
A régi Csepel szigethonja felé.
Szép csendben az agg Duna ontja vizét,
Két sajka röpűlve hasítja közét.
Sajkán komor arccal az éj ködekint
Két harcfia ül, s vadan összetekint;
És habzik a víz evezőik alatt,
A sajka előbbre s előbbre szalad.
Parton kiköt a cseh; de rúgja legott
Víz mélyibe Toldi a lebke hajót;
S habháton a sajka megy úrtalanúl,
Míg vissza erővel a révbe nyomúl.
„*A mélybe hajódat*
Mi okra lökéd el?
Rémíteni vélsz-e
Órjási erőddel?”
„Egy csónak elég,
Hős! halva marad ma egy, halva ma még!”
Így összebeszélve halálos ügyön,
Két bajfi szigetben előbbre megyen;
És minden oly csendes, oly néma körűl;
Hold szép sugarának az alkony örűl,
Nem zeng level ágon, az ág tetején,

Hab nem zajol a Duna sík tükörén;
A messze világ zaja míg ideszáll,
Elhallgat a csend urodalmainál.
Oly csendes hiába vagy, alkony, a hold
Oly tiszta szelíden hiába mosolyg:
Ők ketten, az életet ölni menők,
Nem nyugszanak, harcra szegűl ki kezök.
S megdobban haraggal a föld, mezején
Vér harca virágzik, a vad növevény,
S hallik csataj és csörej és dobogás,
S rémségesen hallik az ércsuhogás.
De messze, halálosan és egyedűl
Egy zuhanat hallik a többi közűl -
S már ingadoz a cseh, csatája mulik,
Függ bús feje, lába nem állapodik;
Mint kőhalom, a fövenyágyra borúl,
S vasháza utána csörögve lehull.
Még sokszor, ha vész van, az ősz tereken
A hír fia Toldi borongva megyen,
S már nem rideg a sir a puszta uton,
Hivével a lányka temetve vagyon;
Hervadt koszorújok a sárga füszál,
Mely halmukon ing szelek ostrominál.
És Toldi pihenni ha dombra hajol,
Itt álmodik a csata napjairól.
S míg lelke a vad sivatagnak örűl,
Fel-felriad álmai szörnyeitűl.

1829

HEDVIG

Legenda

Szóla isten Gábor angyalához:
„Szép cselédem, fényes Gábor angyal!
Ölts piros két szárnyat vállaidra,
Szegd be nappal, a szép délvilággal,
Arcaidra vedd tavasz derűltét,
Végy mosolygóbb ifjuságot arra:
A kicsinyded földre fogsz leszállni,
S a szerelmes lányok bíbor ajkán
Csókot, áldó égi csókot hagyni;
Aki szép, hogy még szebb csókod által,
S aki boldog, boldogabb lehessen.”
És felelt a fényes Gábor angyal:
„Boldog isten; oh te véghetetlen!
Mely parancs ez! mily kemény itélet!
Oly parányi bár a föld magában,
De szerelmes szívü lánya oly sok
Támadattól a komoly napestig,

S a fagy éjszakáig déli hőtől,
Hogy, ha ezret láttam, visszatérve
Új ezerrel lesz találkozásom;
Mert füszálként mindenütt terem lány,
S egy leány sincs, aki nem szerelmes.
Boldog isten, oh te véghetetlen!
Így örökké el leszünk szakadva,
S Gábor angyal, bár ohajtsa lelke,
Fényhazáját meg nem látja többé."
Így felelt a fényes Gábor angyal.
Mosolyogva monda rá az isten:
„Mely leánynak szíve rejt szerelmet,
Gondolatja mégis feddhetetlen,
S tiszta, szent és tetszhető az égnek:
Arra szálljon csókod áldomásul."
S ment az angyal. Hajnal nyílt utána,
Dal szövődött szárnya zajszeléből,
Dal, minőt a lélek hall magában,
Éjein ha boldog álma eljő,
S a nem ösmért tündérhon öléből
Legrejtettebb vágya visszahangzik.
És soká és messze járt vigyázva;
Ifjú és agg volt figyelme tárgya,
S lelt szerelmet mindenütt a földön.
Hőben és fagyok közt a leányszív
Ége, mint a pártusok vetése,
Melybe Sámson karja űze lángot.
S felsohajta néha Gábor angyal;
„Istenem! mi bajra hajtasz engem!
A szerelmes lányka mit kivánjon,
Mit gondoljon, mint az egy szerelmet?
Ez hivének szép szemében olvad,
Az mosolygó ajkin vágyna csüggni,
Termetét más, s délceg indulatját,
Sőt hibáit mint bálványt imádja.
Van, ki fényről, kincsről mér szerelmet,
S a fagyért ég büszke gondolatban."
Így az angyal néha felsohajta,
S mert előtte, mint a könyv, kitárva
Leplezetlen állott a leányszív,
Tarka s tarkább lön tapasztalása.
Egy virágszál, egy kis semmi gyakran
Évig élt a hű leány szivében;
Mint folyamnak tűkre volt a másé,
Mely utában majd a törpe bokrot,
Majd kevély fa termetét mutatja;
Ebben a szerelmek rózsavásznán
Jégfonállal szőve volt kevélység;
Abban olvadásig lágy ohajtat,
Búmerengés, kedv csapongva játszó,

Lenge jóság, elmuló szelídség
A hiúság cifra köntösében
Változának, mint a hold világa,
Vétlen vétkes vágyaik sokával,
S álmaiknak minden ezredével.
És az angyal más világ lakója,
Nem találа kedvet mindezekben,
Nem találа tetszhetőt az égnek.
S ím egy ország föltünék szemébe,
És egy nemzet messze napkeletről,
Boldog és nagy, gazdag és hatalmas,
Mely parancsolt a sebes Dunának,
S tengerektől tengerig csatázván,
Nagy királyát s a jót, mint egy istent,
Ős Budában fénnyel udvarolta:
A magyar volt, s nagy Lajos királya.
Gábor angyal megszállt e vidéken:
S ahogy ott ült a magas tetőkön,
Mint ezüst láng, mint egy üstökös fény,
Rózsafelhő szálla fel Budából,
Rózsafelhő a Sasok hegyéig;
S Gábor angyal így szóla hozzá:
„Rózsafelhő! honnan és hová mégy?”
„Szűz leánynak arciról s az égbe.
Hála isten, hála szent erődnek!
Hogy kegyedben szép arcot teremtél.”
S felleg szálla ismét, ama felleg,
Mint az árnyék, mint az éj palástja;
S Gábor angyal így szóla hozzá:
„Barna felhő! honnan és hová mégy?”
„Szűz leányhaj lebbenése voltam.
Hála isten, hála szent erődnek!
Hogy setétlő szép hajat teremtél.”
Csillag is szállt kettő fel Budából:
Szűz leánynak pillantási voltak,
És imádni kezdtek: „„hála isten!
Hála, hogy szép kék szemet teremtél.”„
Egy sugár is, termetéhez illő,
Felhatott a termetért köszönni;
Végre sánta hangya hajta morzsát
Felfelé a legmagasb tetőig;
S Gábor angyal így szóla hozzá:
„Sánta hangya, honnan és hová mégy?”
Az pedig megálla válaszolván:
„Hála isten, hála szent erődnek!
Kis fiammal költözém Budában,
S kő esék rám; de király leánya,
Szép s kegyelmes Hedvig fölsegíte,
S mondá: hangya! kelj föl, s menj fiaddal.
S fölkelék, de megfogadtam akkor,

Hogy nevének emléket hozok föl.”
Szólt, a morzsát feltolá, s továbbment.
Gábor angyal látva, hallva mindent,
Amit angyal hallhat, emberek nem,
Új örömmel, új reménnyel indúlt,
S nagy Lajosnak várlakába szállott.
S ím király leánya Hedvig ott ült
Ifjusága hajnalköntösében,
S rózsafelhők arci, szép hajának
Gyenge fodra barna köd valának,
S minden, ami kellem és gyönyör van,
Harcban állott termetén, vonásin;
S a szemérem diadalma rajtok
Mint királyné ünnepelt szelíden.
Gábor angyal ahogy látta mindezt,
Elborúla lelke tisztelettel,
S így imáda: „hála, hála isten!
Hogy kegyedben szép leányt teremtél.”
A királylyány csendes ámulattal
Ült azonban: a szent könyv előtte
Nyíltan állt, s a vérivó magyarnak
Régi nyelvén új csodát beszéle.
A teremtés titka, isten, ember
S a világ valának följegyezve
Szent soraiban, és az élet álma:
A nagy, a várt, rettegett jövendő,
Melyre holtak sírból fölriadnak,
S földdel a magas menny összerendűl;
Végbiró pedig lesz a nagy isten,
S jót, gonoszt a szív szerint itélend:
Mindezek s több fel valának írva,
S Hedvig olvasá a szent igéket,
S így tünődék rajtok önmagában:
„Ím ezek mi szép igék, mi szentek!
Lengyelország hős királya férjem,
Kit szivemben hordok, hű jegyelted!
Nem leend-e megvetett ajándék,
Majd ha fényben eljövendesz értem,
S én kitárom a csodák világát
Ifju, hős, de még vad nemzetednek?
Durva nyelve, melyen eddig a düh,
S a harag vad győzödelme hangzott,
Általam most szent igékre hajland;
A teremtés titka és az üdvé
Nem leendnek messze föld virági;
Szent körökbe mindenik betérhet,
És az élet fájáról gyönyörrel
Dús, öröklő éveket szakaszthat.”
Gondolá, és elfogadta szíve.
Szárnylebegve függe Gábor angyal

Vállain a szép királyleánynak,
S kedvteléssel, s üdvözűlt gyönyörrel
Néze által rá, s a szép sorokra.
Majd hogy el lön a szándok fogadva,
A leányra áldó csókja szállott;
Égi ajka, mint a gyenge szellő
Lágyan ére legszebb földi ajkat,
S csattanása, mint ezüstharangé,
Mondhatatlan kedves és muló volt.

1829

A CSERMELYHEZ

Oh selyme a vizeknek,
Kis csörgeteg,
Víg árja nedveidnek,
Hová pereg?

A titkos völgynyilatnál
Mi vár, mi von,
Hogy dőlsz, mintha te volnál
A Balaton?

Mért, mintha nászra lejtne,
Kereng habod,
S zeng, mintha dalt rebegne,
Kis oldalod?

Tán szebb virág virágzik
A völgy ölén?
Tán szebb nap fénye látszik
Hüs rejtekén?

Vagy Emmi rózsaképe
Hajnallik ott,
Hogy oly nagyon siet le
Futó habod?

Oh fuss, s ha habjaidban
Enyhűl alant,
S mint csillag, keble lassan
Leáldozand;

Oh vidd e rózsabimbót
Vidd lejtve le,
Gyengéden szíve halmát
Illesd vele.

Mondd, hogy ki téged külde,
Az én vagyok,
Hogy lánggal égek érte,
S hogy sorvadok.

S ha erre meg nem indúl
Szánó kegye,
Zúgjad, hogy szíve márvány
Mint kebele.

1829

EGY KÖLTŐRE

Lelked beteg, s a költés benne gyöngy;
Jól értsd meg, nem csigából drágagyöngy,
Fagyöngy a legsiványabb tölgytetőn:
Madárfogó a gyermekek bogain,
S a légyvadászok vesszején ragasz.
S ha pinty az érzet, légy az értelem,
Fogollyá tettél lelket és szivet.
Örűlj nekik, jó költő! költsd el őket.

1829 első fele

VITKOVICS EMLÉKEZETE

„Hát csak az él-e soká, ki után a sírba lenézni
    Lelke haragjában nem szeret a hazafi?
Hát csak a hitványnak van-e adva tenyészni gyönyörben
    Századig, és sanyarún elhal az érdem előbb?”
Így kérdők az eget, hogy holtod hírszava fölvert
    S házad búja között gyász vala gondolatunk.
A nyájas szivet, a jó kedvet halva találtuk
    Mert te, vidámságnak lantosa! halva valál.
Hasztalanúl bús záraidon vítt bánakodásunk:
    Honnunknak többé vissza nem adnak azok.
Társtalan a fekete földben nyugodandol ezentúl,
    S néma halál hallgat szózatos ajkaidon.
De te nem oly voltál, hogy örökre feledt hamuvá légy,
    Életed a vízként nem vala puszta folyam.
Míg nyugaton fennáll a Kúma-vidéki magyar vér,
    S hármas bérci fölött ősneve írva leend,
Tán eljő kora, hol szabadabb lesz lenni magyarnak,
    S százados álmaiból nemzetisége kitör.
Akkor az élten túl lengő árnyékod örűljön:
    A haza, hívei közt, téged is emlegetend.

1829. szeptember

HAJ, SZÁJ, SZEM

Haj, haj, haj,
Beh szép selyemhaj
    Ez a leányhaj!
Bomlott fürti tengerében

Hattyuvállak fürdenek benn.
Haj, haj, haj,
Be szép selyemhaj
Ez a leányhaj.

Száj, száj, száj,
Beh szép rózsaszáj
Ez a leányszáj!
Fülemile danol benne,
Legszebb sor gyöngy ragyog benne.
Száj, száj, száj,
Be szép rózsaszáj
Ez a leányszáj.

Szem, szem, szem,
Beh gyönyörű szem,
Ez a leányszem!
Mennyország nyildokol benne,
Szerelem az isten benne.
Szem, szem, szem,
Beh gyönyörű szem
Ez a leányszem.

1829 októbere előtt

A BÚS LEGÉNY

Forgószél megy út közepén,
Csoportokat dobál felém,
Hejh forgószél! ha jó volnál,
Inkább babámhoz hordanál.

Az én babám nem kis baba,
Sugár mint a jegenyefa,
Szépen danol, szépen táncol,
Hozzá kökényszeme lángol.

A kökényt én úgy szeretem,
Ha szemében tekinthetem;
Hejh! de tőle távol vagyok,
Csak egyedűl fűlök, fagyok.

Érem-e még azt vagy soha,
Hogy galambom elmondhassa:
Hova, hova bojtárlegény,
Tudod-e, hogy szeretlek én?

Azt csak tudnám még, hogy szeret.
De tudom, hogy el nem jöhet,
S mint madár a száraz ágon,
Csak úgy tengek a világon.

1829 novembere előtt

PUSZTA CSÁRDA

Ez a csárda nevezetes,
Gólya jár rá, nagy kelepes.
Ha én gólyamadár volnék,
Ilyen házra nem is szállnék.

Kidőlt, bedőlt az oldala,
Bele jár az istennyila,
A forgó szél dúdol rajta,
Boszorkánytánc van alatta.

Hej kivűl is, hej belűl is,
Ki van itthonn, ha beteg is?
Ki hoz nekem bort eleget,
Piros lánytól hókenyeret?

Puha kenyér eledelem,
Szomjam ellen borral telem,
S ha felindít a szerelem,
A szép leányt megölelem.

Hej de itt senki nem felel,
Csak az egy gólya kelepel:
Útra készűl az is szegény,
Nem ülhet a ház tetején.

Gyerünk innen, fakó lovam!
Tisza ide nem messze van,
A Tiszában megitatok,
A Dunáig meg sem állok.

Isten hozzád, puszta szállás,
Gözűtanya, denevérház!
Hordjon el az őszi zápor,
Mért nincs benned egy ital bor.

1829 novembere előtt

LABODA KEDVE

Széles utcán, széles jókedvében
Megy Laboda bor zúgván fejében;
S minden gyermek, aki látja,
E szót utána kiáltja:
„Hej Laboda, Laboda!
Lábod ide, amoda.”

Széles utcán, széles jókedvében
Tovább is Laboda megy vesztében,
S egy piros lány, hogy meglátja,
E szót utána kiáltja:
„Hej Laboda, Laboda!
Lábod ide, nem oda!”

S Laboda bemegyen piros lányhoz,
A lány bort hoz, csókot ád a borhoz,
Labodát ölébe zárja,
És fülébe mondogálja:
„Hej Laboda, Laboda!
Szíved nekem kaloda!”

De Laboda letekint a lányra:
„Ki mázolt be, szívem, ily csodára?”

„Hej hej nagyon szerettem én;
De megcsalt a barna legény.
Hej Laboda, Laboda!
Ölelj meg, ne menj tova.”

„Hazudsz leány, hazudsz, mond Laboda;
Te hagytad a barna legényt oda.”
S kiönti a bort a földre,
A leányt ellöki félre.
„Hej Laboda, Laboda!
Mért haragszol, Laboda?”

„Én vagyok a szögfi, a Laboda,
Engem hagytál, te hitetlen, oda,
Ültél pince derekába,
Lemenőknek az utába.
Átkozott légy, piros lány,
Borod méreg, te sárkány.”

Zúgolódva széles bús kedvében
Megy Laboda, s tántorog mentében;
S minden gyermek aki látja,
E szót utána kiáltja:
„Hej Laboda, Laboda!
Lábod ide, amoda.”

1829 vége

(ÁRTATLANSÁG KÖNTÖSÉBEN...)

Ártatlanság köntösében
A szép új esztendő
Eljött, s kináló kezében
Van kupája kettő.
Egyik a baj, aggodalom
Fanyar ürmösével,
Másik teljes a boldogság
Édes örömével.
E kettőből úgy keverjen,
Az új év, magának,
Édes Bácsi, hogy örüljön
Legjobb italának.
Az üröm az örömek közt
Csak annyi lehessen,

Hogy az édes a kesertől
    Még jobb ízt vehessen.
Ezt kívánja a kis Gili
    Nem zöld águ fáról,
Hanem jó meleg szobának
    Közepe tájáról.
S marad kicsin szolgálója
    Ápoló kegyének.
Tartsa meg őt továbbra is
    Gondja gyermekének.

1830. január 1.

(AZ ÖRÖM ÉDES BOR...)

Az öröm édes bor, keserű a fájdalom és bú,
    Annak az ég, ennek barna hazája pokol.
Kettő közt aki él, a bolygó földön az ember
    A sorsnak keziből issza keverve borát.
Kettő közt, aki él, embernek italt kever a sors,
    S az legjobb, melyben nem fölös a keserű.

1830. január 1.

ÚJESZTENDEI SZÉP KÍVÁNSÁG

Kormosan, de tiszta szívvel,
    A füst barna fiai
Beköszönünk ma hozzátok,
    Házak boldog urai.
És kivánunk, és ohajtunk
    Ujnál újabb esztendőt,
Szerencsével rakodottat,
    Nem is egyet, sem kettőt,
Hanem igen, igen sokat,
    Annyit, mint a kis világ,
Mennyi csillag van az égen,
    Régi fákon mennyi ág.
De talán az sok is volna;
    Semmiből sem jó a sok;
Éljetek míg kedvetek tart,
    Éljen úri házatok,
Míg a szép leány kapós lesz,
    S kedves a bor, és kenyér,
Míg szomszédba a magyarnak
    Nem kell futni ezekért,
Míg szivetek, mint a gyertya
    Oly vídámon égdegel,
Szemetekben az örömtűz,
    És az erő nem hal el; -
Majd ha egykor kürtőtökben
    A pók szövi hálóját,

S vendég hagyta házatokból
    Füst nem ontja fel magát,
Majd ha nem lesz mit vakarni
    Sem odafenn, sem alúl,
S a korommal a vígság is
    Mindörökre elvonúl,
Akkor még ki kérdi többé,
    Hány meg hány hét a világ?
Jobb feküdyék a gödörbe,
    És takarja el magát.
De az Isten ójon attól! -
    Éljen a szent vígaság,
Ezt ohajtja a Földvári
    Tűzkármentő Társaság.

1830. január 1.

SZÉP ASSZONY

(Művészeti vetélkedés Kisfaludy Károllal)[2]

Tatárjáráskor egy jó férfinak,
Kit társi Bús Ferencnek híttanak,
Erdők között ép úri háza volt,
Mely ellenségnek még nem udvarolt.
Fő bútor benne a szép nő vala,
Ferencünk édes kedves angyala;
- Így hívatá magát a kis gonosz,
Bár benn' együtt volt minden házi rosz. -
Hűsége nád, és nyelve kard; maga
Majd fergeteg, majd villám zápora;
S ha minden férfi oly vitéz vala,
Nem vesztél volna úgy, oh Hunnia!
Elég az hozzá: bármily volt Kató,
Bár kedve tengerhabként változó,
Bár férjével váltig hadakozott,
De szép, igen szép volt az átkozott.
    Történt, hogy visszakészült a tatár.
Dultan minden, nem volt mit enni már;
Az éhség kergeté a sereget,
Melyet vitézség meg nem győzhetett.
De még kitértek néhol s a vadak
Végső dühvel szörnyekké váltanak.
Hogy s hogy nem volt? egy erre tévede,
Egy rőt tatárfi; vállán tegeze,
Kezében kard, vasünge tetemén,
S öldöklés lángja apró két szemén;
Mindenfelé, ahol járt, rettenet
Volt e kis ember százezer felett.

---

[2] Lásd ennek „Bánkódó férj"-ét

Hogy erre tért, körültekintgete,
S magával ilyenkép beszélgete:
„Ki az, ki ott oly kényesen tanyáz?
Kié a kert, kié az úri ház?
Oh boldog óra, boldogabb tatár,
Itt téged e ház kincsre, nagyra vár.”
S jön, lát és győz - nem, győzetik!
Most egyszer színe százszor változik;
Rőtből rőtebbé, s apró két szeme
Két pislogó mécs s minden fegyvere.
Majd hogy magához tér a bámulat,
Lélekzetet vesz, s mond ily szavakat:
„Hallod, magyar, dúlhatnám házadat,
S ha jelt adok, kövön kő nem marad:
De nem bántlak, nem bántom kincsedet,
Engedd ez egyet át, szép hölgyedet.”
Igy a lator vér, a tatárfi s jő;
Már fenn ölében a szép ifju nő,
Választ sem várva hajt s rohan tova,
S örűl, hogyan nem még talán soha.
A férj - ki fesse lelke bánatát?! -
Utána néz, amilyen messze lát,
És mit tesz? ah hajléka puszta már;
Bámúl és felsohajt: „Szegény tatár!”

1830 eleje

A SZERETŐK

Álmodom én, nem aluszom,
Gyönyörűség minden gondom,
Rózsám keze fejem alja,
Szíve szívem nyúgodalma.

Micsoda fény az a csillag?
Talán a hajnali csillag,
Szeretőket összehozó,
Szeretőket elválasztó.

Kelj fel, rózsám, ne alugyál
A szép hajnali csillagnál,
Majd ha feljön esthajnalra,
Jőj el vigasztalásomra.

1830 eleje

A VÁRÓ IFJU

Megvártalak, kedves, az órára,
A szép piros hajnal hasadtára,
Hév volt karom, hogy majd átkaroljon,
Hév volt ajkam, hogy majd megcsókoljon.

Szívem dobogása volt köszöntőd,
Valahányszor a szél felsüvöltött,
S minden árnyék, minden fény sugára
Termetednek csala csodájára.

Hol maradtál, hol maradt szépséged,
Rózsaarcod, violanézésed?
Hol fehérlett tél s nyár boszujára,
Hókebeled gerjedelmes árja?

Lélekzeted édes illatával
Mily szerencsés táj szellője szárnyal?
S a föld szíve hol dobog alattad,
Örömében, hogy te megtapodtad?

Jaj mi kérdés, mely ohajtozás ez!
Nem vagy itt, bár a hely s óra kedvez;
Itt van a nap, itt van új világa -
Nem te, békem s vágyaim zöld ága!

Majd ha látsz virágot hervadozva,
Büszke lombot búsan meghajolva,
Majd ha látsz kis csermelyt gyors mentében
Megfáradni völgyek mély ölében;

S hűlni napfényt felhők torlatában:
Gondold, híved úgy hűl nagy buvában,
Úgy ül, feje lombként lehajolva,
Élte a virágként hervadozva.
S fáradt lelke mint a fáradt csermely
Agg, fogy és vész; mert te nem jövél el.

1830 eleje

GÁBOR DIÁK

Gábor diák mélyen elmerűlve
Űl a lócán, egy nagy könyv előtte;
A világért fel sem pillantana,
Ha egy filégy reá nem szállana;
De már erre csak felpillánt,
S ím meglát egy fürge leányt.
„Ejnye, húgom, beh piros az orcád,
Hadd szakasszak róla egy pár rózsát.”
„Gábor diák, hamis Gábor diák!
Hagyjon békét, mert bizony meglátják.”
„Semmi látás!” - mond az jókedvében -
„Lakodalom van a csók végében.”
„ Jaj ne bántson! kell sietnem -
Elhull pártám, itt felejtem,
Ah vegye el azt a forró száját.”
„Még egy csókot!” „Nem, nem!” „Kettőt adj hát.” -

Gábor diák mélyen elmerűlve
Űl a lócán, egy nagy könyv előtte;
S hogy felpillant, egyszer csak elréműl,
A leány jön búsan s színtelenűl:
„Ej hugom, beh halovány vagy,
Féltelek, hogy el ne hervadj.”
„Gábor diák, átkozom a csókját,
Mikor tartjuk meg a lakodalmát?”

„Semmi átok, jőj el pünkösdnapra,
Addig rózsám, addig menj dolgodra.
Neh egy pár csók! egyik útra való,
Másik, ha úgy tetszik, vígasztaló.”
„Gábor diák! hátha késő
Pünkösdnapkor a menyekző?”
„Semmi késő! te világ rózsája.”
„Ej beh hamis az a maga szája.”

Gábor diák mélyen elmerűlve
Űl a lócán, egy nagy könyv előtte;
A világért fel nem pillantana,
Pedig itt van piros pünkösd napja.
De elébe jön a leány,
S egy csecsemőt ringat karján:
„Ej ej már ezt mégsem hittem volna!”
„Most a világ engem sem csufolna.”

„S hogy mosolyog istenadta fattya!”
„Épen olyan mint az édesatyja.”
„Mit csináljunk, mit tegyünk galambom?”
„Én tudom, hogy a Dunába ugrom.”
„Semmi ugrás! jer a paphoz.”
Igy szól Gábor a leányhoz,
S nagy szomorún a könyvet becsapja:
„Soha, soha, ilyen pünkösd napja!”

1830 eleje

FEKETE SZEM

Szép a kék szem, nem tagadom,
Én a kékre sem haragszom,
De a barna szem sugára
Emlékeztet éjszakára,
A sötétes éjszakára,
Boldog szeretők napjára!
S nekem nappal éjszaka van,
Fényes delem éjféltájban.

Pillants egyet, édes rózsám,
Fekete szemű violám!
Fekete szem pillantása
Olyan, mint a holló szárnya;

Ha benézek, tűkröt mutat,
Játékival szivem mulat,
S boldog vagyok, mint virágszál,
Mely szűz leány kebelén hál.

1830

KÉK SZEM

Szép a fekete szem,
Én azt is szeretem;
De még szebb a kék szem,
Kék szemű szerelem.
Az én szeretőmnek
Ilyen kék a szeme;
Valahányszor nyílik,
Ibolya kél benne.
S hejh mikor benézek
Mélyen közepébe,
Látom a szerelmet
Mulatozni benne;
Akkor azt gondolom,
Kedvem nagy voltában:
Nincs több boldog ember
Nagy Magyarországban.

1830

AZ ÉJFÉLI HÁZ

„Isten hozzád, büszke város,
Roppant kőhalom!
Isten hozzád, falaid közt
Már nem nyughatom.

Mely után oly hőn sovárgék,
Láttam fényedet,
Lepke szárnyon elvigadtam
Örömeidet.

Kerted annyi bájvirága,
Tündér szépeid,
Már nem vonnak, s rövid napod,
Rövid éjeid.

Nincs szememnek mulatása
Változásidon,
Nincs szivemnek gerjedelme
Csillogásidon.

Távol, halmon és vizen túl
Róna közepén
Áll egy kis lak, Emma háza:
Oda vágyok én.

Ott busong az elhagyott lány,
S oly hű kebele;
A hűség arany betűkkel
Írva van bele.

Szép is, jó is, és szeret is
S rám epedve vár,
E kemény, e hittelen szív
Megtagadta bár.”

Így tünődik Dálnok Endre
S útat messze vált,
Elhagy fényt és társaságot
S zengő palotát.

Egyedűl megy, és alatta
Gyors alföldi mén
Vág csikorgó hosszu pályát
A tél mezején.

Víg falúknál, víg lakóknál
Mégyen úta el;
Nem mulathat, tova száguld
Gerjedelmivel.

Ifjak híják, szép leányzó
Várja s hő kebel;
Nem mulathat, tova száguld
Szép reményivel.

Mintha hátrahagyni vágyna
Önnön lételét,
A világot és a földet
S minden örömét:

Oly szilajon, oly elszántan,
Oly bőszűlve fut
Hóvilágnál, holdvilágnál,
Míg egy síkra jut.

És a síkon pusztaság van,
Hó és pusztaság,
Csendes hajlék közepette,
Benne mécsvilág.

De sem tőle; sem hozzája
Nem vezérel nyom:
El van hagyva, eltemetve
Mint a fájdalom.

Sóhajt Endre, és az éjfél
Tompán visszazeng,
Félelemtől és reménytől
Aggó szíve reng.

Ott van, hallgat, és nem hall szót,
Néz, és senki sincs;
S nyílik - máskor annyi kéjre! -
A megért kilincs.

Benn merengő nyúgalomban
Egy leányka űl,
Könyökére hajlott fejjel,
Búsan, egyedűl.

Vállain elomladozva
Szög hajfodrai,
Haloványan elpirúlva
Gyenge arcai.

S nyugvó tenger van szemében,
Mely egekre néz,
Melyet dúlni már nem látszik
Semmi földi vész,

Melyben a múlt és jövendő
Álmát tűkrözi
S azt öröm, bú harmatgyöngye
Már nem öntözi.

S mintha épen most vonná fel
Álma fátyolát,
Föltekint, s az ifju benne
Látja Emmáját.

S szól: „Ah Emma! csak magad vagy?”
S a lány nem felel.
„Emma, Emma, hát nem ösmersz? „
S a lány nem felel.

„Emma, Emma! messze útról
Érted jöttem el,
Elhagyám a nagy világot
S érted hagytam el;

Emma, Emma! megbocsátasz,
Angyal, úgy-e meg?
A megtérőt Emma szíve
Nem tagadja meg?”

S mint szoká, ölébe voná
Endre kedvesét,
Csókjai közt lángajakkal
Tenné esküjét;

De szemében a leánynak
Tiltó tűz ragyog,
Mondhatatlan, mely velőkön
S lelken átlobog;

Mely reményt és bátorságot
S vágyakat megöl
S a halált és sírba néző
Bút támasztja föl.

„Ah ha el vagy szánva s nálad
Nem lehet hazám,
Szólj csak egy szót, és ne nézz ily
Lélekölve rám!

Ez nem engem, egy világot
Tenne semmivé:
Ah ne vess ily rémszemet rám,
Ez nem Emmié.”

„Dálnok” - így szól, a leányka
Lassan, rémesen
Fölkel, nagy bú súlyaival
A szép termeten.

S mint rózsával temetett sír,
Nyílnak ajkai,
Vaskebelt is megrendítők
Rezgő hangjai:

„Késő! késő! Dálnok úrfi,
Elmulók korát;
Nem hű az, ki várni hagyja
Hű menyasszonyát.

Várva láttam a tavasznak
Nyíló kellemét,
Várva a nyárt és az ősznek
Hulló levelét.

Most lakásom hideg és szűk,
Szűk és szomorú,
Benne éj van, és fölötte
Téli koszorú.

Van-e kedved ily tanyához?
Vagy bár lásd magad.”
S egy koporsót tár ki karja
Szemfödél alatt.

És azonban sűlyed a ház,
Mély sírrá leszen;
Minden szellem éj felén túl
Alszik csendesen.

A kis háznak sűlyedtével
Elhúny a világ,
S éj van messze a nagy síkon,
S hó és pusztaság.

De középen féltemetve
Áll egy kis kereszt,
Rózsaszínű lobogója
Rajta lengedez.

Fejcsüggedten a sebes mén
Kötve tombol ott:
Dálnok a sír kebelében
Halva maradott.

1830

A HŰ SZERETŐ

Sík országúton vágtat a huszár,
Nap játszik messzecsengő fegyverén;
Oly szép, oly könnyü, mint a gyors madár,
S nincs semmi bánat, semmi bú szivén.
„Oly könnyüden, oh lovag, el ne rohanj,
Sík útközön űl
Szép lány egyedűl,
S tündöklik omolt haja, mint az arany."

Fel a porból, hugám, katona jő!
Szól a lovag, s heven száguld elé,
Adj egy csókot, ha nem lesz is kettő,
Vígan hadd rohanjak sírom felé!
„Oly vígan, o hadfia, mégse rohanj,
Lód lába előtt
Ül hű szeretőd,
S mellére lecsügg feje bánatosan."

Döbbenve féket ránt a gyors lovag.
Hogy úton ülni látja kedvesét,
És félreszáguld, félre elrobog,
Retteg jajától, s látni fél könyét.
„Oly félre; o hadfia, mért rohanál?
Holt kedvesedet
Nem nézed-e meg?
Nem sír; panaszatlan a néma halál."

1830

(SÍKRA NE VÍGY...)

Síkra ne vígy tehenet, ló kell oda s férfiügyesség.

1830. június 3.

(CÉLRA SIESS...)

Célra siess, futnod cél nélkül gyáva kerengés.

1830. június 6.

A TIHANYI VISZHANG

„Szüntesd csókjaidat, szüntesd meg az alkudozó szót,
Édes az ah, de tanút nem szivel a szerelem.”
A viszhangu tetőn így súgott Irma Dezsőhöz,
Hogy Tihany agg hátán ültenek a szeretők.
A viszhang ezeket, mint hallá, súgva beszélé
Régi barátjának, a Balatonnak, alant,
A Balaton pedig elmondá partjainak, azoktól
Tudta Somogy, Veszprém, és Szala, tudta Füred;
És ezek elmondák a szomszéd többi megyéknek,
S már az egész ország tudta, hogy Irma szeret.
Akkor az árúlót így szidta meg a haragos lány:
„Némulj meg, viszhang; vén Balaton, te apadj
S láss fenekedre: gazos legyen az sokféle gazokkal,
S benne a száraz avart irtsa ki éjjeli láng.
S még feketébb legyen a füsttől Tihany oldala, mint most;
És vendégtelenűl álljon alatta Füred.
Ezt bár nagy szomorúan a három vármegye lássa,
Lássa egész ország, s bús legyen érte soká.”
Ezt is az őr viszhang hallá, s kibeszélte világnak:
Mit tehetett a lány? hallgata, és szeretett.

1830 második fele

A HAZAFIAK

Kértek, s a haza kér; firkáltok, s a haza buzdít;
Csizmátok nincsen, s a haza álljon elő.
Áldoztok bogarat, s azt a haza nézze tuloknak:
Szándéktok jó volt, s a haza áldjon ezért?
Vesztegetők, szentségtelenek! mi düh szálla belétek,
Mit keres a szent szó szenttelen ajkitokon?
Szűtökben legyen a haza, és ha kimondani szükség,
Tetteitek zengjék nagy, diadalmi nevét.
Akkor lesz neve a bűn s baj szörnyeinek ölője.
S nép és isten előtt becsben az áldozatok.

1830

(RÖSLY)

Rösly! mihez nem tudsz, ne birálgasd; mert biz’ ebül jársz,
Már siket úgyis vagy, némává teszlek, ha bántasz.

1830

A SIKET LANTOS

Megrendíthetlen nyugodalmad, o lant fia! Ember
S emberevő állat fut, ha te dalra fakadsz.

Tótágast áll a természet, ijedve lebúvik
A folyam árja, s kitér szikla, fa, hangod elől.
Csak magad, oh boldog, nem hallod e szörnyű nyikorgást
S ennyi veszély közepett meg sem akadva danolsz.

1830

(SORVADOZÉK, S VESZTEM...)

Sorvadozék, s vesztem, mint sarja között megütött ág
Távol az élettől, puszta, kietlen uton.
De te jövél, életre hozál már veszni hagyottat
S veszni hagyottan már ott te karodra vevél,
Most az öröm bennem, s az erő, s a munkabiró kedv
Gondjaidért mentőm, újra születve köszön.

1830

KÉT HIVATAL

1

Gyógyítasz s bort mérsz. Italod két érdemü: érzem
Gyógyszereden borodat, gyógyszeredet borodon.

2

Hogy tokajid nem jó, a tőke hibája, s az égé,
Hogy rosszak minden könyveid, az fejedé.

3

Tőkédben hiba, hogy Mádnak távol van egétől,
Fődben is az: hozzá messze van a tudomány.
S így mákszemnyi különbség sincs a tőke s fejed közt,
Van borod, és műd közt: ez fanyar, az savanyú.

1830

EGY KÖVÉR VENDÉGFOGADÓSRA

Itt nyugszik Haspók, s örömest, ha zabálni lehetne;
Testét egy buzatár potrohos öble fedi.
Mennyi baromfi-halált okozott ez időnek előtte!
Jajjaikat most is hallani sírja fölött.

1830 második fele

MOHÁCS

1

Sír vagyok, elhullott magyaroknak sírja, Mohácsföld,
Mely vérből nevelek gyász telekimre mezőt;
De ne pirúlj, oh honfi, azért eljőni sikomra,
Had-gázolta határt látni s az árva Cselét:
Kart és férfikebelt vive itt a harcba magyar nép;
Sors erejű számmal győze az ozman erő.

2

„Mely föld ez, mi virágzó tér az öreg Duna partján,
Melyen sárga kalász rengedez és buja fű?”
Nyögve felel, s csak alig hallatva s keservesen a föld:
„Hír temetője Mohács, s a magyar átka nevem.”

1830 októbere előtt

PUSZTASZER

Pusztaszer a nevem, itt szerzett törvényeket Árpád
Hőseivel, s a hont biztos alapra tevé.
S áll az azóta kilenc századnak véridején túl;
Várja virágzását s vajha ne várja hiún!

1830

PÁZMÁN

Pázmán, tiszta valóságnak hallója egekben,
Megtért térítő állok az isten előtt,
S hirdetek új tudományt, oh halld, s vedd szívre magyar nép:
„Legszentebb vallás a haza s emberiség.”

1830 vége

EGRI BOR

Ittanak a hősök s egyik így pendíte: „Török vér!”
„Hagyj folyjon” mondá hévvel az egri Dobó.
S folyt az azóta határ nélkül; s a barna pogány vér
S lelke Dobónak forr lángboraidban, Eger.

1830 vége

DOBÓ

Halla török zajgást réműlt várában Egernek
S a sír álmaiból felnyöge arra Dobó:

„Hogy nem kelhetek!” ezt zúgá, „kétszázezer ellen
Én megtartottam kétszer ezerrel Egert.”

1830 vége

MÉH

Hulló harmatnak szeretője, s a harmatos ágé,
Mézajakú kis raj nyugszom e rózsa megett.
Engem az illatnak szédíte meg árja, csapongót,
S melyet nem sejték, a tövis éle megölt.

1830 vége

REMETE SÍRJA

Egy jámbor remetét lelsz e kis üregbe letéve,
Kit szent gondjai közt csendesen ére halál.
Mely élelmit adá, itt hajladoz a fa fejénél,
Lábainál csörög a kút ere, melyet ivott:
Halk suhogásaikat még hallja-e valljon alant is?
Hallja; de álmadozik s álma örökre szelíd.

1830

A VÁRAKOZÓ

Várakozás, te csalárd érzet szerzője, keserv a
Roszra kinézőnek, jóra sovárnak öröm!
Mért, ha leánykámat lesem, és nem jön meg időre,
Vagy vegyes ábrándos kín s gyönyör álmaiból?
Ah szűnj meg s piros ajkaival maga jőjön el a szép!
S hagyjon a várónak innia tiszta gyönyört.

1830 vége

ZRÍNYI A KÖLTŐ

„E lantot, koszorútlant bár *Violája* kezétől,
Mely Szigetet zengé s hősei áldozatát;
És e rettenetes szablyát, sok erősnek ölőjét,
Melyre „ne bántsd a magyart” jelszavam írva vagyon,
Zrínyi, hagyom neked, oh haza! és gondjaidba ajánlom,
Zrínyi, az éneklő s a diadalmi vezér.”

1830. október

KÉT GYERMEK SÍRJA

Oh anya! meg ne sirass, hogy ezen kis sírba leszálltam:
Játszani szállottam kedves öcsémhez alá.

1830

EGY JÁMBOR SZERZETES SÍRVERSE

1

Itt nyugszik Cseri Pál, szent szerzet tagja az úrban:
Benne, mig éle, az úr lel vala megnyugovást.

2

E helyt szentinek a szent férfiu zenge zsolozsmát:
Most pedig őneki zeng mennyben az égi sereg.

1830 vége

AZ ÚJÍTÁS ELLENSÉGEIHEZ

Tí, ti az újítás megrögzött ellenezői,
Ösmerlek, ráncos homloku tisztes urak!
Láttalak: agg bundáitokat lehajítva szugolyba,
Ittatok új bort és ettetek új kenyeret;
S nem kérétek-e mind egyaránt új s ifju menyecskét?
Szégyen! az új hold is fönn vala lakzitokon.

1830 októbere előtt

SZIGET

Honfi! ha föllépendsz düledék várára Szigetnek,
Sírva ne említs szót sajnos eleste felől:
Ott hős Zrínyi körűl bátor daliái nyugosznak:
Gyönge panasz szózat bántja nagy álmaikat.

1830. október

HŰSÉG

Lányka! miért ez elázott arc, e harmatozó szem?
Mért e fájdalom? e szív dobogása kiért?
„Sírban atyám, érette könyűm s e fájdalom érte;
De szivem és e szív hű dobogása tiéd.”

1830

V. FERDINAND KIRÁLYHOZ

A megdicsőült hajdan erősei,
Csaták s jeles tett voltanak énekem:
Hallgatva néztem a jelenkor
Bábmüveit, fogadásom állván

Nem szólni semmit gyáva fiak felől.
És hallgatásom szent vala és igaz;
Meg nem nevezve éltek a hon
Korcsai, bár ragyogók, előttem.

De oldva van már esküm az ég előtt.
Téged, hatalmast százezerek fölött,
Fejdelme a küzdő magyarnak,
Téged örömrebegő szavakkal

És hálabuzgón minden ajak köszönt. -
Mely isten által súgta meg a haza
Szüksége titkát, hogy Te abban
Gyámola és emelője lennél?

Mely vígaságnak ünnepe ez nekünk?
Mily boldogabb kor éve következik?
Midőn Te lépsz föl és legelső
Tettedet is kegyadás jelenti.

Te a magában puszta, kopár aranyt
Termő ugarrá tetted: az elhagyott
Inség kiált föl dísszneveddel
S hálakönyűt mutogat szemében.

S hová jutánk már, mily alacson fokig?
Még a vad is hű ős faja hangihoz:
Mi megtagadtuk önmagunkat,
Megtagadánk, haza nyelve, téged,

Azon hatalmast mellyel az ősz Ügek
S a népvezérlő Álmos uralkodott;
A hétmagyarnak hős beszéde
Számkivetett vala ajkainkrol;

S éltünk bitang nép, a magas ég alatt
Már nem hasonlók senkihez: elfolya
A téttevő kor s milliókra
Lelki halál vala eljövendő.

Már láttuk a bús, nemzetölő veszélyt
Setét özönként jőni fejünk fölé,
Hallók ijesztő harsogással
Zúgni: „magyar! te ki vagy törőlve.”

De hála nektek, nagyra szülött fiak,
S példák után nagy példaadó, Neked!
Te fölsegélted a kiáltó
Árva szavát, s hogy örökre zengő

S tanú lehessen nemzeti fény felől,
Te kincset adtál s bátorodást neki:
Te vitted a bús némaságbol,
Messzeható riadásra hangját. -

Ne véld, hogy ilyet elfeled a magyar,
Hogy háladatlan szíve bezárkozik:
E nemzet az, mely ősanyádért
Ingyen adá csatavészre lelkét,

E nemzet az, mely terhes adó gyanánt
Pótolhatatlan vért fizet és halált;
    E nép ajánlja honja sorsát,
        S kéri, ne légy idegen neméhez.

1830. november 6.

KISFALUDY KÁROLY SÍRJÁRA

Kisfaludyt ne keresd e keskeny sírban, o honfi!
    S a rövid élet után holtnak örökre ne véld;
Itt csak elomlandó tetemeit jelelék ki baráti:
    Fenn van időt múló szelleme műveiben.

1830. november 21. és december 19. közt

A GYÁSZKISÉRET

Kisfaludyt gyászolni ki jő? mily szánakodó nép,
    Mely nem földi, mi mély bánatu néma sereg?
Hát! ti vidám tréfák, keseregtek-e, és ti daloknak
    Húgai, sóhajtás váltja-e hangotokat?
S szép Aurora, te jősz legelűl, a gyász vezetője?
    S fátyolodon bánat gyöngyei hullnak alá -
Ah van okod: ki reád fényt s díszt hoza, sírba hanyatlott;
    Lengjen öröklétű csillagod álma felett.

1830. november 21. és december 19. közt

CSÁK

Szomorújáték Kisfaludy Károlytól

Fölkele Csák, s nagy lelke szavait maga zúgta, hogy írnák,
    S a költő azokat jegyzeni kezdte hiven;
De bele fáradt a félisteni műbe, s azóta
    Csák komor és hallgat kedvese hamvainál.

1830. november 21. és december 19. közt

BORHŰTŐKRE

1

E poharat míg vígan ürítjük együtt, ím elfoly az élet;
    Hadd folyjon, sok ezer társnak utána megyünk.

2

A rövid életben mit használ lenni komornak?

3
Oh öröm el ne maradj s te ne légy velem, életölő gond!

4
Kérded: az ész mi lehet? nézzed munkáit: öröklők.

5
Kérkedik a hiuság botorúl, míg hallgat az érdem.

6
Nem harc s ellenség, fajulás dönt nemzetet és hont.

7
Áld és sujt a szerencse vakúl; de nem árt az erősnek.

8
Múltra, jövőre tekints s mely még tied, élj az idővel.

9
Messze ne nézz üdvöt, szivedbe van oltva, csak ápold.

10
A harag ártó tűz, megemészti a házat urastúl.

11
Férfi erény jó - és balsorsban az állhatatosság.

12
Tégy és tűrj: e kettő fog célodhoz emelni.

13
Ébren légy, magyar: őrt ki fog állni, ha nem te, hazádért?

14
Napba tekint s nap iránt intézi a sas fia röptét.

15
Nagy kincs a tudomány s nem fér rabló keze hozzá.

16
A bús emlékezet szárnyas nyíl, melyet az elmúlt
Boldog idők szaladó Pártusként visszalövelnek.

1826-1830-as évek

V. FERDINAND FELGYÓGYULÁSAKOR

Jött a Halál betegágyához magyar ifju királynak:
De látván a hazát állni s a nemzetet ott,
Megdöbbent; s „ha kivánjátok - szólt végre - maradjon!
Én őt őrötökűl s gondjaitoknak adom.”

1831 eleje

VÁGY

Mit késel, o lányka,
E szívre omolni?

A hév szerelemnek
Hév csókkal adózni?
Mit rejted előttem a gyönge kebelt,
S vonsz kellemeidre, te csalfa, lepelt?

Ah hagyj betekintnem
A rózsaligetbe;
Hagyj részeg örömmel
Elhúnynom öledbe'.
Ah hagyd megizelnem az édeni bájt,
Hagyd szívnom ez ajkat, ez isteni szájt.

A messze jövendőt
Aggódva ne nézzed;
Hosszú örömökre
Mi kurta az élet!
Nézd nyomtalan a sebes óra halad,
Elmúlt napokat soha vissza nem ad;
S a rózsa, ha, szép kora múlva, lehull,
Méh nem szedi mézeit hamvairúl.

1830 vége vagy 1831 eleje

A HÍVTELENRE

Gyászolom a hitlent, s nem színlett gyászom örök lesz;
Él ugyan ő, de nekem szívben örökre kihalt.
Lássa meg a kora gyászt maga is, s érezze keservét,
S oly feketék legyenek napjai, mint ez a szín.

1831

A BOLDOG

Bírlak-e, vagy csábúlt szemeim játéka im e kéz,
És e hókebel és e picin édes ajak?
Illat-e ez, melyet beszivok szomjamban aléltan,
S melynél olvadozok, láng-e ez angyali szem?
Úgy van! egész tündérország bűbája körűlfont,
S én gyönyörérzékből istenek álma vagyok.

1832

A NÁNDORI TORONYŐR

Hasztalanúl küzdött, nem tudta leverni fokáról
A zászlós törököt Nándoron a magyar őr.
„Vagy te ragadj engem, török, a mélységbe magaddal,
Szóla, vagy én húzlak büszke jeleddel alá."
S egyszersmind megölelte merőn a holdemelő tart,
S száz öli fenségről szörnyü halálba rohant.

1831

AZ ELZÁRKOZOTT

Kertem alatt ha kimégy a rétre, leányka, s az ajtót
    Zárva s szökőkutamat víztelen állva leled;
És zaj nélkül az ernyőket, hol máskor öröm zeng,
    S pusztán a szerelem játszadozása helyét:
Vissza ne térj, kedves! idegennek nem vagyok én honn;
    Téged, csak jőj, kert s kert ura várva fogad.

1831

JELENKORI SZERELEM

Állhatatosság a szerelemben, aranykori hűség,
    Merre vagy a földön, vagy mi hazába kelél?
Most a lányka ruhát s szeretőket vált mosolyogva,
    S új széphez vígan távozik a szerető.
Így mind a két fél a rögzött roszban egyenlők:
    Hitlen lánykáért hittelen ifju hevűl.

1831

BUKSIHOZ

Hírt keresünk, úgy van! Italúl én szomjuzom a hírt
    Vastagon és durván, Buksi, te éhezed azt.
Én, mint jó bortól, tán édesen álmodom egykor:
    De te zabálsz, mint a pór lova, s hullani fogsz.

1831

(HÍRKOSZORÚ NÉLKŰL...)

Hírkoszorú nélkűl meddő telek a rövid élet.

1831. június 4. előtt

A KÉRŐ

Vica lelkem! hova sétálsz?
Tudod-e, hogy rosz helyen jársz?
Szerelem van itt elvetve,
Reá búbánat ültetve;
Megbánod, ha leszakasztod,
Megbánod, ha nem szakasztod:
Mindenképen veszedelem,
Másnak, magadnak gyötrelem.

Vica lelkem! tudod-e már
Mit mondott a kakukmadár?
Azt mondotta, hogy nem élek,
Ha meg nem szánsz, drága lélek!

De ha szeretsz: mint a madár,
Mely az áldott mezőben jár,
Vígan lakom, vígan élek,
Még a haláltól sem félek.

Hejh galambom, gyere hozzám,
Tövistelen az én rózsám,
Nemrég hordom kalapomon,
Neked szedtem a hajnalon;
Ha megtetszik, vedd el azt is,
Végy el hozzá magamat is:
Ketten leszünk az örömre,
Ketten a keserűjére.

1831. július

BECSKEREKI

„Verjen meg az isten, Becskereki!
Ne higyen szép szavaidnak senki,
Ne higyenek sugár termetednek,
Engem csaló fekete szemednek.
Elhagytam jó férjemet miattad,
S most fejemet véginségnek adtad;
Magam vagyok a vadon erdőben,
Testem lelkem árván, veszendőben.
Verjen meg az isten, Becskereki!
Ne hallgasson szavaidra senki:
Aki meg tud egy szeretőt csalni,
Soha nem fog az már hív maradni.”

Igy busúlt a szép fiatal asszony,
Maga ülvén egy kerekded halmon;
Hollóhaját szélnek eresztette,
Bús orcáját kezével fedezte,
S mint buvár a tenger mélységéből
Sóhajtások jöttek fel kebléből.

S mint a kislány pince gádorában
Ül, csábítás égvén orcájában,
Úgy ül úton-útfélen az estve,
Pirosra és halványra festve,
A rablók és gyilkosok barátja,
Jók félelme, roszak bátorsága.

S szűnik már a szajkó rikkantása,
Nem hallik a harkály kopogása;
Csak gili búg magányos fészkében,
Csalogány zeng bokor ernyejében;
Fénybogártól ragyogó utában
Fut a kígyó tarka pompájában,
A levegő szabad mezejében
Leng az agg sas utósó röptében,

De a bagoly megereszti szárnyát,
A homályban kezdi országlását,
Rettenetes, hol a fényt elállja
Szárnyainak setét vitorlája.
S ki bujkál most a csere szélében?
Lova fékét tartva jobb kezében?
Széles kalap van nyomva fejébe,
Karcsú mente szegűl csípejébe;
Szűk nadrága, sarkantyús csizmája,
S szintúgy táncra peng a karikája.
Akárki, de fínom legény lehet,
Kényes, csínos, katonának termett,
S mit kereshet ez a késő vándor?
Szeme olyan, mint a fekete bor,
Szanaszét jár, mint Noé hollója;
Gazdájára többé semmi gondja.
Hogy az asszonyt látja üldögelni,
Abba látszik magát eltemetni,
De ijedve föltekint az asszony,
Csak hogy el nem ájúl a látványon,
S szegény bizonyosan elájúlna,
Ha a legény olyan szép nem volna.
S most így szól a jövevény hozzája:
„Mit busúlsz te, vad erdők rózsája?
Sohase törd búban a fejedet,
Meggyógyítom, ha nekem engeded:
Útas vagyok s szép piros orcáért
Élek-halok, szép asszony csókjáért.”
Így szólt, s fához köti sárga lovát,
A szép asszony mellé veti magát,
Vígasztalni kezdi szép szavakkal,
Kérlelgetni kedves ajándékkal,
Karcsú der’kát tartja megölelve,
S így szól hozzá csalfán hízelkedve:
„Kell-e, rózsám, gyűrü újjaidra,
Tarka kendő szép fehér nyakadra,
Kartonszoknya karcsu derekadra,
Piros cipő kicsiny lábaidra?
Kell-e, rózsám, barna legény csókja,
Kell-e neked lelkem gondolatja?
Hív szeretőd leszek mind halálig,
Uralkodom Pesttől Hortobágyig.”
Igy szólt, s mintha vásárról jött volna,
Portékáit bőséggel ontotta,
Kartont, cipőt húzott tarsolyából,
Tarka kendőt német szép gyolcsából,
És közűlük, amint egyet rázott,
Aranygyűrü s hópénz karikázott.
Elámult a szemfényvesztő kincsen,
Azt sem tudta melyikre tekintsen,

S így szólt szíve vágyát eltitkolva
A szép asszony nekibátorodva:
Nem kell nekem gyűrü újjaimra,
Tarka kendő sem fehér nyakamra,
Piros cipő sem kell lábaimra,
S kartonszoknya karcsu derekamra;
Hajh de kell a barna legény csókja,
Kell lelkednek minden gondolatja:
Hív szeretőd leszek mind halálig,
Veled járok Pesttől Hortobágyig.”

S a legény most leveszi kalapját
Omló haja ellepi két vállát,
S kitündöklik mint a hold világa
Haja közűl ifiú orcája.
S ki volna más, mint te, Becskereki?
Nem örűl úgy, mint az asszony, senki;
Fölijedve borúl el nyakába,
S vígan néz a setét éjszakába.

*

Hamis huszár vagy te, Becskereki,
Rajtad még az ördög sem tenne ki;
Majd mint a szél nyargalsz a pusztákon,
Tagjaidon lobog fehér vászon,
Be-beülsz a bugaci csárdába,
Nagyot iszol világ boszujára;
Majd öltözöl úrfiak módjára,
Kényes-nyalkán sétálsz a vásárra,
S ami szép és drága portékában,
Ami jó van, s legel a pusztában,
Mihelyt szádnak szemednek megtetszik,
Átkozott kezeid azonnal megszerzik.
S nemcsak marha, portéka kell neked,
Majd megvész a szép asszonyért lelked;
Azokat is rendre csalogatod,
S ha megcsaltad, odahagyogatod.
Gonosz kalmár vagy te, Becskereki,
A vármegye nyomodat rég lesi;
Nem szereti gazdálkodásodat,
Vigyázz, kötél szegi még nyakadat.
Beteg sem léssz, mégis meg kell halnod,
Kettős oszlop között fennakadnod,
Lábad alatt tüskét kerget a szél:
Megtalálod, amit nem kerestél.

1831. július

TITTEL HALÁLAKOR

Téged, egek s csillagkoronák éjféli barátját,
A föld fellegein túl rideg ormi lakót,
Hogy közelebb jutnál, a csillagok ősura, téged
Tittel! ohajtásid tűzseregéhez emelt;
Ah de utánad gyász maradott. Most felmegy az útas,
S nem leli, melyet várt, lelke az égi gyönyört:
Puszta halommá lőn az imént meglelkesedett szirt,
S néma jegy a csillag, mely megyen orma fölött.

1831. augusztus 27.

A HALDOKLÓ

Kedves lányka! ha sírhelyemet meglátni jövendesz,
Szőke hajadból egy fürt legyen áldozatod.
Egy kisded fürtöt nem fogsz sajnálni: mig éltem,
Hű szived és ajakid csókjai voltak enyéim.

1831. augusztus 27.

IZMÉN SÍRJÁRA

Sok szívnek gyötrelme mig élt, gyötrelme hogy elhalt,
A gyönyörű Izmén nyugszik e hantok alatt.

1831 szeptembere előtt

TŰZ ÉS VÍZ

Egy tűz van csak erős, és egy víz árja hatalmas,
Mely sziveket gyújt, mely szívbeli lángokat olt:
Mindkettőt szemeidbe, o nember! az istenek adták:
Mennyei szikra amaz, mennyei harmat emez.

1831

BÚS EMLÉK

E koszorút gyászemlékűl keseredve akasztom
Annak, kit szereték, mennyei képe fölé.
Hervadozása jelentse, hogy aki feláldom ezen jelt,
Búban az elhúnytért, mint koszorúja, fogyok.

1831 szeptembere előtt

SZÉP ÉS HŰ

Szép vagy, Amália, szép; de ha szép a bájos Elíza,
Jaj neked! ő hűbb is, nem csalogatja hivét.

Őt, mint kincset, az ifju szivében fogja viselni:
Téged hogy hervadj, keblire fényleni tűz.

1831

SZÍV

Szív vagyok, elkeserűlt ifjúnak szíve, üres ház,
Melyben kedv nélkűl száll meg az égi lakos;
Itt az öröm szomorúvá lesz, kéj és gyönyör elhal,
A boldog szerelem megriad, és tova kél.
Néma halál, te szelíd vendég! jer s zárd el az ajtót,
S írd rá: búk, örömek, vissza! bemenni tilos.

1831 szeptembere előtt

BÚS KERT

E helyet elbódúlt szerető keresé ki magának,
És szomorú fákkal rakta meg a szomorú.
Őt tavasz, ősz, egyaránt s tél és nyár sírva találta,
Mint bujdokló rém jár vala lombjai közt.
Nézz be utas, s ha talán elszúnyadt volna, kívánjad:
Álma legyen boldog: élete nem vala az.

1831

A PUSZTA SÍR

A Duna habjainál ki van itt a kisded üregben
Pusztán, s omladozó hamvai jeltelenűl?
Menj harsogva, folyam! mely gyakran vitted emelve
A győző seregét, zengj hadat álmaihoz;
S melyet szerze, te légy, ország! az erősnek örök jel:
Népvezető Árpád hamvai nyugszanak itt.

1831 szeptembere előtt

A MAGÁNY

Ő az! e szív választotta
A legédesb lány,
Aki ott a sokaságban
Áll zöld part fokán.

Ő az! angyaljó szivének
Szép követjei,
Szerte járnak a seregben
Félénk szemei.

S mindenütt van, mindent eljár
Szeme, mint villám;
Egyre nem mer rátalálni,
Egyre, csak reám.

De ha távol elmaradt a
    Zajló társaság,
És fölénk a szent magányban
    Hajlik biztos ág;

Akkor nem titkolt örömmel
    Nyílnak karjai,
Csókkal, édes szózatokkal
    Ömlők ajkai.

Akkor, amit rég epedve
    Vártam, meglelem:
Szép ölében álmodozni
    Hágy a szerelem;

S éljük, míg az ér sietve
    Űzi habjait,
Visszahozhatatlan órák
    Boldogságait.

1831 vége

SALAMON

„Átok reád, magyarok hazája,
Átok rád, te pártos büszke nép!
Ingadozzon fejed koronája,
S mint az árnyék, légyen oly setét.
Mint kemény kard, oly kemény szíveddel
Meg ne békélj soha ten feleddel.

És te, isten! aki fölkenettél,
Hogy viselném földön képedet,
Elfelejts, ha meg nem védelmeztél,
Nem kívánom több kegyelmedet.
Salamonnak nincs hol maradása,
Földön nyugta, égre vágyódása."

A lesujtott angyalként imígyen
Átkozódik a futó király;
Tört sisakja, pajzsát elvetette,
S kardja csorba, csonka vasból áll;
Vért piroslik hősi arculatja,
Honfivért a kardnak markolatja.

Teste dúlt, de lelke még dulottabb;
Tátog a seb véres oldalán,
De nagyobb az, jobban ég szivében,
Melyet érez vesztett koronán.
Futva fut; de bármi gyors futása,
Vele száguld keble óriása.

S már folyók és rónaság vidéki,
Bércek, völgyek elmaradtanak,
S a határnál a futó elébe

Egy vad erdő lombi hajlanak:
Ott elvész a bús lovag pályája,
Ráborúlván rengeteg homálya.

És az év jár; sárga koszorúját
Veszti váltja a komor vadon,
Felzendűl az elholt dal koronként
A virúló ifju lombokon,
Agg a szarvas, feje ágozatján
Éve számát büszkén mutogatván.

És az évek múltán a vadonban
Domb alatt, hol forrás csörgedez,
Melyhez a vad csörtető robajjal
Jár, ha hévtől szomjan epedez:
Egy jámbornak áll kis kápolnája,
Nyílt, födetlen, ég mosolyg le rája.

Egy letűzött kard a szent kereszt ott,
És az oltár isten-adta föld,
Térdepelve éjt-napot hosszában
A remete ott ahítva tölt;
És ragyogva ömlik el szakála:
Mindenik szál lelki béke szála.

Kebelében szenvedély hatalmi
Rég nyugatra csillapodtanak,
Arcain vad indulat vonási
Lágy-szelídre elsimúltanak;
Egy ohajtást rejt, s mond szíve, szája
„Boldogúljon a magyar hazája!”

S elhal a nagy átok, messze tűnvén
A királynak gőgös álmai,
És az ember jobb természetének
Visszatérvén aggodalmai:
„Légy szerencsés, rokonim hazája!
S a szerencsét ön erőd táplálja!”

Így ohajt, és teste romladékán
A halálnak gyilkos karja győz
Összeroskad, s hervadó levéllel
Eltakarja őt a sárga ősz.
S a királynak puszta sírhazája
Most vadaknak ordító tanyája.

1832

MAGYARORSZÁG CÍMERE

Szép vagy o hon, bérc, völgy változnak gazdag öledben,
    Téridet országos négy folyam árja szegi;
Ám természettől mind ez lelketlen ajándék:
    Naggyá csak fiaid szent akaratja tehet.

1832. február

A PATAKHOZ

Folyj el, o folyj, patak, és kit partod bokra lehullat,
Vidd a rózsalevélt gyors vizeidben alá:
Ah így folytanak el jobb napjai életidőmnek,
S a szerelem, mint a rózsalevelke, letűnt.

1832

A LÁTOGATÓK

Lányka! ha lassu dobajt hallasz s ajtódon az álmak
Tűnedezése között szellemi hármas ütést,
Meg ne ijedj: mi vagyunk: a hív éj, hív szeretőd én,
S aki vezérem volt s őröm is, a szerelem.

1832

AZ ÁTOK

„Férfiak!” így szólott Pannon vészistene hajdan,
„Boldog földet adok, víjatok érte, ha kell.”
S víttanak elszántan nagy bátor nemzetek érte,
S véresen a diadalt végre kivítta magyar.
Ah de viszály maradott a népek lelkein: a föld
Boldoggá nem tud lenni ez átok alatt.

1832

(AKI MERÉSZ...)

Aki merész, csak az él, a gyávát tengeti hivság.

1832. június 9. előtt

A SZERELEMHEZ

Még egyszer, szerelem!
Érezzem lángodat,
Még egyszer édesen
Gyötrő hatalmadat.

Add vissza búmnak, ah,
Lyánykám hajfodrait,
Csábító két szemét,
Mosolygó ajkait.

Hagyj andalogni még
A rózsás arcokon,
A tőlem elragadt
Oly égi bájakon;

Hogy majd ha száll a nap
S a csendes este jő,
A hold sugárinál
Derengvén a mező,

Epedve várjam őt
Szerelmi gond között,
Mint vártam egykoron,
Míg lángom üldözött.

És lássam a jövőt
Képzelmem szárnyain,
Mint volt nyiló kora
Legelső napjain;

És halljam őt, gyönyör
Hatván meg lelkemet,
Zengő ezüst szavát,
Ez egy szót hogy „szeret!”

S akkor ha megszakadt
A tündérszép alak,
Utána mély sohaj
S könyűim szálljanak.

Még egyszer add nekem
Érezni lángodat,
Még egyszer édesen
Gyötrő hatalmadat,

S a puszta éveken,
Hol rózsa nem virúl,
Emléked, szerelem!
Legyen virágomúl.

1832 novembere előtt

BUDAI TEMETŐ

Hamvait e környék fedi a szent keblü VIRÁGnak;
Sírja fölött régen kis fakereszte bedőlt:
Emléket neki egy jobb kor fog tenni, öröklőt,
S azt, hogy hű fia volt, a haza jegyzi reá.

1832

ETELE

Nagy haragú Etelét, dúlóját annyi hadaknak,
Százhalom aljában rejti az érdi határ.
Istenek ostora ő, eljött büntetni világot;
Mint rohanó villám, égete, rombola, tűnt.

1833

AZ ELHAGYOTT LEÁNY

Száraz fának száraz ága,
Nincs szivemnek boldogsága:
Elment Bandi katonának,
Hadakozni a királynak.
Isten tudja, most ő hol jár,
Tán továbbment, mint a madár,
Tengeren túl, hegyeken túl,
Tán a világ végén is túl.
Mért nem lett az én katonám,
Hogy őt mindennap láthatnám,
Ölelhetném, csókolhatnám,
Haláltól is megváltanám.
De most ő is odamarad,
Hazájába el nem juthat,
S én helyette veszendőre
Búval megyek esküvőre,
Búval, búval, búbánattal,
Míg bennem a lélek kihal.

1833 eleje

(MEGFUTA ÉS GYŐZÖTT...)

Megfuta és győzött a Pártus; fuss Magyar és győzz

1833. május 30.

EGY KIBUJDOSOTT VÉGOHAJTÁSA

Külföld halma födend, leütöttet nem honi harcban,
Sírba rokon könytől megsiratatlan esőt;
Hintse el, aki letesz nyugalomra, a szánakozó kéz
    E szivemen hordott port hideg arcaimon.
Szent por ez: a haza földéből bujdosva hozám ki,
    Mely rabigába viszály s orgyilok által esék.

1833

NAPOLEON

Nagy volt ő s nagysága miatt megdőlnie kellett;
    Ég és föld egyaránt törtek elejteni őt:
Tűrni nagyobbat irígy lőn a sáralkatu ember,
    S tűrni hasonlót nem bírtak az istenek is.

1833

KLÁRA VISEGRÁDON

Tündérkert övezé a hajdan büszke Magaskőt,
Gyér bokor ül szomorún mostani romja körűl:
Oly vala s ilyenné lett a szűz párta, midőn az
A vadan eltépett lány kebelére lehullt.
Természet! gyászod jól illik e szörnyü falakhoz:
Klára elesténck képe s boszúja te vagy.

1833

A RÓZSA

Rózsa, hajolj meg a lányok előtt: szerelemmel az ifju
Téged imád, érted gerjedez, arcaikon;
És gőggel ti ne nézzetek a rózsára, leánykák;
Testvértek: gyönyörű, mint ti, de hervatag is.

1833

A LÁNYKA SZOBOR ELŐTT

Lányka! ne hódolj a csáboknak az ifju alakján:
Kőből van, szived ott sziklai mellre talál.

1833

VIRÁG ÉS SZERELEM

Szélvész! el ne ragadd a szelíd fa virágait; önként
Hullnak azok lassú hervadozással alá.
El ne rabold durván, ifjú, a lányka szerelmét:
Önként adja meg az szép szavaidra magát.

1833

A CSALFA LÁNY

Édesen a keserűt, keserűen mondod az édest:
Oh keser-édes lány! gyötrelem a te neved.

1833

AZ ELVÁLÓK

Menni fogunk, te öröm s boldog szerelemnek ölébe,
Megcsaltnak nekem a sír menedéke marad;
Ott keresek békét s ah ott sem nyughatik e szív:
Büszke menyekződnek hallani fogja zaját.

1833. augusztus 8. előtt

A SZÉP SZEMEK

Féltelek, ah nagy az én félelmem, lányka, miattad:
A kirabolt égnek vagy szemeiddel adós.

1833

A SZERETŐ OHAJTÁSA

Mint a gyenge virág haldokló fára fonódik,
S repkény karjaival tartja ölelve hiven:
Úgyan fogjanak át, lánykám, hű karjaid engem,
Majd ha nagy álmomnak végtelen éje közelg.

1833

SZENT LÁSZLÓ

Béla fiát, Lászlót a váradi sírterem őrzi,
Lelke magas mennynek fénypalotáiban él.
Sok harcolt hajdan vad erőben bátorodott hős:
A legerősebb ő s a haza szente vala.

1833

HUNYADI HALÁLA

Haldoklott Hunyadi s meg nem tuda halni; töröknek
Egy nagy adósságot tört lefizetni csatán.
S megvítt Nándor alatt: a nagy Mahomet futa sebben
És nyomorún; győzött a haza hőse, s lehúnyt.

1833

TŰKÖR

Tarka kendőd lobogása
Lelkem édes mulatása;
Csakhogy hajh a kendő alatt
Hamis a szív, mely kopogat.

Barna szemed villanatja
Szívemet fölgyújtogatja;
Csakhogy a szem hamis követ,
Csal mikor sír, csal ha nevet.

Piros ajkad szólalása
Paradicsom megnyilása;
Csakhogy a szó két élű szer,
Egyszer gyógyít, míg százszor ver.

Vajha orcád tűkör volna,
Lelked abban képpé folyna,
S oly szép lennél, milyen igaz,
Vagy oly nem szép, milyen ravasz.

Akkor végre kimutatnád,
Olyan igen szép vagy-e hát?
Vagy szépséged, mint a hinár,
Veszedelmes mély fölött jár?

1833

A HIVATLAN DALOSOK

Szerelmet énekeltek,
Szegény, szegény fiúk ti,
Pityergő, hős szerelmet,
Szerencsés, bús szerelmet,
Anacreon-szerelmet,
Újmódi, ó szerelmet,
Szerelmet mindörökké,
És mindig únodalmast,
Ízetlent, érdeketlent,
Bolond, bolond szerelmet,
Amilyen a botor lúd
Tollából folyhatott csak.

Te Lína, Laura, Nelli,
Te Phyllis és te Daphne,
Vagy amiként neveznek,
Az istenért, leánykák,
Nyájas, kegyes leánykák,
Szép, jó, szelíd leánykák!
Az isten szent nevéért,
Ne higyjetek szavoknak,
És meg ne hallgassátok
Az ilyetén imádót;
Hazudság, amit érez,
Hazudság gondolatja,
Amit kimond s ki nem mond,
Merő, merő hazudság.

Az istenért, leánykák,
Hagyjátok őt epedni,
Hagyjátok sorvadozni;
Ha égni mondja szívét,
Hagyd égjen el! nem ér az
Egy árva felsohajtást;
Ha bujdosásra készül,
Hagyjátok elbujdosni
Világtalan világig;
Ha halni vágy buvában,
Hagyjátok őt legottan
Pusztúlni a világból;
Mert képes-e nagyobb bűnt
S halálosabbat ember
A földön elkövetni,

Mint aki rosz, igen rosz
Versekre mért sorokkal
Szerelmet énekelget?

1833

KISFALUDY KÁROL EMLÉKEZETE

Elhúny visszajöhetlenűl,
    Bár érette egész nemzet epedne is,
A vég óra hatalmai
    A vágyó szem elől elviszik a jelest!
A bölcsön tudomány, erő
    Nem tágít a hadak hírkereső fián,
Sem jámbort szigorú erény,
    S ifjút a vidor év szelleme meg nem ó.
Mély gyászban szerető s barát
    A sír néma kövén hasztalan ostromol:
Míg földön nyomorút s bitort
    Hosszú életi kín s gyilkos öröm maraszt
S földnek s égnek is ellene
    A véres hatalom bíbora szörnyeit
A szent emberiség nyakán
    Késő s gyáva halál szenvedi ülniök.
Mit mondjon tereád a hon,
    Kit szép férfikorod munkabiró delén
A sír árnya boríta el?
    Mely bánat, mi könyű illik azon setét
Zárhoz, mely porodat köti?
    Oh fáj és keserű minden, amit tudunk
Rólad jót, nemeset, becsest,
    Mert annak teveled jobb fele sírba szállt!
Lángészt ünnepel a világ,
    S tündöklő nagyai húnyta fölött keserg:
Minket kétszeresen sanyar
    Égő fájdalom és nemzeti veszteség,
Mert a nagyra szülötteket
    Naggyá lenni kaján végzet irígyeli;
Félig kész remekek között
    Pályájok derekán hullnak idő előtt,
S új hőst a megerőltetett
    Század, húnytaiért, kétkedik adnia.

1833

AZ ELHALÓ SZERELEM

Szerelem oltárán
Kis lángocska még:
Egy fohász fuvalma,
S már a láng nem ég;

És kialszik óhatatlan
A többé meggyújthatatlan,
A kidúlt kebel;
Eltemetve gyász üszkében
Hamvad, amit életében
Ember üdvöst lel.

Szerelem oltárán
Még a fájdalom
S köny, minőt nem adhat
Többé hatalom;
Egy kicsin köny, ah de tenger,
Melyben a szív - s életinger
Mélyen sűlyed el.
A köny elhullt s érzeketlen,
Tompán, bútlan, örömetlen
Áll a puszta mell.

Szerelem oltárán
Szép emlékezet
Visszatűkröz néha
Eltűnt képeket.
Év mulik s a kedves vendég,
A hitetni visszajött kép,
Messze honba száll:
És neked, ki szívkihalva,
Élsz magadtól iszonyodva,
Kell-e még halál?

1833. augusztus körül

AZ ŐSZ BAJNOK

1

Fenn Lajosnak udvarában,
A hadjáték pompájában
Két hős ifju áll;
Országcímer pajzsaikon,
Szíveikben a magas hon;
S kikre karjok száll,
Úgy akarja jó szerencse,
Porba hull sok német és cseh.

Képe szörnyü a csatának;
Mintha nemcsak játszanának,
Délceg harcfiak
Egymást mérő lángszemekkel,
Szívre szögzött fegyverekkel
Összerontanak;
Dárda zúg pajzs, dárda ellen:
A két ifju még veretlen.

„Kérkedők ti címertekkel,
Könnyü győzödelmitekkel,
Büszke magyarok!
Sok nemzettel föltevétek,
Most olasszal víjatok meg:
Én olasz vagyok.
S merre föld és merre nap van,
Nincs olasznak párja hadban.”

Szól s bevágtat egy merész hős,
S mint beszéde, oly fellengős
Járta s kelete.
Szélvész fegyverforgatása,
Könnyü ménen ugratása
Villám szellete.
Így bejárja gyorsan a tért,
Agg a nép a két vitézért.

S képe szörnyü a csatának;
Mintha éltet váltanának,
A vetélkedők
Összeütnek nyúlt dsidákkal,
Szívdöbbentő roppanással,
Egymást rengetők.
Hull zörejjel dárda és vért:
A két hős még birja a tért.

Váltva, bátor elszánással,
Négy dsidát tört rohanással
Már a két vitéz.
S bár szivök még csüggedetlen,
S mint a szikla, engedetlen,
Karjok súlya vész.
Még egy verseny, s a fövényen
Diadalmas az idegen.

2

Búsan, elfelejtve,
Sasként egyedűl,
Puszta sátorában
A vén Toldi űl.

Sátorán a szellő
Általlengedez;
Ősz szakálla mellén
Sűrűn rezgedez.

Csak busúl, csak őszűl
Vég- s határtalan;
Mert hajh! kedve nincsen
Élni bajtalan.

Lova rosz szeméten
Teng erőtlenűl;
Súlyos kardja, vérte
Porban feketűl.

„Mért e néma bánat,
Agg magyar vitéz?
Sírj, üvölts, ha harcra
Gyenge már a kéz.

Címerét hazádnak
Bírja hős olasz;
Nézd Budán, ha kétled;
Pajzsán díszlik az.”

Így szól átrohanva
Egy serény lovag.
Toldi agg szivében
Gyúl veszett harag.

Vasbuzogányt utána
Sujt halálosan,
S a lovaggal a ló
Többé nem rohan.

„Most beszélj, te rosszat
Hirdető madár;
El, tudom, hireddel
Nem repűlsz te már.

Címerét magyarnak,
Szólj, ki nyerte meg,
Hogy fejét a villám
S Toldi csapja meg?”

Mindent a lesujtott
Bajnok elbeszél,
Mert a zord öreggel
Összetűzni fél.

Messze tér azonban
S visszakurjogat:
„Toldi, hejh vén Toldi;
Kösd fel magadat.

Hordja el a szélvész
Ősz szakálladat,
Tüske csiklandozza
Lógó talpadat.

Az tegyen sirodba,
Aki nem szeret:
Mért ütötted tönkre
Jó pej ménemet.”

Így kiált amaz; de
Toldi nem hall már;
Harcok gondolatja
Mert fejében jár;

Mert fölmenni készül
Országcímerért
Nagy boszúját eskve
S szomjuhozva vért.

S kezd vigan lakozni,
S három hosszu nap
Szolgál éh- s szomjának
Konyha és a csap.

Térdig széna, zab közt
Áll fakó lova.
Fegyverein kovácsnak
Izzadoz koha.

Majd hogy felidül, vesz
Szőrruhát mezűl,
S így beszél magában
Nagy kegyetlenűl:

„Oh hivatlan vendég,
Ősz fehér szakáll,
Rajtad most nagy átok,
Nagy szerencse áll.”

„Átok és szerencse!
Úgy viseld magad,
Gyöngybe foglaltatlak,
Ősz szakállamat,

Gyöngybe és aranyba,
Díszt ha hozsz nekem;
Sárba és kitéplek
Szálanként, ha nem.”

Szól s felűl. Alatta
Vígan jár a ló;
Kardja cseng, dsidáján
Leng vérlobogó.

Jaj neked! kit ez most
Látogatni megy:
Ádáz arcán nincsen
Irgalomra jegy.

3

Puszta már a vívópálya,
Csak magában szálldogálja
Az olasz vitéz.

Meggyalázott címerére
A magyar, bár lázad vére,
Csak sohajtva néz:
Hol sok bátor porba hullott,
Gyenge s gyáva csak sohajt ott.

S most így szól a diadalmas:
„Itt a címer! ki hatalmas
Visszaváltani?
Fel fiúk! vagy messze honba,
Elviendem hőslakomba
S rajt' fog állani:
Merre föld és merre nap van,
Nincs olasznak párja hadban."

Még alig szólt, hogy zajogva
Rettentően háborogva
A nép felzudúl.
Lelkeikben vészmozgásnak,
Kétes, ingó támadásnak
Vad haragja dúl.
Ím azonban egy barát jön
Nagy robajjal a várkövön.

Szőrcsuhával van befedve;
Dombos mellén terjedezve
Ősz szakálla leng.
Lóg nyakában bús csuklája;
De ijesztő nagy szálfája
Vas kezében reng.
Oldalára felcsatolva
Hosszú kardja lóg ragyogva.

Mint a rézkürt, rivalása,
S megborzasztó felhívása:
„Élet és halál!"
Bámul a nép és nevetne,
Ha dühétől nem remegne.
A nyerő kiáll,
S szól, amint feléje vágtat:
„Hagyd kimélnem ősz szakállad."

„Kíméld, rosz fiú, apádat;
Tőlem várd el nyavalyádat."
Szól az ősz barát.
S a nép rémes hallgatással
Két hőst villámroppanással
Összemenni lát:
A kábító zuhanatban
Egy nyögés és gúnykacaj van.

Három ölre visszavetve,
Ön lovától eltemetve
A levente nyög.

Meg nem ütve lágy nyergében
A barát ül nagy kedvében
S fennen így dörög:
„Most, ha bírsz, menj címereddel;
Eztán érd be kevesebbel.”

S Toldit a nép haragjáról
S harca pusztító voltáról
Most megismeri;
S bámulat csodái lesznek,
Melyek oldalán hevernek,
Szörnyü fegyveri.
Ő az ország címerével
Ifju bajnokokhoz tér el:

„Másszor, úgy mond, e szent jelnek
Ha erőtök nem felel meg,
Békét hagyjatok.
Küzdjön, aki mer, címére
S tűrje, kit mily végzet ére;
Rám ne várjatok:
Engem a mély sír partjára
A halál vár végcsatára.”

1833 októbere előtt

SZÉP ILONKA

1

A vadász ül hosszu méla lesben,
Vár felajzott nyílra gyors vadat,
S mind fölebb és mindig fényesebben
A serény nap dél felé mutat.
Hasztalan vár; Vértes belsejében
Nyugszik a vad hűs forrás tövében.

A vadász még lesben ül sokáig,
Alkonyattól vár szerencsejelt:
Vár feszülten a nap áldoztáig,
S ím a várt szerencse megjelent:
Ah de nem vad, könnyü kis pillangó
S szép sugár lány, röpteként csapongó.

„Tarka lepke, szép arany pillangó!
Lepj meg engem, szállj rám, kis madár;
Vagy vezess el, merre vagy szállandó,
Ahol a nap nyúgodóba jár.”
Szól s iramlik, s mint az őz futása,
Könnyü s játszi a lány illanása.

„Istenemre!” szóla felszökelve
A vadász: „ez már királyi vad! „
És legottan, minden mást feledve,

Hévvel a lány nyomdokán halad.
Ő a lányért, lány a pillangóért,
Verseneznek tündér kedvtelésért.

„Megvagy!” így szól a leány örömmel,
Elfogván a szállongó lepét;
„Megvagy!” így szól a vadász, gyönyörrel
A leányra nyújtva jobb kezét;
S rezzent kézből kis pillangó elszáll;
A leány rab szép szem sugaránál.

2

Áll-e még az ősz Peterdi háza?
Él-e még a régi harc fia?
Áll a ház még, bár fogy gazdasága
S telt pohárnál űl az ősz maga.
A sugár lány körben és a vendég;
Lángszemében csábító varázs ég.

S Hunyadiért, a kidőlt dicsőért,
A kupák már felvillantanak,
Ősz vezére s a hon nagy nevéért
A vén bajnok könyei hulltanak;
Most könyűi, vére hajdanában
Bőven omlott Nándor ostromában.

„Húnyt vezérem ifju szép sugára”
Szól az ősz most „éljen a király!”
A vadásznak vér tolúl arcára
S még kupája illetetlen áll.
„Illetetlen mért hagyod kupádat?
Fogd fel, gyermek, és kövesd apádat.”

„Mert apád én kétszer is lehetnék
És ha ittam, az nincs cenkekért;
Talpig ember, akit én említék,
Nem gyaláz meg ő oly hősi vért!”
S illetődve s méltóság szemében,
Kél az ifju, tölt pohár kezében:

„Éljen hát a hős vezér magzatja,
Addig éljen, míg a honnak él!
De szakadjon élte pillanatja,
Melyben attól elpártolni kél;
Egy király se inkább, mint hitetlen:
Nyűg a népen a rosz s tehetetlen.”

S mind zajosban, mindig hevesebben
Víg beszéd közt a gyors óra ment.
A leányka híven és hivebben
Bámulá a lelkes idegent.
„Vajh ki ő, és merre van hazája? „
Gondolá, de nem mondotta szája.

„Téged is, te erdők szép virága,
Üdvözölve tisztel e pohár!
Hozzon isten egykor fel Budába;
Ősz apáddal a vadász elvár;
Fenn lakozva a magas Budában
Leltek engem Mátyás udvarában.”

Szól s bucsúzik a vadász, rivalva
Inti őt a kürthang: menni kell.
Semmi szóra, semmi biztatásra
Nem maradhat vendéglőivel.
„Emlekezzél visszatérni hozzánk,
Jó vadász, ha meg nem látogatnánk.”

Mond szerényen szép Ilonka, állván
A kis csarnok végső lépcsején,
S homlokán az ifju megcsókolván,
Útnak indúl a hold éjjelén.
S csendes a ház, ah de nincs nyugalma:
Fölveré azt szerelem hatalma.

3

Föl Peterdi s bájos unokája
Látogatni mentenek Budát;
Minden lépten nő az agg csodája;
Mert sok újat meglepetve lát...
A leányka titkon édes óra
Jövetén vár szép találkozóra.

S van tolongás s új öröm Budában:
Győzelemből várják a királyt,
Aki Bécset vívó haragában
Vérboszút a rosz szomszédon állt.
Vágyva néz sok hű szem ellenébe:
Nem vidúl még szép Ilonka képe.

„Hol van ő, a nyájas ösmeretlen?
Mily szerencse fordúlt életén?
Honn-e, vagy tán messze költözötten
Jár az őzek hűvös rejtekén?”
Kérdi titkon aggó gondolattal,
S arca majd ég, majd szinében elhal.

S felrobognak hadvész-ülte képpel
Újlaki s a megbékült Garák.
S a király jő, fölség érzetével
Környékezvén őt a hős apák.
Ősz Peterdi ösmer vendégére,
A király az: „Áldás életére!”

„Fény nevére, áldás életére!”
Fenn kiáltja minden hű ajak;
Százszorozva visszazeng nevére

A hegy és völgy és a zárt falak.
Haloványan hófehér szobornál
Szép Ilonka némán és merőn áll.

„A vadászhoz Mátyás udvarában
Szép leánykám, elmenjünk-e hát?
Jobb nekünk a Vértes vadonában
Kis tanyánk ott nyúgodalmat ád.”
Szól az ősz jól sejtő fájdalommal,
S a bús pár megy gond-sujtotta nyommal.

És ha láttál szépen nőtt virágot
Elhajolni belső baj miatt,
Úgy hajolt el, félvén a világot,
Szép Ilonka titkos bú alatt.
Társasága lángzó érzemények,
Kínos emlék, és kihalt remények.

A rövid, de gyötrő élet elfolyt,
Szép Ilonka hervadt sír felé;
Hervadása líliomhullás volt:
Ártatlanság képe s bánaté.
A király jön s áll a puszta házban:
Ők nyugosznak örökös hazában.

1833 októbere előtt

A HŐS SÍRJA

Sok bajnak utána az ősz dalia
Csend-lakta honába kerűl:
Vészes fiatalkori napjaira
Néz vissza reménytelenűl:
Eltűntenek ifjukor és szerelem,
A vér-teli harcok, a győzödelem.

Fáradtan, elaggva, ez álmaiban
A harc s koszorúk fia él,
S bár álmain a komor ész köde van,
Még lelke busongni kevély.
A sírba letenni ohajtja fejét:
Márvány örökítse s dal üllje nevét.

S hosszú nap után borus éjszaka száll,
Felhőbe huzódik a hold.
Éjfélre a hős rideg álmainál
Felhangzik az őslaki bolt.
Kürt híja ki harcra az ősz daliát;
Végharcra kimenni nem ója magát.

A kürt tova és tova zengve rival,
Rémhangja betölti az éjt.
Megy bátran a hős csatagondjaival,
Érezve veszélyteli kéjt.

Megy zordon utakban a hangok után:
Nagy messze körűle a puszta magány.

S fölzengeni hallja a harc morajját,
A férfiölő viadalt,
Küzdők rohanásit az ércsoron át,
Hall rémületes csatadalt:
Kard, dárda zörömböl, a ló szabadul;
Nagy sebben alélva vitéz ura hull.

A hős tova és tova tévedezőn
A képtelen éjbe halad.
A vérbe borúlt, csata-dúlta mezőn
Elhallgat az éjjeli had.
S rémséges, halotti a csend, a magány
A vad rohanások, a hadzaj után.

Harmadszor kürt riad és szomorún
Véghangja bucsúzva kihal.
S villám sugarában az éji borún
Át rémlik emelt ravatal:
A hős temetőhelye orma felett
Fog bús szobor, a haza képe, helyet.

Sok bajnak utána az agg dalia
Itt békehelyére talál;
Vészes, viadalteli napjaira
A századok éjjele száll.
S míg lelke dicső nyugalomnak örűl,
A hír örök éneke zengi körűl.

1833

Pályalombok
1829-1834

SZAMÁRDIÁK

1

Rajtad ülök, Calibán, „ösmersz-e halálodat, engem?”
Azt hitted, hogy már nem vagyok, és vigadál?
Most majd én vigadok; de te készűlj: utra menendesz!
A Helicon vár - én rajtad ügetni fogok.

2

Meg ne botolj, mackó, botlásodat éri ütésem
Egy, kettő, három - s hát te örökre botolsz?
A sas verjen meg! már én nem győzlek ütéssel:
Vond le magas füledet, még az is egyre boszont.

3

„Mért ütögetsz gazdám, lásd már nem botlom utamban.”
Hogy tehenet loptál, pára te, ütlek azért.

4

„Mért bántasz gazdám, nem botlom hű lovad immár.”
Gondolatot loptál, szolga te, bántlak azért.

5

„Mért vagdalsz uram, ím nyögök, és nem botlom az úton.”
Lelkeket árúltál, bűn fia, váglak azért.

6

„Mért gyilkolsz, gazdám, fejedelmem? lám! hogy iramlom.”
A haza szent, te döféd híveit, öllek azért.

7

„Jaj nekem! elveszek ily sok ütéstől.” Fogsz-e javulni?
„Jaj nekem! elhaltam.” Fogsz-e javulni? „halok!”

8

Költő vagy te is, és velem a Heliconra sovárgasz?
Jól van! menni fogunk, én lovag, és te lovam.

9

Lelkedet add ide? nincs. Párádat? az itt van. - Elég rosz,
Régi lopott jószág, nézd, szamaramnak adom,
Hegyre szamárló kell, és az vagy, el is hiszem ekként,
Én lovag és te lovam, hogy Heliconra jutunk.

1829-1834

(CALIBÁN)

1

Szólni akarsz? hagyd el, csak káromkodni tanultál:
A szent természet borzad, ha tégedet hall.

2

Mégsem csillapodol? mit látsz közeledni, mi zendít?
Fénylő csendes az éj, kelj tova: holdat ugatsz.

3

Koncot adok, gazdád, táplálód, és te morogsz rám?
Rajta! morogni neked, de nekem ütni szabad.

1829-1834

UGRIRA

Megcsaltál, s haragom kezdett lázadni; de már ma
Mentlek, Ugri! csaló nem te vagy: a hited az.

1829-1834

EGY „MAGYAR POESIS” ÍRÓJÁNAK

Énekidet, kérded, hova mérjed? mérd füleidhez,
Úgy leszen éneked is, mint füled, égbe ható.

1829-1834

(TURKAI)

1

Harcoltam veled, és hátadra fölirtam ez alkut:
Én ütök, és te szaladj, vagy te szaladj, ütök én.
S ím én vég nélkül puhogatva törélek azóta;
De te hitetlen vagy, Turkai: hasra esél.

2

AZ EPIGRAMMAI MUSA, AZ ÍRÓKHOZ

Bántani jámbort bűn, de gonoszt nem bántani bűnebb:
Mért üldözlek agyon, Turkai, érted-e már.

H...ÁNYI PÁLNAK

Láttalak a Helicon tetején mászkálni, s türélek,
Gondoltam, neked ott mászni, legelni szabad.

1829-1834

(LIBORCZI)

Ellenségemnek tartod magad, árva Liborczi:
Ellenségben szív, s elme sugárzata kell.
Elméd volna; de nincs, szivedet megtörte az óság:
Csak játékom vagy, bábu te, porba veled.

1829-1834

ZALÁN

1

Már csak futna Zalán, de magad, mázlója, mikor futsz?
Vackorral hajigál, s kerget a Múzsa sereg.

2

Asszonyaid k... ák; daliáid párducok és juh.
Hát te, ugyan mondd meg, szörnyek irója, mi vagy?

1829-1834

SZ...RNEK

Hol volt, hol nem volt, volt egyszer egy Almanach író,
Gyártata képeket is, nézz oda, honnfi, s szaladj.

1829-1834

(BOJSZI)

Bojszi te, mit mívelsz? versekről értekezést irsz?
Jobb, irj verset, ha tudsz; vagy ha nem, ütve se szólj.

1829-1834

(TOLDY S FENYÉRY)

Toldy s Fenyéry ti csak firkáltok hetet-havat össze:
Végre mivé lesztek? por, hamu, - könyvetek is.

1829-1834

(METŐFI)

Baltával jött fel Pindus tetejére Metőfi,
Valljon hány szónak szegte ma bárdja nyakát?

1829-1834

EPIGRAMMÁK

1

Hogy gránátosnak szűlt a természet, örülhetsz:
Járom alatt férjed sorvadoz, nem te, Vicám.
Hogy magyar íróvá tett a boldogtalan ötlet,
Sírj; mert ím rád jő szöszke Apollo, s megüt.

2

Éva szivem! nekitürköztél s ifjakra hadakszol.
Nincsen nadrágod, féltelek, Éva szivem.

3

Vén Amazon vagy már, harcod kezd válni futásra,
Egy menedéked van; küldd ide lányaidat.

4

Mily édes neked a boszuállás, Éva! de megvan:
Könyvet nyomtattál, és ez örökre elég!

1829-1834

(ARANYOS)

Tűzbe veled, te nagyon aranyos, tán tiszta arany vagy?
S tűz kísér aranyat s hát arany-úrfi, megégsz?
Kár érted, de sebaj, hamudat széthordi az alszél,
S a fölszél, lelked béllete, égbe röpül.

1829-1834

(MÚZSA NE NÉZZ IDE...)

Múzsa ne nézz ide, itt úrszéket tart az igazság;
Bottal mér igazat, s jajgat az, ki veszen.

1829-1834

CHL

Régi ruhában jársz, s új szókat mondasz, iróci.
Súgok egyet: vigyázz: béfal a mód-i fiú.

1829-1834

(T)

Rosz fődért remegél, s lábszáron üttelek,
Majd lábadat féltéd, s jól agyba vertelek.
Csodálkozol miért? nagyon szerettelek.

1829-1834

(HOGY MEG NE SÁNTULNÁL...)

Hogy meg ne sántulnál, nyakon ütöttelek,
S te meg sem köszönöd? - Csodállak, s megvetlek.

1829-1834

... VÁRY

Marconglod fejedet s bámulsz, hogy semmire sem mégy?
„Ahol nincs, ne keress” régi s mi drága tanács.

1829-1834

(FÁY ANDRÁSRA)

1

Senkit sem bántasz, hogy senki se bántson, azonban
Mintha nem is böknél, fát, füvet összemesélsz.
S ez nem nagy vétek; de hogy a gáncsokra elájúlsz,
Jól tudom, és ez már - mondjam-e? - légyszivüség.

2

Látom, alatt búkálsz, s örömest ha lehetne, kitérnél
Tarka meséid közt, hogy menedékre találj,
Nem könyörülhetek: a sanyarú sor hozza magával,
Állj ki te is magadért, s halljad itéletedet.

3

Ökreid és szamarid sok jót adnak ki magában,
Egy nagy kár bennök: nyelvök igen hebegő.

4

Színjáték haladást kíván, s ez nálad is így van:
Vígjátékod mász, s hátra megy a szomorú.

1829-1834

ZÓDONYI ÁGNES ÍRÓJÁNAK

Balga te, a szintől, jobb volna, ha messze maradnál,
Ólomeszed nem bír futni az élet után.

1829-1834

UGYANANNAK

Történet maga is történik, színre mi szükség
Hurcolnod, tettet vígy oda, vagy takarodj.

1829-1834

DÖBI

Ólommadár vagy, és röpülni vágynál?

1829-1834

D...G...-RA

Ködben emelkedtél s a köd nimbusz vala fődnek:
Szállj-le, verőfény van - s hajdani nimbus, oszolj!

1829-1834

(EGY KÖNYVNYOMTATÓRA)

(1)

Könyvnyomóvá lettél, oh drága barátom, ügyészből,
S most te szivattyú vagy és satu - kétfejü szörny.

(2)

Piszkos az intézet, a műhely régi; de jobb szó.
Áry! bolondjában nem szabad adni nevet.

(3)

Könyvsatuvá lettél, oh drága barátom, ügyészből,
S ami gonoszt beszivál, rosz satu, most kiadod.

(4)

Intézetté lett a könyvek műhelye? - honnan?
Papja bolondúlt meg, s most neve szinte bolond.

(5)

Csibekorodban is már jól ösmertelek,
S most elefánt volnál? nem félsz, hogy megütlek?

(6)

Intézet más, azt ország állítja, s nemes cél,
Vagy te is ország vagy, s célod is úgy-e nemes?

1829-1834

(AZ EMBERSZÍV ÖRVÉNYEI)

Szívörvényeidet jobban mondhatni gödörnek:
Benne dicső elméd fénye temetve vagyon.

1829-1834

KOVACSÓCZY

Ösmerlek ki, mi vagy, hernyóból pille madár vagy
Ártatlan jószág vagy, de haszontalan is.

1829-1834

(UGROTTÁL; DE AZÉRT...)

Ugrottál; de azért ne itéld, hogy saskeselyű vagy,
Lábaid nem szárnyak, s pitvarod öble nem Ég.

1829-1834

(GŐTHE-UTÁNZÓ)

1

Gőthének szereted magadat mondatni? Legyen hát!
Csakhogy meg ne feledd: német az, és te magyar.

2

Gőthe magából irt, holmit te utána leirtál.
Szólj igazat kérlek, Gőthe, vagy árnya - mi vagy?

3

Árnyék sem vagy egész, csak lába vagy és feje már nem,
Egy vagyon, ami tied, s mindened, a lipeszárny.

1829-1834

(CZINKÉRE)

1

Egy hiba van benned; de igen nagy, Cz...ke barátom:
Ami vagy, az nem vagy, s a haza szenved ezért.

2

Gőzei közt fejedet főnek gondoltam: azonban
Tök vala, s benne kicsin, kék fejü cinke magolt.

3

Medvét táncoltatsz ősz vénségedre, Bohósdi?
Úgy van! bodzasipod tárogat, és te forogsz.

4

Elcsábúlt Irokéz, ha leszen rend gondolatidban?
„Majd ha nem ír többé szél megütötte kezem.”

1829-1834

Y ALGEBRA

1

Y árva betű, régóta gyanús vagy előttem,
Ösmeretlen szám vagy sok kivonások után.

2

A kivonás megvan = kevesebb mint semmi kilenccel.
Y elvesztél, lelked örökre adós.

3

Elsőnek szereted magadat nézetni: mi vadság!
A betürend nyilván ellened adja szovát.

4

Tán visszájáról vagy az első; sánta vagy ott is,
Eltördöste szegény lábodat a sok esés.

5

Annyi esésid után nyughatnál végre, de nem tudsz,
Régi szokásod már, s kedves az, ami szokott.

6

Nem bántlak többé, csak ez egy kérdésre felelj meg:
Amiket állítasz, valld meg, ugyan hiszed-e?

1829-1834

KOLMÁR

1

Kolmár, súgok egyet; de ne mondd meg senkinek: a nyelv
Nem vadkörte, ne vedd görbe fogadra, majom.

2

Pénzedet elviheted, kifizettek, hogy soha nyelvünk
Szent törvényeiről állatok apja ne szólj.

1829-1834

(FELPÉNZELT ERDÉLY...)

Felpénzelt Erdély s nem szolgálsz érte; te ment vagy
Szándékod régen volna; de nincsen erőd.

1829-1834

(TERHES)

Terhes, meg voltál terhelve; de már kiürültél,
Mennykövid elhulltak, s most magad omlol alá.

1829-1834

... VARDYNAK

1

Vardy te, két dolgot bámúlok rajtad erősen,
Elméd vég nélkül füstölög, és tüze nincs.

2

Irt szavaid, mint a mondottuk zagyva beszédek,
Itt fülsértő vagy, Jankui! ott szemet ölsz.

1829-1834

Y

Holt betüket szaporítsz magad élő ép betű: mondd el
Oly sok idétlent hogy szülhet egy édesanya.

1829-1834

A „KÜLÖNC” FORDÍTÓJÁNAK

Mimili

Honnom, a hálátlan rég sírba taszíta, s nyugodtam,
Mért fordítál meg, balga te, szörnyü magyar?

1829-1834

(POSZESZTI)

Legjobb költőnek méltán mondhatni Poszesztit.
Ő hétszámra, ha kell, meg sem akadva hazud.

1829-1834

CALIBÁN. FELELET

Calibán

Tisztelj csak titkon: nyilván ha teended, irígyek
Kelnek föl, s szivemet megkeseríti dühök.

Felelet

1

Félsz Calibán, hogy majd fölkelnek irígyeid? Egy sincs:
Aki gyülöl, bünödet gyűlöli, s az nem irígy.

2

Vagy tán gondolnád, hogy van mit irígyleni rajtad?
Gondolatod sem jobb, mint magad: égni való.

3

Lelki tehetséged, véled, hogy volna? Gonoszra
Van, véljük mink is, s ott is az ostor elér.

4

Úgyde talán híred méltó, hogy irígye szülessék?
Megvan! híredet a tolvaj irígyli, nem én.

5

És neved? Oh attól jött marhadög árva hazánkra,
Emberek is hulltak: átkokat érzi neved.

6

S így mindössze MAGAD vagy irígylés tárgya? ha volnál,
Sem vagy már magadé: ördögök étele vagy.

7

„Hah hát szánakodó sem fog síromra borulni?”
Gyűlöltünk; halj meg! s akkor - utálni fogunk.

1829-1834

(TÁRNOK)

Kecske lovat hajtál, s magadon jöttél ide, Tárnok.
Tűrünk, szökdelhetsz; tétova, csak ne mekegj.

1829-1834

(ASPÁZIA)

Jókor elért a sors, gyönyörű Aspázia, téged,
Halni mernél önként, s az felakaszta előbb.

1829-1834

(GÖDÖR JÓZSEF)

1

Élve halál vagy már gödrök szörnyebbike, József,
Két Laurát nyeltél, s most fuladozva hörögsz.

2

Mese, mese, mi az? tégy hozzá, kisebb lesz,
Mese, mese, mi az? végy tőle, nagyobb lesz.
Felelet, az gödör, magában semmiség:
Levegővel torkig megtöltött üresség.

3

Felszedted Helicon szemetét, nagy száju gödör te,
Már nem vagy; de szemétdomb marad emlekedűl.

1829-1834

(ÖKLELGETSZ, BOCIKÁM...)

Öklelgetsz, bocikám, kis tülköd hány napi valljon?
„Szarvam előbb született, mint magam, olyan öreg.”

1829-1834

(A BUTASÁG NEKED...)

A butaság neked oh széljós, felséges ajándék,
Ön - nem - tudva botolsz, s ütve nem érzesz ütést.

1829-1834

(JÓ ÜTI-KOS LENNÉL...)

Jó üti-kos lennél, van hozzá szarvad elég nagy,
Kedved szinte nagyobb, - nagy baj, hogy agg ürü vagy.

1829-1834

(BOTLOL, SZÜRKE...)

Botlol, szürke, ne tudd, üt gazdád érte, ne érezd,
Mindenből kisegít örököd - a butaság.

1829-1834

(SZÓKÖNYV-ÍRÓ)

1

Váraszendítő, te harangok gyáva huzója,
Szókönyvet faragál, s tudsz-e beszélni magad?

2

Cukmist, és mismást keverél a honni szavakhoz,
Számkivetésbe, szavak! pórkalodába, paraszt.

1829-1834

KENYÉRMEZEI DIADAL IRÓJÁNAK

1

Bors, ha Kenyérmezejére botolsz, s még kedves az élet:
Meg ne maradj színén bátorok hamva fölött;
Ellened ott minden sírjával feldobog a föld,
S rád villámlik az ég, gyáva, szivetlen iró!

2

Mint bizonyos dolgot, látom szép végedet, oh bors,
Bors vagy, megtörnek, s tokba vetend az inas.
Ott valamely tátos német tévedve beszippant,
S roppant sírhalomod rengeteg orra leszen.

3

Embereid, mint a fűszál, elhullnak a harcon,
Kár értök: kétszer halni mi szörnyü halál.

1829-1834

(EDVI)

Edvi, komor sanyarú múzsád jobb volna bagolynak,
Már régóta huhog, s senki sem áldja szovát.

1829-1834

PÖRKEZDŐ

Híres nagy pörnek te valál kezdője, Holéczy.
Tudnillik: magas a tölgyfa, s te makkja valál.

1829-1834

(FOJNI)

Fojni Fehérvárról hírdettél, földi, egy írást,
Hadd folyjon, ha mocs-ár, sárvizetekbe való.

1829-1834

TÜNDÉRVÖLGY

Ilyen verseket a nem igen bölcs kántor is irhat:
Nem mindig jobb a régi, ha zrínyies is.

1829-1834

(KIS SAMU)

Nagy ajtón Kis Samu megy a palotába,
Egy rozzant bőgőben megbotlik a lába,
Nagyot jajdúl hozzá, s kész a magyar ének.
Szabadság istene Árpád nemzetének.

1829-1834

VÁSÁRHELYI

Magadat nem érted, s mások értenének?
Semmi! ezért tetszél egy öreg müvésznek.

1829-1834

MÁRÉ VÁRA

Máré vára, dagadsz, szólj, ily iszonyúra mi pöffeszt?
„A tengernyi pityer s a zivatarnyi sohaj."

1829-1834

(HÁT TE DEÁKÚL IRSZ...)

Hát te deákúl irsz, Cicero szolgája, s dicsekszel,
    Hogy híretlenből hirre viszed honodat?
Nem te vagy a kezdő, már jobban, s mennyi! matyó szólt:
    Rajtad, olajt vesztett a haza, - kába madár.

1829-1834

HÍRES MAGYAR - NÉMET KÖLTŐ

Merre van a te hazád, vendég szózatnak irója?
    Kedves-e áldozatod és kik az isteneid?
Bujdosol és nem fogsz, boldogtalan, érni hazába;
    Akit imádsz bálvány, füstbe megy áldozatod.

1829-1834

(THEWREWK VIRÁGRÓL)

1

„Van neked is hydrád" így szólsz hizelegve Virához.
    Van! Te vagy az sziszegő, ostoba, tökfejü szörny.

2

Hogy mered a tisztes nyelvhőst illetni, Virágot?
    Sári szarándok vagy, menj tova, borjut imádj.

1829-1834

SALAMON

1

Egy Salamont irtál, s kettő lett végre belőle,
Első a békekötő, második a szaladó.

2

Mint a jó öregek, játszíni személyeid, olyak:
Tenni nem érnek rá a szavak árja miatt.

1829-1834

(MÉG IFJÚT, S SZABADOT...)

Még ifjút, s szabadot szeretett egy furcsa leányka,
Muzsád volt, s amit súg vala, kedvemelő,
Most pör gondja sötétít el, s a furcsa leányka
Futva fut, oh Verbőcz közkatonája, tüled.

1829-1834

CALIBÁN A FESTETŐ

1

Mint urat és szolgát egyiránt beköp a csunya légyfi,
Úgy te határ nélkül fösteted emberidet.
Engem is, oh gyávát! le tudál festetni, s azóta
Képem, a kárhozatos máz, hazajárva ijeszt.

2

Festettél, most majd én foglak festeni: ülj meg.
Érdemet is tettél, s a munka kölcsön esik.
Itt szemed, itt orrod, füleid, két barna vitorlák.
Itt szád, mint barlang tátogat, és tüzet ád,
S gyomrodban forr a rágalmak mérge; de ím itt
Szarvad is, ördög vagy Turkai; én szaladok.

1829-1834

GONDOLATOK A NAP ALATT

„Gondolat a nap alatt” munkádnak címe. - Ne tréfálj.
Bujj pad alá vele, s lesz gondolat a pad alatt.

1829-1834

BÚSTELEKYRE

Hát te magadka vagy itt illat s szín nélkül az ormon?
Hervadj el, nem kér senki is, árva virág!

1829-1834

HANDABASA

1

Handabasa
Kinek nyavalyás az hasa,
Annak jó az Handabasa. (Pon. Thewrewk)

(A magyar gazdasszony Thewrewkhez:)

Étellel kínálsz, s azt mondod: jó nyavalyásnak.
Éh vagyok, és nem kór: edd agyon étkeidet.

2

Költőt gondoltam benned lappangni: azonban
Kontár orvos vagy: verseid Handabasák.

3

Elméd elrontád sok idétlen gondolatokkal:
Vondd el az írástól, s adj neki handabasát.

4

Vaj nagyon eltévedt, aki téged monda baromnak,
Négykezü állat vagy s ős nevezetre majom.

1829-1834

(EBIHAL)

Hal nem vagy, lábaid vannak, nem béka is: a fark
Mást mutat, oh ebihal! úgy-e hogy az vagy? ugass.

1829-1834

(CSÉPLŐ)

Cséplő, csépelhetsz; de ha meggyujt lángja dühömnek,
Lelkedet, a k... át megsütöm: óva mozogj.

1829-1834

Y

(1)

Pört vesztél magyarúl, most kárálsz benne deákúl
S páva kiáltással töltöd el a levegőt.
Ujat mondasz-e? nem; de valót tán s ékesen? ah nem.
Hát mi bajod? halljad Bernola, vén kofa vagy.

(2)

Hát külföldre szaladsz s ott koldúlsz végre deákul
S amit vesztél itt, megnyered, úgy hiszed, ott?
Vert fi vagy, a külföld, hogy győztél, nem hiszi, kékes
Hátadon irva van a krónika: tudja ki vagy.

1829-1834

HANDABASÁK

Handabasát neki a nyavalyásnak: régi betegség
Bántja fejét, s gyomrát, vess neki handabasát!
Handabasát neki, hogy zavaros feje ostobaságtól,
S hogy szive megromlott, adj neki handabasát!
Handabasát neki hogy mérgében szinte megőrűl,
Hogy nem tud, bár kész, ártani: handabasát!
Handabasát neki hogy nem szégyenl verseket írni.
S hogy cudarok minden versei: handabasát!
Handabasát neki, hogy minden jámborra haragszik,
S hogy minden rosznak pártosa: handabasát!
Handabasát neki, hogy némuljon örökre s a szégyen
Ölje meg őt s minden bűneit, handabasát.

1829-1834

(MAGYAR KÖLTŐK)

Firkáltunk, bár senki magát nem törte nevünkért,
S váratlan belepénk verssel az ősi hazát.
Pénzen vett szerelem gyönyörünk most s pénzen adott bor,
S árához képest ez fanyar, az keserű.
Tudnillik szűken fizetett a nemzeti múzsa:
Oh kétségbeesés, hol marad a te torod?

1829-1834

AJÁNDÉKOK SZEMERE PÁLNAK

Muzárion. Új folyam. I. füz. 411-461.
Amin rég vajudál, nagy kín közt végre kinyögted,
Szíved alatt hordott szófia gyermekedet;
Béna, vak, és koldús minden tagjára szegényke;
De te örülsz, neked ő szép, deli, mert a tiéd.

Muzárion loco citato
Zűr vala gondolatod, de leírtad s mely csoda! most már
Benne külön látunk: *szárazat és vizeket*.

Hová tavasz, te szép korunk vezére...?
Megfoganál, dagadott a bérc s már szinte nevettünk,
Cirmos egér, rajtad, s árva te! - benn rekedél.

Megint Muzárion
Muzárion magtár, nyelvünk magtára, de benne
Búza, vadóc, konkoly, gyér sürü rosta alatt!
Értetlen kasznár! minek a gazt hordani tárba?
Tisztát gyüjts csak, amazt szórd ki, szemétre való.

Az ostor beszél

Most ez elég, vedd jó néven, ha megostorozálak;
Elkoptam, de nyelem megmarad, óva örülj.

Sz...P...K

Élnél vagy halnál, jó volna; de közbe szorultál,
S most tested teng még: lelked örökre kihalt.

1829-1834

B..... PÁLNAK

1

A balkéz embert szokták volt híni balognak,
Névre s egész ember súlynyira vagy te balog.

2

Felfúttad magadat s dudaszóval járod az útcát,
Jaj ha kezemre kerűlsz, gőg duda, jaj teneked.
Addig nyeggetlek, tudom azt, hogy a krími tatár is
Szánni fog ordítót, vagy kacagásra fakad,
Végre lókadtan fogsz mint hitvány bőrke heverni.
S hátlapodat Berei szántja be verseivel.

3

Nem keserű galacsot, porló tejcukrot ajánlok
S benne kicsiny gyógyszert, a beteg észre hatót.
Nyeld be s ha gőgödből harmincad napra kigyógyúlsz,
Mondd el apádnak, hogy díszlik az új tudomány.

1829-1834

TÍZCSAPÁS IRÓJÁNAK

És te csapást költél? te csapás magad, a legerősbik,
Melyet nemzetnek küld boszujában az ég.
Itt pénzért a hiút, ott ingyen fested a jámbort,
S képe helyett eladod, bűn katonája, magát.
Végre pedig - könyörülj Musák szent istene - verselsz!
S rettentő roszak versid - o mennyi csapás!

1829-1834

UGYANANNAK

Sáska, legyek bánták, szunyogoknak serge, sötétség
A Farahó népét s békahad, éji gyilok;
Sáska, legyek, s a többi veszély, éjfélnyi sötétség
Vagy te az országon csak magad ennyi csapás.
Menjetek, ah, valamerre lehet, költözni, zsidónép!
Csak vigye tőlünk e szörnyet el angyalotok.

1829-1834

RUMYNAK

Mit tótúl gondolsz, elmondasz konyhadiákúl,
Rosz német nyelven végre lenyomtatod azt:
Tartson meg tova is bölcs szándékodban Apollon,
Tőled egy új Bábelt várhat az emberi nem.

1829-1834

A HONTALANNAK

Még egyszer te nekünk nem kellesz, nagy nevü író,
Nem vagy az isteneké, nem vagy az embereké;
Embereké nem, mert nincs honnod semmi hazában:
Isteneké nem, mert két szivü, két hitü vagy.

1829-1834

CSAPLOVICSNAK

Gázoltál szent hamvain a nemes éltü VIRÁGNAK,
S nagy szavait törpén, törpe, hazudtad elénk.
Élni fogandsz, de gyalázatodúl, a lelkes öreggel;
Tiszta virág volt ő, s ronda te, pókja levél.

1829-1834

SZEPYRE

Elhajlál s a hazát kész volt megsérteni nyelved,
Mellyel imént buzgó s jó akarója valál.
Várd el díjaidat! keserűn fogsz érte lakolni:
Főpap az ember előtt, ember az isten előtt.

1829-1834

PAPP GYÖTRELME

1

Hagyjátok színjátékot firkálni az embert,
Ah szomorúbb az, mint kellene, sőt nyomorú.
S hagyjátok *visszhangzani* őt: buta és siket a kő,
Visszafelel, bár nem tudja, nem értheti mit.

2

Viszhangot bámulsz? ne csodáld, még a kutyabőr is
Visszadobog, ha verik s holta után is ugat.
Aki dobolni tanúl, jőjön döngetni az ekhót,
Jól pereg és hangos, csak veresége legyen!

1829-1834

T.....Y

Mikre nem ád isten költőnek semmi hatalmat?
Pénzre s ha bőven van, józanon élni vele.
Ezt te tudod, s mégis kinevetsz, ha jogunkra vigyázok,
Fát vágsz, jó lélek, ten kicsi fészked alatt.

1829-1834

ÉLET, UDVARDYTÓL

Sok jó van benned, ki tagadná? sok vagyon új is:
Ám koszorúd nem tölgy, petrezselemke-füzér.
Bámulsz? jól érts meg: Munkádban mind ami új, rosz,
S mind ami jó, másé, és csak orozva tiéd.

1829-1834

Kisebb költemények
1834-1855

(ÓVA SIESS MAGYAR...)

Óva siess Magyar, a tűzhöz kell állhatatosság.

1834. május

(RAJTA LOVAG!...)

Rajta lovag! ki serényen fut, kergetni is első.

1834. május

A KÉT POLITIKUS

ELSŐ
Ötödször: ő volt, aki lábait
Kirakta a gyülésnek asztalán,
Mintegy jelentve, hogy lábával is
Tud annyit, mint a többiek fejökkel.

MÁSODIK
Csak azt szeretném tudni...

ELSŐ
Negyedszer: ő volt, aki vítatá, hogy...

MÁSODIK
Nem foghatom meg...

ELSŐ
Ő volt, aki bölcsen megmutatta, hogy
Nem minden ember, ember.

MÁSODIK
Csak azt kivánnám tudni, vajjon én is
Olyan nem-emberféle vagyok-e?
Mert már, ha nem vagyunk mind emberek,
Alig hiszem, hogy én is az vagyok.

ELSŐ
Oh ő nagy ember!

MÁSODIK
Ember is, nagy is!
De légyen úgy, én inkább nem leszek
Ember, csak ő oly, szörnyü nagy legyen.

S mig így beszéltek a nyilt ablakon,
Látatlan kézből, mint egy-egy terítő
Oly óriás újságok hulltanak,
Elállt a szó a két bölcs ajakán.
S az ösztövérebb már nyelé mohón
A csalfa hírek zagyvalékait.
Tapasztalt szemmel mind a főbbeket
S az érdekesbet válogatva ki.
De a pohos, mint gőböly a mezőn,

Legelve mászott a nehéz betűkön,
S nem válogatva jót és érdekest,
Mi csak szemével összetalálkozék,
Tücsköt-bogárt mind összeolvasott,
Míg végre buzgósága elnyomá,
S dacára Pedro s Miguel hadának,
Kik egymást még javában öldösék,
S dacára minden Jackson s Ibrahímnak
Hallatta vastag horkantásait,
Egyszersmind megmutatva, hogy halál
S álom között, bár testvér-gyermekek,
Csak fül szerint is szörnyü a különség.

1834 ősze

A HONTALAN

Járatlan útakon ki jársz,
S keblet viharra, vészre társz,
Örömtől idegen,
Ki vagy te bánat embere,
Mi sorsnak üldöz fegyvere,
Hogy bolygsz vad bérceken?

„Hagyj bolyganom vad bérceken,
Hagyd dúlni a vészt keblemen:
Én bujdosó vagyok;
Kietlenb itt e puszta szív,
Zajosb a vész, mely benne vív:
Fájdalmim oly nagyok.”

Tán dús valál és kincsedet
Elvette ádáz végzeted,
S most ínség szomorít?
„Dús voltam s dúsnak lenni jó,
S ínségem most oly szívható;
De ez nem tántorít.”

Két név előtted szent talán;
A hű barát és hű leány,
És ők elhagytanak?
„Pártos barátság, szerelem
Földön legkínzóbb gyötrelem:
Ők híven haltanak.”

Kihaltak ők? tán gyermeked,
Szép hölgyed, minden örömed,
Emésztő sírba szállt?
„Mind sírban amit szereték,
De a szív mély s nagy menedék,
Elnyögte a halált.”

Te tűrsz, bár kínod súlya nagy:
Tán a becsűlet rabja vagy,
S neved gyalázva volt?
„Gyalázva minden címerem;
De azt hazámért szenvedem,
S ez rajtam drága folt.”

Hah számkivetve vagy tehát,
S melyért vérzettél, ten hazád
Sujt kérlelhetlenűl?
„A számüzöttnek honja van,
S bár szenved ő s boldogtalan,
A nemzet él s derűl.

A nemzet, melyhez tartozám,
Kiirtva, s vérbe fúlt hazám
Többé fel nem virúl:
Engem millióknak veszte nyom,
Egy nép halálát hordozom
Keblemben ostorúl.”

1835

KEMÉNY SIMON

1

A kém

Gyilkos haraggal tört utat,
S fut lesbe csalt Hunyad;
De társa vesztett harcmezőn,
A püspök elmaradt.

Erdélynek, oh Maros! vized
Gonosz vendéget hoz:
Szent-Imre lejtős oldalán
Mezet bég sátoroz.

S Mezet bég szörnyü sátorát
Nem ékesíti hold:
Ormán a püspök szent feje
S egy véres dárda volt.

Körűle tenger zagyva nép,
Szilaj gyönyör szivén;
De benn tanács ül, a magyar
Romlását esküvén.

Végzésök: „Essék Hunyadi!
S Erdély utána kél:
Erdély lesz megdőlt nagy fián
A vérző szemfedél!

Ötezren, ismert bajnokok
Csak rá vadásszanak;
Mióta harc van, ily nemes
Vadat nem fogtanak.

Jutalmok halva török üdv,
A húri-lakta menny;
Mig élnek, Erdély kincsei
S hír minden nyelveken.”

S idézve szög Hafiz belép,
Halvány, beteg legény;
Levert ifjúság bágyadoz
Meghajlott termetén.

Fölnéz; de gyorsan elhaló
Szemlángja tétováz:
Boldogtalant olyannyira
Kinozza testi láz.

Majd szólni kezd s így rebegi
Fáradtan szózatit:
„Kivántad, oh kegyelmes úr!
Leírnom Hunyadit?

Leírom őt s a gyermek is
Ráismer szóm után:
Rab voltam nála évekig,
Szolgáltam udvarán.”

S lefesti arcát, termetét,
És szürke ménlovát,
Melyen vezérli hadait
Véren, halálon át;

A fegyvert, mellyel karja sujt,
A hollót paizsán,
S mind, ami rajta feltünik,
Rettentő a csatán.

De nemcsak arcát, termetét,
De nemcsak ménlovát,
Lángszózatokkal írja le
A ritka hőst magát;

Villám gyanánt mint terjed el
Nagy lelke táborán;
Mint jár előtte rettenet,
Pusztúlás nyomdokán;

Szemének harci őrtüzén
Mint gyúlnak ezerek;
Ha szól, szívrázó hangjain
Mint éled a sereg.

Majd fővezér, majd közvitéz,
Rengetve buzogányt,
Mint öldököl, mint veszti el,
Kiket halálra szánt;

A nemzet mint lesz általa
Egy szívvé, nagy s merész;
Mely a csatákra feldobog,
Mely élni, halni kész.

S megy, mint lerontó zivatar,
A kis, de bátor had;
Közöttök a harc istene,
S ez isten ő, Hunyad!

S amint Hafiz így közre szól
S mindinkább lángba jő,
Feléled elhalt ízein
A vele szült erő.

Kinyúlnak izmos tagjai
A hallgatók felett,
S betölti szálas termete
A sátorszegletet.

Harsogva zeng, mint hadi kürt,
A szózat ajkirúl;
Szemében rémvilág lobog,
És arca felpirúl.

S Mezet bég sápadt, mint halál,
Merően néz körűl,
S egy bátor arcot nem talál
Oly sok vitéz közűl!

De mind, ki látta Hunyadit
Dúló hadrend előtt,
Döbbenve ismer rá: Hafiz
Oly hűn rajzolta őt.

Majd kór Hafiz felé lövel
Gyanús pillantatot;
De ő a nagy sereg között
Többé nem láttatott.

A hegytetőre vágya fel
Enyh s tiszta lég után.
Felment, s fej nélkül ott lelék
Jövő nap hajnalán.

Őt vélte mindenik; de ő
Nem volt a fejtelen;
Utána csúszván Ali Kurd
Ráismert egy jelen.

S dühös csatától zenge fel
A puszta rengeteg:
Két ellenséges ismerős
Halálra küzdtenek.

És Kurdot ő gyilkolta meg,
Kurd a vér-fedte holt:
Az ál Hafiz, magyar fiú,
Hunyadnak kéme volt.

2

Kemény háza

Mely ritka szerencse,
Mely isteni kéz
Áldott meg örömmel,
Oh ifju vitéz!
Tisztelve dicsőnek
Ismére hazád,
S most ős lakod éden,
Mely kéjeket ád.
Tündökletes arccal
Szép hölgy jön eléd,
És hoz puha karján
Egy kis csemetét.
A nő maga gyöngyház,
És gyöngy a fiú.
Boldog szerelemnek
Mily szép koszorú!
„Nem hal ki tehát
A bajnokok ága,
Bár harc mezején
Elhulla virága,
Sok hősi Kemény.
Irtózatosan
Fenntartja magát
Új sarjaiban
A régi család.”

Hő érzelem árja fogadja Keményt,
A harcokon honnit a honn jövevényt,
S keblére, csatái sebeinek irúl,
Hölgyével egy ég magas üdve borúl.
És csendes a ház, az örömteli lak,
Távolba nem érik a harci nyilak;
Kőszirtok örök tövü szálainál,
Elzárva, fedezve, magányosan áll.
Mormolva köszönti a bérci sió,
Zúgása szelíd nyugalomra hivó,
S míg rengetegin zivatar rohan át,
Rá védve tekint le az agg Retyezát.

S ő ott a gyönyör teli kútfejinél,
Mint férj s atya mennyire boldogan él!

Mért mégis az arcon e néma ború,
Felhői között mire érik a bú?
Lelkére mi rémletek árnya vonúl,
Hogy felriad álmai karjaiból?
Mért hölgye szelíd ölelése helyett
Nyujt durva vitéznek orozva kezet,
S hozzája titokteli éjfeleken
Véralku felett tanakodni megyen?
Oh szent haza! érted ez aggodalom,
Mely nem hagy örűlni a szűz karokon:
Éretted az égiek asztalitól,
Hol szüntelen örömek éneke szól,
Szent isten imádatos arca elől,
Bár ülne sugárai jobbja felől,
Fölkelne a honfi s dicső nevedért
Eljőne csatáidon ontani vért.
S esküdve az alku az égbe megyen:
Nagy Hunyadi bajnoki címeiben
Fog küzdve kiállni a síkra Kemény,
S vagy győzni vagy esni a hír mezején.

3
Az ütközet

Ompolynak árjai vérben hempelygenek,
Csatázva partjain huzódik két sereg.
Egyik hazát hagyott, hogy dúljon idegent,
Másik belföldi had s csatái tárgya szent.
Eljöttek oldani rabláncra vert rokont,
Szivökben a boszút hordván s a drága hont.
S tovább tovább megyen téren, tetőn a had,
Holtakkal hintve a virító tájakat.
Leggyilkolóbb csata az Őrön mennydörög;
Ott egy zászló körűl küzd számtalan török.
A hollós pajzsu hős szemközt s székelfiak,
S vad ellenségeik sok ezren hullanak;
De új ezer fedi a véres harchelyet,
S tovább tovább dühöng az ádáz ütközet.

Most egy merész lovag tajtékzó paripán
Száguld a hős felé, átkot s dühöt fuván:
„Így, gyilkos Hunyadi, nyitom meg szívedet;
Miattad ősz apám a varjak étke lett.”
S egyszersmind elröpűl a dárda keziből:
A hős jobban talált s ő szörnyet halva dől.
Majd jő egy óriás; halálfej címere,
Jelűl, hogy halni kész, ha nem győz fegyvere.
Hogy nemcsak nézni jött kitűnik termetén:

Borzasztó látni őt a vértől feketén.
S nem szól, de buzogányt forgat halálosan
S a hollós hős előtt két bajnok ölve van.
Már fennyen cseng vasa a hollós paizson
S örömsivalkodás zeng a vad ajkakon;
De visszavág a hős s a szörnyü fej lehull;
Rémítve görg alá az Őrhegy ormirúl.
S ismét egy új vitéz s ismét egy új halál:
A hollós vértü hős párjára nem talál.

S amint tovább-tovább zajong az ütközet
S mindinkább hull a nép az őri hegy felett,
Im újra sor nyilik, s szép mint a nap fia,
Előszáguld heven egy ifju dalia.
Bámúlva néz körűl, a hős előtt megáll
S kezében meghajol a zászlós kopjaszál.
„S régóta - így beszél - kereslek, oh Hunyad,
Jó sorsom engedi meglátnom arcodat.
S látom véres kezed munkáit: iszonyúk!
Tanúim, hogy te vagy, s hogy a hír nem hazug.
De hogy nem rettegem kezedtől a halált:
Im vedd, s ha úgy lehet, kerűld e kopjaszált.”
S egyszersmind nekihajt a két hős könnyedén:
A hollós hős alatt átszúrván dől a mén;
De Ferhád elesik, szivében kelevész,
S fölötte áll setét pajzsával a vitéz.
S szól: „Hős fiú, korán enyészik életed.
Mondd meg, kinek hagyod átadnom fegyvered?”
Ferhád nem válaszol, de szól hörögve még:
„Mezet bég, jó apám! intettél, nem hivék.
Eljöttem vakmerő meglátni Hunyadit,
S többé nem látom ah honom határait!”
S Mezet bég ott leli lélektelen fiát,
S keblén kétségbesés lángtőre nyilal át.
De hősileg felejt fájdalmat és halált,
Buzdítva vág elé s harsogva felkiált:
„Most, most van alkalom Hunyadra rontanunk.
Erdély mienk, ma van a legdicsőbb napunk.
Most, rajta ozmanok! fel zászlót s kardokat.
Halállal en fiam dicsően tárt utat!”
Igy szól s félszáz ezer ordít s rohan vele;
A székel fut; kevés, kit kard nem sujta le,
S vérében ott a hős a hollós paizs alatt,
Ajkán s szivén haza a végső gondolat.
S Mezet bég felkiált:” Mienk a diadal!
Erdélynek napja húnyt Hunyad csatáival.”

S már indúl végzeni a meghajolt csatát,
S száguldva vezeti vérszomjuzó hadát.
Már szerteszét rabol s pusztít török, tatár,
S csak egy magyar ha áll, mely még csatára vár;

De ez bizton halad, nem enged semmi tért,
S fenn zengi: Hunyadi! s mindnyájan Hunyadért!
S Hunyadra csakhamar ráismer a török,
Amerre kardja vág, szózatja mennydörög.
Mint villám terjed el nagy lelke táborán:
Előtte rettenet, halál van nyomdokán.
S dicsően győzni száll a kis, de bátor had,
Velök harc istene, s ez isten ő, Hunyad!
Mezet bég véresen borítja a mezőt,
Fiával itt talál nem díszes temetőt.
Gyérülten omlanak vert hatvanezrei:
Őket téren, tetőn magyar had kergeti.
De ott fekszik Kemény a hollós vért alatt:
E nagy, dicső napért ő volt az áldozat.

4

A sír

Elmúlt a harc, a hon szabad;
Sírjában a hős ott szunyad
Az ádáz nap után.
Felette ifju hölgye van
Setét hajának gyásziban;
Oly szép, oly halovány.

Fájdalma szókra nem fakad:
Tőr benne minden gondolat,
Az érzemény halál.
Bújával semmi föl nem ér,
Csak ami nincs, a vesztett férj
A por lakóinál.

Elmúlt a harc, a hon szabad:
Vezéri díszében Hunyad
És bajnok társai
A sírhoz jőnek komoran,
A harc setét ruháiban
Végbúcsút mondani.

„Helyettem, óh nemes barát,
Elestél, s mentve lőn hazád.
Dicsőn és szabadon,
Ha él, virágzik nemzeted,
Az véren váltott érdemed:
Örök hír hamvadon!

Vedd ím vezéri díszemet,
Melyet jelessé tőn kezed,
Vedd esküm zálogúl,
Hogy e hon - és e nemzetért
Ontok pogányban annyi vért,
Míg holda elborúl.”

Szólt, s minden szónak hangiban
Törökjaj s harc dörgése van
S nem gyáva fájdalom.
Majd meghajolt a sír fölé,
A zászlót, pajzsot föltevé
S kidíszlett a halom.

Utána mind a bajnokok
Lerakják sorra paizsok
S kél zordon ravatal,
Setét kopjákkal lobogó,
Tört fegyvereknek villogó
Rémes pompáival.

S miként jött, vissza komorúl
Huzódik a had s elvonúl
A mélyebb gyász elől:
A bús hölgy még ott térdepel;
Őt semmi zaj nem kelti fel
Nehéz gyötrelmiből.

„Dicső volt ő hajh! s odavan!
Oly ifjú még, most szótalan,
Oly hű volt, most hideg.”
Ez, amit a hölgy nem feled,
Ez, amit vissza nem vehet,
S fájdalma rengeteg.

Ott csügg a síron egyedűl
Gyászfűzként, melynek mélyen űl
A földben gyökere.
Ott hullnak néma könyei,
S szivét mindinkább vérezi
A gyilkoló csere.

Elmúlt a harc, a hon szabad
S kiket bilincsre vert a had,
Veszendő honiak,
Nő, gyermek, ifjú s agg öreg,
Egy tízezernyi nagy sereg,
Most visszaszállanak.

Kiket barátság, szerelem
Kötött s ért búcsú-gyötrelem,
Kétszerte kedvesek,
Most újra egymást ölelik,
Egymásnak arcán könyeik
Ragyogva ömlenek.

S Erdélynek völgyén, halmain
A tízezernek ajkain
Felzeng a háladal.
Fel a magas mennyekre hat,

Betölti a mély sírokat
Megrázó hangival.

„Igen! mindünkért halt meg ő!”
Szól illetődve most a nő
S a sírról felriad:
„Örűljön, aki mentve lőn,
Áldás a sírban pihenőn:
Erdély megint szabad.

Ne lássa senki gyászomon,
Midőn derűre vált a hon,
Hogy még van fájdalom:
De titkon én e gyászomat,
Míg fájdalomtól megszakad,
Szivemben hordozom.”

1835

A RABLÓ

Vitorlaszárnyakon
A sajka elröpült;
A sajkán gazdagon
Ékes menyasszony ült.

Menyasszony, ifjú s szép,
De vőlegénytelen,
Orozva vitte őt
Rabló vad tengeren.

A rabló szótalan
És zordon férfi volt,
Csak nem, midőn a bús
Fogoly felé hajolt;

Szelíd és csapodár
Ohajta lenni ott;
De látszék rajta, hogy
Bár kért, akarhatott.

S szilaj fájdalmiban
Borzadva kebele,
Az elszánt ifju hölgy
Átokkal felele:

„A tenger habjai
Nyeljék el fejedet,
Rabló, ki rám vetéd
Átkoztam kezedet.

A tenger szörnyei
Tépjék el testemet,
Ha nálad valaha
Felejtem férjemet.”

S a parton, mely felé
A gyors hajó repült,
A halvány homokon
Két játszó gyermek ült.

Csigákból hallgaták
Tenger zugásait;
A rabló megörült
Így lelni fiait.

„Apám!” kiáltanak
Szemlélve a hajót,
„Hoztál kardot nekem
S édes piros bolyót?

Hoztál-e büszke mént
És mézes kenyeret,
Zengő arany madárt,
És cifra szekeret?”

„Asszonyt, egy ifju nőt
Hoztam közétek im;
Kérjétek őt anyúl,
Kis árva gyermekim.

Kérjétek, ápoló
Hogy légyen ahelyett,
Ki föld alatt korán
Lelt gyászos lakhelyet.”

S a fürge két fiú
Most föltekintenek;
De a rég várt anyán
Nem jóra sejtenek.

És súgva szól egyik:
„Apám! a hölgy beteg;
Nézd, arca halovány
És tagja reszketeg.

S keserve a beteg
Csigának drága gyöngy:
Anyánk szemében is,
Nézd, fagyva áll a köny.”

*

Kietlen szomorúk
A hölgynek napjai,
Rémséggel iszonyúk
Éjének álmai.

Csak gyilka űzheti
Rablója ostromát,
Ki kérni megszünék
S erőszakosra vált.

„Vagy tőlem hű s örök
Szerelmet elfogadsz,
Vagy nálam zordonabb
Gazdának kezet adsz.

Hazádtól távolabb
Térithetetlenűl,
Áron bocsátlak el
Vad úrnak örökűl.”

Haraggal így beszél
A zordon, s vízen át
Folytatni távozék
Embervadászatát.

*

Egy kis sziget fokán
A rabló háza van,
Magas sziklák alatt
Sugár fák árnyiban;

Álmokba ringatott
Szél s hab zugásinál,
De fel-felriadó,
Ha szél s hab víni száll;

Előtte a vizek
Végetlen árjai:
Ah oly végetlenek
A rabnő kínai.

Ki adja vissza őt
A szívnek, melyre vágy?
Hajh dúlva s messze van
A szűz menyasszonyágy!

Ki oldja meg nehéz
Sorsának láncait,
S a még sulyosbakat,
Jövője gondjait?

*

A tenger sivatag,
Halottan áll a part;
Nem tudni, szép időt,
Vagy vár-e zivatart?

A csüllő sír, csapong
A puszta habokon;
A hölgy elszántan ül
Egy lenge csolnakon.

„Vagy élek, vagy lelem
Habokban síromat,
De visszaragadom
Rablómtól magamat;

Megváltom eltiport
Szerelmem eskeit.
Mindenható! vezesd
A hűnek kezeit.”

Indúl, elmenne s ah
Rendítő látomány!
A két fiú szalad
A távozó után.

Kezét nyujtván egyik
Eseng oly szívesen:
„Vígy, oh vígy minket is,
Sétálni tengeren.

A tenger szép özön,
Szellője lengeteg,
Tündöklő habjai
Oly lágyan rengenek.”

De könyben elborult
Szemét a második
A nőre szegezi,
S ekkép rimánkodik:

„Ne menj el, oh anya,
Vagy vígy el engemet.
Ki ád nekem, ha mégy,
Jó szót és kenyeret?”

A megszánt két fiút
A bús hölgy felszedi,
Alig tudván miért,
S mi végét érheti;

Forgatva egyedűl
Ön gondolatjait,
Vágyának új utat
A végtelenbe nyit.

S a sajkát fölveszik
Nagy tenger árjai:
Nyom nélkül vesznek el
Távolban útai.

*

A tenger iszonyú,
Ha mélyét fölveti,
Midőn hullámait
Vad szélvész kergeti,

Ha feldúlt síkjain
A barna zivatar
Élőt s halottakat
Éjével eltakar.

Ki az, ki hál’adón
A partot öleli?
A parton tán honát
S övéit fölleli?

Ki az, ki úgy örűl
Menthetni életét?
Az éh tengerben az
Nem hagyta mindenét.

A rabló az, ki most
A partra felköszönt,
Alighogy elhagyá
A gyilkoló özönt.

Népet s kincset hozott
Nejének dús jegyűl,
Azt vélve, feledi
Búját, ha kincse gyűl.

A tenger elvevé
A tenger-adta jót:
Hullámsír temeti
A kincset és hajót.

De megvan, úgy hiszi,
Legdrágább kincse még,
A hölgy, kit semmi ár
Megvenni nem elég;

Megvannak gyermeki,
Az édes két fiú -
Hozzájok fut, rohan
S enyhűl szivén a bú.

*

Derűlten áll a part
Nap enyhe sugarán;
A tenger elsimul
Lezúgott vész után;

De tört hajó ül a
Mosolygó partokon,
Holtaknak teste úsz
A tűkör habokon.

S a rabló megleli
Üdvének romjait,
Holt-halvány testeket,
A nőt és fiait.

A sárga fürtöket
Iszap keverte be;
Iszappal éktelen
A szép hölgy kebele.

S ő ott áll, mint szobor,
Merő fájdalmiban.
Fájdalma oly rideg,
És oly határtalan.

Vadúl átnézdeli
A messze levegőt;
De sem tenger, sem ég,
Sem föld nem szánja őt.

Ott ég, mint tört hajó
A tenger közepén,
Kit villám gyújta meg
Viharnak éjjelén.

Jámbornak bajban írt
A múlt emléke ad;
Őt bűnök terhelik
És gyilkos öntudat.

1835

A TÚLVILÁGI KÉP

„Hűségtelen, de szép valál,
Te bűnös, édes lány;
Idő előtt temetve vagy
Magányos éjszakán.

De ifju tagjaidra föld
Ne tárja holt ölét;
Enyém vagy: sírod ajtaját
E vas rombolja szét.

Enyém az ajk, oh ismerem
Az édes ajkat én;
Mint méh a rózsán, függtem én
Csókján, lélekzetén.

Enyém a bájhatalmas arc
Csábító fényivel,
És a gyönyörnek halmai,
Az ifju hő kebel.

Nyílj meg te föld, nyílj meg te sír,
Adjátok vissza őt:
Nyugalmat leljen szívemen,
Karomban temetőt.”

Süvöltve száll át a vihar
Tetőn és téreken;
A messze látkörig sehol
Egy lélek nincs jelen.

Magán, vész-szórta hajjal áll
A feldúlt sír felett
Az ifju, s barna hantokat
A zúgó szélbe vet.

Haragban égő csillagok
Néznek felhők alól,
És a koporsó feltünik
A sír homályiból.

De amint feltün s a fiú
Hévvel reá omolt,
Nyögést visszhangoz a szilaj
Kéz-háborgatta bolt.

És mintha nem lett volna még
Eléggé sírja mély,
A gyász koporsó rezzenik
S mélyebben földbe kél.

„Hah! - szól az őrült szerető -
Bujósdit játszol-e?
S utánad én a földtekét
Keresztűl fúrjam-e?

Átfúrom azt, de látni kell
Még egyszer arcodat;
Egyszer teremt csak olyat ég,
Oly csalfát s bájosat.”

Szól s rombol csüggedetlenűl;
Tágúl a földi gát,
És a koporsó több helyen
Feltünteté magát.

De hányszor feltünt, annyiszor
Nyögéssel visszahull,
Midőn az ifjú, belsejét
Feltárni, ráborúl.

Most ott ül a föld közepén
Oly mélyen, oly magán:
Lankadság tagjain, hideg
Veríték homlokán.

Hol a csikorgó érc terem,
S a tengerér fakad,
Ott ő pihenni szálla meg
A felvilág alatt.

Borúsan néz be a vak éj
A mély sír ajtaján;
Setét és csend uralkodik
A borzasztó hazán.

S a csendben, mint ha szív dobog,
Vagy vér vadúl kereng,
Rémséges döngés hallatik:
A földnek keble reng.

S ő, a világtól elszakadt,
A sírral oly rokon,
Föleszmél fáradalmiból
A rémes hangokon.

S beszélni kezd gyász dolgokat,
Szörnyűket hallani;
Még szörnyebb, amit gondola,
S nincs szó kimondani.

„Igen tehát! én öltem el,
Én gyilkolám meg őt;
Én adtam lakhelyűl neki
A puszta temetőt.

Nyakamba fűzve karjai,
Hév ajki ajkimon,
Buzogva omlott vére ki
Orgyilkos vasamon.

Szerettem őt s e szerelem,
Mint fenn az égi bolt,
Végetlen, tiszta és örök,
Rá vesztegetve volt.

Mint égi boldogságomért
Nyujtám ki kezemet,
S ő lengeséggel bűnösen
Eljátszta hitemet.

De mostan - s itt felkacagott -
Örökre mentve már;
Nem bont s köt többé frígyeket
Az elhúnyt szemsugár;

Nem csábít senkit érzeni
A halovány ajak,
És a veszendő habtetem,
S az omló szög hajak.

Hah! most fogom még látni őt
Valódi boldogan:
Mert hű az asszony és igaz,
Midőn már halva van.”

Így szóla s hévvel üldözé
A holtnak tetemét,
Felszaggatá nyomán a föld
Száz rétű kebelét.

A porhon általfúrva lőn,
A föld más oldalán
Előtünék a sírduló
Sok fáradás után.

S egy új világot lel vala,
Körűl új életet
S dicsőbb eget, dicsőbb napot
Az új világ felett.

Hol a patakhang zene lőn,
A szellő enyhe dal,
Összhangba olvadók a szív
Legbelső vágyival;

Hol a setét lomb árnyai
Feledség fátyola
Mindenre, ami keserűt
A lélek gondola.

S itt a koporsó megnyilék.
S amint teremtve van,
Föllenge a szelíd leány,
Ifjúság bájiban.

Oly tiszta mint az ősi lég
Az ég és föld között,
Mely a nap szűz sugárival
Először ütközött.

Ártatlan rózsák arcain
S az első szerelem;
Azok még illetetlenek,
Ez hű és feddtelen.

S az ifju lelke bámuló
Gyönyörbe rezge át,
S mély és nehéz fohász után
Így hallatá szavát:

„Hah! nem hiába fáradék;
Ez méltó munka volt.
Ilyennek láttam őt, midőn
Először rám hajolt.

Tégy semmivé örökre, ég!
Nem esdem üdvödért:
Egy ily tekintet megfizet
A kínos életért!”

Végezte s a kép eltünék
És ő - fölébredett:
Egy lázbetegnek álma volt
Mind, amit szenvedett.

Mellette ifju hölgye ült
Virrasztva csendesen,
Oly mondhatatlan bájoló
Szelíd gyötrelmiben.

Őrcsillagokként függtenek
A kóron szemei,
Mig gyengén izzadt homlokát
Törlötték kezei.

Ő föltekinte s meglepé
A túlvilági kép;
Nem oly derűlt, nem oly vidám,
De vonzóbb földi szép.

E látomány eláradott
A kórnak láz erén,
S régen nem ízlett kéjre vált
Az enyhűlt érzemény.

„Oh hölgy, az isten gyönyörűl
Teremte tégedet!
S szerelmed üdvösséget is
Ad a gyönyör felett.

1835

HŰSÉG

A leányka mint madár,
Repkedő és csapodár;
Minden újabb pillantása
Egy hivének buktatása.
A leányka lenge nád,
Hajlik tőled és hozzád;
Szellő hajtja jobbra balra,
Majd keletre, majd nyugotra.
Keblet minden szépre tárj;
De leánytól jót ne várj!

Mely gyönyört az óra ád,
Úgy tekintsd mint rózsafát,
Melynek kurta ifjusága,
Hervadandó szép virága.
A leányka gyenge ág,
De szerelme szép virág:
Szedd szelíden a virágot;
Meg ne sértsd a gyenge ágot;
S mely gyönyört az óra ád,
Vedd s köszöntsd el poharát.

Mit sovárgasz? mit tünődnél
Hosszu hűség lángirúl?
Még a nap sem hű az éghez:
Majd derűl, majd elborúl.

A hold, bár szelíd világa,
Csak muló kéj csalfa lánga;
Fogy s telik, mint kedve jő:
Hű leánykák képe ő.

A hitetlen oldalcsont
Már sok férfit tőrbe vont.
Bár szerelmed tisztán ég
S véghetetlen mint az ég,
Zálogúl add szívedet,
E legdrágább kincsedet,
Vagy megvetve, vagy csalatva,
Így is, úgy is megromolva,
Veszteséged bármi nagy,
Gúny s nevetség tárgya vagy.

Élj azért a gyors idővel,
Ne törődjél a hűséggel:
Kölcsön esik, ha te csalsz.
Megcsaltak már érte százszor,
Azt gondold, most rajtad a sor;
A csalásban meg nem halsz.

És ha mégis tévelyedve,
Jó tanácsot elfeledve,
Fennakadnál, s lányi jóság,
Vélt erény és ártatlanság,
Könnyü, mívelt, vidor elme,
S a szerencse dús kegyelme,
S csókkal esküdött
Tiszta szerelem,
Könybe gyöngyözött
Játszi barna szem,
És ha, mint az éj
Váll, kar, mint a hó,
Mint megannyi kéj,
Ész - és szívfogó,
Megbüvöltek, s nekiszánva
Kész lennél e nagy mondásra:
„Holtomiglan, holtaiglan;” -
Térj eszedre! féld a szégyent,
Mondd helyébe; „holnapiglan!”
És ne kívánj lehetetlent;
Mert, akarja bár szivében,
Más van írva sors könyvében:
A leány hű nem lehet -
Férficsontból vétetett.

1835

SZÉP HAJADON

Kisleány-seregben
Serdült hajadon
Jár szelíd örömmel
A zöld pázsiton.

Tűzve szög hajába
Van virágos ág;
Maga messze földön
A legszebb virág.

Még alig hagyá el
Bábjátékait,
Még alig felejté
Gyermekálmait.

Mint kicsin baráti,
Ártatlanka még,
De szemében új tűz
Bájvilága ég.

Lába, mint a szellő
Könnyüden lebeg,
Ah de keble néha
Lassan fölpiheg.

Vajh, ki bírja e szív
Első vágyait,
Tiszta gerjedelmét,
Sóhajtásait?

Vajh! kinek virít e
Mennyből szállt tavasz?
Szent egek! beh boldog,
Boldog ember az!

1835

A KIS LEÁNY BAJA

Isten a megmondhatója
Mennyit szenvedek,
Testi-lelki nyúgodalmam
Mint eltüntenek.
Nappal álom forr fejemben,
Éjjel gond viraszt;
El sem végzem, máris újra
Kezdem a panaszt.

A sohajtás tartja bennem
Még az életet.
Keblem a sok sóhajtástól
Szinte megreped.
Csak sovárgok, csak tünődöm,
Nem tudom, miért?

Mintha égnék s vágyakoznám
Bírhatatlanért.

Ah ha e sovár tünődés
Tán a szerelem;
Akkor jaj szegény leánynak,
Akkor jaj nekem!
Aki engem úgy szeressen,
Élve, halva hív,
Amint én szeretni tudnék,
Nincs oly férfiszív.

1835

(BÁTOR OKOSSÁGBAN...)

Bátor okosságban s bátorságodban okos légy.

1835. június 11.

(MERJ S INDULJ!...)

Merj s indulj! heverőt nem pártol semmi szerencse.

1835

SZÉCHENYIHEZ

Őrizzen sorsod s nemtőd a közszeretettől,
Nagy lehet ily áldás, ámde fölötte gyanús.
Akkor ohajtsd azt, hogy téged mindenki szeressen,
Majd ha ez árva hazát mindenikünk szereti.

1835

A JEGYES SÍRJA

Nem hervaszt engem szerelem,
De bú és fájdalom;
A sírba szállt le jegyesem:
Elhúnytát siratom.

S nemcsak könyezni fog szemem
Az elhúnyt kedvesért;
Ah élni nem lehet nekem,
Ha ő már véget ért.

S nem fogja senki sejteni,
Miért hervadtam el,
Nem fog virág fölzsengeni
A halmon, mely benyel.

De búm a sírban élni fog
Idők határaig
Lelkemmel, bár elhamvadok
A bú együtt lakik.

Ah egy volt, kit szerettem én,
És szeretőm csak egy:
Most ő a földben s rajta én
Haldokló síri jegy.

1836

GYÁSZ ÉS REMÉNY

Holló hajfürteid
Szint olyan feketék,
Mint csillagszemeid
Igéző párja kék.

Mégis, míg fürteid
Jelentik gyászomat,
Szemednek kék ege
Reménysugárt nem ad.

Oh hozd fel csillagod
A kék szemben, remény;
Vagy, gyász, merűlj el a
Sötét haj tengerén!

1836

IDÁHOZ

Nem mondom, hogy szeretlek,
Mi haszna mondanám?
Te szómra nem hajolnál
S csak búmat toldanám.

Nem mondom, mint szeretlek,
Hol lelnék arra szót?
Nem érez, aki érez
Szavakkal mondhatót.

Nem mondom, e kebelben
Mi mély a fájdalom:
Az ilyen fájdalomnak
Legjobb a sírhalom.

1836

A HOLDHOZ

Jó hold, ki békén szenveded
Kéretni sápadt képedet,
Kihez boldog, boldogtalan

Sohajtva járúl úntalan,
Hallgass meg egyszer engem is,
Nagy tisztelődet - igen is!
Csak, hogy még nem volt alkalom
Ezt így szemedbe mondanom;
Vagy jobban szólva, még soha
Rád nem szorúltam úgy mint ma.
Kérlek tehát, ha majd leszállsz,
Holott fejérlik ama ház,
Tekints be kisded ablakán,
Megette űl egy barna lány.
Talán épen most vetkezik,
A gyöngyöm! s rám emlékezik;
Vagy mint ím szinte magam is,
Még asztalnál űl a hamis,
És csintalansággal tele
Kezében nyugszik szép feje.
Igen tehát! ha majd benézsz,
Ajkán, mely édes, mint a méz,
Nevemben egy szűz csókot hagyj
- Egy csókot - adni nem oly nagy -
S mondd, hogy, ha már úgyis szeret,
Szeressen inkább engemet.
Hisz az miébe sem kerűl,
S engem mulatna vég ne'kűl;
S ha már szeretni fog talán,
Mondd, hogy szeressen igazán.
Mert az már mégsem illenék,
Ha végre szarvat öltenék.
Mondjad, hogy én őt szeretem,
Mig el nem hagy lélekzetem,
S hogy, ah! ha szíve meg nem szán,
Még szent Mihál visz el lován.
Mondd, hogy forró szerelmemért
Nyujtson szerelme méltó bért.
Mondd, hogy ne légyen változó,
S hűségi eske puszta szó. -
Mosolygasz? csintalan sugár!
Bolond beszédek, úgy-e bár?
Aligha úgy nem lesz; no hát
Jó hold komám, csendes jó éjszakát!

1836

MELYIK JOBB?

Tán annak is igaza van,
Ki szőke lányt szeret,
De százszorta inkább, ha ki
Barnával fog kezet.

Milyen dicső egy alkotmány
Ily barna lány, ha szép
Azt már csak látni kell: az egy
Valódi bűvös kép.

Hajának gyásza, mint az éj,
Fehér kebelre száll,
Szemének villanásira
A szív s az ész eláll.

Hát még ha jó, hát még ha hív!
Az ám az isteni;
Azt birni annyi, mint az ég
Üdvét megízleni.

Ily barna nemde tetszenék,
Ily szép, jó, hű? Mi kár!
Ilyennel nem szolgálhatunk:
A barna csapodár.

1836

EGY KÉPSZOBORRA

Nem faragott, oh lány, kőből a müvész keze téged;
Élve levél kővé a kora búcsu miatt:
Innen az elhangzott panaszok fájdalmai, innen
Szende mosolygásod kőhideg ajkaidon.

1836

(GYŐZNI, ELŐRE MAGYAR...)

Győzni, előre magyar, az idő s fejedelmed akarja.

1836. április

B-NÉ EMLÉKKÖNYVÉBE

Ha van erény földön s van dij számodra, szelídség!
S szívbeli jóságnak van becse ember előtt,
Úgy te, nemes hölgy, boldog vagy; sőt emberi kényen
Túl, boldogságod csak magad által erős:
Isteneid neked áldozatidra önérzetet adtak,
Drágábbat kincsnél, angyali műveidét.

1836. október 10.

A SZEGÉNY ANYA

Kínnal szült fiakat szomorúságodra neveltél;
Inségben nőttek nagyra könyűid alatt.
S a szükség őket szanaszét ragadozta; hanyatló
Napjaidat nem volt, aki derítse, közel;

És idegen kezek ápolván sírodba letettek,
    Annyi szülöttid közt megsiratatlan anyát:
Oh, végetlennek kell lenni az üdvnek egekben,
    Hogy kielégitsen földi keserveidért.

1836

SZÓZAT

Hazádnak rendületlenül
Légy híve, oh magyar;
Bölcsőd az s majdan sírod is,
Mely ápol s eltakar.

A nagy világon e kivűl
Nincsen számodra hely;
Áldjon vagy verjen sors keze;
Itt élned, halnod kell.

Ez a föld, melyen annyiszor
Apáid vére folyt;
Ez, melyhez minden szent nevet
Egy ezredév csatolt.

Itt küzdtenek honért a hős
Árpádnak hadai;
Itt törtek össze rabigát
Hunyadnak karjai.

Szabadság! itten hordozák
Véres zászlóidat,
S elhulltanak legjobbjaink
A hosszu harc alatt.

És annyi balszerencse közt,
Oly sok viszály után,
Megfogyva bár, de törve nem,
Él nemzet e hazán.

S népek hazája, nagy világ!
Hozzád bátran kiált:
„Egy ezredévi szenvedés
Kér éltet vagy halált!”

Az nem lehet hogy annyi szív
Hiában onta vért,
S keservben annyi hű kebel
Szakadt meg a honért.

Az nem lehet, hogy ész, erő,
És oly szent akarat
Hiába sorvadozzanak
Egy átoksúly alatt.

Még jőni kell, még jőni fog
Egy jobb kor, mely után
Buzgó imádság epedez
Százezrek ajakán.

Vagy jőni fog, ha jőni kell,
A nagyszerű halál,
Hol a temetkezés fölött
Egy ország vérben áll.

S a sírt, hol nemzet sűlyed el,
Népek veszik körűl,
S az ember millióinak
Szemében gyászköny űl.

Légy híve rendületlenűl
Hazádnak, oh magyar:
Ez éltetőd, s ha elbukál,
Hantjával ez takar.

A nagy világon e kivűl
Nincsen számodra hely;
Áldjon vagy verjen sors keze:
Itt élned, halnod kell.

1836

BERZSENYI EMLÉKE

„Nem kérem, oh sors! kincseidet, nem az
Uralkodó kényt és ijedelmeit,
    Sem harci pályán a megöltek
        Véreivel ragyogó szerencsét:

Gond és irígység mostoha tárgyait.
Csak ami keblem mélyeiben buzog,
    Csak amit elmém tiszta lapján
        Írva hagyott az örök teremtés,

Oh adj nekem szót, édeset és erőst,
Azt szűvarázsló hangba kiönteni:
    A dal hatalmát add nekem, sors!
        S megfizetél ez egy életemre."

Így esdekelt a lángkebelű fiú;
S mit kért, megadták dúsan az égiek:
    Szózatja harsány s áradatként
        Elragadó leve zengeménye.

Dallott szerelmet, dalla szelíd panaszt,
S megédesűlt a fájdalom ajkain;
    Dalt zenge a muló örömnek
        S az maradóbb s magasabb öröm lőn.

Az ihletettnek ajkairól dicsőn
Kelt a merész dal, meghaladá porát
A lomha földnek s fellegen túl
A napot és nap urát köszönté.

Ég, föld lebegtek a dalok árjain;
Feltűnt az élet s minden alakjai,
S a nagy jövendő fátyolában
Rémületes temető világa.

S mily lelkesítő hangja emelkedék
Hozzád, te féltett s hőn szeretett haza,
Midőn királyi homlokodnak
Vészbe merűlt koronája ingott!

Hány hű fiadnak zenge magasztalást,
A hívek és jók tapsai közt: mig az
Ál szív ijedve visszadöbbent
S a kifajúlt cudarok dagálya

Megszégyenűlt a honfierény előtt.
S ő e daloknak lélekadó ura,
Mint aki végzé alkotását
Egy kicsi bár, de nemesb világnak,

Megnyúgodott a fáradozás után;
Megérte, amit ritka szerencse ád:
Évülhetetlen ifjuságát
Műveiben örökűlt eszének.

Most síri éjfél leplezi a jelest;
De a setétlő bús ravatal fölött
A halhatatlanság füzére
Sorsot, időt mosolyogva fénylik.

1837. január 1.

AZ ÖZVEGY

Eltépte fátyolát a gyász
S helyette bokrétásan és zenével
Örömhevében ujjongatva lép fel
A fürge nász.
Fehérre változott mezében
Oly víg a nő;
Istennek látszik gyönyörében
Az ifju vő.
S a nép körűl
Együtt örűl,
S jó sors fiát,
Ki elnyeréd
Az asszonyok legszebbikét,
Boldognak áld.
És völgyön és hegyen
Lakodalom,

Határ - és végtelen
A vígalom.
A két jegyes fél háza
Kas, melyben víg hadak
Egymásra látogatva
Ki és be rajzanak.
És úton útközön,
Mint sodró vízözön,
Mindent magával
Visz a futó öröm.
S amerre hangja zeng,
A bánat elhal,
Nincs könnyező.
S ki máskor nyögve teng,
A nagy vidék körén
Nincs éhező,
Nincsen szegény!
S gondot ki ne
Felejtene,
Forrásaidnál,
Bor istene!
S bájhangjaidnál,
Szelíd zene!
A szomjas ajk föllelkesűl,
A gyors idő vigan repűl.
Danáinál;
És a halál
Nem nyugszik a sír fenekén,
Oly hangos a nász-zengemény.
Halál!
Ki kél fel a sírok közül?
Ki vagy te gyász fia?
Körünkben minden szív örül;
Hagyd búdat szállnia.
Tedd szegre gyászod s gondodat;
Halottad nyugszik hant alatt;
De mit föld még be nem fedett,
Az él, örűl, vigad, szeret.
Víg nászra jőj te is velünk,
Baráti karral ölelünk."
Így szól egy a násznép közül,
Egy másik közbevág
„Üres szó! jobb, ha borkancsónk ürül!
Kancsóban a világ:
Igyuk le búját, örömét;
A többit szélvész hordja szét."
Így szól a szíves borbarát,
Vígan köszöntve poharát.
Egy harmadik szelídebb öröme
Az érkezőnek ekkép köszöne:

„Kit sem dalszó, sem gazdag asztal,
Sem bor, barátság nem vigasztal,
Az jőjön és tartson velem:
Vígasztalóm a szerelem.
Komor barátom nézz körűl,
Válassz magadnak száz közűl.
Ma násznép, holnap nászt adunk,
Másért, magunkért vígadunk.”
Igy szólnak ők egymás után
Öt vígalomra meghiván;
S tetszése hangival
A násznép rárival.
De a bús idegen,
A gyászba öltözött,
Némán és hidegen
Megáll a nép között,
S arccal, min szenvedély
Csatái rémlenek,
Hol semmi jel nem él
S kiholtak a szemek;
És hangon, mely gyötör,
Melyet fáj hallani,
Víg unszolóihoz
Így kezd felszólani:
„Megálljatok, nász népei,
Öregje, ifja, szépei,
Regét beszélek; rege-szón,
Örömre búra változón,
A szív mulat kéjjel tele
S könnyűden lejt az óra le.

Szép s bájoló volt a leány,
Tündérek gyermeke;
Delibb csak egy s az férje lőn,
Az ifjak remeke.

S az ifju férj s az ifju nő
Nem voltak boldogok;
Féltékeny az s a nő szivén
Nem tiszta láng lobog.

Az óra jő; nagy útra kelt
A férj s míg odajár,
Kart hitfelejtő nője honn
Egy újabb hősre tár.

A bűntitok szárnyakra kél
A férj fülébe jut.
S az visszatér, előtte már
Haragja híre fut;

De orgyilkos kéz ejti el
A vérért lihegőt,
S halálveszélytől menti meg
A vétkes ifju nőt.

Tiltott gyönyörbe fúl a gyász,
Az özvegyév lejár;
A két szerelmes bűnösen
Lesz hit-kötötte pár.

S az ifju férj s az ifju nő
Nem élnek boldogúl.
A sor kerűlt: a nő szivén
Féltés haragja dúl.

Szilaj, csapongó lőn a férj,
Az édes hitszegő;
Házát kerűlve, honn gyönyört
S nyugalmat nem lel ő.

Setét tanyákon éjjelez
Hölgy s vad pohár között.
Hiába! szíve mélyiből
A bék kiköltözött.

S a visszatorlás napjai
Elérik a gonoszt:
Kéjhölgy alakban ön neje
A férjnek mérget oszt.

No s vígadó nász serege,
Hogy tetszik a hallott rege?
De el kell végzenünk a dalt:
Te harmadik férj nője halld!
Mérged nem volt elég erős;
Itt áll a gyilkos, itt a hős!
Szerelmedért
Megöltem első férjedet;
De bűnömért
Kezedből ittam vesztemet.
Nézz meg, mivé lett szeretőd;
Nincs szer, mely meggyógyítsa őt.
Mérged nekem halált adott:
Te menj s öleld a vérpadot.”

S fáradtan a kin embere
Sírjához váncorog.
A nő, mint kit villám vere,
Halványan összerogy.
S a nép, a mindig kész evő,
Nem várja meg torát,
Hol gyilkos, s méregkeverő
Készítnek lakomát.
Csak egy, a vőlegény, marad
Az ájúlt nő körűl;

Szemében égő köny fakad
S ily szókra keserűl:
„Ily szép és ily gonosz. Mi kár!
Angyal lehettél, s poklok dija vár.”
S az ifju vő s a víg sereg,
A zaj, zenék, az örömek
Eltűntek, elhangzottanak:
A szép menyasszony rémalak.
Vérszolga jő a vőlegény helyett,
S az ébredő halállal fog kezet.

1837. február 2. előtt

(SÍRVERS)

Egy özvegy, boldog mint nő és mint anya egykor,
Míg e szép neveket sorsa viselni hagyá, -
Keble kihalt örömét e kőnek alája temette,
Jó férje s szeretett magzata hamvaiban. -
Eltemeté bennök, mit az élet nyujthata édest
És örökös gyásznak fellege szálla reá.
Sorsa sötétségén csak a hit fáklyája dereng, mely
Túl a síron igér majdani egyesülést.

1837 eleje

IRVÁGY

Irgalom a hűnek! ne gyötörd szolgádat, Apollon!
Im akarok, s mely kín! semmire sem mehetek.
Vagy ne ezen szomjat, vagy erőt adj, pindusi zsarnok!
Mit használ szomjan lenni, ha nincs mit igyam?

1837. január 31. előtt

AZ EGEREK

ELSŐ
Szegre, morály! bíztos hajlék, amelybe vonúltunk.
Lássunk munkához, rágjuk a hír fiait!

MÁSODIK
Hír fiait? Kik azok? Nyomorú hír, még nyomorúbb nép!
Egymáshoz méltók ily apa s gyermekei.

HARMADIK
És mégis rágjunk! kár hogy nincs rágni nagyobbat:
Ennyi kemény szép fog mit nem emésztene meg!

NEGYEDIK
Gazdálkodjatok! egykettőt hagyjunk meg odábbra:
Végső szükségben jó, ha mi fennmaradand.

HARMADIK

Semmi fukarságot! míg élünk, lesz derekabb fi
Mint mi vagyunk, s így lesz rágnivalónk is elég.

1837. január 31. előtt

A PHILOSOPHUS VACKOR

Huppanj körte! megértél már. Kinek íze kivánja,
Legjobb a vackor hullva, megérve, puhán.

1837. január-február

EGY TANÁCSADÓHOZ

Másnak bölcs, te korán érett szóhőse, ki vagy te?
Csak te az élni tudó, csak te a honfi magad?
És te jövők látója? szegény! a csillagokat nézd:
Egy sincs, mely gúnnyal nem mosolyogna reád.
Titkokat a magasak nem bíznak holmi bagolyra.
Várj, az idő rólunk s rólad itélni jövend.

1837. január-február

INTÉS A VACKORHOZ

Körték vadja maradj békén, jó polyva között vagy;
Mert ha kikelsz, meglásd, gazda fogára kerűlsz.

1837. március 5. előtt

(FELFORGATOTT MENNY...)

Felforgatott menny
Víz mélyiben,
Miért mosolygasz
Oly enyheden?

Benned lesúnyt szemem
Derűt talál,
Holott amit keres,
Az a halál.

1837. március-április

B. P. EMLÉKKÖNYVÉBE

Nőtelen országnak méltán mondhatni hazánkat,
Mert szívben s szóval hölgyei nem magyarok.
Szent legyen és feledetlen a hon s honi szózat előtted
S leghőbb vágyaidat töltse be érte az ég!

1837. május-június

A KLASTROM

Zár-lakot óhajtál? a lány szive zár-lak; apácák
Benne az érzelmek s szűz fejedelmök erény.
Ódd e szent sereget, s rejtsd hűn kebeledbe, mig eljő,
Akinek oltárát tisztelik, - a szerelem.

1837. május-június

(GYORS AZ IDŐ...)

Gyors az idő, haladót koszorúz, maradóra homályt vet.

1837. június 3.

(NŐ S ANYA NYÚGOSZIK ITT...)

Nő s *anya* nyúgoszik itt, házának gyásza s keserve:
Sírja fölött férj s négy bánatos árva sohajt.

1837. július

A FÉLTÉKENY

Setét hajadnak árnyában nyugodtam,
S nyugalmam nem volt enyhe s békhozó:
Kegyelmed távozásán riadoztam,
Mely mint hajad lengése, változó.

Félt ennyi kincset bírni aggodalmam,
Mely osztozatlan s egynek adva jó;
De átok és bűn többre pazaroltan,
És semmivé lesz, mint az esküszó.

Iszonynak háza lett lázadt szivemből:
Kéj és gyönyör kinokká váltanak,
Hogy kárhozattal ostorozzanak.

Felrémülék irígylett nyughelyemből,
S szemedbe nézni hítt egy gondolat,
S e szemben, ah! őrangyalom mulat.

1837. július-augusztus

(ITT KICSIBEN LÁTHADD...)

Itt kicsiben láthadd, ami Pesten nagyban is áll már:
A heven óhajtott nemzeti színpalotát.
Vedd szivesen képét s amit én neked, azt neki óhajtsd:
Hosszú pályádat ne nehezítse vihar!

1837. aug. 20. körül

A SZÍNHÁZ NEMTŐJE

Gyűl, fogy a nép a szinházban,
Mint az ár-apály;
Változandó sokasága
Gyakran le-leszáll.

Ez nem jő, mert gond marasztja,
Az, mert idegen;
Ez, mert mindent, ami honi,
Megvet hidegen.

És a hű, kit nagy - s kicsinben
Érdekel a hon,
Így sohajt fel: „isten átka
Űl a magyaron.”

Egy van, aki a kis körbe,
Mint egy égi nő,
Szépen, ifjan és vidáman,
Mosolyogva jő.

Őt idő, gond honn nem tartja,
A rosz példa nem,
Melyre nálunk fényét veszti
Annyi gyáva szem.

Őt a drága honi szózat
Nem fárasztja ki,
S aki látja, ily szavakra
Nyílnak ajaki:

„Mit jelentesz, szép jelenség
Arcod hajnalán?
Szebb jövendőt a magyarnak
Annyi gyász után?

Te vagy-e a hit, reménység,
És a szeretet?
Adjon isten a hazának
Több ily hölgyeket.”

1837. október-november

A MAGYARTALAN HÖLGYHÖZ

Mert szép vagy, kellemid
Varázsát bámulom;
Mert jó vagy, tisztelet
Díjával áldozom;

Mert lelkes vagy, s veled
Mulatni kegyelem,
Hódítva von feléd
A leghőbb szerelem.

De mert e hon baján
Nincs szűdben fájdalom:
Ez fáj, s szerelmemet
Tört szívvel gyászolom.

1837. október-november

ELHAGYOTT ANYA

Szavalta a pesti magyar színházban
november 30-kán 1837 Lendvayné

Ismérek egy édes, ah árva anyát,
Mely búnak eredten emészti magát,
Elhagyva, kerűlve leányaitól,
Bár értök epedve a hív anya szól:
„Oh jertek ölembe,
Szép gyermekeim;
Áldásra emelten
Várnak kezeim.
Oh jertek, oh jertek, az édes anyához,
Itt ül lekötötten a szörnyű magányhoz;
Oh jertek ölembe
Gyermekeim,
Mig el nem apadnak
Hév könyeim.”

„Én szültelek, álltam
Bölcsőtök előtt;
Emlőim adának
Új életerőt.
Mint kis csecsemőket
Már én emelélek,
Míg bennetek alvék
A gyermeki lélek.
Én látnotok adtam
Oly nap sugarát,
Amelyet irígyel
Sok földi család.
Szép arcaitoknak
Én adtam e bájt,
Mely annyi szivekben
Viszhangra talált.
Én termetet adtam,
Oly őzi sugárt,
S szűz kebleitekre
A líliom-árt.
Én adtam a szájnak
Az édeni mézet,
Mely akkor is édes,
Ha tőreit érzed.
Én adtam e tündér

Lángu szemet,
Mely a szerelemnek
Csillaga lett;
Mely egy sugarával
Szűl enyhe tavaszt,
Egy más sugarával
Elégeti azt.
Szépségimet íme reátok adám,
Hogy halljam e szókat: ‚oh édes anyám!'
Hogy zengjen e név is
Ajkitokon,
S elhagyva ne légyek
Bús napomon.
O jertek, o jertek
Az édes anyához:
Itt ül lekötötten
A szörnyű magányhoz.
Oh jertek ölembe
Gyermekeim,
Míg el nem apadnak
Hév könyeim."

Így szólal esengve.
Hiába, hiába!
Nincs aki omoljon
Szülői karába.
Sors űzi fiait, remeg élteikért;
Ah! lányai égnek az idegenért.
S ő ott ül örömtelen és egyedűl,
A köny kiapadva szelíd szemiből,

S mint lelke-törötten az égre tekint,
Láthatni kövűlve az anyai kínt.
Csak szívdobogása jelenti hogy él,
S minden dobogással egy élet alél.

*

E bús anya képe te képed, o hon!
Márványkebel átka van asszonyidon.

1837. november

AZ ELMARADÓK

Egy fészket ismerék,
Három szinűt:
Benn váltva három szép
Madárka űlt.

Sok szem repűle fel,
Sok szív örült,
Mely láthatásokon
Megédenült.

Oly bájos, oly derűlt
Tekintetök:
Az est örömtelen
Volt nélkülök.

A fészek most üres:
A szem komor,
S a hűlt szivekre száll
Csendes szomor.

Hová vesztéd, oh est,
Szépségidet?
Ha ők is hűtlenek,
Ki lesz hived?

1838. január

PEST MART. 13. 1838.

Éjfél volt, szomorú mély csend, s a hajdani város
Mint egy kísértet, fölkele kínjaiból.
És hogy látta magát elképtelenítve magától
S feldúlt utcáin a zabolátlan özönt;

S annyi halált és annyi veszélyt s a századig élő
Inségnek kezeit művei hosszu során:
Megrendűlt fájdalmában s erejének aléltán
Lassu sohajtással a vad özönbe rogyott.

1838. március vége, április

AZ ÁRVIZI HAJÓS

Szavalta a pesti magyar színházban
április 27-kén 1838 Laborfalvi Róza

Hol népes ház-sorok
Jegyzé az útakat,
Most vad moraj között
Fut gyilkos áradat.

Rémséges jaj kiált
Ingó falak megől;
Rémesb a hallgatás,
Midőn a ház bedől;

S omlott házak felett,
Élők - s halottakon
Örvényesen kereng
S zúdúl el hab habon.

„Ki ment meg engemet
Kórt, aggot és szegényt?
Mindenre ami szent,
Oh ember, hozz segélyt!”

A fennmaradt kövön
Így esd egy női hang,
S bajhirdetőn visít,
Mint vészben a harang.

S im sajka jő s rohan
Az áradat taván;
De aki rajta űl,
Embertelen zsivány.

Nem emberélet az,
Miért ő eveze:
Tiltott vagyont keres
Szentségtörő keze.

S szivetlenűl az agg
Nő mellett elsuhan;
Mert egy batkát nem ér
Mind, ami rajta van.

És több hajó kereng
Az ingó fal körűl;
De a szegény anya
Ott áll mentetlenűl.

Ez pénzét, az magát
Jövének menteni;
Van aki kedveseit
Aggódva keresi;

S ki csak mulatni jár
A köz veszély felett:
Az óni rá nem ér
Egy hitvány életet.

S mindig dühösb az ár,
S a bágyadt nő előtt
Száz örvény tátogat
Alásodorni őt.

Még jő s megyen hajó;
De ő már nem kiált:
Tűr s várni láttatik
A borzasztó halált.

„Ki él még itt?” riad
Most egy hajós közel,
Sajkája telve bár
Menekvők terhivel.

S még jókor érkezik;
A féltett kőfal áll,
S kihalt remény után
A nő hajóra száll.

*

A sajka partot ér,
S a megmentett sereg
A bátor férfinak
Hálás bucsút rebeg.

Csak a szegény beteg
Agg nő nem távozik,
S elfúladt kebliből
Sohajtás hallatik.

„Itt jó anyám, neked
E kisded adomány,
Pénz s egy falat kenyér;
Többet várj ég után.

Nekem nagy útaim
Vannak még szerteszét:
Ezreknek élete
Kiált hajót, segélyt.”

Szól s menne a hajós,
De a hölgy, kit hozott,
Tündér tekintetű
Asszonnyá változott.

Arcán redők helyett
Ifjú kellem virúl;
Szépsége bájoló
Leírhatatlanúl.

Szebb, mint a szerelem,
Barátságnál hivebb,
Mindennél, ami kéj,
Látása kedvesebb.

S az elbámult hajós
Hall édes hangokat,
Minőket emberajk,
Sem zenemű nem ad.

„Ha minden elhagyand,
Igy szól az égi nő:
Az ember és világ,
Barát és szerető;

Ha hozzád mostohák
Szerencse és ipar;
S hű fáradásidért
Rágalmak nyelve mar:

Emlékezzél reám
Sorsodnak éjjelén:
Önérzeted vagyok,
Nevem *Jótétemény*.”

Rendűlt kebellel a
Bátor hajós eláll
Ez égi látomány
Magas csodáinál.

Őt minden elhagyá,
Az ember, a világ;
Csaknem maga maradt,
Mint téli fán az ág.

Sorvasztók napjai,
S kietlen álmait
Gyógyszer nem űzi el,
Nem orvosolja hit.

De az nem tartja őt;
Megy a szép vágy után,
S még soknak élete
Menik meg csolnakán.

S ha néha mardosóbb
Fájdalma visszasír,
S a földön ellene
Nincs menedék, sem ír:

Lelkének a dicső
Hölgy képe feltünik,
S szűz arca bájain
Fájdalma megtörik.

1838. április 27. előtt

(SZÁLLJ JÓ LOVAM...)

Szállj jó lovam, mint a madár;
Túl a merészek díja vár.

1838. május 1.

(A GÁT NEM MINDIG AKADÁLY...)

A gát nem mindig akadály;
Hol nem mehetsz, ugratva szállj.

1838. május 1.

(BÁTRAN ELŐRE LOVAG...)

Bátran előre lovag; hol utad nincs menni, ugorj át.

1838. május 1.

(HÍR TEREM A PÁLYÁN...)

Hír terem a pályán, a hír fia mér, halad, és győz.

1838. május

TRÉFA ÉS VALÓ

Szép szavaim, ha hiú volnál, csak puszta hizelgés:
Szent és tiszta valók, lányka, ha érzeni tudsz.

1838. július 12. előtt

HIBA

Jó, mint a kegyelem, gyönyörű vagy, mint az aranyszál;
Egy hiba van benned, Nellike, nem vagy enyém.

1838. július 12. előtt

A SORS ADOMÁNYA

Kértelek a sorstól s az megtagadott; de helyetted,
Amit nem kértem, bút ada s szivbeli kínt.

1838. július 12. előtt

ÁLOM ÉS VALÓSÁG

Láttalak álmomban, harag ült szép homlokod élén
S egy csókom haragod fellegit elzavará.
Ébren csókollak most, és te haragra sötétülsz:
Oh mért álmodnom nem lehet ébren a kéjt!

1838. július 12. előtt

TANÁCS

Mondtam az észnek: hagyd! a szívnek: szív! ne szeresd őt,
S e diadalmim közt boldogan élek-e? nem.

1838. július 12. előtt

MOSOLY ÉS GYÖTRELEM.

Búsongtam, s nevetél. Nevetek most és te kesergesz.
Ah mosolyogj, és én visszacserélem a bút.

1838. július 12. előtt

F. E. KISASSZONY EMLÉKKÖNYVÉBE

Amit vágyad kivánt,
Reményed esdve kért,
Megadták istenid
A legszebb földi bért:

Szeretsz s szeretve vagy,
S szerelmed gondjai
Gyönyörre fejlenek,
Mint Éden álmai.

Mi jót kivánjanak
Ehhez barátaid,
Mint, hogy kisérjenek
A sírig álmaid.

1838. október 25. előtt

BÚCSÚ

Mit mondjak, mit ne mondjak?
Mind hasztalan!
Te mégy s egy örömünknek
Már vége van.

Szelíd szép arcaidra
Nem nézhetünk,
És fájni fog, ha rád - csak
Emlékezünk.

Kisérjen a szerencse,
Ha menni kell,
Legszebb reményeidnek
Seregivel.

Találd fel, amit annyi
Szív esdve kér:
A legszebb földi üdvöt
Szerelmedért.

Légy boldog mindörökre!
S felejts el bár,
Ha boldog napjaidban
Ez a határ.

1838. november 4. előtt

A HŰ LOVAG

1

„Ki lesz, ki úgy örűljön,
Oh szépem, jóm, neked,
Mint e szív, mely felé most
Forrón ver kebeled?

Ki lesz, ki úgy szeressen,
Mint én most, tégedet,
Ha távol a világban
Bal sorsom eltemet?

Ki lesz, ki, míg belőle
Egy porszem fennmarad,
Lánghévvel égjen érted
A súlyos föld alatt?

Ki lesz, ki síron túl is,
Az üdvök közepén,
Csak rólad emlekezzék,
Mint hű barátod, én?

Én mégis, drága Róza,
Hívednek menni kell:
Nem férfi, aki nem küzd
Hon ellenségivel.

Letörni távozandom
A pusztító hadat,
S megtérek elfogadni
Kezedből díjamat.”

S zokogva, könyben ázva
A lányka ráborúlt,
S bár gond-sanyarta szívvel,
Hős Zámor elszáguld.

S Zámornak útja zordon;
De harca diadal.
Gyász! hogy dicső csatáin
A bajnok oda hal.

Nyomát veszíti a hír,
Nem lelni őt sehol:
S Rózának szíve vérzik,
Rózának könnye foly.

2

Nap, év emészti a bút.
Sok bal tanács után
Szép Róza új menyasszony,
Bár gyenge s halovány.

Szivében gondok ülnek,
S az őr emlékezet
Gyötörni visszahozza
Az eltünt képeket.

De nász előtt s utána
A női szív nem egy:
Gyönyörré olvadoz fel
A jég-oltotta kegy.

S várában elbizottan
Dúskál a boldog úr.
Lélekben, hangszerekben
Mind vígan zeng a húr.

De lenn a tömlöc éjén
Penészes bolt alatt,
Elhagyva szenved a rab
Hallatlan kínokat.

S ha néha víg robajnak
Gyanítva fenn neszét,
A kétség elborítá
Fellázadó eszét;

S szivében fájdalom, bú
S az őrjöngő harag
Emésztő lángjaikkal
Végigrohantanak,

Csendesb lesz, mint a sírlak,
Oly csendes, mint a lég,
Mely a még nem teremtett
Világon nyúgovék.

S e csend kietlenében
Haszontalan mereng;
Mert benn egy átkos élet
Kíntermő magva zseng.

S nem látja senki búját,
Nem hallja semmi lény:
Örömnek háza tombol
A szenvedő fején.

3

„Ki jő az éj lakába,
Suhogva, mint a rém?
Kinek fohásza kél fel
A tömlöc kebelén?

Gazságnak áldozatja,
Ki vagy te, új lakó?
Légy üdvöz! átkozódni
Ha úgy tudsz, mint az ó.

Átkommal én a léget
Felhővé nevelem,
Felhőim tűznyilával
A kínzót üttetem.

Úgy verje őt meg a sors,
Úgy verje őt az ég;
Gyúljon lélekzetétől
Lánggá a tiszta lég,

S mint én, az életpályán
Úgy légyen áldozat
És ördögül szegődjék
Hozzá az öntudat!”

Kínoktól ostorozva
Így szól a régi rab;
Az új alélva rogy le,
Aléltan boldogabb.

De ébred s egy sugártól
Derűl az éji lak,
Hogy Róza s Zámor egymást
Karolva sírjanak.

Zámort a vad bitorló
Rabbá tevén orúl,
A szép menyasszony ékét
Eltépte gyilkosúl.

S most elfajult hevében
Új kéjeket vadász;
Míg lenn az elcsapottal
Megnépesűl a ház.

4

S ismét zajoknak árja
Csapong a bolt felett,
Távol harc hangja tölti
Az éji teremet.

De most a két szerelmest
Nem bántja semmi gond,
Egymás szivében lelve
Szerelmök égi hont.

S mindig zajosb, zajosb lesz
A föld feletti lak,
Míg végre sok csapástól
A boltok omlanak.

S veszélyes résen által
A két fogoly kikel:
Hol állnak, a kemény vár
Most rombolt puszta hely.

5

Hol vagy, te durva zsarnok?
Hol vannak népeid?
Romoknak súlya fekszi
Mindnyájok testeit.

S Rózához mély keservvel
Így szól a hű bajnok:
„Fogadtam és megállom,
Hogy híved maradok

Életben és halálban,
Szólj, drága, mit tegyek,
Hogy szörnyü szenvedésid
S emléke szűnjenek?”

„Sír, amit én kivánok,
A csendes temető.”
Így szólal haldokolva
A megcsalt ifju nő.

„Hittem csalárd szavaknak,
Örűltem nélküled;
Egy bűnöm a világon,
S ez ami eltemet.

Ez életem virága
Fonnyadva, tépve már:
Az egy halál maradt még,
Mely nyúgalomra vár.”

S ott húny el hű karok közt
A puszta rom felett;
S a tiszta ég borít rá
Örök szemfödelet.

6

S mind pusztább s elhagyottabb
Lesz a bús omladék,
Hol kurta vígalomból
Oly szörnyü lett a vég.

Csak néha éjfelenként,
Vagy fergeteg ha dúl,
Jár rémi arculattal
Egy férfi ott vadúl.

Kitárt kebelre várja
Az ordító vihart, -
S felhíja öldökölni
A sujtó égi kart.

És nem talál nyugalmat,
Nem enyhet bánata:
Lelkében zordonabb még,
Mint künn, az éj s csata.

Egy eltiport világnak
Jár ő ott romjain;
Egy eldúlt angyalarcnak
Mereng vonásain.

Idő és végtelenség
Nem adhat érte mást:
Sem élet - sem halálban
Nem lel vigasztalást.

S nem teste sorvadoz csak
E sajgó bánaton:
Reménye, vágya, lelke
Ott hal ki a romon.

1838 második fele

PIPISKE

Pipiske, aki vagy,
Miért oly gőgösen,
Hogy tőled a világ
Nem szinte idegen?

Hogy megdicsérgetik
Parányi lábaid,
S egyűgyű kebeled
Fehér hullámait?

S minő badar beszéd
Arcod rózsáiról!
Hol, mint rebesgetik,
A szépség papja szól.

Igaz, te nem vagy rút,
De, gyöngyöm, nincs eszed:
Egy tyúknak több lehet,
Ha ló kikérdezed.

Nincs benned fürgeség,
Nincs egy jó gondolat;
Megfogni szárazon
Nem bírnád a halat.

Mit használ szép szemed,
Ha csak bámulsz vele?
És nádszál termeted?
Csak lengeség jele.

Mi haszna vagy fehér,
Ha kebled jégverem?
S fejed szép fürt alatt
Egy eszmét sem terem.

Mindössze is csak egy
Csinos kis bábu vagy,
Tetemben nem csekély,
De lelked hía nagy.

Bíznának csak reám...
„Hohó! talán bizony?”
Korán sem: én csupán
Javára dolgozom.

Meglátná a világ
Az egykor léha nőt
- Azaz, ha elvenném! -
Mivé faragtam őt.

*

‚Szép ifjú, köszönöm!
De nem fogadhatom;
Pipiskeségemet
Tovább is folytatom.

S ha majdan a tavasz
Pacsirtahangot hall,
Bizvást jövendölöm:
Nem önnek szól a dal.’

1839. január 17. előtt

KÉSŐ VÁGY

Túl ifjuságomon,
Túl égő vágyimon,
Melyeknek mostohán
Keserv nyilt nyomdokán;
Túl a reményeken,
Melyekre hidegen
Éjszínű szemfedőt
Csalódás ujja szőtt;
Túl a szív életén
Nyugottan éldelém,
Mit sors s az ész adott,
Az őszi szép napot.
De hogy megláttalak,
Szép napvilágomat,
Kivántam újolag
Már eltünt koromat;
Kivántam mind, amit
Ábrándos álma hitt:
Az édes bánatot,
Mely annyi kéjt adott,
A kínba fúlt gyönyört,
Mely annyiszor gyötört.

Hiába, hasztalan!
Ifjúság és remény
Örökre veszve van
Az évek tengerén:

Remélni oly nehéz
A kornak alkonyán,
S szeretni tilt az ész
Letünt remény után.

1839. január 24. előtt

M... SZEMEI

Oly szép szemem ha volna,
Mint a tiéd,
Szívfoglaló hatalmát
Megérzenéd.

Rád néznék mindörökké,
Mint tiszta ég,
S oly lángoló sugárral,
Mint a nap ég;

Feloldanám szivedben
A tél fagyát,
Hogy enyhe szép tavasszá
Virúlna át,

S teremné a virágok
Legszebbikét,
Mi által életté lesz
A puszta lét.

És e virág virítna
Csupán nekem;
És e virág mi volna?
A szerelem.

1839. január 27. előtt

PIROS SZÁJ

Égő szalag
Egy kisded száj határain,
Édes szavak s csókok révpartjain,
Oh szűz ajak!
Mi haszna vagy piros,
Ha meg nem csókolhatlak?
Miért kivánatos
Ha el nem foglalhatlak?
Szamóca is piros
S a gyermek szereti
Piroslik a bor is
S illatja mennyei;
Pirúl a hajnal is
S a rózsa keble láng:
Vadásznak az mi kéj,
S ez mint mosolyg reánk!

Van vérszín drágakő,
Van bársony is veres,
Mit embercsontokon
Sok büszke szív keres.
Én másnak meghagyok
Akármi örömet,
Szamócát, drágakőt,
Rózsát s ki mit szeret.
Miattam tartsa meg
Király vérbíborát,
Helyettem költse el
A jó bort jó barát:
Nekem rajtad derűl
Ébresztő hajnalom,
Te vagy, miért vivok,
Királyi bíborom.
Mikor jön a nap el
Betölt reményivel,
Midőn nem álmodom
S azt mondhatom:
„Oh szűz ajak!
Szedém rózsáidat,
Érzettem lángodat,
Csókoltalak!”

1839. január 31. előtt

A MEGCSALT LEÁNY

Ne nézz reám!
Bájolsz, de nem hiszek;
Ne szólj hozzám!
Ámítsz, nem értelek:
Pillantatodban csáb orgyilka reng,
Minden szavadban egy tört eskü zeng.

Felejteném
Hogy egykor hűm valál,
Ha sejteném
Hogy az lesz a halál;
De élni még, ha rád nem gondolok,
Több mint halál, több mint a kínpadok.

Emlékezet
Világát égetem
Képed felett,
És rajta függ szemem.
S ha majd világ s szemem lehúnytanak,
Képed s az élet sírba szállanak.

Mit esdekelsz?
Felejts, ha megcsalál.

Nem érdekelsz,
Bár porba omlanál:
Hizelgésed bántó, ha még bizol,
S búd nem vigasztal, bármint bánkodol.

Menjünk tova;
Szivünk kettészakadt,
S egyiknek, ah!
A fájó rész maradt:
Neked jutott öröm, kéj, szerelem,
Ezeknek romja - hűségért - nekem.

1839. február 7. előtt

Ő

Mért nem vagy virágszál
Hogy letörhetnélek,
Lángoló szivemre
Boldogság jelének;

Mért nem égi csillag
Hogy nekem ragyognál,
Csendes éjfelenként
Andalgásaimnál;

Vagy mért nem vagy oltár
Melyen tiszta láng ég,
Hogy szent zsámolyodra
Letérdepelhetnék;

Mért nem drága szentkép,
Messze, mint világvég,
Hogy zarándokolva
Hozzád vándorolnék;

S addig esdekelném
Márványlábaidnál,
Mígnem szánakozva
Hozzám lehajolnál!

Mit mondék? virág vagy,
Nem nekem virágzó;
Csillag, legderültebb,
Nem nekem sugárzó;

Oltár vagy, holottan
Tiszta lángok égnek,
Drága és kegyes szent,
Boldogabb reménynek.

Ah nekem tövis jut
A szelíd virágból,
Csalfa, tűztelen fény
A csillagsugárból;

S míg szivemben égek
Oltár zsámolyánál,
A szent érzeketlen
Márványkép gyanánt áll.

1839. február 10. előtt

L.-NÉ EMLÉKKÖNYVÉBE

Játszol örömmel, bánattal; játékodon ámúl
A sokaság s tapssal tiszteli szózatidat.
Nem tudják, hogy minden szó, mely szíveket áthat,
Szűdnek egy eltépett életörömbe került.

1839. április 10. előtt

EMLÉKKÖNYVBE

Szólj, gondolj, tégy jót s minden szó, gondolat és tett
Tiszta tükörként fog visszamosolygani rád.

1839. május 9. előtt

SAS

Fák sudarán zápor s szélvész harcolnak időnként,
Mégis fenn a sas tartja királyi lakát.
Aki napot keres, a vésszel megvíni ne féljen,
Vagy köz lélekként tűrje, ha porba szegik.

1839. május 9. előtt

CSALOGÁNY

Elhervadt a virág, a fák koszorúi lehulltak;
Sárga levélkéken nyargal az őszi vihar.
A csalogány hallgat. Hol erő, mely visszaidézze
Lengő bokrait és mennyei hangu dalát?
A tavasz eljő még; erdő, bokor újra virítand:
Nem fog-e a csalogány halva fekünni alant?

1839. május 9. előtt

SIKINÁV

Súgóból Sikináv kritikus lőn. Annak előtte
Hallgatták, és most nincs ki ügyelne reá.
Nem csoda: más müveit olvasta ki akkor irásból;
Most önnön nyomorék ötletit adja elő.

1839. május 9. előtt

(A BÁTOR NEM ÖRÜL...)

A bátor nem örül nyugalomnak, bajt keres és győz.

1839. május

SÍRVERS

Férj s atya nyúgoszik itt; özvegy s négy árva keserve
Tette beszédessé rajta e néma követ:
Gyászaikat ha hiven tudná kifejezni, sohajjal
És zokogások közt állana hamvainál.

1839. június 6. előtt

G. L. EMLÉKKÖNYVÉBE

Két jó van, mi fölött sorsnak nincs semmi hatalma,
Szorgalom és az erény. Földön az, égben ez áld.

1839. június 20. előtt

A GUTTENBERG-ALBUMBA

Majd ha kifárad az éj s hazug álmok papjai szűnnek
S a kitörő napfény nem terem áltudományt;
Majd ha kihull a kard az erőszak durva kezéből
S a szent béke korát nem cudarítja gyilok;
Majd ha baromból s ördögből a népzsaroló dús
S a nyomorú pórnép emberiségre javúl;
Majd ha világosság terjed ki keletre nyugatról
És áldozni tudó szív nemesíti az észt;

Majd ha tanácsot tart a föld népsége magával
És eget ostromló hangokon összekiált,
S a zajból egy szó válik ki dörögve: „igazság!”
S e rég várt követét végre leküldi az ég:
Az lesz csak méltó diadal számodra, nevedhez
Méltó emlékjelt akkoron ád a világ.

1839. szeptember 5. előtt

W. G. EMLÉKKÖNYVÉBE

Szép fiatalságod s lelkednek tiszta erénye
Áll a jövendőség fátyolos arca előtt.
Vajha szelíden lebbenjen föl a fátyol előtted,
S édeni órákkal csaljon az életen át.

1839. szeptember 5. előtt

EMLÉKEZET

Emlékezni fogok rólad, ha nem engedi sorsom
Lenni közel hozzád s csüggeni bájaidon.
Emlékezni reám jut-e órád a sok öröm közt,
Mellyel az életnek rózsai éve kinál?

1839 vége vagy 1840 legeleje

VASHÁMOR

Kard, eke, lánc készűl a vasnak gazdag eréből;
Táplál, véd, büntet: hármasan őrzi a hont.
Kard s lánc kínszer lesz hódító s zsarnoki kézben:
Csak használni tud a pór eke, ártani nem.

1839 vége vagy 1840 legeleje

(EMLÉKSOROK)

Emlékek nélkül nemzetnek híre csak árnyék.

*

A múltat tiszteld a jelenben s tartsd a jövőnek.

*

A múltat tiszteld, s a jelent vele kösd a jövőhez.

*

Gyűjts, takaríts a nemzetnek s tudománynak egyenlőn.

*

Emlékek őrzik a nép életét.

*

A népek és országok életét
Emlékek szentelik fel a világnak.

1840-es évek eleje (?)

(A VADDAL KÖZ ITALT...)

A vaddal köz italt meg kezdé vetni az ember,
S gőgje fejében kór, agg leve, és nyavalyás.
Priesznitz visszaadá a víznek régi hatalmát,
S ősi erőben kél újra az emberi faj.

1839-1840

SÍRVERS

Hol van a gazdag erő, hol az élet hajnala? Eltűnt,
S egy fiatal szívnek hév dobogása megállt.
Sírjánál virraszt a szülék fájdalma: fioknak
Éltet előbb, most e gyászkövet adni mi kín!

1840

MISS PARDOE EMLÉKKÖNYVÉBE

Mit kérjünk születendő nép, magas Anglia, tőled?
Harci szerencsét, vagy békei műveidet?
Adj példát honn s künn jól tenni az emberiséggel,
S e kis nép nyomodon küzdeni s élni tanul.

1840. február

(A KELLEM POHARÁT...)

A kellem poharát az erő diadalma üríti.

1840. június 6. előtt

(BÁTRAN FUT VERSENYT...)

Bátran fut versenyt, kit Szépek díja tüzel rá.

1840. június 8. előtt

LISZT FERENCHEZ

Hírhedett zenésze a világnak,
Bárhová juss, mindig hű rokon!
Van-e hangod e beteg hazának
A velőket rázó húrokon?
Van-e hangod, szív háborgatója,
Van-e hangod, bánat altatója?

Sors és bűneink a százados baj,
Melynek elzsibbasztó súlya nyom;
Ennek láncain élt a csüggedett faj
S üdve lőn a tettlen nyugalom.
És ha néha felforrt vérapálya,
Láz betegnek volt hiú csatája.

Jobb korunk jött. Újra visszaszállnak,
Rég ohajtott hajnal keletén,
Édes kínja közt a gyógyulásnak,
A kihalt vágy s elpártolt remény:
Újra égünk őseink honáért,
Újra készek adni életet s vért.

És érezzük minden érverését,
Szent nevére feldobog szivünk;
És szenvedjük minden szenvedését,
Szégyenétől lángra gerjedünk;
És ohajtjuk nagynak trónusában,
Boldog - és erősnek kunyhájában.

Nagy tanítvány a vészek honából,
Melyben egy világnak szíve ver,
Ahol rőten a vér bíborától
Végre a nap földerűlni mer,
Hol vad árján a nép tengerének
A düh szörnyei gyorsan eltünének;

S most helyettök hófehér burokban
Jár a béke s tiszta szorgalom;
S a müvészet fénylő csarnokokban
Égi képet új korára nyom;
S míg ezer fej gondol istenésszel;
Fárad a nép óriás kezével:

Zengj nekünk dalt; hangok nagy tanárja,
És ha zengesz a múlt napiról,
Légyen hangod a vész zongorája,
Melyben a harc mennydörgése szól,
S árja közben a szilaj zenének
Riadozzon diadalmi ének.

Zengj nekünk dalt, hogy mély sírjaikban
Őseink is megmozdúljanak,
És az unokákba a halhatatlan
Lelkeikkel visszaszálljanak.
Hozva áldást a magyar hazára,
Szégyent, átkot áruló fiára.

És ha meglep bús idők homálya,
Lengjen fátyol a vont húrokon;
Legyen hangod szellők fuvolája,
Mely keserg az őszi lombokon,
Melynek andalító zengzetére
Fölmerűl a gyásznak régi tére;

S férfi karján a meggondolásnak
Kél a halvány hölgy, a méla bú,
S újra látjuk vészeit Mohácsnak,
Újra dúl a honfiháború,
S míg könyekbe vész a szem sugára,
Enyh jön a szív késő bánatára.

És ha honszerelmet költenél fel,
Mely ölelve tartja a jelent,
Mely a hűség szép emlékzetével
Csügg a múlton és jövőt teremt,
Zengj nekünk hatalmas húrjaiddal,
Hogy szivekbe menjen által a dal;

S a felébredt tiszta szenvedélyen
Nagy fiakban tettek érjenek,
És a gyenge és erős serényen
Tenni tűrni egyesüljenek;
És a nemzet, mint egy férfi, álljon
Érc karokkal győzni a viszályon.

S még a kő is, mintha csontunk volna,
Szent örömtől rengedezzen át,
És a hullám, mintha vérünk folyna,
Áthevűlve járja a Dunát;
S ahol annyi jó és rosz napunk tölt,
Lelkesedve feldobogjon e föld.

És ha hallod, zengő húrjaiddal
Mint riad föl e hon a dalon,
Melyet a nép millió ajakkal
Zeng utánad bátor hangokon,
Állj közénk és mondjuk: hála égnek!
Még van lelke Árpád nemzetének.

1840. november, december eleje

ÉJ ÉS CSILLAG

Éj vagyok, te csillag,
Fényes és hideg,
Én setét a bútól
S vágy miatt beteg.

Általad homályom
Fájva összereng,
Míg fölötte arcod
Istensége leng.

Szép sugáraidtól
El nem alhatom,
Mégis éber kínnal
Hozzád álmodom;

Fel kivánom vinni
Amit rejt a hit,
A föld gyermekének
Édes titkait,

Mit nem esküdött szó,
Nem sugott ajak,
Amit bánat és éj
Gondolhattanak.

Fel kivánom vinni
Gyászos arcomat,
Hogy világosabb légy
Árnyékom miatt.

S mint inkább leendek
Bútól fekete,
Annyival dicsőbben
Kezdj ragyogni te.

El kivánok veszni
Fényben általad:
Érezzem csak egyszer,
Egyszer lángodat.

1841. január 10. előtt

AZ UNALOMHOZ

Holdvilág az arcod,
Kályha termeted,
Régi fejkötőtől
Boglyas a fejed.

Épen nem mondhatni,
Hogy szép dáma vagy,
Mégis tisztelőid
Száma vajmi nagy.

Válogatni nem tud
Tompa ízleted;
Aki hozzád hajlik,
Azt mind szereted.

A pimasz körökbe
Makkfilkózni jársz,
Lesben a vadásszal
Sült galambra várs.

Régi duska társad
Minden jó uracs,
Kinek esze tálban
S szíve a kulacs.

S ami ellen annyi
Finnyás nőke küzd,
Téged el nem hajt a
Drága pipafüst;

Sőt, hol orrboszontva
Porzik a tobák,
S illatot, hiú fényt
Rejtnek a szobák,

Ott is ásitozva
Gyakran megjelensz,
S bűvös álomírral
Szájt, szemet befensz.

Sok kis és nagy úrnál
Ülsz te pamlagon,
Karjaidba dőlnek
Nő és hajadon.

S akik érdeketlen
Nézik a hazát
S nyugton veszni hagynák
Legnagyobb fiát;

Kiknek embertársok
Jaja puszta hang,
Melyre nem csendűl meg
Lelkökben harang;

S aki a dologtól,
Könyvtől idegen:
Az mind édeleghet
Vaskos kebleden.

Sok munkás henyével
Írsz te verseket;
Hajdan így csináltak
Nálunk könyveket,

És mondák: „A téli
Est unalmiban
A magyar nemzetnek
E könyv írva van.

Olvasd el, magyar nép,
S tartson meg az ég!”
Mert erő, egészség
Kell hozzá elég.

Íme, szép asszonyság,
Mily sok érdemed!
Ráadásúl hozzá
Adj még egy kegyet:

Valahára köztünk
Únd meg magadat,
S hordd el más világra
Régi sátrodat.

Szállj, oh szállj el tőlünk
Túl a tengeren:
Nyűg elég marad még
E jó nemzeten.

1841. január 14. előtt

PETIKE

Bús mogorván ül Petike,
Ha ha ha!

Péter és bú! a mennykőbe,
Mi baja?
Anyja kémli hű szemekkel -
Jó öreg!
Azt gondolja, fiacskája
Tán beteg.
„Kell galuska, Peti fiam,
Eszel-e?”
„Dehogy eszem, dehogy eszem,
Ki vele.”
„Kell bor, édes szép fiacskám,
Iszol-e?”
„Dehogy iszom, dehogy iszom,
El vele.”
„Kell-e sarkantyú csizmádra,
Petikém!
Kalpagodra toll s mentédre
Rókaprém?”
„Mit nekem toll, mit nekem prém,
Sarkantyú!
Ha szivemben, mint a róka,
Rág a bú!”
„Kell-e könyv, a szomszéd könyve,
Biblia?”
„Mit nekem könyv, a beszéd mind
Szó fia.
Egy barátom van nekem csak,
A halál;
Az, tudom, hogy innen-onnan
Lekaszál.”
„Az egekre! Peti fiam,
Meg ne halj:
Annyi benned a sohajtás,
Mint a raj.
Átidézzem tán Juliskát?
Láthatnád?”
Szól mogorván Péter úrfi:
„Hol van hát?”

Ármány-adta Péterkéje!
Még mi nem volt a bibéje!
Sem kalapja, sem mentéje,
Sem a sarkantyú zenéje,
Nem kell neki róka málja,
Sem a szomszéd bibliája;
Nem kell neki bor, galuska,
De bezzeg kell a Juliska,
Bár negédes és hamiska,
De vidor, szép és piroska.
Sem ehetnék, sem ihatnék,
Csak Julcsával nyájaskodnék.

„Ej Petikém, szép fiam, hát
Ez a baj!
Gondom lesz rá, hogy nagyot nőj
S meg ne halj.
Most takarodj iskolába,
Rosz fiú!
Meg ne lássam, hogy pityergesz.
Félre bú!
Iskolában a Juliskát
Elfeledd:
Isten éltet, tíz év mulva
Elvehet'd."

1841. január 19. előtt

AZ ÉLŐ SZOBOR

Szobor vagyok, de fáj minden tagom;
Eremben a vér forró kínja dúl;
Tompán sajognak dermedt izmaim;
Idegzetem küzd mozdúlhatlanúl.

Szemeim előtt képek vonúlnak el
A népemésztő harcok napiból:
Véráldozók a szent, örök jogért,
S bérért ölők éjszak csordáiból.

És látom gyermekimnek árnyait,
A vég csatában elhullottakét,
Varsó falán s az égő falvakon
Vad üldözőmnek vérrel írt nevét.

És hallom a vesztett csaták zaját,
Az árulók bal suttogásait,
S fejökre hajh le nem zúdíthatom
A megcsalottak szörnyü átkait.

S nem sírhatok, bár hő zápor gyanánt
Szememben a köny százszor megered:
Midőn kiér a zord világ elé,
Hideg, kemény jéggyöngyökké mered.

Agyamban egyik őrült gondolat
A másikat viharként kergeti:
Szent honfitűz, mely áldozatra kész,
S rút hitszegés, mely nyomban követi:

S a balszerencse minden ostora,
Mely népem érte annyi vér után;
Magas dicsőség a harc reggelén;
Inség, halál, gyalázat alkonyán.

S szívemben - oh mondhatlan szenvedés! -
Lázongva forr a szent boszú heve;
Gyúlt ház az, mely ön gazdájára ég,
Kit nem ragad ki szomszédok keze.

S holott örökké él a fájdalom,
Nehéz mellem sohajjal van tele;
De rajta áll megbűvölt gát gyanánt
A szenvedő szív márványfedele.

Nem szólhatok; nyögésem néma jaj;
Szó és fohász kihalnak ajkimon.
A gondolat s az érzés ölyvei
Csak benn tenyésznek gyötrő lángimon.

Emelten függ a harcra szomju kard,
De nem mozdúlnak a feszűlt karok;
Dermedten állnak lépő lábaim,
S nagy kínjaimtól el nem futhatok.

Oldódjatok, ti megkövűlt tagok,
Szakadj fel dúlt keblemből, oh sohaj!
Légy mint a földrendítő éji vész
Bútól, haragtól terhes és szilaj.

S te elnyomott szó, hagyd el börtönöd,
Törj át a fásúlt nemzedék szivén,
Hogy megcsendűljön minden gyáva fül
Menydörgésedtől a föld kerekén.

Kevés, de nagy, mit szólni akarok:
„Ember, világ, természet, nemzetek!
Ha van jog földön, égben irgalom,
Reám és kínaimra nézzetek!”

1839-1841. január 24.

VILÁGZAJ

Dec. 1841.

Megmozdúlt egy sír, s vele mozgani kezde a tenger,
    Ős koronáival a földteke ingadozott;
S újra düh, harc s mind ami viszály rettent vala egykor,
    Szaggatták a kór emberiség kebelét;

Újra felállt a nép osztozni világokon, és a
    Béke derűlt arcán át vihar árnya repűlt.
Honnan e zaj és honnan e vész? A harcok urának
    Holttestét vitték által a tengereken.

1840. december - 1841. február 15. előtt

EMLÉKSOROK

1

Fáy Andrásnak

A kétes csillag mily sorsot küld le hazánkra,
Nincs bölcs a földön jóslatot adni tudó;
De ha erős akarat fűz láncot honfi szivekből,
És soha nem fordúlt arccal az ügyre tekint,
Aggodalom nélkűl mehetünk a sorsnak elébe:
Élni fog a nemzet s állni szilárdan a hon.

1841. február 23. előtt

2

B. Wenckheim Máriának

Ép legyen és lelkes, testben, szellemben erős faj,
Mely tőled létét nyerte, az új ivadék,
Hogy látásoknál mondhassa örömmel a honfi:
Aki szülé őket, szép anya, jó anya volt.

1841. február 23. előtt

3

Adorján Boldizsárnak

Költő lenni ha vágysz, költs el búbánatot és bajt,
S tartsd meg örömdíjúl, amit az élet ajánl:
Én másoknak adám örömét rövid életidőmnek,
S rajta nevet szerzék és örök életü kínt.

1842 őszén (?)

4

Másnak
(Emlékkönyvbe)

Sok, rideg álomként az egekben kergeti üdvét;
Más a földi javak kéjözönébe merűl:
Téged boldoggá lelkednek erénye avasson,
S áldását szerelem hű keze adja reá.

1842. október 18. előtt

5

Álom és való

Álmodjál örömet, s ha fölébredtél, ne csalódjál,
És ha: csalódásod szebb öröm anyja legyen.

1842. október 18. előtt

6

Álmodd ifjúság szép álmait, és ha fölébredsz,
A sejtett szerető karjai fogjanak át.

1842. október 18. előtt

7

Bú és öröm

Ismerj meg bút és örömet: rövid éj legyen a bú,
És az öröm hosszú, boldog, aranykori nap.

1842. október 18. előtt

VIRÁG ÉS PILLANGÓ

Szállj le, szállj le, szép arany pillangó,
Kebelemre szállj le, kis csapongó!
A mezőnek én vagyok virága,
Kikeletnek zsenge ifju ága.
S égek érted belső fájdalommal,
Mely szivemből könyet és fohászt csal.
És fohászom illat a szelekben,
Gyenge harmat a könyű szememben.
Szállj le, szállj le, szép arany pillangó,
Kebelemre szállj le, kis csapongó!
Egy kis ég van a könyű csepjében,
Lelkem száll az illat özönében.
Jer, fürödjél e köny-ég árjában,
Vagy szunyadj el illat mámorában.
Szállj le, szállj le, szép arany pillangó,
Kebelemre szállj le, kis csapongó!
Egy rövid nap tüneménye létünk,
Elmulik, míg örömet cseréltünk.
Éljük át e kort egy pillanatban,
Mely gyönyörtől s üdvtől halhatatlan.
Jer, boríts el fényes szárnyaiddal,
Szídd ki lelkem mézes ajkaiddal;
És ha édes életed kifárad,
Szemfedőd lesz hervadó virágod.

1841. március 11. előtt

EGY POLITICUS KÖLTŐHÖZ

1

Ócska tanácsokkal, köpönyeggel zápor után jársz,
A szájtátó had zajjal utánad üvölt;
S új ivadékok előtt kezdődik a régi mulatság:
Házi gerendákkal szálka hibákra nevetsz.

2

Van hiba, van bennünk: de mi rajta segítni ohajtunk,
S elhárítani mind, ami viszályra vezet.
Ám te gyülölséget gyújtasz s polgári hasonlást:
Ily áron nem kell, bármi nagy, amit ajálsz.

Feketeségek

3

Téged mint bölcset Priesznitz tintába fürösztött,
És most versekben izzadod azt ki nekünk.
A vers szép és jó. És nincs is benne igazság:
Nem csoda csak nyavalyát hajt ki az újkori gyógy.

4

Amerikának hát vannak feketéi? Nekünk is;
Nálunk a feketék szóemelője te vagy.
Ott azokért sok tiszta kebel küzd szóval, irásban:
Téged méreg bánt, hogy szünik a botidő.

5

„Volnánk bár kissé feketére születve.” Nagyon szép
Volna; de nem mennénk Amerikába veled.
A mi hazánk itt van, s gondunk lesz rád is ezentúl,
És ha fehér nem léssz, cimbora, mosni fogunk.

*

Moslékkal mosogatsz, s elszennyezed, amiket érintsz.
Tálalj bár; az ebéd dús; de mi mégsem eszünk.

Rövid törvénykezés

6

Gyors törvénykezetet nevezél „lámpára kötésnek”:
Szólj magad: őszintén volt-e kimondva e szó?
Ily tanokat terjesztve hizelkedel a butaságnak,
S elfeleded, hogy ez az, mely con amore akaszt.

*

A rövidebb törvény teneked „lámpára akasztás”,
Kérdezd meg magadat: jól van-e, bölcsen-e ez?
E tanokat terjesztve hizelkedel a butaságnak:
Ily szolgálatidért nem fog örülni hazád.

Mi kell?

7

„Nem kell hát takarékpénztár, lópálya, hanem más”
Ily bagoly úrfiakat hallani többeket is.
Mindig mást keresők, mint ami sikert mutat és van.
Napra ki! lássunk már tőletek is valamit.

Sár, por

8

Mert nem adózunk, gyermekidet sár porba fulasztod;
Ez, ha boszú, legalább nagyszerű és igen új.

Szavazat és a tömeg

9

Kell szavazat, s gúnyolva beszélsz a képviseletről,
Mert megvesztegetett s részeg alapja inog.
Bölcsen! ez úton majd megnyerheted a nemes osztályt;
Csúfold részegnek s megteszi amit akarsz.
Vagy tán fegyverrel fogsz tőle csikarni? Apollo!
Adj neki lantja helyett üszköket és buzogányt.

Vesztegetés

10

Nem csak lélekadó bortól részegszik az ember,
S nem csak ajándékpénz, ami megejti szivét,
Megveszlek szóval, hivatallal, félelem által,
S fondorságokkal lángba borítom agyad.
Megveszek így ötvent, meg százakat; a sok ezernél
Elfogy erőm: itt még a borözön sem elég.
És ámítani nagy tömeget sok időre veszélyes,
Míg a néhánnyal könnyü az alku nagyon.

Az egy és sok

11

Emberek a tömeg is, még inkább ember egy ember:
Gyarlósága nagyobb, s ha van, erénye dicsőbb.
Nagy Caesarok után feltűnnek az ördögi Nerók,
És ki vesződik, küzd, vérzik alattok? A nép.

Áldás

12

Áldást, így szólasz, ne csikarjunk. Jó, legyen úgy bár:
A kicsikart áldás nem lehet üdvöt adó.
De azután békén legyetek, ha ki isteni áldást
Önmaga szerzend, nem kérve az emberekét.

Vontató

13

Dícséred, hogy a pór terhén könnyítni törekszünk,
S hogy vontatni szününk általa, nem javalod.
Szánod a pórt s mégis rajtok szánkázni szeretnél:
E szabadelműség szép, de felette gyanús.

Önkormány

14

Üdvös az önkormány, a hely szükségeit érző,
A főnek sok ezer kéz-segedelmet adó.
S járni tanít jókor mozdúlni szabályos erővel,
Hogy bizton tudjunk menni a vész idején.
A koronás főért ily nép vért s éltet ajánlott:
A csak nyögni tanúlt nem teve, szólhata így.
S mégis ez intézvényt dacnak nevezed te megyénkben:
Józanság ellen dac vala szólanod így.

*

Önkormányunkat ne gunyold; gyermek marad, akit
Mindig más vezetett; jobb, ha mi járni tudunk.

Világ

15

Széchenyiről szólál, elkárhoztatva ‚Világát’,
Melyre az éj kiderűlt s kezd vala látni a vak,
Mélyre megindúlt a rég pangó vér ereinkben
S a haza szíve felélt százados álom után.
A haza hű fia ő, nem fog sűlyedni, ne féltsed:
Nagy munkájának bére a nemzeti üdv.

Búcsú

16

Mit versben vétél, tettekben helyre hozandod,
Régi barátságból mondom el e hitemet.
Verseiden tán még egy időig lesz ki kacagjon:
Szebb díjt, mint kacagást, tetteid által arass.

1841. április 21 - május 9.

VÍZGYÓGY

A víz kétes elem, a földet elönti, de táplál;
Gát, de merészeknek pálya világokon át.
Gyötrelmes keserű, ha szemedből bú satolá ki;
Kéj, ha örömcsepként ömlik el arcaidon.
Árja megöl, de szelíd gyógyszerré lesz, ha beteg vagy,
S szűz forrásaiból vissza jön életerőd:
Természettől nyert a víz kétféle hatalmat,
Isteni áldássá tette az emberi ész.

1841. május 27. előtt

A KRIVÁNON

Itt állt egy távol népnek szabadelmü királya[3]
S a föld szépségén lelke gyönyörbe merült,
Vajha ne csak földét tudják bámúlni hazánknak:
Nemzete légyen erős, s tettei híre dicső.

1841. augusztus 24. előtt

HÁLADATLANSÁG

Hazudság, amit írtam
Lánykák szerelmiről:
Ők engem nem szeretnek,
Nem egy a száz közől.

De én szerettem egy lányt,
Sőt kettőt, sőt tizet,
Szeretni hajló voltam
Egész egy sereget.

Mint ége szívem értök,
Ahány van öszvesen,
Oh mint szerettem őket
Oly hévvel, oly hiven.

S a háladatlan faj mint
Jutalmaz mindezért:
Csak egy sem adja szívét
Oly sok szerelmemért!

1841. augusztus 22. előtt

AZ ÚRI HÖLGYHÖZ

Fürtidben tengervészes éj
Szemekkel, mint a csillagtűz;
Hol annyi gőg és annyi kéj,
Ki vagy te márványkeblü szűz?

Bírván az istenek minden kegyét,
Imádva férfiaknak általa,
Szép és dicső, s lélekben oly setét,
Milyen derült arcodnak hajnala.

Nincs hát remény? nincs semmi kegyelem?
Hiába minden esdeklés szava?
Hiába kér a leghőbb érzelem?
Nem olvadoz fel kő kebled hava?

[3] Friedrich August szász király. 1840. aug. 4.

Egy eskü kell, egy néma fogadás:
„Szeretni e mindent adó hazát!”
Mért hát szemedben büszke tagadás?
Mért áruló a hang, mit ajkad ád?

Pedig nem mondhatod, hogy nincs szíved.
Szeretsz pompát, hízelgő csapodárt,
Hintót, lovat, sőt hitvány ölebet,
És selymidért imádod a bogárt:

Mind állat, és hívságos semmiség,
Hizelgőd is, ki hűséget hazud!
És mégis, mégis - oh türelmes ég! -
Kedélyed rajtok édelegni tud,

Míg a könyűk hiába fénylenek
A hon szemén! - Hah, gőgös Goneril,
Megemlekezz, hogy vannak istenek,
S még van kezökben bűnt torolni nyil.

Az apaátok teljesedni fog,
Az apaátok súlya szörnyü lesz:
„Tennen fajodban éljen ostorod,
Csaljon meg, akit legjobban szeretsz.

Hervadjon el szépséged! a gyönyör
Váljék utálattá, ha ízleled;
S midőn panaszban bánatod kitör,
Legyen kacaj reá a felelet.”

De nem, te nem vagy bűnös. Nevelőd
Jellemtelen kornak volt gyermeke.
Gyengéd szived hajlott a kény előtt,
S megvette a szellemtél hidege.

Mi vagy te most? Kérdezd meg magadat.
Angol talán? vagy német, francia?
Igen, ha megtagadnák fajokat;
De ah előttök szentség a haza!

Te azt nem ismered, - nincsen hazád -
Nincs nemzeted, - nincs mondható neved.
És ami van, gyalázat szennye rád;
Mert esdeklő szülődet megveted.

Erényeidnek senki sem hiszen;
Mert ami fő, nincs meg sugári közt;
Csillag vagy, tündöklő és üdvtelen;
Félünk, csodálunk, mint az üstököst.

Asszony vagy, a leggyarlóbb, semmi más!
Nemednek nincsen tiszteltebb neve:
Gyöngéd, hol annak lenni árulás,
Szivetlen, ahol égned kellene;

Buzognod e hon - és e nemzetért,
Mint égnek minden nemzet hölgyei:
Nem kérünk munkát s áldozatra vért;
Miért esdünk: részvéted kegyei.

S mindeddig ezt te megtagadhatád!
Láttad, miként küzdénk és epedünk,
S csak egy enyhítő szót nem monda szád;
Könyed nélkül mi kín volt vérzenünk!

De még előtted áll egy új világ,
Anyára vár egy újabb nemzedék:
Akard, s erényed a fő polcra hág,
Neved dicsőség lángtüzében ég.

Mit szűz hevében égő szív teremt,
Költőt, müvészt, hőst és nagy férfiat,
És mindent, ami szép, jó, tiszta, szent
Tőled, nemedtől várjuk hogy megadd.

Kezedben a gyermeknek álmai,
Tündérvilága lelkes ifjunak,
A férfi boldogsága; játszani
Ily drága kincsek nem adattanak.

Emeld fel bájaidnak zászlaját,
Utánad kelnek a hon jobbjai:
Gyönyör lesz tűrni hosszu éven át,
Ha díjt szelíd kezed fog nyújtani.

Teremtsd elő azon dicső időt,
Hol a magyar szó s név imádva lesz;
Midőn kegyelmet nem nyer szűd előtt
Ki e kettőnek ellenére tesz.

A kisdedeknek néma szája kér,
Hogy adj nekik hazát. Ne vond meg azt.
Áldás vagy átok vár e válaszért:
Határozz, és kimondtad sorsodat.

1841. november-december(?)

A SZOMJU

Szomjas vagyok; de nem bort szomjazom,
És szomjamat vízzel nem olthatom.
Nem oltaná el azt a Balaton,
Nem a mézes szőlőjü Badacson.
Én lángot szomjazom, lángot, tüzet,
Szemed tüzében játszó lelkedet;
Szomjúzom a hajnalt szép arcodon,
És a mosolynak mézét ajkidon.
Szomjúzom édes és forró sohajt,
Mit kebled titkos szenvedélye hajt;

És szomjuzom kebled hullámait,
Szivednek minden dobbanásait;
Szomjas vagyok, leánykám, bájaidra:
Hibád, erényed - s minden titkaidra.
Jőj, lelkem várja édes ajkidat:
Ne hagyd elveszni szomjuság miatt.

1842 eleje

LAURÁHOZ

Rád nézek, mert szeretlek,
Rád nézek, mert gyülölsz;
Míg bájaid veszélyes
Dacával meg nem ölsz.

Rád nézek, mert gyönyört ád
Szemlélnem arcodat;
Rád nézek, mert öröm lesz
Meghalnom általad.

Rád nézek, mert talán még,
Egy kisded percre bár,
Gyülölség és szerelmünk
Cserében visszajár.

Még akkor érzenéd csak
Mi a szívgyötrelem,
A mostohán viszonzott,
A gyűlölt szerelem.

Még akkor sínlenéd csak
Kegyetlenségedet,
S nem hagynád ennyi kín közt
Elveszni lelkemet.

1842. február 13. előtt

NÉVNAPI KÖSZÖNTÉS

Laurához

Kár hogy a pap megkeresztelt,
    Jobb volnál pogánynak,
Mert pogány vagy és kegyetlen
    Híved fájdalmának.

Vagy ha már meg kelle lenni,
    Mondtak volna másnak,
Szép-, hamisnak, kellemesnek
    Csak ne Laurának.

Mondták volna: légy gyönyörré
    Mindenek szemében,
És örömnek kútfejévé
    Férfiak szivében;

Vagy neveztek volna inkább
    Fájdalom napjának,
Gyötrelmemnek, bánatomnak,
    Búm okozójának.

Gyötrelem bár s bánat és bú,
    De az enyém volnál,
Már keresztségedtől fogva
    Lelkemhez tartoznál.

Hát ha még jobb szíved volna,
    Hátha még szeretnél,
Lelke lennél életemnek,
    Drágább en lelkemnél.

Nincs az a kincs, nincs dicsőség,
    Melyért od'adnálak:
Egy életre elég volnál
    Isten áldásának.

1842. június

NÉVNAPRA

Ugy áldjon meg isten neved napján,
Hogy beérhesd vele minden órán.
Legyen élted mint a virágos fa:
Remény s öröm virágozzék rajta.
Mely sok szívnek keserű gyötrelem,
Legyen neked édes a szerelem.
Igaz legyen, s mindig hű, szeretőd,
Ki jobban szeressen, mint te szereted őt.
Bánat ha ér, legyen az rövid éj,
S utána hosszú boldog nap a kéj.
S bárhova visz tőlünk a szerencse,
Lépésidet emlékünk kövesse.
S rokon érzet tartson köztünk hidat:
Te se felejtsd távol barátidat.

1842. június

FÓTI DAL

Oct. 5. 1842.

Fölfelé megy borban a gyöngy;
    Jól teszi.
Tőle senki e jogát el
    Nem veszi.

Törjön is mind ég felé az
    Ami gyöngy;
Hadd maradjon gyáva földön
    A göröngy.

Testet éleszt és táplál a
    Lakoma,
De ami a lelket adja,
    Az bora.
Lélek és bor két atyafi
    Gyermekek;
Hol van a hal, mely dicső volt
    És remek?

Víg pohár közt édesebb a
    Szerelem.
Ami benne keserű van,
    Elnyelem.
Hejh galambom, szőke bimbóm,
    Mit nevetsz?
Áldjon meg a három isten,
    Ha szeretsz.

Érted csillog e pohár bor,
    Érted vív,
Tele tűzzel, tele lánggal,
    Mint e szív;
Volna szívem, felszökelne
    Mint a kút,
Venni tőled vagy szerelmet,
    Vagy bucsút.

Hejh barátom, honfi társam,
    Bort igyál.
Víg, komor, vagy csüggeteg vagy,
    Csak igyál.
Borban a gond megbetegszik,
    Él a kedv.
Nincs a földön gyógyerőre
    Több ily nedv.

Borban a bú, mint a gyermek,
    Aluszik.
Magyar ember már busúlt sok
    Századig.
Ideje hogy ébredezzen
    Valaha:
Most kell neki felvirúlni
    Vagy soha.

Bort megissza magyar ember,
    Jól teszi;
Okkal-móddal meg nem árthat
    A szeszi.

Nagyot iszik a hazáért
S felsivít:
Csakhogy egyszer tenne is már
Valamit.

No de se baj, máskép leszen
Ezután;
Szóval, tettel majd segítsünk
A hazán.
Ha az isten úgy akarja
Mint magunk,
Szennyet rajta és bitor bűnt,
Nem hagyunk.

Rajta társak hát, igyunk egy
Húzamost;
Bú, szerelmek, házi gondok
Félre most:
A legszentebb -, legdicsőbbért
Most csak bort,
De ha kellend, vérben adjunk
Gazdag tort!

A legelső magyar ember
A király:
Érte minden honfi karja
Készen áll.
Lelje népe boldogságán
Örömét,
S hír, szerencse koszorúzza
Szent fejét!

Minden ember legyen ember
És magyar,
Akit e föld hord s egével
Betakar.
Egymást értve, boldogítva
Ily egy nép
Bármi vésszel bizton, bátran
Szembe lép.

Ellenség vagy áruló, ki
Hont tipor,
Meg ne éljen, fogyjon élte
Mint e bor.
Áldott földe szép hazánknak,
Drága hon,
Meg ne szenvedd soha őket
Hátadon!

S most hadd forrjon minden csep bor
Mint a vér,
Melyet hajdan frígyben ontott
Hét vezér;

S mint szikrája a szabadba
Felsiet,
Úgy keresse óhajtásunk
Az eget.

Légyen minden óhajtásunk
Szent ima,
S férfikeblünk szent imáink
Temploma.
És ürítsük a hazáért
E pohárt:
Egy pohár bor a hazáért
Meg nem árt.

Érje áldás és szerencse
Mindenütt,
Ahol eddig véremésztő
Seb feküt.
Arca, mely az ősi bútól
Halavány,
Felderűljön, mint a napfény
Vész után.

Hű egyesség tartsa össze
Fiait,
Hogy leküzdje éjszak rémes
Árnyait:
Künn hatalmas, benn virágzó
És szabad,
Bizton álljon sérthetetlen
Jog alatt.

S vér, veríték vagy halál az,
Mit kiván,
Áldozatként rakjuk azt le
Zsámolyán,
Hogy mondhassuk csend s viharban:
„Szent hazánk:
Megfizettük mind, mivel csak
Tartozánk.”

1842. október 5.

MÁK BANDI

Esküszik Mák Bandi, a szomszéd is hallja,
Hogy fejét szomorú bujdosásnak adja,
Földetlen földig megy, mert Böske megcsalta:
Vele nyájaskodott, szívét másnak adta.
Ballag, ballag, már is megy a kertek alatt,
Játszik tóban a hal, de ő nem fog halat.
Nehéz káromkodást kever sohajtással,
Szája keseredik sokféle adtával.

Ballag, ballag Bandi, s amint ott elballag,
Hol tó felé nyílik a kis sötét ablak,
- Hejh sokat mulatott annak közelében -
Most harag és nagy bú forog elméjében.
Megáll, nagyot sohajt, nézeget befelé,
De Böske még nem jön a kerten kifelé.
Bandi megindúl, de bundáját honn hagyta:
Haza kell még menni, ez a gondolatja.
Megy, megjön s a bundát tó szélén leteszi;
Hejh nehéz a bunda, mert nagy bú terheli.
Csak sóhajt, csak búsúl, és csak néz befelé,
Hiába! Böske még nem indúl kifelé.
Mert a felső színben a tehenet feji,
Gyakran fohászkodik és hullnak könnyei.
Megint csak megindul Bandi, de nem mehet.
Cifra bokréta van tűkörfia megett;
A hitetlen Böske még tegnap kötötte,
Nagyon megkívánja, haza megy érette.
Lassan megy, mint akit akasztani visznek:
Nem lehet több kínja vesztendő embernek.
Hiába, hasztalan, már megint csak itt van:
Föld is nyög alatta nehéz bánatjában.
De Böske csak nem jön a kerten kifelé.
Akármint tekintget Mák Bandi befelé.
Harmadszor is Bandi még csak haza megyen,
Gondolja, valami tán még van a szegen.
Van is; de nem egyéb, egy üres tarisznya;
Azt nagy szomorúan nyakába akasztja.
Most már nincsen többé, miért haza menjen;
Ideje, ha akar, hogy útnak eredjen.
Immáron megyen is végső elszánással,
Szárcsa, réce nézik vidor bámulással:
Egy szikrát sem félnek nehéz bundájától,
Lesütött fejétől, lassu járásától.
Ha ő velök együtt most madár lehetne,
A tó fenekére mélyen lemerűlne.
Megfogódznék a nád keserű torzsában,
Ott halna meg a nagy víz alatt buvában.
De ő már csak megyen: mert nyakán az iga,
Bár szíve csikorog, mint a rosz talyiga.
S mit látnak szemei? Amint néz befelé
Böske csakugyan már megindult kifelé.
Ólban és konyhában dolgát elvégezte,
Lépéseit ide jó isten vezette.
Fekete szép haját a nap ragyogtatja,
Szálló sugárait rajta elnyugtatja.
Piros mint a pipacs sírástól orcája,
Most is harmatozik két szeme pillája.
S Bandi, mint a részeg, nem jár egyenesen:
Utat kanyarodva Böske felé veszen.

Szerelem és harag és bú forrnak benne,
Ha rosz csupor volna, tán el is repedne.
„Hejh Böske, dolgodban úgy áldjon istened,
Amint megszolgáltad és magad keresed.
Nézd, elbúsultomban lettem bújdosóvá,
El is megyek én még, isten tudja hová.
Háromszor, mert sokat otthon felejtettem,
Elkezdett utamból vissza-visszatértem;
Addig a fényes nap rajtam elnyúgodott,
Nagy bujdosásomban setétségnek hagyott.
Azt gondoltam, ha még egy kis szived volna,
Lejönnél s előmbe szemed világolna:
Keskeny a híd nagyon, meglátnám az utat,
Hozzád siettemben nem szegném nyakamat.”
De Böske így felel: „Mit mondasz te nekem?
Hogy bürün mentedben világolna szemem:
A tűz sem világít, ha rá zápor esik,
Szemem mint a sűrű zápor úgy könyvezik.”
Így szól és lemegyen, megbotlik a lába,
Estében Bandinak borúl a nyakába.
Bandi sem aluszik, Böskét megöleli,
S nagy elbúsulással tovább, tovább viszi,
Viszi és esküszik: „Bakony erdejébe
Elviszlek, galambom, világ közepébe.
Magas hegyek között őz és szarvas legel,
Egy forrásból iszik szegény legényekkel.
Ott terem a sok pénz vén zsidó zsebében,
Kit zivatar kerget a csere szélében.
Ott sütöd te nekem ingyen kenyeremet,
Meg nem vett vászonból varrod rét üngömet.
Ott hallgatjuk együtt zöld erdő zúgását,
Párja után nyögő gilice búgását.
Sátort üt fölöttünk minden fának lombja:
Te leszesz szivemnek szelíd vadgalambja.”
De Böske így felel erre szép okokkal:
„Jaj, nem jó ott lakni dühös farkasokkal.
Zöld erdőnek lombja, száraz fának ága
Sok szegény legénynek lett rosz mulatsága.
Ne vígy tovább rózsám, látod úgyis megyek,
Neked oltár előtt nagy esküvést teszek:
Teljes életemben isten úgy áldjon meg,
Mint hozzád hű vagyok s igazán szeretlek.”
Erre nagy útjából Bandi visszaindúl:
Bakony erdejéhez még képpel sem fordúl,
Szánt, vet, gazdálkodik szép feleségével,
S megtelik a kis ház sok apró gyermekkel.

1842

VÉG

Égj tisztán, mint a szent oltár lángja hazádért,
Küzdj fel az érdemnek sziklatetője felé;
Mid marad a lángból? tört szíved hamva, s fölötted
Tán emlék, mellyel csúfol a hála s halál.

1842. november 17. előtt

V. P. KISASSZONYNAK

Nov. 20. 1842.

Szereted-e jó szüléidet
És barátid és testvéridet?
Szereted-e forrón jegyesed?
Szeretnek-e ők is tégedet?

S boldogok-e ifju napjaid,
Elméd gondolatja s álmaid?
S a remény nem biztos kincs-e már,
Mely szivedben megváltóra vár?

Aki nézi nyájas arcaid
És szemeid, hol üdvvé lőn a hit,
Megtalálja, amit kérdezett:
Rajtok él a legszebb felelet.

Úgy szeretsz, hogy boldoggá tehess,
S vagy szeretve, hogy boldog lehess:
Két szerencse, milyet sors nem ád,
Ten szived mennyéből szálla rád.

S volna bár oly dúsan örömem,
Mint e szót alig hogy ismerem,
Örömidhez mit sem adhatok:
Érzményid olyan boldogok.

Jókivánat, ami még maradt:
Evvel tisztelem meg nászodat:
Élj soká és meg ne éld soha,
Hogy szerencséd hozzád mostoha.

1842. november 20. előtt

SÍRVERSEK

Nő s anya

1

Emléket kérek síromba leszállva, s ez emlék
Férjem s gyermekeim szívbeli gyásza legyen.

2

Hű nőért a férj, az anyáért gyermekek, a jó
Testvérért a család búnak eredve zokog.
Őt a halál keze érinté, s az előle futónak
Nem maradott más, mint e könyöretlen öböl.

3

Későn, vajha minél később lássalak ismét,
Kiktől válnom a sír néma parancsa idéz,
És ne legyen rövid életemért bánattok emésztő;
Emlékezni reám hű szeretetnek, elég.

1842. december 11. előtt

Kis gyermek

4

Játszám s meghaltam; játékim folytatom égben:
Nem lehet isten előtt játszva örűlni tilos.

5

Kettévált a család; én mentem ölelni a holtat:
Nem lehetett egyedűl hagynom az édes anyát:

6

A sírnak szentsége föd itt bú és bajok ellen:
Éltél volna soká, nem volna biztos e sors.

1842. november 6. előtt

AZ IFJÚ KÖLTŐ

Mi sürget mondanom
Nem hallott dolgokat,
A lélek mélyiben
Titkon fogantakat?

Nyugodt és tiszta volt
Ifjú eszméletem,
Mint a puszták tava
Regényes keleten.

Bájlólag tűkröze
Rám csillagezreket;
Mikor látok megint
Oly tündér szép eget?...

Egy isten néze rám
A csillagok közűl,
S üdvömnek képe állt
A jó isten körűl.

De angyal jött felém,
Illette a vizet
És benne dúlatag
Szélvész keletkezett.

És csillagezreim
    S a gyermekálom-ég
A feldühűlt habok
    Árjában eltünék.

Most lelkem szenvedély
    Hullámi verdesik,
Szemeim az eget
    Hiába keresik.

S szép csillagod, remény,
    S tiéd, oh szerelem!
A vad vihar között
    Alig hogy sejthetem.

S mily óriási gond
    Sorsod felett, hazám!
Hazámat gyermekűl
    Dicsőnek álmodám.

Most látom rongyait,
    Félig gyógyult sebét,
A megkötött kezek
    És szózat szégyenét.

Imádlak, féltelek,
    Oh drága szent haza,
Mi adna még gyönyört,
    Ha sorsod mostoha?

És kérdem, aki ily
    Gondokkal ostoroz,
Csendrabló angyalom
    Jó volt-e vagy gonosz?

Derűl-e még öröm,
    Enyhűl-e fájdalom,
Ha éltemet talán
    Hosszúra folytatom?

Vagy kétség, gyötrelem
    Kisérnek síromig,
És semmi vágy után
    Áldás nem érkezik?

Oh, adjatok nekem
    Jobb álmot, istenek,
Vagy sírom zártaig
    Meg nem pihenhetek.

1842 őszén

(TITKA TEREMTÉSNEK...)

Titka teremtésnek a természetbe merűlt el:
    Vizsgáld ezt s jobban értheted egykor amazt.

1842 őszén

(A TERMÉSZET ÖRÖK KÖNYVÉT...)

A természet örök könyvét forgatni ne szünjél:
Benne az istennek képe leírva vagyon.

1842 őszén

(ELSZÓRTA TERHES FELLEGEIT...)

Elszórta terhes fellegeit az ég
Lehulladoztak végső csepjei
És elterűlt mosolygó fájdalommal
Mint egy kisírt szem a világ fölött.

1842 őszén

ŐSÖK

Mintha nem őstől származnál, légy tetteid által
Őse családodnak, s a haza áldani fog.

1842. december 18. előtt

KI A HAMIS?

A sok leány között
Egy kettő ha van is,
Hazudtatok nekem,
Hogy a lány mind hamis.

Ím e kis barna hölgy
Könnyű, mint a madár,
Ne higye senki is
Azért, hogy csapodár.

Őszinte, jószivű,
Szemében lelke ég:
Ily szép világitást
Aligha láttam még.

S ha néha rám tekint
- Az isten áldja meg! -
A kéj s öröm miatt
Még lelkem is remeg.

Nem érzek semmit is,
Csak azt, hogy szeretem:
Világnak gondjait
E szóba temetem.

Mi gondom a világ?
Ha őtet láthatom,
Ha lelkemmel szeme
Egében lakhatom!

1842. december 18. előtt

FELEDÉS

Elfelejtenélek,
Ha tudnám,
Hogy azután békén
Alunnám.

Álmodoznám fényes
Reggelig,
És mulatnék késő
Éjfelig:

De ha elfelejtlek,
Meghalok:
Innen új világra
Virradok.

S van-e angyal ott is
Mint te, lány;
Kit szeressek oly hőn
S igazán?

1842. december 18. előtt

A MAGYAR HÖLGYEKHEZ

Kell-e dal, szép és varázsló,
Kell-e szép rege,
Vészbe játszó és derűbe,
Mint hazánk ege?
Van-e kedvetek figyelni?
Mondhatunk egyet;
És ha tetszik, és ha kedves,
Mondunk ezeret.
Vérünk lángja lesz dalunkban
Forrongó meleg,
Élet és világ regénkben,
E nagy tömkeleg
Köny - s mosolyból összeszőve.
Víg, borús egünk,
Köny - s mosolyból, melyeket mi
Tőletek veszünk.
És a szőnyeg lesz kicsinded
Csarnokunk falán,
Amit a szív s elme rajzol
Bűvös asztalán:
Nőerény és női szépség
Angyalképei,
És az édes hitszegésnek
Szenvedései;
És a szellem, mely szeszélyes,
Csínba öltözik,
S önmagával s a világgal

Folyvást küzködik.
Egy hibázik műveinkhez,
Nyájas napvilág:
Az ti vagytok. - Ahol ez nincs,
Nincs szellemvirág.
Kis dolog lesz szép szemekkel
Ránk lenéznetek.
Csínos fejjel meghajolni
Hogy figyeljetek;
Kis dolog lesz, és nekünk nagy,
Meghallgattatás:
Kedvezéstek drága kincsét
Hogy ne nyerje más.
És ha néha rosz hevünkben
Zordonak leszünk,
Mert talán a féltés dúlja
Fájó kebelünk;
Mert talán az idegenben
Leltetek gyönyört,
Míg bennünket elhagyottság
Szégyenláza tört;
Megboszúlni könnyü mód van:
Haragudjatok;
A haragban békülésre
Mindig kész az ok.
S szép a szép szemek haragja,
Mint villám s az éj,
Ah de édesebb a béke,
Megbékülni kéj.
Hagyjatok, de térjetek meg,
Mint a kikelet,
S dal, virág közt elfeledjük
Könnyen a telet.

1842 vége

HARAGSZOM RÁD

Haragszom rád, mert fürtöd fekete,
Haragszom rád csalárd kék szemedért,
Mely rám oly bűvös láncokat vete,
Haragszom rád, kegyetlen ajkidért.

Haragszom rád, mert nyugtom elveszett,
Haragszom rád szilárd erényidér',
S mert bájid elrabolták lelkemet:
És nincs remény, hogy többé visszatér.

1842 végén

MESE A RÓZSABIMBÓRUL

Bezerédy Flórikának

„Nyílj ki, nyílj ki, rózsabimbó,
Nincsen már tél, elment a hó:
Nyílj ki rózsaszál.
Szíjak csókot ajkaidról,
Részegüljek illatodtól:
Érjen bár halál.
Egy parányi perc az éltem,
És ha nálad kéjben éltem,
Kurta vígaság:
Meghalok nagy örömemben,
Meg, ha nem szeretsz, keservben:
Nyílj ki szép virág.”
„Csak élj, te csapodár;
Ismerlek rosz madár.
Nem vagy te pinty, nem vagy te cinke,
Bár könnyü vagy s nagyon picinke.
Te mézes mázos lepke vagy,
És hitszegésid híre szörnyü nagy.
Arannyal hintvék szárnyaid,
De alattok nincs egy szikra hit.
Virágról elreppensz virágra,
S maradnak tőled árvaságra.
Megnyílnom nem szabad neked:
Vidd el tovább csalárd szerelmedet.”
Igy szólt a lepke és a rózsaszál
Egy kis patak zengő hulláminál.

S hogy zöldült a haraszt,
Szomjúzván a tavaszt,
Kijött a méh:
Elnézdelé
Hol van virág, hol van levél,
S leszállt a naptól enyhe dél.
És minden oly derűlt vala
Az új napon;
Döngött a kisded méh dala
Lassúdadon.
Üdvözle fűt, fát, réteket,
Minden határt,
S a lég örömben reszketett
Amerre járt.
„Mi lény? mi hang?
Mi lassú szózat reszket át a légen,
Oly andalító, oly tünékeny?
Ki az, ki itt barang?
Ellenség, jó barát vagy-e?
Reszkessek-e? örűljek-e?”
Leszállt a méh

Egy ág fölé,
A rózsabimbó ellenébe;
Megringatá magát a kis galyon,
Kiváncsian hajlott elébe
S így szólt kisértő hangokon:
„Kis virágom, szép virágom rózsaszál,
Mit vétettem, hogy előlem elbuvál?
És itt hagysz a szép tavaszban
Kínos-egyedűl,
Éhen, szomjan, fáradottan,
Szeretetlenűl!
Oh nyílj ki gyenge rózsa,
Nyisd meg szűz kebledet,
Bocsásd a szomjuzóra
Mézes lehelleted.

Ha mézedet csak egyszer ízelhetném,
Illatba szálló lelked érinthetném,
Éltemben szomjuságot
Többé nem érzenék;
Mézeddel egy világot
Megédesítenék."
„Ah kicsi méh,
Oly szomju s éh
S oly fáradott vagy
És még szerelmes is,
Hogy szinte lelked elhagy,
Te kis hamis.
Ez ám csak a keserves ének!
Oly éhen lenni,
Úgy szeretni,
Ez már csak sok baj egy legénynek.
Jer méhikém, enyhűlj e harmaton,
Mely itt remeg koránzöld ágamon.
Az ég adá, a nap nem vette el,
Neked hagyók, hogy szomjad oltsa el.
De mézet, méhikém, nem adhatok;
Sem keblet én neked nem nyithatok:
Feldúlnád mézért keblemet,
S hervadni hagynál engemet."
Ivott a méh
S megrészegűlt
A harmat szellemétől.
Nem tűrheté,
Hogy így megszégyenűlt
A rózsa kellemétől.
Féltés, harag gyújták föl szellemét,
És hallatott ily rémítő beszéd:
„Várj, meglakolsz még, csalfa, dölyfödért;
Bátor szivünk ily játékhoz nem ért.
Piros vagy most, te kis kacérkodó:

Ijedtedben halvány léssz, mint a hó.
Ezren fogunk megvíni kebleden;
Ha kéjt nem enged, temetőnk legyen.”

És a méh távozék,
Mérgében sírva tört a légen át.
Megismerék
Hangjának erejétől,
Mely jött szivének belsejéből,
A méznek és gyiloknak bogarát.
Kitért előle légy - és lepke had,
S amerre szállt, a pók is megszaladt;
De reszketett a rózsa kebele,
Vad borzadással s rémséggel tele.
S szellőt küldött az ég;
Szelíd nyomán tündéri zaj
Emelkedék,
Mint egy sohaj,
Melyet sohajtott kéj és fájdalom,
Kebel, mit édes kínnak terhe nyom.
És e sohajban vágy volt és remény,
Mit kötve tartnak balsors, vagy erény,
És e sohajban rejtezett vihar,
Mit évek árnya még most eltakar:
Vak szenvedélyharc, mely sírhoz vezet,
Vagy elvesz észt, szivet, becsületet.
De e vihar megengesztelve lőn
Könytől s imától, melyet anya tőn,
Ki síron túl kiterjesztvén kezét,
Megáldja élő árva gyermekét.
És e szellő, bár vésznek magva volt,
Mint egy sohajba fojtott súgalom,
A rózsaszál körűl hőn összefolyt
S elaltatá varázsos hangokon.
A rózsa mély szenderbe költözött,
És mondhatatlan édes álma jött,
Édesb a mennynél, tisztább mint a kéj
S a szerelem, bár ennek titka mély.
„Csak szenderedjél gyönge kis virág,
Neked még durva, zordon e világ;
Kifejlenél, a dér megsértene,
Idő előtt hervadnod kellene.
Csak szenderegj, míg egy szebb kikelet
Elűzi végkép a bántó telet.
Midőn a napnak engedend a föld;
És áthevűl és lészen ifju, zöld.
Midőn előjön a kis csalogány,
S édes dalától fölzeng a magány.
Ébredj te is, ha meghallandod azt,
S egész kebellel szídd be a tavaszt.”

1842

CS. M. KISASSZONYNAK

Mintha szívem húrja volnál,
Mely ha reng,
Az örömtől lelkem háza,
Melyben eddig gond tanyáza,
Visszazeng;
Mintha lelkem ága volnál
Tiszta s ép,
Mely még ment minden hibától
És a legdicsőbb sugártól
Égi szép:
Úgy tünöl föl szellememnek
Rokona,
Mintha volnál boldog álmom,
Mintha volnál boldogságom
Jobb hona.
Azt beszélik, szőke, szép vagy
És deli;
És szemednek pillantása,
Mint az égnek megnyilása
Kéj-teli.
Szőke vagy-e, barna vagy-e?
Mit tudom!
De ha hallak és ha látlak,
Hogy szeretlek, hogy csodállak,
Mondhatom.
Tiszta részvét és barátság
Amit adsz,
S adományod bármi drága,
Lelked egyik szebb virága,
Dús maradsz.
Hát még akit dús szivedbe
Fölvevél;
Az lesz ám még csak szeretve:
Annak élte, lelke, üdve
Te levél.
A legédesebb titokkal
Vagy tele,
Mint edény, mely mézzel árad,
S édes lenni el nem fárad
Kebele:
Nekem is van nálad titkom
Zálogúl,
Hogyha jobb napom leszállna,
Él az angyal, aki állna
Pártomúl.
Mondj imát, oh angyal, értem;
Hő imád
Mint sugár, mely visszatére

Eredete szent helyére,
Üdvöt ád.
És ez üdv nem lesz mulékony
Földi jó;
Isten adja, védi angyal,
Nem lesz ily üdv semmi sorssal
Rontható.
És mig életem delének
Napja tart,
Bizton járok és vidámon,
Nem rettegvén már pályámon
Több vihart.

1842

SOK BAJ

Mi lelt engem, én nem tudom,
Hej nagyon sok az én bajom:
Szeretni kell a rózsámat,
Tőle csókoltatni számat.
Karcsu testét átkarolnom,
Ölelését elfogadnom,
Nézni rá s őt hagyni nézni
És szemétől el nem égni!
Van-e ily baj a világon,
Mint az én nagy boldogságom?
Félek, félek, hogy mulandó,
Mint az asszony változandó,
És ha egyszer elenyészett,
Minek akkor már az élet!

1842

LAURÁHOZ

Nagy szálka vagy szememben, kis leány!
Nem látok, bár szememben nincs hiány;
Nem láthatom miattad a napot;
Hajh az nekem már rég lenyúgodott.

Nem láthatom miattad a tavaszt,
Elégeté hő szenvedélyem azt;
Nem láthatok sem földet, sem eget,
Csak tégedet, csak bűvös képedet.

És kérdezem, a nap rajzolt-e le,
Hogy a világ képeddel oly tele?
Ez jár velem, ez kísér mindenütt,
Mint üldöző mindenhol rajtam üt.

Nem látok mást, mint holló hajadat,
Hamis szemed és kedves arcodat.
Szeretlek-e, vagy tán őrült vagyok?
Tudná az ég, nem szabadúlhatok.

Hozzád vagyon láncolva szellemem,
S e szellemlánc legfájóbb szerelem;
Hozzád van az teremtve mint az ág,
Letörve már, és mégsem holt virág.

Eltépjem-e a kínos láncokat?
Megélhet-e az ág, ha leszakadt?
Sorsom te vagy, egy szód, lehelleted,
S élek halok, amint te végezed.

1843. március előtt

ÁBRÁND

Szerelmedért
Feldúlnám eszemet
És annak minden gondolatját,
S képzelmim édes tartományát;
Eltépném lelkemet
Szerelmedért.

Szerelmedért
Fa lennék bérc fején,
Felölteném zöld lombozatját,
Eltűrném villám s vész haragját,
S meghalnék minden év telén
Szerelmedért.

Szerelmedért
Lennék bérc-nyomta kő,
Ott égnék földalatti lánggal,
Kihalhatatlan fájdalommal,
És némán szenvedő,
Szerelmedért.

Szerelmedért
Eltépett lelkemet
Istentől újra visszakérném,
Dicsőbb erénnyel ékesítném
S örömmel nyújtanám neked
Szerelmedért!

1843. március előtt

A MERENGŐHÖZ

Laurának

Hová merűlt el szép szemed világa?
Mi az, mit kétes távolban keres?
Talán a múlt idők setét virága,
Min a csalódás könnye rengedez?
Tán a jövőnek holdas fátyolában
Ijesztő képek réme jár feléd,
S nem bízhatol sorsodnak jóslatában,
Mert egyszer azt csalúton kereséd?
Nézd a világot: annyi milliója,
S köztük valódi boldog oly kevés.
Ábrándozás az élet megrontója,
Mely, kancsalúl, festett egekbe néz.
Mi az, mi embert boldoggá tehetne?
Kincs? hír? gyönyör? Legyen bár mint özön,
A telhetetlen elmerülhet benne,
S nem fogja tudni, hogy van szívöröm.
Kinek virág kell, nem hord rózsaberket;
A látni vágyó napba nem tekint;
Kéjt veszt, ki sok kéjt szórakozva kerget:
Csak a szerénynek nem hoz vágya kínt.
Ki szívben jó, ki lélekben nemes volt,
Ki életszomját el nem égeté,
Kit gőg, mohó vágy s fény el nem varázsolt,
Földön honát csak olyan lelheté.
Ne nézz, ne nézz hát vágyaid távolába:
Egész világ nem a mi birtokunk;
Amennyit a szív felfoghat magába,
Sajátunknak csak annyit mondhatunk.
Múlt és jövő nagy tenger egy kebelnek,
Megférhetetlen oly kicsin tanyán;
Hullámin holt fény s ködvárak lebegnek,
Zajától felréműl a szívmagány.
Ha van mihez bizhatnod a jelenben,
Ha van mit érezz, gondolj és szeress,
Maradj az élvvel kínáló közelben,
S tán szebb, de csalfább távolt ne keress,
A birhatót ne add el álompénzen,
Melyet kezedbe hasztalan szorítsz:
Várt üdvöd kincse bánat ára lészen,
Ha kart hizelgő ábrándokra nyitsz.
Hozd, oh hozd vissza szép szemed világát;
Úgy térjen az meg, mint elszállt madár,
Mely visszajő, ha meglelé zöld ágát,
Egész erdő viránya csalja bár.
Maradj közöttünk ifju szemeiddel,
Barátod arcán hozd fel a derűt:

Ha napja lettél, szép delét ne vedd el,
Ne adj helyette bánatot, könyűt.

1843. február vége - március eleje

KESERŰ POHÁR

Bordal „Czilley s a Hunyadiak” szomorújátékból

Ha férfi lelkedet
Egy hölgyre föltevéd,
S az üdvösségedet
Könnyelműn tépi szét;
Hazug szemében hord mosolyt
És átkozott könyűt,
S míg az szivedbe vágyat olt,
Ez égő sebet üt;
Gondold meg és igyál:
Örökké a világ sem áll;
Eloszlik, mint a buborék,
S marad, mint volt, a puszta lég.

Ha, mint tenlelkeden,
Függél barátodon,
És nála titkaid:
Becsűlet és a hon,
S ő sima orgyilkos kezét
Befúrja szívedig,
Míg végre sorsod árulás
Által megdöntetik;
Gondold meg és igyál:
Örökké a világ sem áll;
Eloszlik, mint a buborék,
S marad, mint volt, a puszta lég.

Ha szent gondok között
Fáradtál honodért,
Vagy vészterhes csatán
Ontottál érte vért,
S az elcsábúltan megveti
Hű buzgóságodat,
S lesz aljas -, gyáva - és buták
Kezében áldozat;
Gondold meg és igyál:
Örökké a világ sem áll;
Eloszlik, mint a buborék,
S marad, mint volt, a puszta lég.

Ha fájó kebleden
A gondok férge rág,
S elhagytak hitlenűl
Szerencse és világ,
S az esdett hír, kéj s örömed
Mind megmérgezve van,

S remélni biztosabbakat
Késő vagy hasztalan;
Gondold meg és igyál:
Örökké a világ sem áll;
Eloszlik, mint a buborék,
S marad, mint volt, a puszta lég.

S ha bánat és a bor
Agyadban frígyre lép,
S lassanként földerűl
Az életpuszta kép,
Gondolj merészet és nagyot,
És tedd rá éltedet:
Nincs veszve bármi sors alatt
Ki el nem csüggedett.
Gondold meg és igyál:
Örökké a világ sem áll;
De amig áll, és amig él,
Ront vagy javít, de nem henyél.

1843. augusztus 26. előtt

HONSZERETET

Szeresd hazádat és ne mondd:
A néma szeretet
Szűz mint a lélek, melynek a
Nyelv még nem véthetett.

Tégy érte mindent: éltedet,
Ha kell, csekélybe vedd;
De a hazát könnyelmüen
Kockára ki ne tedd.

S nem csak dicsőké a haza;
A munkás pór, szegény,
Bár észrevétlen, dolgozik
A hon derűletén.

Tűrj érte mindent ami bánt,
Kínt, szégyent és halált;
De el ne szenvedd, el ne tűrd
Véred gyalázatát.

S ne csak veszélyben légy serény,
A béke vészesebb,
S melyet vág álmos népeken,
Gyógyíthatlanb a seb.

Gondold meg, mennyit érsz: eszed,
Szived, pénzed, karod,
S fukar légy, alkván a honért,
Ha azt feláldozod.

S midőn a legtöbb emberek
Csüggednek várni jót
Családjok -, társaik - s magokért,
Ha sorsok csalfa volt;

Midőn nem méltatott erény
És bűn, mely célt nem ér,
Kifárad újra küzdeni
A vágyott javakért;

Midőn a legbuzgóbb anya
Remény - s munkátalan,
S a veszni indult gyermekért
Csak sóhajtása van;

Te még, oh honfi, ébren állj,
Remélni, tenni hő,
Míg a honból, kin lelked függ,
Van egy darabka kő.

S midőn setét lesz a világ
És minden tűz kiég,
A honfiszívben fennmarad
Egy élő szikra még.

S hol honfi húnyt, e szikra ég
Fenn a sírhalmokon,
Bal századoknak éjin át
E lángban él a hon.

S kihűlt hamvából a dicső
Görögh on újra kél,
Felhozza régi hőseit
E szikra fényinél.

E szikra a hon napja lesz,
S hol fénye hőn ragyog,
Az élet a hon kebelén
Ujúlva feldobog.

És újra felvirúl a föld,
Amerre a szem néz,
És minden, aki rajta él,
Munkára tettre kész.

S a nemzet isten képe lesz,
Nemes, nagy és dicső,
Hatalma, üdve és neve
Az éggel mérkező.

Oh honfi, őrizd e tüzet
S ne félj, ha vész borúl:
E szikra fényt ad és hevet
S ég olthatatlanúl.

1843. szeptember 1. előtt

SZABAD FÖLD

E ház, hová most lábamat teszem,
Fáradt fejem békén pihentetem,
Hol a konyhán barátságos tüz ég,
S mellette fürge gondos feleség;
E honi föld, mit szántok és vetek,
Hol hőt fagyot gyakorta szenvedek,
Mely táplál engem s kis szolgáimat,
S keblébe végre híven befogad;
E föld, e ház, e kert - megérhetém,
Akarta isten, hogy most mind enyém.
Nem ismerém e szót mind e napig:
A puszta lélek volt enyém alig.
Most bizton állok itt sajátomon,
És áldlak érte kétszer drága hon!
Talán nem adtam vért, nem őseim;
De fáradoztak híven kezeim;
S munkám után virító lett a föld,
Isten s embernek benne kedve tölt.
Szép a vetés, dús volt az aratás,
Sok gond után kedves vigasztalás.
Most már enyém e munkán vett örök,
Mit ím örömkönyűvel öntözök!
S ne mondja senki, hogy henyén talált:
Szolgáltam érte országot, királyt.
Majd gyermekimre szállnak javaim,
Rájok maradnak tartozásaim;
Adónkat, legyen bár pénz, munka, vér,
Örömmel adjuk biztos napokér';
S erős lesz országunk, nagy a király,
Hol ennyi ember boldog hont talál.

1843

(BECSŰLETES EMBER...)

Becsületes ember
Derék emberekért
Korsóból ihatik,
Mégis senkit nem sért.
Add ide feleség
Azt a vászon korsót,
Hadd igyam egy nagyot
Nem elsőt, utolsót.
Jertek ide fiúk
Ti is kiáltsatok,
Most egyszer egy csep bort
Bátran felszíhattok.

Isten tartsa soká
Szép Magyarországot,
Adjon nekünk benne
Tartós boldogságot.
Isten tartsa őket,
Kik értünk küzdöttek
Örök válságunkban
Szívből megegyeztek.
Sok boldog emberre
Leljenek utjokban,
Boldog ember arcán
A legszebb hála van.

1843

A HAZAFI

Látogató ha keres, mondjátok, nem vagyok itt benn:
    Lelkem a kedves hon messze határira szállt,
S tartja ölelve hegyét, völgyét, és síkjait, és az
    Országos folyamon tengerek árjaig ér.
Fölhat a trón kebelébe szilárd, hűségteli gonddal,
    Munkás szánat közt a kalibákba benéz.
És megnyílnak előtte az elmúlt századok évi,
    S ami jövendőt a végzetek árnya takar.
S aggodalom s szent érzelmek közt kérdi magától:
    Mit kell szólnia, mit tennie érted, o hon!
De jön idő, melyben süker éri a fáradozó főt:
    Akkor nyílt ajtóm látogatóknak örűl;
És a barátságnak megnyílnak termeim újra,
    Szívvel, lélekkel honn lesz a gazda megint.
Még jön idő, melyben poharat fogok ütni vidáman,
    S jobbom jó kezeket híven ölelve szorít.
Addig zárva vagyok, test, melynek lelke kiszállott,
    S zöld ágat keres a hon koszorúja közé.

1843. december 16. előtt

TÓT DEÁK DALA

Ha kedvem elborúl,
Mert pénzem nincs, vagy nem is volt,
Nadrágom, csizmám csupa folt,
S kapcám mégis szorúl:
    Csak rajtad bámulok,
    S tüstént kigyógyulok,
        Roppant világ,
        Dicső világ!

Mi szépek tájaid:
A hegy, völgy és a nagy terek,
Hol dús kalászok rengenek,

És zöld borág virít;
Mely drága gyűjtemény,
És ez mind nem enyém!
Oh szép világ,
Gazdag világ!

Akárhová megyek,
- S miért ne mennék? nem tudom -
Szép városokhoz visz a nyom,
Hol megpihenhetek;
Pedig látá az ég,
Egy házat sem rakék.
Oh szép világ,
Pompás világ!

S ha féktelen vizár,
Jég, tűz, vihar pusztítanak,
S ház és mező megromlanak:
Mi gondom? semmi kár!
Az ég be nem szakad,
A föld még megmarad.
Erős világ,
Szilárd világ!

S ha itt ott éhezem,
Mi baj? van, aki jól lakott,
És hány van, aki jót ivott!
Ha ezt elképzelem:
Étvágyam csöndesül,
A sor majd rám kerül.
Oh jó világ,
Boldog világ!

S nem ingyen süt-e rám
Az isten napja mindenütt?
Kivévén, már ha lefeküdt,
S akkor sincs éjszakám:
A hold leszen napom,
Világát bámulom.
Arany világ,
Ezüst világ!

S ha mindezt megunom,
Csak tőlem függ, mivé legyek.
A legdicsőbb magyar leszek,
Mihelyt csak akarom:
Hazám naggyá teszem,
Ki szólhat ellenem?
Dicső világ,
Magyar világ!

S ha majd nagy úr leszek:
Ispán, alispán, potrohos,
Magam, cselédem aranyos,

S mind rajtam függenek:
Ki hinné: én vagyok,
Ki most itt koplalok?
Oh szép világ,
Dicső világ!

1843

AZ ELVESZETT ORSZÁG

Arcom, ne kérdjétek,
Miért oly halovány:
Legbátrabb fiaim
Elestek a csatán.

A fennmaradtakat
Vad ínség kergeti:
Nincs kő, hová fejét
Csak egy is teheti.

Hő keblemen, hol ők
Lágyan feküttenek,
Most a kétségbesés
Kigyói fürdenek.

És látni nincs remény
Többé jó napomat:
Boszút ki állana,
Nem szülhetek fiat!

1843

AZ ANYÁTLAN LEÁNYKA

Hadd lássalak, te kis
Virágszemű leány;
Szemedben ég van-e
Vagy tavaszi virány?
Vagy ég és a virány
Úgy egyesültenek,
Hogy bájvilág gyanánt
Szemedben égjenek?
Anyádnak lelke tán
Virággá változott,
S a honbul, melybe kelt,
Égszín ruhát hozott?
S most e virágra vált
Kis mennyben itt mulat,
Folytatni üdv gyanánt
A földi napokat?
Nézz vígan kis leány,
Mosolygjon kék szemed;

Szent fény, mi benne ég:
Remény s emlékezet.

1843

A KATONA

1

A sorshúzás

Sorba legény, sorba szép legénység,
Ide álljon, kit nem bánt a vénség.
Akit isten ép kéz-lábbal áldott,
Védelmezni tartozol hazádat.
Nem lesz önkény és nem lesz kivétel,
Nem fogunk már senkit is kötéllel:
Katona lesz, akit a sors talál,
De a katonaság még nem halál.
Katonának sokszor jól van dolga,
Sóra, fára többé semmi gondja;
És ha szenved, szenved országunkért,
Apja, anyja, s mindnyájunk javáért.
Majd ha harsog a kürt, a dob pörög,
Puska roppan, az ágyu mennydörög,
S ló és ember alatt reszket a föld,
Vész, sikoltás minden lelket eltölt,
Akkor tetszik majd meg, ki a legény,
Kinek magyar szíve van a helyén,
Mert nem csárdán terem a vitézség,
Bornyeléshez nem kell nagy merészség;
De ki bátran halál szemébe néz,
Az a legény talpán, az a vitéz.
Rajta ifjak! bátor ép legények
A sorshúzást ti ne rettegjétek.
Ha talál is a sors, nem a világ,
Haza tértek, még meg sem gondolnák.
Nyolcad évre ismét látjuk egymást,
Itt vagy máshol. Isten hozzád, pajtás.

2

Márton gazda

„A táncban mért hányod fonákul lábadat?
Ha iszol, mért adod bánatnak magadat?
Mint kinek a tyúkok ették meg kenyerét,
Vagy kinek borában légy találta vesztét.
Másszor ha legyet látsz, igyál előbb magad,
És a kenyér helyett edd meg rosz tyúkodat.
Vagy tán szeretőd volt, majd szőke, majd barna,
És most nincs semilyen, ki levest habarna?
Ne aggódjál rajta, azt gondold, hogy gombház,
Példabeszéd mondja, ha leszakad, lesz más.

Asszony nemzetséggel nem jó cimborálni,
Az ő mesterségök: csalni és darálni.
Csalni azt, ki bennök bizodalmat vetett,
S eldarálni az ép tiszta becsületet.
Endre, Endre! bizony félek, hogy megjártad,
Szíved igaz pénzét könnyen kidobáltad,
És kaptál jó pénzért hamis rosz portékát,
Hordja el a karvaly a sok rosz asszonyát.”
Így szólt Márton gazda búsongó Endréhez,
Mellé telepedvén az asztal végéhez.
Endre ült, könyökét asztalhoz szegezve,
Kalappal orcáját mélyen betemetve.
A gyertya előtte búsan pislokálván
Gyászt látszott viselni elkonyúló hamván.
De hogy becsületes Márton gazdát hallá,
Felolvadott néma bánatja panasszá.
„Mit beszél kend nekem légyről és tyúkokról,
Nem származik az én bajom állatoktól.
De hajh a szerető, atyámfia Márton,
Szerető elég van széles e világon;
Csak igaz szerető nincsen az ég alatt:
Minek rontsam vele szép ifjuságomat?
Miattam akár mind hordja el a kánya:
Nem ér egy fakovát száz falu leánya.
Katonává lettem, mert engem ért a sor,
Azért nem vigasztal sem a tánc, sem a bor,
Itt kell hagynom apám, anyám s testvérimet,
Ki mondja meg, hová hajtom le fejemet?
A jó isten tudja megjövök-e vagy sem?
De már ha menni kell, azt nem is keresem,
Hátat fordítok a falu határának,
S jó éjszakát mondok az egész világnak.”
Ezzel a palackot szájához emelé,
Míg nem feneke a pallást fenyegeté.
Márton megfeddé őt a mohó ivásért,
Hogy ily rosz kedvével istent, embert megsért,
S addig tartóztatá szép vigasztalással,
Hogy Endre békülni kezde új sorsával.

3

A kis leány

Jött Márton gazdának tíz éves lánykája,
Függvén kis karjáról kézi kosarkája.
Szemes volt a leány és nem bátortalan,
S vidám, mint akinek nem rosz szándéka van.
„Anyám köszönteti kendet, Endre bátya,
S kívánja, hogy legyen boldog utazása,
Fogadja jó szívvel e kis útravalót,
Pogácsát, pecsenyét és egy fehér cipót.
Azt is izeni még édes anyám kendnek,

Hogy rólam, ha elmegy, ne felejtkezzék meg,
Nyolc esztendő mulva már nagy leány leszek,
Kendhez, ha megtetszem, feleségül megyek.
Addig megtanúlok szőni, fonni, varrni,
A fáradt gazdának jó ételt habarni.
Megbecsűlöm kendet, amint kend engemet.
Vezesse az isten útjában kelmedet.”
Márton gazda amint hallá a beszédet,
Könybe lábadt szeme az örömtől égett.
Legifjabb lánykáját mert igen szerette,
De hogy ilyen okos, azt nem is sejtette.
Endre szomorún bár, mosolygott a lányra,
Mert neki is tetszett elmés indítványa.
„Ki tudja, kis hugám, mi lesz még belőlünk,
Nyolc esztendő mulva, ha akkor még élünk?
Addig meghalhatok nehéz szolgálatban,
Vagy te másba szeretsz, mert legény elég van.
De ha úgy tetszenék jóságos istennek
Hadi szolgálatból hogy visszajöhessek,
Majd szemedbe nézek nyolc esztendő múlva,
S meglátom, nem vagy-e szívben megváltozva.”
Így szólt s kezet fogott jó Márton gazdával,
Vidám szemet váltott kicsi mátkájával:
Leönté a holmit tágas szűrújjába,
S a bíró házához útnak indúlt lába.

4

A puszta kút

Távol a falutól
Nyugot felül
Nagy rónaság terjed
Végetlenűl.

Gyalogutja mellett
Mai napig
Egy száraz kútágas
Bámészkodik.

Mig jobb idők jártak
Feje fölött,
Kútjánál sok edény
Megtöltözött;

Sok ifjú és leány
Barátkozék,
Csendes tanujok volt
A kút s az ég.

Hejh, sok szegény utas
Lelt enyhet ott,
S keskeny árnyékában
Kinyúgodott.

Most a kút elapadt,
S gémetlenűl
A puszta kútágas
Áll egyedűl.

Elátkozott fején
Nincs semmi dísz,
Rideg fájának a
Madár se hisz.

Csak ünnep-estenként
Jön a leány,
S vígasztalást keres
A puszta fán.

Tán oly boldogtalan
Ő is szegény,
Hejh mert soká késik
A várt legény.

5

A jövevény

Ne várd, babám, ne várd
Legényedet
Ki tudja merre jár
S hová veszett?

Mit ér az oly legény
Ki el nem jő,
Ha rá várakozik
Hű szerető.

Lásd én tüzön, vizen
Átszállanék,
Hogy tőle megtudjam
Szeret-e még?

De hajh, nincs oly leány
Ki várna rám!
Ki kapna ily kopott
Rosz katonán?

Pedig habár ruhám
Ütött kopott,
Szivem azért még el
Nem száradott.

Szeress engem, babám,
Ha még lehet,
Ha még nem adtad el
Kis szívedet.

Ha nem igaz hozzád
    Akaratom,
Ne legyen, míg élek,
    Egy jó napom.

6

Hadi élet

Derék szál férfi volt a szolgált katona,
S a leány a falu legszebb hajadona,
Ott álltak kettecskén a kútágas mellett,
Mindenik magában sokat töprenkedett,
S hogy megindult a szó, s szemök keveredett,
Beszélt a katona sok cifra esetet:
Miként járt iszonyú magas hegyek felett,
Hogy hátával szinte dörzsölte az eget,
Tarisznyára szedett holdat csillagokat,
Melyek mind megszöktek, mikorra felviradt;
Hogy sétált a göncöl szekerén fel s alá,
Bakkancsa talpát a tenger nyalogatá;
S hogy végre kiült a világnak szélire,
S úgy lógatta lábát a fakó semmibe.
De még e dicsőség nem tartván örökké,
Hogy ideje lejárt, indult hazafelé.
S addig gyalogolt, hogy lába majd elkopott,
Fejében a sapka összezsugorodott:
Csak szive ép s egész, mint az isten adta,
Azt egy kis leánynál itt zálogban hagyta;
De a kis leányból azóta nagy lány lett,
Azóta talán már férhez is mehetett.

7

Vallomás

„Endre bátya, Endre bátya
    Hát nem ismer engem?
Hogy hihette kend azt rólam,
    Hogy tán elfeledtem.

Az esztendőt édes apám
    Gerendára rótta:
Kendre vártam télen-nyáron
    Nyolc esztendő óta.

Avval nőttem hajadonná,
    Hogy ha kend még megjő,
Felesége leszek kendnek,
    S víg lesz a menyegző!

Itt vagyok most Endre bátya,
    Ha nem tetszem kendnek,
Adjon kend el s vegyen rajta,
    Gyolcsot szemfödélnek.”

„Tüzes-adta kis leánya,
Szivem lelkem Katicája,
    Hát te szeretsz engem?
Már sok országot bejártam,
Ily csodára nem találtam!
    Áldjon isten lelkem!

Alig akadok magadra,
Úgy megnőttél szépre, nagyra,
    Hogy nem győzlek nézni.
Nincsen ember a világon,
Akivel most boldogságom
    El tudnám cserélni.”

Így szóltak egymással Katica és Endre,
Tarka beszédjökben nem vigyáztak rendre,
Szivök sem dobogott most úgy miként máskor,
Pedig egyikét sem zavarta meg a bor.
Még vizet sem ittak, mert a kút elapadt;
De szerelmes szívök annál inkább dagadt.
S Endre a bakancsot könnyebben emelé,
Hogy a szép Katicát meg-megölelgeté;
Szórul szóra végűl kezet is nyújtottak,
Egymásnak újolag hűséget fogadtak.
A fogadás közben összeforra szájok,
Hogy a versíróknak nincs ily Katicájok!
Így ballagtak el a faluba kettecskén,
Útközben gyakorta egymásra tekintvén,
Beszédes szájok is elnémult mint a hal,
Mert lelkök tele volt örömgondolattal.
A kútágas pedig még szomorúbb fa lett,
Ösvénye is benőtt s a fűben elveszett.
Az üres egekbe nyujtózik hasztalan,
Neki a világon már nem nagy becse van,
Hacsak a boldog pár meg nem ássa kútját:
Fordítsa az isten jóra házok dolgát.

1844

(TARTSON MEG AZ ISTEN...)

Tartson meg az isten
Minden magyar embert,
Azután a többit,
Ha roszban nem hevert.
Mert a gazemberért
Még vizet sem adok,
Gazt még földemben is
Tőből kiszaggatok.
Végre tartson isten
Épségben bennünket.
Mert sok terhes munka

Kivánja kezünket.
Kezünk után legyen
Mezőnk virágzásban,
Büszkén mutathassuk,
Hogy szabad földünk van.
Jusson és maradjon
Termésünk díjából;
Igy osztozunk meg jól
Isten áldásából.

1844

T. VACHOT SÁNDOR ÚRNAK

Hogy búdat gátolja Bugát, jó dinnyemagot küld.
Hogy van Sáp? tavain sápog-e kácsa, de vad?

1844. április 25.

ROSZ BOR

Igyunk, barátim, szomjas a világ,
Kivált a költő, aki tollat rág.
Hiszen mi írtuk a jó Fóti dalt,
Igyuk meg hát ez átkozott italt.
Csapláros, méregkeverő!
Ne pislogj; jobb bort adj elő.
Cudar biz ez, de ám igyunk,
Hiszen magyar költők vagyunk.

Gyalázatos bor! ilyet iddogál
Magyar hazánkban ifju s agg szakáll,
Kivévén a bölcset meg a papot:
A költő versben lát csak jó napot.
Csapláros, méregkeverő!
Ne pislogj; jobb bort adj elő.
Cudar biz ez, de ám igyunk,
Hiszen magyar költők vagyunk.

Mondják: Egernél híres bor terem.
Verembe szűrik tán? nem ismerem.
Megénekeltem harcait, borát,
S mind e napig nem láttam áldomást.
Csapláros, méregkeverő!
Ne pislogj, egrit adj elő.
Cudar biz ez; de ám igyunk,
Hiszen magyar költők vagyunk.

Mi szép vagy Kolna Ménes oldalán!
Borod setét mint a cigány leány,
És benne a szív édes lángja ég.
Kuruc, tatár! csak ilyen kéne még.

Csapláros, méregkeverő!
Ménes borából adj elő.
Cudar biz ez; de ám igyunk,
Hiszen magyar költők vagyunk.

Ki láta bort, zöldet, mint drágakő?
És híg aranyt, mely nyakba önthető?
Somló, Tokaj, halljátok a panaszt:
Fösvény hegyek! nekünk nem szűrtök azt.
Csapláros, méregkeverő!
Legjobb borodból adj elő.
Cudar biz ez; de ám igyunk,
Hiszen magyar költők vagyunk.

Elég! elég! Fejünk majd megszakad,
Szemünk borúl és nyelvünk elakad.
Költődnek, oh hatalmas Hunnia,
Légy-étetőt engedsz-e innia!
Csapláros, méregkeverő!
Pusztúlj, ne adj több bort elő.
Nagyon cudar, de drága volt:
Izleld meg érte a pokolt!

1844. június 29. előtt

DESSEWFFY AURÉL

Kétes uton jártál, kevesektől értve, s ha célod
Nagy vala, elfedezé azt kor előtti halál.
Díjzatlan ha jeles, meg nem büntetve ha vétkes,
Élve, temetve talány hagytad el a honi tért.
Nem veszténk-e nagyot? kérdjük most aggva magunkban,
S a szent nemzetiség angyala súgja: Igen.

1844. nyár

HAHNEMANN

1

Eddig anyag harcolt anyag ellen a bús beteg ágyán,
S durva csatájok közt kín vala élni tovább.
De te jövél, s a parányokból felidézted az alvó
Szellemeket, s küldéd mesteri bűvöd alatt.
S újra szelíd nemtők kísérik az emberiséget,
És a halál retteg gyötreni áldozatit.

2

Meghaltál, hogy kötve ne légy egy testhez örökké:
S lelked az ős elemek gyógyerejébe vegyűlt.

1844. július 27. előtt

(FELESÉGEM SZÉP ÉS JÓ...)

Feleségem szép és jó,
Hová lett a pénztartó?
A pénztartó megürült,
Feltüzeltük, meg is hült.
Feleségem jó és szép,
Hol van a sok királykép?
A királykép megvolna,
Ha zsidóné nem volna.
Feleségem szép és jó,
Oh te semmirevaló.
Már látom, hogy tönkre jutsz
Velem együtt, kis kuruc.

1844 második fele

(MÍG ÉLTÉL, NEVETÉNK...)

Míg éltél, neveténk, sírodba könyezve teszünk le:
S most húnyt honfiaink szellemi népe nevet.

1844. szeptember 18. előtt

MEGYERI

1

Mely nevetés ez alant? mi öröm van a síri világban?
A komor árnyak közt Megyeri szelleme jár.

2

Eddig néma valék, bércekbe temetve vadon kő,
Most szomorú emlék, gyásznak alakja vagyok.
Meg ne ítéljetek e víg arcért. Megyeri sírján
Lelke van a kőnek; élni s kacagnia kell.

1844. szeptember 18. előtt

KÖLCSEY

Meg ne ijedjetek, a hazaföldnek szíve dobog fel:
Kölcsey sírjától keble örökre sebes.

1844. szeptember 18. előtt

KÖLCSEY

Nap vala értelmed, jó szíved, csillagok és hold:
Egy nagy természet fényköre húnyt le veled.

1844

(DÉL VALA ÉRTELMED...)

Dél vala értelmed, jó szíved csillagos éjfél,
A hon egén egy szép nap köre húnyt le veled.

1844

TÓTH LŐRINC EMLÉKKÖNYVÉBE

Hosszú életet élj, hogy elérd, amit mi reméltünk,
    S ami reményünkön túl vala, érni reméld
S mondhassad, ha porainkat jősz üdvözleni: küzdők
    Hamvai, béke veletek; a haza boldog, erős.

1842-44

HUBENAYNÉ

1844. nov.

1

Ily hamar, oh anyaföld, mért sűlyedtél el alatta?
    Nem lehetett neked e szellemi nőke nehéz.

2

Élni, örülni az életnek - fiatal vagyok és nő -
    Élni kívánok még, hagyjatok élni tovább.
Oh hagyjátok a hon levegőjét színom örömben,
    Bánatban, bármily végzetek árnya alatt.
Hagyjátok meg az álarcot s a színpadot és az
    Élet játékát, nemzetem, isteneim!
Színésznő vagyok, életemért reszketve könyörgő,
    Hagyjátok végig játszanom életemet.
Éltem kettős bár, nem enyém: de az ami nyomasztó
    Benne, mi fáj, ég, az kétszerezetten enyém.
És mégis mi öröm szolgálnom tégedet, oh hon,
    És mégis mi öröm látni virúlatodat!
Ah de mi balsúgót hallok! szerepembe ijesztő
    Szózatokat súg a végtelen álmu halál.
A függöny leesik, tündér képeinek alatta
    Fekszik az éj rémes tábora zajtalanúl;
És a díszítmény négy puszta fa, melynek ölében
    Aki bezárkózott, nem szabadúl ki soha.
Vagy játék-e ez is? s csak most kezdődik az élet
    És e függöny után feltünik, ami való?
S a kirepült lélek szabadon megy vágyai szárnyán,
    Merre hiába vivott földi hatalma szerint?
Vagy tán szellemem az, mi nemesb élvekre tanítva
    Általszáll e nép ifjai - s lányaira?
S a haza napjában, mely fel fog jőni bizonnyal,
    Gyenge sugárként hű lelkem is élve marad?
És tán lesz, ki poraim így üdvözlendi: szelíd nő!

Tiszta kebelbeli hang, hajnali tiszta sugár!
Eltüntél, elhangzottál; de mi hű sziveinkben
Még sok időkön túl hallani, látni fogunk!

1844. augusztus vége - december 3. közt

MIT CSINÁLUNK?

Mit csinálnak Magyarhonban?
Esznek, isznak és danolnak.
Semmi baj sincs? semmi gondrém,
Hogy majd érte meglakolnak?
Van biz itt baj; de hiába
Enni csak kell az embernek;
S inni hogy ne kéne, ahol
Oly dicső borok teremnek;
Csakhogy aztán,
Majd ha ember kell a gátra.
Korhely-gyáván
Ne maradjon senki hátra.

Mit csinálnak Magyarhonban?
Esznek, isznak, álmodoznak.
Semmi baj sincs? semmi gondrém,
Hogy az álmok megszakadnak?
Van biz itt baj; de hiába,
Olyan édes álmodozni!
S néha tán jobb, mint fejünkkel
Faltörősdit játszadozni:
Csakhogy aztán,
Majd ha ember kell a gátra,
Álmos-gyáván
Ne maradjon senki hátra.

Mit csinálnak Magyarhonban?
Esznek, isznak, gondolkoznak.
És miről az istenadták?
Hogy tán élni kén’ a honnak!
Kár biz az; de már hiába,
Gondolatnak nincsen gátja,
És ha úgy van, amint mondják,
Gondolat a tettek bátyja:
Csakhogy aztán,
Majd ha ember kell a gátra,
Méla-gyáván
Ne maradjon senki hátra.

Mit csinálnak Magyarhonban?
Esznek, isznak, hadakoznak.
Szörnyűség! - No nem kell félni,
Csak szavakkal kardlapoznak.
Kár a szóért; de hiába,

Szóból ért a magyar ember,
S gyakran a szó dolgokat szül,
Gyakran a szó éles fegyver:
    Csakhogy aztán,
    Majd ha ember kell a gátra,
    Nyelves-gyáván
    Ne maradjon senki hátra.

Mit csinálnak Magyarhonban?
Esznek, isznak s tán dolgoznak?
Félig-meddig: mert nem tudják,
Másnak lesz-e vagy magoknak.
Ennyi is kár; de hiába,
Munka jobb a koplalásnál,
S jobb az edzett kar, ha ép vagy,
Mint ha selymen sántikálnál.
    És hogy aztán,
    Majd ha ember kell a gátra,
    Gyenge-gyáván
    Ne maradjon senki hátra.

Mit csinálnak Magyarhonban?
Szőnek, fonnak és akarnak -
Tán vakarnak? semmi tréfa!
Posztó is kell a magyarnak.
Hát takács-e a magyar nép?
Nem szégyenli a vetéllőt?
Semmi baj! tán összefűzi,
Amit a sors egybe nem szőtt:
    Csakhogy aztán,
    Majd ha ember kell a gátra,
    Gépi-gyáván
    Ne maradjon senki hátra.

És, pedig - mit is beszéltem?
A vadásznak jó a cserje;
A költő hadd álmodozzék;
A kovács a vasat verje.
Minden ember, amihez tud,
Ahhoz lásson télen, nyáron,
S a paraszt borbély helyében
Úr szakállát ne kaszáljon.
    És hogy aztán,
    Majd ha ember kell a gátra,
    Aki hitvány,
    Félre tőlünk, menjen hátra!

1844. október - november 10.

HYMNUS

Isten segíts! királyok istene!
Emeld fel hozzád a király szivét,
Értelme légyen mint napod szeme,
Hogy végig lássa roppant helyzetét,
Hogy aki fényben milliók felett van,
Legyen dicsőbb erényben, hatalomban.

Isten segíts! népeknek istene!
Tedd jóra munkássá e nemzetet,
Hogy amihez fog óriás keze,
Végére hajtson minden kezdetet.
Add, hogy mit emberész és kéz kivíhat,
Ne várja mástól mint szerencsedíjat.

Isten segíts! országok istene!
Ruházd fel áldásoddal e hazát,
Hogy mint az őskor boldog édene
Dúsan virítson bércen, sikon át,
És míg keblén a hűk örömben élnek,
Pallost mutasson fondor ellenének.

Isten segíts! szabadság istene!
Add, hogy megértsük e nagy szózatot,
Adj csüggedetlen szívet is vele,
Hogy tűrni tudjuk, mint szent közjogot:
Tiszteljük azt a törvény érc szavában,
S ha víni kell, a vérnek bíborában.

Mindenható egyesség istene,
Ki összetartod a világokat!
Engedd, hogy bármi sorsnak ellene,
Vezessen egy nemes s nagy gondolat,
Hogy nemzetünknek mindenik nyomára
Ragyogjon emberméltóság sugára.

1844. július 30. - november 20. közt

GONDOLATOK A KÖNYVTÁRBAN

Hová lépsz most, gondold meg, oh tudós,
Az emberiségnek elhányt rongyain
Komor betűkkel, mint a téli éj,
Leírva áll a rettentő tanulság:
„Hogy míg nyomorra milliók születnek,
Néhány ezernek jutna üdv a földön,
Ha istenésszel, angyal érzelemmel
Használni tudnák éltök napjait.”
Miért e lom? hogy mint juh a gyepen
Legeljünk rajta? s léha tudománytól
Zabáltan elhenyéljük a napot?
Az isten napját! nemzet életét!

Miért e lom? szagáról ismerem meg
Az állatember minden bűneit.
Erény van írva e lapon; de egykor
Zsivány ruhája volt. S amott?
Az ártatlanság boldog napjai
Egy eltépett szűz gyönge öltönyén,
Vagy egy dühös bujának pongyoláján.
És itt a törvény - véres lázadók
Hamis birák és zsarnokok mezéből
Fehérre mosdott könyvnek lapjain.
Emitt a gépek s számok titkai!
De akik a ruhát elszaggaták
Hogy majd belőle csínos könyv legyen,
Számon kivül maradtak: Ixion
Bőszült vihartól űzött kerekén
Örvény nyomorban, vég nélkül kerengők.
Az őrült ágyán bölcs fej álmodik;
A csillagászat egy vak koldus asszony
Condráin méri a világokat:
Világ és vakság egy hitvány lapon!
Könyv lett a rabnép s gyávák köntöséből
S most a szabadság és a hősi kor
Beszéli benne nagy történetét.
Hűség, barátság aljas hitszegők
Gunyáiból készült lapon regél.
Irtózatos hazudság mindenütt!
Az írt betűket a sápadt levél
Halotti képe kárhoztatja el.
    Országok rongya! könyvtár a neved,
De hát hol a könyv mely célhoz vezet?
Hol a nagyobb rész boldogsága? - Ment-e
A könyvek által a világ elébb?
Ment, hogy minél dicsőbbek népei,
Salakjok annál borzasztóbb legyen,
S a rongyos ember bőszült kebele
Dögvészt sohajtson a hír nemzetére.
    De hát ledöntsük, amit ezredek
Ész napvilága mellett dolgozának?
A bölcsek és a költők műveit,
S mit a tapasztalás arany
Bányáiból kifejtett az idő?
Hány fényes lélek tépte el magát,
Virrasztott a sziv égő romja mellett,
Hogy tévedt, sujtott embertársinak
Irányt adjon s erőt, vigasztalást.
Az el nem ismert érdem hősei,
Kiket - midőn már elhunytak s midőn
Ingyen tehette - csúfos háladattal
Kezdett imádni a galád világ,
Népboldogító eszmék vértanúi

Ők mind e többi rongykereskedővel,
Ez únt fejek - s e megkorhadt szivekkel,
Rosz szenvedélyek oktatóival
Ők mind együtt - a jók a rosz miatt -
Egy máglya üszkén elhamvadjanak?
    Oh nem, nem! amit mondtam, fájdalom volt,
Hogy annyi elszánt lelkek fáradalma,
Oly fényes elmék a sár fiait
A sűlyedéstől meg nem mentheték!
Hogy még alig bír a föld egy zugot,
Egy kis virányt a puszta homokon
Hol legkelendőbb név az emberé,
Hol a teremtés ősi jogai
E névhez „ember!” advák örökűl -
Kivéve aki feketén született,
Mert azt baromnak tartják e dicsők
S az isten képét szíjjal ostorozzák.
    És mégis - mégis fáradozni kell.
Egy újabb szellem kezd felküzdeni,
Egy új irány tör át a lelkeken:
A nyers fajokba tisztább érzeményt
S gyümölcsözőbb eszméket oltani,
Hogy végre egymást szívben átkarolják,
S uralkodjék igazság, szeretet.
Hogy a legalsó pór is kunyhajában
Mondhassa bizton: nem vagyok magam!
Testvérim vannak, számos milliók;
Én védem őket, ők megvédnek engem.
Nem félek tőled, sors, bármit akarsz.
    Ez az, miért csüggedni nem szabad.
Rakjuk le, hangyaszorgalommal, amit
Agyunk az ihlett órákban teremt.
S ha összehordtunk minden kis követ,
Építsük egy újabb kor Bábelét,
Míg oly magas lesz, mint a csillagok.
S ha majd benéztünk a menny ajtaján,
Kihallhatók az angyalok zenéjét,
És földi vérünk minden csepjei
Magas gyönyörnek lángjától hevültek,
Menjünk szét mint a régi nemzetek,
És kezdjünk újra tűrni és tanulni.
    Ez hát a sors és nincs vég semmiben?
Nincs és nem is lesz, míg a föld ki nem hal
S meg nem kövűlnek élő fiai.
Mi dolgunk a világon? küzdeni,
És tápot adni lelki vágyainknak.
Ember vagyunk, a föld s az ég fia.
Lelkünk a szárny, mely ég felé viszen,
S mi ahelyett, hogy törnénk fölfelé,
Unatkozzunk s hitvány madár gyanánt

Posvány iszapját szopva éldegéljünk?
Mi dolgunk a világon? küzdeni
Erőnk szerint a legnemesbekért.
Előttünk egy nemzetnek sorsa áll.
Ha azt kivíttuk a mély sülyedésből
S a szellemharcok tiszta sugaránál
Olyan magasra tettük, mint lehet,
Mondhatjuk, térvén őseink porához:
Köszönjük élet! áldomásidat,
Ez jó mulatság, férfi munka volt!

1844 vége

MADÁRHANGOK

Szól a pacsirta fönn lebegvén
S az égiekhez közeledvén:
Érzem szelid lehelleted,
Üdvözlek, oh szép kikelet!
A tél - s nyomornak vége már,
Derűlt az ég, nyilt a határ.
Már búvik a fű, mely felett
Rakandom kisded fészkemet.
S mely ifjan oly szép, enyhe, zöld,
Terített asztal lesz a föld,
Oh kéj! öröm!
Oh kéj! öröm!
Gyönyörtanyánk leend a föld.

Jön a veréb a nagy faló,
Reptében így szólaló:
Csip, csep!
Csip, csep!
Nem kell egyéb, mint hulladék,
Csak sok legyen, tüsténtelég.
Paraszt betyár vagyok,
Éhségim oly nagyok,
Mint senkié.
Sem szántok, sem vetek,
Mégis kitelelek
Mint bármi méh.
Fáradjon más, én majd eszem,
Mit lophatok, meg nem veszem.
Csip, csep!
Csip, csep!
Nekem nem kell nagy élelem,
Csak egy kis elhullt búzaszem
És jőnek a zenészek:
Pintyőke és a csíz,
A cinke és rigófaj,
S a cifra tengelic;

S amerre csak tavasz van,
Erdő, mező, berek,
Víg énekök zajától
Harsogva fölzeneg.
Mind boldogok, s vigadnak
A nyár utoljaig,
S öröm s a dal hevétől
Reszketnek tollaik.
Csak egy, a főmüvészné,
Egy gyönge csalogány
Csattogja gyász zenéjét,
A cserje vad bogán.
És annyi fájdalom van
És annyi kín szivén;
Embert megölne százszor
Ily gyilkos érzemény:
Hol éjeim?
Hol napjaim?
Szerelmeim?
Vigalmaim?
Ah messze más vidék határain
Lekötve vannak
Mély bánatomnak
A hitszegő társ könnyű szárnyain.
Ki hallja meg,
Hogy szenvedek,
Hogy szűm beteg?
A rengeteg?
A rengetegben hang viszhangra lel,
Nekem magamnak egy hang sem felel.
Ha sas vagyok
S vad keblem ég,
Fenn szárnyalok,
Fenn, mint az ég,
S a nap tüzéhez adva lángomat,
Felgyujtom e hitetlen lombokat.
De én, de én
Csak sírhatok,
Oh én szegény!
S meghalhatok.
Szakadj ki lelkem s zengj el mint dalom;
Mi vagy te más, mint hangzó fájdalom!
Igy énekelt a cserje vad bogán
Az erdő szíve, a kis csalogány,
S ki szólna, míg az erdő szíve fáj?
Búsan merengve hallgatott a táj.

1845. január 30. előtt

HÁROM REGE

B. E. ifju grófnőnek ajánlva 1845-ben

A fa és a madár

A tavaszban elhullván virága,
Őszi dértől lévén lombja sárga,
A szedett fa búsan állt magában
S kis madárhoz igy szólt bánatában:
„Szállj le hozzám, szállj le hozzám,
Repkedő kicsiny madárkám,
Szállj le rám, szerelmem!
Látod, éltem milyen árva,
Télnek és a vésznek tárva;
Vígasztalj meg engem!
Ékesíts fel tollaiddal,
Zengj, hogy felderítsen a dal,
És, felejtve mindent,
Boldog álmokkal pihenjek
Karja közt a zord hidegnek,
Míg a sors ki nem ment.
Szállj le, bár egy pillanatra;
Felvirúlok a tavaszra,
S lombom sátorában
Kéjre és örömre várlak,
És tied lesz a kicsiny lak,
Míg rajtam levél van!”
Gyökerétől legfőbb sudaráig
A szegény, szedett fa reszket, fázik,
És hiába vár a kis madárra, -
Az tovább száll, boldogabb tanyára,
S melyet oly hőn esdekelve kére,
Hasztalan vár bájos énekére:
Száraz ágán, búsabban nevénél,
Dérporos hajával dermed a tél...
Ifju sugaraktól átkarolva
Új öröm hevében reszket a fa
Gyökerétől legfőbb sudaráig,
S életdúsan újra felvirágzik,
Ékszerűl az ébredő tavasznak,
Ágain gyöngy-harmatok ragyognak,
S hol nap és lég kéjek közt enyelge,
A rügyekből fejlik zöld levelke.
És a felvirult fa áll dicsően,
Gazdag fürtözettel a mezőben...
Most ki az, ki lombja sátorában
Fenn tanyázik bizton és vidáman?
A madárka fészkét oda tette,
És kicsinyke párja van mellette;
Nap nyilától és a vészek ellen
Óva élnek boldog kényelemben.

Hajlik a fa, érik szép gyümölcse,
Hol van a nép, mely azt majd elköltse?
A madárka hozza kis családját,
S hűs galyak közt gazdag lakomát ád.
    Gyökerétől legfőbb sudaráig
Reszket a fa s ily szózatja hangzik:
„Most belőlem bánat és öröm szól,
Ments meg isten a bal jóslatoktól!
Majd ha tél jön és a fergeteg tép,
Nem hagyand-e mind el e vidám nép?
Tűrni kész-e bal szerencse napján,
Hogy vigadjon jobbra fordulatján?
Vajha volnék az örömnek fája,
Mely virágát soha el nem hányja!
Vajha volnék gazdag és erős fa,
Vésszel és a villámmal dacolva!
Vajha volnék lelkes nép hazája,
Melynek értem zengne dalimája:
Úgy nem kéne félnem jóslatoktól...
Most belőlem bánat és öröm szól."

A rét és a virág

„Borúlj reám,
Kis violám:
Hagyd e kéjt érzenem.
Én szültelek,
Neveltelek;
Pihenj meg keblemen.
Ha szép fejed
Rám fekteted,
Mi kéj s öröm nekem!
Ha harmatod
Rám hullatod.
Megifjúl életem."
Kis virághoz így könyörge a rét;
A virág nem hallgatá beszédét.
Kék fejét, zöld bokrának felette,
A kis álnok büszkén fölemelte,
És a naphoz, harmatgyöngy szemével,
Édes-epedezve nézegélt fel. -
    Fél világot lángjával borítván
Mind fölebb ment a nap égi útján,
S gyenge szirmai a kis violának
Égető hevétől fonnyadának.
Bús fejével ekkor a kis árva
Meghajolt a rétnek pázsitára,
S a beteg virágnak a szelid rét
Szeretettél által adta keblét.
Lágy füvekből párnát szőtt fejének,
S hogy ne ártson semmi szenderének,

Pára-fátyolt készített körűle,
Mely sohajtól néha megrendűle. -
Anyja volt a rét a violának -
A fohászok *tőle* származának!
S mig sohaj közt szólni kezde a rét,
Minden fűszál hallgatózva eszmélt:
„Szép virágom, mondd el, mi bajod van,
Hogy reám hullsz ilyen fáradottan?
Kérsz-e ágyat, hogy pihenj ki rajta?
Kérsz-e sírt, hogy hamvadat takarja?
Száraz emlőm vére kell-e? ébredj,
Vedd el azt is, csak halált ne szenvedj!
Vagy csak, - oh kín! - akkor vagy sajátom,
Bájaid ha hervadozni látom?
És ha szirmai fonnyadó kelyhednek
Gyász fedélül szívemen hevernek?...
Élj, virúlj fel kis beteg virágom,
Életedtől én is felvirágzom.
Élj, virúlj fel, és mutasd háládat -
Kit szeretnél inkább mint anyádat?”

A forrás és a patak

Hegy oldalán
Mi zúg, mi hangzik?
Forrás buzog fel
S tovább patakzik.
S forrás s patakhang
Mint bűvös ének
Zeng, mintha titkon
Versengenének:
„Ne menj el innen,
Ne menj el messze,
Fogyó erőd hogy
Erőm növessze!
Maradj e völgyben:
Tengerre gyűlve
Maradjunk együtt
Hevűlve, hűlve,
Hogy minden cseppem
És minden csepped
Együtt legyen víg,
Együtt, ha szenved,
Te fenn a fényben
Tündérkedendel,
Egekbe nézvén
Hullám szemeddel,
És felhevítesz
Hő habjaiddal,
Míg engem itt lenn

Nap nem vigasztal.
És én viszontag,
Midőn nap éget.
Hűs nedveimmel
Vidítlak téged.
S leszünk hatalmas
Hullámok árja:
Képét a menny is
Bennünk csodálja.
Maradj, ne hagyj el,
Ne menj el innen,
Nehogy szeszélyed
Eltévelítsen, -
S te vészes úton,
Én elhagyatva,
Vesztünket érjük
Búnak miatta!”
Esdett a forrás;
De a patak ment,
Kőről kavicsra
Táncolva szökkent,
Mint a szilaj vér
Ifjú erekben
Futott a völgyre
Mindig sebesben,
S mint ifju vérben
Víg érzemények,
Benn gyors galócák
Szökdécselének;
Pajzán gyönyörrel
Körül futosván
Kéjekre gyúlt a
Vadrózsa lángján;
Tovább tovább ment,
És minden bokrot,
Minden virágot,
Hajába fodrott;
Örűlt a napnak,
Örűlt az éjnek.
Az árjain kelt
Szellő-zenének.
S vidor zajától
Hangzott a völgység,
Utána bájos
Viszhang huzódék...
De fenn a forrás
Hegy oldalában
Bús aggalommal
Zúgott magában.

*

A kis völgy megszakadt;
Alatta rónaság
Elérhetetlenül
A láthatárba vág:
De a völgyet hiven
Elzárja sziklagát,
Mely a térség fölött
Mereszti föl falát.
Könnyelműn a patak
A sziklához rohan,
Morgása hirdeti,
Hogy tiltó őre van;
De húzza őt varázs-
Erővel a veszély,
Mint ember életét
Az első szenvedély.
S amint mohón aláindúl sikamlani,
Függvén a mély felett
Rémült hullámai:
Fel - felsivalkodik
A sziklagáton át
S iszonynak hangjai
Töltik be a magányt.

*

A rónán délibáb
És szellő lengenek,
Közöttük felmosolyg
A tündér tömkeleg;
Az összetört patak
Még egyszer föltekint,
Hol csábosan felé
A rónatávol int;
Még egyszer élni vágy,
Még egyszer útra kél;
A szenvedés után
Megnyúgovást remél.
Fakó füzek között,
A puszta téreken,
Beteg hullámival
Megy némán, ridegen.
Útjában egy virág
Még néhol felvirít,
De ő ábrándosan
A tündérhonba szít.
S amint megy zajtalan
Bozontos part alatt,
A csalfa déli hölgy
Tovább tovább halad,
És tündérkerteit,
És lenge sátorát

Látatlan kezei
Mélyebbre helyzik át. -
Lomhán, erőtlenül.
Alább megy a patak,
S mind inkább elvadúl
A szürke sivatag;
Zord sásnak élei
Hasítják a szelet,
Kísértő zene szól
A halvány nád felett;
Már a szegény patak
Nem látja partjait,
A tündérképeket,
Melyeknek álma hitt;
Vad puszták kebelén
Ott áll védetlenűl:
S a csalfa délibáb
Szélszárnyon elrepűl...

*

Mint emlő, honnan az
Édes kis gyermek leszakadt,
A *forrás* a hegyen
Kiszárad terhes bú miatt...
S a szomjazó *patak*
A róna sik csészéiben
Pang, romlott vér gyanánt
Álcsillogással, betegen.
Nézd vad növényzetét,
Hajának zordon szálait,
S a kór virág alatt
Zaj nélkül fekvő árjait!
Benn undok állatok
Tenyésznek számlálhatlanúl,
Mint a rosz szenvedély,
Midőn az emberszív elaljasúl.
Még a szabad madár
Pihenni megszáll özönén,
Mint rosz kebelbe is
Száll néha tisztább érzemény;
De mint *ez*, úgy *az* is
Jő és megy kérlelhetlenűl,
S az elhagyott mocsár
Mindinkább elkietlenűl.
Most gyász felhőt sohajt
Kínjában a hév nap alatt,
S kerülni szégyenét
A földkebelben váj utat.
A felhő szárnyra kél,
S a néma föld alatt az ér

Felküzdve a *hagyott*
Anyához ismét visszatér;
S míg az hő könyeit
Hullatja rá fájdalminak,
Hozzá a titkos ér
Sugári felszivárganak.
És újra élni kezd
A forrás s elpártolt patak;
Zajokra vidoran
Hegy és völgy visszahangzanak.

*

Mezőben egy szép kis leányka jár,
Szép mint virág, szabad mint a madár,
És tiszta mint a szirtből kelt patak,
Melyben átlátszó gyöngyök habzanak.
Körűle a madár vigan zenél,
De ő haraggal hozzá így beszél:
„Te csúf madár! hogy mersz megszállni fát,
Hogy rajta élj, mig enyhet s tápot ád;
Tettél-e érte valamit? soha!
De elhagyod, ha sorsa mostoha.
Ha én fa volnék, megráznám magam,
Tudom, nem volna több ily madaram.
„Aztán lement, hol búsongott a rét,
S a kis virághoz ilyképen beszélt:
„Te rosz virág! ez hát a szeretet?
Anyád, míg ép vagy, büszkén megveted;
Bágyadtan ráborúlsz, ha fogy erőd,
Hogy búval és nyomorral verd meg őt.
Tudod mi vár hervadt hűségedért?
Kettős halál ad érte gyászos bért.”
S végül, hogy a patakhoz eljutott,
Feddőleg ilyen szókat hallatott:
„Boldogtalan, te későn hű patak!
Hullámaid szörnyen lakoltanak!
Eltávozál név nélkül, idegen
A csalfa báju messze téreken.
Mi tarthatandott fel? a *szeretet*,
S te szűtlen hagytad el honföldedet.” -

Megszégyenűlten ekkor a patak,
S virág, madár ilykép áldoztanak:
Tollat, levelkét és egy *csepp vizet*.
A kis tündér oltárhoz lebegett;
Hogy feltéve a *tollat*: rohanó
Szárnyak verése lőn kihallható.
Szárnyak, minők felkérik az eget
S födözni képesek egy nemzetet...
S hogy a *levelkét* nyújták kezei:
Tavaszvirány kezdett kifejleni,

Tavasz, minőnek gazdag és szegény
Örűlt egy hervadt ország kebelén...
S hogy végre feltevé a *csepp vizet*;
Forrott a csepp és tenger árja lett,
És a tenger gazdag folyamba vitt
Nem egy világrész drága kincseit.
És a folyamnál dús várost talált,
Melynek csodáján a nap is megállt.

*

Mi volt a *cseppvíz*, a *levelke* s *toll*?
Az amivel *hazádnak* tartozol:
Mindenből, amivel bírsz, egy parány,
De *összetéve* roppant adomány,
Mi volt az oltár? Kárpát bércfala;
S a kis leány? honunk jobb angyala.

1845. január - február (?)

A SZENT EMBER

1

Vészek ellen
Szirtbe öltözött
Kis szigetben
Tengerzaj között
Egy virító völgykebel nyilik meg
A tavasznak és a szerelemnek.
De tavasznak, szerelemnek
Nem jut ember, mert csak egy van;
És neki már nem teremnek
A virágok e kis honban:
Ősz szakálla, mint a tél
Zöld tavaszba szőve,
Átvilágol, merre kél
A kies mezőbe.
Amit vár, nem földi jó;
Lelke túl jár a világon,
Ajkiról szent imaszó
Száll az égbe hálaszárnyon.
Élte hányszor volt veszélyben,
És családa,
És hazája!
Védelmezte a nagy isten.
S ő megérte, hogy körűle
Vére ifju koszorúja
Felzsendűle;
S a szabaddá lett hazát
Már nem dúlja
Ellenség és álbarát.

És a hála
Értök szálla
Évről-évre a nagy éghez
A nagy égnek istenéhez.

Itt az ősz, bár lelke gazdag,
Elfelejte már beszélni:
Ő imában tud csak élni,
És azontúl ajka hallgat.
És imája vad, kegyetlen;
Gondolatban tiszta, szent bár,
De szavakban isten ellen
Lázadást és pártütést zár:
Mintha benső érzemény,
S a hazudni termett szó,
Váltig meg nem egyezvén,
S mindenik bízván ügyébe',
Mint makacs két osztozó,
Felvinnék a pert az égbe.
S szent imája,
Vad danája
Hangzott messze, hangzott így:
„Légyen átkozott az isten!"

Csengve húll az ér a tóba s lenn
Partvirány közt függ a menny,
Változékony lenge kép,
Lomb közé zárt végtelenség,
Melyben hűvös napsugár ég,
S így is mely dicső, mi szép!
Fenn, a lombok sudarán
Ringadozva játszik a szél;
Könnyű, lengeteg nyomán
Halk, varázsos suttogás kél;
S a madárszó esti fuvolája
A vidéket álommal kínálja.
Ennyi báj közt, ennyi kéjben
Zeng a szent ember danája,
Fáradatlan mondja szája:
„Légyen átkozott az isten!"

És ha vész jön,
S a föld vérét, a nagy tengert,
Melyen szárnya tajtékot vert,
Az egekre feldobálja,
S mint itélet harsonája
Átüvölt a habmezőkön,
S a szigethon rejtekében
Mint farkas, mely kútba lépett,
Zsarnok, aki már nem véthet,
Megszorulva sír mérgében:
A szent férfi égre néz,

S hangosabban mint a vész,
Mint a tengerek nyögése,
Harsog hálakitörése;
Zengi folyton, csüggedetlen:
„Légyen átkozott az isten!”

2

Vész elől a szirtöbölbe
Útazók jövének.
És előttök megnyílt enyhe
A völgy rejtekének.

Ott az ősz szent, térden állva,
Kis kereszte mellett,
Súlyos átkot isten ellen
Hőn imádva zengett.

Bámulattal körbe fogják,
S hallva, mely imát szól:
Jobban mint a fergetegtől,
Félnek az imától.

Csak Gerő, a jámbor püspök,
Nem csalódik benne,
Mert nem függ a szóbeszéden
Egyedül figyelme.

Ő ez eltévedt szavakban
Legbuzgóbb imát ért,
S oktatólag közbeszólal
Isten szent nevéért.

És az ősz, hogy embert szemlél,
Emberszózatot hall,
Szemre főre nézve hallgat
Boldog ámulattal.

S mintha lelkét föltalálná,
Szíve újra élne:
A megjobbított imára
Ébred szenvedélye.

S amint zengi; szóról szóra
Magasabb lesz kedve:
„Legyen áldott a nagy isten!”
Mondja lelkesedve.

S száraz arcán, napvilága
Mellett az örömnek,
Tiszta fényes gyöngyszemekben
Szent könyűk ömölnek.

3

Lassan, mint a bőszült ember
Indulatja,
Szűnik a vad tenger
Magas áradatja.
S oly sok élet s kincsszerek
Temetői;
Nyájasodni kezdenek
Arca mély redői.
S a hajós nép
Vígan fellép
Lenge hajlakára;
Eljutandók nemsokára,
Ahol a hon
Vár fiára,
S túl a csalfa tengeráron
Leng elébe
Szép határa
Tünde képe.
Mégis a szigettanyára
Vissza-visszanéznek.
S míg regélnek
Egyre másra,
Bámulattal a szent férfit,
Kit, mint vélték, őriz a hit,
Épen a hajóval szemben,
Futva látják s rémületben.
Ahol a part víz felé lejt,
S a tengerbe
Hosszu keskeny nyelvet ölt be,
Mintha versenyt futna széllel, habbal:
Ott szalad nagy sebbel-lobbal.

Most iszonnyal felsikolt a nép:
A remete a tengerre lép.
Őrültnek látszik vak merénye,
S hogy halált kér oly szilárd erénye.
S ím csodák csodája!
Elsimúl a hab dagálya;
S mint egy óriási szem
Bámulattól megmeredve,
Mintha jéggé fagyna nedve,
Áll a roppant vízelem.
S már a sík mélynek felette
Jár a puszta honnak szente,
S egy rövidke pillanatban
A födélen, a hajón van.
Ott rebegve
Hőn esengve

Mit kereshet, mit akarhat?
Mért tevé e vészes útat?
Visszakéri szívnyugalmát:
Elfelejté jobb imáját.
Bölcs Gerő e nagy csodára
Így szól a nép hallatára:
Embereknek hangzik a szó,
Isten szív után itél:
Aki hisz, szeret, remél,
Az jobbjához feljutandó.
Csalfa szívre, cifra szóra,
A szerencsés hazudóra
A világ hallgat bolondúl:
A magas menny meg nem indúl.
Téged isten
Jól megértett,
Életedben
Angyallá tett:
Mondd tovább is bátran szent imádat,
És ne rettegj semmi földi vádat.

1845 eleje (?)

JÓ BOR

Kit illet e pohár,
Mely kézről kézre jár?
A hős Egert,
Hevesnek fiait.
Te vagy Heves, kit felköszöntök itt.
Boldog vidék! egy holló szálla le,
S nem láttam: földed olyan fekete.
Te hogy derítsd a költő asztalát,
Hozzá borodnak fűszerét adád.
Mégis van egy panasz, mely szívre hat:
Mért látom vérbe mártott tolladat?
Tollaidra - bár fehér vagy feketék -
Ellenség vére jobban illenék.
Ki a magyar, ha még
Heves sem az?
Mégis közöttük gyűlölség hadaz.
De mit beszélek? itt a bor,
Csepjeiben hősök vére forr,
Igyunk: javuljon a beteg!
Ki ép, az isten tartsa meg!

S e második pohár
Kinek nevére vár?
Egy új világ van
Méneshegy alatt,
Mely gyors erővel cél felé halad.

Hegyen és síkon annyi ott a kincs:
Azt kérdezhetnéd, hogy még mije nincs?
Végig fut rajt’ a jövevény Maros,
S bár nem mind üdvös, mit vad árja hoz,
De büszke fejjel termő partinál
Egy ifju város tündérképe áll.
Tüzpont gyanánt függ e város szeme
S alatta áll az alföld szelleme.
Magyar szellem! lobogj e városon:
Magas reménnyel néz felé a hon.
Csordultig a pohár, igyunk,
S az istenekkel álmadunk:
Éljen! ki hátra nem marad!
Virulj fel ifju szép Arad!

Kiért e lángpohár,
Fényes mint napsugár?
Nem folyt-e vér az ős
Tokaj körűl,
Hogy e bor végkép meg nem feketül?
Vagy tán arany jövendőt vár hazánk,
Azért mosolyg Tokajnak nedve ránk?
Arany borod, tűzlelkűk fiaid:
Hárítsd el éjszak rémes árnyait.
S mért itt e tenger?
Bodrogod, Tiszád
Törvényt nem ismer, és ez nagy hibád.
Sok víz ez ennyi borhoz.
Ébren állj,
Hogy el ne rontson a víz és viszály.
De mit beszélek? itt a bor,
Benn’ a világok kincse forr;
Nap a jövő, a múlt csak hold:
Több jó napot, mint mennyi volt!

Kit illet e pohár,
Mely hű ajakra vár?
Szivemnek vére egy pohár borért,
És e pohár legjobb barátimért!
Rideg Somló, térföldi remete,
Reád száll a mezők lélekzete.
Körűlfoly a nap mint hű szerető,
Osztatlan hévvel téged ölelő.
A távol Marcal szellőt küld feléd,
Hogy illat és fény olvadjon beléd.
Mégis Somló benned nincs érzelem,
Tőid levét hiába szeretem:
Megszégyenítni fösvény kebledet,
Baráti kéz tölté e serleget.
De mit beszélek? itt a bor,
Ahány csepp; éljen annyiszor

A hű barát s a szeretet,
Rideg Somló! isten veled!

Ismét egy új pohár,
Mely tiszta vágyat zár.
Egy régi és egy új barát kezén
Került hozzám e távol szerzemény,
Érmellék drága nedve. Volna bár
Tengernyi, értük folyna e pohár.
Biharnak vére forróbb mint te vagy,
Szelíd bor! tán azért hogy enyhet adj
A honfi szívnek annyi baj után,
Midőn kifárad nyert s vesztett csatán.
Enyhítsd a jót, égesd az árulót,
Ki elforgatni kész a férfiszót.
Légy tiszta forrás tiszta keblünek,
S zavart, ha korcsok rád tekintenek.
De mit beszélek? itt a bor,
A drágagyöngyös bakator,
Baráti kézzel áldozunk:
Biharnak jobb időt: igyunk!

S e végpohár kiért?
A tiszta szűz borért!
Amint leszállt fajunknak érdeme,
A hon borának úgy szállott becse.
Becsület, minden szennytől tiszta kéz,
Hű szorgalom, munkában éber ész,
Ész és erény lát víg s bő szüretet:
Butult gazság ad mérget bor helyett.
Dicső hegyek! hány ronda kéz habar
Gerezditekből bort, mely visszamar,
Mint a dühödt eb, vagy kábít s gyötör,
Hogy kínba fúl a tőle várt gyönyör.
Istennek büntetése rajtatok:
Nem issza senki maszlag borotok.
De mit beszélek? jó bor ez,
Magyar kezekből csörgedez.
Kerüljön egyszer már a sor:
Magyar hon! és a tiszta bor!

1845. április 15. - július 28. közt

KIS LEÁNY SÍRJÁRA

1

Mit jelent a rózsafelhő
E zöld sírhalomnál?
Kis leánynak lelke az, mely
Az egekbe felszáll.

Mit jelent a forró harmat
Gyászvirágok hamván?
A szülői köny omolt le,
Sírba vágyakozván:

Szállj fel harmat, és ne égesd
Földben a halottat:
Fényes, szűzi szelleméhez,
Menny felé van útad.

2

Mint szeretél, oh drága szülőm, én mint szeretélek!
S most ketté szakadott volna örökre szivünk?
Nem vagyok-é most is lelked fájdalma? szemednek
Gyöngyeiben nem hű képem-e, ami ragyog?
Szellememet nem hallod-e visszasohajtani hozzád?
Napjaid álma csak én! álmaid élete én!
Az vagyok, ah, az lőn lányodnak sorsa, hogy annyi
Szeretetért bút és bánatot ád örökül.

1845

DEÁK FERENC

Alkudtál s mondtad: „nem kell, amit ti szerettek,
Vagy nem kell úgy, mint élni, szeretni szokás;
Munkabiró lelket kívánok, félni tudatlant,
S félni merőt: amint a haza jobb ügye hí.
És emberszerető szívet, ha vad indulatokkal
És áleszmékkel küzdeni síkra kelek.
Tűrni viszályt és pártharagot, s ha kerűlni lehetlen,
Régi baráttól is tűrni a néma döfést.
S amint kezdettem fiatalkori lelkesedéssel
Arról hálaimát mondani vég napomon.
Mindezekért a díj, amelyet elérni reményem:
Vajha kicsin legyek a nagy haza hősei közt.”

1845. április 20. - augusztus 19. közt

A ZALA MEGYEIEKNEK

Nevet kerestek jó ügynek baráti?
Van név: az egy, az osztatlan Haza.
Ezzel betelnek szív és ész határi;
Ki hallott ennél szebbet valaha?
Csakhogy ha név, őszinte név legyen,
Ki mily nevet hord, aszerint tegyen.
Viszály ne csapjon a jók táborába,
Habár egy új cím jobban tetszenék.
Nevet cseréljen a gaz és a kába,
Becsületesnek egy jó név elég.

S ha egy a cél is, Zala fiai!
    Minek két név: legény és atyafi?

Egy név, egy elv, s Zalának büszkesége,
    Oly férfi, milyen ritkán születik:
Mi kell egyéb, mint a jók öszvesége?
    S a vész hatalma rajtunk megtörik.
És újra ember lesz a gáton ott,
    Hol eddig a viszály uralkodott. -

1845. november 9. előtt

(NEM FÁRADSZ-E...)

Nem fáradsz-e reám mosolyogni, ha csüggedek, és ha
    Megszédít a gond tűrni szeszélyeimet?
Nagy feladás vár rád: fiatal szívednek erényét
    Tenni napúl megtört életem árnya fölé.

1845

A SORS ÉS A MAGYAR EMBER

Rege

A sors előtt (ki légyen
E nagy szeszélyü nő,
Jól tudja minden jámbor)
Áll egy esedező.
Fél vállán ócska mente,
Rezes kard oldalán,
Az üstök hátra kötve
Lóg, mint egy buzogány.

Lóháton rég nem ült már,
De vén bokáiról
Az elpártolt időknek
Vas sarkantyúja szól.

Azonban drága kedve
Már jócskán oda van:
Sirásra ferdűlt szája,
Beszéde súlytalan.

De sors asszonyt (szerencse!)
Épen vigan lelé,
Mert egy nagy égő várost
Pöfékelt felfelé.

Forgószél-pipaszára
Füstölt, mint a pokol,
Mig lenn az árva ember
Veszettül bőg s dobol.

„Mi baj, szivem magyarkám?
Beszéld el szaporán,
Mi kéne még, ha volna?
Kell egy pipa dohány?

Már adtam gazdag földet,
Csatákat, diadalt,
Sok őst és cifra köntöst
És mennyi hivatalt!

De szólj, mi kell? legyen meg!”
Szólt sors és úgy pipált,
Hogy egyre-másra nap hold
Tüszkölve felbakált.

De a magyar - mit tudna,
Ha még pípázni sem? -
Csak nem is hunyorított;
(Ez már aztán a szem!)

Sőt mintha észre jőne
A füst hullámiban,
Panasszal elsorolni
Kezdé, mi baja van.

Kért hosszu békeséget
És csendes háborut
Olyfélét, mint a permet,
Mely kár nélkül lefut.
Egy kis reszelt alkotmányt,

És hű jobbágyokat,
Lengyelnek pénzt,
Tokajnak
Jó bort, pedig sokat.

Sőt híreért kivánta,
Hogy tenger is legyen,
Hallá: mi ritka látvány
A tenger a hegyen.

S hogy vesszen a pityóka,
Teremjen csak buza,
Juhának gyapja nőjön,
Melyet már megnyuza.

S hogy lenne télen, nyáron
Jó útja (majd ha fagy!)
Mert hejh, Ráró, nem indít
Bár buzgósága nagy.
S kivána sok bolondot

És jókat is vegyest,
Míg a beszélgetőket
Megcserkelé az est.
Sors istennő megunta

E hosszu dolgokat,
Ásít mint egy repedt ég,
Oly szörnyü nagyokat.
S már jobbadán igérget,

Mit ád és mit nem ád,
Csakhogy lerázza végre
A rozsdás daliát.
S borzasztó! miglen alkvék,

Ásíta, nyöge, fútt,
Elejté pipaszárát,
Pipája kialutt.
A gaznép ott a földön

Kioltá a tüzet.
Mondják, egész cseberrel
Hordták rá a vizet.
Ez aztán már boszúság!

Lőn szörnyü végezet:
„Legyen meg, amit kértél,
Csakhogy hasznát ne vedd.”

*

Az ócska honfi ekkor,
Nagy búsan haza ment,
Sok üdvös éven által
Eszméletlen pihent.

Meglőn a hosszu béke,
De ő nem dolgozott:
A gaztól parrag földe
Farkasbundát kapott.

Tanulni nem volt kedve,
Miből, ha könyve nincs?
Könyvet csinálni szégyen,
Hol kutyabőr a kincs.

És könyvet venni? kölcsön!
Úgy már megengedem;
A sógor bőven szolgált
S lőn újabb gyötrelem.

A sors-üldözte fajnak
A tudomány is árt:
Korccsá lett, mint az öszvér,
Hazája ellen párt.

És már tanult, tudott is
Sok tarkát és keselyt:
Elméje, szíve, nyelve
Külföld után delejt.

Hát még a többi tréfa!
Ha tán kapált, vetett,
A szomszéd[4] elseperte
A gabnát s szüretet.

S a lengyel a zsidónak
Fizetne örömest,
De annyi bal esethez
Nem óhajt ecetet.

S az ország visszafordúl
Úgy, mint Árpád lelé:
Regényes szép vadonság
Ásít az ég felé.

S dágványos út, kidőlt ló,
Száz tenger egy helyett:
Rút posvány és morotvák,
A föld rongyolt sziget.

Van csendes háború is:
Saját vérén vitéz,
Megvásárolt kezekkel
Egymást kiölni kész.

Szegény magyar! tulajdon
Vérébe vert csapot,
Hogy rajta német és tót
Két fülre kacagott.

*

„Sok ami sok! megálljunk”
Kiált sors: „halld magyar!
Ezt mégsem így gondoltam.”
S új alkuvást akar.

De a magyar föleszmélt,
Szégyennel homlokán,
Szivében mély keservek,
Haragtól fél pogány.

Lehányja régi bőrét
S pusztán, de ifjan áll,
Bevárni a csalárd sors
Honának mit ajánl.

Sors asszony a belépőt
(Tetszett az új legény)
Kéjtelve súlyogatta
Szemének mérlegén.

[4] A zsidót nevezi a magyar szomszédnak.

És szóla: „Mit kivánnál
Ifjú, hűségedért?”
„Semmit!” szólt eltökélten
A honfi: „semmi bért!

Asszonyszeszélyre többé
Hazám nem bizhatom:
Mit tenni hátra van még,
Magamra vállalom.

Kiolvasom szeméből,
Mi az, mit tenni kell,
S megváltom őt szivemnek
Legtisztább vérivel.

S élek, halok; de többé
Vak ámításaid
Nem fogják fátyolozni
E honnak napjait.”

*

Azóta foly a munka
Jól, rosszúl, mint lehet:
A sors borongva néz el
A küzdő hon felett.

1846. március 7. előtt

CSÍK FERKE

Csík Ferkének elfogyott a telke,
Annál inkább haza jár a lelke,
De a lélek bundát visz a hátán:
Így jár haza éjnek éjszakáján.
Csík Feri, ha végigmegy az utcán,
A kuvasz nyí visszahunyászkodván.
Csík Ferit ha valaki meglátja,
Keresztet vet; oly sápadt orcája.

Most jött haza hosszu bujdosásból,
Híre-hamva eltünt a határból.
Azt csak ő és a jó isten tudja,
Mily keserves lehetett az útja.
Jó fiú! már tíz év óta árva
És ezért lőn telkéből kizárva.
De fejét ő addig le nem hajtja,
Míg az udvart végig nem kutatja.

Legelőbb benéz az ablakrésen:
Apja, anyja ott tanyáztak régen.
Félve néz be, mintha búját lopná,
Hajh, pedig beh örömest odadná!

Most leül a lócán a tornácban,
Itt ült egykor ünnepi ruhában.
És előtte gyermek-ifjusága
Áthuzódék, mint a hold világa.

Majd tovább megy s a Kajlát az ólban
Ott találja egy almos zugolyban.
Míg ki nem hült apja örökéből,
Jóizűket hörpölt a tejéből.
Csík Feri most a kertet vizsgálja:
Megvan-e még három szilvafája?
És a méhek ott a kert mélyében
Mit beszélnek a komor éjfélben?

Csík Feri hogy megvizsgála mindent,
Félre vetve bundáját, körülment,
És kapált, és seprett, árkot ása,
Ámbár csak sohaj volt áldomása.
Gyakran egy kis elhagyott kamrában
Mécsvilágnál fúr-farag magában,
S mintha vész-zaj dübörögne távol,
Szomorú dal hangzik ajakáról.

Így jön ő nagy későn, mint az éjfél,
És korán megy, míg a nap fel nem kél,
S a lakosság sok kísértetet lát,
Elkerűlik rosz szomszédjok házát.
De a gazda reggel hogy felébred,
Szeme háza környékén megtéved,
Alig ismer görbe boglyájára,
Tört szekere s betömült árkára.

Folytonos, bár lassu működéssel
Ferke végez minden munkát éjjel.
S hétről hétre szépen van látszatja,
Hogy magát itt valaki mulatja.
És a fösvény, kit keresztfiának
Háza, telke felgazdagítának,
Félelemmel és gyanúval nézi,
Dolgait hogy más keze intézi.

De a háznál még több ember is van.
Nyugtalan vágy ébred Sárikában;
Mintha látott kép után epedne,
Titkon ébred tündéres szerelme.
„Hátha ő az?” szól a vétkes gazda,
Kit gondolt, azt mással nem tudatta.
„Hátha értem jő?” szól szép leánya,
A vidéknek legszebb Sárikája.

„S haljon! éljen!” volt a két kivánat,
Melyet súga rögzött bűn és szánat.
„Haljon, éljen!” s jórészt úgy van dolga,
Mintha élne s mégis meghalt volna.

Így megy egykor félhold éjszakáján,
Egy törött szántóvas van a vállán,
És megáll egy künn felejtett háznál,
Mintha vendég volna önmagánál.
De utána egymást nem gyanítva,
Megy a gazda és a gazda lánya.

És mikor a házhoz lopakoznak,
Hangját hallják rémséges zajoknak:
Mély sohajtás hallik, mintha vadkan
Fúna mérget s vért habzó kinokban;
Felvilágol a ház és utána
Csengő s tompa hangok zuhanása.
Rémülés száll a közelgetőkre,
Vissza is mennének nyakra főre,
De erős a jó és rosz kívánság:
Nem lehet, hogy titkát meg ne lássák.

Áll a gazda az ajtóval szemben,
Vad merénytől izzó félelemben.
Borzadozva, s mint a fal, fehéren,
A leányka az ablakhoz mégyen.
Csík Feri meg lángot szít kohában,
S csüggedetlen pőrölyöz magában.
Azt reményli jámbor, jó hitében,
Hogy jót várhat a jótét helyében.

És látá a gazda, kit talál itt -
Gyámfiát, kit régen elholtnak hitt.
Félre állott, mintha tanakodnék:
Mit tegyen, hogy meg ne károsodjék.
„Mennyit fáradt s mégis mind hiába!
E gézenguz üljön birtokába?”
Gondolá és gyorsan eltökélve
Monda: innen nem szabadul élve.

S míg a lányka nézi ábrándozva,
Csík Feri a pőrölyt mint hordozza,
Ropog a nád a ház tulsó sarkán,
Szél és a láng bele harapozván.
És az ajtó hirtelen csapással
Elzáródik egy kulcsfordulással.
Ferke hallgat s gyors lábak futását
Hallja s lát egy arcot ablakán át.

Csík Ferkének hűl a vér erében:
Mi lelé? nem tudja hevenyében.
Majd az ajtót kémli, s látja végre,
Hogy bezárták vég veszedelmére.
„A kovácsot zárni műhelyébe
Csak bolondnak, juthatott eszébe.
„Monda Ferke s csapkod pőrölyével,
Hogy a vas zár darabokra hull el.

„Hol vagy, gyilkos?” szól most kirohanva,
A szegény lányt csaknem eltapodva:
A lány nyitni jött elé az ajtót
És elájult, hogy kulcs benne nem volt.
Csík Feri most észre jött egészen,
A leányt hogy látta szépségében,
Vagyis inkább úgy megháborodék,
Elfelejté, hogy fején a ház ég.

Ők azonban, egymást jól megértvén,
Nem mulattak a veszély vidékén,
Ferke a kész vassal ment terhelve,
Sári Ferke sorsán epekedve;
Mentek, mendegéltek és nem volt vég
A panaszban, míg a házat érék:
Oly sok roszat tőn a fösvény gazda,
Hogy mind csaknem elvesztek miatta.

Múlt az éj, és a hajnal közelgett,
Állt a gazda egy nyilt szekrény mellett,
Egy nagy kulcsot forgatott kezében
És sokáig ránézett merően.
„Ide zárjam vagy a kútba vessem,
Bajba, vagy gyanúba hogy ne essem?
Ezzel zártam őt a másvilágra,
Hogy ne vágyjon többé birtokára.
Ez felérhet száz koporsószeggel,
Vissza nem tér, akit ez rekeszt el.
„S rejti kulcsát a szekrény mélyére,
Mélyebben még, majd ha reggelt ére.

És alunnék; de az éj kietlen,
A hold bujkál úszó fellegekben,
És az alvó, gyakran felijedve,
Képeket lát, milyekhez nincs kedve:
Látja halvány képét az árvának,
Hajai mint égre borzadának.
S amint öntanyáján csontig égett,
Hogy nem látni rajta emberképet.
Föl-fölkelne, de hová vonúljon?
Vele jár e kínkép minden úton.
Nincs menekvés, virraszt álmodozva,
S alszik egy jó percet sem nyugodva.

Most felugrik s rohan a kamrába,
Belemarkol Sárika hajába:
„Nem láttál egy embert? szólj, ki volt az?
„Sári felriad s szól: „Ég, irgalmazz!”
„Nem láttál egy embert, egy halottat,
Egy elégett - és feltámadottat?
Halavány volt, mint a hold sugára,
Mely lesütött rémes orcájára.

Ő volt, ő volt!” és választ nem várva,
Vasvillával rohant udvarára.

És az udvart és kertet bejárván,
Megbotlott egy feldőlt eke szarván,
S hogy ráismert új szántóvasára,
Visszahökkent s köd borult agyára.
„Hát ez a vas, melyet ő kovácsolt,
Ó, ki régen és most újra megholt?”

Nem lőn maradása; menni kezdett,
Elhagyá a házat, udvart, kertet,
Bujdokolva ment a faluvégig,
Késő bánat és iszony kisérik.
„Elmenjen hát, soha meg ne álljon,
Hátha, amit láta, csak vad álom?

„Még megfordult egyszer s visszanézett,
S ím fehéren ott állt a kisértet:
A rettentő pőröly csontkezében,
S barna szeme villogott setéten.
Most már nincs a földnek urodalma,
Melynek birtokáért megfordulna:
Megy, mint kóró, melyet fölkergetnek
Szárnyai a zúgó förgetegnek.

*

Évek mulva már, midőn az árva
Mint nejére nézett Sárikára,
S gyermekekkel népesült meg a ház:
És volt rajta minden istenáldás:
Egy agg ember jött koldulni reggel
Dúlt hajakkal és őrült szemekkel,
És kiült az útárok partjára,
Mintha várna gazdag adományra.

S íme fürgén és vidám orcával
Két kis gyermek jött ki nagy lármával,
És örült és játszott fáradatlan:
Két boldogság testesült alakban.

Néz az őrült, mintha most eszmélne,
Ajka reszket mintha szólni félne,
S szemein egy régi fájdalomnak
Jégsziklái könyre olvadoznak.

Így ül estig és sír, mint a gyermek,
Valahányszor a fiúk közelgnek;
Néha suttog s láng fut el orcáin:
„Jertek hozzám, szép kis unokáim.”

Félve néznek hozzá a gyerkőcék,
És vigyáznak, hogy tán meg ne sértsék.
Végre álmot hoz rájok az estve:
Elvonulnak, jóizűn lihegve.

Támaszkodván földbe fúrt botjára
Az agg koldus vár az éjszakára,
Éjszakára, mely sötét határt von
Közted, élet! s félve várt örök hon!

Arcain az eldühöngött észnek
Vad redői holtra dermedének,
És midőn a reggel ismét eljő,
Némán ül az őrült, mint a sírkő.

1846. április 4. előtt

AZ EMBEREK

1

Hallgassatok, ne szóljon a dal,
Most a világ beszél,
S megfagynak forró szárnyaikkal
A zápor és a szél,
Könyzápor, melyet bánat hajt,
Szél, melyet emberszív sohajt.
Hiába minden: szellem, bűn, erény;
Nincsen remény!

2

Hallátok a mesét: a népnek
Atyái voltanak,
S amint atyáik vétkezének,
Ők úgy hullottanak:
A megmaradt nép fölsüvölt:
Törvényt! s a törvény újra ölt.
Bukott a jó, tombolt a gaz merény:
Nincsen remény!

3

És jöttek a dicsők, hatalmas
Lábok törvény felett.
Volt munka: pusztított a vas!
S az ember kérkedett.
S midőn dicsői vesztenek,
Bújában egymást marta meg.
S a hír? villám az inség éjjelén:
Nincsen remény!

4

És hosszu béke van s az ember
Rémítő szapora,
Talán hogy a dögvésznek egyszer
Dicsőbb legyen tora:
Sovár szemmel néz ég felé,
Mert hajh a föld! az nem övé,
Neki a föld még sírnak is kemény:
Nincsen remény!

5

Mi dús a föld, s emberkezek még
Dúsabbá teszik azt,
És mégis szerte dúl az inség
S rút szolgaság nyomaszt.
Így kell-e lenni? vagy ha nem,
Mért oly idős e gyötrelem?
Mi a kevés? erő vagy az erény?
Nincsen remény!

6

Istentelen frígy van közötted,
Ész és rosz akarat!
A butaság dühét növeszted,
Hogy lázítson hadat.
S állat vagy ördög, düh vagy ész,
Bármelyik győz, az ember vész:
Ez őrült sár, ez istenarcu lény!
Nincsen remény!

7

Az ember fáj a földnek; oly sok
Harc - s békeév után
A testvérgyülölési átok
Virágzik homlokán;
S midőn azt hinnők, hogy tanúl,
Nagyobb bűnt forral álnokúl.
Az emberfaj sárkányfog-vetemény:
Nincsen remény! nincsen remény!

1846. május előtt

ORSZÁGHÁZA

A hazának nincsen háza,
Mert fiainak
Nem hazája;
Büszke fajnak
Küzdő pálya,
Melyen az magát rongálja,
Kincsnek, vérnek rosz gazdája.
És oh szégyen! roszra, jóra
Még szavazni jár dobszóra.
Ura s rabja millióknak
Kik gyülölnek és dacolnak;
Zsarnok, szolga egy személyben
Ki magával sincs ékében.
S vaseszével
Jégszivével
Fölmerűl a külfaj árja,
A meleg vért általjárja,
És a nemzet áll fagyottan

Tompa, zsibbadt fájdalomban.
Nincsen egy szó
Összehangzó
Honfiaknak ajakáról,
Nincsen egy tett
Az eggyé lett
Nemzet élete fájáról.

A hazának nincsen háza. Mért?
Volt idő, midőn nevére
Fölkelének, s amit kére
Nem keresvén cifra szóban,
Ami a szív legmélyén van,
Adtak drága bért,
Adtak érte vért.
Most midőn leszállt a béke
S a vérontó harcnak vége,
S a hazának,
Mint anyának,
Aki gyermekei körében
Áll ragyogva örömében,
Földerűlne boldog napja:
Most fejét szenny s gyász takarja.

Földön futva,
Bujdokolva,
Mint hivatlan vendég száll be
A szegény s kaján telekbe,
Hol nevét rút ferditésben
Ismerik csak átokképen.
Neve: szolgálj és ne láss bért.
Neve: adj pénzt és ne tudd mért.
Neve: halj meg más javáért.
Neve szégyen, neve átok:
Ezzé lett magyar hazátok.

1846. június - augusztus (?)

FELIRAT

A szerencse jelképű karikára a lövöldében

Félszázados nádort köszönt e hon:
Forgó szerencse állj meg e napon!
Te meg nem állsz, tudom, mert nincs szived,
Repűl golyóm megszegni röptödet.

1846. november 12. előtt

A NEFELEJTSHEZ

Nefelejts! te gyáva kékszemű virág,
Kit birkaképpel néz a kábaság,
Kit annyiszor megemlít szerelem,
És a barátság, két hős érzelem,
Kit sírra és kebelre egyiránt
Tűzdelnek gyengéd búcsújel gyanánt,
Mi vagy te jámbor gyom, hogy tégedet
Segédűl hí a hű emlékezet?
A síron fázol, hervaszt a kebel,
Élet, halál rád egy romlást lehel,
S te hű emlék vagy? mely nem változik?
Míg a hűség tart - egy pillantatig.
Igen! szemed ha volna fekete
Mint a korom, hogy írhatnál vele,
S a jókkal szembenéző álnokot
Lefestenéd, hogy rútúl hazudott,
Az élet fényben úszó árjain
Átrémlenél, mint feddő durva szín:
Ne felejtsd el szent nagy esküdet, király!
Ne felejtsd a hálát, nép, ha feljutál
Ne felejtsd el, gyermek, ősz szülőidet
Szülő, ne hagyd elveszni gyermeked,
Ne felejtsd a munkát és becsületet,
Hogy a jutalmat aszerint vehesd,
Ne felejts el lenni ember s hű barát,
Soha ne felejtsd el, honfi, a hazát!

Ha erre intenél, szelíd virág,
S hervadna, nem te, aki bűnbe vág,
Akkor volnál valódi nefelejts,
Most vagy, hogy gyarló lelkeket megejts.

1847. március 14. előtt

A SZEGÉNY ASSZONY KÖNYVE

Egy szegény nő, isten látja,
Nincs a földön egy barátja,
Agg, szegény és gyámolatlan,
Ül magán a csendes lakban.
Gyásza nincsen, gyásza rég volt,
Még midőn jó férje megholt;
De ruhája mégis gyászol:
Szíve fél a tarkaságtól.
Dolga nincs, hogy volna dolga?
Kis ebédhez nem kell szolga.
S az ebédnél nincs vendége,
Csak a múlt idők emléke.
Aki maga néz a tálba,
Azt az étel nem táplálja:

Több annak a gondolatja,
Mint amennyi jó falatja.
Gondol vissza és előre
A sok jó és bal időre.
S félig étel, félig bánat:
Mindkettőbe belefárad.

Hejh nem így volt hajdanában,
Mig nem járt özvegyruhában:
Tele kamra, tele pince
S mindig kézben a kilincse,
És szegénynek és boldognak
Udvar és ház nyitva voltak.
Vendéget nem kelle kérni:
Önként szoktak ők betérni,
Víz' dicsérni, bor' fecsélni,
És a gazdát nem kímélni.
A szegény, kit isten küldött,
Ide gyakran beköszöntött,
És azon mit innen elvitt,
Lelkében nem tört meg a hit:
Nem hideg pénz, hideg arcok,
Eleség volt az ajándok.
És ha néha úgy történék,
Bár nagy ritkán, nem jött vendég,
Akkor sem lön üres a ház,
Bőven volt az istenáldás:
Jobbra, balra a sok gyermek
Játszottak és verekedtek,
S gondjaiért az anyának
Sok bajt, örömet adának.

Hajh azóta csak bút látott,
Hogy a gazda sírba szállott:
Gyermekei szétfutottak
Napkeletnek, napnyugotnak,
S a szegény nő elhagyatva
Úgy maradt, mint a szedett fa.

Az idő jár, s ő csak megvan,
Hol reményben, hol bánatban.
Szűken teng kis vagyonából, -
És ha néha sorsa fordúl,
Gazdálkodni még most sem tud,
Ha neki van, másnak is jut:
Jobb időkből rosz szokása,
Hogy a könyeket ne lássa,
Megfelezni kis kamráját,
S maga gyakran szükséget lát.

Most ott ül az asztal mellett,
Imakönyvében keresget.

Könyvét híják Rózsáskertnek,
Melyben szent rózsák teremnek.
Régi, jó, de kopott jószág,
Melyet még csak a barátság
S egypár ernyedt szál tart öszve,
Oly igen meg van viselve.
S ím kopognak, és köhentve
Az öreg jó Sára lép be:
„Isten áldja meg, nagyasszony!
Most ugyan csak legjobb itthon.
Jó, hogy ilyenkor ki nem jár,
Majd elvesztem, oly nagy a sár.”
‚Hát mi jót hoz, Sára néni?’
„Istenem! bár tudnék hozni.
Egy kéréssel jöttem volna,
Ha miatta meg nem szólna.
Oly nehéz most a szegénynek,
Tán jobb volna, ha nem élnek.
Imádságos könyvet kérnék,
Higye meg, most oly jólesnék.
Mert hiszen ha már az ember
Szépszerint jóllakni sem mer,
Már ha szűken él kenyérrel,
Éljen isten igéjével,
Így legalább árva lelkünk
Az imádság tartja bennünk.
Itt, tudom, van heverőben:
Adjon az isten nevében.”

‚Jó asszony, felelt az özvegy,
Könyvem nincs több, csak ez az egy,
De ha már úgy megkívánta,
És ettől függ boldogsága,
Vegye egy felét jó névvel,
Én beérem más felével.’
S fele ide, fele oda,
Könyvét kétfelé osztotta.

Most a két jó öregasszony,
Hogy semmi jót ne mulasszon,
Fél könyvből, de nem fél szívvel,
Imádkoznak este, regvel,
S ha van isten mennyországban,
Nem imádkoznak hiában.

1847. április 27. előtt

VÁSÁRHELYI PÁL SÍRKÖVÉRE

1

Mértem az országot, vizeinek kísérve futását,
És utat a csüggő sziklafalakba törék.

Elfeledém, hogy utam bizonyos, s hogy amennyi nekem kell,
Amint megszületém, mérve lön a kicsi föld.

2

Hallom-e még zúgásaidat, Tisza féktelen árja!
Látom-e, zöld koszorús róna, virányaidat?
Eljön-e a délbáb tündér palotáival álmom
Képeihez, szebbnek festeni a honi tért?
Oh siket és vak a föld. De ha nemzetem egykor idézné
Hű nevemet, lelkem hallja s megérti e szót.

1847. április 12. előtt

MI BAJ?

Mi ok, hogy tégedet
Kell féltenem,
Mi kéne még neked,
Én nemzetem?

Földed bort és buzát
S aranyat ád,
Mégis szegény fejed
Szükséget lát.

Az arany kirepűl
Fejed felett,
Vad éhség néz veled
Farkasszemet.

Kit egykor gyűlölél,
Most kedvesed,
Még a pityóka is
Rajtad veszett.

És pénzed soha sincs,
Csodálatos!
Pedig még vized is
Aranyat hoz.

Gondolkozál-e már,
Mi adna pénzt?
Tégy mint más nemzetek:
Végy kölcsön - észt.

Szabadságod dicső,
De magtalan;
Üdv nem terem sötét
Árnyékiban.

Törvényid száma nagy,
Ki tartja meg?
Betegség ez a sok
Törvény neked.

És volna szép Dunád,
De berekedt,
Végén egy jó barát
Hurkot vetett:

Széles határod is
Görcsöt kapott
Mindinkább befelé
Vonogatod.

Mi lelt, beteg vagy-e,
Mi kéne még,
Mit adjon, hogy üdülj,
A kegyes ég?

Rosz gazda vagy, szegény
Jó nemzetem,
Gazdálkodásodat
Nem szeretem.

Kivánod ami nincs,
S nem kapható,
S mid van, kezed között
Olvad mint hó.

Hol a hű szorgalom
S szent indulat,
Emelni s védeni
Országodat?

Helyt adni másnak is
A jog terén,
S nem tűrni a jogot
Bitor kezén?

De mindez még sebaj,
Ha lelked van,
Ha lelked csábokért
Nincs áruban;

Ha lelked ébren áll
Jó s rosz napon,
Világol és hevít
Munkáidon.

Ha ezt is eladod,
Jó éjszakát,
Nincs isten, aki le
Tekintsen rád.

1847

JÓSLAT

Ki mondja meg, mit ád az ég?
Harag, káromlás volt elég;
Gyülöltünk mint kuruc, tatár,

Bánkodtunk mint a puszta vár;
Ügyünk azért
Sikert nem ért.
Pedig neked virulnod kell, o hon,
Lelkünk kihalna hervadásodon.

Hát félre bú és gyűlölet!
Vagy bár gyülöljünk szellemet,
Azt, mely közöttünk lakozott,
És eggyé lenni nem hagyott:
E gyülölet
A szeretet.
Mert még neked virulnod kell, o hon,
Túl és innen sok késő századon.

A gyülöletnél jobb a tett,
Kezdjünk egy újabb életet.
Legyen minden magyar utód
Különb ember, mint apja volt.
Ily áldozat
Mindig szabad.
Mert még neked virulnod kell, o hon,
Vagy szégyen rögzik minden fiadon.

Mi tilt jobbakká válnotok?
Ha eddig pazaroltatok,
S idő, ész, pénz elszóratott
Megvenni a gyalázatot:
Elég az ok
Javulnotok.
Mert még neked virúlnod kell, o hon,
Bár bűneink felhőznek arcodon.

A verseny nyilt, a nemzet él,
Ha egy jobb tagja sem henyél,
Jut ember és kéz, munka, vér;
Mi volna az, mit el nem ér?
S legyen dicsőbb,
Ki tettre főbb.
Mert még neked virulnod kell, o hon,
Ragyogva hírben büszkén, szabadon.

Itt még e föld, mély sírjaiból
Az elhúnyt ősök lelke szól.
Munkát reá s szabad kezet:
Dicső kert lesz a sír felett,
Zöldelni fog
Bérc és homok.
Mert még neked virulnod kell, o hon,
Miért volnál az éggel oly rokon?

Mit a müvészet, tudomány
Csodásat, üdvöst hagy nyomán,
Adjuk meg e hazának azt

A hervadatlan szép tavaszt.
Mult és jövő
Igy egybe nő.
Mert még neked virulnod kell, o hon,
Fölül időn és minden sorsokon.

Vagy nincs erőnk? Az nem lehet:
Ártunk egymásnak eleget.
Lesz költő, szónok és vezér,
És tudomány, mely eget ér;
De tisztelet
A gúny helyett!
Mert még neked virulnod kell, o hon,
A szellemek kincsével gazdagon.

Fut, fárad a sok idegen.
Miért? hogy tápja meglegyen,
S mi tőlük várjuk a csodát
Fölékesítni e hazát?
E jog nekünk
Szent örökünk.
És még neked virulnod kell, o hon,
Vérünknek lángja ég oltárodon.

Kié e hon, ha nem miénk?
Ha érte mindent megtevénk,
Ha tiszta kézzel áldozánk,
S lettünk, mi eddig nem valánk:
Nincs hatalom,
Mely visszanyom.
És még neked virulnod kell, o hon,
Mert isten, ember virraszt pártodon.

1847 eleje

(ISTVÁN NÁDORNAK)

1

Itt születél: a föld örömében reszket alattad,
Mint anya, mely kebelén érzi repesni fiát.
És itt őrzi szived legdrágább sírjait a föld:
Nem vagy-e mindenkép: gyászra, örömre, miénk?!

2

Mit várunk tőled, kérdezd meg atyádat a sírban,
Mint bízunk benned, halld ez örömriadást.

3

Itt születél, fia vagy minden csep vérrel e honnak,
Minden csep vérünk, így rokonulva tiéd.
El ne feledd, a jogtalanok sorsára tekintvén,
Hogy ten véreidet nyomja az ősi iga.

4

Jobban mint mi birók nappallá tenni ez estét,
Bírd te világossá tenni a szellemi éjt.

5

Hogy nem egyenlő hang üdvözl országos utadban,
Vádat azért, fenség, honfiaidra ne tégy.
Szólnának, de kezök, nyelvök van régi bilincsben:
Oldd meg s tapsaikat hallani fogja az ég.

1847. augusztus vége - szeptember eleje

B. K... P... SIRKÖVÉRE

Meghalt 16-ik évében

Aki fiának örűl, mert szép, jó, ritka tehetség,
Mert delien serdűl, s lelke nagyokra törő,
Mert ihletve van a nagy erények örök hite által
S szent akarattal lép a komoly élet elé:
El ne beszélje nekünk örömét. Mi egy életi üdvöt,
Vérünk büszke faját e kora sírba tevők.

1847. november közepe előtt

(VÉGIVADÉK VAGYOK...)

Végivadék vagyok én, a hős Kray Pál unokája,
Drága szülőimnek gyásza, keserve korán.
Éltem volna, erős szándék lángol vala bennem,
Lenni dicsőségök a haza jobbjai közt.

1847. november közepe előtt

(E KÖVET A VÉGSŐ...)

E követ a végső ivadéknak egy ősi családból
Adjuk a gyermeknek fájdalom-érte szülők.
E kő mindvégig nehezen fog nyomni szivünkön,
E követ onnan csak egy teszi félre - halál.

1847. november közepe előtt

(CSERHALOM EZ...)

Cserhalom ez - melynek a hír örökifju kezében
A nagy idők rémes lángu szövétneke ég.
Itt küzdött Salamon, bölcs Géza s az isteni László,
Híván fenndörgő hangon a büszke vezért;
A hölgyrablót itt sujtotta halálra s leányát
A szomorún vívó aggnak ölébe tevé.
S elhulltak mind, kik dúlni jövének orozva,
Véres sírhalomúl nyerve a harc mezejét.

Nagy diadal volt ez s ha viszály nem jő vala közbe,
A szent hon kebelén nem terem annyi Mohács.

1847. november 16. előtt

(HONFI! HA GYŐZTES APÁK...)

Honfi! ha győztes apák emlékét látni kivánod:
Itt áll Cserhalom is, mint diadalmi szobor.
Rajta a kun sereget Salamon, s két ifju levente:
László, Béla fia s Géza tiporta alá.
László megmenté az elorzott püspöki szűzet,
S megmentvén a leányt: megszabadult az anya.

1847. november 16. előtt

SZABAD SAJTÓ

Kelj föl rab-ágyad kőpárnáiról,
Beteg, megzsibbadt gondolat!
Kiálts fel érzés! mely nyögél
Elfojtott, vérző szív alatt.

Oh, jőjetek ki, láncra vert rabok,
Lássátok a boldog, dicső napot,
S a honra, mely soká tűrt veletek,
Derűt, vigaszt és áldást hozzatok.

1848. március 15-16

HARCI DAL

Azért, hogy a szabadság
Vérben fürészti zászlaját,
Azért, hogy szent nevére
Hálátlan és gaz vészt kiált,
Ne lássam, oh dicső hon!
Halványan arcodat,
Vagy drágán megfizessék
E halványságodat.
A sikra, magyarok!
Fegyvert ragadjatok.
Hazánkat ujra meg kell váltani.
E drága föld szinét
Borítsák szerteszét
A pártütőknek véres csontjai.

A fondor hatalommal
Rabló, zsivány szövetkezett;
S a nép szivébe mérget,
Undok koholmányt ültetett.
S a nép, melyet szabaddá

Emeltél föl veled,
Most irtó háborút kezd
Oh nemzet, ellened.
A sikra, magyarok!
Fegyvert ragadjatok.
Hazánkat ujra meg kell váltani.
E drága föld szinét
Borítsák szerteszét
A pártütőknek véres csontjai.

Alant apáink sirja
Itt minden rög, fűszál miénk:
Egy ezredéves harcban
Véráldozattal öntözénk.
Magyarok lelke áll őrt
Minden fűszál felett,
Magyarnak lelke, karja
Véd minden porszemet.
A sikra, magyarok!
Fegyvert ragadjatok.
Hazánkat ujra meg kell váltani.
E drága föld szinét
Borítsák szerteszét
A pártütőknek véres csontjai.

Isten, világ itéljen!
Ha vétettünk is valaha,
Kiszenvedénk, s megadtuk
Embernek, ami ős joga.
Zászlónkon a szabadság
S függetlenség ragyog,
Vész és halál reá, ki
Ez ellen fegyvert fog.
A sikra magyarok!
Fegyvert ragadjatok.
Hazánkat ujra meg kell váltani.
E drága föld szinét
Borítsák szerteszét
A pártütőknek véres csontjai!

1848. július-augusztus(?)

(LÉGY BUZGÓ, DE...)

Légy buzgó, de szerény, birónak még te kicsin vagy,
Élj, küzdj és munkálj s várd el itéletedet.

1848. augusztus 27 - szeptember 6.

(SETÉT ESZMÉK BORÍTJÁK...)

Emlékkönyvbe

Setét eszmék borítják eszemet.
Szivemben istenkáromlás lakik.
Kivánságom: vesszen ki a világ
S e földi nép a legvégső fajig.
Mi a világ nekem, ha nincs hazám?
Elkárhozott lélekkel hasztalan
Kiáltozom be a nagy végtelent:
Miért én éltem, az már dúlva van.
Ily férfitól, nemes hölgy, mit kivánsz
Emléklapodba? Inkább adj nekem
Hitet, sejtelmet, egy reménysugárt,
Hogy el nem vész, hogy él még nemzetem.
Koldulni járnék ily remény-hitért,
Megvenném azt velőm - és véremen.
Imádkozzál - te meghallgattatol -
Az tán segíthet ily vert emberen.

Gebe, 1849. október 10.

ÁTOK

1849. oct. 10.

Görgeinek híják a silány gazembert,
Ki e hazát eladta cudarúl.
Kergesse őt az istennek haragja
A síron innen és a síron túl.

O százezernyi hős fiak vezére,
Dicső, ha győz, dicső, ha elesik,
Ki úr leendett, milyennél nagyobb nincs,
Meghajlott a lábtúrta fövenyig.

Kezében volt az ország szíve, kardja,
S ő mint pofon vert, megrugdalt inas,
Feladta gyáván mind e drága kincset,
Bérért vagy ingyen, mindenképen gaz.

Hallgatnak ágyuink, a puska nem szól,
E némaság oh mily réműletes!
A hajdu nem küzd, a megjött huszárnak
Kardján most nem vér - csak köny csergedez.

Harc nélkül, alku nélkül így elesni!
Egymásra néznek a bús harcfiak
S a hitszegő vezérre szíveikben
Kihalhatatlan átkot mondanak.

„Isten, vagy ördög - így kérdik magokban -
Melyik teremté ezt a Görgeit?
Ily férget isten soha nem teremthet,
Ezen megtörnék emberben a hit.

Hervadjon a fű, ahol megpihenne,
Akadjon fel, midőn a fára néz,
Enyhet ne adjon éhe, szomja ellen
A föld, s ne nyujtson soha emberkéz...

Kergesse őt a balszerencse, mint
Szilaj kutyák a felriadt vadat.
Éljen nyomorból, kínból mindhalálig
S ha elhal, verje meg a kárhozat.”

Gebe, 1849. október 10.

ELŐSZÓ

Midőn ezt írtam, tiszta volt az ég.
Zöld ág virított a föld ormain.
Munkában élt az ember mint a hangya:
Küzdött a kéz, a szellem működött,
Lángolt a gondos ész, a szív remélt,
S a béke izzadt homlokát törölvén
Meghozni készült a legszebb jutalmat,
Az emberüdvöt, melyért fáradott.
Ünnepre fordúlt a természet, ami
Szép és jeles volt benne, megjelent.

Öröm - s reménytől reszketett a lég,
Megszülni vágyván a szent szózatot,
Mely által a világot mint egy új, egy
Dicsőbb teremtés hangján üdvözölje.
Hallottuk a szót. Mélység és magasság
Viszhangozák azt. S a nagy egyetem
Megszünt forogni egy pillantatig.
Mély csend lön, mint szokott a vész előtt.
A vész kitört. Vérfagylaló keze
Emberfejekkel lapdázott az égre,
Emberszivekben dúltak lábai.
Lélekzetétől meghervadt az élet,
A szellemek világa kialutt,
S az elsötétült égnek arcain
Vad fénnyel a villámok rajzolák le
Az ellenséges istenek haragját.
És folyton-folyvást ordított a vész,
Mint egy veszetté bőszült szörnyeteg.
Amerre járt, irtóztató nyomában
Szétszaggatott népeknek átkai
Sohajtanak fel csonthalmok közől;
És a nyomor gyámoltalan fejét
Elhamvadt városokra fekteti.
Most tél van és csend és hó és halál.
A föld megőszült;
Nem hajszálanként, mint a boldog ember,
Egyszerre őszült az meg, mint az isten,

Ki megteremtvén a világot, embert,
E félig istent, félig állatot,
Elborzadott a zordon mű felett
És bánatában ősz lett és öreg.

Majd eljön a hajfodrász, a tavasz,
S az agg föld tán vendéghajat veszen,
Virágok bársonyába öltözik.
Üvegszemén a fagy fölengedend,
S illattal elkendőzött arcain
Jókedvet és ifjuságot hazud:
Kérdjétek akkor ezt a vén kacért,
Hová tevé boldogtalan fiait?

Baracska, 1850-1851 telén, télutóján

(MÉRT HAGYTÁL EGYEDŰL...)

Mért hagytál egyedűl, testvér, e puszta világban,
Hol megdermed a szív s végre kifárad az ész.
Nélküled én most két életnek hordom igáját:
Gyászodon a tiedet, lelkemen a magamét.

Baracska, 1851

(ÁLLÍTSÁTOK AZ EMLÉKET...)

Állítsátok az emléket hideg ésszel azoknak,
Kikre az életben nem vala gond s ügyelet.
Én vérző szívvel teszem e követ a szeretetnek:
Testvér s lelkemnek szebb fele nyugszik alant.

Baracska, 1851

(ÉPÍTÉK S MELYET...)

Építék s melyet titkon képlettem, az eszme
Kezde szilárd testté nőni hatásom alatt.
De beleszólt a halál: lefelé építsetek, úgymond,
S e fekete házat adta örökre lakúl.

Baracska, 1851

(ÁLOM VOLT-E, HOGY...)

Álom volt-e, hogy oly hamar eltünt életök? Álmot
Mely kedvesbb s gyönyörűbb volna, nem adhat az ég.
Oh mért kelle fölébrednünk! a gyenge leánykák
Mint a virág, elhervadtak időnap előtt.
Szellemök illatként szállott fel s visszaesőben
Harmat gyöngye gyanánt hév könyeinkbe vegyűl.

Baracska, 1851

(VÉRE SZERINT NEM...)

Vére szerint nem anyám, nagyanyám is mostoha. Oh, de
    Legjobb lelke szerint volt igaz édesanyám.
Mint árvát s gyengét táplált jósága tejével,
    S meg nem szűnt gondos s jó anya lenni, mig élt.
Tisztelem, szeretém, hálám kísérte a sírba,
    Drága porát még a sírban is áldja szivem.

Baracska, 1851

SÍRVERS

1

Hol van atyánk, hol anyánk s szeretett testvére atyánknak?
    Mind meghaltak-e? mind porba hajolt-e fejök?
Mind itt nyugszanak ők! Hogyan is válnának el, akik
    Boldog egyességben éltek egy életen át.

2

Hő szeretet lángján férj s nő s a jó rokon éltek:
    Fél század nem volt képes eloltani azt.
A szerető rokonok sírján mért oly hideg e kő?
    A szeretet lángját szellemök égbe vivé.

3

Mit nyujtsunk néktek, lemenőknek az ősi porokhoz,
    Drága szülék s rokonunk, élve s halálban egyek?
Annyi kegyért hideg és sikeretlen ajándok az emlék,
    Mégis örök hálánk temploma sírotokon.

Baracska-Szentiván, 1851. augusztus 28. előtt

(MINT A FÖLDMIVELŐ...)

Mint a földmivelő jól munkált földbe magot vet
    S várja virúlását istene s munka után:
Úgy a sírokkal felszántott földbe halottait
    Hordja koronként a végtelen emberiség.
És haloványon a dús, a szegény és a koronás fők
    Mennek alá, víg, bús, balga, mogorva vegyest.

1853 (?)

AZ EMBER ÉLETE

Mint az érett gyümölcs,
Az élet fájáról
Hull a fáradt ember,
Midőn órája szól.

S erény vagy bűn, öröm
Vagy bánat, miben élt,
Sírjánál írva lesz,
A nép itéletén.

De mint dúlt lant után
A megtört zengemény:
Úgy vész el sok derék
Pályája közepén.

Hiába volt dicső
Ifjú, szép és erős:
A társaságban gyöngy
A pályán elszánt hős.

Hiába volt gyönyör,
Hölgynek, ki látta őt,
Maga, merész öröm
A honfiak előtt.

Míg más kincset sovárg:
Ő boldogságban élt,
Ha fensőbb vágyakért
Adhatta életét.

Önzetlen áldozat
Volt tiszta élete:
Az embereknek üdv,
Magának dics köre.

S ha lelke húrjait
Az élet megüté,
Oly kedves volt a hang,
Mint a legszebb dalé.

Hiába! mennie
Kellett idő előtt,
Kérlelhetetlenűl,
A sír lehúzta őt.

De aki ennyit élt,
Sír el nem temeti,
Sírját a hála szent
Kezekkel öleli.

Emléke oltva van
A földbe, melyen élt,
Mélyen bocsátja be
Megáldott gyökerét.

S midőn magasra nőtt,
A fának sudarán
Ragyognak tettei
Arany gyümölcs gyanánt.

S idő és a világ
Bevégzik a müvet,
Mit véghez jutni sors
S élet nem engedett.

1854. július 12. és szeptember eleje közt

(EGY FŐÚR SÍRKÖVÉRE)

1

Mit mond itt e sír, e nemes föld és e dicső ég?
Némán így szólnak: íme a számüzetett.
Számkivetette magát: nem akart honn szolga maradni:
Honn ha maradhata még, a haza volna szabad.

2

A sírból ne nagyot, ha szerénységére lesz emlék;
Egyszerü s önzetlen hazafi hamva van itt.
Ám ha erénye becséhez akarjuk mérni a házat,
Templomot építsünk jelleme képe körűl.

3

Gróf Battyányi vagyok, úr még síromban is: engem
Nem verhet le vihar, meg nem avíthat idő.
Én uraságomat a nép közt osztám meg egyenlőn:
Amit adék, örök és trónom alapja marad.

1854. július 12. - szeptember eleje

(GRÓF BATTYÁNYI VAN ITT...)

Gróf Battyányi van itt, magas ősök gyermeke, méltóbb
És magasabb önnön érdeme s szíve szerint.

1854. július 12. - szeptember eleje

A VÉN CIGÁNY

Húzd rá cigány, megittad az árát,
Ne lógasd a lábadat hiába;
Mit ér a gond kenyéren és vizen,
Tölts hozzá bort a rideg kupába.
Mindig igy volt e világi élet,
Egyszer fázott, másszor lánggal égett;
Húzd, ki tudja meddig húzhatod,
Mikor lesz a nyűtt vonóbul bot,
Sziv és pohár tele búval, borral,
Húzd rá cigány, ne gondolj a gonddal.

Véred forrjon mint az örvény árja,
Rendüljön meg a velő agyadban,
Szemed égjen mint az üstökös láng,

Húrod zengjen vésznél szilajabban,
És keményen mint a jég verése,
Odalett az emberek vetése.
Húzd, ki tudja meddig húzhatod,
Mikor lesz a nyűtt vonóbul bot,
Sziv és pohár tele búval, borral,
Húzd rá cigány, ne gondolj a gonddal.

Tanulj dalt a zengő zivatartól,
Mint nyög, ordít, jajgat, sír és bömböl,
Fákat tép ki és hajókat tördel,
Életet fojt, vadat és embert öl;
Háború van most a nagy világban,
Isten sírja reszket a szent honban.
Húzd, ki tudja meddig húzhatod,
Mikor lesz a nyűtt vonóbul bot,
Sziv és pohár tele búval, borral,
Húzd rá cigány, ne gondolj a gonddal.

Kié volt ez elfojtott sohajtás,
Mi üvölt, sír e vad rohanatban,
Ki dörömböl az ég boltozatján,
Mi zokog mint malom a pokolban,
Hulló angyal, tört szív, őrült lélek,
Vert hadak vagy vakmerő remények?
Húzd, ki tudja meddig húzhatod,
Mikor lesz a nyűtt vonóbul bot,
Sziv és pohár tele búval, borral,
Húzd rá cigány, ne gondolj a gonddal.

Mintha ujra hallanók a pusztán
A lázadt ember vad keserveit,
Gyilkos testvér botja zuhanását,
S az első árvák sirbeszédeit,
A keselynek szárnya csattogását,
Prometheusz halhatatlan kínját.
Húzd, ki tudja meddig húzhatod,
Mikor lesz a nyűtt vonóbul bot:
Sziv és pohár tele búval, borral,
Húzd rá cigány, ne gondolj a gonddal.

A vak csillag, ez a nyomoru föld
Hadd forogjon keserű levében,
S annyi bűn, szenny s ábrándok dühétől
Tisztuljon meg a vihar hevében,
És hadd jöjjön el Noé bárkája,
Mely egy uj világot zár magába.
Húzd, ki tudja meddig húzhatod,
Mikor lesz a nyűtt vonóbul bot:
Sziv és pohár tele búval, borral,
Húzd rá cigány, ne gondolj a gonddal.

Húzd, de mégse, - hagyj békét a húrnak,
Lesz még egyszer ünnep a világon,
Majd ha elfárad a vész haragja,
S a viszály elvérzik a csatákon,
Akkor húzd meg ujra lelkesedve,
Isteneknek teljék benne kedve.
Akkor vedd fel ujra a vonót,
És derüljön zordon homlokod,
Szűd teljék meg az öröm borával,
Húzd, s ne gondolj a világ gondjával.

1854. július-augusztus(?)

(FOGYTÁN VAN A NAPOD...)

Fogytán van a napod,
Fogytán van szerencséd,
Ha volna is, minek?
Nincs ahova tennéd.
Véred megsürűdött,
Agyvelőd kiapadt,
Fáradt vállaidról
Vén gunyád leszakadt.
Fogytán van erszényed,
Fogytán van a borod,
Szegény magyar költő,
Mire virradsz te még?
Van-e még reménység,
Lesz-e még hajnalod?
Férfi napjaidban
Hányszor álmodoztál,
Büszke reményekkel
Kényedre játszottál!...

1855 (?)

Ifjúkori költemények
1816-1819

A VIRÁG LESZAKASZTÁSAKOR

Én kiszakasztlak ugyan gyökeredből gyenge virágszál,
Mégis te megeredsz s ujra szinedbe kikelsz.

Székesfehérvár, 1816

A BIALOK KÖZELÍTÉSE

Amikor a tónak fűves partjára ledűlnék,
Íme jön és kesereg túnya marha sereg.

Székesfehérvár, 1816

A TAVASZRÓL

Borzasztó télnek hidege már hátra nyomulván
A Tavaszi kikelet jőve előre viszont.
Már szabadon folynak gödrökben a Patakocskák
És örömébe danol a levegői madár.
Hangzik az erdő is, melyben szökdösve danolgat
Sok nemü erdei kar és tavi tarka madár.
Az ligeten legelő nyáj is vigadozva szaladgál,
Tölti hasát, hízik és mezejének örűl.
Végre a természet elvetvén téli ruháját
Új bíborba borúl és kikeletre szorúl.

Székesfehérvár, 1816

MÁRS ZÁSZLÓJA ALATT SZOMORKODÓ JÁMBORRÓL

Mit keseregsz jámbor! kit a sors Mars mezejére
Rendele, hogy vele tűrj, és hadakozni tanulj.
És ha állhatatos lészesz a pállyafutásig,
Elnyered a koszorút, mely kiterjeszti hired,
Itt vagyon a szoros út, melyben dicső hírre tehetsz szert
S végre életed is csendesedésre akad.

Székesfehérvár, 1816

A NYÁRRÓL

Az Tavaszi napokat nyár szokta nyomba követni,
Mely az éhségnek hív elüzője leve.
Ekkor tündöklik pirosodva már a gyümölcs is,
Mely ezelőtt bimbó és virágocska vala.
Földi vetés zöldűl és már majd magva kigördűl
A hüveles helyből, végre de csűrbe kerűl.
Most vagyon a bővség, mellyel táplál a kegyesség,
Nemde nagy szeretet, s Isteni végezet ez?

Székesfehérvár, 1816

AZ ŐSZRŐL

Eltűnt a Nyárnak hévséges színe előlünk,
Jól tévő jelei kár, hogy enyészni tudók.
Őszre kerűlünk már, mely csak változni szokott bár,
Mégis hasznos üdő, mert hoza jókat elő.
A szőllő tőkék meg lévén rakva fejekkel,
A vagyonost hozzák nem kis örömbe kivált.
Végre a szőllő lév hordókba töltetik, és itt
Tisztán megforrván, bor nevezetre kerűl.
Mindeneket most már télre készítve behordnak
Egy bizonyos helyre, s eddig az őszi idő.

Székesfehérvár, 1816

AZ ÉLET IDŐRŐL

Mulnak az esztendők szomorú folyamattal azonban,
Még nyög az emberi nem élete terhe alatt.
Igy mulik el gyengébb éltünk zsengéje valóban,
Amikor emberi kort érni kivánna szivünk.
Ezt el is éri ugyan, mégis keseregve tekinti
Zsengésebb üdeit hátra nyomulni pedig.
Hát mikor a vénség beteg ágyra szorítja, reménség
Nincsen életihez és folyamodni kihez.
Megrettenti halál, mely is körülötte forog már,
Mérges italt nyujtván elragadozza szegényt.
Eddig az élet üdő, és mint buborék a vizekben
Úgy elenyész, s vége nem sok üdőre kerűl.

Székesfehérvár, 1816

A SZERENCSE VÁLTOZÁSAIRÓL

Oh ti csalárd képek, tündérek és tünemények,
Forgandó esetek, és csupa képzeletek!
Meghódol néktek minden és romlanak épek,
Általatok durvák s kőszivü földi csudák!
Ez szomorún futja inséges pályafutását
És keseregve forog élete terhe alatt.
Azt kebelére veszi a szerencse, nagyra segitti,
Végre de elvetvén utnak ereszti szegént.
Így a szerencsének prédája az emberiségnek
Nagy része: s nyomorog, majd ma veszélbe forog.
Hogyha csak ily tündér, mit az ember annyira dícsér,
E Földön, ne legyen részem azokba soha.

Székesfehérvár, 1816

K. URAM ATYÁM NEVE NAPJÁRA

Izzadó nyárnak kiderűlt szép napjai mulván,
Felváltják azokat a vizes őszi hetek.
Majd szomorú, majd víg a napok folyamatja s unalmas
Órákat hoz elől s tárgyat azokra belől.
Ah! de mit is mondok, búra s unalomra mi gondom,
Amikor érzékeny szívnek örűlni lehet.
Mert ime tisztesség s szeretetnek lángja felindít
S névnapi tiszteletet, hogy tegyek, arra segít.
Hogy kifejezze tehát érzéseit szívem, ezennel
Belső rejtekiből ily szavakat hoz elől:

*

Élte kiterjedjen boldog és hosszu időkre,
Hogy örömére legyünk magzati, jó szivinek.
Éljen kedves Atyám, s minden rossz messze kerűlje
Érdemmel teljes s gondviselő kebelét,
És igy egéssséggel kívánom áldja meg a menny
Föld kerekségének Istene és Nagy Ura;
Vígság és örömök legyenek követői ezeknek
Melyek a Boldogság eszközi és mivei.
Végre ha ekképpen eltelvén élete, elvál
Lelke a testétűl, boldog örökre legyen:
Boldog örökre legyen s amidőn majd öszvejövendnek
Mindenek, örvendjen s boldog örökre legyen.

Nyék, 1816 (szept. 28.)

(NYÁJJAS ÉS SZOMORÚ...)

Nyájjas és szomorú versekre fakaszta keservem.

Pest, 1816

(MÉG PIROSÚLT ORCÁD...)

Még pirosúlt orcád diszesitvén életüdődet
Az arany Ifjúság utján gyors lábbal elindulsz,
S még hajló szived, ép tested és tagjaid, akkor
Készűlj, oh nyomorult! készűlj vénségre hanyatló
Napjaid eltűrni, s mindenkor boldogul élni!
Kéméld legdrágább korodat, kéméljed erődet,
Hogy szépen számos évekre kimérve haladjon.
Boldog léttedben készűlj balsorsra, Barátom!
Még tudományok közt forgasz, azokat te tanuljad,
Mert hasznodra leend tudományod gyenge korodban,
Tudnillik amidőn elhullnak gyenge virági
Éltednek, s a hervadozó koszorúhoz hasonló
Ősz hajajid hószínt aggott fejedre hozandnak,
Másodszor ismét majd gyengébb korra jutandasz.

Pest, 1816

(LENGEDEZŐ SZÉLTŐL...)

1

Lengedező széltől suhogó zöld fának alatta
A Puha gyep tetején Coridon nagy búba merülve
Ily szomorú hangon bánatját közli ligettel,
Erdőkkel s csevegő madarakkal s erdei fákkal:
Oh Könyörűletlen szívvel elnézed e sorsom,
Durva Elek! Vagy tán nem ügyelsz dallomra kegyetlen!
Aki midőn Mopsust elhagyván búba merülnék,
S messze kiterjedező bokrok közt szívem epesztvén
Jó szíved könyörült rajtam, én véltem azonnal,
Hogy benned Mopsust, a jó Mopsust szemlélhetem ismét.
Megcsalaték, s a fergetegek komor éjbe boritják
Rám kiderűlt napnak szép fényeit, ily idegenség,
Legdrágább Elekem! hogy szállt szívedbe hanyatló,
Együgyü állapotom s keskeny aklomba betérő
Nyájam kis számát, s alacson kalibámat utálod,
S a számos nyájat bíró gazdákra tekengetsz?
Fordulj már kegyesen hozzám oh angyali termet![?]
Most amidőn a sürü homály terjedve befogja
Földünket, amidőn csendes bokrokban a nyúlak,
A Fákon madarak, s fészekben nyúgszanak együtt
És csak éji bagó huhog, és szép csergedezéssel
A patakok folynak, súhognak lenge szelektől
Messze terűlt tölgyfán zöldellő gyenge levélkék,
Zengj velem, erdőség, zengjél nagy búba merülttel,
Tedd meg, oh Elekem, hogy új Mopsusra találjak
Benned, s meg ne legyen szivem utálva előtted.
Mert valamint fákról elhúlnak gyenge levélkék,
Úgy én kedvemtől egyedűl megfosztva szomorgok,
Messze hagyám Mopsust, idegen térségre szaladván,
És már elfordulsz tőlem s végső vesztemre siettetsz
Irgalmatlan Elek! nem ügyelsz dallomra kegyetlen!
Zengj velem erdőség, zengjél mély búba merülttel,
Jer, közelíts hozzám s együtt versengve daloljunk.

2

Vagyha talán nem akarsz vélem dalolásra fakadni,
Jer velem e sűrű fák közt járkálva beszéljünk,
Vagy pedig e zörgő fának aljába ledöljünk
S a Komor éjnek fellegeit bánkodva csudáljuk.
Vígasztalj immár szavaiddal, Mopse vigasztalj.
Oh én emlegetém Mopsust, aki messze vetődött
Társát szüntelenűl híven könyvezve kesergi!
Mopsust emlegetém, ki kegyes volt, és könyörűlő,
Vélem-e, hogy Mopsust e kegyetlen Elekbe találom!
Nincs már semmi remény, elhallgatok, íme közelget

Éjji homálynak enyésztével a fényes hajnali csillag.
Majd még felkeresem Mopsust, s kebelemre szorítom
A könyörűletlen Eleket másoknak ajánlom,
Szünjetek, oh ligetek, s erdők, már zengeni vélem.

Pest, 1816

(MÉRT NEVEZEL...)

Mért nevezel, már most mondd meg, változni tudónak,
Nemde okult az most, oktalan aki vala.
És ez a kétszinüség van bennem, melyre felindúlt
Bosszúló verssel gyúladozó kebeled.
Nemde talám koszorúd méltatlan elragadóját
Üldözöd, s igy szánod aljasodásod okát?
Vagy tám más okból indúltál ellenem álnok -
Szívű! s nem mertél szembe kijönni velem.
Visszavonó kétszínü vagyok: habozólag okádtad
Rám feddő szavaid, illenek, ámde reád.
Mert egyedűl dícsérni lehet, aki érdemes arra
És legyalázni, kinek tettei arra valók.
E vétkem szemeidbe miként tűnt? álmodozál tám,
Ezt amidőn rútúl ám igazitni meréd.
Hogyha pedig mostan megelőzöl, s nyert koszorúmtól
Én elesek, halljad erre miként felelek:
Amely mostoha sors csuffá tett, és lealázott,
Majd valahára viszont, még ugyanaz felemel.
Légyen elég már végre neked ezt hallani tőlem:
Ily alacsonsággal, hogy Te ne szólj ezután.
Rút cudar az s csapodár lélek aki inti barátját
Forró mérgéből, s rontja, gyalázza nevét.
Oly vad vélekedés mellett mérgedben epedjen
Búsongó szíved, mást gyakoroljon eszed.

Pest, 1816

(BÁRKI LEGYEN...)

Bárki legyen, bosszus nyelvvel aki sérteget engem,
Hallja miként értem vélekedése okát:
Oktalanúl titkolt vétked rám kenni merészled,
S kétszínűségem szülte gyanús kebeled.
Kétszínűségem láthatják mindenek, ámde
Titkolod és rosszúl titkolod a tiedet.
Ájtatos itt, úgy mondsz, de amott már csintalan, így hát
Kétszinű, rosszúl érted az ilyeneket.
Mert ha talám csendes vagyok itt, engem nem a törvény
Tilt meg, arra vezet szivbeli indulatom.
Csintalan, ámde sehol nem voltam, senkinek én még
Nem törtem be fejét, s kárt sem okoztam ugyan.
Hogyha rutúl habozó nyelved nem sértene, szóval
Sem volt szándékom sérteni másnak hirét.

Vétkeimet hát mért emlitted, nemde talán szent
Életet élsz, s akarod, hogy követője legyek.
Mentse meg az Isten ilyen követéstöl az embert,
Mert a jó rossznak igy követője leend.
Rút, cudar az s alacson lélek, aki mérgiből inti
Társát, s méltatlan rontja, gyalázza nevét.
Végre csak ezt mondom, kár volt egyszerre kiadnod
Minden erőd, eseted szánakozásra való!
Nem maradott máskorra, miként védelmezed híred
Vagy tám majd híred védeni tudja magát.
Véled-e, hogy titkolt vétked ha reám kened, elmúl?
Balgatag! Ellenző kímenetelre tekénts.

Pest, 1816

(VESZTEGETED FELSÉGES ERÖD...)

Vesztegeted felséges eröd holt nyelvre Barátom!
Nemzeti nyelvünket megveti éles eszed.
Vagy tám hátráltat valami, s nincs semmi reményed,
Aki deák nyelven verseid írogatod?
Képzelj oly katonát, kiÁrsnak rettenetessen
Menyközező helyiről futna reménytelenül.
Mely alacson szivhez illik futásba keresni
Megmaradott éltünk romladozó javait.
O hát messze kerüld még most e gyáva halandók
Rosszul vélekedő s elhagyatott sziveket.
S hogy netalán ezt mondja Hazád: Te haszontalan ember,
Én nem ezért téged szültelek, hogy te henyélj.
Hozzad elöl már félre vetett szándékodat ismét
S irj magyarul, ha magyar lenni szivedből akarsz.
Ezt javasolja Hazád, nyelvünk, javasolja Barátod,
Aki Vörösmarty névre születve akadt.

Pest, 1816

AJÁNLÓ VERSEK

Mint a fergetegek tollat levegőbe emelvén
Majd feljebb űzik, majd ismét földre terítik,
Ugy kit az elsőség mellyűl bal sorsa elűzött,
Fáradozásának szárnyán feljebb mehet ismét.
Oh! ha tehát a gondok után törekedni lehet még
Feljebb, mit nyúgszom, jobb lesz probálni szerencsét,
Mint rút szégyennel mindég lealázva maradni,
Mint szégyen mellett rútúl lealázva maradni.

Pest, 1816

(MINT KEZDJEM LEVELEM...)

Mint kezdjem levelem, bánkódjak és keseregjek?
Vagy vígabb hangon szoljak kétséges az elmém:
Nemde talán nem akarsz levelemre felelni, Barátom!
Vagy mint méltatlant megvetsz, vagy gyenge betegség
Tilt meg. Vagy levelem más kéz elrejtve takarja,
Nem juta még hozzád? Mire visznek vélekedésim!
Hogyha pedig téged, mint engem elöször, a gondok
Terhei hátráltatnának, irj csak röviden, hogy
Megtudjam, mi vihet ilyen vadságra, s mi légyen
Ily idegenségnek oka? Irgy már, irni ne késsél.
Nékem egésségem szolgálván arra jutottam,
Amire még beteges sorsom sem hozhata, ámde,
Fel se veszem, ha kitől vártam, leveledbe tekéntek.
Élj te egéssséggel, éljen, kívánom öcsém is,
És Czeczeink, de levél tőled kebelembe repüljön.

Pest, 1816

PROPOSITA SENTENTIA

Tündér szerencsénk oly csalfán forgatja gyarló ügyünket, hogy örömünkért még annyi epedő siralmakkal adózunk reménytelenül kerekedett esetinknek durva csapásit szenvedni kényszerítvén:

Kénnye szerint forgatja ügyünket a csalfa szerencse,
    Kénnye szerént felemel, s hány-vet a földre viszont.
Majd most szárnya alá vészen, s mosologva kecsegtet,
    S csábító színnel csalja betöltve, szemed.
Már amidön megnyerte szived, s bízodalmadat, elhágy,
    Boldogságoddal rútul a földig aláz.
Ily gyarló örömínknek talpköve, ily töredékeny
    Lábon állapodott sorsra kiszánva vagyunk.
Részesülünk öröm-órákban, nyájjaskodik a szív,
    Tréfáló ajakunk néha kacagva nevet.
Sokszor az emberiség terhét (ez okozza hibánkat)
    Meg nem fontoljuk, s alszik a lélek erő.
Vígadozunk, mulatunk, jádzunk, de a gyenge mosolygást
    Sokszor sírással fojtja el a bal eset!
Majd epedő sírás, hervasztó bú, szomorúság,
    Kétséggel rakodott gond keseríti szivünk.
Kétszerezett renddel öröminket félbe szakasztják
    Váratlan esetink, jön vigadásra bajunk.
Mint ama messze terült cserfát megfosztja diszétől
    Téli hideg, tavasz azt hozza szinére megint.
Szint úgy egy dolgunk vídít, keserít a jövendő
    Vagy már megjelenő óra csapásaival.
Most kiderült fénnyét bámulva csudáljuk a napnak,
    Nem sok idő mulván fénnye homályba borúl.
A hajnal csendes, reggel már fergeteget szűl,
    A nyugovó tenger mély habozásra hevűl.

Víz színén támadt buborék módjára enyésznek
Mindenek e földön, csügged erő s hatalom.
Jég hátán épűlt hóhalmok az emberi dolgok,
Omlanak, olvadnak s nem maradásra valók.
Hát ily gyarlóság bizodalmat is érdemel, ily nagy
Tévelygésbe miként botlik az emberiség?
A mérget takaró fény elcsábitja szemünket
S mint a szemetlen ló, ugy mi gödörbe bukunk.
A bajoló vétkek s a kevélység kedves előttünk,
Mérges káromlás szánkbul omolva kiforr.
Bosszúló harag, írígység egymásra süvöltnek
A kínos Poklok több szüleménnyeivel.
Igy rongálódunk, ha a múlandókra tekéntünk,
Lélek isméret bús panaszokra fakaszt.
Sokszori tettünket szívünk bánkodva kesergi,
Bár sokszor szánkban visszakerűlne szavunk.
Mégis hanyatt homlok dőlünk s rosszakra hevűlünk
S csak vígyáztalanúl töltjük a vig napokat.
Igy a földi öröm tünemény; s fordúl bánatra, midőn azt
Amit utóbb siratunk, merte mivelni eszünk.
Jót, rosszat tehetünk, abból mindenkor örömmel
Részesülünk, ebből bút keseregve nyerünk.
Búsongjon hát aki akar, véget vetek én már;
Akibe nem könnyen csüggedez a magyar ér!

Pest, 1816-1817

A KÖZELGETŐ VESZEDELMEKNEK ISZONYÚ CSAPÁSIT KÉPZELŐ SZIVNEK PANASSZAI

Hogyha az erdőkön lett volna világra jövésem,
S ott egyedül lettem volna reszketve magam,
S a zuggó fák közt rettegtem volna vadaknak
Ordító szavokat, s küszködözéseiket,
Ily vad borzasztó esetek közepette meghuzván
Én magamat, nyelvem forgana szótalanúl.
Mostoha sorsomnak szomorú kebelébe kijutván,
Tám lekötött nyelvem megszabadulna nekem.
Most, mikor Istenség szollást is engede, némán
Hallgatnék, nyomorúlt s bal esetekre kiszánt,
Oh, jó s rossz esetek igazán kiadója Teremtőnk
Távoztasd, ha lehet, e panaszimnak okát.
Sirjához közelit bajoló pályája Atyámnak
Egymást váltogató emberi évek után.
Tagjai csüggednek, s már teste is romlik hanyatlik,
Oh mire jut, mire jut ennyi veszélek után!
Oh Kedves Nemzőm! Szűlőm! és Kedves Öcséim!
Nénéim! Hugaim! Oh mire jut fejetek!
Tám valamely idegen még szán fetrengni veszélbe
Színből s még mélyebb károsodásra hozand?

Tám idegen nemzet gyilkos uradalmai által
    Kínoz? Mely szomorú, és bal esetekre juték!
Távozz, oh, komor éj rút fellege, menj el előlem
    És ti csalárd Sorsnak képzeti tűnjetek el.

Pest, 1817

(MINT LEBEGŐ LADIKOT...)

Mint lebegő ladikot ragad a víz szine szünetlen
Habzással lefelé, úgy folynak az emberi dolgok.
És egyedűl végére siet sima talpakon álló
Nemzeti dísz, mikor a hatalomnak eléri határát.
Éktelen éjbe borúl tündöklő híre, kegyetlen
Fegyverrel széllyel terjedt birodalma Hazánknak.
Más idegent táplál, bármily méltatlan hatalmat
Szórogat ajka felől, rútúl legyalázva dicsőűlt
Ősinket, s maradékait. Oh boldog üdőknek
Nagy fiai, régen jeles hírrel sirba hanyatlott
Árnyékok nagy lelkei, Húnyadi, Zrinyi, s egyébként
Halhatlan hírt érdemelő védői Hazánknak.
Vagy ti tágas Egek bosszúló mennykövi, melyek
Hajdan dörgétek Atilának tábori rendét
Buzdító keziből, hol késtek el ennyi üdőre?
E népet mért nem pusztítjátok ki Hazánkból,
A kifajult fiakat rútúl poklokra taszítva?
Háládatlan férgek! Ösink hagyományit elúnván
Külső nemzeteket majmolnak módi ruhákkal,
Kényesen élve, szokásaikat rút tárgya szivöknek
Forrón helybe hagyó ízléssel erőlteti többre.
Póri ruhák mostan, mondják ők, melyeket eddig
Kedveltek deli termettel jelesített szittya vitézek.
Vagy mikor a békételenek seregére rohanván
Fegyverük újra halált gőzölgő vérrel elázott,
Vagy mikoron karddal szerzett békének örűlvén,
Nyájasan élének szeretett Hölgyöknek ölében.
Méltatlan úgy-e talán hozzátok ez öltözet? illöbb
A bugyogó, vagy szűkre szabott puha gyolcs ruha nadrág,
Melyet egész kényjére feszít nyaklóra kötözve,
A görbűlt ifjú kiszakadván teste helyéből.
E mellett nyelvét dagadott esze messze kerűli,
A botor, és idegen szónak hangjára ügyelvén
Eltátott szájjal nyálazza beszédbeli tárgyát.
Már ha Magyar szót hall, fút szertelen hangjaitól, mint
Ördög tömjéntől, vélvén hogy otromba s nem illik
Egy jeles Ifjúhoz, kit az udvari pompa nevelt fel,
A tudatlanságnak feneketlen ölébe taszítva.
S főkép a Magyarok nyelvét megvetve jövendő
Boldogságának kívánt kebelébe ajálni.

Pest, 1817

(VILLÁM KARDOK KÖZT...)

Villám kardok közt háborgó Hunnia térén
Szült fiai jeles Árpádnak, sokféle viszontság
Dúló vészeinek fegyverrel visszaverőji
Hajdan, - most fetrengők rút puhaságnak ölében.
Hajdan sok nemzet rémítő ostori, mostan
Nemzetség tagadók, kifajult csúfsági világnak.
Mint szél törzsökitől a féreg rágta gyümölcsöt
Elveti, ugy titeket más útra csavar követéstek
Gondatlan szele. - Vizsgáljuk, mi jelesre vetődtél,
A bő plundra midőn gyengéded testedet, és a
Fecske farok módjára szabott frakk kezdte födezni
S a csoszogó papucsok védették lábodat? - Úgy-e
Majma levél a németnek csoda öltözet által,
És szived is veled, oh nyomorult megváltoza, hogy már
Mindent ami magyar Hősekre felille, tehozzád
Méltatlannak vélj. - Tündérek gyermeke, kényes
Úri személy, ékes termet, de velője hibázik.
E szép fajzatnak, ki csak hogy maga élje világát
Míg lehet, a szerzett javakat pazarolja magának
És nem lelkének kíván használni, hogy annak
Kincse legyen megtartva Hazája javára, - de inkább
Még egy pár papucsot vesz ezen, mert látni akarja
Jártában, mint fárad egyéb Hazabéli, - nevetve
Nézi, de amikoron kifogy erszényével hatalma,
Cifra ruhájának még akkor látja sok hasznát.

Pest, 1817

TITIRUS ÉS MOERIS

TITIRUS
Bátya, mi bús dallal feleselnek az erdeji bércek?
Melyre liget komorúl, a gallyak földig hajolnak.
Fűlmile, mint ezelőtt nem vidít hangicsolással,
Melyre berek szomorú gözzét sűrítve okádja
S ágról ágra repes páratlan gerlice sírva.
Vagy tán tőled ered sajnos panaszoknak ez árja?

MOERIS
Tőlem. - Öcsém, s e tölgy fáknak hűves ernyei eddég
Nyájamnak takaróji, dalom vig rejteki voltak.
Most immár panaszos szavaimnak visszaverőji.
Dafnis halála okoz, s hárít kebelemre keservet.
Őt már, gyászos eset! Földnek gyomrába lezártuk
Kedvelt nyájának hív Pásztori, s szivbeli könnyel
Áldoztunk panaszokkal elegy gyász dombja füvének.
Csak hűlt hamvainak, mondám, gyász dombja füvének!

TITIRUS
Moeri, közös velem is fájdalmad, s sajnosan értem,
Hogy elenyészett jó tettekkel láttatos élte.
Téged azomba talán kisegítlek bánataidból:
Jersze velem, s űzd nyájadat is ligetekre, holottan
Múlatnak több Pásztoraink s juhaikra homályos
Gallyak alól gyakran kitekéntnek, jersze, keserved
Enyheit ott lelhetd, bármily nagy vesztedet érzed,
Vídúlj; - őt az Egek boldog kebelökbe fogadták.

MOERIS
Elsietek veled Hozzájok, s elválok örökre.
Elhagyatott nyájam zordon bércekre, hegyekre.
Vígadj, hogyha talán elválásunknak örűlhetsz.
Én Hozzájuk ugyan veled elmegyek, e kies hegynek
Zöld alján bús nyájamat is majd arra szorítom.
És ha (miként mondád) a Pásztorok ott heverésznek,
Végső éjet köztök lesz tölteni kedvem.

TITIRUS
Ne szomoríts, tréfáiddal, mert engemet illet,
Főképen mikor ily szomorú szükségre szorúlék.

Pest, 1817

(MÍG IFJÚI VIRÁNYID...)

Míg ifjúi virányid hevét természeted oldja
    S a hajló kornak bájait önti beléd,
S míg meg nem komorúlt éltednek napjait éled
    A boldog vigaság ártatlan édjei közt,
Űzd el bánat hozó habozásaid féktelen árját,
    Mely rád, mint tenger, gödrit elhagyva rohan,
A dúló Szmimome tisztátalan útjaid útáld,
    Melyeket a puhaság vég veszedelme követ.
Sok vétkekbe merűlt társidnak kedvesen hívó
    Nyomdokait ne kövesd, Circe pohári azok.
Majd ha korod lefolyand, s őszűlt hajfürtjeid aggott
    Vén fejedet befödik, s végre hanyatlik erőd,
Majd ha fagyos vénség megtörvén termeted ékét,
    Dísztelen arcodnak ráncait összeszedi.
Ha jól töltötted már mult korod éveit, hasznos
    Gonddal fáradván a tudományok ölén,
Boldog örömbe merűlt lélekkel visszatekénthetsz,
    Mint folytak ezelőtt nyájas időbe napid.

Pest, 1817

(AKI HAZÁJÁNAK...)

Aki Hazájának kívánván hű fia lenni,
    Érte dühös harcban vérrel elázva fetreng,
Vagy más hasznokat hajt, izzad köz Honja javáért,

Örvendhet, mert már célja jutalmat ajánl.
Boldog az a gyermek, kinek Atyja után maradott nyáj
Tér mezején legelész, s járja tulajdon aklát.
Kit szent csendesség táplál nyúgalmas ölében,
Boldog, ez életnek mert nem is hallja zaját.
Boldog az is, kinek Ősei termő földeket hagytak,
Melyeket ő vígan szántogat ökreivel.
Mégis boldogb az, kit lelki tulajdoni, s a rény
Táplálván nem ereszt vég hanyatlásra soha.
Erre tehát törekedni, ezért fáradnia illik,
Aki szerencsésebb életet élni ohajt.
A rény jó hazafit táplál, nem győzi meg aztat
Semmi kevélységnek bájkecse, semmi veszély.

Pest, 1817

(AEOLE, VIDD HÍRŰL...)

Aeole; vidd hírűl Udvardinak, hogy ma Barátját
Meglátandja, - de vígy, jobb leszen, engem oda.

Nyék, 1817

(VÁRNA, MOHÁCS, RÁKOS...)

Várna, Mohács, Rákos Magyaroknak bús temetői,
Hol sok ezer Hősek nyugszanak hantok alatt.
Nem szomorúbb halmok bujaságink téres ölénél,
Melybe sok élőek sírja megásva vagyon.
Oh nagy Egek! kifajúlt magyaroknak sajnos elestét
Gátoljátok, - előbb meg - s elhanyatlása okát.

Pest, 1817

(TÉGEDET HARC MEZEJÉN...)

Tégedet harc mezején vezetend majd ritka szerencse,
Engemet a bal sors kínos öblébe temet.
Téged győzedelem koszorúzand gyenge faággal,
Engemet a sanyarú sors letapodva tipor.

Pest, 1817

(HOGY PAPUCSOS LETTÉL...)

Hogy papucsos lettél, szivem, hidd el, fájlala téged,
Exstein bámultam, mily hegyesen csoszogál.

Pest, 1817

(HOGY PAPUCSOS MOST...)

Hogy papucsos most lett Exstein, sokan azt kikacagják,
Én pedig hogy nem volt eddig is, azt nevetem.

Pest, 1817

(ÓH FUSS E KEGYETLEN FÖLDRŐL...)

Oh fuss e kegyetlen Földről, fuss! mert ez irígy ház.
A kimeszelt falakon mászkálnak sánta polockák.
Szerte legel sok bolha sereg vért ontva nyomába.
És noha ezrenként pusztítjuk, visszakerűlnek
Kétszerezett számmal barlangjok szennyes öléből.
Gyakran ez a két nemzet ugyan még harcra is indul,
Akkoron a székek s asztal mind földre verődnek,
Ablak ráma ropog, törik ajtó, e kegyetlen harc
Dúló vészei közt ki vágyna kifutni közűlök?
Éjtszaka a terhes bolhák s a sánta polockák
Vállokat hátodnak szegezik, egy lusta rugással
Bélyegezik oldalbordáidat, az éktelen éjnek
Magzati, borzasztó kinzás közt bűzöket hintik.
Mondhatom azt, hogy barmaidat szaporíthatod itten,
Mert ide bár egy nélkűl jöjj, ezerekre tehetsz szert.
Hű követők lesznek, mindenhol véredet isszák.

Pest, 1817

(MOSTOHA ÁLLAPATUNK...)

Mostoha áLLapotunk terhét egy DráVaINájás
VILLongó hab közt szánta LetolLVa fejét.

Pest, 1817

(NE SZÁNJ MEG...)

Ne szánj meg éltem szűnte után, útas!
Ne szánj! nyugalmam felzavaró szavat
Ne mondj felettem, kinjaimnak
Vélem együtt temetése itt lett.

Pest, 1817

A KEGYETLEN EMBERRŐL

Zordon szikláknak szirtjei közt nevelt
Vad, - Tigris emlő szoptata tégedet,
Te tenger háborgó dagályán
Szerte csapó Boreás kegyetlen

Magzatja! mily nagy fergeteget szülél,
Csendünknek habzó indulatid mire
Kisztetnek ismét állhatatlan,
Béke törő Furiák dühénél

Durvább, ragadjon messze az éj szele
Téged mi tőlünk a hegyek öblibe,
Egymásra dőlöngő haboknak
Árja vigyen felhevűlt ölébe.

Szent béke áldott lakhelye téreink
Csendében állván tárja ki ajtajit
S kisded karunkat felsegítő
Karjaival kegyesen fogadja.

Pest, 1817

(KEDVETLEN A DAL...)

Kedvetlen a dal, kedvetlen a sor is,
Melyt legnagyobb gond s fáradozás szüle.
Kedvetlen e sor, melyet írok,
Mert kedvetlen kezek írogatták.

Pest, 1817

(ÉLTÜNK HIÚSÁG TALPAIN...)

Éltünk hiúság talpain alkatott
Báj-tűneménnyel jádzani láttatik,
Ha minden éveknek, napoknak
Tűneteit szomorún tekéntjük.

Kik járni tudnak, szollani, már nagyobb
Termetre vágynak, s azt ha elérhetik,
Eljutnak a sok vélemények
Rendetlenűl habozó zajához.

Serdűl azomban hajladozó korok,
A titkos épség ékei nyílanak.
Ekkor alább megy már sikamló
Életüdőnk, hanyatlásra készűl.

Aggott korunknak napjai a komor
Éjnek setétit képzik előnkbe, a
Kétséges elmét csak fogyasztó
Fergetegek kebelünkbe gyűlnek.

Pest, 1817

(BOLDOG AZ, AKI...)

Boldog az, aki jeles célját izzadva eléri,
S bármily munka legyen, súlyát megbirni törekszik,

Állhatatosságát jutalommal örömre tetézett
Végezet ingerli, s más több munkákra vezérli.

Pest, 1817

(SEMMIRE SEM MEHETÜNK...)

Semmire sem mehetünk, ha csak andalgólag emeljük
Tollunkat, kedvünk, s tárgyunk sincs verseket irni.
Igy tehetetlen volt elmém, késtette nagyokra
Vágyó indulatom, mikoron tárgy nem vala, melyre
Kénye szerént szedné érzésit rendbe, ez okból
Kezdettem tűnődésem versekbe foglalni.
Múlik üdőm hasznos munkában, nem töröm annyit
Válogató elmém a tárgy sokféle nemében.
És bár kedvetlen s ízetlen sorra fakadt ki
Kétes versezetem, mégis több jóra tenyésző
Munka helyett únalmamban jobb ilyeket írnom,
Mintsem egyébb jelesebb dolgot rútúl magyarázni,
Ami többnyire származni szokott unalomnak öléből.

Pest, 1817

AZ IRÍGYSÉGHEZ

Minden jóra fenet vad agyart a mérges irígység
    És gyakran a rényt is éri miatta veszély.
A terjedt jó hírt, bérét a gondos erőnek,
    Hogy letapodja, siet dönteni gúnyaival.
A boldog sorsot sanyarú epedéssel irígyli,
    Hogy ha nem ő nyer, dúl fúlva keserve alatt.
Amire állhatatos szorggal törekedhet az elmés
    Fáradozó, henyeség által ohajtja azont.
Undok tévelygés, feneketlen mélyre sikamlott
    Megcsalatás, mi remény csillaga s fénye vakít.
Büszke Athénának, híres Rómának az írégy
    És henye polgárok csak düledékit hagyák.
Számtalan országok szomorú hányatlásai példát
    Nyújtanak, s a bánat jajszava erre tanít.
Nagy Hunyadynk, ki Török vérrel festette ki pusztúlt
    Téreit ellenség földinek, erre bukott.
Ottoman őt remegé, neve is már rettenetes volt,
    Mennyköveket szörnyen hullata karjaiból.
Drága Hazájának javait, hogy tartsa, halállal
    Küzde, nagy hírének csillaga szerte hatott.
De meg irígylették tettének határtalan hírét
    A puha életnek kényei Cylleivel.
Már vesztére megindúltak nagy gyilkos erővel
    A bosszút lehegő Cyllei pártosai.
Tárgyokat elvéték, mert ő megtudta, mit értnek,
    Bátor ugyan bosszút állhata, éltet adott.

Isteni kar védj ilyen irígy csordának hadától,
A vad agyart tőlem hajtsad, örökre elűzd.

Pest, 1817

(EGYKORON A KIS EGÉR...)

Egykoron a kis egér egy vasládába becsúszott.
Mindene volt bőven, élete kénye szerént
Ott ő jól lakozott, egyszer próbálja, ha vallyon
Mely hasadékon jött, vissza jöhetne-e még.
Úgy lett, ált menvén csak szőrét veszti el, ismét
Megtért, mint ezelött lézzege, töltve hasát.
Minden háborgás nélkűl sétálgata csendes
Rejtekiben, s boldog napjait éldegelé,
De jó élte után sanyarú inségre vetődött,
Mert szűk a hasadék kis köze, teste kövér.
Ő ugyan ált csúszott bőrét vas tőre lehúzta,
Melyért ily szókkal hirleli bánatait:
Bár még kis testem csak szőrét vesztve kicsúszott,
Vissza ne indúltam volna lakozni megint,
Most nem nyújtoznám fele vesztett csonka farommal
Gondatlanságom bélyege terhe alatt.

Pest, 1817

(KÉNYE SZERÉNT...)

Kénye szerént széljel dühödő szél hajtja vitorlám,
Szerte ragad, nincs már állapodásra helyem,
Már a vad Sirenek zaj alatt lesekődve csikorgó
Zúgással fogokat dúlva toromra fenik.

Pest, 1817

(ÖSZVEJÖVÉSÜNKET LEVELEMMEL...)

Öszvejövésünket levelemmel előzni akartam,
Fáradozó elmem izzadozási között.
Édes Atyámnak halálával megváltoza sorsom,
Mely, hogy tégedet is érdekel, írok azért.
Téged is érdekel az, s ha talán már tőled örökre
Elválaszt, végső öszvejövésre siess.
Majd ha Öcsém kijövend, vele jöjj te is, hijjad azomban
A Czeczeit, ha kijön egy kis időre veled,
Amire oly hevesen buzdíta elöbbeni gondunk
És buzgó szívünk ingere kisztete fel.
Bár a Mennyei Bölcs ugyanarra segítene! bárcsak
E gyász lenne egyedűl engemet érdekelő.

Nyék, 1817

(SZŰZ ARCÁD...)

Szűz arcád kecseit forró ifjúi viránynak
Kellemi ékítik s ritka kerékded ajak.

Pest, 1817

EPIGRAMMÁK S NÉMELY RÖVID ALAGYÁK

1

Czinke reád sok irígyeknek rút vádjaik omló
Szikla gyanánt húlnak szűntelen, - hát komorúlsz?
Oh nem! rényednek fényét az irígyek homályba
Nem viszik és nemesűl a vad időbe szived.

Pest, 1817

U. A. 2

Buzgóságodat egy némely mondotta hibának,
Hát igy mert búzgón fedde, hibás ugyanaz.

Pest, 1817

3

Átkozod életed hogy ha szerencsétlen vagy, azomban
Áldod, ha boldog vagy - áldod is, átkozod is?
Nem csoda, mert szivedet sorsod hordozza magával
Sorsod kénye szerént mondod itéletedet.

Pest, 1817

4

Azt mondod Kormos, köztünk nincs nálad erősebb,
Nincs: de keresd öklelő társid, elégre találsz.

Pest, 1817

5

Látom hogy ájtatosan viseled magadat, de hogy épen
Csak láttatni akarsz, azt is eszembe vevém.

Pest, 1817

6

Imre sietsz; de hátráltat nagyon a komor álom.
Imre, siess igazán, álmod elűzni fogod.

Pest, 1817

7

Míg nyájas ligetek csendében napjaim élém,
Nyúgott lelkem erős terheit elfeledé.
Most gyűlnek bajaim, mi időn a puszta magánynak
Téreitűl távúl váras ölébe juték.
Tisztemet én mégis viselem jó kedvvel, ha nézem:
Szerzeni gond nélkűl nem lehet a tudományt.

Pest, 1817

8

Boldog az, aki világát nyájasan éli magamként
És minden gondját vig poharába tömi.
Ezt mormolván Pál, a végső kortyokat issza,
S ott terem a pénzért, akinek issza borát.
Pál veszi erszényét. - Haj! Haj! gondolja magában,
Nem maradott e gond vig poharamnak öblén.

Pest, 1817

9

Hogy fejedet beverék, ne boszúld meg, mert igaz űgyed
Mellett majd ismét béverik a fejedet.

Pest, 1817

10

Az álomból hamisan jósló Bodorról

Álmadat hímezvén ugyanabból jóslani szoktál,
Mind eddég, s mertél bátran ügyelni reá.
Most ébren mondád, Bodor, hogy nem fogsz ma felelni
És jól, mert csakugyan szűk vala a felelet.

Pest, 1817

11

Bosszonkodsz minden kicsinyért, mindegyre nagyítod
Mérgedet, hogy tőled senki se félti magát.
S hogy nincs semmi becsed, dúlsz, fúlsz! - hej, csak haragudjál.
Mérged ha megpukkaszt, rajtad örűlni fogunk.

Pest, 1817

12

Hogy megütél, Brálos, s a kölcsönt vissza nem adtam,
Engedj; nem tehetek ilyen otromba rugást.

Pest, 1827

13

Síratod a multat, de jövendőt várva tünődöl.
E két munka között a jelen is szomorít.

Pest, 1817

14

Tiszteled Istenedet, mikor éles mennyköve dördűl,
Káromlod, mikoron szétveri fellegeit.
Ugy van: boldog üdőn mást űz eszed, ha dörög, e nagy
Isteni tiszteletet Félelem önti beléd.

Pest, 1817

15

Nappali pállyáját végezve hanyatlani kezdett
A nap s már halovány alkonyodásra jutott.
S már hosszabb árnyék szakadott a bérces hegyekről,
Hogy zajos égéssel kezde lobogni egy ház.

A ropogó szikrák más házakat érve kigyújtnak
S a tűz mint nap heves fénye világlani kezd.
Pál ezt észbe vevén a csapszék ajtaja mellett
Ittasan, oh ugymond: már kiderűle napunk.
De mikor elhagyná az ivást, megtérni akarván
Ment, de, jaj, háza helyén csak düledékre talált.
Ekkoron a földön fektébe sohajtva imigy szólt:
Mely káros, s szomorú fényre derűle napunk!

Pest, 1817

16

Engedelemre von a hatalom vad rettegetéssel,
Ám a gyűlölség titkon utána mozog.
Vigyázz, ha valakit vágynál kapcsolni magadhoz,
Azt szép bánással engedelemre tanítsd,
Mert ez örök lesz, habár hanyatlásra jutott is hatalmad,
Az pedig addig tart, míg dörög a hatalom.

Pest, 1817

17

A Bajnok Hektórt csalfán leteríti Akilles
S kímélés nélkül mocskos igára köti.
Ámde Akillest is Páris nyila titkon elejti,
Igy ki csel által emészt másokat, arra bukik.
Czilley jó Hunyadit sokszor kísértve vadászta,
Hol lehetett, hírét nyelve veszélybe hozá.
Mégis az a nagy hős kikerűli Czilley mérgét,
Ez pedig, ami időn ölni akarna, kivész.
Rútúl, de méltán noha megbosszúlta halálát
A hitlen László, fennmarad híre, becse.

Pest, 1817

18

Rusnya fekélyeddel, mely csorbát ejte nevemben
És megaláza, rutúl, fesd be pofádat irígy,
Hogy forró mérged jeleit kent képeden hordozd,
S a jövevényeknek rettegetője lehess.

Pest, 1817

20

Bús Pyram amikoron társát elvesztve kesergné,
A kétségbeesés gyilka alatt leborúlt.
Vak szerelem mire vitte fejét! csak képzeni tudta
Kedvese holtát s már ő is halálra rohant.
Rejtekiből kijövő Thisbét rémíti Pyramnak
Holt testébe feszűlt fegyvere, melyre borúlt.
Felriad ez, s szívét a Fájdalom árja repeszti,
Majd dühe felbújtván tőrt ragad, és leveri.
Ím e két szerető ifjúk még gyenge koroknak
Ékei közt feselő kellemöket leveték,

S mint bús áldozatok egymásra borúltak hevűlten
A fátyolt tapadó vad könyerűlte után!

Pest, 1818

21
Az én nevem

V-én kezded nevemet, s yttel fordítva rekeszted,
V-ének utána öröm jő, hol - s - m-met előz.
Osztán egy rövid ár-t állíthatsz yttnek elébe
S mindezt rendesen írd öszve, nevemre találsz.

Pest, 1818

A BETEG HAZAFIAKÉRT

Fohászkodás I. B. örökké tisztelendő Brúna Ferenchez temetésekor Pesten karácson hav; 2. 1817.

Brúna! Te boldog vagy. Még, harmad napja miséztél:
Lelked az oltártól, úgy hiszem, égbe repűlt.
Pesti Magyar próbáinkat tisztelte nem egyszer
A Te jelen-voltod: nézz nyavalyánkra, Te Szent!
Néhai nagy Rektor! küldd uj gymnaziominkba
Egy Mátyás lelkét, hogy ha utadba kapod!
Küldd el az Árpádét ha leled a Zrínyi Miklósét,
Mert sok pesti latán veszni rohanva nevet.
Jőjj Te! Mathésis helyett, - hozz natragulyát, vagy eret vágj,
Mert sok pesti latán veszni - nevetve rohan.

Pest, 1817. december 2.

(KÉRJ TE...)

Kérj Te mathesis helyett Brúnától natragulyát, én
Egy Mátyás lelkét kérni sohajtva fogom.
Natragulyádat akárhova tedd, én a deli Mátyást
Hívom, hogy a magyar had jó vezetője legyen.

Pest, 1817. december

(SZÍVEMBŐL ÖRÜLÖK...)

Szívemből örülök, hogy kedvet e tudományra
Gyúlasztott benned, titkos erő s nevelés.
Isteni ez munka, folytasd csak régi barátom,
S ez tudományban édes Atyára akadsz.

Pest, 1817. december

(SOK VÉSZ RIASZT...)

Sok vész riaszt a tengerek árjain,
Mégis vak hittel sürgeted árbocid,
    Hogy a remény majd egy Charybdis
        Mérges öblén, veled elmerűljön.

Elöbb megéred ezt remegő Hajós!
Mint azt, miért oly szívesen útazol.
    Oh! a remény nem bíztat immár
        Amikor elragad a valóság.

Boldogtalan! - járj! már tova hányatik
Hajód, vitorlád már szakadoz, bomol,
    Zúg a dagadt víz árja, s színét
        Északi szél dühe ostromolja.

A kormos égnek fellegiből zavart
Morgással a bús mennykövek hullanak,
    S Romlott hajódat szerte hányva
        A zivatart követő veszélypont.

Pest, 1817. december

(VÉGRE KÖSZÖNTÉSEM...)

Végre köszöntésem, melyet most vinni tilalmas,
    Küldöm el hozzád, Miska fogadja felét.

Pest, 1817 vége - 1818 eleje

(A HAVAZÓ TÉLNEK SZELE...)

A havazó télnek szele kezdi lezárni folyóink
    Árjait, és jegesűl a hegyek ormin hava.
Már a címeres Híd nem rengeti annyi utasnak
    Tagjait, hol kocsizott Pest s Buda kénye szerént.
A Duna szőke vizén nem eveznek el annyi hajósok,
    Őket is a télnek mord szele rettegeti.
Partra tolatnak hajók, csikorogva körűltök haladnak
    A jegek, és ropogó zajjal omolnak alá.
Még egyedűl járják a víz esméretes útját
    A kész révészek, bátran evezve hajón.
Amikor esztendőnk nagy üdőnek tágas ölébe
    Visszakerűl s más év kezd leforogni során,
Ő halad! és mi heves zengéssel verseket írunk!
    Nem tudjuk, miket hoz majd lefolyása nekünk.
Ám ha nem is tudjuk, tiszteljük örömmel azomban
    Eljöttét, nyerjünk ösztöne által erőt,
Vizsgálgatva miket tettünk folytával az évnek,
    Rosszúl, vagy mely jót végzeni elmulatánk.
Indúljunk munkára kegyével az Isteni Várnak
    A jámbor szeretet visszanozási között.

Én pedig óhajtván, hogy ez évet boldogan éljed
Más többekkel együtt s élj az örömnek ölén,
Tisztellek, s köszönöm, hogy Öcsémnek dolgait híven
Megjegyezéd s gondod volt kiterűlve reám.

Pest, 1818. január

CZECZEI BARÁTOMHOZ

Azt véled, hogy már emléke baráti nevednek
A feledékenység hitlen ölébe bolyong,
Hogy nincs gondja Vörösmartydnak már ma erántad
S hálátlan szívét félre riaszta heve.
Megcsalatál: még ő el nem vétette arányát
Régi barátságunk visszahozása felől.
Hogy levelünk közlése kitűnt, mély csendbe borúlánk
Mindketten, vad idönk durva csapási között.
Engem, mint tudod, a sors mostoha karral ölelget
Sirba temetve Atyám meghidegűlt porait.
Még most érezzük, mi nagyot veszt, aki atyától
Megvált házában árva kenyérre szorúl.
Engem nem sanyarít úgy annyira sorsom, azomban
A dúló ínség édes Anyámat öli,
S több Testvéreimet, nevelés nélkűl maradandó
Kisdedek! Oh ezeket félti kesergve fejem.
Sorsom zsámolyokúl hogy nem nyújthatja segédét,
Keblem hevűl, s epedő búk özönébe merűl.
Meg ne akadj, Czeczeim! e tárgyban, versezetemnek
Bánatit elrebegő félre csapása miatt.
Könnyűl megsebesűlt szívem fájdalma, midőn azt
Mérsékelve szavam tőlem előbbre viszi.
Béke tehát nyugvó hamvára szerelmes Atyámnak!
Hol bús zárait átnyögve siralma borong.
Térjünk vissza megint felvett tárgyunkra, Barátom,
Mely majd mint engem, illete tégedet is.
Hogy tudnillik okát adjam, mért hallgatok eddég,
Hallgattam mult év elforogása alatt:
Öszvejövésünket vizes ősz végére reménylvén
Bízva köszöntésem más levelébe tevém.
Mely hozzád elment-e, vagy a levegőbe bolyongott
Út, s vezető nélkűl, nem tudom: erre felelj.
Őszi nyugalmamban nem tudván merre vagy: írni,
Írt levelemnek arányt nem mere szabni kezem.
Most is hever levelem, melyet számodra leírtam
És kiszabott idejét már meghaladva avúl.
A levelek, melyek tova jártanak, Hertzegi lábon
Mind tudtom nélkűl mentek utazni feléd.

Pest, 1818. január

(EZT A BARÁTOMNAK...)

Ezt a barátomnak küldöm, hogy értse, mit érzek.
S emlékezzen meg tőlem elválva szivemről.

Pest, 1818 (?)

ÓDÁK

1

Nézzed, Barátom, mint halad el korunk,
Mint múlnak el, nézd a siető napok.
Bármily enyelgő vigasággal
Voltak azok jelesítve, futnak.

És elragadják a vigaságot is
Magokkal, amint vissza nem áradoz
A víz, ha elfolyt, úgy az élet
Elhaladott kora vissza nem tér.

Fogantatásunk napjai szűntelen
Nagyobb időket érnek, erőtelen
Lábunk először tántorog, s csak
Ártatlanúl hebeg a szopó nyelv,

S majd tiszta szókat kezel, megerősödik
A láb - Tanítót néki! - deák legyen. -
Ez kis korunknak tárgya, melyért
S más okokért szomorú csapás ér.

De még csak álom s kezdete bánatos
Sorsunknak, amely gyakran hanyatlani
Készűl, s keservünk nyúgtalanná
Tesz, kiriaszt örömünk öléből.

Csendünk mulandó, bármi elégedést
Ajánl szerencsénk, mert sima talpain
Mint jött, viszont elhagyhat; amint
Nagyra emelt, megalázhat ismét.

Pest, 1817

2

Kit meg nem ejtnek vágyakodásai
S nem gőgös érzés ösztöne bátorít,
Túl a ködök híg gőzein, mint
Mennyei nézi, miként haboznak

A nagy világnak sok fiai, miként
Küszködnek önként, s hímezik álmokat,
Mint sorsok, ők is változandók,
Mindezeket szabadon tekénti.

Nem képes őtet megszomorítani,
Úgy hogy baján ne tudna segíteni,
A sors csapását bármi terhhel
Sújtsa reá zavaros kebléből.

Még ha sanyargó vándor is, a veszély
Rettegtetését űzi s erőt veszen
Mind azon, amit meg nem enged
A jeleset szerető becsűlet.

Pest, 1817-1818

3

Bosszús sziveknek képtelen átkait
S a vad Tyrannak veszteni kész szavát
Nem féli megréműlt tagokkal,
Aki valót s igazat szeretvén

Kényére önként nem szeret hajlani
S jóért keményen küszködik, érte hal.
Semmit magának meg nem enged
Amire mást vetemedni nem hágy.

Amit szivében forgat az értelem,
Nyelvével olykép adja ki titkait,
Bármit reménylhet, véleményét
S ami igaz, nemesen kivallja.

Feltételében félre csapó szelek
Nem ostromolják állhatatos szivét.
A büszkeséget félre vetvén
Csendesen áll örök oszlopánál.

Pest, 1818

4

Már megszűnnie láttatik
Köztünk a szeretet, mely vezetett szabad
Útban képzeteink után,
Míg egy váras ölén izzadozánk együtt
Pallasz mennyei kincsein,
Vagy nyájas ligeten, (hol suhog a Zefír
Andalgó szele kedvesen
Fejtvén a kikelet gyenge virágait;)
Űzénk a komor ész baját.
Vígabb gondolatink messze repűltenek
A szél reggeli szárnyain.
De haj! elragadá e vígaságot is
Tőlünk a beborúlt idő!
S már megtért komolyabb életidőnk, noha
Két év sem folya el! - Siet
E korban ki-ki nyílt élte irányait
Szedvén végzeni, mit tegyen.

Mely végzése után rendeli életét;
Ha nem kedve szerént való,
Mindjárt kezdi szegény váltani sorsait
És így nyúgtalan éltet él.
Boldog, hogy ha talán állapodást talál
S boldog! aki reménylett így.
Mert akit nyugalom csende megállapít
S táplál a megelégedés,
Azt még a rohanó sors dühödése sem
Képes megszomorítani.
Igy folynak komorabb gondolatim, midőn
Ámúlok csoda tornyain
Pestnek, vagy felemelt házfalak aljai
Közt járván tapodom követ,
Vagy a tarka hajók rendjein alkatott
Hídnak népeit, úntalan
Zörgéssel haladó hintait a vizek
Hátán menni tekéntgetem,
Vagy szárnyas ladikon lengeni s a Duna
Túlsó részire szállani,
Hol sziklákra feszűlt ormain a magas
Gellérd épületet mutat
S nagy Mátyás szeretett lakhelye Hermine
Gyászos holta után szomorg,
Nemrég nyert örömét sírba temette már,
Honnét vissza nem áradoz!!

Pest, 1817-1818

5
A pusztai vadász

A Tél már befödé sikos
Havával, telehinte téreit. A hegyek,
Hol Bakkus növevényei
S jó nedvvel dagadott sárga gerézdei
Oly víg szűretet adtanak,
Száraz fagyja alatt nyúgszanak, a tavak
Eggyé állt vizein lebeg
A jég, és kisimúlt útjai fénylenek.
A bércek bokros ormai,
Az erdők, ligetek, már beborúltanak.
Klóris gyenge virágait
A dér földre veré pusztai rétemen.
Köd felleg szakadoz felénk,
Midőn én vadakat lépre lesek, s ebem
Körűlem szemesen szökik,
S intésemre nyulak nyomdokit üldözi.

Pest, 1817-1818

6

Boldog, akit kész megelégedéssel
A magány nyúgalma fogad keblében.
Kedvesen töltvén idejét mezőknek
Tágas határin.

A boszús szívek dühödésit, őrűlt
Várak háborgó zajait nem hallja;
Amikor mások sanyarú bajok közt
Napjokat élik.

Boldogabb mégis, kinek hű baráti
A viszontagló ölelések által
Nyájasan hivják örömökre szívét
Bármi vidéken.

Mert vidítják őt, mikor a magányzók
A rideg puszták sivatag vidékin
Végtelen csendben az unalmas álom
Képeit űzik.

Pest, 1817-1818

7

Egy barátom verseire I-ső felelet

Ámúlásba hozott verseid hangzata,
Mellyel jóra derűlt kedvedet ékesen
Zengvén a vigaság ömledezési közt
Szíved gerjed enyelgeni,

S a víg ünnepeket tiszteli. - E jeles
Mű mellett magadat kellemesé teszed;
Fellengző hevedet képzetid éltetik
S jegyzik hű kebled érdemét.

Bámúlok, mikor a puszta magány borúlt
Csendét s a sivatag berkek homályait
S a sziklára feszűlt bérceket énekli
Bús képzetbe merűlt dalod.

Mint üdvözlöd az ég csillagai felett
A Holdnak ragyogó s játszi sugárait
Egy csendes liget hüs halmain űlve a
Nyárnak harmatos éjelén.

Boldog, haj! mi igen boldog az, akit igy
Enged minden időn érzeni sorsa, igy
Vezérl szent tüze, s nyílt élet irányait
Lantos zengzete kelleti.

Boldog vagy Te is hát! - Én pedig úntalan
Lármák közt rebegek, s félbe szegett dalim
Búsítnak, töredék énekimet tova
    Hányván kedvem is elhagya.

Pest, 1818

8
II. felelet

Még visszatérhet kedved ez úntalan
Zajjal zsibongó lárma között, s viszont
    Zenghetsz enyelgőn, s bajt elűző
        Lantod öröm dalolásra vethetd,

Ha dolgaidnak terhe megengedi.
Majd a Zefirnek szárnyain a tavasz
    Több jót hozand tám, s a szomorgó
        Szívre borúlt ködöt hátra űzi.

A kis levélkék fürtjein átszökő
S a zöld ligetnek térit ölelgető
    Lágy szellet ismét visszatérend
        S a szeles éj dereit feloldja.

A kert közel van, mely feselő levél
Fürtökkel újúlt fáit emelgeti,
    Melyben pirúltát hajnalúnknak
        Sok daloló madarak köszöntik:

A rengeteg fák aljai harmatos
Űlést ajánlnak, már mikor a deres
    Télnek csikorgó jégre tódúlt
        S felrakatott hava szélyel olvad.

Kényedre szintúgy itt is hajolnak a
Parnasszi Múzsák, s dalra hevítenek
    Habár kerűlnéd őket, el nem
        Állanak ők soha tőled immár.

Pest, 1818

9
III. felelet

Nem képes hát már bármi derűlt idő
Bánatra gerjedt szíved erős sebét
    Enyhitni? s búdnak nincs határa,
        Mely vigadó hevedet kiveszté?

Bár messze van még a tavasz, és borúlt
Észak felűl mind egyre süvöltnek a
    Dúló szelek, dúl a setét ég
        Fellegiből hava bús telünknek.

S még nem merészel járni kereskedő
Terhelt hajóval a zavaros vizen,
A nem reménylett vészre félvén
Menni, kiköt vize szürke partján.

Szint úgy enyelghet nem szomoritható
Érzéssel a nyilt szív, de te, kit szoros
Határ fogadt be néha, ezt meg
Nem teheted kobozod szavával?

Ugy szinte engem sok sanyarú bajok
Üldöznek, áldott bármi kevés idő,
Melyen zsibongó lárma közt is
Gondomat e tudományra hajtom.

Lássad, Barátom, mégis erőlködik
Bennem csekély, s még csak szikra kis tüzem,
Szint úgy te benned vég hanyatlást
Nem szerez e beborúlt idő, nem.

A szép magánynak béke, vadon berek
Szent csende, s ernyős lombok homályai
Közt szét kerengő kis pataknak
Álom hozó zuhanása kedves

Mindennek, és ott kényire andalog
A lelkes érzés, majd enyeleg, de majd
A híg ködöknek gőzein túl
Lengeti mást tapodó dagályát.

De mégis itt elkedvetlenűl kiki,
Ha nincs egyéb tárgy, melyre ügyeljen. - A
Zordon sziklák nyilt oldalában
Bokrok alatt lebegő homályt nem

Láthatja mindég kedvesen. A zajos
Váras keblében, bárha baj éri is,
Baráti védik, s hő karok közt
Rá rohanó bajait felejti,

És víg örömmel gerjedez ártatlan
Érzésre gyulladt keble, midőn rideg
Földön bolyong a bús magányzó
S üldözi szüntelen álma képét.

Pest, 1818

10

IV. felelet

Midőn sietnek képzetid rideg
Puszták keblébe, s a mezők vadon
Csendét ohajtva, bércek aljait
Környékzik, s ernyős lombokon lebegnek.
Édes beszéded szinte elragad
S hogy azt kövessem, kisztet engem is.

A renyhe váras úntalan zaját
Elhagyni készűl változó kedvem;
Majd a ligetnek bájoló ölén
Majd a hegy ormán szét bolyongani
Vágyok veled, vagy harmatos gyepen
Kies határban űlni fák alatt.

De mégis engedd nekem azt, Barátom!
Hogy én a roppant váras ékeit
Zenghessem, ámbár minden verselők
A csendes élet bájait védik
És a mezőnek nevető nyugalmát.
Midőn tekéntem a sziklás hegyet
Ámúlva, melynek alját öbliti
A szőke víznek féktelen árja
S dicsőűlt Mátyás háza környeit
Mely Herminét, nem régen nyert díszét
Elvesztve holtán még most is szomorg;
Sokféle érzés gyujtja keblemet.
Majd a Dunának feldagadt vizét
Nézem s hajókon mint megy a zajos
Nép, vígan űlve leng a víz szinén.
Mások zsibongva parton állanak
S egymásra nézvén tréfát hímzenek.
Minden körűlem él, örűl, mozog,
Amit csak képzel pusztában szivem.
Ha rendes útját vizsgálom tovább,
A várnak ékes házfalak között
Tündöklik a bölcs kéz remek müve
Vagy a nagy elme szűleményei
Éltünket hasznos móddal vezérlik.

Mindezt mezőkön látni nem lehet
S ott szűntelen csak egy tárgyad vagyon,
Mellyet sokára únalom borít.

Maradj Te vélünk, és a bölcseség
Sokféle titkát fejtegesd, s midőn
Engednek nyúgvást dolgaid, vígan
Zengj, és daloddal űzd el únalmad
Vagy hű barátid társaságában
Kitárt karokkal öleld a nyúgalmat.

Pest, 1818

11
V. felelet

Csendünk mulandó bármi elégedést
Ajánl szerencsénk fellegi szárnyain,
Mert azt egy elkábúlt irígynek
Szertecsapó dühe megzavarja.

Midőn felúnszolt mérge alatt nyögő
Vad keble undok kárhozatot leheg,
Mindenre dúl, fúl, s rút fekélyét
Mérgesedett ajakán habarja.

Kínzásra termett poklok erőszakos
Setéte (melyben bús jajok hangzanak
S a lelkek elfojtott nyögésit
Félbeszegő ropogás dörög, s zúg:)

Nemzette őket. - Béketörő fejök
Napfényre jővén égnek homályiból,
Csak arra készűl és tör, hogy mást
Nyelve miatt keserűlni lásson.

A már hanyatló szívre borúlt bajok
Ilyen panasszal búra fakasztanak,
Mert im reám dűl a gyalázat,
Mely okot ád vala gúnyolásra.

De hagyjuk ezt el - pusztai térre vágy
És a mezőnek csendibe bánatom,
Hol tám agyarló kínozással
Nem felel a megavúlt irígység.

Bár e bajoktól megszabadúlna már
Éltem, s virító térre kerűlne, hol
Távúl emésztő nagy bajoktól
Béke ölén nyugalom fogadná.

Ily változóvá tette itéletem
A rút gyalázó! - aki előbb mezőt
Megvetni mertem, most nem úgy már:
Visszavonom szavamat, Barátom!

De hasztalan, mert visszaidéznek a
Szűkségek onnét! - ám legyen úgy, mezőn,
Erdőn, ligeten, bércek alján
Lengeni képzetimet bocsátom.

Pest, 1818

12

Bár zengje más a Hősök homálytalan
Érdemre vágyó tetteit, hadverő
Nagy Bajnokoknak megkeményűlt
Mars mezején dörögő hatalmát.

És fesse, mint vész, mint megy halálra sok
Ártatlan, amig ők zabolátlanúl
Dúlnak, kegyetlen fegyveröknek
Éle után mi jajos keservek

Sohajtnak, és csak puszta magány marad
Fordúlt halommal várak helyén, mikép
    Húll a vitéz nép a Hazáért
        Harcba mohón, hevesen rohanva,

Vagy vig örömmel dallja kiterjedett
Élet korának tárgyait, amikor
    A hűs tavasz bájos virányit
        Fejti, s kegyes kebelét kitárja.

Atyám! kitől én származatom veszem,
Édes Atyám! én ím egyedűl Neked
    S böcsös nevednek zengetem kis
        Lantomat és neved érdemének.

Pest, 1817-1818

13

VI. felelet

Már rég nem hallám zengeni lantodat
S igéreteddel meg nem egyez szavad,
    Melyért, megengedj, visszahívlak
        Félbehagyott müvedet követni.

Nem mintha ösztönt adni ohajtanék;
Mert ám eléggé ösztönöz önn heved,
    Melynek vezérlő csillagánál
        A hamis út rögeit kerűlöd.

Túl jársz az úndok, s rút henyeség ködén,
A tiszta égnek mennyezetén lebeg
    Homályt nem érző fényed, és ott
        Érdemesít nemesebb arányod.

Hallám, oh hallám már kobozod szavát
S örömmel indúlt lankadozó kezem,
    Örömmel indúlt a hanyatló
        Kéz idegét kifeszítve verni.

Majd zsenge munkámat közölém veled;
Te elfogadván visszafelelni kész
    Voltál Barátom! majd örömmel
        Nézzük utóbb nagy időnk sorában.

Ezt félbe szegvén nincs akadály ugyan,
Mely elragadná fáradozásaink
    Bérét, s az érdem megjutalmaz,
        Bár külön izzadozunk, de kezdett

Pályánkat, ámbár csak kis időig is
Folytassuk, az most kedveden áll. - Szoros
    Szűkűlt határunk kis körében
        Elhagy-e hát kihaló világunk?

Ne vesd meg, amit néked ajánlok, ám
Ha többre visszük versezetünket; a
    Tágasb mezőkön lelkesűlve
        Fog szabadabb kebelünk hevűlni.

Pest, 1817-1818

14

Klivényi barátomhoz

Vegyed köszöntő énekemet, velem
Örömre gerjedt tiszteletem szavát
    Vegyed, Barátom, s társaságunk
        Tiszteit érdemesítsd neveddel.

Látod: dagályát a zavaros Duna
Miként lövelli árka öblén kivűl,
    Mikor vak árját bús nyugatról
        Fergeteges zivatar borítja.

Terhelt hajókat mint ragad el zaja
És szőke hátán malmokat is visel.
    Nézd: kútfejénél harmatozva
        Görgeti kis köveit folyása.

Amely cser alján most legelő juhok
Árnyékban állnak, s hímezi álmait
    A víg juhász, dúdolva lézzeng
        S a ragyogó nap hevét nem érzi.

Mag volt, midőn azt pásztora elveté.
A kezdet apró, végre nagyot nevel!
    Máró rebegni, - szólni osztán
        Kezde, utobb! - nemesen beszélni.

Mi is reméljünk, míg szabad életünk
Virányin épség díszei lengenek.
    Utóbb, ha sorsunk nem zavar meg,
        Kész leszen a koszorú fejünkre.

Pest, 1818

15

Czinkéhez

Nem vár hiú bért a nemesebb szivű,
Munkája bérét kései századok
    Adják meg idvezlett nevének,
        S hűlt tetemét jelesíti címe,

Melyet dicsőűlt tettei őrzenek.
Bús vedre zárán, s hantjain általhat
    Jó híre, éltét nem boritja
        A komor éj rideg alkonyával.

Ön haszna el nem csalja arányitól.
S így Hazájának szenteli tárgyait,
Bátran keresztűl ront veszélyek
Árjain is megörűlt reménnyel.

Ah Czinke! téged érdekel ez, jeles
Magyar! - Tanítónk e rebegő dalot
Fogadd kezemből. - Egy tanítvány
Hálaadón magyaráz utánnad.

Te a Dunának fagyzivatarjain
S az öszvetoldúlt habzatok árjain
Átrontva hű keblünkbe megtérsz
S érzeni csak magyarúl tanítasz.

Áldás reád már! Éljen öregbedő
Díszével áldott lelked. Az ősz idő
Nem képes aztat megtagadni,
Amire érdemeid jutottak.

Pest, 1818

16

Feléd sohajtnak bánatim e kies
Sikról füzekkel zárt temető, feléd
Borong elázott bús szememnek
Záporiból kitünő keservem.

Midőn az estnek csendi terűl reánk
És alkonyával bérceket elborít
Fáradt lovakkal már hanyatló
Féb Oceán özönébe bukkan.

Búsúlt homályban lengedez egy jajos
Szellet, s virító lombokon átrepes
A címköveknek gyászain túl
Lengve felém kiható fuvással.

Bús szárnyain gyász könnyei lengenek
Sok árva szemnek, s a beborúlt idő
Jajos szavát széjjel süvölti,
Hordja kies ligetink határin.

Meglep panasszal elsuhanó zaja,
Réműl elaggott búja alatt szivem,
Borzadva vívok képzetimmel
S testemet a remegés mereszti.

Oh itten elhúnyt édes Atyám pora
A sír ürében szendereg. Ő soha
Nem fog közöttünk élni -! jaj!... de
Visszanyög elnyomatott siralma...

Nem, - nem szegem meg csendedet, oh Atyám!
Nyúgodj porodban. Századok álma ez,
Amelyet alszol, s könnyeimnek
Bús tava hűlt tetemed nem éri.

Meg nem zavarnak búslakodásaim
S mélyen sohajtó szózatim! oh kegyes
Árnyék, utóbb is mind leszállunk
S porba megyünk kihaló világgal.

Pest, 1818

17

Névnapi tisztelet

Tisztes nevednek napja derűl reánk
Nagy Férfiú! ím híveid áldozunk
E víg örömmel bő kegyednek
S tiszteletünk leborúl előtted.

Jeles nevednek jegyzeni érdemét
Nem lesz beszédünk tárgya, magasztalást
Nem vár az érdem, de csekélyek
Még ezeket szavaink rebegni.

Csekélyek, ámbár égve buzog szivünk,
S vágyása titkát fejteni rendesen
Nem képes, oh ezt nem tekínti,
Aki reánk örömest figyelmez.

Vegyed tehát, amit nemesebb okon
Nyujtunk elődbe: Élj szeretett Hazád
Javára, s öntsed ránk az égnek
Mennyezetén lebegő sugárod.

Igy érdemidnek szárnya alatt szabad
Nyugvást találunk, s nyomdokidat kitárt
Utban követvén szorgalommal
S hálaadón sietünk utánad.

Pest, 1818

(SZERETVE TÍSZTELT JÓ MAMÁM...)

Szeretve tísztelt jó mamám
Kivánatom neved napján
Ez, hozzád és üdvözletem:
Hogy tégedet a Jó Isten
Számos évekig éltessen,
Minden javával szeressen.
Kedves jó apám karja közt
Tölcsed élted napit öröm közt,
Mely örömidnek gyöngyei
Legyünk mi jó gyermekeid.

Adja az ég erényidet
Bennünk újulva szemléljed.

Pest, 1818-1820(?)

SZULTÁNNAK HAMVAZÁST AJÁNLÓ TÖRÖK KÖVETHEZ

Észrehozó hamvat javasoltál másnak, azonban
Legszükségesb volt néked az olyan hamu.

Pest, 1818

(GYAKRAN KÉSZŰLTEM...)

Gyakran készültem reggel szerelemre, - de pártos
Lángom az elhanyatló nappal enyészve kitűnt.

Pest, 1818

A BABONÁS SALLAYHOZ

Sallay! hogy fecskét láttál legelőször ez éven,
A Duna habjaiban arcodat öblögeted,
Hogy megtisztuljon. - Ne siess szenny lepte pofádat
Mosni, eszed szennyét mosd le, s okúlj meg előbb.

Pest, 1818

SZONETT EGY BARÁTOMHOZ

Míg az ifjúság zsengedő korán
A nyájas épség, s kellemek virítnak
S bennünket gyakran víg örömre hívnak,
Az állhatlan év elhalad során.

Oh hát! Evezzünk a világ porán
Bátran, Barátom! míg el nem borítnak
Gyászai a fényt elűző sírnak.
Minden elhágy majd életünk alkonyán.

A kellem tőlünk akkor elmarad,
Ráncok barázdát vájnak bús arcunkon,
Az épség helyet nem lel tört tagunkon,

Nem vidít a kincs, minden elmarad!
Egyedűl, amit szorgalmunk szerezhet
Lelkünknek, bús vedrünk záraig követ.

Pest, 1818

(MÁR HITLEN SALAMON...)

Már hitlen Salamon a mogyoródi hegy
Környéhez vezeté tábori rendeit,
S megkémelni kiment a csata bús helyét
Visszás gondolatok között.

Csendes volt az idő, gyenge fuvallatok
Lengettek, s Salamont búsan ható szava
Egy vén Jósnak az ó szikla közűl imígy
Érdeklé: Habozó király,

Szíved merre viszi méltatlan ösztönöd?
Öldöklő zivatart vágysz-e borítani
Testvéridre, hogy a gyilkosi harc után
Fusson porba tiport hadad?

László, Geiza vitéz híveidet miért
Bántád meg, mi okért üldözöd őket így?
Ártatlan fejöket Víd az irígy gonosz
Mily gyász tettre riasztja fel!

Im sír tiszta szívű bajnokod Erney
Látván egybeveszett rendeit a Haza
Népének, s szomorún képeli a csatát,
Mely ön-nemzetit öldökli.

E mellett ki leszen oltalomúl neked?
Majd bús Erneyvel többi vitézeid
Nem méltó okokért porba leszállanak,
Vid gróf, a ravasz, elmerűl.

S bátor gőgösen int ütközetekre most,
Nem véd gyáva keze majd, mikor a vitéz
Lászlóhoz lekerűlsz a csalatás után
S villám pallosa megfenyít.

Hol majd a deli Hős bátran elődbe áll
S megtiltott igazát karddal adatja meg,
Ott majd elfeleded bűszke reményedet
S futás menti meg éltedet.

A megholt Magyarok vére boszút kiált
Reád, s átka alatt töltöd el életed.
Egy barlang lesz utobb lakhelyed és tanyád
S végét ott leli vén korod.

Pest, 1818

(EGY TAVASZ VAN...)

Egy Tavasz van csak rövid életünkben,
Elvirít gyorsan, s ha gyümölcstelen volt,
Ah komor tél száll, megelőzve nyárt, őszt,
Gyáva fejünkre!

Gondosan vígadj, kiszabott határig
Vidd az indúlat hevesen csapongó
Lángjait, búval ne merítsd ki lelkes
Képzetid árját.

Jámboran forgasd haladásra gerjedt
Szép tehetségit feselő korodnak,
Igy jeles pályád lesz, örök komorság
Nem lepi arcod.

S a tavasz tüntén nyaradat derítve
Boldogan tölthetd lefolyó üdődet,
Míg utóbb őszűlt fejed érdemekkel
Télre hanyatlik.

Pest, 1818

PINDÁR MÉRTÉKE (SZERINT)

I. Stropha

1. Oh boríts el engem
2. Szelíden andalodó erő!
3. És jelesítsd énekem,
4. Hogy érdemesen kimerítsem titkaim árját
5. S ím e lelkesedést, tűz -
6. Rendeiben, melyet ébreszt
7. Böcsös tárgya felriadt
8. Hevemnek - vidám tekintetek, ép
9. Tagok, nemes erő, jeles érzemény
10. Ezen kor ékei!

Antistropha

1. Boldog évek! - az ifjú
2. Kor édes évei! bennetek
3. Kezdi virultát rövid
4. Időre szabott haladása az emberi létnek,
5. S kegyéből az öröklő
6. Mennyei végzetnek, annyi
7. Gyönyörrel fakadnak a
8. Merész, büszke, nyájas kellemek, hogy
9. Varázsaikat a magas érzetek
10. Ki nem kerűlhetik.

I. sor. Epod.

1. Elégelhet ennyit
2. Akárki is, s ezek által boldogan élhet,
3. Teljes szerencse kezében!
4. Noha némelykoron
5. Elméje háborog, - oh kellemes

6. Kor mért maradsz el örökre tőlünk,
7. Miként siet
8. Hátra a part a hajózóktól.

Pest, 1818

(SZERENCSÉTLEN...)

Szerencsétlen, igen szerencsétlen
Gyermek, mint keseregjem halálodat?
Hová hanyatlasz! hová hanyatlasz!
Szülédnek siradalmas záloga,
Büszke nemednek dísze reménye,
Nem fogsz Ősid szép birtokiban
Kormányt tartani, nem ural tégedet
Rhenusnak dagadott vize, habzata,
Sem fényes származatú férfiak
Közt nem látand aranyos s biboros
Öltözetben vig örömmel téged
A népes hatalmos Bruxella.

Pest, 1818

EGY BARÁTOMHOZ

A vigaság néked nem tetszett, minthogy egy s-el
    Írtam az új költők helybenhagyása szerént.
Ők azt megmutaták, mért jobb igy írni, s azonnal
    Mert jónak láttam lenni, követni merém.
Hogyha talán még ezt nem volt megtudni szerencséd,
    Arról nem tehetek, régi szokásod hibás.
S míg némely helyeken gáncsot lelsz, s jegyzed hibámat
    Egynéhány szónak módi szabása miatt,
Tévelgesz, mikor azt mondod versembe hibának,
    Ami hasonlóan versezetedbe forog.
Nálam *puszta magány csendét* olvashatod, ámde
    Nálad is a hegy alatt lakni magányba lehet.
Én vele élni merék, minthogy nem tartom hibának,
    Hogy vele élsz, téssz így készakarattal hibát.
Feddesz az életnek tavaszát, hogy festi viránnyal
    Tollam, kezdőjét fedjed, ha bíztat eszed.
Mondod: csúfítom nyelvünk természetes hangját
    (Amit más érzés helybe nem hagyna talán)
Megcsalatol, magad azt, még jobban rontod hibásan,
    Irva tejes, teljes, és ijen, illyen helyett.
Millyen helyett mijen, így másokat írva csigázod
    A szavakat, s törvényt szabni mer újra kezed.
Sok gánccsal rakodott lévén így feddeni mertél
    S önn gáncsid nemeit számba se véve perelsz.
Végre hogy egy rövidet tettem legelőre, holottan
    Igy szólsz, hosszúnak kellene hangzania,

Vagy sokat olvastál keveset vígyázva, kitetszik,
Vagy különös gondod nem vala erre soha.
Lássad. - Azomban egyet mégis jól mondasz, hogy a h-át
Nem mindég egy arányt vettem, hibáztam-e hát?
Rájnis köz-hangot rövidít a h-ának előtte;
Amikor a h-á más szó elejébe vagyon.
Révai hosszabít mindég. De Virág s egyebekként
Mind a két módot már ma követni szabad.
Hogy pedig a *dal*t én mind eddég írtam egy l-lel
Láthatd józan okát, s nincs okod, hogy kinevess.

Pest, 1818

(TÉGEDET, AKI VELEM...)

Tégedet, aki velem nyájas zsengékre kifejlő
Korban együtt buzgál járni az ősi nyomon,
Tégedet, Udvardim, feledékeny csendbe merűlni
Hagyjalak, a hűség szép neve, puszta - hiú?
Kiskori távolesés örökön nem szünteti a szív
Forró érzeteit, csak kis homályba veti,
Melyből a tartós emlék életre kifejti,
Mint hüves harmati csepp a ligetek füveit.
Elválánk, - im félbeszakadt az előbbi barátság
S a haladékony idő bontakozásba vetett.
Mert bátor levelink hírt vinni tudának, azokban
Csak szűk és száraz dolgok akadnak elő.
S bár hű közlőnk is, félénken járnak előnkbe,
Mint kiket a kicsapás durva gyanúja szorít.
Miskám! A vak eset minket tova szóra, s azóta
Sorsodat a rossz hír kétesen adja elő:
Mondják, (ha csak ugyan méltók hitelemre) hogy elszórt
Gyenge reményidtől a könyörűltlen erő:
S a fenn végzetnek szava tilt most téged előbbi
Pályádon buzgó szivvel eredni, - ne félj.
Ám a puszta vidék megnyugtat nyájas ölében,
Hol majd múlt bajidon kedves örömre fakadsz,
Mint ki kemény sebbel megrakva csatának helyéről
Megmaradott éltét szép nyugalomba teszi.
Vagy mint vésztől ment révész, ki öbölbe hevervén
A hullámló zajt biztosan hallja, s örűl.
Így, ha megállapodol, megvethetd csended helyében
A váras zajait s annak ezernyi dühét.
Béke magány kísér ottan, s nem dúlja szivednek
Érzésit csapodár módon az álnok erő.
A tavasz erdőkön gyönyörödve ujítja virányit,
Hol gyors habjaikat csermelyek öntik alá.
A szentes berkek lakosik zenegésit ajánlák
Kényednek, suhogó lombok hüs árnyaikat.
Hogyha sütő meleget a nyár ránk hozza, Te láthatsz
Sárga kalászokkal habzani víg teleket.

Míg mi henyén pihegünk a rest gőz s porba, Te addig
A hűs róna között andalodásba merűlsz
S jegyzed az elmultak tűkrében előbbi ügyednek
Szánatlan bajait, s a haladékony időt,
Mely egyesűlésünk tárgyának régi tanúja,
S a nem várt jeleket tünteti mostan elő.
Változik ez mindég, s vele változik emberi pályánk,
Egy kivesző támaszt Léte helyébe ezert.
S mint a Fölsőbbek szabják, úgy semmibe dőlnek
A voltak, s kiderűl, ami homályba nyögött.
Héj! mi is álmunkból fölocsódva Hazánkkal elégszünk,
Mely szűk volt ezelőtt, füstbe kel, ami hiú!
Hajdani képzésink komor üszke világtalan áll most
A nem csalfa Való mostani fénye előtt.

Pest, 1818-1819

(UDVARDIM! TOVA FÖLDRE SZAKADT...)

Udvardim! tova földre szakadt őszinte Barátom!
Hát örökös csenddel fogjuk feledékenyen élni
E rövid életidőt, melyet, még zsenge nyomokkal
Járva az ősi csapást, Honnunknak igérni merészlénk,
Úgy, hogy együtt éljünk, soha meg nem szegve hitünket?
Élünk még - elválva ugyan, de ki tiltja szivünknek
A bomlásnak eredt hűséget visszaszerezni?
Élünk, én kezdett pályámon futva hevűlök,
S a bájjal rajzolt nagyságnak ezernyi csodájin
Andalgok: - Te (ha nem hazug híredet hallám)
A könyörűletlen végzésnek fenn szava által
Tiltatván utadat folytatnod szánatlan űggyel,
Pusztai térre jutál, s ott töltöd lételed évit.
Hallám s (elkeserűlt szivvel bánkodva sohajték,)
Mint vete vissza reményidtől egy férfi hatalma,
Kárhoztatta ruhátlan ügyed, s alrendü szokásod!
Nincs szomorúbb, mint a végzet rendelte szegénység
Inségin gunyolót, s méltatlan gőgöt elállni.
Szinte gyalázatosabb sincsen, mint emberi társát
Emberiségéből kitagadni az emberi szivnek.
Érzed az ilyeneket, s hogy hasonlón érezem én is,
Nem tagadom: közös érzés ez, s csak színe külömböz.
Én pedig, hogyha talán szavamat nem utálja figyelmed,
Búdnak, ha van, nyomos enyhűltét az időbe találom.
Míg eleven képét viseled vala kétes ügyednek,
Búsongál habozó képzésiden űzve jövődet,
Vagy tán átkaidat megbántójidra lövelted,
Igy vélem. - De talán más gondolatokra fakadtál
A későbbi időn, mely visszaadá az előbbi nyugalmat,
És feledékeny homályt öntött emlékid helyére,
Melyekben sokféle bajid lelkedre hatottak.

Pest, 1818-1819

(UDVARDIM! - NEVEMET HA TALÁN NEM VONTA HOMÁLYBA...)

Udvardim! - nevemet ha talán nem vonta homályba
Kedves lelked előtt a haladékony üdő,
Hogyha utánnam ered még egy pillantati vágyás
Benned, tán örömest olvasod e sorokat.
Melyeket, hogy csendünk bús titka örömre derűljön,
Végtére már kitanúlt utban elődbe teszek.
Tégedet, ah sokszor téged nyöge vissza keservem,
Melyet együtt békés szívvel alázni tudánk.
Gyász, unalom lengett rajtam s emlékemet ezzel
Rád függesztve gyötré vágyakodásom heve.

Pest, 1818

(FUT, KERŰL ENGEM...)

Fut, kerűl engem, valamerre térek
A vidám kedvnek, s örömöknek anyja,
Csak komor bú leng unalom nevelte
Képzetim árján.

Nem segít eddig vigadást mosolygó
Most az inségtől szaladó Caménám.
Héj! mi pillantat hoz imé tünődés
Létire véget?

Vagy mi zordon vész üzi semmiségbe
Kedvezőbb tárgyon lebegő reményem
Pisla csillámit, szomorúbb valóság
Mélyibe döntve.

Éj borong lelkem tüneményes árján.
Csillog, ám csillog, de fölöttem a jobb
S boldogabb létel köre, én epedve
Küzdök alatta.

Küzd remény, kétség lenyomott valómban.
Árva vágyakkal szerez az nyugalmat,
Ez leront mindent, vetekedve süllyeszt
Gyászos özönbe.

Pest, 1818

EGY BARÁTOMHOZ

Jár hevesebb szekerén nyájasb súgárra derűlvén
Fébus, s a kikelet fejti virágra keblét.
Már Titirus szabadon hajt hűs ligetekre, mezőkre
S zengi furúlyáján Pásztori énekeit.
A Faunok, Satirok kiterűlt lomboknak alatta
Bolyganak, hol fiain egy Philoméla keserg.

A habzó csermely kis partjai közt lezuhanva
Fris csergésével félbe szakasztja szavát.
A száraz rezegő ágak levelekre fakadván
Szent árnyakba borúlt enyhelyet adnak elő.
Hol, mikor a nap mély Oceán özönébe lebukkant
A Holdnak csillám fénye remegve borong.
Mely szép képzeni itt, mint dúlja nyugalmait a bús
Szívnek egy elhagyatás, s mint panaszolja baját.
Árva keservének csak az ernyők néma tanúi,
E közt a viszhang verdesi vissza szavát.
Őt pedig a langyos Zefirek környékezik, és gyász
Hangozatit nyugovó térre susogva viszik.
Mint cseveg a zöld fürtök alatt sok gyenge madárka
Amikor a lator éj csende kitűnni siet.
S a piros hajnal előtt szaladásnak eredve homályát
Ritkító gyönggyel harmatoz a kegyes ég.
Éji setétbe merűlt halmok kifeszűlnek az álmos
Ködből, s ormaikon virradoz a nap heve.
Képzeni szép ezeket, de mi tornyos várfalak alján
Túl a természet kellemein lebegünk.
Oh mi sanyar, mi viszontagló sorsokba merűlűnk,
Amikor egy bal fényt űz, nyomoz árva kezünk!

Pest, 1818

EGY BOLDOGTALANNAK PANASZA

Már siet hátra napunk, már int az enyészeti alkony,
Minden Morphéus csendes ölébe borúl.
Én egyedűl e gyászos halom selymére ledőlvén
Árva fejem bajait megkeserűlve nyögöm:
Délia már feltűnt, bájfénye remegve körűlem
Zsengedező gallyak fürtjein által evez.
És egyedűl a boldogtalanok szívébe felunszolt
Búkra tekint kegyesen Isteni éke felől.
Már levonúla az éj e környék bércire, mégis
Jótévő fényét önti lebegve reám!
Ám mi haszon? bánatba merűlt lelkemnek erőtlen
Vágyását a sors félre ragadja, viszi.
A hüves alkonyodást útálva világot ohajtok,
Int a nap, és szaladok zsenge világa elől.
Várasból ligetekre viszont a pusztai térről,
Őrűlt várbacsaló kedvem habozva ragad.
Szárazról tengerre, de a mély tengeri síkról
Félelmem száraz földre kikelni siet.
Haj! mi időre leszen már vége ez üldözeteknek?
Vagy mi határ fogad el csendes ölébe utóbb?
Ah! hova tünteted el kegyes Hold, deli képed előlem,
Mily szomorú felleg korma vakítja tüzed?

Most, mikor elhagyatom mindentől, meg te is elhagysz
    És régen keresett fényedet eltagadod.

Pest, 1818

(DRÁGA TANÍTÓM!...)

Drága Tanítóm! Mit nyujtsak végtére jutalmúl,
    Hogy megháláljam teljesen amit adál.
Nincsen hatalmam alatt méltán lefizetni adómat,
    Vedd Te csak, amit adok, szívem adózva fizet.
Engedd hálámnak buzgón kirebegni Nevedhez
    Intézett szavait, s titkos hevére tekínts.
Hogyha csekély soraim rendében hanyatlani látod
    A költői tüzet, engedelemre hajolj.
A gyakorolt elmét ékes müve kelleti, engem
    Csak csupa hálaadás kiszt s nyom erembe tüzet.
Oh bár ezt tudnám alacson versembe szorítni,
    Méltó lenne egész tiszteletedre talán!
Szólni tanitsz magyarúl, és a nyelv titkait oldod
    Nemzetiségednek fénye nagyokra ragad.
Érzeni, mint hazafit gyakor intésekkel is unszolsz
    S ezt régen kezdvén őszbe borúla fejed.
S ah, hányszor fáradsz - áldás éltedre, magadra!
    Hányszor rettent a mély Duna, fagy, zivatar.
Buzgóságod alatt elenyészett minden, utánad
    Zeng a hálaadó nagy sereg, élni siet.
Érzéd azt, mikoron felavattak nemzeti fénnyel,
    Szép tisztedbe, mi nagy, mily akadályos az ügy.
Érzéd, - szent lánggal forró mellyedben Hazánknak
    Serdűlő fiait lenni bizatva reád.
S már elkészűlél, hogy megnyugtassad az áldott
    Szándékon függő lelkeket, utba kelél.
A haladó évek már visszaborongva müvednek
    Felségét jegyzik, míg Te Hazánknak örűlsz,
És korcs népeit is meg nem csüggedve hevítvén
    A koszorus hűség társaihoz vezeted.
Élj hát érdemeid teljes díszében; irántad
    Hogy hálámat adom, légy Te segédet adó.

Pest, 1818

(A SZÉP HALÁLNAK...)

A szép halálnak bús, de dicső nyomát
Kesergi Muzsád, s szívre ható dalát
    Elzengi a méltó Öregnek
        Sírja felett szomorú ideggel.

Az árva ömlő érzete tündököl
S gyengéd hevekkel önti keserveit
    Versedben, érzést adsz szavaddal
        S szíveiket gyönyörűn kifejted.

A híven érző szív magyarázta ki
Indúlatodnak titkait, oh örűlj,
    Mert megnyeréd, amiért volt
        Most legelőbb szabadulva húrod.

Pest, 1818

(KI FOGJA MÉLTÁN...)

Ki fogja méltán zengeni érdemes
Honnunk Vitézit, s Nagyjait, a setét
    Óság ködéből visszahozván
        Léteiket ragyogóbb egünkre?

Egy könyre-késztő nyájas öröm repes
Szívemben a szép hajdaniság eránt,
    Mely őseinknek szerte zörgő
        Fegyvereit lelapúlva nézte.

Tí Napkeletnek téres határai
Tanúk lehettek, mennyire vitte a
    Dölf Szittya Hősink harcra búzgó
        Lelkeiket, Ti tanúk lehettek.

Hát nemzetednek dísze, Orondates,
Nagy Dáriusnak számtalan emberit
    Miként tiportad porba ádáz
        Masszageták nyomodat követvén?

Miként fenyíté dárdavasad halált
Szóró hegyével büszke sorát ama
    Még győzhetetlen Támadónak.
        Zengjem-e, vagy Te nem ezt ohajtod?

Képzelj egy omló szírtdarabot magas
Bércről virító fákra rohannia
    S Gellérd sziklájit bús töréssel
        Jönni le a nyugovó födélre.

Így forga hajdan a nagy Atilla is,
Midőn veszéllyel hozta világverő
    Hadát az ellenség vidékit
        Dúlni, s adó fizetésre készté.

Még Róma gőgös népe is annyiszor
Győző hatalmát rettegi, s kérlelé,
    Hogy meg ne szegné a nyugalmat
        S ím nemesen könyörűlni kész volt.

Te jámbor Hős, oh Húnyady, a világ
Kínzó Töröknek mennyei ostora,
    A gyászos Honnért mint buzogtál,
        Mennyi dicső remeket mutattál,

Midőn az álnok Holdfele ránk borúlt,
S kétes veszéllyel támada meg, de ím
    Ezen felűl is rút irígység
        Vérbe kevert agyarát kitette.

Pest, 1818

(EKKOR MEGSZABADÚLSZ...)

Ekkor megszabadúlsz vétkedtől egyre tekíntve.
Hogy tudnillik hazug mondásod igazra cseréled.
Többek eránt pedig elvárhatd, mire érdemet adtál,
Majd a háromagyú Cerber fog néked örűlni,
Mint hazaárulót, háládant és henye csalfát
Torka süvöltéssel fog majd üdvezleni, s elnyel.

Pest, 1819

EPIGRAMMÁK

1

„Vad Magyarok vagytok” gyakran Boda erre fakadtál,
    Mért? „Magyarúl írtok s érzetek” ezt feleléd.
És Te Magyar vagy ugyan, de szelíd, magad adtad előmbe
    Képedet. Aki morog drága Hazánkra, szelíd.
Aki csak a számot szaporitja, henyélve dorombol,
    S a Földnek bármely ostoba terhe, szelíd.
Ritka, szelíd, ki az ép munkást gúnyolja közöttünk,
    Aki az égést is ködnek alajtja, szelíd.
Ez különös! - de Te önmagadat példára kitetted.
    Mert ezek Égre ható díszeid, úgy-e, szelíd?

2

Oh! Te szelíd Magyar e vadság közepette hogy élhetsz?
    Nem vad ez, amikor itt egy ravasz ennyire ment.

3

„Vad Magyarok vagytok” mondod Boda. Végre kivallád,
    Hogy Te Magyar vagy ugyan, s még heves, ámde szelíd.
Rajta tehát ha szelíd kívánnál lenni, Barátom
    Olcsároljad Hazád, így vezet erre Boda.

Pest, 1819

(HÁBOROG A TENGER...)

Háborog a tenger, nagy szél forgatja gödrében,
Szűnete nincs, mert ím nem szűnik üvölteni tágas
Torkából Fülesünk, Balogh, ordítása szelet fú,
S hálátlan tűzzel Magyarokra buzogja fekélyét.
Tí jeles árnyékok, védangyali drága Hazánknak,
Kik Honnunk ügyiért itthon tanakodva, vagy a harc

Dúlva nyögő mérgét szenvedve halálra bukátok,
Súgalljátok im e korcsnak szívébe figyelmét
Intésemnek, milyet előbb meghallani nem mert,
Hogy foganatja után szavaimnak Léthe tavánál
Szédelgő ítélete jobb rámára vonódjon.
Vagy Te, Atillának szolgája, ki hajdan az elmés
Rajnist a plundrák ellen bosszúra hevítéd,
Jőj és ostorodat magyarán suhogatva szemébe
Üss e vaknak, hogy a hályog lefeszűljön azonról,
És ha nem használ ez, piszkáld a nyéllel is őtet.
Jersze keressük fel tárgyunk fő titkait; - így szólsz:
„Most kezdtek magyarúl olvasni szegények? holottan
Már minden rendű, idegen nyelvekre szegődött?
Nincs Magyar, aki Hazánk nyelvét tudományra vezetné,
S nincs, amit magyar írásból ki lehetne tanúlni,
Hát minek olvassunk, minek a könyv, mely Magyarúl van?”
Hallatlan dolog ez! Te nyugatra tekíntesz, o álnok,
Amikoron Keleten boldog tűz osztja sugárit.
A tavasz elhervadt már és azt télre varázslád,
Roszra mutat szíved, s a jót is roszra itéli.
Már neked alkonyodik csakugyan, mert hogyha eszeddel
Bírnál, s a maszlag nem volna agyadba vegyítve,
Tám jobban szólnál, s nem alajtnád ködnek az égést.
Engednék, ha lehetne, de lásd hazugúl szólt nyelved azokról,
Akik most élnek s a múlt században valának.
Régi vitézínkről mondhattad volna, hogy ők még
Ami időn szűkűlt honnyokból Férfi Balamber
Nyomdokin e boldog térségre kerűltenek, ádáz
Dúlás közt nem forgatták a könyveket. Árpád
Vérengző lovagit sem vonzá a Tudományra
A dühös háborgás, buzgány volt, s életetoltó
Dárda kezökben, bogláros paripájik omoltak
Bátor gőggel az ellenség vad népire; oh de
Nem volt ilyen otromba egy is, hogy eladja Hazáját!
Hát még sincs könyvünk? - térj meg, nagy örömmel ajánlok,
Hogy még nem leltél eddig, nem volt ügyed arra,
Ezt mondom, s ez okért igazat nem szólhata nyelved.
De minek e szavaim - mondjunk mást. Égig emelted
A Német Hanzok, Tót Jankok könyveit: hinném
Szívesen, ámde Te azt mástól hallottad, utánna
Mondod s nem magadé, amit szólsz, mert ha Te józan
Könyveket olvasnál, tudnál érezni azokként,
Színt olyan nemesen szólnál. - De Te csak fecsegéssel
Töltöd idődet, azért nincs semmi haszonra ez élted.
Élni ledér hereként, számot szaporítani jöttél
E szép fényre? pirúlj buta tagja Hazánknak.
Végre imígy szóltál: ökör a Magyar, oh Te! - ne így szólj,
Mondd inkább: ökör a Balogh a Magyarok közt.

Pest, 1819

(ZSENGE MUNKÁDNAK...)

Zsenge munkádnak kibocsátatása
Ellened rontó zivatart hozott fel,
Melly ímént himzett tavaszod virányit
Téllel ijeszti.

Erre, ugy vélem, lelapult cudarként
Meg nem indúlsz, s nem fog enyészni elméd;
Sem valóságát egyebekhez önként
Szabva, bomolni.

A nemes szívű, valamint az ormos
Szírt, az ostromló habokat merészen
Nézi, s nem mindég hat el a szeleknek
Mérge fejébe.

Így jutott minden remek e világból
A dicsőségnek magasabb fokára,
Így jutottak volt az Egekbe Tyndár
Ikrei hajdan.

A jeles pályán haladásra gerjedt
Szorgalom kedves müve nyerje bérét
És dicső repkény koszorúzza minden
Hű fiak éltét.

Hála leng Músád ajakán, igéző
Kellemek tűnnek fel együtt szavaddal,
Teljesen jegyzéd becses érzetidnek
Lángjait azzal.

Hát tovább mit kér, mit ohajt döhöngve
Zóilus buzgó örömök között is?
Hagyd el: - ám vigyázz, s figyelemmel ébredj
Ünnepi fényre.

Pest, 1819

(NYÁJAS TEKÍNTETEDNEK...)

Nyájas tekíntetednek
Kis Leányka, hódolok.
S arcod gyönyörrel érett
Rózsájinak pirultát
Andalogva nézelem.
Ott függnek elmerűlve
Égő szemem figyelmi.
De, haj Te intesz, - megyek
Visszagerjedő heved
Csókjaimmal oltom el.

Pest, 1819

(MIKÉNT REBEGJEN...)

1

Miként rebegjen tiszteletet szavam
Dicső nevednek, mennyei férfiú?
Miként borúljon bő kegyedhez
Zsengedező erejű Caménám?

Még kétes elmém, - de hevesebb tüzem
Amelyet ébreszt... bennem örömre gyűlt,
Hálám özönnel nyújta kedves
Végre törő erejét vezérűl.

Bíztat reményem csalhatatlan szava,
S a tiszta érzés gyújta szövétneket,
Mélynek világánál csodállak
Tégedet égig ható becsedben.

Én csak csodálom nemzeti fényedet,
Nagy lelked elzárt titkaiból világ
Elébe tűnő érdemidnek
Béreivel jelesűlt személyed.

Nem képes ily kész hangokat ejteni
A gyenge lantos, - Moeoni kűrt szavát
Érdemli rényed, de buzoghat
Szíve szerint kiki bár erőtlen.

A már öröklő hír mire vár tovább?
Tettid kivágák oszlopodat, s örök
Címek ragyognak dűlhetetlen
Sarkolatin, s koszorúk virítnak

Fonnyadhatatlan szárakon a körűl.
Már elkerűlted gyászait a setét
Éjnek, mi kell több? a teleknek
Hervatagin kihatott nagy elméd,

Mellyel vezérléd szerzetedet, dicső!
Itt a tudós kar szét-nem oszolható
Hálája zeng, áldást kiált ott
Pórod az ép telekek kebléből.

Érzem művednek szép foganatjait,
Kedveltid által vettem azon szikrát,
Mely lelkesítő gerjedéssel
Tűnteti lételemet világra.

Miként lesz hálám, s szívem elég ezért?
Egy mély ohajtás annyi ezer között
Ható-e hozzád? amikor víg
Éljeneket dörög a sziklás hegy,

Oh ezt fogadd el, s amikoron közös
Haszonra gerjedt éltedet, egyszerűn
Ajánlom a bölcs Úr kezébe

2

Miként rebegjen tiszteletet szavam
Dicső nevednek mennyei férfiú?
Mint keljen által bő kegyedhez
Zsengedező erejű Caménám?

Kételkedőleg fontolom. A csekély
Erő hanyatlik egyre tekíntve, más
Részről reményem felsegíti,
Melyet igaz tüzem allapított.

Boldog vidéken lengeti képzetem
A tiszta érzés déli szövétneke,
Ennek világánál csodálom
Érdemidet, közösebb becseddel.

Én csak csodállak; zengeni nem merem
S méltán öröklő tetteidet, nehogy
Homályt borítson gyengeséggel
Tévelyedő szavam érdemidre.

Pest, 1819-1820

(S ÍM EGY LENGE ZEFÍR...)

S ím egy lenge Zefir, mely ezelőtt talán
Áldott rózsaliget fürtjein ömledő
Kincsemnek panaszos ajka körűl legelt,
Hozzám illatozó szárnyaival repűl,
Ismért hangzatokat hoz darabolva, - s már
Tündér rémzeteim szerte zavartanak.
Míg végtére lecsalt csíntalanúl oda
Hol zöld gallyakon ált a remegő világ
Súgarit, s kegyesem szívreható dalát
Mélyebben kivevém. Ti hüves árnyak itt,
S e szomszéd ligetek, bércek, orom, szikla
Immár távozom, oh tőletek, akiket
Andalgásim előbb öszve rebegtenek,
Elhagylak; s Te patak, csergedező patak
Oszlaszd könnyeimet gyors vizeid közé,
Melyekkel csak imént partodat áztatám,
Már a boldog öröm tőled is elragad.
Steigethinab vor ruhigem heine ihr selige Schatten

Pest, 1819

(MÁR A FÖLDÖVEZŐ TENGER...)

Már a földövező Tenger alá elmerűlt
Fébus, s visszaötlő lángja piritgatá
A kis fellegeket szép hanyatlása közt.

Mellyem fojtogaták bánatim árjai
És mint a rohanó szikla, reám borúlt
Bús emléke lerontó esetemnek; ah!
Hány ízben lenyomám könnyeimet, mikor
Mélyebb gondra hevűlt képzetim önteték;
Hányszor tűnt fel hiú képiben a remény
S ismét fentlebegő lepleit elvoná,
Küzdöttem bajimért a siralommal is.
Bújim terhe alól fel, felemelkedém,
Egy csillám akadott gyakran előmbe, mely
Ismét félre voná andalodó szemem.
Majd a csillagokon járva legelteté,
Majd Tybúr, s az örök Tempe virányain,
Mindenkor magamon, dolgaimon kivűl
A kedves csalatás bája körűl ölelt.
De oh karja közűl csakhamar a való
Kínzó vészeihez visszaidéze vala.
És mint a habozó tenger özön vize
A szél mérge miatt öszve verődve kűzd
S hullámló zajain torlatokat lövell,
Úgy elfogta remény, s félelem a hüves
Estnek szelleti közt lelkemet, - egy felől
Aggodás habokat kezde feszíteni,
Ama bízodalom hátra szegé viszont,
S jóltévő öliből csendesedést lehelt.
Igy küzdöttek együtt érzeteim, bajos
Kínnal rejtegetém szívem erős sebét.
S már a csendes határ éjjele ünnepelt,
A természet hüves leple alá hajólt,
Megszűnt zörgeni a dolgosok ép keze,
A zengő madarak harmatos ágakon
Édes csendbe borúlt álmot aludtanak.
A köd korma között égbe emelkedő
Bércnek fái alatt fekszenek a vadak
Itt e fákra füzött árnyak homályiban.
Bolygó csillagival tündökle a nagy Ég.
Csak ez, s a kifolyó csergeteg árja közt
Hempelygő kövecsek friss zuhanásai
Voltak tárgyaim, és durva tanúim is,
Míg én bús panaszokkal tele hangozám
Az erdőt, ligetet, s a hegyek oldalit.

Pest, 1819

(A FŐ BOLDOGSÁG...)

A fő boldogság, melyhez rövid életüdőnkben
Minden szorgalmink, s ügyeink közelíteni vágynak,
Nem csak az elrakatott kincsek tárháziban áll vagy
A fellegbe merűlt Paloták fény szobrai mellett,

Sem pedig a tele tölt csűrökben. Az állhatatlan sors
Mindent átölelő karjával határt szab ezeknek.
Kincsedet a bal idő ellenség által emészti
S büszke faladdal együtt kicsikarja dühödve kezedből.
Hasztalanúl vonatod száraz rögeidben ekédet,
Gyakran az alkalmatlan idő kifogyasztja vetésed,
Csűröd apad; szintúgy minden jószágod enyészhet.
Nem csak ezek tesznek boldoggá minket ez élet
Ösvényén egyedűl, sőt élni ezekben unalmas,
Hogy ha egyéb nincs, ami reánk kiderítse világát.
Ami ezeknek díszt, tartósabb kellemet adhat,
Lelkűnknek nyugvást, gyakran jó kedvet, eszünknek
Messze világító fáklyát nyújt, érzeteinket
A dúló álfény bájától védeni tudja,
Az nem földi! - Az Ég szentebb adománya Barátság,
Melynek igaz kötelét sem az inség durva csapása
Meg nem rontja, sem a vad idő, a többféle viszontság.
A Rutulok seregén túl volt már Nísus, azomban
A dühös ellenség mérgének halállal adózott
Euryalus, deli társa, ki őt nem győzte követni.
Hát, úgy mond, mi időn Te halál torkába hanyatlasz,
Éljek-e én? S keserű fájdalma kiűzi helyéből,
Visszarohan, dárdát perdít, s ismételi harcát
Ritka barátjáért, - éltét áldozza fel érte!
Ennyire ment, s mehetett mindíg a tiszta Barátság!
Mely a hű sziveket halhatlan tettre riasztja.
Általa a szomorúk bajokat könnyűlve felejtik,
S ritka remény árad kebeléből kétes ügyökre.
A kietlen bércek lesimúlva virítnak előtte
S minden boldogság örömét csak ez egybe találni.

Pest, 1819

EGY BOLDOGTALANNAK PANASZA

Ah hova, ah nagy Egek! hova tüntek el annyi szerencsés
Napjaim, hol kegyetek víg örömekre hozott?
Gyászba borúl éltem, fut tőlem előbbi szerencsém,
Mellyel egész Földet nyájasan áltölelém.
Már az idő, melyben vigassággal adóza szerelmem,
Megszűnt, s e zavarok közt lehanyatlik erőm.
A rohanó esetek tűndér képével enyelgő
Érzetek eltűntek hajdani kedvem alól.
Mindenem eldúlá az irígy sors kényi, ezentúl
Csak magam, elhagyatott! megkeserűlve nyögök.
Míg Lidikém ajkán, s kiderűlt szép arca vonásin
Függhettek lánggal gerjedező szemeim.
S egy szép pillantat szöke vissza szemembe szeméből,
Egy bizodalmat adó csók heve szálla reám.
Haj, mi igen boldog, mi szerencsés életet éltem!
Nem vala ily habozó, csendesen álla hajóm.

De hamar eltűntek nyúgalmam napjai, álfény
    Volt, mire bámultak megcsalatott szemeim.
Ím más boldog ölén enyeleg szép tárgya tüzemnek.
    Elfordúl, ha közel járva, feléje megyek,
S csendemet elzavaró báját elzárja szememtől,
    Ah mi kegyetlen szív, ah mi kegyetlen alak!
„Hát hova futsz tőlem, kegyesem, kiben éle reményem?”
    Hasztalanúl rebegek, megveti mindenemet.
Nincs hova fordúlnom, mikor a rév, melyre ügyeltem,
    Ellenem áll, s a víz mélyire visszataszít.
Futva remény nélkűl, tova hagyva előbbi tanyámat
    Kell csavarognom az éj kétes homályi között.
S tán soha fel se derűl a rég várt hajnali csillag,
    Melynek lángja után fényre derűlne napom.
Tengeren és ligeten, városban, puszta magányban
    Nem könnyűlve követ bánatom, űzve nyomoz.
A hanyatló nappal inségem nyögve beszélem,
    Szintúgy amikoron kis tüze kelve tenyész.
Jöszte felém, kedves! s ha segéded nyújtod, azonnal
    E sanyaru inség súlya alól kikelek.

Pest, 1819

(DÚLJA EL BOLDOG NAPOM...)

Dúlja el boldog napom a szerencse
S bús ködöt vonjon szomorú egemre,
Mindenemből bár kiraboljon a bal
        Végzet hatalma,

Engedek; s amit kezeimbe nyújta,
Csendesen nyujtom kebelébe vissza;
Nem szegem meg bús siralommal ömlő
        Tűnete reptét.

Ám azon lesz majd örökös nyugalmam,
Amin izzadtam lefolyó napimban,
Hogy közel járván az egek tüzéhez
        Lelkem is éljen.

A tökéletnek szövevényes útján
Álmadoz szívem megörűlt reménye,
Hol derűl a rény s tudomány világa
        Mennyei körben.

Erre nem dördűl az irígy negéd, dölyf.
Keble agg mérgét födöző alakban
Semmi színesség nyoma nem tünődik
        Semmi gonoszság.

Szűntelen békét visz előttem elmém,
Meg nem háborgat soha a keservek
Árja, s igy mindég egyezek magammal
        Csendem ölében.

Vígadok mértékletesen, s örűlök,
Ha pedig méltó okok érdekelnek
Elborúlt szívem bajait kinyögjem,
Gyászamat űlöm.

Pest, 1819

(EGYKORON EGY KAPITÁNY...)

Egykoron egy kapitány így szól az otromba inasnak:
Vesd a tűzbe hamar, Ormai, e levelet.
Ez megrezzenvén: engedd meg az édes anyámnak
Küldenem, édes uram, tűz ne eméssze, kegyezz.

Pest, 1819

(TISZTÚL KÖDÉBŐL...)

Tisztúl ködéből gyakran hanyatlani
Készűlt Hazánknak bús ége, elvonúl
A kormos éj vak sátorával
S hátra siet vadon udvarába.

Már nagy Királyink hajdani százakon
Kezdék Hazánkat fényre deríteni,
De, jaj! pirúló hajnalára
Visszaborúlt az irígy setétség.

A vad pogányok, a haza pártosi,
Szomszéd vidékek népei álnokúl
Ősinkre csapván vég veszéllyel
Rettegeték szomorú határit.

De mindenek közt Hősei szűntelen
Villongva védék, nyúgtalanúl ugyan,
De ám erősen mennydörögve
Álla, s merőn örök oszlopánál.

Most béke nyúgszik térein, a gonosz
Hadak kitűntek, öszve sereglenek
Magyar dalokkal Pindus ormán
A kiderűlt napokat köszöntő

Músák! - Imígy jut minden az ég alatt
A fő dicsőség polcira, emberi
Rendeltetésünk: sok veszélyből
Szállni utobb nyugovó határra.

Pest, 1819

(CSATTOG AZ ÖLDÖKLŐ VIADALBAN...)

Csattog az öldöklő viadalban szánni tudatlan
Fegyvere Honnunkat pusztítani jött sok ezernek,
Csattog, zúg, morog a harcok dühe kedves határin -,

A nyugvó hazafit fegyverre kiáltja Hazája,
Ébred ez, és szörnyű vasait derekára csatolván
A rezgő buzogányt iszonyú markába szorítja,
Párduca leng vállán, lobogója vitézi sisakján,
Gond lepi férfias arcát, hős láng üt ki szeméből,
Győzni vagy halni tudó bátorság sürgeti lelkét.
Ily népet mikoron látok, kiverődve valómból
Képzetem a csata térmezején mint villog előre,
Hogy közelit ellenségéhez, hogy rontja hatalmát
S villámmal rakodott felhőként, (mely ha magashoz
Érkezik, ontja tüzét, dűl, ront és döngeti ormát,)
Mint ví, mely szaporán; s készséggel ereszti ki vérét,
Kit mikor él vagy hal, a H a z a szent neve buzdít.

Pest, 1819

Töredékek
1816-1846

(ÁMDE HA KÍVÁNOD...)

Ámde ha kívánod, mi lehetne bajongva kesergő
S bántódott szívem rút fellege, tudni

(MOST EZER ÉS...)

Most ezer és hétszáz nyolcvan nyolcadik év ránk
Fordul és szomorú nyomait dühének

(BORZASZTÓ TÉLNEK...)

Borzasztó Télnek már majd közepét is elhagyván
Viszamegy esztendőnk s más jön helette viszont

(A FŐ BÖLCSESSÉG...)

A Fő Bölcsesség, amidőn alkotta világot,
Egyszersmind abba különös természetet öntött,
Amibe éltet adott amely természeti ösztön
Minden állatokat a magok neméről

(A FELHÁBORODOTT ELMÉT...)

A felháborodott elmét tehetetlensége követvén
Nem lehet használni, mintegy vesztére törekszőt

(KEDVES URAM BÁTYÁM...)

Kedves Uram Bátyám! szíves soraimra tekintsen,
Amelyek bátor tanulatlan kéz szüleményi,

Pest, 1816

EPISTOLA AD AMICUM

(LEVÉL A BARÁTHOZ)

Menny szerződ nélkűl levelem e Pesti vidékről
Drága barátimhoz s ezeket számlálni ne késsél:

(A levél latinul folytatódik)

Pest, 1816

(ZOLTÁNRÓL A FŐ HATALOM...)

Zoltánról a fő hatalom Toxusra leszállván,
A Tizedik század közepén Constantinapolyba
Napkeleti Császár seregét prédálva vezette.

Nem türi ezt Ősink vérengző szívek, azonnal
Elkészűlt bátor seregét Toxus kivezetvén
Ellene a Váron kívűl táborba kiszállott.
Ekkor egy oriás, s rettentő termetü ember
A Görögök közűl Magyarokhoz érkezik, híván
Kettőt közzülök különös viadalra, ha úgy mond,
Földre terítendnek ők engem, s győzve levernek,
Akkor adó fizetője leend Toxusnak a Császár.
Hogyha pedig részemre hajól a szerencse: (s ugy is lesz)
Akkor uralja Magyar bajnok Görögöknek hatalmát.
Szózatit igy ejtvén megtér a várba kevélyen,
Oh nem is irtozza rémítő termetedet meg
Egy Magyar is, kettőt hivtál viadalra bolondúl.
Egy is elég lészen és kisebb termetü, mint te.
Egy Magyar a viadal terhét vállalta magára.
Volt nevezetre Botond, bátor s deli termetü bajnok
Megbízott erejét, s éltét elszánva keményen
A Város kapujához elért. (Még a Görög akkor
A csata vérengző piacán nem volt jelen.) A vár
Réz kapuján gyaluval szörnyü nagy hézakot ejtett,
Amelyen kisded által bujhatna a várból.
A Görög is leszalad testében büszke reményét
Helheztetve, s midőn a Magyart meglátta, ezen szók
Zengtenek illetlen ajakin: hol késik a társad,
Nemde talán az uton elhalt félelmibe, vagy tám
Bokrok közt meghúzta magát, kikerülni kivánván
Éltét szörnyűleg végzendő karjaim? Ilyen
A vesztét érző léleknek csalfa reménnye!
Erre Botond ámbár felgyullada védeni hírét
Nemzetinek, röviden nyelvét ily szókra bocsájtja:
Még magam is elegendő gondot adok, te reménység
Vad fia! Nem felelek többekre, de megmutatom még,
Hogy Magyarokba, kiket szavaiddal földig alázál,
Nem olyan alacson s a veszélnek képzete mellett
Bokrokban remegő lélek lakik. Erre levetvén
Mindketten dárdájokat öszveszorítják
Izmos karjokkal derekok, kétféle reménnyel
Biztatván magokat kezdtek viadalra kikelni.
A Görögöt majd égig emelt nagy termetes teste
Csalfa reménységgel táplálta, Botondot
Csüggedhetetlen sziv

Pest, 1816

(VÁRJA HANYATLÁSÁT KIKI...)

Várja hanyatlását kiki: bármint féli elestét
Nagy birodalmának, s védelmezi nemzeti község:
Végre sok múló hatalom

Pest, 1817

(HALHATLAN ISTEN...)

Halhatlan Isten bölcs kezinek remek
Munkáji, akit föld ural, állatok
Szolgálnak

Pest, 1817

(ÉKES LEÁNYZÓ...)

Ékes Leányzó névnapi tiszteletedre jő,
Esméretlentől küldve e levél
    Esméretlen még a rokonid közűl

Pest, 1817

HÁLÁ-ADÁS

Háladatlan szivvel nem akarnék tőled elállni,
    Aki elődbe hozzád szinte esedezve jövök,
Mert aki jól
    Itt az üdő, mely

Pest, 1817

TITIRUS, MOPSUS

Már kezdé komor éjt felváltani a piros hajnal,
Titirus aklából amidön mezzőre bocsájtván
Júhait öszvekötött sípjával méne utánnok;
És csendes utján közel éré a kies erdőt,
S a hajnalnak kellemeit bámúlván csudálja,
S nem tartoztatván nyelvét ily szókra bocsájtja.
Isteni Bölcsesség! mint kezdjek szólni felőled,
Nagy bölcsességed jeleit mindenbe csodálnom
Kelletik, im milyen renddel mul az éji setétség
S a gyönyörű fénnyel jelenő szép hajnali csillag
Hogy ragyog, elhagyák nyugodalmokat immár
Mindenek ugy szólván, s készűlnek dolgokat űzni.
A madarak sürü ágak közt szökve fütyölnek,
S énekelésekkel gyönyörü hangokra fakadnak

Pest, 1817

(MINT VASAD...)

Mint vasad buzgó paripádat, úgy űz
Ösztönöd téged, hadi Hős! halálod
Sürgeted. Sírhoz törekedsz, hogy híred
        Éljen utánnad.

Ám lebegjen nagy neved a világon
Mind hegyen, völgyön szabadon repűljön,
Nem fog a Menny ily idegen szavakra
Visszafelelni.

És te, oh Fösvény! kifödözni vágyod
Amit a bércek kebelőkbe rejtnek,
Vész habok bosszút! Peru

Pest, 1818

(ÜDVÖZ LÉGY BÉKÉS LIGET...)

Üdvöz légy békés liget!
im itt az utolsó
Római, engedd őt

Pest, 1818

(FELÉD, BARÁTOM...)

Feléd, Barátom, ím feléd siet
Homályom alkonyában elmerűlt,
De nem hitetlen érzetem, neked
(Ha képes erre) ujra esküszik
Csekély sorával e levél hitet,
Érezze változatlanúl szived
E visszagerjedő hevet, noha
Reménytelen csapásival borúlt
Reánk az égi végzet és homályt.
Vetett körünkbe a serény idő.
Barátom, íme visszatér, sohajt
Feléd, ki tőle távolabb esél,
Az, aki egykoron vidáman élt
Tanúlt veled, s együtt hevűlt
Az ősi büszkeség dicső nyomán,
De most, ha kérded, elnyomatva küzd
Sulyos bajokkal, és midőn leszór
Sokat magáról, többeket talál!
Ez ám az élet! - ah de mennyire
Botlék hevemben, életünk mi más
Mint a negédek tárgya, és

Pest, 1818

(BORZADVA JÁRTAM...)

Borzadva jártam harmatos útamon
Az éj borongó kormaiban,
Világgal úszott a szelíd hold
A ragyogó sorokon keresztűl.

Pest, 1818

(A VÁNDOR ÉLET...)

A vándor élet szélveszes útjain
Bátran s dicsőn tett többszöri léptedet
Imádja most is nemzetednek
Hálaadó szava s a keresztény

Világ dicsőit, a vad agyú pogányt
Hogy hátra nyomtad, s Égre törő fejét
A porba döntéd Hőseiddel
Annyiszor

Pest, 1818

(TÉGEDET, AKI REÁNK...)

Tégedet, aki reánk öntesz s nyelvünkre világot,
Hálaadón tisztel, Te reád intézi

Pest, 1818

(HÁT ÉN VÉGRE NEKED...)

Hát én végre Neked mit nyujtsak vissza, Tanítóm,
Hogy meghálláljam teljesen, amit adál.
Tán aranyat nyujtsak? nincs ez megadatva kezemnek
S ha csakugyan bírnám, mennyire menne böcse?
India kincseivel ha nem tudna

Pest, 1818

(A MERÉSZ HALANDÓKAT...)

A merész halandókat
Gyakran segítik az Istenek!
Gyakran elámultan áll
Magas

Pest, 1818

(ŐSZRE HANYATLÓ NAPOKBAN...)

Őszre hanyatló napokban
Tisztelem Édes szülőm
Az évnek örömet nyujtó
Derűltét.

Őszre térnek napjaink már
Esővel áztat a menny

Pest, 1818

(KISDED BOKROKKAL...)

Kisded bokrokkal födözött bérceknek az alján
Szédelgett Dámon, nyáját hajtotta borongva.
A kikelet teljes díszében lenge körűle
S a szép hajnali fény kipirúlva tenyésze az égen.
Ő pedig egy rohanó csermely zuhogása mellett
Könybe merűlt szemeit dörgölve sohajtoza, s szűnet
Nélkűl látatlan Phillisnek nyögte szerelmét.
A szomszéd viszhang búsongva felelgete. Phillis
Hangzott a hegyeken. Phillis neve zúga az erdőn.
Végre gyötrelmét ily panaszokra szakadva beszélé:
Hervadoz a vetemény, avarokra leszárad az ékes
Kerti virág, levelek sárgúlva lehúlnak az ernyős
Gallyakról, a gallyt veszedelmes aszálya emészti.
Fájinkat tőből a lassú férgek emésztik.
Réteken és ligeten minden fű szára lecsügged
S a kikelet feselő díszét tél dönti le, gyászos
Órák, melyekben nincs kelleme semminek. Engem
Míg Phillis kedvelt, bájos pillantati csalták
Lángra vadúlt szívem, minden nyugalomra varázslott.
A Fellegbe ötlő bércek vadon ormai, zordon
Mély üregek, vadakat rejtő barlangok, előttem,
Mind nem rettentők, nem voltak csúf helyek, hogyha
Ő vala mellettem, maga a tél zsenge virány volt.
Oh hányszor látám a mély üregekben üvöltő
Medvét kölykeivel, mikoron Te utánad eredtem
Hányszor ama vén cser mellett lézzengeni vadkant,
Mely mi időn dörgött, kisded sípommal egy édes
Rémzet után Phillist zengettem, azomban
A hüvös árnyak alatt keresett szívedre találtam.
Most oh a Tavasz is fonnyadtnak látszik előttem
S annak kellemeit kiragadták tőlem egészen.
S tán hallád panaszom, de ügyed nincs arra kegyetlen!
A kedvesb, de nem hívebb Tytirus él most
Véled, örök gyásszal fogok erről szólani. - Fordúlj
Hozzám már kegyesen, neked a szép rétek öléből
Legvégső bizodalommal szedem e koszoróba
Felfűzött ibolyákat, öröm könny harmatoz égő
Két szemeimből,

Pest, 1819

(HOGY KOROSABB IDEJÉN...)

Hogy korosabb idején virítson

A csendes épség: Oh, Te csak azt tekíntsd,
S a bennem égő érzetek árjait,
Meglesz jutalmam, nagy nevedről
Fog jutalom, s öröm áradozni.

Pest, 1819

(TI FELSŐK NEM ÜGYELTEK-E...)

Ti Felsők nem ügyeltek-e hát ily képtelenekre?
Nem bosszúltok-e ily vétket? Föld terhe nem omlasz?
Nem dördűlsz, ó végzivatar, sok ezernyi nyilakkal
Mégsem szálltok alá, nagy Egek, bűnlepte fejére?
Máskép

Pest, 1819

(MINDEN SZÍV NÉLKŰL...)

Minden szív nélkül, látjátok-e Istenek annyi
Undokságba merűlt tetteknek szertelen árját?
Föld nem omolsz le? Világ nem dűlsz zavarokba? Ezer
Nyillal nem szálltok le, Egek, bűnlepte fejére?
A kormányra, sem a népeknek sajnos ügyére

Pest, 1819

(FORDÍTSD FELÉM, OH DELIA...)

Fordítsd felém, oh Delia, fényedet,
Egy boldogtalan kéri segéd kegyed.
Ritkítsd setétét a vak éjnek
Míg panaszos szavait kiöntöm.

Nincs nyugtom a Föld csalfa vidékein
És a kerítő tőrök alá bukom
Ha egy reménnyel

Pest, 1819

(DERÍTSD VEZÉRLŐ CSILLAGODAT...)

Derítsd vezérlő csillagodat felém
Kivánt segédet, Délie, nyujts, hegyed
Ösvényes utján rég bolyongva
Kűzködöm a tövisek szegével

S fel nem segíthet csüggedező erőm

Pest, 1819

(A SZOKOTT ÚTON REPESŐ...)

A szokott úton repeső örömnek
Visszafordúló jeleit nyomozva
Áldom e

Pest, 1819

EDYLLION

Téli hideg megszűnt, s mezeinken enyészeti szellő
Lengedez; a hírmondó fecske

Pest, 1819

IFJÚI ÁBRÁNDOZÁS

Hatalmas érzet, melyet az alkotó
Gondos kezéből vett

Pest, 1819

(VILLÁM FEGYVERREL...)

Villám fegyverrel keresett honjokba betérvén,
Nagy eleink sok századokat, majd mennykövező Mars
Vérengző s kétes mezején harcolva keményen
Töltenek el, s készek honügyért küszködni halállal
Majd békességben élvén közhasznokat üzvén

Pest, 1819(?)

REGE A HAJDANISÁGBÓL

Fájdalom gyötrelmi közt járt
    Dűlt Hazánknak halmain
A Király, hogy a Tatár had
    Dúlva hagyta mindenét.
Ily keserves állapotban
    Bús nyomok látásival
Fojtogatta érzeményit
    Minden hant, liget, vidék:
Gyász feküdt a tar mezőkön,
    Gyász, hegyek kőormain,
Néma gyötrelem borongott
    Mindenütt a várakon,
Melyeket dühös karokkal
    Nem rutolt meg a pogány.
Sírva nézte a kelő nap
    A temetlen testeket,
Sírva nyújtá már hanyatló
    Lángjait sok porba dűlt
Várhalomra, hol kegyetlen,
    Gyilkolók raboltanak.
Könnyeket hintett az éjnek
    Szép világú csillaga,
És remegve járt az erdők
    Gyilkkal undok fáji közt.

A vadak csak tántorogva
    Jártak a szirtes tetőn,
És kopár földek vidékin
    Étlen kölykeik körűl.
Vérrel habzó csermelyeknek
    Partjain rothadt, eves
Testek elterűlve nyúltak
    S döghalált leheltenek.
Kinos ínség lepte, zúzta
    Hunniát mindenfelől

Pest, 1819

EGY VÁRAS(I), ÉS PÁSZTORLEÁNY

VÁRASI

Dísze vidékednek, mért távozol annyira tőlem,
Mért riadoz nyájad remegő léptednek előtte?
Nem vagyok én sem az erdőknek fene farkasa, melynek
Orkörmét a nyögve futó juh nyája kerűlje,
Sem vad erőszakos a nyájnak jó pásztora ellen.
Állj meg; már minden kezd állni körűled: az erdő
A fészkekbe szorúlt madarakkal nyúgszik: az ékes
Rét, liget elhagyatott: barmok nem járnak ölében.

PÁSZTORLEÁNY

Alkonyodik: juhaim fáradtan akolba sietnek:
Pásztora nyájamnak magam is haza térek azonnal.
Otthon vár az Atyám, várnak fiatalka Öcséim,
S kisded markokkal, gyengén mosolyogva, rakottan
Hozzák el nem zárt kertünkből a piros almát,
Szép mogyorót s e kis nyáj adta turókat elömbe.
Mért kísérsz jövevény? mi javadra lehetne segédem?
Kell-e? talán szállást keresel nyugodalmat ohajtván?
Béfogad édes Atyám, (sőt itt kiki béfogad) osztán
Szolgálnak kedvedre, ha kell, fiatalka öcséim,
Kedves izű eledelt rakok én is örömmel elődbe.
Vagy tán tévelyedél, mikor e tájakra vetődél,
S útba kivánsz igazodni tovább földekre menendő?

VÁRASI

Ó, gyönyörű, te kivánságim fő tárgya, nem útra,
Nem messzebb földekre megyek: már vége utamnak.
Itten, ezen tájon fogok én nyugodalmasan élni,
Itt hol Atyám, nagy Atyám meghaltanak, halni, ha nincsen
Tiltva viszont megtérni szülő földemnek ölébe,
Melyből elragadott csábító szókkal egy álnok
S a kietlen váras zajos örvényébe merített.
Nem lehet ott az otromba falaknak gátjain által
Látni, miként kel az ormok alól, mint nyugszik el a nap
Szép fölségében, mint itt láthatni gyönyörrel.
Izzasztó heveit dél tájban szórja csak, és nincs

Mely hüvös árnyékot nyujtson, puha pázsitos erdő,
A suhogó lombok, patakok csörgése, vegyülten
A madarak csevegéseivel míly kedvesebb itten:
Ott háborgó zaj szegi a szép reggeli csendet
S ekkor kezdődvén a késő éjbe merűl el.
Nyájas lányka, nem útba kiván igazodni szerencsém,
Mely ide visszahozott, legyen itten vége utamnak.
Ó de tekints könyörűletesen kíndúlta szivemre.
Völgyeken, és hegyeken egyirányt szédelgve kereslek,
S ott, hol fürtjeivel födelet sző a hüvös erdő,
S ottan is, hol lassú csörgéssel ömöl le

Börzsöny, 1820

A SZITTYA GYERMEKEK

Serény futó gyermeke az ősz Gyulának
Emelj paizst balodra, és szorítsd
Markodba hős atyádnak csonka kardját.
Siess, siess, itt állok hadverő
Bátyámnak élevesztett fegyverével,
Víjunk meg e halomnak domborán.
Te légy Magyar, s keletről jőj előmbe,
Én majd nyugatról állok ellened.
Emeld, emeld hamar porlepte paizsodat,
S ha van szived, vágj karddal ellenem.
Tudom elszalasztlak régi rossz hazádba.

Ki birja paizsát s kardját hős atyámnak?
Hadd függjön ott szegén; le nem szedem.
De kérkedő emberke tudd: van ám
Irtózatos két öklöm s tíz vas ujjaim.
Ha nem vagy úgy mint én, Magyar,
És ellenem törsz, vár' rá, megtöröm
E puszta kézzel minden csontodat
S rozsdás vasaddal űzlek annyira,
Hogy ott sem állhatsz meg, hol a futó
Napfény lenyugtakor megáll.
Ne oly serényen! várj csak kis bohó!
Hadd vessem el e kardot, s paizsomat;
Mert fegyvertelen létedre nem
Támadhatok fegyverrel ellened.

Börzsöny, 1821

ÁRPÁD ZALÁN ELLEN

„Napjaid oly szomorúk, mint a felhőbe borult ég,
Fegyvereid közt is bánatnak eredve fogyasztod
Életedet, szép birtokodat, s így híred enyészik.
Meddig fogsz, o fejedelem, vesztegleni? meddig
Szenveded a raboló magyaroknak terjedezését.

Karjaid a harcban nem gyengék kardot emelni,
És suhogó nyilaid villámként messze röpülnek.
Mink sem forgatjuk gyáván vasainkat utánad.
Szólj bár, s eltisztúl tájunkról dölfe hadával
A jövevény Árpád: gerelyen fog vére pirulni.”
Egy bátor bolgár fellengős lelke hevében
A lobogó tűznél széles pajzsára terülve,
Fejdelméhez emígy szólott a Tételi síkon.
A búlepte Zalán, Alpár ura, gondba merülten
Hallá dombjáról; s haragos mozgásra hevültek
Tagjai, s dárdáját emelintve az égre sohajtott.
Lángra kapó mérgét nevelé a csalfa görögség,
Mely a bolgárokkal együtt jött víni segédűl.
Haj! s nem tudta, hogy őt a fényes támadat orán
Kelt zivatar zuhogandja körűl, és sírba taszítja
Hogy, mikor itten majd honnjától messzeszakadván
Vérében fetrengve terűl a Pannoni sikra,
Várt diadal zengése helyett küld vissza sohajtást.
Hah! de ki táboroz ott? villogva, csörögve vasában.
A Tisza mentében mely nép gyűl ellened Alpár?
Párduca vállairól, oldalról tegze simúl le,
Paizsa erős, s ez alatt döntő nagy melle erősebb.
Arca vidám, szeme tűz, zivatar szava, gyors keze villám,
Mely rezgő buzogányával vérontva csap, öl, dönt.

Börzsöny, 1822. január-március

(ÉLTETŐJE ÉLETEMNEK...)

Éltetője életemnek
Szép szerelmem elhúnyál,
Ah veled minden szerencsém

Börzsöny, 1822. január-március

(A SZABADSÁG BÜSZKE VÁRA...)

A szabadság büszke vára
    Elborúl a rab nyakára
        S dől, ha védőt nem talál
Fel Magyar fel a csatára
    Itt a gyávaság határa
        Itt az élet, és halál.
        Bátoré az élet
        Rab élet nem élet
Rajta Árpád párduc sarjazatja
    Pusztítsunk

1829

AZ ELSZÁNT

Az élet másnak munka s hívatal.
Nekem mulatság. Úgy tekintem azt,
Mint kártyajátszást vagy vadászatot,
Hol ember a vad, és sors a vadász.
Mulat egy időre, de abbanhagyhatom,
Mihelyt úgy tetszik, senki azért
Ne játszék gyermekűl velem,
Én halni is tudok, ki halni tud,
Az ölni sem fél

1836

(MIDŐN A NAP...)

Midőn a nap nyugodni tér,
S az esthajnal leszáll,
A csillag és a denevér
Fölkelnek bájinál;
A csillag felderíteni
Jő csendes életét,
A denevér kisérteni
Repűl suhogva szét.

1840. augusztus 31. (?)

(MÚLT, MELY NEM VÁLTOZOL...)

Múlt, mely nem változol
S úgy állsz, mint valaha,
Voltál bár kedvező,
Voltál bár mostoha,
Térithetetlenűl
Örökre oda vagy

1842

(SZÖG KATÓ...)

Szög Kató
Szeme kék,
Keble hó,
Szíve jég.

Ki látott valaha
Ily fiatal telet?
Havat hullámozva
S kemény forró jeget?
Oh volnék bár tavasz

1842

(HÁNYSZOR HALLÓK...)

Hányszor hallók: életet, vért
Megtámadt hazánkért!
S ősink néha meg is adták
Dúsan e nehéz bért.

Fennmaradt a szenvedő hon
Megrongálva vésztől,
Kór, szegény, bús és pirongó
Önnön szégyenétől.

1844 végén

(HA GONDOLOK REÁD...)

Ha gondolok reád, én
Nemzetem,
Hogy egykor sírba szállok
Magamtól kétségb’esve
Kérdezem, mit tettél.

1846

Nagyobb epikai művek

A HŰSÉG DIADALMA

Költemény a Villi rege szerént a török háborúk üdejéből

Első ének

Csendesen, és egyedűl áll a zengő liget alján
Dombynak, a híres hősnek hajléka. Egyetlen
Lánya, ki fennmaradott, a szép Jola rejtezik itt most
Volt dajkájával. Gárdon jár néha, midőn a
Rettegető harcok nem híják küzdeni, hozzá.
Mostan is a szomorú termekből félve kiszökvén
Rá vár a szép lány, és csendes halmai térén
Tévedez. Indúl, és léptét elakasztja koronként;
Mert se megállva, se menve helyét nem tudja találni.
Hallgat, haj! de gyanús zaj kezd emelődni szivéből:
Sejtő keblének dobogása elűzi nyugalmát.
Menne; de a szerelem kíséri, ha utnak eredvén
Hagyja helyét, szerelem tüzesíti, ha vesztegel: égnek
Arcai, s majd panaszos hanggá nevelődik az érzés.
Nyomd el az érzelmet csillagszemü árva leányka,
Nézzed, amott közelít a völgynek délszaki táján
Bajnokod, a raboló népnek csattogva verője.
A fiatal napként jő hozzád fényben, erőben.
Néz a lány, meglátja hivét, s örvendeni készűl,
Néz jobban, s meglátja nehéz kelevéze acélját
Égre kelő gőgben villámlani pajzsa rezével;
A csengő kardot, s lobogóval büszke sisakját.
Látja s szelíd örömét bú kezdi borítani: képén
A gyönyörű rózsák halovány színekben enyésznek.
Menjen-e? kétségek tiltják megiramlani lábát.
Álljon-e? a kitörő vágyás nem hagyja nyugonni.
Megy mégis remegő lépéssel Gárdon elejbe.
Érkezik a hős is csillogva, zörögve vasában.
Harc, szerelem forrnak keblében, s lángra lobogván
Őt villám sebesen hajtják ösvénye simáján.
Már itt van, s döngő paizsát a fűre bocsátván
S mellétűzvén a kelevézt, ölelésre sietnek
Karjai, s ajkáról „Jola" hangzik lágyan ömölve;
Az pedig aggodalom hangján így zengi keservét;
„O bajnok, a szerelmesnek miért
Kellett ma ily sokáig várnia?
Miért van, hogy e gyilkos nehéz vasat
Villogni látom, o Gárdon, miért
A kardot, a gerelyt, és döngő paizsodat?"
Szólna tovább; de hevült ajakát a bajnok ajakkal
Nyomván csókjai közt némuló csendre pirítja,
S a most is remegőt gyengéden kebelére simítván,
Lelke nehéz gondját ily sajnos szókra fakasztja:
„Nagy baj marasztott, nagy baj vár reánk,
Csillagszemű leánya Dombynak.

Vér festi a zajos Dunát; magyar
Vér omlik a mezőnek sikjain.
Ah a pogány had mindent eltipor.
Nem volt, ki védje a szegény hazát,
Nem volt, ki visszaverje dölfösen
Dölfös keletnek ocsmány fattyait.
Dúl mindenütt az undok szörnyeteg,
Pusztít, öl, éget, népeket rabol,
És a barommal hajtja Nándorig.
Emlőiről a csüggedő anyának
A kisdedet letépi vad keze,
Hah, s hölgyeinkből rút fertő leszen!
Nem, így tovább nem dulja honnomat.
Irtóztató boszúval várja már
E vérszopókat a magyar sereg.
Elhagylak én is egy kissé Jola.
O lányka, fájdalommal hagylak el;
De új örömmel térek majd öledbe
A csendesült hazának völgyiből."
Igy Gárdon; de Jolát félelmes gondok epesztik.
A lefutó könnyet meg nem tarthatja, s szivének
Mélyéből szakadozva kitör a gyenge sohajtás.
Bús zokogási után végtére im e szavat ejti:
„Jaj! látom, így is, úgy is vesztek én.
Ha itt maradsz, ha mégy, elvesztelek:
Ah a pogány had mindenütt elér.
Nagy száma megdönt ott, ha szembeszállsz,
Eldúl ölemből itt is; menj tehát
O bajnok, a dicsőség utjain.
Legyen csapásod a halálmezőn,
Mint a sebes villámé, rettenet
S ezer veszély népünk rablóinak.
De vidd magaddal bús Jolád szivét;
Az árva lány eseng, o Gárdon, itt
E gyenge mell, nézd oly könnyen nyilik,
Vidd véremet gőzölgő kardodon,
Rémítve vidd az ádázok közé
És csepjeit pogány vér tengerével
Enyhítsd keserved szüntetésire,
Hogy majd ha rettentő boszúd után
A durva nép lerontott tégedet,
Itt förtelem ne érjen engemet.
O mert ki lesz, ha itthagysz, gyámolom?
E puszta földön mely táj rejthet el,
És rab legyen Gárdonnak kedvese?"
Ekkép szóltában nem mosták könnyei arcát:
A hideg elszánás minden félelmit elölte,
S most, mint a szomorú sírdomb, úgy álla, nyugodtan.
De hősét szilaj érzelmek tüzesítik; erében
Harcra, boszúra buzog minden csep vére, s Joláját

Sajnálván, biztos gőggel harsogva beszél most,
Hogy bátorságot, s bizodalmat hagyna szivének.
„Nem, nem leszen rab Gárdon kedvese.
Ég, föld tanúim! rab te nem leszesz.
Előbb homályba dől a hold fele,
Társát harapva porba száll előbb,
S sírt rág magának a veszett pogány,
Mint rab legyen Gárdonnak kedvese.”
És most rettentő karjával emelgeti pajzsát,
S a kelevézt, s rándultában cseng a ragyogó kard.
Nem szünik ő a gyenge leányt biztatni azonban.
„O tűzszemű leánya Dombynak,
Szüntesd meg a gyötrő kétségeket.
Eljő megént, hidd, a te Gárdonod,
Fény, és dicsőség lesznek társai,
Ha majd ölébe int téged megént.
Vágtunkra megcsonkúl a vad sereg,
És mély sebekkel tántorog haza,
Hogy martalékot ördögként leső
Fajának elhullott bajtársiról
Irtózva hallandó bús hirt vigyen.
Ezernyi hős kar vág most ellene
A csordanépnek. Elpusztúlt javok,
Bús hölgyeik, s a drága kisdedek
Lévén eszökben, úgy bolyonganak,
Mint a hegyekre zúgó fellegek,
Melyekben a villám lobog, s dörög.
Ezek között fog Gárdon küzdeni
A szép hazáért, s éretted Jolám;
Ezekkel önt a holdra bús homályt,
Mihelyt viadalra csendűl a paizs,
És a halálnak kürte megrivad...
Nyugatra néz majd a pogány anya,
Megáll az agg Dunának szélein,
Hogy lássa jőni távozott fiát,
S meglátja a fejetlen gyermeket,
Véres habokban uszni csendesen,
S rémülve néz föl tájaink felé,
Kisírt szemekkel bujdosik saját
Földén, halál kísérvén lépteit...
Bizzál leány, bizzál: megtérek én.”
Szól, s rivadoz már a tábornak kürte keletről,
S rézfényes paizsok rettentő dombora csendűl;
Andor is, a hősnek bátor szivü régi lovásza
Hozza sebességgel kontytipró Csillagot. Ekkor
Ámbátor bizodalmat adott Gárdon szava néki,
A lány megdöbbent mégis, szomorodva tekintvén
Bogláros szerszámi között a büszke futóra.
A harcot kereső pedig elválásra sietvén,
Végső csókjai közt forrón megölelte Joláját

A lobbant szerelemnek erős, és tiszta hevével.
És indultában legutolsó szózata ez volt:
„Jolám, édes Jolám, Isten veled!”
Melyre az aggódó lánynak nem volt szava mindjárt.
A szakadó szívből szomorú hang jött ki törötten.
Álmából mégis fölijedvén végre, midőn már
Délcegen ült Gárdon nyeregében, imígy nyöge hozzá:
„Isten veled Gárdon, ah Isten veled!”
S még egyszer nyulván hószín karjával utána,
Mintha szivét, lelkét elvinné bajnoka: teste
Bálványként állott szeretett tárgyára meredten.
Vérzett keble az elsietőnek is, ennyi nyomorban
Hagyván a kedvest; de parancsol az ölni hivó kürt.
Megy: dobogó szívét paizsának alája takarja.
Az vérzik mégis, s haj! fog még vérzeni jobban.
Csillag, urát hátán érezvén, pajkosan ugrál:
Megrendűl a föld rohanó lábának alatta,
Mint mikor a terhes mennykő ráhullik egünkből.
Gárdon, hogy hamarább jusson bajtársaihoz, egyre
Sarkantyuzza lovát, s most mint a fergeteg úgy megy,
A levegőt gyors mentében csattogva hasítván.
Elmaradoz szaporán fa, bokor csemetével utána,
S rettenetes fölségében már eltünik a hős.
Hát a tűzszemü lányt mely gyötrő gondok epesztik?
Szíve nehéz sebeit megbirja-e asszonyi keble?
Néz ő Gárdon után, s szomorú sejtései szünvén,
Látja az elsiető daliát rémséges erőben,
Mely diadalra reményt adván enyhíti keservét.
Látja, miként rohan a völgyön, hogy vágtat előre,
Mint a veszedelem zivatarnak szárnyain állva,
Mely vad bércekről sima térnek ereszti haragját.
S most nekibátorodottan imígy kezd szólni magában:
„Vezessen a szerelmek angyala,
O bajnok, a halál csatáiban.
Vágtodra dőljön porba napkelet:
S szélledjen el hazámnak tériről;
S te térj megént ölembe, Gárdonom,
A csendesült hazának völgyiből.”
Monda, s reá mosolyog kiderült arcával az ég is,
Amint bizva nyiló szemeit magasabbra emelvén
Esdekel a szép lány, s nyugtot vesz az élet urától.
Igy siet a lemenő napként búcsúi keservben
Csendesen háza felé hű dajkájának ölébe.
Ám csak légy te nyugodt: megtér diadalmas erővel
Bajnokod, a raboló népnek csattogva verője;
Megtér ő; de te hol leszesz? Ah, magzatja vitézlő
Dombynak, a nagy üdőt át nem láthatja halandó.
Hordja kevély fiait földünk, e hű anya, hátán,
S hullanak ők, mikoron megrendűl néha dühében.
Oh s hány ártalmat rejt tágas gyomra, s ki tudja,

Rejti-e még, vagy már szabados rontásnak ereszti.
Sokszor csak lappang a sátán szülte gonoszság,
Haj! de kitör hamar, és nyomorú sírt ás az örömnek.

Második ének

Gárdon előszáguld a hosszú völgyi homályból,
S vért kereső szeminek most egy domb sikja nyilik meg.
Vége az égbe merűl, közepén nincs semmi is élő,
Nincs fa, hogy a pihenőt hüvös árnyékába fogadja,
Nincs barlang, s füveit földig perzselte verőfény.
Pusztán, és szigorún áll a harcdulta terűlet,
Hajdan szép vetemény, most táplálója vadaknak.
A dögevő madarak seregenként szállanak erre,
Csonttal tengődő rókák, éh farkasok, és az
Éji sötétségben tévelygő sanda bagoly nép.
Néz a hős. Bajtársai már eltüntek előle.
Hogy késett, szégyenli nagyon, s fájlalja kivált, hogy
Izmos karja alatt nem dől meg Ázsia népe.
Melle dagad, tüzes arca pirúl, láng üt ki szeméből:
Zúg, csikorog, s paizsán iszonyút zördítve hevében,
Mint a bűnre boszús Isten nyila, elrohan utján.
Vágtat ugyan nehezen, de közel hozzája lovásza,
S mint másod zivatar, lassúbb zajgással iramlik.
Már a déli nap is kezd hajlani: távol azonban
Nagy por emelkedik, a csatatért környékzi setéten.
Mint mikor éjszakról, délről tolakodva rohannak
A ködök, és bús felhővé szaporodnak az égen,
S már nem látni napot: megnémúl a zaj alatta;
De fenn összecsap a zivatar, zúg, és dörög egyre.
A szakadó felhőt gyors villám tépi, zavarja.
Úgy a porban döng, csattog, ropog a nagy erőszak
S néha kivillámlik szélről a kardok acéla.
Félretekint mostan, s ekkép szól a szemes Andor:
„Uram, vigyázzunk, por kereng amott.
Tán szemre vett a küzködő pogány.”
S a forgó szélként közelít már porba merülve
Négy török, és a többi közül egy bátran előáll,
Megszegi a porkört, gerelyét Gárdonra hagyítván.
Döng ennél a pajzs; de lekoccan róla rezegve
A hitvány lövedék, s most ő is emelgeti karját
S már súlyos kelevéze hegyén kifeszíti helyéből
A dühödő kontyost. Fetreng az, nyög, jajog, ordít.
Rátapod a pajkos Csillag, s gőzölgve kiomló
Vérével keserű lelkét a porba tiporja.
Annál ádázabb a többi: dagályos erővel
Szúr és sujt, hogy az elhunytért hamar állja boszúját.
A nyilak, és kopiák vetekedve suhognak, utánok
Cseng a kard, és dulni siet három kar egy ellen.
Ekkor urához tér hű Andor, s megszegi harcát.

Egy zordon törököt pofon érint kardja hegyével,
Ezt, mikor ellene jő, engedvén félre csavarja,
Hogy vad társaival több kárt ne tehessen urában.
A kettő nem csökken ezáltal. Tépne, harapna
Mérgében; de sebet vesz csak, soha vissza nem adhat.
Gárdon sujt, és ront; minden vágása sebet váj.
A kontyos vigyorog; de legördűl most feje, s undok
Káromló ajakán elhalnak az átoki hangok.
A végső, ki boszús szemmel láthatta elestét
Társainak, most, hogy maga volt, elnyomta boszúját,
S mert maga nem bízott, mentségét bizta lovára.
Ámde alig fordúl, a győzőt érzi nyomában,
Érzi hideg kardját oldalt kebelébe merülni:
Jobbja lehullik most, s a rongyos törzsök utána.
Andor is elvégzé jól vagdalkozva vitáját.
S most nyargaltában e szókat hallja urától:
„Itt végezénk, de ott, hah, ott az éj,
Az életoltó rettentő vad éj.
A zajra visszazúg ég, és pokol.
Porfellegekben tévelyg a halál,
És vér patakban omlik a mezőn,
S még kétes a harc... Árpád nemzete,
Elszunnyadott-e benned a boszú,
Vagy hasztalan hullottak a tömött
Rabló csoportra bús villámaid?
Hah napkelet! mi szörnyűk népeid:
Pusztán hagyák honn a nagy téreket,
Hogy itt özönnel nyomják a Magyart.
De vesszenek! pokolra vesszenek.
Uj népeket látok tolongani:
Tengerbirók! irtózatos leend
Hullámitoknak a szabad Duna.
Utánam Andor, még jókor megyünk.”
Jókor ugyan; mert még nem hajlik az ütközet: állnak
Mint a nagy partok gátjától közbeszorított
Tenger, mely majd égre dagad, majd poklig alászáll.
Állnak: erő, szégyen nem hagyja futni az élőt.
Hősi tehetséggel zabolátlan zordon özön küzd:
Majd minden Magyarért tíz kontyos dől le porába,
S minden eső törököt tíz s még több vált föl azonnal.
Mégis mit tennél zabolátlan, zordon özön te?
Lelketlen sokaság mit tennél gyáva kezeddel
Bús haragos Magyarink sorbontó kardja ellen?
A magyar, ahány, annyi vitéz. Szabadon dobog a szív
Paizsa alatt, s jól tudja miért ví, tudja miért hal.
A török ellenben jött, mert hajtotta Agája,
Hajták a Bégek, s akará a vad Basa: jöttek;
Mert kellett. Iszonyú uraik dörgése riasztá
Őket harcra. Szaladnának; de parancsol az önkény,
S a szaladó katonát szörnyű romlással ijeszti.

Így áll a sokaság, s dől, mint a rét füve, melyet
Görbe kaszájával metsz a tér puszta lakója.
De ti Agák, Bégek, mely hegy szült títeket? Emlőt
Mely tigris nyujtott haragos szátokba? Kemények
S durvábbak, mint tengernek szirtjei, álltok,
S a döntő Magyar is megakad, ha belétek ütődik.
Itt küzd, vérengző karral megölelve Tinódit
Mustafa, s a jeles őszt már majd elnyomja temérdek
Testével; de kifejtődik most kardot emelvén
Gyors öregünk, s vassal csapkodja az ellene omlót.
Fegyvert néz amaz is; mert kardja kiromla kezéből;
És most karja közűl kicsuszott a nagyra törő hős,
Fölragad egy tompult kelevézt; két kézzel üt, és sujt.
Megdől a nagy sulynak alatta Tinódi; de csengő
Tarka sisakjában nincsen sérelme fejének.
Mustafa sujt ismét, s a vastag bükfa kitörvén
Markából, fegyver nélkűl áll második izben.
Nem késik szégyen, s méreg gyujtotta hevében
Ősz daliánk. Mint a lenyomott hab, emelkedik ujra,
S ámbár nem marad el dühös ellensége, ugyancsak
Talpra kel ő mégis, s végigveri Mustafa keblét:
Ingadoz, azt hinnéd, ilyen vágásra az ember.
Ez meg sem rendűl; de sebét érezve szivében,
Dúl, fúl és ordít, s körmit ragadásra mereszti.
Most szabadon döfi már mellét a gyorskezü bajnok,
Melyre amaz nem győzi tovább fenntartani testét:
Torka hörög; rút vérrel elegy lélekzete fullad.
Lábai reszketnek szörnyű terhöknek alatta.
Dől, mint a szakadó hegynek sziklája, robogva
még jobbját nyujtván elhuzza magával az élőt.
Igy fetreng vérben, porban. Győzője fölötte
Váltig erőlködik, és kardját torkába meríti.
Elhal az ádáz Bég, s a győző talpra siet már.
Ekkor nyargal elő a gyors Jancsár Aga, Arszlán,
Látja az elhullót fetrengeni vére tavában,
Látja emelt fővel bátrabban kelni Tinódit,
S gyáva boszú támad lelkében az ősz magyar ellen.
Az még föl sem kelt, ez már átdöfte vasával.
Mintha bizony más ezt nem tudná tenni kivűled
Arszlán, messze zajos tengernek vad fia, aki
A rohanó szeleket szilajabb rohanással előzöd
És kitörő fényként szoktál a közre bevágni,
Most fene mérgedben hitvány vágással elégszel?
Méltó volt, hogy szembekerülj vele, s mérjed erődet,
S durva, te hátulról alacsony diadalra törekvél.
Elhullt a nagy öreg szomorú népének előtte.
Hah de ki irja le most harcát a büszke magyarnak
S elbúsult iszonyú képét a vészes üdőben?
Mintha világ fordúláskor csikorogva, dörögve
Látnál csillagokat földünkre szakadni az égből,

Úgy villog s vág fegyvere. Száz környékzi Tinódit,
Száz környékzi az álnok Agát, s romlással ijeszti.
Az noha fél, mégsem láttat félelmet előttök.
    Népei, és kiket a megholt Bég karja vezérlett,
Mint a nyáj, melynek távol van pásztora, futnak,
A számos falkát egynéhány bús magyar űzi.
Néz Arszlán, s iszonyú szikrát hány mérge szeméből.
Arra ereszti lovát, gyilkos keze arra törekszik.
Visz sok ütést, sokat ád; de sebes rohanása kimenti.
Népeihez vágtat; utját az ijedtnek elállja;
Káromol, és biztat; rémít, és ösztönöz: ekkép
A szaladók megfordulnak, s heves uj csata támad.
Így ered a hullám széltől hajtatva futásnak;
Ámde megállapodik, ha az agg szirt megtöri árját,
És ahonnan jött, oda hempelyg vissza zajogva.
    Balról vad Ferhát száguldoz lomha tevéjén.
Félemlő hadait még csak maga hajtja előre.
Hősnek nem vélnéd; mert inkább terme latornak.
Rettenetes nagy test, orjások nemzete: borzas
Rőt haja, mint a tüskebokor szétszórva verődik
Izmos vállaihoz: ajakáról ritka szakál lóg:
Vérrel szikrázik rémítő két szeme fénye.
Nem tömi markát kard: otromba dorongot emelget,
Melyen markolatig vér gőzölg mocskos özönnel.
Ettől kapta sebét a bátor Falvi fiastól,
Itt a győzni szokott Fegyverneki élete elhunyt.
Ez sujtá le Bakót, s Kutasit megnyomta lovával,
Téged sem mentett, haragos Boda, a gyakorolt kéz,
Sem száz sebhelyeid, melyekhez győzve jutottál.
A teve embereken tipródik lomha nyomokkal.
Nem nézhetve tovább romlását a magyar, indúl
S a barmot jobbról, balról szurdalja keményen.
Az bőg, és rogy; urát kínjában földre teríti.
Ferhát nem csökken, valamint völgyekbe menőnek
Bokrosodó lombbal föltünnek az erdei nagy fák,
Úgy üti föl porlepte fejét, s botjával utat tör.
Igy dulván mindent leterít. Csattognak előtte,
És csattognak utána vitézink kardjai: büszkén,
Gőgös, emelt fővel rohan ő, és semmire sem hajt.
Példáján indúl, s ellentáll népe merészen.
Változik a csatazaj: ki előbb futtában ijedve,
Hátán vitt vágást, most homlokot ád az ütőnek,
S vagdalkozva tolong... De mi zörren az éjszaki részen?
A nyugvásnak eredt nap tér-e ki pályahelyéből,
Vagy villámait a haragos menny fellege ontja?
Hah mint döng, ropog ott, mint villog, s mennydörög egyre.
A harc bús fia dől, százanként dőlnek utána
Társai, és remegő lábbal hátrálnak az élők.
Út nyilik: a jancsár két félről hullva, rakásra
Hal, s dult testével feleit jajdulva takarja.

Nem villám sujt ott, nem nap tér vissza helyéből,
Nemzetem ifjai ők: maradékid, párducos Árpád,
S hőseidé, kik támadaton diadalra születtek.
A jancsár csapat állt éjszakának küzdve tömötten,
S ellene már lassú bajt vítt a számafogyott nép,
Kit vezetőjétől Arszlán megfoszta orozva,
S ím rézpajzsaikat vervén rémítve lecsapnak
A heverő dombról Pannon tüzes ifjai. Égszín
Zászlójok lapján felhőből látszik eredni
A sas, mely szárnyát terjesztvén, körme meresztve
Villámos szájjal rémes fölségben omol le.
Szél volt, mely a sas gőgjét kapkodva emelvén,
A remegő félhold beesett képére dagasztá...
A fiatal dandár ily jellel kezdi vitáját,
És noha számos nép tengerként ellene zúdúl,
Nem csökkennek ezek, s útat vág kardjaik éle.
Innen Erős, és onnan Abár csattogva rohanván
A sűrű rendet három külön ágra szakasztják.
Nyomban száguldoz Rontó, Bús, Éneki, Zoltán
S két szálas testvér, serdűlő ikrei Gábnak.
Gárdon vágtat most haragos dultában előre,
Karja serény tettel pótolja ki elmaradását.
Csengő fegyvereit máris vér festi; taszít, dönt,
És a közbeszorult népet megtolja vasával.
Nékirohan Mehemet, falak ostromlója, dühödten:
Ámde alig rándúl, dárdáját gőggel emelvén,
Gárdontól jobbik karján mély vágatot érez,
Melyre az elhajlik; majd mellét furja meg a vas,
S jajdúló ajakán fájdalmas lelke kireppen.
Nékirohan Zalih is; de alig vág pajzsa rezére,
Homloka szétrepedez Gárdon karjának alatta.
Igy vész el Kursid, s fia, Záid, s a szeles Achmet,
Kit Gárdon, mikor ez balról közelebbre vonulván
Karját megsérté, paizsával vert le lováról.
Ekkép nyomja meg a vad özönt, mely hullani látván
Legbátrabbjait is, valamint sziklához ütődött
Hullám, visszaremeg, s egymást a földre sodorja.
A szilaj ifjútól még sincs békével: öl, űz ez;
Rettenetes képén a rontás bús tüze lángol,
Karja halált csattant, rohanását rémek előzik.
Nyomban jő vele Komp, s Ámek fia, Zombor, Emőke,
A borzas Nándor, s Nyilak első bajnoka, Csáti,
S még más száz ifjú mind bátor, s válogatott nép;
Mert a dandárból legtöbben eredtek utána.
Ő ezeket buzdítgatván, hogy közbeszorított
Honnosihoz nyujthassa kezét, a tömve iramló
Eljajdult Törököt mérgében szörnyen emészti,
Mely, vasa élétől, két részen dőlve halomra,
A lefolyó vérnek partként gátolja futását.
Nyughatik ily szörnyű esetére vitézinek Arszlán?

Ez mihelyest népét megfordíthatta, Tinódin
Mustafa vesztéért végképen akarta boszúját
Tölteni; de közben tarták hű bajnoki a hőst.
Hasztalanúl vágott Arszlán tízszerte közikbe,
Tízszer visszaverék, s paizsokkal födve szünetlen
A bágyadt öreget mentették minden ütéstől.
Arszlán ezen csapatot környékezi teljes erővel.
Ostroma majd jobbról, majd balról sürgeti őket.
S villámként majd itt, majd ott cseng kardja fejökre.
Futnak ezenközben réműlt jancsárai vissza.
Halvány arcaikon szomorú hír, s félelem árad.
Jő legelőbb is Abár pusztító karral utánok,
A leterültek vérében gázolva lovával:
Pajzsa törött immár, repedés is tárja sisakját;
De mellében erősen ver bátor szive, s ádáz
Vad heve nem hűl a megnyilt mentő vas alatt is;
Mert mindent elszór villongó karja, s halált vág
A vele küzdőkön, kik megfordulni merészek
Néha, s reá csapván haladását gátlani törnek.
Arszlán, vágyainak tárgyát már szinte elérvén,
A szomorú zajból népének sejti veszélyét.
Most hát arra nyomúl. Gyors szürke lovának alatta
Nyögnek az elhullott szaladók. Ezt látva, miként a
Kölykeveszett tigris, vért óhajt ontani vérért.
Fogcsikorítva kiáltja Abárt, s kétszerte serényebb
Dúlással szór el mindent, hogy elejbe kerüljön.
Messze kerengett már a győző bajnoki ifjú.
Ösvényén inség, haldoklás nyögtek utána.
Most, hogy bátrabbat látott küzdésre rohanni,
A félénk sereget hagyván, csak az ellen ügyekszik,
S jobb viadalra siet sarkantyút adva lovának.
Érkezik, és sujtó karját már érezi Arszlán.
Mint a fénysugarak csillognak kardjaik, és a
Mérges ütések alatt sisak, és pajzs csöngve bomolván
Bús pillangókkal töltik helyit a viadalnak.
Szégyenl késni Abár. Karját fölrántja, s előbbre
Ugratván tösténT, Arszlán tetemére halált mér,
Már száll a nagy ütés iszonyú suhogással, azonban
Hátraszökik szaporán ravasz ellensége, s elejbe
Tartja vasát; de az is lenyomúl a sulynak alatta,
S igy kiterűlt bal vállához rést enged Abárnak,
Aki halált nem ugyan, de sebet vág rajta, dühödve,
Hogy még küzdeni kell, s véget rohanása nem ére.
Most uj méreggel kettőzteti kardja csapásit,
S bármint szabdal amaz, bármint gerjeszti haragját,
S változtatja helyét, majd vágást óva magától,
Majd támadva: sehol sincsen menedéke: sebet kap
Oldala, és égő fájdalmat csusztat erébe.
Vad szive szégyennel, kinnal megtelve feszíti
Mellét: dühre hevűl minden csep vére, s imígyen

Kezd tünekedni: „ha már el kell is vesznem, ugyancsak
Seb nélkül nem győz” s ím jobban ugorva lovával
Visszacsapó karral hárítja csapásit Abárnak,
Majd rozzant paizsát széttördeli, s míg amaz ismét
Helyre verődni siet, emez eldarabolja sisakját,
S jobbra huzódva megént, valamintha ezernyi
Karral birna, boszús dultában szurja Abárnak
Mellét, s oldalait. Vész a réműletes ifjú:
Kardja feszítve szorúl markába; de szíve sebéből
Vérözön omlik alá, s vele omlik az életi szépség.
Barna szemölde alatt az erő szikrája elalszik;
Arca vidámságát halovány szín rejti: rebeg, hűl
Ajka, s bezáródván szomorún elhallgat örökre.
Szánja az elhullót Zoltán, s keseredve ragadja
Görbe vasát: de kitér Arszlán, s fölfogja helyette
Vérző mellében Karam a magyar éles ütését;
Ez pedig Arszlánnak kardjától érezi vesztét.
A büszkült Aga már nem tartván semmi veszélytől
Megcsökkent Magyarink seregét öldökli, zavarja,
Vissza is állítná szaladó csordáit: azonban
Nyersebben cseng a gőzölgő fegyverek éle;
A nyilak, és gerelyek szanaszét sűrűdve lökődnek:
Rémséges ropogás kél a csata tompa zajából,
S mintha világbomlást, s mennydörgést hozna magában,
Jő iszonyú képpel Gárdon, búsultan Abárért,
Most jő a raboló népnek csattogva verője.
Melyik kar merjen, mely bajnok vágni feléje,
Hogy futtát gátolja, midőn megzörgeti paizsát,
S égre szegűlt karral rettent villámi hatalma?
Ellene kelni ki mer, mikoron délceg lova hátán
Földrendítve rohan, s testén nagy fegyvere villog?
Mint a zápor elől, melyet hirdetni rohannak
A zuhogó szelek, ugy tisztúl el minden előle:
Csak távolról peng a gyávák lomha kezében
Ellene hajlós íj, s százak kopiái suhognak.
Látja hatalmában Gárdont közelíteni Arszlán.
Látja, s felejti dühét, s kérdés most támad először
Lelkében, mire szánja magát? Mig lelke tünődik,
Vesztegel. Ámde Abár torlója közelget azonban,
Ibrahim, és Ali áll egyedűl még ellene bátran;
Arszlánhoz pedig így szól egy meghitte buzogva:
„Rémséges Arszlán, mit vársz, vesztegelsz?
A büszke szittyát látod ellened
Zudulni, s még nem is mozdúl kezed.
Vagy gyenge, félsz? Arszlán, te félsz, remegsz?
A nagy Próféta csak bátort segít.”
„Hah! hát segítsen téged is kígyó,
Mivel merész vagy; most ugyan vasat nyelsz.”
Igy szól a vad Aga, s gerjesztőjének azonnal
Jobb válaszképen kardját torkába meríti,

Melyre az elszunnyad buzdításával örökre.
A tehetetlenség így végzeti gyáva bosszúját.
Most veszi észre magát Arszlán, s szégyen tömi keblét:
Ibrahim, és Ali, ő szemlélvén, harcra hevülve
Vínak, erősen ugyan, de különb, s egyenetlen erővel.
Ibrahim erre bukik karját elvesztve, amarra
Bús Alinak feje száll, s tajtékzó méne tiporja
Porba hevert ajakát a bátor régi vitéznek.
A szégyen, s kedvelteinek romlása hevíti
Ismét a vad Agát, s most már nem látja halálát,
S régi dühén kívűl nincs más érzése szivének.
Harcra siet, s mint a tűz, mely nem elégli helyét már,
S a házak tetején zabolátlan lángokat indít,
Gerjedezéseivel nem birva imígy rohan Arszlán.
Kardja vakon hadaráz, s szilajon vág Gárdon elejbe,
S majd paizsán dönget, majd csattog barna sisakján,
Gyakrabban mégis levegőt ver vesztes ütéssel
És a győzni szokott nagy erőt keseredve fogyasztja.
Másképpen villog Gárdonnak győztös acéla,
Mely kezeit, s mellét ellenségének emésztvén
Vért áraszt, s a sír hangján csördűl meg előtte.
Már szétbomladozott Arszlánnak vérte; sisakja
Mocskos címével földön hever: égeti testét
A sok seb, s nyiladozva, fogyó erejének utat tár.
Ekközben látván jancsárit visszanyomulni,
Összeszedé erejét elbúsultában utolszor
Terhes vágását Gárdon derekára eresztvén.
Csillag megszökkent; de urát nem menti szökése:
A páncélt s belső szövevényt átjárja pogány vas,
És testét, noha csak gyengén karcolva, hasítja.
Ellenben Arszlán szörnyű bajtársa kezétől
Már tele van sebbel... Most Gárdon teljes erőből
Sujtja vasát, mely a törököt jól homlokon éri,
Sujt ismét, és a vad fej darabokra szakadván,
Mint kopasz ormokon a villám rontotta fa, úgy áll
Büszke nyakán: ezelőtt népének lélekadója,
Most dult rongyaival szomorító váza, keserve.
Összerogy, és kiket eltapodott, most szunnyad azokkal.
Árpád nemzete, mily rettentők a te csatáid
Pusztult telkeiden! Vérengző vagy diadalban,
Vérengző veszedelmidben. Nincs, ami lenyomja
Fölséges fejedet, noha sok seb vérezi gyakran.
Ki számlálja el a maradéknak tettidet, izmos
Döntei, és Kelevér? mely szó mondhatja ki, mit tett
Népetek a sokaság ellen, míg nem jöve új nép,
Arszlán, s mérgesedett jancsárai dultak erősen,
Most pedig állhatatos szivvel Ferhátra rohantok.
A szörnyűre, ki százakat öl maga, s ezreket elszór.
Csillagi a beborult magyar égnek, nemzetes ifjak,
Kardotok is rettentő volt a bús hadi zajban,

És a jó véget ti adátok az ütközeteknek.
A búgondos Erős keserült mérgében eredvén
Harcra, nehéz karral vág tétova, s elfogy az élet,
Ahova vág: menten nincs semmi előtte; repednek
A paizsok, sisakok megnyilnak, vért bomol: omlik
A vér minden részre, s halál nyög enyészetes útján.
Ekkép járja tekervényes pályáit ijesztő
Líbia táján a vadat űző bojtos oroszlán:
Dől, mikor ő száguld, hajlik, törik a fiatal fa.
Így itt elfutnak, vagy földre terülnek Erősnek
Utján a nyomorult Törökök, s immár oda vág be,
Hol Ferhát példája szerént még délcegen állott
S vítt Ómár serege. Hány nyil nem pattanik itt rá,
Hány kard csördűl meg, s vetekedve suhantja csapását;
De lohad a zivatar, mihelyest közelítve kivillog
A deli hős, s hadakat zabolázó karja fölötlik.
Általa vész Kaiman, ki szaladva kerülte halálát.
Mechmet melle likad. Handszának vékonya vérzik,
S hasztalanúl emel ez dárdát, mert ujra seb éri,
Melyre lefordulván elhal, s a bátorodott hős
Már Handszára fogá kardját, mikor ellene rándult
Ferhát, s bal vállát hátulról sujtva letörte
S majd kifeszűlt derekát elzuzta baromnyi erővel.
Így állott hada helyre megént, s mikor éktelen arccal
Elfordult a hős, s lassan lehanyatla lováról:
Zajt üte a vad öröm, s gúnyolva nevette halálát.
Medve nehézséggel lépett cammogva előre
Ferhát, s harsányan kezdé hirdetni dagályát:
„Gyáváknak üldözői, a szives
Vitéz előtt lehulló vak legyek,
Nem vágtok át a renden többen is?
Nincs kedvetek tiporni a futót,
Hogy a merésszel szembeszálljatok?
Port rágatok, kutyák, port véletek.”
Hallja emerre jövén rút káromlásit Emőke.
Hallgat, haj, szomorú érzése nem engedi szólni;
De rémítőleg villog markában acéla,
S szivre ható választ siet adni az álnok ölőnek.
S Ferhát már vérzik, Ferhát ki ezeknek előtte
Csak idegen vérrel volt fertőztetve, ma vérzik,
A zordon nem is érzi sebét, s mig Emőke csapást mér,
A rettentő bot száll nagy mellére suhogva.
Tompán döng a mell, s rontóját visszataszítja,
Haj! de szorultában pihegő lélekzete elfogy,
S a fölemelt haragos kéz nem végezheti harcát.
Fut minden részről hősinktől visszaveretve
A makacs ellenség. Egyedűl Ferhátnak ijesztő
Népei küzdenek a diadalnak karjai ellen.
A szaladásnak eredt népet nem kergeti Gárdon,
S így szól nyomba jövő hű szolgájára tekintvén:

„Futót tiporjak én is? Nem tovább.
Más kardot adj: add ősim fegyverét.
Add a nehéz nagy dombú pajzsot is.
Amarra zúg a bús halál szava,
Amarra jajdúl a haló vitéz.
Haj honnosim, ti vesztek, nyögtök ott!”
Ezt mondván a nagy kardot markába szorítja,
S balján barna deres paizsát emelinti: setéten
Fogja az el testét válltól térdéig eresztve,
A réz foglalatú perem önt csak körbe világot:
Ilyen az ég köde is, ha borong a bús nap alatta:
Éj van tág közepén; de verőfény környözi szélét.
Gárdon megy: nyög terhe alatt izmos lova, mégis,
Amint tajtékzó száját zabolája vezérli,
Elviszi délcegen a küzdő törököknek elejbe.
Nem készül ő most ezeret, noha tudna, halálba
Dönteni: téged néz Ferhát, sok ezernyi között is
Csak téged keres ő, s im egész csapat állja el utját,
Ordít Ómárnak porlepte porontya, s ki dárdát
Sujt, ki nyilat lődöz, ki bosszúsan kardot emelget.
Döng már rézperemű paizsának dombora: rendűl
A sisak, és iszonyú hangján a veszedelemnek
Messze visítva kicseng fülsértő harci zörejjel.
Vág legelől Tajgon, vele küzd tusakodva rohanván,
A fene Ábulabud, s nagy sorral többen utána,
És mellette, kiket biztat, gyujt szóval, erővel.
A széles pallos Gárdon markában ijesztve
Csattog szerte, s hatalmasan ötlik előre.
Egy vágása beront sisakot, bőrt, csontot: elesnek
A fölelemelt karok, és fejek; omlanak egyre
A bezuzott paizsok, fegyver, ló, ember alatta.
Igy oszlat csapatot. Vesznek, vagy futnak előtte
A megdult népek. S már fogcsikorítva kerűli
Karját Ábulabud, hátrál már Tajgon is önként.
Gárdon nyomban van rémítő zajjal: amannak
Testét vállától mellig megnyitja; ez, amint
Visszafut, elhullott társit tipratva lovával,
Megbukik, és köztök nyög, jajgat szára szegetten.
A többit neki szánt erejének karjai szórják.
E köz romlásból zaj kél, mely búsan omol szét
A viadal mezején, valamint, ha ropogva, dörögve
Villám jár a fellegeken, gyors hangja betölti
A zavaros levegőt, s pokol, ég, föld visszadörögnek.
S most az egyik részről botját fölfogva közelget
Ferhát: rázza fejét, s inait küzdésre feszíti;
Más részről rezegő fegyverben Gárdon iramlik.
Ettől bátorodást is, amattól népe boszút vár.
A zivatart viselő fuvalomként zugva, zörögve
Vágtat ez, ámde mihelyt Ferhátot látja feléje
Jőni dorongjával, hogy egyenlő lenne csatájok,

Szállani készülvén így szól a szembejövőhöz:
„Hah medve várj, majd földön mérkezünk.
Lovam ne nyerjen hírt elesteden.”
Melyre, alig várván végét, így válaszol a vad:
„Szállsz úgy-e? Szállj csak, hogy nagyot ne essél,
Ha nyers botomban megkoccan fejed,
Jer majd segítek szállni, rest kutya!”
Ekkép dörmögvén agyarogva ereszti le botját
A sok harcon erős állású lóra, s fejet zúz.
Megszédültében szomorún rogy Csillag urával.
Gárdon kengyeliből mérgedve ragadja ki lábát
S mint lova lassan ereszkedik, ő is térdire csuklik.
S ámbár késedelem nélkül fölegyengeti lábát,
Másodszor suhog el Ferhátnak botja fölötte.
Döng a barna paizs, mint a sír, melyen ijedve,
Gyászra hajolt lábbal bolyg a búbánatos élő;
Ám Gárdon rendítetlen kel alatta helyéből,
S lángkézzel markolja vasát. Nem nyugszik azonban
A szilaj ellenség, s még egyszer döngeti pajzsát,
Mely többé ki nem állja csapását: hull reze, horpad
Dombora, bőre szakad, s bomlik rongyokra foszolva.
Rettentő sujtás; de utolsó volt kezeidből,
O Ferhát, most rád az enyészet karja csapódik.
A fiatal bajnok paizsát elvetve, pirongó
Szégyennel szegi égre kezét, s valamintha azoknak
Villámától venne erőt, úgy vágja ijesztő
Képét Ferhátnak, hogy homloktól ajakáig
Meghasad, és torkát vérével itatva befojtja.
Ferhát földre zuhan, lelkét nyökkenve kiadván.
A leterült tölgyként hever itt botjával, előtte
Népének, mely most búsan néz vissza; sohajtoz,
S futva fut a delelő napnak; de nem éri világát,
Éjbe, halálba borúl, s zsákmányin halva terül el.
Ellenben véres diadalnak fénye vezérli
Árpád hős fiait, s örömének tölti hazáját.
Fölriad a szomorú Karpát, és büszke tetővel
Verdesi fellegeit, hogy oszoljanak a magyar égről.

Harmadik ének

Nagy volt harcaiban Gárdonnak szíve, erősek
Karjai, s rettentők. A félhold fénye borultan
Vitte nevét, mely vérjellel vala képire vágva.
Sok szív örvend a deli hős diadalmi nevének,
Csak Jola nem: remeg ő, aggással tölti reményét.
Buslakodik, noha képzeletét magasabbra repíti
Néha az andalgás, s koszorút fon hőse fejére,
Mégis legtöbbször mély gyászban tünteti képét,
Elhalványodtan, és disztelenűl a porba keverve.
Ekkép látja hivét, dult vérttel, puszta kebellel
A leterültek közt. Borzadva tekinti fölötte

Zordon győzőjét, s vágásra szegült keze harcát.
Dél szele, mely lassú fuvalommal lenge vidékén
A vén tölgyek közt, ha levélt rezzente suhogva,
Elhalt Gárdonnak jajdultát hozta fülébe.
Ily sok tündér kép toldúla zavartan elejbe
A hüvös alkonyban. Bágyad vele, s gyötrelem immár
A szerelem: szárnyát nem emelgeti játszi kivánat.
Agg, eped, és a lányt búsan kíséri mezőről
Kerte virági közé, hol ez így szól bánatos ajkkal:
„Mosolygtok, eddig édes gondjaim,
Szépen virító kertem ékei.
Ah hasztalan mosolygotok, Jolát
Föl nem deríti többé bájatok.
Ápolni nem fog többé hű keze.
Nem zengi eztán köztetek dalát,
A boldogító boldog vig dalát:
Elhallgat ő, mint a bús csalogány,
Ha híme vesztén megszakad szive.
Megjő borongva majd az ősz dere,
Eltörli éketekkel ékemet;
Kis száratok megént életre zseng;
De föl nem ébred a bús lány: porát
Ah messze, messze szórják vad szelek...
De mért is éljek én, ha nem lesz ő?
S ha lesz?... csaló tünet hová ragadsz?...”
Megszünt, majd megerősödvén jobbféle gyanúja,
Szép bizodalmakkal folytatta előbbi beszédét:
„Ha mégis, oh ha mégis fennmaradna,
Ha visszatérne bús csatáiból,
És élne boldogon, élne énnekem...”
Oszoljatok fölűlem fellegek:
Hadd lássam a nagy ég derűletét,
Hadd lássam abban képét Istenemnek,
Melyet, ha ködbe huztok, félhetek,
Hogy tán reám is gerjedett haragja.
Im itt borúlok földre. Nem sokért,
Csak nyugtatásért hangzik föl szavam.
Csak nyugtatást kér, és reményt szivem,
Míg hősöm eljő, s oh, ha nem jöhet,
Mig bánatimnak a sír megnyilik!”
Végezvén szavait fölös érzésében elindult
Zúgó fái alatt, s lábának nem vala nyugta.
Ahogy lelkében biztatva remény kele, vagy vad
Kétségek nyomták, ugy volt járása, kelése.
Most búsan bolygott, s majd kedvre derűle, miként a
Hold, mely felleg alatt lappang, és néha kibukkan.
Ártatlan lélek, te gonoszt nem víve magadban,
Hogy gonoszok vannak, s rád törnek, nem jut eszedbe.
Csak Törököt gyűlölsz, ki dühödve ledöntheti Gárdont,
S a csata rettentő, hol kedvesed élete veszhet.

Hősödet a Törökök nem bántják, futnak előtte,
A csata rémeit, és veszedelmét ő veti másra;
De ha közel járúl hozzád a csalfa gonoszság,
Harcai tájáról szivedet nem menti hatalma.
Fenn iszonyú csenddel nyugszik felhője ködében
A villám; mert hosszú köz gátolja csapását.
Jőne csak: a hegyeken latrok tartóznak alatta,
Elragadott jószág örömét egymásra köszöntve.
Csapna le: szentetlen fejeik vesznének örökre.
Majd közelít a bús felhő; de lebujnak az álnok
Lelkek, s bántatlan, noha félve üregbe huzódnak.
Dúl, ropog a villám azalatt, s rémítve enyész el...
Besnyei, régi nemes - de szivében nemtelen ifju
Hévvel vágya Jolára, kezét már kérte is egyszer
S meg nem nyerhetvén közel úgy lappanga koronként,
Hogy boszuját tölthesse Jolán, s kicsikarja szerelmét.
Ám csak lappangott; mert hű őrt álla körűle
A szeretett szerető, kivel ő megküzdeni nem mert.
Zenge fülében is a hadi kürt, s hős vére megindult;
De komoran lecsavarta szemét a durva gonoszság,
S a szebb hír fényét elfödte pokolnyi setéte.
Kardra kapott, paizsát szilajon leragadta faláról;
Haj, de nem ellenség, Jola volt itt tárgya dühének,
Kit ha egyébként nem, meg akart most nyerni ijesztve.
Cinkost külde hazug hirrel szomorítani a lányt.
Indult ő is utóbb, s vele undok cimbora népe.
Undor (imígy nevezék a bódult ördögi postát)
A nyugovó nappal végezvén pályafutását,
Éjjel akarta setét éjnél tizszerte setétebb
Sátánsugta hazugságit hímezve kitárni.
Jött már rejtekiből a szivnek hírrel ölője,
Mint bagoly odvaiból, úgy jött sunnyogva, remegve.
Utjában tompán huhogának előtte az éjnek
Szárnyasi, és denevér suhogott mellette visítva.
Búga nehéz reptében az esti bogár. A legkedvesebb zaj
Mennydörgés neki már. Agyarog, s ily szókra fakad ki:
„Hah puszta tájnak éjjele,
Mily vad vagy a magányban itt!
Rém űl setétes arcodon.
A csillagok, szemednek fényei,
Egymás után elhunynak útamon.
De rajta, rajta! már közel vagyok. -
Huh rút bagoly, mit borzasztasz te is?
Szól, és megdöbben félszeg szive, vére is elhűl.
Megy mégis: sietése alatt elenyésznek az ormok,
A térség rövidűl, s már a kert fekszik előtte.
Ösmeri, s elréműl. Titkos félelme lehuzza
Lábait; állapodik; de megindúl vére s belappang.
Igy állt a boldog kertnél csüggedve, morogva,
Mennyei angyalokat sejtvén a durva hazugság

Ördöge, ki közanyánk hitelét vétekre csavarta.
Megréműl a lány, embert közelíteni hallván,
És rémültében némán hajléka felé megy.
Undor nyomban van, s hogy meggátolja menését,
Színes alázattal lépvén így szólal utána:
„Mit futsz előlem, Asszonyom? Ne fuss:
Bús hírt, az éjnél búsabbat hozok;
De tőle jó szerencséd függ: megállj.”
Válaszol, és remegő lépését szünteti a lány:
„Mit háborítasz éjnek bús fia?
Első szavad már dulja csendemet.
Ki vagy, miért bolygsz a setétben itt?
Az pedig a kezdett hazudást folytatva beszéli:
„Ah Asszonyom, mint kezdjem mondani,
Hogy csüggedést ne hozzak jó szivedre...
Harcok neveltek engem, bajnokot,
A harcmezőről térek mostan is.
Haj! átkozott az nékünk, átkozott.”
„Mit szólasz? O mit sejtek! jaj nekem!”
Elfojtott szivből nyög imígy a tűzszemü lányka,
És noha már ebből elegendő bút veve, mégis
Ő bizonyost kívánt megtudni... Nem állja ki a szem,
A botor emberi szem titkának ködbe borultát.
Fölfödi azt, s látván szomorú könnyekkel adózik.
Igy Jola nem nyugszik, s kérdést teszen a jövevényhez:
„Ha átkozott a harcmező nekünk,
Jól tudhatod, mint harcoló, te is,
A legdicsőbbik harcos él-e még?
Él Gárdon? O mondd, vagy nem ösmeréd?”
Melyre amaz tetetett válasszal hirtelen így szól:
„Nem ösmerém? ah hát kit ösmerék!
Gyermek korától fogva láthatám.
A szép napot melyik nem ösmeri?
Nap volt közöttünk Gárdon: karjai
Csillámsugárként szegték a homályt;
De fellegekkel rakva száll az est:
Elhűl szelére víg napunk heve,
A tiszta szép fény elhúny, s éj leszen.”
„S az éj után nap többé nem derűl?”
Sürgeti aggódó hangon Jola; az pedig így szól:
„Felejtsd el azt most asszonyom.”
„Hogyan?
Felejtsem? O te nem tudod, hogy az
Felejthetetlen énnekem. De szólj
Nyilvábban, és kétségeket ne hagyj
Szivemben égni: mert azt nem birom.”
Bokrosodott kétségi közűl így fejti ki gyötrő
Érzelmét a lány; amaz ellenben végezni sietvén
A szomorító hírt, ekképen zárja szavával:
„O asszonyom, most hagyd el azt: nagyobb

Csapás vagyon még hátra híreimből...
Megütközünk erősen a mezőn.
Ómár csoportja hull hadunk előtt;
De fogyhatatlan tenger az; mivel
Egy ölt helyébe hatvan is tolong.
Ujúl csatánk, egekre kél zaja;
Búsúlva száguld a boszús magyar;
Tömötten áll sok kontyos ellene,
S haj! elhanyatlik a vitéz erő.
Szélről valék én. Lankadott karom
Alig csapott már, s négy is a Török,
Ki bús fejemre méri dákosát.
S ím mint midőn a felhő megszakad,
Zúg és ropog körűlem hirtelen:
A hadderékból vág ki egy vitéz:
Irtózatosbat nem láttam soha.
Halomba dőlt vágtára a Török.
Futott előtte gyenge, és erős.
Lát engem is dultában omlani,
Felém rohan, s vad ellenségimet
Szétszórja mint villám a szirteket.
Majd félre szólít, s kérdez, voltam-e
Dús földein vitézlő Dombynak
S a halmokon, hol csendes háza kél?
»Ah árva ház az« mondám, és sohajték;
Mert itt neveltek (ámde máskor ezt).
Sohajta ő is, s folytatá szavát:
»Szolgám levágatott; nincs kit küldenem;
Menj (szép jutalmat várhatsz) a leányhoz,
S mondjad, minél előbb készüljön el,
Nyugat felé az erdőn termek én,
S jobb tájra mentem kedves életét.
Itt küzd az édes testvér; most azért
Megyek, s azonnal hozzá nyargalok.«
Igy szóla, s fergetegként elzuhant,
S eltünt előlem zaj, homály közé...
Sisak borítá, s meg nem tudhatám,
Ki volt; de mintha ösmerném szavát...
O asszonyom, ne várj több biztatást.
Már akkor is hajolt az ütközet,
És most ki tudja?... O ne várj tovább.
A hű vitéz kezére bizd magad.
Ő égre, földre kért, hogy kérjelek.
Im égre, földre kérlek asszonyom:
Hagyd e magányos tájat; jőj velem.
Vezetni foglak híven, s biztosan,
Holt testemen jöhet csak rád veszély."
Mit tegyen? a fondor szövevény elfogja tünödő
Lelkét s gondolatit. Rabság félelme, szabadság
Vínak mellében, s kétség elegyítve reménnyel.

Igy áll a lesimult tengerként, nyugva kivűl; de
Forr, zúg kínja belől. Nyomorúlt, hova hajtsa fejét most?
Enged. Az ördöngös bizodalmát nyerte. Megindúl,
És Istennek ajánlja magát. Hű asszonya is jő
S égre vetett szemmel ballag mellette sohajtva.
Vétke tudásában, sülledve, megy Undor utánok.
A kijelelt helynél lappang már Besnyei álnok
Cinkosi közt kétségeiben. Páncéla, sisakja
Rút feketék mint éj, feketébb még ördögi lelke.
Hátrább bokrokban pislogva szövétnekek égnek;
Ő pedig áll legelől egy széles tölgynek alatta,
Vizsga szemét tele vággyal az éji homályba meresztve.
Lábainál fetreng gerelyével pajzsa törötten.
Álnokság, nem az ellenség tördelte meg azt... De
Im szakad a csend is; hangzik lépési robajjal
A sik föld, s lebegő asszonyruha messze fehérlik.
E közelítő zajt sejtvén fölkapja serényen
Besnyei tört paizsát, s gerelyét, s jelt adva figyelmes
Cinkosinak, valamintha csupán most jőne csatából.
Föllázad, s tetetett kétséggel szerte tekint, s megy
A haladóknak elejbe. Megütközik a lány
És menetét elakasztja; remeg minden tagjában. Előre
Lép hát most Undor, s ekkép biztatja menésre:
„Haladj, ne rettegj, asszonyom, ne félj.
Itt a hely immár, ahol bajnokod
Vár, hogy Töröktől mentse éltedet.
Ha más gonosz lappang itt: kardomat
Ki nem kerűli. Hidd ezt, és ne félj.”
Kardot ránt, s így szól a szembejövőhöz azonban:
„Közelgető megállj itt; szólj, ki vagy?”
„Barátotok közelget. Az, kinek
Szavára Domby lányát elhozád.”
Igy szólt a feketés bajnok. Jola közbe sohajtván;
Mert idegen hangú szót hallott, visszaremegve...”
„Nem Gárdon ez. Haj! csalfa vagy remény.
Nem ő az. O nagy Isten, el ne hagyj.”
Ezt rebegé, s a hű asszony kebelére borúla.
Majd fölemelkedvén kísérőjéhez imígy szólt:
„Ez az, kiről szólottál énnekem?
Ez menti meg sanyargó éltemet?”
Hirtelen erre amaz bizodalmas hangon igent mond:
„Ez az, kitől én hozzád küldetém.
Bizzál szavában, s engedj nékie.”
Hozzá járulván most Besnyei kezdi beszédét:
„Nem késhetünk; nyakunkon a Török,
Szétszóratott már küzködő hadunk.
S ha nagy bajunkban van mit mentenünk,
Mit mentsek inkább, mint személyedet?
Éretted, o tájunk szép angyala,
Hozom ki harcomból tört pajzsomat,

S alatta e törődő bús szivet.
Kövess: erős helyekre mentelek.
Mig kardom ép, mig birja azt karom,
Mig csak doboghat a szív keblemen,
Hozzád pogány kéz nem jut, és ha kell,
Kiontom érted utolsó cseppig véremet."
Bátorodást nyervén, mintegy hozzája simulva,
Vélt mentőjének felel a csillagszemü lányka:
„O bajnok, aki mindent elhagyál
Érettem, áldott légy jó tettedért.
Isten sugalt-e ily kegyet beléd,
Vagy más szelíd érzés volt ingered,
Nem kérdezem most; csak végy oltalom
Alá s ha önként is már kész valál
Jót tenni, tedd azt kérésemre most.
Benn, a tömött erdőnek fái közt,
Hol a sütő nap bujdokolva jár,
Világi zajtól messze, és külön
Egy klastrom áll szentséges csendiben:
O bajnok, Istenünkre kérlek, vígy oda.
Ott a pogány kéz el nem ér soha.
Kinyugszom ottan aggodalmimat,
Velem mulatnak isten angyalai,
Míg Gárdon eljő, ah ha jő, s jöhet..."
„Mely szót rebegnek ajkaid, leány?"
Mond a csalfa vitéz, s hazug érzést nyögve szivéből
Mintha nehéz búban szenvedne im ezt veti hozzá:
„Tudod-e, hogy az legelső bajnokunk?
Haj, volt!... Dicső nap, láttad tetteit.
Veled ragyogva fénylett a mezőn;
De vérbe nyugvó bús sugáraid
A hősnek estén alkonyodtak el...
Hah, vad pogány, ki őtet megtöréd,
Mért nem talált meg a sikon vasam,
Hogy szétrepedjen átkozott fejed?
Mért vagy halálnak karja oly erős,
Oly győzhetetlen?... Nyugszik ő; szivét
Nem kelti többé harcra kürt szava.
Örök homályba dőlt a szép vitéz,
S örök homályba dőlt a lány vele!"
Viszonoz elfojtott hangon a tűzszemü lányka:
„Ah hát az éj után nap nem derűl!
Nincs a halál után fölvirradás!...
Mért nem bomoltok össze tagjaim?
Mért nem szakadsz meg gyötrődő kebel?
Egek, ti láttok kinban, szánjatok..."
Ah Gárdon, ah irgalmatlan csaták!
S ti bút süvöltő éj követjei!
Keresni fogják őtet lépteim
Mély völgyeken bolyongva s halmokon,

Keresni fogják őtet, s nem lelik.”
Szólna tovább; de üdőt nem akarván veszteni, int már
Besnyei, s futva szövétnekkel hagyják el az éltes
Bokrokat emberei. Bágyadtan szórja setétben
A szurkos keverék sápadt arcokra világát.
Borzadoz a bús lány, s szomorún hátrálva kiált föl:
„Hah mely ijesztő látomány ez itt!
Uj rém kel a setétből ellenem.
Ki őrzi most meg a szegény leányt?
Ki menti?... Gárdon, hol vagy... O Egek!
Borzadva fagy meg minden érzetem,
S a veszteségre könnyem sem maradt.”
Besnyei már csak alig tarthatván durva hatalmát,
Jó móddal kíván még egyszer tenni szerencsét;
Igy szól hát szerelem hangján a gyenge leányhoz:
„Cselédim ők: ne rettenj semmit is.
Mindnyája mentségedre jött velem.
De int üdőnk, ösmerd meg hívedet.
Tán nem felejtéd még el: Besnyei
Áll most előtted. Itt a tört sisak,
A tört paizs; mert épen, hogy te élj,
Csatáiból csak életét hozá...”
Érted jövék, szelíd lány; meg ne vess.
Váramba jőj: ott élhetsz csendesen
Javaimnak, és szivemnek asszonya.
O jőj: különben itt ér a Török.”
A levetett fegyvert látván ekközben, ijedve
Fölveti gyenge fejét Jola, s fáklyavilágnál
Nézi az álnok hőst. Valamintha halálra meredne
Bús szeme, úgy fordúl, és Besnyei arcain áll meg.
Ösmeri még hosszas képét, a vérbe borongó
Vad szemeket, kinyomult ajakát a serte bajusszal,
Ösmeri, s rémítő emlék hat vissza szivébe.
Elhűl vére, s feszűlt inait lankasztva lenyomják
A fölös érzések, szeme fényei ködbe vonulnak.
Ájultan rogy földre kemény nézői körében.
Eljajdúl a hű asszony, láttára, s dühödve
Tépi haját, mellét bújában, s melleje rogyván
Elkeseredtében nem tudja, segítsen-e rajta,
Vagy mivel a csalatást sejté, átkozza csalóit,
És átkozza magát, hogy az életet ennyire huzta.
Összeszedé erejét mégis, s szívére tapintván
A lánynak, dobogásából sajdítja, hogy él még.
Igy veszi a híven dajkált nevedéket, ölébe.
S kéri könyüs szemmel környűlállóit az Isten
Fölségére, továbbá ami előttök
Szent, mindenre, ne bántsák a nyomorult lányt.
Hagyják csendesen itt: neki majdan gondja leszen rá.
Kőszív nem lágyúl. Int Besnyei, s gyenge ruhákra
Nyugtatván a lányt vele hirtelen utnak erednek

A rideg erdőben. Fáklyásokat osztva körűle
Besnyei, a vad öröm fia jár mellette. Utól megy,
Semmi fenyítéstől nem tartván, s jajgat az Asszony.
Mint a szárnyas anyák, megfosztatván fiaiktól,
Fájdalmas csipegések közt röpdösnek utánok,
Most közelebb, majd rettenvén meg hátra maradva:
Ugy megy ez a durvák képétől visszaijedve
Néha s megént fájdalmától közelebbre huzódva.

Negyedik ének

Véres harca után közelített Gárdon azonban:
Csak paripát váltott: zsákmányra nem éreze kedvet.
Más gond fogta eszét, gyönyörének más vala tárgya.
Jött, hogy lássa minél hamarább a tűzszemü lánykát;
Jött, hogy félelmét szüntesse, s az édes ölében
Titkos hű csókot szedjen diadalmas ajakkal.
A tündér örömek foszolékony szárnyakat öltve
Játszi tekintettel környékzik. S mennyi kivánat
Támad mentében, hány képzet lobban eszéből.
A csalatott! tele víg kedvvel, tele tiszta reménnyel,
Futva, sebes vágtatva siet vesztének elejbe.
Igy siet a csolnak, szélnek játéka, s haboknak
A csillámos özön közepében: huzza veszélye,
Huzza az omló víz, s örvénybe ragadja magával.
    Nem tért a völgyön, melyen jöve; mert rövidebb út
Nyílt meg az erdőben. Belement, noha alkonyodott már
És hüvös esti homály kezdett terjedni borongva.
Csend van az erdőben: galyait nem rengeti szellő;
Álom uralkodik a vadakon. Komor, éktelen őrként
Nyulnak az agg tölgyek terepélyes lombbal az égbe,
És rendűlhetlen sorral mellőzik az útast.
Igy haladott vadon ösvényén, s már messze beére;
Andor előre meredt szemmel mene nyomban utána.
Csendesen, és lassan léptetnek. Bomlik azonban
A csend, s gyenge sugár szegi utjok durva setétit.
Besnyei jő nyereségével. Már messze, miként a
Hullámló tavaké, zaj hallik, s tompa zsibongás.
S terjedt lombok közt halovány fény reszket az éjben.
Gárdon meghökken, mi lehet, nem sejtheti. Int hát
És sűrű bokros fák mellé jobbra kitérvén
Állapodása után ekkép szólítja lovászát:
    „Hej rosz lesz ebből, Andor: jól vigyázz,
    Az éj homálya sok gonoszt födöz.
    Hah mily halotti rémes pompa az!
    De várjuk el. Ha jók; ám menjenek.
    Ha rosszak, o akkor vesszenek,
    Mint a setét vész napderültekor.”
Igy szólván kivoná kardját, s hallgatva huzódott
Beljebb bokra mögé, s némán rejtette hatalmát.

Utja tekervényét hagyván, egyenesre jutott már
Besnyei, és szabadon gondolta vihetni hazáig
A szeretett foglyot, kit már eszmélni tapasztalt.
A deli hős már hallja beszédeiket, már hallja siralmát
A bús asszonynak, s iszonyút sajdítva szivében
Elborzad, s szörnyen megzördűl fegyvere testén.
Mint a villámtól megütött, kábultan elállnak
Besnyei cinkosai, s a lányt rémülve lerakják.
Égre szegett karral oda zúdúl Gárdon azonban.
S rettenetes kérdést ordít az ijedtek elejbe.
A félénk gonoszok, ki hová tud, omoltan omolnak
Elvetvén fáklyáikat is. Fut, jajgat az asszony,
S visszaremeg nehezült bánattal. Besnyei, hogy van
Fegyvere, megfeledé, és a sűrűbe elillant.
Igy szóródtak szét. Andor nekinyargal eresztett
Kantárral, s amaz éj madarát elfogni ügyekszik.
Ah de az édes lányt mi veszély környékezi. Ébred,
A levetés rázása, zörej, zaj fölveri fáradt
Lelkét s gondolatit. Nyomorúlt, hogy örökre kimuljon;
Hogy szomorú vesztét láthassa szerelmese; ébred.
Félig nyilt szemeit zavaros rémképek ijesztik,
És tompult füliben szidalomhang, s jaj szava csendűl.
Mit sajdítson mást, mint, hogy Török üldözi őket,
Hogy rabszíjra füzik szűz testét. Fölriad erre,
S lassan záródó ajakán e szózat ömöl ki:
„Jaj! a pogány! O végy magadhoz ég!”
Épen jött Gárdon, s hallá e szívre ható szót:
„Nem a pogány jő: én jövök Jola,
Jolám, az Istenért, nem hallod-e?”
Igy szólítja nevén, s leszökik keseredve lováról.
A lány nem hall már. Mellét elfogja keserve;
S a fölös érzések megnyomják kínos özönnel.
Elcsügged, beborítja szemét a durva halálnak
Jégkeze, s arcairól hidegen lesodorja mosolygó
Kellemeit... Sírj természet, sírj remeked estén,
A fiatal szépség ártatlansága korában
Szunnyad el. O szerelem többé lángokra ne gerjedj!
Vidd a hőst, tova vidd innen, sír szélein áll itt:
Lánya lehunyt szemmel vad enyészet karjain alszik.
Gyenge virágszálként így dőlt Jola vissza helyébe.
Gyász fekvése körűl szomorún pislogtak az üszkök,
És vele szüntek meg, mikoron szivepedve futott már
A bajnok, s hidegűlt tetemét kebelébe fogadta.
Hány csókot vet rá! O hányszor ölelgeti őtet
A forró szerelem karjával. Kérve, sohajtva
Hányszor vár felelő hangot. Mind hasztalan. Elhűlt
A dobogó bús szív; az ajak jege csókra nem olvad,
S választ, ah elzárt mellből holt nyelv nem emelhet.
Most Gárdon (ki beszélheti el, miket éreze szíve?)
Dermedező nyelvvel tompán így mondja keservét:

„Ezért jövék meg épen harcaimból?
Ezért jövék, o ég, és föld! hogy itt
Lássátok estemet, s ne szánjatok.
Nem volt nyilásod, föld, hogy eltemesd,
Villámotok nem volt-e, ó egek,
Hogy semmivé tegyétek a gonoszt?
Hah! s én nyomorgó, én nem veszheték!
A gőgös Arszlán el nem ronthatott,
Nem a temérdek Ferhát vérkeze,
Se tízezernyi csattogó hada
E látománytól meg nem válthatott...”
Vagy hát mi tart még, mely öröm, mi jó
Ragaszt tovább még hozzád, rút világ?
Mi van kivánatos, ha nincs Jola?
S oh nincsen ő. Ég, föld, temessetek
Egy sírba ővele.
Szivemre többé nem dobog szive,
Ajkán nem ömlik égi láng belém,
Nem zeng ezüst hangzású szép szava...”
Hát vessz örömtelen kebel, te is,
Ha nincsen ő. Ég, föld temessetek
Egy sírba ővele.”
Ezt mondván emelé kardját, s már mintha veszendő
Volna, az égre szegé szemeit, majd földre lesütvén
Még egyszer szemléli Jolát, s karjába szorítja.
Ekközben szomorú lelkét más gondolat éri.
Megrázkódik most, mint a hegy, mely az alatta
Fekvő helységek vesztére leomlani készül,
Rázkódik, s vele megcsördül a fegyver acéla.
Így áll az rémként iszonyú vad képpel az éjben
S új végzése után ekkép fordítja beszédét:
„De vesszek én, hogy éljen a gonosz?...”
Hah nem! dühömtől rettegjen, ha kél,
Boszúm ijessze nyugtakor, boszúm
Kísérje poklokig vad álmait.
S ha majd kezembe juthat, jaj szava
Töltsön be völgyet, erdőt, és hegyet;
vesszen, miként a bajnok szíve vész,
Ha hű szerelme kínján megszakad.”
Már indúla, midőn zúgás lőn hirtelen, és a
Rengeteg erdőket szunnyasztó tompa zajával,
Őszi viharképen lassan közelítve betölté.
Eltelik itt a hős új érzelmekkel, az égből
Szállt nyugalom megemészti dühét. Vont kardja lecsügged;
Lépte szünik, s csendesbbé lesz dobogása szivének.
Enyhűl lángba csapó fájdalma, keserve, haragja.
A távol moraját most hüs szellőcske ragadván
Lengedező szárnyán Gárdonnak hozza fülébe.
Ekközben meghajlik az ág, nyiladoznak az ernyők.
A kis fénybogarak járnak villogva közöttök

Most eltávozván, majd térvén szerte cikáznak.
Fellegiből kitör a hold is, s koszorúba huzódva
Tiszta világánál halovány szép csillagok égnek,
Vagy görbült hosszú sujtással futnak az égen.
A komor erdőnek ritkúl már éji setéte
S bágyadt csillámnál oszlopként látszanak a fák
Fürtösödő csínos fejjel magas égbe verődni.
    A tisztúlt örömű Villik hajléka ez. Ekkép
Áll szabadon teljes díszében az éj fele táján.
Most lejtnek, most tünnek elő a barna homályból,
S im mikor a bajnok szemeit bámulva mereszti,
Lassan előlebben hószínű Villi ruhában
A hajdan szeretett, s gyászolt Jola nyájas alakja
Elbomlott lebegő hajjal, mely hátra vetődik.
Párta keríti fejét; könnyű lepel áll deli testén
Csillámfogta galandjával leszorítva derékon.
Színváltott arcán a sír szép csende borong, és
Hajladozásaiból ártatlan biztos öröm kél.
Igy lebeg ő. A bajnok már ölelésire indúl,
És szólítja nevén, melyet gyötrelme szivéből
Oly édes panaszos hangon nyelvére magasztal.
Ah de az árnyékszép részt nem vesz földi örömben.
Tündér karjaival Gárdonnak ölébe simulván
Csókra nyiló ajakát faggyá hidegíti; eloltja
Keble tüzét, s szemeit fényvesztve halálba meríti.
A vesztés órája után mily boldog enyészet!
Mily jeles egybekelés! sziveik megválva bajoktól,
Válva keservektől egyesülten lengtek az agg föld
Gőze fölé, az erős hűségnek mennyei szárnyán.
Körben lejtegetett sok páros boldog azonban,
S tiszta magas hangon zengett a Villi karének:

*

Jő, társak, az éj fele, jő:
    Rémfajzatok ülnek alakján.
Ránk várva fölölti kezét,
    S mély csend lesz előtte, utána.

Légy üdvöz az éjben enyészeti csend,
Kedvezz, mig az égi nyugalmas öröm
    A hűknek ez ünnepet űli;
Bús felleg oszolj, ligetek szele kelj,
Zúgj lassan, az éjjeli Villik előtt
    Holdnál, szép csillagi fénynél.

Im búba merülten amott
    Egy bajnok az út közepén áll;
Szép hölgye előtte hever:
    Ő halna, ha kelne, helyette.
De nem kel az édes alak:
    Csillag szeme alszik örökre.

A hős kiragadja vasát,
    Hogy gyilkosit ontsa halálba.

O hős! keseredve ne nyujtsd karodat!
A durva halál kapuját ha vivod.
    Eltompúl éle vasadnak.
Hagyd nyugton az árva leány tetemét,
Hagyd: szíve kiválva porélet alól
    Itt lebben elődbe közűlünk.

A hold teli fényre derűl,
    A csillagok égve kerengnek.
Most hajdani híve felé
    A Villi megy égi gyönyörrel.
O dőlj kebelére, vitéz, tied ő.
Itt senki sem állja el útaidat:
    A lány tied itten örökké.

Szűz lángja vezetve kezét,
    A hős is ölelni siet már.
Bús gondjait űzi, vidúl,
    S a Villire hajlik örülve.
S már mennyei fénybe merűl
    Hűség koszorúja az égen,
S ezt játszva kerengi körűl
    Szép csillaga a szerelemnek.

Lengj, lengj köreinkbe busult szerető:
Itt visszaveszed letiport örömét
    Elcsüggedt tiszta szivednek.
Lengj, lengj köreinkbe: nem érezed itt,
Amit keserű epedési között
    Sok vesztes föld fia érez.

A Villi szerelme örök,
    Nincs nyomva, gyötörve bajokkal,
Ég, mint az egek tüze ég,
    És nincs köde, mely beborítsa.

Dőlj felleg az égre, liget szele kelj,
Zúgj lassan az éjjeli Villik előtt.
    Hold, s csillagi fénynek enyésztén.

Fut, társak, az éj fele már:
    Rémfajzati tünnek alakján.
Elvonja borongva kezét
    És zaj riad, ébred utána.

*

Igy dallának ezek, s eloszoltak az éj fele multán.
Jött elbúsúlván tettén, s iszonyodva tekinté
Besnyei a kettős romlást: hölgyére borúltan
A hidegült deli hő testet, s még látta enyésző
Csillogtában az éjjeli kart, még látta ködökként

A Villik pártás seregét levegőbe oszolni.
Néze, sohajta; de hasztalanúl esdekle halálért.
Élve maradt, és a napfényt irtózva bolyongott
Öblös szirtok alatt, tövis ülte homályos utakban,
Hol rekedett hangon hollók károgtak elejbe,
Tompa huhongással denevérek, s éjjeli baglyok
Kísérték, s fene mérgéből éh farkas üvöltött.
Igy élt kínjaiban holtig gyötrődve az erdőn,
S bünbe merült szemeit komoran nyugtatta homályán.

Börzsöny, 1822

ZALÁN FUTÁSA

Hősköltemény tíz énekben

Első ének

Régi dicsőségünk, hol késel az éji homályban?
Századok ültenek el, s te alattok mélyen enyésző
Fénnyel jársz egyedűl. Rajtad sürü fellegek, és a
Bús feledékenység koszorútlan alakja lebegnek.
Hol vagyon, aki merész ajakát hadi dalnak eresztvén,
A riadó vak mélységet fölverje szavával,
S késő százak után, méltán láttassa vezérlő
Párducos Árpádot, s hadrontó népe hatalmát?
Hol vagyon? Ah ezeren némán fordulnak el: álom
Öldösi szíveiket, s velök alszik az ősi dicsőség.
A tehetetlen kor jött el, puhaságra serényebb
Gyermekek álltak elő az erősebb jámbor apáktól.
Engem is, a nyugalom napján, ily év hoza fényre
Már késő unokát, ki előbb a lányka mulandó
Szépségén függtem gondatlan gyermeki szemmel,
S rajta veszett örömem dalait panaszosra cserélvén.
Hasztalanúl eget és földet kérlelve betölték.
Mégis az ifjúság háborgó napjai múlván,
Biztos erőt érzek: kebelemben nagyra kelendő
Képzeletek villannak meg, diadalmas Ügekről,
S a deli Álmosról, s Álmosnak büszke fiáról,
Párducos Árpádról... Óh hon! meghallasz-e engem,
S nagyra törő tehetősb fiaid hallgatnak-e szómra?
Megjön az éj, szomorún feketednek az ormok, az élet
Elnyugszik, s a fél föld lesz nyoszolyája; de engem
Fölver az elmúlt szép tetteknek gondja. Derengő
Lelkem előtt lobogós kopják és kardok acéli
Szegdelik a levegőt: villog, dörög a hadi környék.
Látom, elől kacagányos apák, s heves ifju leventék
Száguldó lovakon mint törnek halni, vagy ölni,
Zászlódat látom, Bulcsú, s szemem árja megindúl.
Óh hát halljátok, ti hazának gyermeki! szómat,
Későn hangzik már; de magában hordja halálos
Harcok fergetegét, s hű a haladékony időhöz.
Alpár messze terűlt síkján búsongva körűlnéz
A fejedelmi Zalán. Valamint a sárga halálnak
Birtoka, oly szomorú csendes most vára, s előbbi
Pompáját alacson gyásszal fölváltva hanyatlik.
Büszkén állt ezelőtt: ellenségére hatalmas,
Jámbor szívvel jött szomszédnak kedvet ajánló:
Szüntelen a szabados vigságnak zenge zajától.
Mostan mély csendét panasz, és jaj hangja szakasztja,
És az ürült teremen bágyadt lépéssel inognak
Elréműlt hölgyek, szívetlen férfiak, és a
Harc veszedelméből sebbel jött csonka vitézek;

Vagy zörgő buzogányokkal diadalmi örömben
A rohanó magyarok jőnek hírt hozni uroktól,
Párducos Árpádtól: mint küzdött gyáva Gelóval
A szörnyű Tuhutum, Nyirségen mint vala harca;
Méni Marót mily sorsra jutott; a büszke Zobornak
Mint vete dárdával rohanó nagy Kádosa véget;
Elmondják, mit tett Nyitránál karja Szabolcsnak,
Tátra magas bércén Bors mint ságulda hadával;
Hogy telepedtek meg szabados kéjökre Sajónál,
Zagyva futó vize mellékén, a szőke Tiszának
Partjain, és felhőbe kelő nagy Mátra tövénél.
S merre Szamos, s az aranyfövenyet hordó Körös omlik
S a kis partu Maros dagadó hullámait önti,
Mint jártak tábort, diadalt mint nyertek időnként;
Ő pedig űl komoran, s amint néz messze Sajónak
Tája felé, s néz Zagyva felé, a szerte virágzó
Téreken elbúsúl, s szeme fényei könybe merülnek:
Szólani kezd, s amint szavait folytatja, rezegve
Meg-megzördűl a fegyver düh-emelte kezében:
„A hálátlan! ezért engedtem birni Sajónál,
S Zagyva lementében a gazdag földet, ezért volt
Mindenem oly készen hadi szükségére, hogy ő most
Büszke követséget küldvén mindegyre boszontson?
Hírt ád harcairól azt mondva, hogy én is örüljek
Boldog előmentén, mikoron már szinte körűlvesz
Népeivel, s minden részről vad fegyvere csattog.
A hitvány jövevény!... mi egyéb is ez a ravasz Árpád?
Hányja magát, s hazugúl Etelével mondja rokonnak.
Mondja, holott tán a latrok barlangja nevelte,
S mérges oroszlán, vagy tigris szoptatta szilajjá:
Hah! de miért epedek?... Menj Ungnak gőgös urához,
Nemtelen Árpádhoz, s fenyegesd meg, Kladni, nevemben,
Mondd: fejedelmi Zalán Árpádnak küldi parancsát.
Mondd: takarodjék el földemről még ma, s ne merje
A csendes folyamok hullámit nyomni hadával,
Mert ön népemmel, görög és bolgári sereggel
Rajta ütök, s leverem végkép, hogy nem marad, aki
Társai romlását hírül vigye Volga vizéhez.”
Kladni, Zalán öreg apjának, nagy hírü Reánnak
Harcaiból maradott bajnok, hogy karja legyengűlt,
Késő vénségén bölcs, s biztos békekövet lett.
Most ura szózatján fölkél, és tisztesen őszült
Hajfürtét lesimítva komoly figyelemmel előáll.
Hallja kevély üzenetre fakadt fejedelme parancsát,
S dorgáló szemeket vetvén, így válaszol egyben:
„A győző seregek fejedelme, dicséretes Árpád,
Ily szókat halljon tőlünk, unokája Reánnak!
S én a békekövet fenyegetve beszéljek-e nála?”
Igy szólott; de Zalán komoly intésével elűzé.
Mint a csillapodó tenger, hogy látta megindúlt

Hű követét, enyhűle Zalán; de haragja helyett most
Félelem, és bajos aggodalom szállt gyenge szivébe,
S már kezdé sajnálni, hogy oly fenyegetve beszélett;
A rohanó magyarok harcát juttatva eszébe,
Már iszonyú leve lelkében bús képzeletének
A győző seregek fejedelme, dicséretes Árpád.
Sors üldözte Zalán! lassúk már a te csatáid
Szűkült téreiden, kezeid megküzdeni gyengék
A nagy erőnek karjaival. Majd zúgva, süvöltve
Fölkél a zivatar, s te remegve tekintesz elébe,
Ha szép telkeiden végig pusztítva terül el.
De ki siet hozzád szaporán lépdelve, heves dél
Tájairól? örömet jósol víg arca, jövése,
Lágy selymét ékes fegyver cifrázza ragyogva,
És pihegő mellén címét hordozza Leónak,
Aki viszontságok közepett nagy tengereket bír,
S földeket, és félénk népeinek félve parancsol.
Vára Zalán sereget, kedves hírt vára keletről,
Constantin dús várából, s nagy tengere mellől.
A követet látván megörűlt; Sthenelos pedig illőn
Meghajtotta fejét, kipihent, s így szóla Zalánhoz:
„Küldi köszöntését császárom, küldi vezérem,
Ossa vidéki Philó, Alpár fejedelme, tenéked.
Haemos bérceiről, Oetától, a nagy Olümpos,
A zajgó tenger, Peneos s Strimon vize mellől
Gyűltek bajnokaink: görögök, s Bolgária népe.
Hol Tisza habjai a mély árku Dunába merűlnek,
Még napnyugta előtt tábort nyugtatnak, az este
Árnyaiban pedig eljőnek földedre serényen,
S nyugtalan éjed után meghozzák hajnalod álmát.”
Szóla. Zalán pedig örvendett, s lelkében eloszlék
A bájos aggodalom. Kezdett büszkülni magában,
És báná, hogy Kladni szavát nem tette vadabbá.
Kérdezgette tovább, mily hősök jőnek ezúttal,
Mennyire megy seregök számmal, mily sokra erővel,
S kikkel már régen diadalmat igére magának,
Mert még nem látá, égett hírt venni felőlök.
De Sthenelos ravaszúl látván, hogy elérni beszéddel
Bajnoki értékét mindegynek ritka szerencse,
S mert az erős bolgárt nyájánál jobbnak itélé,
Szégyenből röviden szólott, s a spártai Hermest,
Bölcs kormányu Philót, Schediost, az Olümpi Philémont
Emlegeté, s fattyú Csornát, s a haemosi Viddint.
Monda bizottan utóbb: „mind bátor, válogatott nép,
És noha latrokat elnyomnunk nem volna dicsőség,
A lator Árpáddal megvívunk érted örömmel.”
A fejedelmi Zalán pedig andalgásnak eredvén
Messze kinézegetett, s a váltságára jövendő
Hősöket, és nagy harcaikat számlálta eszében.
Kladni ezenközben s több kísérői menének

A Tisza mellékén búsan, s mély gondba merűlve.
És már Zagyva vizét érék, amint ez omolva,
A kis partu Tiszába szakad. Még egy napi útat
Tettenek a síkon, s már hallák messze zajogni
A rohanó hadakat, s mentek hallgatva feléjök.
Messze terűl kiesen, s pusztán a zagyvai síkság
Napkelet, és dél tája felé; éjszakra, nyugatra
Domborodó halmok, s távolb a mátrai bércek
Hamvas felhőkként az egekhez látszanak érni.
Erre levágtatván sebesen, villogva kitüntek
Árpád, s bajnokai, s vízárként széllel elönték
A dobogó nagy tért. Árpád pedig álla magasban
Egy kis domb tetején. Vala ékes párduca vállán,
Rendítő buzogány jobbjában, s oldala mellett
Ősei harcaiból maradott nagy kardja világolt;
És könnyű süveg álla fején, s toll reszkete ormán.
Mint Ügeké, szépapjáé, nagy termete; könnyen
Mozdúl a súlyos fegyverrel; karjai, válla,
Mint a Mátratető, és bércei, izmos erősek.
Igy állt meg komolyan, s végigpillanta hatalmas
Szemmel szép hadain, s intett, és nyomban elálltak
A rohanó csapatok. Valamint a csillapodó vész,
Lassú zúgással megszünt a tábori vas-zaj.
A fegyver csillámla, de már nem csattoga többé,
S dárda, gerely, lobogó büszkén emelődtek az égre.
A fejedelmi magyar még gondosan óva körűlnéz,
Megtelepíti hadát, és sátort üttet az ormon.
Kél pirosan, mint a hajnal, szép sátora, fénylő
Gazdag aranyrojttal, tiz rézdárdára feszítve.
Ő pedig egy terepély bükk árnyékába kitérvén
Nézi kemény hadait, s iszonyú lelkében öröm kél,
Amint a szálló seregek csattognak előtte;
Mert ekkor száguldva hozák a harci vezérek
Bátor népeiket. Legelől egy előhadi dandárt
Dárdával rohanó Kadosának karja vezérel.
Nyest kacagány ing vállaikon; kard, dárda halállal
Járó fegyvereik; rohanások mint az erős szél,
S a szélvészek előtt szaladó vad tengerek árja.
Mindennél rohanóbb pedig a hadnagy, valamintha
Lába sebes szélvész, keze villám volna, ropogva
Járja meg a hadakat, s pusztít mindennek előtte.
Nincs sok fegyverrel terhelve, de rakva sebekkel.
Farkasbőrt hordoz, s strucctollas kalpagot, és nagy
Dárdát, s görbe vasat. Most gyorsan szállva lováról
Sátorokat veret, Árpádnak halmára sietvén.
Hozza hadát deli tündérként a nyalka Zoárd is.
Nyugtalan ez mind harcaiban, mind tettiben; egyre
Változik, és majd űz, majd megszalad a csatatéren.
A hadat űzőnek kártévő, mert iszonyú gyors
Megfordultában, s a győzőt porba teríti.

Gyermeke ez Kadosával ama szép arcu Hüleknek,
Kit tündérektől gondolt származni hazája,
Most pedig a habozó Tanaisnak partjain alszik,
Ott temeték őt el maradékai. Kardja fejénél,
Lábainál réz pajzsa hever, s dárdái körűle.
Hasztalan! Ő azokat meg nem zördíti kezével,
És nem örűl szeme fényeiken; pusztítva kerengnek
Hamvain a viharok: nem hall ő, alszik örökké;
De fiait szép hír hordozza dicséretes úton,
Árpád harcaiban, Kadosát és nyalka Zoárdot.
Most sátort veret ez, s Árpád halmára megindúl.
Kund nyargalt ezután csapatit térítve fiával,
A haragos Csörsszel. Mint két kríváni fenyőszál
A bércek tetején, akképen tetszenek ők ki.
Termeteik fejjel magasabbak népeikénél.
Köntöseik barnák, paripáik színre hasonlók,
Gőgösen ugrálnak szörnyű terhöknek alatta.
Ők lobogós kelevézekkel legelőre rohannak
S combjaikon csattog nagy kardjok cifra hüvelyben.
Hússzor ezer volt ez, s még négyet Bojta vezérlett,
Bojta, ki hadnak örűl, s anélkűl nem tud örűlni,
Vígan alászállítja hadát, valamintha csatára
Volna menendő, kezd sajdítva örűlni magában.
Kalpaga medvéből, farkasból van kacagánya,
Puzdra zörög hátán, kard villog hősi kezében;
Balra pedig kézíja fityeg derekára övezve,
Most telepedni megyen, s hadi sátort rendesen üttet.
Végre fehér paripán lassan futtatva előjött
Őszbe borúlt Und is, hajdan katonája Ügeknek,
S a jeles Álmosnak, most kísérője fiának.
Tiszteletes képén méltóság, harci komolyság
Hosszas idők tudományával vala szépen egyítve.
Rettenetes tigris tarkállik vállain, izmos
Markában vas balta pörög, s nagy pajzsa setéten
Függ balról. Hoz négy ezeret, sík térre vezetve.
Hogy hordozza vasát, most immár ötvened éve,
S még jól bírja, erét még ifjú szikra feszíti.
Ezt hogy szemlélé Árpád telepedni, szelíden
Monda: „Vitéz öreg! a te karod még rettenetes lesz
Harcaimon. Vénség meg nem szaggatta erődet.
Bajnoka ősömnek, most bajnok társam! örömmel
Látlak erősim közt: jőj föl halmomra pihenni.”
A komoly Und kividámulván, így szóla viszontag:
„Fejedelem! még nem gyengék a bárdot emelni
E karok, ám már olyan erőm nincs, mint vala hajdan.
De kedves még a kardcsörgés agg füleimnek
S bár fene ütközetek megszegjék életemet, csak
Vérem után földet hagyhassak gyermekeimnek,
Elmegyek, és nem rémülök a csatatéri haláltól.”
Igy szólván tüsténT sietett Árpádnak elébe.

Ekkor már közelebb járult hű Kladni szomorgó
Társaival, s a tábornál szeme könybe borúla.
„Óh mi igen más ez, mint pusztai népe Zalánnak,
Oh mi hasonlatlan lesz majdan az ütközet!” így szólt.
Mégis, hogy helyesen véghez hajthassa parancsát,
Hűséggel nekibátorodott, bíztatta barátit.
S ment egyenest a kis dombnak, hol párducos Árpád,
A győztös seregek fejedelme, vezérivel állott.
Följutván, mély tiszteletét kimutatva imígy szólt:
„Fejedelem! ki vitézséggel, mint hírre nagyobb vagy,
Kit földünk nagy része ural, kit tisztelek én is,
Nincs-e szabad szólás végkép megtiltva előtted,
S a követ új hírrel hozzád küldetve Zalántól,
Ment-e, ha híven szól fejedelme szavának utána?”
„Szólj bizvást, felel a győző seregek fejedelme,
Tőlem, s hősimtől követ és hű szolga ne féljen.
Féljen az, aki kevély üzenettel sérteni bátor.”
Erre magas hangon hűséges Kladni imígy szólt:
„A fejedelmi Zalán, neked Árpád! küldi parancsát,
Hogy takarodjál el földjéről még ma, s ne merjed
A csendes folyamok hullámit nyomni hadaddal;
Mert ön népével, görög, és bolgári sereggel
Rajtad üt, és leverend végkép, hogy nem marad, aki
Társai romlását hírűl vigye Volga vizéhez.”
Mint fene kölykes oroszlánok barlangja, dühödten
Zúg a hős tábor, s kelnek csillogva, zörögve
A rohanó csapatok; száz lángszem méri halálra
Alpár embereit: szörnyet halnának azonnal;
De nincs bántások, s hogy ezen félelmök elálljon,
Árpád hadkötöző fejedelmi tekintete őrt áll.
Csendre verődik mind, lelkébe temetve haragját,
S a hadat intéző szép méltósággal imígy szól:
„A fejedelmi Zalánt Árpád nem kérdezi többé,
Merre mehet, s menjen földet foglalni hadával.
A hajdanta dicső Etelének hős unokája,
Merre utat nyithat kardjával, menni fog, és az
Ősi hazát, ha különben nem, megszerzi erővel.
Hogy pedig a görögöt, s bolgárt nem rettegi népem,
És hogy vesztünknek Volgánál híre ne lenne,
Bátran előállunk; te azonban menj el uradhoz,
Mondd meg, mint leltél bennünket Zagyva vizénél,
S még tán szólani fogsz, mikoron meghallod eminnen
A zúgó tábort, s pusztító fegyvere hangját.”
Megriadott a hős tábor, nagy örömre fakadván
E szavakon; búsúlt Alpárnak régi követje,
És a rémítő hírrel reszketve megindúlt.
Árpád, a rohanó seregek fejedelme, legottan
Lóra kapat gyors férfiakat, hogy híjanak össze
Hőseket a megbírt földekről: gyors nyilu Tarcalt,
A zászlós Bulcsút, s apját, jó kedvü Bogátot,

S hadzavaró kacagányos Etét, ki erőre hatalmas
A hadban, lelkére nagyobb, szépségre legelső.
Borsot is, és Edömért meg kellett híniok, és Tast,
S rettenetes fiait: Hábort, s a kürtösen ékes
Úti Lehelt, kit utaztában szűlt anyja Meótis
Habjainál, hol egy ősz tündér lágy hangu dalokkal
Zengedező sípot nyujtott a gyenge szülöttnek.
Hogy nőtt a gyermek, gondatlan jára virágos
Völgyeken, és hegyeken, s bájos sípjába lehelvén,
Anyját lágy dallal tisztelte, s az ősz tavi tündért.
Éneket mondott a késő napnak, az ékes
Hajnal arany hajszálainak, a csillagi fénynek,
És a felleg alól kijövő szép hold sugarának.
Később megváltoztak játékai, látván
Versenyes apjánál, s száguldó bátyja kezében
A ragyogó fegyvert, fényét meg kezdte kivánni,
S már délceg paripán kardot villogtata, kopját
Szórt, s nyilakat, s örvös buzogánnyal készüle harcra,
S kéré a tündért, hogy változtassa keménnyé
Sípja szelíd hangját. Búsúlt; de nem állhata ellent
A tündér, s hadi kürtté lett a gyenge dalú síp.
Harsány most, és rettenetes hangjával, az égi
Dörgésként zeng táborokon, s vérharci mezőkön:
Szívet emel, majd szívet aláz a bajnok ajakról.
Mindezek a harcnak szeretői s tudói valának:
Jaj neked, Alpár, jaj harcban nem bátor uradnak.
Látni fogod komoly arcaiknak viadalmi haragját
S fegyveröket, melyet megrontásodra emelnek.
Bodrogköz szigetén, hegy emelkedik a hideg éjnek
Tája felé, egyedűl, erdővel övezve derékon,
Zölden alúl, pusztán s szirteknek hagyva fölűlről.
Kis Tice, a Tisza habjaiból lesietve aláfoly
Balja felől, jobbján Bodrog fut csendes özönnel;
Összekerülnek utóbb keskeny szegletre, s zuhogva
Hagyják el gyönyörű táját a délre mosolygó
Szép hegynek, zengő ligetit, s vízlepte lapályát.
Itten az ősz daliák, s tehetetlen bajnokok, akik
Álmos harcaiban győztek vala, csendesen élnek,
Itten Elem, Csákány, s hadrontó Tűzima nyugszik.
Itt a hegy végén látszik hajléka Hubának.
Ez, hajdan tehetős, Susadalnak rettegetője,
Büszke Kiónál a kúnoknak vítta csoportit,
És a mély fenekű Ungnál leütötte Laborcot.
Nyugton van most fegyveri közt, s majd nézi enyelgő
Gyermekeit, majd visszasohajt a boldog időkre.
Kis Bodor, a hősnek legutósó gyermeke, nyájas
Kedvü fi, most tized évében, enyelegve lehuzza
Néha az ősi vasat, s atyjának döngeti pajzsát,
Vagy fáradságos kézzel hurcolja temérdek,
Buzgányát, s jó néném mosolyogva fenyíti,

Megy, meg visszakereng s így szól nénjére tekintvén:
„Gyenge Szömér! te nagyobb vagy már, mégsem birod a szép
Kardot, még ideget sem tudsz pengetni madárra.
Óh mikor én oly nagyra növök, majd pengetek íjat,
S tőletek a gonosz embereket még karddal is űzöm,
Mert vannak gonosz emberek is, lásd édes apánknak
Jobbját egy mérges bajnok meglőtte nyilával.”
Igy szólott, csókkal fogadá őt nénje, elaggott
Atyja pedig kiderűle, s vidám köny csilloga képén.
A gyermek még szóla tovább: „óh néni! nekem volt
Egy helyes íjacskám. Aranyos volt két hegye, s húrja
Oly szépen hangzott, mint a liget-esti madárszó.
Volt nyilam is, sebes és ragyogó a déli sugárként.
Hajnának vittem, vadakat hogy lőne, de Hajna
Még nem lőtt vadakat, pedig elmegy messze az erdőn,
A kis ivet mindig viszi, és meghozza magával
A nyilat is; de vadat nem hoz, s még oly keveset szól...
Hajna te, mért búsúlsz? Szemeid mér vannak elöntve,
Mint a bodrogi lap, melyet Tice árja megöntöz?
Óh ha azért búsúlsz, hogy nem tudsz lőni nyilammal,
Vagy tán a ligeten jártodban csúszva megérte
Lábadat a mérges kígyó... deli Hajna! ne búsulj:
Én a kurta kigyót bottal kergetve lesujtom,
És ha kivánod, ez íjammal még sok vadat ejtek.
Add ide bár, hozok őz borjat, vagy gyenge nyulacskát
A vadon erdőből, hattyút a vízi lapályról,
S tollaiból gyönyörű pártát puha szőke hajadra.”
Andalodó szemeket vete rá deli Hajna, s föleszmélt
Gondjaiból öccsét forró kebelébe szorítván.
Majdan vékony orosz fátyolt burkolva fejére
Fölkelt, s a ligeten tegezét zörrentve megindúlt.
Óh, kiket a hadi zaj, kiket a bús tárogatóhang
S rettenetes kürtszó ébreszt, nagy lelkü vezérek,
Hagyjatok egy kissé távoznom harci mezőről,
S míg nagy táborokon szenderg a szörnyü halálnak
És veszedelemnek szikrája vitézi kebelben,
Hadd kössek gyengéd koszorút a hű szerelemnek.
Dalra talán nem méltatlan, ki ölébe fogadja
A fene harcokból fáradtan visszakerűlt hőst,
Karjai közt hervad, s honjának bajnokokat szűl
Nagy kín közt, s még több kínnal leszakasztja szivéről
A serdűlt ifjat, ha hazája kikéri veszélyét.
Ily anya, áldott hölgy, méltó a sorba kerűlni,
Hol nagy hősöknek diadalma s halála dicsőűl.
Ment a szép haju lány kebelében víve szerelmét,
Mint viszi nyögve, vadász dárdáját, a sebes őzfi.
Hajló fényében ragyogott már a lefutó nap,
Minden fűszálon gyönyör, és báj lenge, de Hajna
Mind csak Etét keresé, földet s eget űzve szemével,
S ég, föld szívének Ete nélkűl nem vala kellő.

Meg ne sebezzétek könnyű kis lábait, átkos
Tüskék, s rút kórók; ti hajoljatok ifju virágok,
S gyenge füvek deli Hajna piros talpának alája.
Folyj lassan, Bodrog, föveny ágyad csendes ölében,
Halkva suhanj el az erdőkön, langy nyúgati szellő,
Meg ne zavard a lányt, mikor a deli hősfira gondol,
És minden mást messze felejt. S óh tiszta sugár te,
Mely csillogva leszállsz az egeknek fénykebeléből,
A hév nap tüzes arcáról, te is el ne sötétítsd
Hajna szelíd kebelét, mely szebb a reggeli hónál,
Szebb a hattyúnál, s mint hajnal csillaga, oly szép,
Hagyd gyengén hajadon képét, piros ajkai díszét,
Hogy mikor őt a hős meglátja, elandalodólag
Lásson együtt minden gyönyörűt szeretője alakján,
Hogy minden bajait kedves láttára felejtse,
S érte akármely bajt ne remegjen venni magára.
Csendesen, és folyvást megyen a hab, Hajna közelget,
Majd a parton eláll, s így szól a vízbe lenézvén:
„Csendes özön, képem mellett csillogva kerengő,
Jő, meg megy maradás nélkűl szép habzatod: óh bár
A Tisza mélyéhez vinné el képemet, ottan
Látná Und ékes fia, és megörülne; talán ha
Látná, mint epedek, meg kezdene szánni magában,
S jőne serényebben, mint jő; de gonosz vagy özönvíz,
Képemet egy helyben hagyod elbágyadva, remegve,
S kissel alább lengő fűszált, és parti virágot,
Bokrokat, és fákat mutogatsz a kékes egeknek.
Csak menj hát, majd elközelít a hadzavaró hős,
Szép gyönyörűségem, s megnyugtat erős kebelében.”
Ekközben leveté lágyan szőtt lepleit, íját,
S messze kitűnt delin és pusztán a déli sugárként.
Hogy csendes Bodrogba leszállt, még gömbölyü térde
Látszék a habból, mely azt fodorodva keríté,
S hajnalként futa gyors pirulás deli teste fehérén,
Szálla tovább, s már a hullám tele combjait éré,
Pajkosan ellebegett hajló ágyéka körűl is,
S mosta sugár derekát. Ekkor meghajla kezével
A deli lány, s szép kis tenyerét lemerítve szelíden
A siető habokat képére, nyakára locsolta.
Megbomlott haja, és szabados fürtökben omolt el
Tündöklő vállán, karján, és a kerek emlőn,
Mely mint egy fakadó bimbó kipirúlva középett.
Alkonyodásra jutott már a nap, s tiszta határát
És a nyugvó tájt bágyadt lángszínbe borítván,
Általadott vizet, és földet hüvös esti homálynak.
Ekkor barna deres paripán, hűs csillagi fénynél
A Hajnal szép gyermeke jött, egy délszaki tündér
Mint röpülő felleg, szállván a híg levegőben.
Tündöklött pedig ékes arany haja, s a kacagánnyal
Lenge szelek szárnyán maradozva utána huzódék,

Balja felől aranyos hüvelyében csattoga kardja,
És vala gyöngyökkel ragyogó szép sípja kezében,
Mely a természet hangját elzárva magában,
A nagy föld közepén mélyen fekszik vala hajdan.
Onnan az Éj-anya fölragadá, és adta fiának,
Amikor ezt Hajnal mérgében elűzte magától.
Zenge pedig csalogány s tarkás pintyőke szavával,
Elsiető dörgés morajával, s a fene tigris
S kölykeiért sívó vad oroszlán durva zajával.
Melybe ha fútt, rettentő volt, vagy gyenge varázsló,
Mely futtában elállítá a gyorsan iramlót,
S állót mozdított, amint szándéka vezérlé.
Hajna hová lesz most? Rémülve, pirulva kiszökvén
Bodrog habjaiból, veszi könnyű lepleit, íját;
És szalad a ligeten, s futtában törli fejéről
A vizet, és igazítja magán huzogatva ruháját.
Melle födetlen még, csak félig van szövevényben
Szép emlői körűl, azt is lebbenve kibontja
A suhogó szellő, s le-lehuzza, ha érheti, róla.
Már elmenne, tömött erdőben rejtve maradna,
De zendűl a síp, csábító hangja betölti
Minden erét, tagját. Áll most, s bámulva tekinti
A fiatal tündért. Az alászáll, s gyenge szivárvány
Íve terűl, valamerre megyen, paripája elébe.
Egy kisded csillag ragyogott vezetőleg előtte,
Mely mikor ő vágyódva halandók földire lépett,
Fényesen, és magasan tündökle fölötte az égen.
Már közel ért, szeme csillámló vala, képe mosolygó,
Fél víg, fél szomorú mint a hold éjjeli képe;
De piros, és kellő, s már nem birhatva szerelmét
Nyájasan átölelé az előtte szemérmesen állót,
S rózsás szűz ajakán megcsattant isteni ajka.
Szíve gyönyörködvén a rég keresettben, örömmel,
És boldogsággal tele volt, de remegve kifejlék
Karjaiból deli Hajna, s futott. A délszaki tündér
Gyengén visszavoná, s édes bús hangon imígy szólt:
„Hajna te futsz, oh Hajna, kiért elhagytam az ékes
Hajlékot dél fényes egén, ki miatt keseredve
Fölkeresém Kaukáz üregében az agg szelek atyját,
Hogy hollétedről hírt vennék, s édes atyámat
A gyönyörű Hajnalt tudakoztam napkeleten túl.
Oh ki után annyit bujdostam, Hajna, te futsz-e?
Míg más honnodban Volgán túl gyermeki kedvvel
Szédelgél a tarka mezőn, és én is atyámmal
Tartózván mint gyenge fiú szállottam elődbe,
Nem futtál, ha jövék, sőt mondtad gyakran enyelgve:
„Szép tündérfi, mikor jősz ismét vissza mezőnkre,
Oh ha megént eljősz, hozz csillagot énnekem’’ és én
Lassan elindultam, csendes nyugtában atyámnak
Csillaga fényéből egy szikrát vettem orozva;

Míg lejuték, megnappalodott, s a szikra kipattant,
S elveszve pártalanúl a világok végtelenében.
Sírva jövék hozzád; te pedig deli Hajna szelíden
Törléd könnyeimet, s mondád sajnálva, ne sírjak.
De nemzőm látván a szikrát szerte bolyogni,
Elbúsúla s boszús szemmel megtilta magától.
Most hát, mert haragos szántából délre szakadtam,
Elfeledél-e, hogy így irtózol, Hajna, ölemtől?”
Erre, mivel gyermek kora nem rémlett el eszében,
Még jól emlekezett a lány és mondta: „ Hogy értem
Ily tova bujdostál, szép tündér, szánlak; azon kor,
Melyet imént mondtál, játékunk, s könnyü siralmad
Hátra maradt őseim honnában, Volga vizén túl.
Itt fölserdűltem, hidegek már énnekem a te
Karjaid, és ölelésedet is megtiltja szerelmem;
Mert tudd: hadzavaró Ete hős van Hajna szivében.
Oly ékes nem, mint te, vadabb, mint gyenge szerelmed,
De szép, s jó lelkű, s a harcban erőre hatalmas,
Aki hazát szerzend e boldog földön atyámnak,
És minekünk, s hős karjával megnyomja serényen
A dúlásra jövő harcoknak enyészetes árját.”
A fiatal tündér pedig ekkép szóla viszontag:
„Igy rontál haragoddal, atyám, így tetted örökké
Számkivetéseddel bússá fiad élete folytát!
Bár soha csillagodat ne ragadtam volna kezemmel,
Oh bár e földet soha lábam meg ne tapodná.
Vagy miért lett örök életem is? Hajh mért nem enyész el
Földi halandóként, mint árnyék, s lengedező szél?
Mért tart, míg az egek, s tündöklő csillagi tartnak,
Ha örömem nincs, és szomorítnak csalfa remények?
S Hajna, ki enyhíthetsz egyedűl, nem szánsz-e bajomban?
Vagy hiszed azt, hogy mint hősöd, nem védhetem én is
Nemzetedet? Tudd: a bús fellegek engem uralnak,
Tiszta verőfényt is beboríthatok éji homállyal,
És kényemre parancsolok én a tengeri gőznek.
Vagy mit ohajtasz még? Jer, az ég hajlékiba viszlek,
Mely kék szobrokon áll a déli határnak utóján
S a tele fényre jutó holddal van födve tetőűl.
Benn pedig ékes aranyrojttal puha szőnyegek, ágyak
Vannak, s bő termeim mint a víz habja, fehérek.
Oh szép Hajna jer el, karomon hordozlak odáig.
Ott pedig óhajtó szivemen fogsz csüggni napestig,
S csendes lesz palotánk, mint a vész nélküli tenger.
Ékes tagjaidat reggel harmatba fürösztöm,
Hajnali szép színnel takarom, s habi gyenge ruhákkal.
Majd ha lefolynak az esztendők kedvünkre, vidáman,
Díszes aranyhaju gyermekeink, egymással enyelgő
Szép fiak, és lányok fognak mosolyogni körűlünk.
S zengeni fog palotánk örömektől, és szerelemtől!
Jer piros ajkaidért kérlek, s szép szőke hajadra!

Szürkül már az üdő, s szomorún feketednek az ormok.
Vagy mind hasztalanúl szólottam, nincs-e kegyelmed?
Én egyedűl menjek, s hova menjek Hajna, ha nem jősz?”
    Igy szólt, esdeklő képét a lányra szegezvén,
És állott epedő szemmel még várva szerelmet.
A deli lány pedig aggódott, sajnálta szivében
A szomorú tündért; egyszersmind menni kivána,
Barnúló ösvénye felé ijedezve tekintvén.
Száz, meg ezer rémet mutatott zavarodtan az árnyék
És mint álmodozó, haloványan látta Etéjét.
Menne, de két tűz szem kötözötten tartja helyében,
Tartja siralmával, s titkos tündéri varázzsal.
Áll, mint a remegő gyermek, nem tudva, hová lesz.
A liget eközben zendűl és Hajna, nevéről:
Férfias, és gyerekes hangon szólítatik egyre:
Hajnát zeng hegy völgy, Hajnát a pusztai térség,
Visszatekint a lány, s a tündér hirtelen elvész,
Hirtelenebb a szellőnél, s árnyéki tünetnél.
Ezt hogy ez észre vevé, megörült, és gyorsan elindúlt,
És látá legelőbb öccsét elejébe szökelni,
Aki heven pihegő mellből édesdeden így szólt:
„Nénike, hol voltál? Oh mely rég járok utánad!
Egy fiatal hős jött, az ohajtott látni, utánad
Jár az is, és keres itt neveden szólitva; nagy Árpád
Harca felé menvén sietett beköszönni, de Hajna
Tudhatnád-e, ha nem szólnék, mely bajnok az, aki
Hozzánk jött? Böngérnek véréből-e vagy a hős
Tasnak nemzetiből? Kulpon magzatja, vagy Undé?
Nem tudod úgy-e? de várj, megmondom: termete súgár;
Képe fehér; hosszú haja sárga; ruhája setétes,
Bojtos oroszlánból van vállain lágy kacagánya,
Kalpagján kolcsag tollából szép lobogó reng;
Pajzsa pedig kerek, és dombos: közepében acélból
Verve repűlő sas látszik, s vad tigrisi kölykek.
Mindene nagy: vasa nagy, dárdája nagy, ő maga is nagy.
Méne futós mint a szarvas, maga mint az evét gyors,
Könnyen jár, fordúl, deli minden mozdulatában,
És rólad tudakoz, téged vár, küldöz utánad.
Véled-e már? Ete az, bajnok fia istenes Undnak.”
    Ekközben hazaérkeztek, később utánok
Megtért gyenge Szömér s a szép Ete, hadzavaró hős:
Ősz Huba künn állott, s áldással hítta be őket.
S a szerelem s az öröm beköszöntenek a kicsi házba,
Hol bájos hajadon serdűle fel a deli hősnek.
Csakhamar a szeretők elválnak a többi családtól
S a látás örömét szemeik ragyogása jelenti.
A régi kínnal rejtett sok gondolat ébred
És az ajak bíbor küszöbét érinteni bátor.
Titkos ohajtásait most a kebel útnak ereszti
S szintoly kedvesekért becseréli rokonja szivétől.

A nyájas követ, a szó is végtére kifárad:
Néma gyönyörrel néz Hajnára vitéz Ete, némán
A deli Hajna reá s mondhatlan kéj teli szívét;
Majd kebelére borúl az erősnek, mintha örömben
A hős szív dobogásainál szúnyadni kivánna.
Ily boldogságban felszólal végre az ifju:
„Oh mi igen jót tett, mikor engemet alkota, s látnom
Adta Hadúr a szép földet, s magas égi világot,
És mikoron kezeimnek erőt, mellemnek erős szűt,
Lábamnak gyorsaságot adott, és harci szerencsét!
De csakugyan te teszesz boldoggá, lánya Hubának;
Mert te szelíden jősz álmomhoz, s képzeletemhez,
Mint a hajnali fény, ha mezőn távol vagyok innen;
Most pedig édesded szerelemmel ölembe borulván
Gyorsítod szívem dobogását, s megszaporítod
Örömemet, mint záporeső a csermelyek árját.”
Ekkoron a hajlék közepén már álla rakottan
Gyenge gyümölcsökkel, téjjel, s hegyi mézzel az asztal,
S egy sűlt őzborjú fele volt kiterítve szegetten
Hosszas ezüst tálon. Mert dús vala ősz Huba: hímzett
Szőnyegeket hoza, s bőven aranyt, bővebben ezüstöt,
Még mikoron kardját s kezeit jól bírta, Kióból.
És hoza fegyvert is, leütött Bengalnak ijesztő
Fegyvereit: lobogós gerelyét, nagy domboru pajzsát,
Sastollas sisakát, mely mind függesztve soronként
Önnön fegyveri közt falain vérfoltosan állott.
Fenn pedig ékes edény közepén mécs csilloga. Lelket
Ébresztő bort hoztak most kis bükfa kupákban,
És díszes gyerekek sürgöttek szóra figyelve:
Így laktanak ők. Ete hős pedig ége szivében,
És iszonyú gond nyomta fejét: a Rémnek alakja
Megjelenék neki, és örömét kebelében elölte.
Elkomorúlt a hős ifjú, sirodalmas enyészet
Toldúlt gondja közé, s hidegen megrázta szelével.
Néze pedig heven, és búsan, mint aki halálra
Válik társaitól, és sorba tekinte szemével,
Mely mikoron Hajnára jutott, keseredten elálla
Szép arcán, és kezde vitéz szikrája borúlni.
De hamar észre vevé őszűlt Huba, s monda: „Vitéz Und
Hős fia, tégedet a szerelemnek ront-e hatalma?
Ha szerelemmel akarsz bizvást mulatozni, hadakra
Gondolj, s hozz békét harc-zárta lakunkra, fejünkre...
Oh mért gyengült el jobbom, mért hajlani nem tud,
Hogy kardot rántván tudnék meghalni csatában!
Gyáva Laborc szolgájának nyila megszegezé azt!
Te fiatal vagy még, ép, és diadalmas erővel,
Menj el, hozz örömet pusztító fegyvereimmel,
Ott függnek, hajdan viadalmim fényei: válassz!”
Ezt hallván a gyermek megbúsúl vala, s így szólt:
„Oh de atyám, ha te mind od’adod, mi marad nekem? Én hát

A hüvös erdőben heverésszek-e bujva naponnan,
Vagy csak kurta parittyával harcoljak-e? Távol
Én fejöket könnyen beverem hajigálva kövekkel;
De ha közel jőnek, megmetszik torkomat, akkor
Tagjaimon madarak harcolnak puszta mezőben.”
Andalodásából fölütődött hős Ete, hosszas
Elgyengűlését szégyelvén, s fényleni kezde
Bús szeme, fegyvereit látván fenn függni Hubának.
Titkos búját még érzé, de kevély vala lelke,
Büszkébb a búnál, büszkébb a gyáva panasznál.
Nékierősödik, és így szól viszonozva Hubának:
„Harcban előszűlt hős, ám légyen, mint te ohajtod.
Hogy kedvet hozzak, pusztító fegyvereiddel,
Választok; te pedig hősök szikrája ne búsúlj,
Megjövök én ismét kardjával bajnok apádnak.
Rajta az ellenség vérét, s a régi dicsőség
Szép sugarát hozom el, mely téged győzni tanítson.”
Igy szólott, s levevé a kardot, mely vala balról
Egy mély szögletben, s komoran még rajta borongott
A vad enyészetnek szikrája: halálos acélát
A por régen ülé; de midőn kitörölte porából
Hős Ete, megvillant hegye, s éle, fogása fehérlett
(Mely elefántcsont volt), lapján borzasztva kitüntek
A szomorú rajzok: Sas körmei vittek erőtlen
Kisdedet, aki eső félben anyjának előtte
Látszott fenn vergődni, fejét szép vére borítván.
Más felen egy fejedelmi vitéz rablólag orozván
Hölgyeket, és fiakat hajtott a tűzi halálra.
Hosszú volt pedig, és széles vasa, görbe hegyével,
Fegyvere Zámirnak hajdan, ki kegyetlen erőszak
Képeit óhajtá, s ifjú kora gyenge szakában
Már gyilkolt, s idegen földön pusztítani kezdett.
Ezt leveré Huba, s emlékűl úgy vette le kardját
Hajdan, míg az erős ifjúság szárnyai vitték.
Most Ete vette vasát, s csattogva vetette hüvelybe.
Ekkor az ajtóban, halovány szép csillagi fénynél,
Megjelenék a kis gyermek, dallója Hubának.
Lant vala baljában, hímezve mezői virággal,
Köntöse tiszta fehér, kék övvel kötve derékon,
És rózsás koszorúka fején. Most pengeti lantját,
S hangosan, és tisztán kezd el künn dallani: zendűl
A lenyugott erdő, s hegyek, öblök visszamorognak.
„Óh legyetek liget és sík tér szavaimra vigyázók,
S míg dalomat zengem, megszünjetek esti fuvalmak!
A fiatalságnak szép napjai, a gyönyörű kor
Hirtelen illan, mint felhők sebes árnya tavasszal.
De az erőseknek nagy tettei a siető kor
Kellemivel nem romlanak el, szép déli sugárral
Hintvén szüntelenűl a jó maradékra világot.
Csendesen űl Huba, gyermeki közt, hegyháti lakában;

De rettentő volt hajdan viadalra mezőkön,
Rettentő a háborodott tengernek ölében.
Óh legyetek liget, és sík tér szavaimra vigyázók.”
Hős Ete gyúladozott e szókat hallva, s figyelmes
Lett nagy lelke az éneklő gyermekre s dalára,
Az pedig elkezdé ismét, és dalla tovább így:
„Nyugton vagytok-e még, döntő magyarok? kezetekben
Nem zörög a buzogány, gerely, és kard. Bús zivatar kél,
A tenger melléke felől, ti meg alva mezőkön
Tábori sátor alatt heverésztek. Haj! kipirúl majd
A hajnal, de sokan nem fogják látni világát.
Keltek-e? Ha későn keltek, haj! hunyjon el inkább
Bús szemetek; mert földeteket pusztítva találja.
A tenger dühödő szélvészit hozva magával
Mint egy sírbeli rém, jő Baltom erős fia, Zámir,
Már késő éjben; de szerencsés széllel evezve.
Tölgy nászáda nem irtózik szirtekhez ütődni;
Bátran leng a hányt habokon, közelíti Meótis
Partjait, mint éjfél felhője, borongva setéten.
S hah! már szerte megy a vad nép, elszórja az ékes
Sátorokat, megfojtva szelíd álmában az ifjút,
És öreget, bátor katonát, és gyenge leányzót.
Baltom erős fia dúl, tör, ront, mint éjjeli farkas.
Vér van fegyverein, vadság, és méreg ijesztő
Lelkében. Senkit nem szán, rabol, és öl egyenlőn,
S már embert, barmot büszkén nászáda felé hajt.
Óh csak tégedet is ne ragadt el volna magával,
Barna szemű lány, hős Vihadar szép gyermeke! Inkább
Más ezeret vitt volna az éjszak lányaiból el.
De gyors nászádon visz téged is a fene Zámir,
Rettentőn, sebesen, mint ölyv a gyenge galambot.”
„Íme azonban kél Huba, napkelet ifju sugára,
Népe zaján riad álmaiból, megdöngeti pajzsát,
S kardot köt, s röpülő kopját ragad égve szivében.
Nézi; de nem leli már a kedves barna szemű lányt,
Szép Szelemért gyors nászádon viszi a fene Zámir.”
„De hova futsz, idegen? nászádodat ál szelek űzik,
S az nem is olyan erős, hogy szirtek meg ne szakasszák,
És nem is oly rohanó, hogy gyors Huba karja ne érje.
Nézd! közelít ő már könnyen lebdesve hajóján
S szörnyű fegyvereket, s haragot hoz büszke fejedre.
Nézd, mi sötéten emelkedik a szirt tölgyfa hajódra.
Fergeteg űz ordítva, vadan; Zámir hova lészesz?
Megroppant nászádod az álnok szikla fokában,
A haragos habokon szórván el népedet. A szirt
Fergeteges közepén magad állsz csak, s élete fogytán
Szép Szelemért vad hullámok hajtják ki elődbe.
Haj! oda tölgyfa hajód, oda néped, veszve hajóstúl
A szélhányta Meótisnak tajtékait issza.
De jő rettenetes bújában könnyü hajóján

Gyors Huba, s több daliák lobogós nászádon utána.
Őket az emberölő hadak istene őrzi kezével
S messze sebes rohanások előtt nagy kardja világít.
Szép Szelemér! egyedül te vagy itt nyomorultan elölve.
Lábadat a zajogó tenger hullámai mossák,
S gyenge fejed támasztva kemény szirtekhez elájúl! -
Ekközben szörnyebb zaj támad. Zúg fene Zámir
Mérgében, s tutaját dárdával rontja Hubának.
Az lemerűl; de Hubát kiszorítják a habok, és áll
Vízben övedzőig, s így szól megrázva sisakját:
Büszke, ne hidd, hogy kárt tettél lemerítve hajómat:
A dühödő habokat megbirják lábaim, és e
Kopja szivedre talál, ha kemény kövek öblibe búsz is."
Igy szólt, és gerelyét Zámir paizsára hagyítá,
Elfordúlt Zámir; de sebes vala mentiben a vas,
Szélén érte nehéz paizsát, és meghasogatván,
Éles sziklákról recsegett a vízbe törötten.
Nem késik Zámir, kardját zörrentve berándúl,
És veri a habokat, veri gyors Huba barna sisakját.
Zúg a háborodott vízár, fölkapja fenékről
Mélyen elült köveit, s velök a magas égre lövöldöz.
Rá iszonyodva borúl le az éj, ordítva rohannak
A dühödő szelek, és harsog, reng, bömböl az alszirt.
Mégis hallani harcaikat. Szél, s vízi morajból
Messze kicseng a kard, s villámvasa fénylik az éjben.
Mint a tengernek két szörnyei, vínak erősen.
Hullanak a fegyverrongyok, s özönbe setéten
Foly vérök, mint mely patakot soha nap szeme nem lát.
Vág Huba, s már közelít Zámirnak vége. Megint vág,
S véresen elhajlik Zámir feje, teste kiterjed,
S ezt a bús habokon ordító fergeteg űzi.
Hajnalodik; de fejét ez már nem nyujtja feléje,
Hosszan alussza sötétségét a végtelen éjnek!
„Óh bár honnodban tudnál vesztegelni, Zámir!
Sokszor mondta apád, most mit mond, majd ha feléje
Hajt a szél, s halak étkéül lát úszni habokban?
Óh mért honnodban nem tudsz vesztegelni Zámir!"
„Napkelet ifju sugára kikél a szirtre azonban,
S megy vívén örömet hölgyének, szép Szelemérnek.
Ébred az is, s bágyadt szemeit hősére nyugasztván
Karjaiból veszi vissza alélt szive s lelke hatalmát."
„Oh hős! szép fiatal korod eltünt már az idővel,
De hadi tetteid keleten még zengi dalában
A gyermek, s nyugat énekiben még zengeni fogja,
Míg döntő magyarok népének vére ki nem hűl.
Esti szelek, most már zúghattok csendes erővel
A ligeten; bontsátok meg kis fürteim ékét,
S adajtok enyhűlést keblemben az éneki tűznek.
Eldallottam az ifjúság szép, s hirtelen illó
Napjait, a bátor daliáknak hajdani tettét.

Esti szelek most már zúghattok csendes erővel.”
Igy hangzott el az éneklő gyermek szava, s kobza;
Benn pedig ültenek a hősök nagy gondolatokban
Némán és komoran. Huba visszatekintve korára
Szép fiatalságán andalgó szívvel imígy szólt:
„Oh bizony eltűntél, örömek, s harcok kora gyorsan.
Szép Szelemér! te is elhamvadsz a föld kebelében,
Hol komoran besötétül az éj, s nem látni sugárát
A napnak, se telő holdnak nem hat le világa.
Messze rideg vénségemtől, most messze hazámnak
Széleitől idegen földön mély álmodat alván,
Nem látod serdülni mosolygó gyermekeinket,
És nem örülsz velem arcaikon. Már nékem is int a
Néma halál, s gödröt mutogat vak honna porában:
Nyissa ki bár; én nem késem. Szép napjaimat most
Élik gyermekeim, hadat űző nemzetem éli
S bár még élje ezen választott honnban örökké,
Már mikor e tetemet mélyen lemeríti az árnyék,
S rajta hideg szellő agg kórót lenget az éjben.”
Hadzavaró Ete hős pedig ekkép szóla utána:
„Harcban előszűlt hős! nagyok a te vitáid az ifjú
Kornak napjaiból, és szerte dicséretes elmúlt
Életed annyi dicső nyereségeivel. Noha most már
Jobbodat a röpülő nyílnak megtörte hatalma,
Jó nevedet csakugyan meg nem ronthatja: örökké
Fennmarad az, mint a szép hold a csillagos égen.
Engem is a dühödő harcok veszedelmei várnak.
Bolgárok fenik a vasakat sereginkre; s ohajtják
A puszták madarát, hogy minket emészteni jőjön!
Oh deli Hajna, ne irtózzál, engem soha nem fogsz
Látni gyalázattal. Megtérek majdan elődbe,
Úgy hogy tetteimet hallhasd a téli napoknak
Vendégségeiben, hol csak nagyok éneke hangzik.
Vagy ha nem, a nap rám soha többé nem süt azontúl.”
Ekkép szóla erős szivvel búcsúzva Hubától,
S Hajna szelíd öleléseitől. Deli Hajna pedig ment
Könnybe borúlt arccal belső teremébe nyugodni.
Ment; de nyugodni hogyan tudjon, kit szíve fölébreszt
Bús dobogásával? Nem aludt. Oh álmait a szép
Bajnok aludta kemény lélekkel, melyben erősen
Zúgtak az ütközetek rivadási, s forra szerelme.
Mondom, aludt; mert fáradtan jöve messze vidékről;
De szomorú hangok fárasztják álmait, és gyász
Képe veszélyének, mely lesz harcára jövendő.

Második ének

Már a sátoros éj eljött a földre setéten.
Édesen elnyugodott most a sokféle halandó,
S amivel ébren nem birhat vala, álma hozá meg;

Vagy remegett üres ártalmat sejdítve magában.
Mert vak kénye szerint csal, játszik az álom eszünkkel.
A boldog gyakran vesztét álmodja javának,
S sokszor az altában fejedelm, és föld ura lészen,
Kit koldusbot vár, ha fölébred, s százszoros ínség.
Óh fejedelmi Zalán! te is álmodol a siket éjben,
Bátor bajnokokat s diadalt alpári meződön,
És neved új fényét csillogva közelgeni látod:
Meg ne örűlj; kétes nagyon a harcok birodalma:
Sok munkát, nagy erőt kíván, s van kötve halállal.
Lassan az éjfél is leborúl, kiteríti ijesztő
Szárnyait, és susogó rémek röpdösnek alakján.
A kisded patakok lassú csörgéssel erednek,
Harsog az országos Duna, tétova fölszedi őket
S a folyamok vizeit, s iszonyúra nevelkedik árja.
Száz ragyogó szemmel belenéz a mennyei térség.
Nem szünik ő, lemegy a tengerhez veszni, veszendő
Habjaival lemegy a nagy idő, hogy vissza ne térjen.
Kezd távozni azonban az éj s ritkítja homályát.
De kik fénylenek itt a hajnal csendes ölében?
Fegyveresen jőnek titkon, s békével előbbre.
A bolgár had jő legelőbb, mint egy magas erdő,
Tompa morajjal, erős páncélban, vas sisakokban,
Nagy somdárdákkal, karddal készűlve, s paizzsal.
Merre köves Haemos kékellő bérceivel hat,
S a tengerbe vesző Duna hétszeres árjai zúgnak,
Onnan gyűltenek ők, s három dandárra szakadtak.
Rettenetes Viddin vezeté szilaj ésszel az elsőt,
S nyugtalanúl, mint éh tigris, ságulda előttök:
Termettel nagy ez, ép, izmos, rohanása igen gyors;
Törhetlen bátorságú, s erejével ijesztő.
Fegyvere mint a nap kiragyog, de ruhája setétlő,
Mint éjfél. Többször nyiltan hordozza sisakját,
S nagy szeme mint véres csillag tündöklik alatta.
Legfőképen ez a népnek bizodalma hadakban,
Meylet külde Simon, bolgárok büszke királya,
Hogy legyen a görögök mellett mentője Zalánnak.
Másodikat vezeté Izacs. Ez jó férfi korában
Most van, s Vidinnel legerősb a bajnoki sorban.
Csontos is, és izmos; de kisebb termetre amannál,
Bátorságra hason; de merésre nem annyira hajló,
Mint okos, és csendes. Villog nagy kardja kezében.
Sastollas sisakot hordoz, s vasazottan előre
Toldul mellével, valamint a szikla tolódik
A tengerbe, habok, szelek ellen víni keményen.
Harmadikat fattyú Csornának karja vezérlé.
Serdűlő korban van még; de merése nem ösmer
Semmi határt. Istent, embert ő semmibe sem vesz.
Nincsen előtte szeméremnek, böcsületnek, az észnek
Érdeme; mindeneket karjával méreget, és oszt

Avval igazságot. Nincs oly szentségtelen ösvény,
Melyre, ha vére buzog, ne kívánjon menni hadastúl.
Kit keze megbirhat, mind ellensége. Magáért
Senkit sem kímél, kényére lerontana mindent.
Igy nőtt a tiltott szerelem fia zordonan, és majd
Barmi szilajságban, hogy lenne mit enni az éhes
Férgeknek s gonosz éltéről ne maradna egyéb hír
Régi gyalázatnál, s átoknál. Ez vala Csorna!
Teste magas, karcsú, haja hosszú barna: setéten
Verdesi fürteivel vállát, és szinte leányi
Lágy szépség mosolyog hóképén. Majd hihetetlen,
Hogy lakik ennyi erő s vadság ily gyenge tetemben.
Gond, nevelés nélkűl így nőtt a gyermek erősebb
Ifjúvá szabadon, játékúl hagyva az álnok
Könnyü szerencsének, mely őt fölvitte kevélyen
Vak bizodalmakkal töltvén, hogy veszne korábban,
És nyomorúltabbúl. Most jő gyors szürke lovával
Kis dandára előtt. Büszkén égnek veti képét,
Mintha nem is földön lakozóktól volna születve,
S dúlást, és iszonyú öldöklést forral eszében.
Tarnóv jött ezután haragos vad képpel; az ékes
Vértü Kabár, és tiszta Rucsuk léptettek utána.
Bogláros paripán hánykódik cifra Lemők is:
Mind bátor katonák, s hadi nagy tettekre serények.
S a nép, mely nyomokat kíséri, kevert faju bolgár:
Tőre magyar; de vegyűlt szomszéd idegennel, azért is
Két nyelvűk, az erősb s győző magyarokra kajánok,
Hittelenek, bérért katonák más nemzet urának,
Drága rokon vérben zsoldért gázolni nem átlók
És hadi zsákmányért, melyért gyúl farkasi szívök.
Bátrak azonban s hadszeretők s értői csatáknak:
Ősi sajátikból ez egyet tarták meg örökben.
    A görögök hada jött ezután villogva, robogva,
És illő rendben haladott a téren. Előttök
Tündöklött szép fegyverben, mint déli verőfény,
Ossa vidéki Philó. Aranyos dárdája előre
Hajlott, s a széllel kolcsagtoll rezge sisakján,
Mely ragyogó vala gyöngyökkel s vert fínom arannyal.
Pajzsa is, és testén a rézruha nagy karikákkal
Csilloga, s szinte sugárt vete, amint népe előtt ment
Könnyü lován, mely szürke fejét meghajtva viselvén,
A ragyogó zabolát lágyan hordozta, s ülőjét.
Jó császára hagyásából a harcra vezérlő
Ez lön, s a sereget bírá most fő hatalommal;
Elmés ez pedig, és ravaszabb nincs napkeleten, mint
Ő, ki hadakban, s békében már forga sokáig,
S érti kivált a kétértelmű udvari nyelvet.
Nincs nagy erő már karjaiban, de eszére hatalmas,
Sergeket ér maga s válogatott nép ugrat utána.
Hol Rhodopé, hol Pangeos áll eget ütve fejével,

S híres Olümpos emelkedik és Athos ormai állnak,
Onnan szedte vitézeit, és oktatta csatákra.
Strímon tájain is, a zúgó tengeri partról
S a közföldekről nagy számmal szedte vitézit.
Mind jól készültek, tündöklők fegyvereikben.
S vannak húsz ezeren. Köztök mind harci merésre,
Mind fő nemre kitetsző itt az Olümpi Philémon,
És nem sokkal alább Hieró, s a szőke Neander,
Csendes Odüsseos, és a szép nézésü Lüsippos,
Hősök, tudnillik mint akkor voltak, eléggé
Jártasok a hadban, de puhák a csendes időben,
És ha nem is bátorságban, megfogytak erőben.
Sokkal gyengébbek, hogysem víhassanak egy nagy
Romlatlan nép vas tetemű seregével egyenlőn.
Mert immár elmúla dicső korod, Epaminonda,
Miltiades, véres Marathonnak hőse, öröklő
Lelkek! Azon kor már elmúlt, mely híreteké volt:
Régi dicsőségtek szikrája aluddogal, és vész.
Oh mert a hosszú nyugalom henyesége lerontja
A nagy nemzeteket, s a sas fia gyáva galamb lesz;
Megfordúl a hajdan erős természet egészen,
S mely nép villongó vasakat csördítve örömmel,
Éjjeli mécseknél zabolátlan vétkeit űzi,
S éltének gyilkos kézzel szaggatja virágát,
Mig végtére kidől s maga lesz temetője nevének!
Romlatlan vala nemzetem is, szilaj, ép erejében
Fél Európának hajdan megrázta határit:
Szűkre szorúlt most, és kevesét sem birva hanyatlik,
S a puhaság fertőjében megemészti hatalmát.
Mely nép gyávultan, noha cifrán, s ékesen áll ki
A rohanó magyarok seregére, veszélybe hanyatlik,
És a büszke görög nevet is rabbá teszi egykor.
Majd ismét föllázad erő lelkében az ősi
Hírnek egekbe hivó szikrája: csatákra keményűl,
S hősi fejét ezerek testhalma közűl üti fényre
Véresen, és szabadon. - Hova lettünk nemzetem? Ah de
Mely bús útra jövék? komoly elme ne menj tova, hagyd el
A gyászunkra jelent nagy idő haladásait, és a
Régi dicsőségnek bátran térj vissza nyomára.
A gyönyörű Hellás fiait mosolyogva vezette
A csapodár Theophil, kit hajdan híres Athénae
Szült. Kis termettel bír, könnyen tétova fordúl
Szürke lován. Nagy ezüst csillag foglalja be pajzsát,
Íja pedig, s puzdrája zörög megrakva nyilakkal.
Kényes pávából visz tollat gyenge sisakján;
Kardja kezében van; fegyverviselője pediglen
Visz lobogós gerelyet, s réz dárdát nyomban utána.
Népe hasonlóul puzdrát visel, és sebes íjat,
És rohanó kópját. Nem lévén fegyvere súlyos,
Minden fordulatot könnyen tesz, gyorsan iramlik;

De buta, és álnok: szent Parnass s Helicon alját
Barmaival mászatja, s szelíd tudományra nem indúl.
Hírből tudja dicső tettét szűk Thermopüláknál
Nagy Leonídásnak, s példáját rettegi hallván.
S mely hajdan kivilágított, mint déli verőfény
S a butaság ködeit megritkította, Athénae
Romjaiból csak alig látszik, s hadi napja lehunyván
Szívetlen vezetőt küld harcra hiú katonákkal.
Volt ugyan egy, ki dicsőségét érezte, s azonhoz
Minden időn emelé lelkét és tetteit; annyit
Mégsem tett soha, hogy megfordíthassa veszélynek
Indúlt honnosait. Csendben ment köztök, erősebb
Lélekkel, mint van valamennyinek: a veszedelmes
Harcokat, és bajait rettent venni magára.
Ez Schedios. Feketén van fegyverkezve, s kezében
Amint megy, kardját komoran nyugtatja, s halálos
Gondolatit nagy mellében viszi bátran előre.
Jött a szűk közön át Peloponnes félszigetéből,
S a szélvészekkel háborgó Adria mellől
Egy gyakorolt dandár, mely most valamennyi görög közt
Legbátrabb, s a nemzetölő viadalra serényebb.
Fő pedig, és köztök legfőbb a spártai Hermes.
Nemzete régi keménységét hordozza szivében;
Tartja szoros rendben katonáit, tartja magát is;
Engesztelhetlen, s iszonyú sebes ütközetében;
A szaladó szarvast képes megelőzni futással,
Oly sebesen járó paripát tart, mely szökik, ugrál,
Orrából haragos szeleket fú, szája habot ver,
S barna sörénye lobog, repdes mint saskeselyűszárny.
Mind kik utána megindultak, hadi jó paripákon
Vígadnak, s hosszú dárdákat visznek előre.
Izmosak, és magasak mint szint' a spártai Hermes;
Mégis legmagasabb Hermes, s dárdája kezében
Áll rendűletlen, mint egy kőszáli fenyőfa.
E sor után gazdag Thessália gyermeki jőnek,
A gyönyörű Tempét, Ossának völgyeit, ékes
Pindos tájékát odahagyták, s híres Olümpot;
Gyors Peneos tengerre futó hullámait, és a
Nagy tenger szép látását most harcra cserélték;
De nem harcra valók. Munkátlan pásztorok, és a
Kíméletlen urak kényétől nyomorodottak.
Lankadtan jőnek. Vezetőjük, Heliodóros,
Potrohos és alacson; nehezen piheg, és döcög a nagy
Fegyver alatt, sisakot, páncélt visel, és cseri dárdát.
Kénye szerént élő here hajdan, most unalomból,
Mert érzékei már elkoptak az életörömtől,
Eljött, hogy hadat is lásson, s érezze hatalmát.
Ám csak menj elbiztodban! Vár szörnyü halállal
A zúgó tábor Tisza gazdag partjai mellett.
Eztán a gazdag szigetek lakozói jövének.

A tenger szeleit, hullámait ösmerik inkább
Mint hadak ártalmát. Fegyverre, ruhára különbek,
Rend nélkűl mennek szanaszét a többi sereg közt.
Kallimachos, s a barna tekintetü Mílo leginkább
Vannak jó hírben, s gyors Krantor, Kréta lakója.
A ravasz udvarnak kedvencei jőnek ezentúl.
Dölyfösen, és nyalkán, kik torkig elültenek a jó
Élet kéjeiben, most harcokat, és veszedelmet
Fényes tettekkel máris dicsekedve keresnek.
Cafrangos paripák szökdösnek könnyen alattok:
Lágy selyem öltözetök dúsan megtűzve arannyal.
Szépen villognak dárdáik, s a sisak orma
Tündöklő köveket forgat, s megrengeti tollát.
Constantinvárból jőnek s noha érdemeikre
A teleket bevető pórnál tizszerte kisebbek,
Büszkék, s bár az arany láncoknak rabjai, vélik,
Hogy szabadok, s méltók szabadokkal harcra kikelni;
Ékesen, és magasan viszik a szép várasi zászlót,
Melynek egyik lapján áll teljes díszü ruhában
A koronás császár, s a széllel hajladoz egyre;
Másikon a vérző Krisztusnak képe piroslik.
Jött még egy különös csapat is, mely Ázsia belsőbb
Részeiből szedetett, hol zölden emelkedik Ída,
S nagy szálfái kemény fuvalommal zúgva civódnak,
S hol lassú vizeit zaj nélkűl önti Skamander.
E tájról rosz készületű, de kemény csapat állt ki
Antipater vezetése alatt, kit messze hazából
Gyenge szerelmével követett szép hölgye szelíden,
Hogy ha ugyan megtér, vele megtérhessen örömmel:
Ha pedig élete a gyűlölt harcokban elesnék,
Ő is veszne, s hideg férjére borúlna halottan.
Járt pedig egy csendes paripán mellette urának,
Hogy neme másoknál ne tudódnék, férfi ruhában,
Fegyverrel, s mélyen leeresztett könnyü sisakkal.
Antipater, ki hasonlókép hajló vala hozzá,
Nyájasan és titkon szólott vele néha; vigyázott,
Gondosan ápolgatta szivét, s őrzötte szerelmét.
Vitte pedig széles kardját az egekre feszítve,
S balja felől mint őrangyal, tündökle vasában.
Dárdáit fölvetve siet hű népe utána
S barnás zászlóján viszi a szűz Mária képét.
Bölcs kormányu Philó most sátort üttete, s népét
Úgy osztá, hogy jobb szárnyán bolgárival állna
Rettenetes Viddin; balról a spártai Hermes;
Közben egyéb hősök, s hadak; ő pedig állna derékon
A magasabb téren, s mindent meglátva serényen.
Tett még két csapatot födözőűl: Heliodóros
S Antipater csapatit, s jó rendet hagyva nyomában,
Ment több hadnagyival tüstént fejedelmi Zalánhoz.
Kétszer kelt, s kétszer lefutott a tiszta verőfény,

S Bodrog mentében már akkoron öszvegyülének
A meghított hősök, s törnek vala szüntelen arra,
Merre nagy Árpád, a győző seregek fejedelme,
Vitte hadát. De nem így akará Rémistenök, Ármány;
Más szándékkal volt. Hogy rútúl veszni vihesse
Őket, ezerképen csalogatta. Előbbi időkben
Volgán túl szigorú hegynek közepette lakozván
A döntő magyarok seregét sokféle gonosszal
Rontá; most pedig ott nem lévén nyugta, morogva
És bömbölve hagyá Volgán túl régi lakását,
S Zagyvának forrása fölött megszállta hadával
Erdős Mátra hegyét fellegdárdája hegyével -
Mely, valahányszor vág, iszonyút villámlik azonnal -
Itt nyita barlangot, feneketlent, ködbe borongót,
A télnek bús honna felé. Itt szüntelenűl, mint
A közelítő fergetegek zaja, s éjszaki széllel
Játszó tengernek zúgásai, tompa moraj van.
Néha pedig szörnyebb jaj csendűl. A gonosz Ármány
Dúl, fúl, és ordít, ördöngit csipkedi, zúzza,
Hogy dühödöttebben száguldjanak a kijelentett
Kárra; ezek pedig éktelenűl ugrálnak előtte,
S bőgve keservesen indulnak veszedelmes utaikra.
Akkoron a viharok tetején csapatozva rohannak,
Kergetik a felhőt, s az eget beborítja haragjok. -
Innen, hol mindig füstfelleg emelkedik, és köd,
S a komor éjfélnek nincsen soha szűnete, s néha
Rémesen és hosszan vérláng lobban ki toronyként,
Innen jött Ármány, s amint üte, vága dühödten,
Villámlott, és szikrázott a fellegi dárda.
Hogy pedig a döbögő téren szemlélte haladni
A magyarok seregét, szörnyet hunyoríta szemével,
Hörgött mérgében, és már fölfogta ijesztő
Dárdáját; de Hadúr emléke letörte negédét.
Ártani nem mervén nyilván, csalt vetni leszállott,
S ördögeit szaporán úgy öltöztette, miként a
Tót s bolgár katonák s szűrkankós póri csoportok
Járnak ezen tájon. Tüsténtzajt ütve rohantak
A szellemképek; mikoron már éjre sötétűlt
A ragyogó napfény, s mélyen lemerűle világa,
Szidva, fenyítve lepék a nyugvók tábora rendét.
Kardot zörgettek, s ideget pengetve nyilakkal,
Rezgő kopjákkal jöttek hadakozni, s kaszákkal.
A nyugvó magyarok szilajon lázadva haragra,
Mint ugyanannyi oroszlánok, fölkeltek azonnal,
S már nyilaik szálltak, magok is már zúgtak utánok.
Ármány ekközben népét úgy vitte, hogy ahol
Lassúdott a zaj, dühösen támaszta nagyobbat,
És hadrendítő rivadással zenge közöttök.
Már a tábortól tova voltak ronda mocsárok
Közt, vizenyős lapokon. Itt hős Ete bátorodottan,

Mint lecsapó sólyom, megrándúlt jó lova hátán,
S a szellemképet könnyű rohanással elérvén
Sujtva derékon üté vasazott dárdája nyelével.
Megbomlott a kép, s szakadozva terült el az úton,
Majd kénkő lángban, s füstben fölnyulva magasra
Hirtelen elszállott csúfos röhögéssel előle.
Ekkoron a sereg is megszűnt, s rémülten elálla
Néma szorongásban. Ármány pedig, a gonosz isten,
Nagy denevér szárnyon repkedve visíta közöttök,
S váltig vergődék fejeikre lecsapni sietvén.
Innen ugyan bátor Tasnak vezetésire vissza
A táborba jutott, s már kezde nyugodni is a nép;
De gonosz ördögivel tüstént föllázada Ármány,
S rút ijedelmekkel rémíté éjjelök álmát.
Erre az ősz táltos, kit szinte Etel vize mellől
Csendes rejtekiből Álmos táborba idézett,
Erre kijött Darvas. Kacagányát földre teríté,
S csonkás dárdáját forgatván balra kezében,
Hogy dühös Ármánynak röptét elakassza imígy szólt:
„Halljad Rémisten, gonoszoknak kútfeje, Ármány!
Hah Ármány, Ármány! nem hallod-e? Szállj le pokolra,
Szállj le, Hadúr isten nem szenved téged az égben.
Légy tőlünk, s minden néptől átkozva örökké,
Szállj le az ég ködein, Rémisten, s vessz meg előttünk.”
Ezt hallván csikorogva megállt röptében az isten,
És mikoron mint egy szakadó nagy szikla leszállott,
Megdöbbent a föld, s rengett terhének alatta.
Ekkor már látszott mérges képében ijesztő
Két szeme, mely mint a katlan, benn pisloga mélyen.
Rőt haja, mint a láng, szanaszét hátára vetődött,
És meg-meglobbant, ha vadan megrázta dühében.
Így állt a tábor közepén, és mintha morajjal
Terjedező szélvész dörmölne, kiálta kegyetlen
Torkából, s véráldozatot kívána magának:
„Áldozatot nekem, áldozatot! Igy zúga haraggal.
Vesszetek el mind, vagy légyen nekem áldozat, és vér!”
Melyre merész hangon zúgott a tábori főbb rész:
„Hagyj el bennünket; mert meglesz az áldozat, és vér,
Hagyj el bennünket Rémisten, s vessz el örökre.”
Erre lecsillapodott a Rém, és elmene gyorsan,
S megrázá elmentében dárdája hatalmát,
Mely haragos vérsujtással megvillana, s eltünt.
Csend lön ezenközben; de nyugodt még nem vala Ármány,
Háromszorta körűllebegé látatlan az álló
Táltost, és szavait titkon sugdosta fülébe,
Melyek után ismét eltünt a tábori helyről.
A táltos pedig eljajdult, s kacagánya körében
Megképedve maradt, mint a sós asszonyi bálvány;
Nem sok időre megént bajosan, s nagy lassan előkelt,
S így szólott bánat hangján a hős seregekhez:

„Halljátok seregek, halljátok harci vezérek,
Ifjak főképen, kiket a szép élet örűltet,
Halljátok, gonosz Ármánynak kívánata ez volt:
Aki leginkább vár, s vágyódik boldog időre,
Aki ez életet, és javait buzgóbban ohajtja,
Vesse ki minden ohajtását egyszerre szivéből,
Szánja magát neki harcában, és vesszen el: akkor
Megszünik ő, s rohanó hadainkat nem viszi kárba!
Hallátok, seregek, hallátok, harci vezérek,
A gonosz Ármánynak teljes nagy titka im ez volt."
Állnak a hősök, kiki számot vetve szivével,
Mintha halál kötné a földhöz lábokat, állnak,
Néma nagy oszlopként. Már hamvad, búsan, alantan
Égdegel a sok tűz, mert senki sem őrzi, előttök,
És még nincs, ki magát Ármánynak szánja halálra.
Legtöbbet forgat bajosan küzködve magával
Hős Ete, s élete szép örömét mérsékli halálhoz,
És iszonyú gondokba merűl. Most mossa veríték,
Majd csupa jég, s változtában nincs szünte bajának.
Nem lát a habozó egyebet, mint ami veszetten
Zajlik keblében, semmit nem gondol azon túl,
És érzése butulva megáll a néma halálnak
Szörnyű képénél. Im most föllobban előtte
A kisded tűz, és elenyész. Iszonyodva fölötli
Erre fejét, s mintegy álmából kelve körűlnéz.
Bámulatos szemeit lassan fordítja, s merően
A táltosra tekint. Még minden csendes előtte
És nincsen, ki magát Ármánynak szánja halálra.
Talpra kel ő, s a tér közepén elszánva megindúl.
Döng a föld, amint szilajon megy rajta nehéz, és
Nagy lépésekkel, vas fegyvere összeverődik,
És csörög; ő pedig a táltoshoz lépve merészen
Áll szemközt, s nagy lelkéből így mondja beszédét:
„Vér kell Ármánynak, s hadi áldozat. Áldozat, és vér
E karban neki szánva vagyon; legyen ő csak ezentúl
Nyugton; erősödjék a nép: én elveszek érte.
De kifolyó vérem lelkét úgy zárja el, amint
Zárva van a komor éj országa setétes özöntől,
Hogy ha megint a nép kárára ohajtana jőni,
Vesszen el, és lelkem diadalmát lássa veszésén.
Átkomtól besötétedjék a déli verőfény
Akkor, s a földből lelkem sírása kizúgjon.
Akkor jőj te is el hadak istene, rontsd el az átkot
És a hittagadó Rémmel sűlyeszd el örökre...
Emberevő féreg, mozdúlj meg ronda porodban,
Szállj ide kánya sereg, hős Undnak gyermeke nem fél;
Bátoran esküszi e fogadást, s ezen eskü hatalmát
Őrözzék az atyák suhogó árnyékai, födje
Karja Hadistennek, s örök ínség nyomja szegését."
Ezt mondá s megrázkódék a harci halálnak

Szörnyűségénél, melytől nem rettege máskor,
S gyorsan előhozatá diadalmas szög paripáját
Egy forrás mellé, mely lassan zúgva magányos
Útjában csörgő köveken futtatta kis árját.
Meghorkant a ló, amint ide lépe; urára
S a táltosra setét szemmel húnyorga; sörénye
Hánykódott, mint mely fának szél lengeti gallyát,
És füle állt hegyesen, s félelmesen égre meresztve.
Tombolt, és tüszkölt; végtére megálla közöttök.
A bajnok pedig ott termett, megfogta sörényét,
S rettenetes kardját fogatig mártotta szügyébe.
Megszökkent a ló, s nagyot ágaskodva süvöltött,
De nagy erővel megtartá baljában az ifjú,
S rettenetes kardját még egyszer döfte szügyébe.
Erre ledőlt, és páráját vonagolva kinyögte.
Vére setéten folyt a kútnak tiszta vizénél;
Hős ura állt szomorú képpel mellette, s imígy szólt:
„Nyeld be setét föld e vért, és kebeledbe takard el
Bolygó páráját diadalmas jó paripámnak,
Mely sok harcon erős lábbal, nyíl, dárda, gerely közt
Mint könnyű szellő, sebesen nagy sergeket eljárt,
S vitte hatalmamat a rohanó csapatoknak elejbe.
Nyeld be setét föld, és te fogadd el, szűtelen Ármány:
Áldozatom jele ez, neked és rémidnek ajálva:
Nem sok időre magam föld árnyékába borúlok,
S nemzetemért szemeim fényét viadalban eloltom.
Légy te nyugodt, szüntesd lelkednek régi haragját!”
Igy szólt és hátrább lépett. A táltos azonnal
Megpörgette kicsiny dárdáját, s teljes erővel
Háromszor tapodott. Már érzé a gonosz Ármányt,
S népe jelenlétét, s így szólt bús csendes ajakkal:
„Éji setét, s ti az éjjelnek bús rémei, immár
Szűnjetek, és a vérjeleket békélve vegyétek.
Itt van az áldozat a forrásnak tiszta vizénél,
Itt folyt el nektek buzgó friss vére, s fölötte
Áll egyedűl, ki ez áldozatot teszi, bajnok erővel,
Nagy bátorsággal fölfegyverkezve, s halála
Terhes gondjaival. Ti ne rémítsétek ezentúl
Háborgó lelkét, ne vegyétek tőle hatalmát:
Nem sok időre hideg föld árnyékába borúland!”
Akkor háromszor megvillant helybehagyóúl
Ármány jobbjának fellegdárdája, s elomlott.
A táltos pedig elrándúlt kacagánya köréből,
S hogy megerősödjék, a hős ifjúhoz imígy szólt:
„Oh ne nagyon számláld, deli hős, ifjúi korodnak
Napjait, oh ne igen szomorodj, e létel utóján.
Mert nem kéne-e menned utóbb? nem kell-e nekünk is?
Ott hol Atillának iszonyú árnyéka huzódik,
Hol nagy Ügek, nemes Álmossal vígadva parancsol
A sok ezer népnek, melyet dárdájok elejte,

Ott még áll üresen végetlen tére az éjnek,
A mi helyünk. Te korán jutsz el jelesedve közökbe.
Jobbodat a kutigúr árnyékok is áldva fogadják,
S a döntő magyarok vérképei néked örűlnek. -
Szép itt a ragyogó nap déli tekintete, kedves
A piruló hajnal, s az egek kék színe nap estén;
Édesek a szerelem forró ölelései, és a
Társas öröm víg énekeit mindenki szerette;
De ki lemond itten lelkét elszánva ezekről,
S aki dicsőséggel megváltja ezernyinek éltét,
Százszorosan vesz részt mindebben az ősi világon.
Ármány kísértett: fölemel nagy karja Hadúrnak.
Az készíti neved koszorúját csillagi fényből.
Örvendj: ami ezerben nincs, fölgyúla szivedben
A nemesebb bátorságnak szikrája, s ez éltet
Itt, és síron túl bajnok híredben örökké!"
Igy szólt. Mindnyájan nyugalomra siettek azonnal.
Éjfél múlt. Nehezedve nyomúlt szemeikre az álom.
Minden szúnyadozott, csak az ifjak lelke tünődvén
A történeteken. Hábor, kürtös Lehel, és Bors
Megbúsúlva terűltenek el, hogy késedelemmel
A hír szép mezejét megjárni egyébre halaszták.
De minden gondot lassan lemeríte az alvás;
Sőt Ete álmait is szörnyű lelkével elölte
Ármány, hogy mélyen szúnyadjon, mint mikor a bús
Néma halál karján szúnyadnak az emberi lelkek.
Téged hágy egyedűl gonddal küzködni magadban
Nagyra törő idegen, Susadal szép ifja, Laborcán.
Halni, vagy élni neked nem öröm már, végtelen inség;
Nincs nyugodalmad ezen, bizodalmad nincsen amabban.
Állsz, mint tengernek partján az egekre növő fa,
Melynek zöld tetejét villám és fergeteg éri;
Életadó gyökerét csapkodva emészti az árvíz.
Hogy megdőle Kió, Álmos harcára, midőn ez
Ősi hazájából seregét rávitte merészen,
És az orosz földön jól terjesztette hatalmát:
A frígyes kunok és oroszok bátrabbai nyomban
A diadalmas után indultak hirre sietvén.
Ekkor jött könnyű elmével az ifju Laborcán.
Kedvében vala Álmosnak s a hős seregeknek,
Mert fő nemből volt, s kedves szépségü személye,
És őszinte szelíd; de magában nagyra sovárgó,
Könnyetlen szemmel honn hagyta az érte kesergő
Jámbor atyát, búgondos anyát; ott hagyta eszetlen
Hírre futásában jegyesének tiszta szerelmét.
Ugy maradott a lány, szép arcú Bellira, árván:
Ége, s veszett, hervadt bújában; végre lehunyta
Bús szemeit, s gyászos sírjába temette szerelmét.
Ifju Laborcánnak mikoron már messze vidéken
A szigorú hegyeket bajosan megmászta, s ijesztő

Ütközetek közepett állott vérében aléltan,
Sokszor eszébe jutott búsongó Bellira képe.
Később még, mikoron főbb éveit érte: hevesb lett
Kívánsága; szerelmében most gyúlada jobban,
Most érzé tetemes kínnal, mit veszte, szivében.
Már készűlne hazájához fordulni; feledve
Lön nagyság, és hír: egyedűl még éle szerelme,
S éle szerelmében búsongó Bellira képe.
Ment; de haszontalanúl: a bús lány sírba jutott már,
Útjában hallá, későn szomorodva, halálát,
S megfordúlt ismét s élt itten azóta siralmas
Csendben, örömtelenűl. Seregektől járt seregekhez,
S kezde csatákhoz már nem igen lett annakutána.
Aki vigasztalná, eldődinek istene, azt is
Elfeledé, s bizodalmával nem járula hozzá.
A rohanó magyarok vérengző istene birta
Háborodott keblét: abban hitt, s rettege tőle.
Most Ármány jelenéseiből új ösztöne támadt,
És nagy erőszakot érezvén több fényre, s halálra,
Még mikor a tábor rendében mélyen aludtak
Társai, és kezdett a nap csirkázni, az első
Gyenge sugároknál keserűn így szóla magában:
„Rejtezz gyűlölt nap, mely búmra világodat öntöd,
A zivatar felhői megé rejtezz el előlem!
Hervadj léptem után, szemeim láttára borúlj el
Természet, mely díszeidet csúfomra nevelted.
Hah! vagy mért vagyok én nyomorult a boldog időben?
Ily inségre jutandónak mért kelle születnem?
Vagy mért kéne tovább bajaimhoz kötnöm az élet
Csalfa kivánatját? Nyilj lelkem rejteke, vagy bár
Nyilj te keserves szív s mondd el, mily terhes az élet,
Inte az ifjúság gyönyörűje, de nem fogadám el;
Férfi dicsőség szólt hozzám a mennyek öléből:
Fölhevülék, s buzgóságom könyekre fakadt ki,
Haj! de hevültöm után nyomorultan hátra maradtam.
Most gyász képzeteim dúlnak, s a csalfa setétség
Országát keresik... Te fogadj hát, szűtelen Ármány.
Hah! Ármány, Ármány! te fogadj, és ronts is el engem!
Bűn legyen a maradás nekem, és örök átok az élet:
Én leszek áldozatúl a népért veszni menendő.”
Szóla, s megúnt fekvéséből fölkelve serényen
Öltözetet veve, mely kékes vala, mint az emelt ég,
Lágy szövevényekből, s cifrázott rojtos ezüsttel.
Gyenge szekernyéjét, mely félig födte be szárát,
Vékony szíjakkal kötözé. Fölvette továbbá
A fénylő sisakot, s paizsát mely domboru térén
A szaladó vadakat, s űzőit metszve mutatta.
Vette tovább ragyogó kardját, s markába szorítván
Megsuhogatta keservesen, és hüvelyébe taszítá.
Most dárdái közűl választa, tünődve magában,

Egy súlyost, s hegyeset, s állt elszánt fővel az égnek.
Mint a sír mély gödre, üres vala keble, s borongó,
És szeme messze tekintve veszett a tiszta határon.
    Lassanként már ébredezett a tábor is. Első
Kelt ki Tas, és fiait hevesen fölrázta. Legottan
Keltek azok. Mint vad párduc fölrobbana Hábor,
Öltözetet veve, és fegyvert, mely álla fejénél.
Úti Lehel mozdúla vitéz bátyjának utána.
Nálánál alacsonb termetre, de vállban erősebb,
Mint hegyi tölgy mellett a sziklafal, álla merően.
Hábor testén a ruha zöld; kacagánya setét kék,
Hímes aranyszálak ragyogása keríti be szélét,
Fegyverek, és harcok csillognak rajta kivarrva,
Bal sarkán egy kis hű kéz fölnyújtja virágát
A rohanó hősnek; de vad az, nem hajlik utána.
Harcba siet fölvetve fejét, és karja hatalmát.
    Ezt a kis Dalamér, Huszton fejedelmi leánya,
Varrta ki gondosan, és mellette tudatlan ajakkal
Dall vala Háborról, Hábornak barna szeméről,
Kit, mikoron nyargalna Denep sebes árjai mellett,
Láta magas tereméből, és megkedvele forrón.
Gyenge, minő a harmatgyöngy, és tiszta szivű volt
A fejedelmi leány; de reá nem gerjede Hábor,
Bús vala még Tanaisba veszett mátkája halálán:
Mégis ajándékát emlékűl hozta magával.
Most fölvette, s dicsőn fénylik vala benne, miként fenn
Hajnali díszében az egek szép csillaga fénylik.
Kardja alant lógott leszorított sárga övéről;
Kalpagján alacson kolcsagtoll renge; de hosszú
Somnyelü dárdáját magasan fölütötte kezével.
Öccse hasonlóul jöve fegyverkezve; de vállán
Szarvasbőr vala mente gyanánt kurtára szabottan,
És örvös buzogány jobbjában. Balja felől a
Hős seregek riadója lelóg, a tábori nagy kürt.
Igy készültek ezek, s döngették pajzsokat: erre
Ébredezett a nép, s szilajon kapkodta dsidáit.
Tas pedig állt hős gyermeki közt a sziklai sasként,
Mely bátor fiait magasan szép napnak ereszti,
És örvend, s lassan csapkod szárnyával utánok.
Úgy állott fiait biztatva Tas, a fene képű,
S láttokon örvendett s velök a nép rendi közé ment.
    Távolb fölkele Bors megbízott férfi erőben.
Visszaveté fodros hajait vállára, s keményen
Nyomta reá süvegét. Sok harc emléke vagyon már
Bátor szívében. Attól ég arca, holottan
A nem rég vett seb látszik még gyenge huzással,
Nem szégyen; mert nyalka Dobort ő verte le futva
Tátra magas bércén. Az előbb ott rajta sebet tőn,
Mégis erőt vett Bors, és egy vágással elölte.
Most is kalpagján hordozza Dobor lobogóját,

Mely magasan veri a levegőt, és messze fehérlik.
Már minden részről valamint nap nyugta után a
Csillagok egymást érve kitűnnek az égi határon,
Akkép kelnek ezek, s szaporán készűlnek az útra.
Itten kél Edömér, s csattog páncéla ruháján.
Délcegen ugrál és nyihog a pej csődör alatta,
S amint hánykódik, megvillan kardja kezében.
Tornyos testével jő zászlós Bulcsu amarról,
Mint döntő elefánt. Ékes zászlója lebegve
Játszadozik széllel, nagy ezüstös szára ragyogván.
Kék lapján képek vannak beleszőve arannyal:
A vezető szarvas, s dárdás űzője nyomában.
Messze terűl sietó lábaiknak alatta Meótis.
Naptól csillámló síkján ősz hófuvatok közt
Csak néhol feketűl a szirtek dísztelen orma,
Hol repeső csókák, s hollók marakodva tanyáznak.
Látszik alább nagy erőt mutató állásban az első
Hét magyar: Álmos, Előd, komoly Und, Tuhutum, Huba, Tas, Kund,
Amint esküsznek fölemelt kardokkal. Ezek közt
A fejedelmi magyar deli Álmos, díszre kitetszőbb,
Áll magasan, s vérét s gőzölgő véröket issza.
Hajdan ezen képet könnyű tündéri kezével
Szőtte szelíd Zala, Álmosnak testvére, ki otthon
Megmaradott az előbbi lakon hű Torzon ölében;
A zászlót pedig Álmos adá hordozni Dobónak;
Elgyengűle Dobó, s a zászlót Bulcsura hagyta:
Ez viszi most gyakran betekerve, ha kis csata zendűl,
Fenn lobogatva, ha nagy seregeknek harca dörömböl.
Rézbuzogányt hordoz, s hadijesztő barna fején mély
Vaskalapot; nem mintha halált rettegne, hanem mert
Könnyen birja, s hevet, hideget ki tud állni alatta.
Ezt, hogy az alföldön nyargalt, fölrúgta lovának
Lába, ezóta fején viselé kalpagja helyében.
Apja is, a jó kedvü Bogács, kél nyomban utána;
Párduc kápa fején, s van csínos bocskora lában;
Testi ruhája setét, de ragyog szép csatja övének,
Melyről kardja lelóg s hüvelyével verdesi combját.
Ez hogy népe között járkál, meglátja továbbad,
Mint agg s gyötrődik Susadal szép ifja Laborcán,
Hozzá tér, s így szól pusztúló sátora mellett:
„Félre keserviddel szívem-kedvelte Laborcán,
Síra szülőddel apád, s téged nem tarta siralmok.
Most mikor itt vagy már, te kesergsz-e? Mutasd meg erődet:
A bátor seregek közepébe nem illhetik e gond.”
Ifju Laborcánnak pedig ez volt válasza: „Tévedsz,
Oh jó lelkü Bogács, félénknek vélve Laborcánt;
Meglátod még őt a harcok fergetegében,
Meg! réműletlen képét sok ezernyi halál közt.
Néztem, mint fordúl a jóból roszra szerencsénk,
S elmerülék, de azért meglátsz a harcokon engem.

Ott hol legsürüebb s szörnyebb rivadása, veszélye,
Nézz, s ha megösméred vasamat villogni, ne vádolj!”
Igy szólottak. Ezenközben már bontva valának
Sátoraik, s a bajnokok is mind talpra kelének.
Jött Ete hős, iszonyú gondját lelkébe temetve,
Délcegen, és bátran. Bojtos kacagánya kevélyen
Lebbent a széllel, s valamintha világnak utóján
A szakadó egeket föl akarná tartani, állott
Izmos markában vasazott dárdája merően.
Tarcal is a nyilazó seregeknek büszke vezére,
Fecske lován mint könnyü madár, nagy gyorsan előkelt!
Szép aranyív fénylett baljában, s rakva nyilakkal
Csengett, és zörgött ékes puzdrája, ha mozdúlt;
Görbés kardja pedig csillámlott oldala mellett.
Fecske lován, amint sebesen fordúla, ezüstös
Cafrang hányódott, s meglebbent sárga sörénye.
Mint, ha megindúl a fuvalom nagy Mátra vidékén,
Rengenek a tölgyek, fejeik meghajlanak ingva:
Úgy mozgott Bodrog táján a reggeli tábor.
A nyihogó paripák, s hősök keveregve forogtak
Itt is amottan is a vezetők villogva kitünvén.

Harmadik ének

Míg ezek itt késnek, s hatalommal vágtat előre
Árpád, a győző seregek fejedelme Tiszánál,
És füves Alpárnak haddal közelíti határát:
Fattyú Csorna szivét egy dölfös gondolat éri.
Tudnillik fejedelmi Zalán hű kéme kilesvén,
Hogy Bodrog táján sereg indúl, rendre beszélte
A szilaj ifjúnak, ki legott teli telve merészen
Gondolt tettekkel, föllázada, s nem vala nyugta,
Miglen rettenetes Viddint, és bajnok Izácsot,
S a nemes Antipatert el nem csalhatta magával.
Már zengett kürt, tárogató, már kész paripákon
Ültenek a magyarok, mikor itt a völgynek öléből
Ellenök a bolgár seregek lovagolva jövének.
És látszék legelől szörnyű erejében az ádáz
Öldöklő Viddin, látszék dárdája hatalma,
És hada, mely bátor nyomain ment bátran. Utána
Bajnok Izács toldúl. Ezt fattyú Csorna hadával
Éri, s nyomában rohan. Legutól jő Antipaterrel
Csendesen és komolyan bőtermő Ázsia népe.
Kik mikor a völgyből már mind sik földre kelének,
És a kész sereget látták, hadi zajra fakadván
Megrivadások után sebesen zúdúltak előre.
Ellenben délceg lovakon száguldva rohantak
A magyarok. Mint két felhő, mely távol az égen
Jár, s meg-megdördűl, amint egymásra közelget,
Ugy zajog a két had. Cseng, dőng paizs, és sisak orma,

Amint a suhogó nyilakat föltartja rezével,
S róla kemény gerelyek lekocognak tompa törötten.
Megy Tarcal, nyilazó seregeknek büszke vezére,
Fecske lován legelől; nyilait pedig a levegőben
Már viszi zúgva feszűlt idegének könnyü hatalma.
Dől sok erős bolgár. Megakad torkában az éles
Vessző, s vérével lelkét hadi térre bocsátja.
Egymást érve megy a magyarok nyila, kit fejen ütvén,
Kit mellben vervén letaszít. Most Tarcal erősebb
Nyílvesszőt veszen, és idegét fölhuzza halálos
Ujjaival. Peng a jó húr, nyila csengve röpűl már,
S mint az egek villáma, hatalmasan éri az ékes
Vértü Kabárt vállban. Megrettenik a deli bajnok,
Amint látja kezét fénylő kardjával elesni,
S érezi sérelmét. Átkozza magában az omló
Gyors nyilat, elbúsúl esetén, s átkozza lövőjét.
Hasztalan! a suhogó nyilakat még hallja röpülni.
Szállnak azok mind szüntelenűl. Ő lankad azonban,
Elhalványodik, és kardos nagy jobbja lelógván,
Visszacsavarja lovát, s keseredve megy a seregektől.
Más részről gerelyek hullnak nagy erővel omolván
A sujtók keziből. Hegyeikkel előre ragyogván
Verdesik a levegőt, s rohanó hősökre sietnek.
Most Hábor szívos gerelyét markába szorítja,
És háromszor irányozván veti nagy hatalommal.
Nagy kopjája megy, a levegő megreszket előtte,
És szörnyűképen hallik suhogása, azonban
Rettenetes Viddin látván kikerülni akarja,
S megbukik; ámde sebes mentében eléri sisakját
A gerely, és nagy erőszakkal leszakasztja fejéről,
Megszédűl a hős; de hamar meg' helyre verődik,
S rettentőbbre borúl képén nagy szíve haragja.
Olyan most ő, mint a széltől hányva boszontott
Tenger. Lelkének minden nyugodalma kifordúl.
A hadakon végig hangzik rivadása szavának,
És dárdája hegyén viszi bántott lelke hatalmát.
Összerobog már a két had, dörmölve nagyobbúl
A moraj, és sürü por kelvén lábaiknak alóla,
Bodrog szép táján szomorún besötétedik a föld.
Erre tiporva megyen Viddin, s órjási kezével
Földre sodor mindent. Megdőlnek előtte Bobor, Bűs,
Távozik a kis Etúr; csak zászlós Bulcsu tud ellent
Állni csapásának. Megreng a nagy fa kezében,
Amint rettenetes Viddin csapkodja; de áll ő
S egyre viaskodik a zászlót markába szorítván.
Nem szünik a bolgár. Nekiszúr nagy dárdavasával
Több ízben. Zászlós Bulcsúnak balja az éles
Dárdától vérzik; mellén is hosszan elárad
A buzogó fris vér, s megrendűl harci kalapja:
Ő pedig áll egy lépést sem hátrálva helyéből;

A bolgárra keservesen üt, vág vissza vasával,
És hozzá, látván, hogy erőlködik újra, imigy szól:
„Bolgár hős! mire vesztegeted nagy erődet irántam?
Hozd bár a szélvész erejét ordítva kezedben,
Nem veszed e zászlót. Miglen markomban az isten
Mennyköve meg nem üti, magasan fog szállni, s merően!”
Igy szólván szörnyű karját fölnyujtja, s keményen
Hány ellent a rettenetes bolgárnak, azonban
Vére foly; ő el nem csügged, folytatja vitáját,
Miglen utóbb a hős elvész a zajban előle.
De ki fenébb köztök mint fattyú Csorna dühében?
Akiket ér, vad párducként szaggatja, s az ömlő
Vérben, elesteknek kínjában, s a vad enyészet
Képeiben gyönyörére talál. Itt kardja ledönti
Szőke Csabát, kit hogy meglát a síkra terülni,
Néki rivalkodik, és ígyen szól büszke kacajjal:
„A földet mit méregeted? nem durva fajodnak
Termett az, hitvány; de megállj, majd fölszabaditlak,
Hogy keserű lelked bujdossék vissza hazádba!”
Igy szólt, és testét kezdé tipratni lovával.
A nyilazó Tarcal távol meghallja kegyetlen
Csorna szavát, s elbúsúlván katonája elestén,
Gyorsan ereszti nyilát. Megkoccan Csorna sisakja,
És remeg, amint a gyors nyíl ormához ütődik.
Borzad Csorna, s fején szomorún megrázza sisakját.
Néz csikorogva körűl, s mikor épen balra csavarja
Szürke lovát, Tarcal nyila csendűl második ízben.
Látja ez a nyilazót; de rogy a szép szürke azonban,
Mely megszökve, fejét a nyilnak elébe fölütvén
Mérges ülőjének gonoszúl eltűri halálát.
Nyargal már Tarcal maga is, megvágja derékon
A dárdás Bukorót, s ezután lenyakazza Mezirkét,
Kik menetét gátolni jövének elébe; de Csorna
Ekközben gyorsan paripát vált, s délcegen űl már
És megyen a rohanó vívónak elébe rohanva;
Vág Tarcal, s első vágása hatalmasan éri
Csorna fején a réz sisakot, mely csengve lehullván
A földet veri: Csorna megáll, s egyszerre halálos
Szinbe borúl haragos szeme bús szikrája; de Tarcal
Kardvasa a nagy ütést nem birván eltörik, és jő
Ellenben Tarnó, s jobbját megszurja dsidával.
Tiszta Rucsuk pedig a sisakot fölnyujtja urának.
Csorna föleszmél már. Tarcal fut csorba vasával
Elkeseredve; de még szívét nem vesztve, miként a
Megszaladó farkas, mely gyors űzőire gyakran
Visszakap, és szikrát ereget csattogva fogával.
Már készíti nyilát; de serényebb Csorna haragja.
Ott terem, és ragyogó kardját úgy vágja fejéhez
Tarcalnak, hogy messze lehull koponyája, s lováról
A megcsonkúlt test sebesen lehanyatlik. Az ékes

Fegyvereket dühös ellensége letépi, örülvén
Szép arany ívének, s terhes puzdrája nyilának;
A bajnok pedig ott fetreng vérében aléltan,
Visszasohajt hős társainak harcára, s elalszik.
Tagjain is gázolni kiván a vad diadalma,
Ám a gyors nyilazók, Tarcal hű népe, darázsként
Pezsgenek a téren s urokat nem hagyni halálig
Elszántak, zápor nyilaikkal ijesztik az ellent.
S mintha egyébütt harc nem dúlna, csak erre röpülnek
Vesszőik s leszegezve rogy el, ki közelgeni bátor.
Csorna is elretten, borzadván pajzsa nyilaktól
S harci szerencséjét máshol kívánja keresni.
A hű nép pedig a testet vértháton orozza
A csata vészeiből s bíztos menedékbe fogadván,
Őrt röpülő nyillal tart ott mellette s temérdek
Nép hull el haragok mia és nyilaiknak alatta.
Tas, mint harci vezér, emberkedik, és közepette
Gyermekinek, valamerre megyen, dől, széled előle
A hadi nép, de nagyon megtartóztatja haragját.
Mint egy lesben ülő keselyű, áll hátra gyakortább,
Jegyzi az ütközetek folyamatját, és hadat intéz,
A gyengűlőket szava, karja előbbre segíti
Vagy födözőűl van, ha ki megfáradna, hadával.
A nép mindinkább kevereg, s vívódik azonban,
Győzetlen karját a rajtaütőkre szegezvén.
Itten Izács toldul széles mellével előre.
Hullámként zajog, és rohan a nép vágva feléje;
De nagy mellének szirtében megtörik a zaj,
S karja hatalmától a hullám visszaverődik.
Lábi rohan, s egyenest zúdúl dárdája Izácshoz,
És bizik ő, de erős a bolgár barna sisakja:
Róla lefordúl a fegyver; Lábit pedig állban
Vágja keményen Izács, s melléje lefekteti Bátát,
S Dúst, rohanó Villám fiait, s Villámot azokkal:
Aki midőn fiait védné, velök elvesze, s vérét
Magzati vérével megölőjük vitte keverve
Gőzölgő kardján, mely Villám szíve alatt járt.
Ellenben gyors karvalyként csapkodja vitézit
Kún Edömér. Milasint nyakszirten vágva ledönti;
Kardja alatt kettészakad agg feje barna Merőnek;
A hosszú Nadorol kopját érzi hasában,
S összetekergődzik kinjában gyenge kigyóként.
Így Edömér valamerre kerűl, ront, kerget, öl egyre.
A szomorú Lomhár sebesedve iramlik előtte;
Ő pedig űzi, kereng, vág, és ordítoz utána.
A nyomorult bolgár itt már elveszne. Azonban
Közbevetődik Izács. Edömér jő gyors lova hátán,
Látja rohantában harcának ritka cseréjét,
S a daliás bolgár képén bámulva megáll most.
„Mit vizsgálsz bámulva vitéz? bolgár vagyok én is.

Jőj, lássák feleink: kihez áll a harci szerencse.”
Mond az erős bolgár, s elejébe szökelteti ménét.
Hős Edömér nem fél, hanem így szól válaszadólag:
„Emberséges vagy szavaidban, harci mezőn is,
Oh bajnok, s karodon nagy erőnek látni csodáját.
Tisztelem a te tekintetedet, s veled itten örömmel
Vívok, hogy lássák: kihez áll a harci szerencse.”
Igy szól, és sebesen nekirugtat jó paripáján;
Nem gyáván villog sebesítő kardja kezében.
A bolgárnak karvasa cseng, és vére megindúl,
Hogy rávág Edömér, s könyökén gyűrűit eloldja.
Visszacsap a bolgár; de kerűli serény lova hátán,
S könnyeden elfordúl Edömér, és vagdal azonban,
Hogy már szinte kifárad Izács. Végtére kitetszik
A nagy erő. Balról úgy vág Edömérre halálos
Karral Izács, hogy mellcsontját beszakasztja, holottan
Elsárgúl a hős, s lemarad félhalva lováról;
A bús ló pedig elrohan, és viszi páraszakadva
Megpusztúlt nyergét, ura vérzik, s haldokol. Ezt hogy
Látta Izács, így szólt sajnos hunytára tekintvén:
„Igy fizet a véres hadak istene minden időben.
Bátor bajvívó! boldog legyen a te nyugalmad,
Megjő majd napom is, melyben mint szinte hanyatló
Testedet, engem is a förtelmes férgek elesznek.”
Monda, s tovább indúlt seregét uj zajba vezetvén.
A völgy mélye felé küzdött hada Antipaternek.
Ő maga szóval is és példával is ugy megy előttök,
Hogy vezetése után Bors népét visszaszorítják.
Látja, s előugrat buzogányt rengetve kezében
Bors, és a görögök nyilait fölfogja merészen
Cifrás pajzsával, s megyen Antipaterre rohanva.
Bátran küzködik a két kar, s kétségbe huzódik
A viadal; de utóbb már lankadoz Ázsia hőse,
S a rohanó Borsnak rosszúl fordítja hatalmát:
Vág ugyan, és szeles kardját Bors mellire szegzi,
De paizsát tüsténT odanyujtja ez, és üt azonnal
Nagy buzogányával. Beszakad rozzanva sisakja
Ázsia hősének, s megkoccan erős koponyája.
Hölgye pedig remeg, és besetétűl szép szeme fénye.
Már őrzői között nincsen nyugodalma, kirándúl,
Bajnokit inti, s viszen segedelmet gyenge kezével.
Hátrál Antipater, s itt tüsténT közbenyomulnak
A görögök. Bors dúl; gyávának szidja magában
Antipater lelkét, s tör utána, de bátran elállják
Utját: öldököl ő; de azok meghalni se félnek:
Megsebesűlt urokat karddal s testökkel is őrzik.
Antipater pedig a bús nőt bíztatja szavával,
S szíve szerelmével mosolyog rá bajnoki képe.
Nagy keseredve megy és vagdalkozik ifju Laborcán
Más részről, és semmi veszély nem tartja futását.

Megy mint könnyű szél, s szabdalva boszantja magára
A hadakat. Mirzát gerelyével mellbe hajítja,
És vérét látván megörül. Majd cifra Lemőkre
Vagdal. Visszaver az; ki nem állván végre csapásit,
Megszalad; ez pedig űzi vadúl száguldva nyomában,
S hát hosszat ragyogó kardjával vágja keményen;
Cifra Lemők leesik, s földet rág kínos ajakkal.
Inti körűl vívó bajtársit, s kéri halálát.
Nem könyörűlnek azok: hagyják gyötrődni bajában:
De az orosz gyermek már vesztét érezi. Nincsen
Nyugta sehol. Mélyen belevág a had derekába,
És oda vágy, hol legszörnyebb veszedelme. Azonban
Végkora még nincs itt; Csornával kezdi vitáját.
Vág, s pusztít kegyelem nélkűl a két heves ifju,
Kardjaiknak fennyen hangzik csöngése, s erősen
Ver, dobog a hő szív dagadó mellöknek alatta,
S már fejlik, bomol a páncél fene Csorna nyakánál,
Erre keményebben lecsap ő is, s homlokon érvén
Vágja Laborcánnak paripáját, összerogy a ló
Szörnyü süvöltéssel; de Laborcán bátran előkél,
És gyalog áll harcot, de rohanva jön égve csatától
Erre Bogács, győző Csornát meg' hátra szorítja,
S gyilkos szándékát bajnok karjával elüzvén,
Dárdás társaival szorosan bekeríti Laborcánt,
És lovat ád neki, és így szól a harc örömében:
„Ember vagy fiam. A te karod nem gyáva. Dicsőség
Van veled; én hallám vasadat csattogni vitézűl.
Menj, harcolj magyarán, s méltó léssz mint magyar élni!"
Monda, s az ifjú ment; de nem élni - keresni halálát,
Antipater csapatit kezdé kísérteni. Bátran
Vága be, s már oda jött, hol csendesen áll vala néhány
Bajnoki közt a szép görög asszony férfiruhában.
Titkos erő unszolja, s mivel nem lát nemesebbet,
Erre megy. Ármány itt mindent elkerget előle,
Hogy hamarább vesztét érhesse csatája hevében.
Áll maga, s ví egyedűl a bús hölgy, fényes acéllal.
Ellent hány; de erőtlenűl. Megnyitja Laborcán
A könnyű sisakot, s a páncélt gyenge nyakánál,
És már látni fejér kebelét, a szertevetődő
Hosszú barna hajat, s epedő szeme tiszta sugárit.
Bálványként odavész néztében az ifju: csapása
Fennakad, a lélegzet eláll, szive verni szünik: majd
Megdöbben nagyon: és hangos kopogása kihallik.
A szép hölgy pedig áll veszteg, s réműlten előtte,
Mintha beszélné, hogy nem volt szándéka csatázni,
Mintha rebegné, hogy hűsége kötötte urának
Harcaihoz szívét, úgy áll itt félig aléltan.
Képe könyörgését, s csendes bánatja hatalmát
A vesztő szerelem bágyadt szikrája segíti,
És csábítóbb lesz szépsége veszélyes ügyében.

Ekközben már jő szörnyű fájdalma hevével,
A feleségféltő görög, és odaszöktet azonnal.
Mint haragos tigris, porrá tördelni Laborcánt.
Nézi ez is, s iszonyú képét meglátva gyanítja:
„Ez tán férje lehet” s lelkét új gondolat űzi.
Még egyszer pillant a hölgyre, s levetve halálos
Képzeletét, örömet forral szín-csalta szivében.
Lelke lebeg kardján, kezeit vágyása vezérli.
Élni kivánna... Szegény! mikor élhete, veszni ohajtott,
Most már élni kiván; de bolond fogadása kiveszti.
Bús, komor árnyékban szédítő rémi jelekkel,
Csak neki látszólag, lebeg Ármány képe fölötte,
S élete szép örömét sanyarún elfogja szivétől:
Antipater nagy dárdával szaggatja derékon,
És üti szertelenűl a vágyó nyugtalan ifjat;
Összerogy ez, s kedves képét elfutja setétség,
És mely olyan igen nagy volt, szive lángja elalszik.
Néz iszonyodva, szemét a tágas egekre szegezve,
És nem lát egyebet, mint Ármány ördögi képét,
Mást, mint vesztének keserű fájdalma, nem érez.
Igy vész el, nyomorúlt, szép ifjúsága korában.
Látta Bogács bús harcában lankadni az ifjút,
És sietett, de ledőlt az, s már örvendve letépnék
Fegyvereit. Nem hagyja Bogács, orditva közökbe
Csap, s a holt testet kardjával védi vitézűl.
Hősi haragja elől sokan elréműlve kitérnek,
És sokat a hidegűlt test mellé fektet, azonban
Mindinkább gyűlnek katonái, s közökbe fogadják
A vérrel, porral csúfított bajnoki testet.
Nézi Bogács, és gondba merűl így szólva magában:
„Haj! csakugyan meglelted utóbb a harc mezejében,
Amit ohajtottál gyakran, vég vesztedet, ifju.
Itt idegen porban temetődöl: messze hazádtól,
Messze szüléidtől, s nem fogják sírodat a bús
Hölgyek szép szemeik nedvével elönteni, róla
A fakadó ibolyát hű kéz nem tűzi kebelbe.
De te nyugodjál békével, bús ifju, porodban:
Itt csapodár örömek nem fognak kelteni többé,
S álmodat a titkos búnak nem ijeszti hatalma,
Mely ifjú napodon komor éjszínt vonva borongott.”
Igy végzé s csapatit biztatva előbbre nyomúla.
Zúg a harcoknak haragos rivadása; keményen
Csattog az összeütött fegyver, s a büszke levente
Még viszi teste sebét, karját még harcra feszíti,
De fáradtan zeng a kései ének utána.
A fene bajvívót, s daliás komoly arca haragját,
A mellébe törött nyillal keseredve vesződőt,
S a diadalmi öröm hangját nem győzi követni.
Gyengék is már e letünő kor lelkei; a nagy
Ősi dicsőséget nem bírják tartani többé.

Tí kacagányos apák, hadat űző szittya vezérek,
Hős eleink, mi csekély nektek keveredni csatába,
Ott új honnotokért küzködni, s elesni vitézűl.
Nem! méltó unokátoknak most mondani én nem
Merném nemzetemet; mert a kard súlya keserves
Már neki, s mellékes gondokra vetődve, mohón a
Béke futó örömét kapdossa (nem őrzi) bolondúl.
Olyanokat mégis szült századom, akik örömmel
Visszatekintenek a lehunyó fény régi nyomára,
S hátramaradt sugarát fölfogják tiszta kebellel,
Hogy vele áldozatot lobbantsanak a haza színén.
Oh ha ezek számát érhetném gyenge dalommal,
Föld! gyönyörűséget nem kérnék tőled azontúl.
Szívem örökségét itt hagynám hűbb fiaidnak,
És komolyabb örömem nagy egekkel lenne határos.
Aki kemény szűvel viszed Ármány rémeit, és a
Szörnyü halál utján nem tudsz csüggedni, vitéz Und
Hős fia! hát téged hol nézzelek a csatatéren?
Sűrűn áll, mint a telekek zöld szálai, a nép;
De visz vesztednek sanyarú érzése közökbe.
Meg nem akadsz, és a hadakat rémítve zavarván,
Mint a villámé, tündöklik fénye vasadnak
Vagy magas árbocként forog a nagy dárda kezedben;
A gyűlt nép pedig elréműl, vész, és fut előtted:
Vér fakad útaidon s haldoklás nyögdel utánad.
Áll nem messze kemény harcban csillogva, zajongva
A három bolgár, s ádázan vágtat előre,
A népnek sokasága pedig dől nyomban utánok.
Látja, s vitéz elszántában nekik ugrat az ifjú,
Fénylő kardjával legelőször megtöri fattyú
Csorna fején a réz sisakot. Megdőlne legottan
A bolgár; mert elkábúl feje, s balra lehajlik
Válla fölé; de hamar nagy zúgás hangja közelget,
Ármány jő, s a harc moraját csikorogva hasítja.
Itten Etét, amint ellenségére halálos
Vágást tenne, setét rémítő képpel ijeszti,
S tornyos szikla gyanánt szakadólag elébe vetődik.
A hős nézi, s nem irtózik; jól tudja veszélyét;
De szive megbúsúl, hogy legjobb harca korában
Kell hátrálnia s dárdáját fölemelve boszúsan
Verdesi a szellemképet. Mind hasztalan: össze
Bomlik az, és annál iszonyubban ütődik elébe,
Újabb rémekkel. Most őt vadan űzi halála:
Nincs nyugodalma futásában, sem győzödelemben.
Karja legyen bár a villámnál ütni serényebb,
Pusztítson bár nemzeteket, nincs vége bajának:
Győztös kardja hegyét az enyészet visszataszítja.
Ezt érezve veszettebben kezd dúlni csatáin.
Képe setétebb lesz, valamint mikor a magas égre
Felleg emelkedik, és szép fénye sugárit eloltja,

Úgy beborúl szép hősi tekintete. Szökdös alatta,
S tajtékozva megy a pej mén, sujtásra szegetten
Áll egyenest a rettenetes nagy dárda kezében.
Hasztalanúl dől most Ármány rémképe feléje,
Hasztalanúl veti nagy mellét, és kardja hatalmát
Ellene bajnok Izács. Hegyek essenek, a sebes árvíz
Tengere zúgjon bár, ő győz, vagy halni fog: igy megy
S ég, föld nem képes megtartóztatni menését.
Most oda szúr, hol Izács nagy mellvasa összefogódik,
Messze kihallik rémületes csengése vasának;
Megszakad a vastag páncél, mellében Izácsnak
Mélyen jár a dárda, s szivét megnyitja hegyével.
Vész az erős bajnok, szép címere búsan aláhull
A szédűlt fejjel. S még itt sincs nyugta Etének,
Megy keseredve tovább, s viszi véres fegyvere súlyát,
Rettenetes Viddint leli nyargaltában ezúttal,
És nekivág, s döngő paizsát megzúzza kezében;
Őtet azonban az ellenséges Rém vadan űzi
Ál fénnyel csábítva szemét. Most merre rohanjon,
Honnan védje magát, s hova vész, nem tudja s halotti
Borzadozás hidegen fut végig tagjain. A sok
Bolgár mind rá zúg; megbúsúlt népe Izácsnak
Ellene hő haragos szájból ordítva boszúját.
Eszmél Csorna is, idecsattog vad dühe szárnyán.
De legrettenetesb a bántott haemosi bajnok:
Mintha veszett sárkányt szemlélnél a magas égen
Éjjeli felhők közt száguldani lángos agyarral,
Úgy rohan ez, s ragyogó kardjával csapkod Etéhez.
A tajtékzó mén már összerogy: ő pedig állva
Véresen, és tépett fegyverrel még keseredten
Visszaver, és harcban készűl elvenni halálát.
Veszne, s erős lelkét a Rém vad körmei vinnék
Mátra setét barlangja felé; de fölöttök az égben
Fényhajlékából lát a hadak istene mindent,
És megszánja Etét, s a Rémre haragja kilobban.
Gyorsan előragyog a felső levegői határból.
Villámsujtásként látszik nyoma, s messze világos
A tájék, melyen földrázó fegyverivel megy.
Nap ragyog arcában, de szemölde haragra huzódik.
Kalpagján magasan szikrázik szép lobogója,
És hamvas kacagánya körét aranyozza verőfény;
Kardja pedig nyugaton végig csillámlik. Előtte
Elkomorúl a Rém, s besötétűl csalfa világa.
Barnás fellegeit bajosan burkolja magára,
Messze kinyujtja setét dárdáját, s zúg, morog, és fut.
Hasztalan üt, nem villámlik dárdája kezében,
S amint csillámló kardjával ráver az isten,
Megszakad a sűrű fellegruha rémes alakján.
Búsan folynak alá barnás felhői, utána
A roncsolt árnyék, s hitvány dárdája lebegnek,

S megy pusztán, s egyedűl nyomorúlt rosz lelke pokolra;
Itt pedig a zivatar hangján így szólal az Isten:
„Aki vitéz lelkét elszánván honnja javáért
Veszni megyen, gonosz Ármánynak nem jut le kezébe.
Én oltalmazom azt, s hírét szép csillagom őrzi” -
Monda, s legott bátorság gyúlt lelkében Etének.
Visszavevé kifogyott erejét hős karja s hatalmas
Lőn vágása megént. Más részről jőnek azonban
Vesztét sajdítván megbúsúlt társai. Hábor
Első, aki Etét paizsával födve fejéről
Elveri Viddinnek rettentő dárdacsapását.
Majd a sűrűdő bolgár csapatokra kerűlvén
Hátban sujtja Csetert, s oldalt letaszítja lováról;
Megdöfi oldalban Hilkát, hogy azonnal elejti
Kardját, s a kantárt, s csörrenve lehajlik utánok.
Igy a bolgárok csapatit gyéríti; de őtet
A haragos Viddin dárdával szúrva derékon
Hirtelen általüté. A hős nem is érzi sebét jól,
Már vész, és csengő fegyverrel földre hanyatlik.
Fennyen emelkedik a fiatal cser törzsöke Fátrán,
Égnek eresztgeti zöld sudarát, és zúgva civódik
A viharos bércek lecsapó mérgével: azonban
Fejszés jő, s alacson bokrokhoz fekteti lombját.
Így fetrengesz most, Hábor, te is a hideg úton.
A gyávák mellé leborúl nagy bajnoki tested,
S nincsen erőd, mely karjaidat viadalra emelje.
Most Ete hős, ki beszélje busúlt nagy szíve haragját?
Megfordúl, noha vérbe borúlt deli termete, arca,
Mint az eső kőszál fordúl meg az erdei fákra.
„Haj Hábor, hol vagy, bajaim hű társa? ki bántott
Tégedet oh Hábor? Hol vagy, hova vesszek el érted?”
Így ordít, s vas dárdáját két kézre szorítván,
Mintha egész sereget le akarna sodorni dühében,
Nem szúr, és nem döf, hanem ordítozva körűlvág,
S ahova ér, tör, zuz: vele jár, és dúl az enyészet.
Igy letöré derekát egy gyors nyilazónak, Azirnak,
Arcon üté Mekirát, ki legott jajdulva hanyatt dőlt.
Mellben vágta Simont, s szörnyen leütötte lovastúl.
Már Viddinre rohant, gyalog a lovag ellen, azonban
A ló Viddin alatt iszonyú jövetére nem állt meg,
Meghorkanva szökött, hátrált kikerülni csapását.
Rája nyilak jöttek, kopják szállottak azonban
Távolról; de Hadúr inté, hogy térne ki gyorsan.
Itt pedig a nép mindinkább gyűl, s mintha egyébütt
Béke uralkodnék, nyargalva csak erre rohannak
A legerősbek is. Elkeseredve fiának elestén
Villám-szikra gyanánt jő Tas, s nagy kürtü Lehellel
Bors kíséri nyomát. Már hős Ete mentve van; újra
Fegyvereket, paripát szándékszik venni; de hozzá
Járúl a Táltos s komolyan nyugtatja szavával.

A heves ifjú a bölcs szót keseredve fogadja,
És hogy hév sebeit kötözik, most érzi leginkább
Fájdalmát, mégis Hábort jajgatja szivében,
Háborról tudakoz, s kardját kiragadva megindúl
Harmadszor; de szelíd Hajnát szemléli lebegni
Kardja előtt, s útját véres siralommal elállni.
Ezt küldötte Hadúr, hogy hősét visszaidézze;
Árnyék volt; de valójához termetre hasonló.
Szinte fehér kebelén látszott pihegése, s kinyujtott
Szép keze tiszta haván ragyogott harmatja szemének.
Amint szólt, bájos zengés lön alakja körében,
Átka vad Ármánynak elenyészett hangzatos ajkán,
Ekkor az ifjúnak lelkét más gondolat éri,
Bágyadtan leborúl széles szekerére Bogácsnak.
Csendes ajakkal hálát mond kardodra, Hadisten,
S ismét kezd a szép életnek örülni magában.
Távozik a véres hadak istene innen azonban,
S visszaragyog sebesen szép hajlékába egének.
Rettenetes Viddint pedig a sok fegyver eléri,
A bolgár sokaság csattog mellette, s keményen
Harcol Csorna közel; de vitézei futnak; utánok
A görögök hada is megfordúl, őt is erősebb
Karjával tüzesen hajtván Bors visszaszorítja.
Viddin népe marad, s maga a hős, harca helyében,
S a bús mérges atyát, amint rohan ellene, és nem
Vígyáz harcában, gyakran megsérti; de nyomban
Éri Lehel, s örvös buzogányát rázva keményen
Verdesi melléhez. Most már ki nem állja: dühében
Megcsikorítja fogát. De fut a nép, hátramegy ő is.
Gyötri kevélységét a szégyen, s gyakran elállja
A rohanók utját: öldöklő fegyvere, mint a
Vérbe borongó nap, megvillan néha; de tüsténT
Megcsendűl fülinél súlyos buzogánya Lehelnek;
Ekkor hátravonúl ismét, és lassan iramló
Népeihez keveredve boszús lélekkel elindúl.
Jó darabig megyen így a két had, s szörnyű nyomában
Holtak, haldoklók vérrel fertőzve maradnak.
Elválik végtére külön pályára szakadván
Mindenik, és csendesb leszen a szép bodrogi tájék.
De zeng a rohanó magyarok mentében az ének.
Fujja Lehel cifrás kürtét diadalmas ajakkal,
És az egész tájék reszketve felelgeti hangját.
Bús, de hatalmas hang; valamint, ha setétes öléből
Csattog az ég, a kába világ meghallja haragját,
És retteg, mikoron hegy, völgy megharsan utána,
Úgy zeng tárogató, és kürt szava, rettenet és bú
Terjed az ellenség földén hangjoknak utána;
Mert tudják, hogy azok pusztító fegyverü hősök,
Kiknél büszkén zeng a bús dal harcos ajakról;
Jól tudják, hogy azok Tanaist elhagyva kijöttek

Barna szemű deli hölgyekkel, sok gyenge fiakkal,
Hogy honnot keresők, s diadalmasak a csatatéren.
Oh de te nem zengesz többé, hadi körte Lehelnek.
Csendes vagy, s az erős ajak is, mely csontodat érte,
Némán hamvad el a földnek lemerülve porába.
Nem viszi hangodat a szellő vérharci mezőkön,
S a maradék, noha kívánná, nem hallja meg azt már.
Híred azonban, s a bajnok nagy híre le nem száll,
Mig csillag ragyogand magas éjjeli fénnyel az égen.
Amit vérengző had meg nem emészte, gyakorta
Álnokság töri meg, s veti jégkarjába halálnak.
Igy készűl neked Antipater, neked ídai szép hölgy,
Hű két élettárs, így készűl szörnyű haláltok.
Kardja Laborcánnak mikoron megtörte az asszony
Gyönge vasát, s réműlt halovány kegyes arca kilátszott
És hava keblének, s hosszú haja fürte homálya;
Látta, közel víván a fattyú, s lángba borúla
Kellemein, s azokat szilajon kezdette kivánni.
Vére gonoszságát gonoszabb szándéka nagyítá,
S amit ohajta, legottan el is végezte magában.
Vétke fogantatván rengett bele mindenik íze,
Hányta, vetette fejét. Sokfélét gondola, többet
Érze, s akart mindent. Végtére kifőzve csalását,
Minthogy visszamenő seregében nem vala nyugta,
Antipaterhez tér, s így szól tüzet adva szavának:
„Igy hát, így fog-e nemes Antipaterrel egész nép
Néma gyalázatban megtérni Philónak elébe,
S a fejedelmi Zalán bennünk így tartsa reményét?
Viddin, ama rettentő is, hátrálni tanúl már,
És mellette boszúlatlan vész bajnok Izács el,
Zsákmány sincs, mely enyhűlést hozhatna szivünknek.
Jer, rajtunk soha ily szégyent nap fénye ne lásson.
Jersze, tegyünk zsákmányt, s hozzunk hirt vissza hadunkkal.”
Erre felelt nemes Antipater, s beborúl vala képe:
„Csorna! serény vagy az ütközeten; de nagyon heves és vad.
Nincs nyugtod, veszedelmet ohajtsz, mely téged el is veszt.
Bizva megindúltunk most is szavaidnak utána,
És a többi sereg csufjára megyünk haza; mert sok
Bajnok esett, s önnön vérünk fertőzi ruhánkat.”
Mégsem szünt, hanem indulatit titkolva, s haragját,
Visszafelelt szaporán a szép, de gonosz szivü gyermek:
„Oh bizony olyan igen nincs mit csüggedni az első
Gyenge csapásoknál, inkább jobb hírre sietni
Most van okunk, hogy ez egy harcunk el lenne felejtve;
Mert noha ők sem örülhetnek, hogy győztek, elesvén
Sok buzogánnyal erős fiaik, s nyilazóik előttünk,
Mégis vesztségünk, s az erős Izács este siralmasb.
Tartsd itt hát hadadat, megtartom népemet én is,
És menjünk ketten, vagy hárman amarra, hol a fák
Reggeli árnyékkal hozzánk fordúlva virítnak.

Túl azokon gazdag zsákmánnyal elülve lakoznak
A magyarok. Másik csapat, és tízszerte csekélyebb,
Mint ez volt. Te pedig jőj el, s vizsgáld meg először,
Mint leszen ott dolgunk, hogy kész légy bizni azontúl.
Jőj el, s kísérőidet is hozd arra magaddal.”
Monda, s megállította hadát a puszta vidéken.
Hitt neki, és népét amaz is szüntette haladni.
Ámbár a bús hölgy szomorún vonogatta sisakját,
S inte szerelmével; csábított férje megindúlt
Csorna után, minthogy nem tartott semmi gonosztól.
Ment maga a hölgy is, mint Csorna kivánta leginkább.
Ment vele Bellerophon, ki jeles bajnok vala és hű,
Aki Skamandernek jött zúgó partjai mellől,
És az egész nemzetségben egyedül vala élő.
Kis fia, s atyja szelíd hölgyével egy éktelen éjjel
Tengereken járván a barna habokban elűltek;
Anyja pedig, s kedves testvérei rég kihalának.
Ő vala még egyedűl, s nem zúgott napjai ellen.
Vitte kemény szűvel, mi reá volt mérve, s csatában
Sem lehetett réműlt képét soha látni s futását.
Ily bátor vala ő, s most így kísérte vezérét
Néma komolysággal. Csornának húsz katonája
Rejtve maradt sűrű fák közt, s igy Csorna, midőn itt
Meglátá a nagy görögöt lépdelni nyomában,
Elkomorúla; de nem rettent jól bizva kezében,
Bizva vitézeiben, s ment gyors vezetéssel előre.
Máris az erdőnek hüvös árnyékába merültek
És a tábortól tova jártak titkos utakban,
S szólt nemes Antipater, nem akarván menni továbbá:
„Merre vezetnél még háborgó Csorna? Talán csak
A gonosz ellenség markába nem ejtesz egészen?
Állj meg, s a zsákmány hova van halmozva, mutasd ki.”
Melyre felelt szaporán a gyors deli termetü Csorna:
„Jersze tovább; a mély völgyön tova fekszik az; onnan
Hol lombos tetejét az idős cser az égnek ereszti;
S áll egyedűl magasan több apró zsenge cserek közt,
Onnan mink látunk; de azok nem látnak, előttünk
Sűrű fák lévén iszolaggal elülve setéten.”
Monda, s előmene a sűrűn törtetve serényen,
A csábított is ment gyorsan utána, veszélye
Huzván őt, mint huzza vizár a könnyü hajókat.
Hölgye pedig hátrább akadékos utakban elállván
Borzadoz, agg, remeg, és ment férjét visszaohajtja,
S a mellette jövő hű Bellerophonnak imígy szól:
„Bellerophon, ki jövésemnek vagy hű követője,
Jámbor Bellerophon, nem látod-e, hogy megutálván
A magas istenség bennünket veszni hagy itten?
Úgy hiszem én: vagy az ellenség ott férjemet érvén
Meggyilkolja, vagy a rosz fattyú Csorna kezétől
Dől le siralmamnak, s akkor ha ohajtani tudnám,

Hogy haza térhessek, nyiljék a föld meg alattam,
S rám nagy terhével honnom hegye Ída szakadjon,
Vagy fene tengernek zivatarjai tépjenek össze,
És ne legyen temetőm a tágas földi világon."
Tiszteletes szóval felel a hős erre viszontag:
„Oh bizony a gonosz ifjú már rosz harcra vezérlett,
Most pedig e helyben még több veszedelmet okozhat.
Loppal amott látom katonáit jőni nyomunkba;
Jót nem akarnak azok, téged s vesztünket ohajtván:
Ámde ne hidd, hogy bennünket megutál vala s elhágy
A magas istenség. A jókkal megmarad ő mind
Holtiglan; te pedig jobb vagy más ídai nőknél
Tiszta szerelmedben, s jámbor szép ifju korodban.
Fogjad azért ragyogó nyiladat, s jól húzd az ideggel,
S a magas istenben bízván nagy gyorsan ereszd el.
Hidd, sokan elvesznek; mert angyalok őrzik irányát
Gyenge lövésednek, s adnak neki gyilkos erőt is.
Én pedig ellökvén hegyezett kopjáimat, éles
Kardomat is rájok fordítom, tégedet óván,
S zajt ütök itt, hogy hallja urad, hogy hallja hadunk is."
Monda, s legott teli torkából ordítva kiáltott.
Antipater hallá; de nem a had, mely tova zajgott.
Már ekkor közel állottak fene Csorna vitézi.
Bellerophon hegyezett kopjáit rájok ereszté,
És megüté legelőbb a döngő pajzsu Szilárkot,
Aki midőn beleit szaggatná a hegyezett vas,
Nagy zuhanással aláfordúlt jajgatva lováról.
Másodszor meglökte nyakon hős Kaldorit, aki
Haemos alól szép öccsével, Dalainnal, elindúlt,
És aranyos gazdag fegyvert hoza drága ruháin.
Ennek erét nyaka jobb részén megszegte az érchegy.
Vérbe borúlt ragyogó dús fegyvere, s teste hanyatlott,
Kit mikor öccse, szelíd Dalain, fölfogna kezével,
A magas istenben bízván neje Antipaternek,
Megrántá idegét, s nyila róla rezegve lecsendűlt.
Hogy Dalain dőlt bátyjáért meghajla, födetlen
Vékonya, a páncél lehuzódván róla, kilátszott,
Itt éré a nyíl, s szabadon megjárta hegyével,
S élte tüzét kedves fiatalságában eloltá.
Szép Dalaín eldőlt bátyjával, s összeütődött
Fegyvereik megcsöndültek testvéri panasszal.
Látta, mi történik, s elbúsúlt Ázsia hőse,
És széles kardját tartván vágásra kezében
Visszarohant, de amaz vadan ellene álla vasával,
S szóla, hogy a völgy is zengett bele, durva haraggal:
„Hölgyed enyém, ég föld sírjon bár, hölgyed enyém lesz:
Te pedig átkozz meg, s fekügyél keseredve porodba."
Evvel elébe rohant, s szörnyen megütötte sisakját.
Ingott az, s nagy messze hatott csengése rezének.
Visszaütött tüsténT fattyú Csornára boszúsan

A nemes Antipater, s kardját elcsapva magáról,
Mellben, s hóna alatt hosszú vágást teve rajta.
Itt ugyan a dühödött bolgár szeme fénye lehúnyna,
És csúfos munkái közűl ez lenne utósó;
Mert iszonyú rohanásában nem győzi kiállni
A feleségféltő görögöt, s nem bírja csapásit.
Már hátrál; de segéd közelít pártjára, sietve
Kalpi, s vitéz Turibán jőnek melléje csatázni,
S a görögöt hosszú tőrrel szurdalva fogyasztják.
Mérges oroszlánként ordít a bús görög, és küzd.
Mély sebeit nem is érzi, előbbre tör égve közűlök.
Kalpi, s vitéz Turibán sebesedve lehullnak előtte.
Végre lefektetik őt két részről csapva reája
Csorna, s az álnok Emőr, ki utána kerűlve orozva
Szúr derekába dsidát, melynek hegye köldökit éri.
Így esik el, s szörnyen megcsördűl fegyvere testén;
Teste pedig még rázkódik, s remeg a nagy erőtől,
Mellyel megbúsúlt hős lelke kiszálla belőle.
A nő, haj! nem is az, búsongó férjtelen asszony,
Élni nem óhajt már, egyedűl még retteg az ádáz
Csorna kacér szándékától. Ez erőre segíti
Újolag, és boszuló nyilat indít a lator ellen.
Megy nyila, s Csorna kezét paizsán áttörve megéri;
Vérzik az, és paizsát döbbentve leejti; de annál
Mérgesb, és rohanóbb, vágyásit elérni remélvén.
Kit mikor a bús hölgy látott közelíteni, képe
Elsárgúlt, s ragyogó íjáról jobbja lefordult,
S még csak alíg, nyitván ajakát, így szóla rebegve:
„Bellerophon, haj! Bellerophon, nem tudsz-e megölni?
Ölj meg, az ég jósága megáld valahára helyettem.”
Szánta, de nem ölé a hős; hanem egyre csatázván
A dárdás Bugarót agyon ütve leverte lováról.
Megtöri most Kallót, és büszke Lemerki hatalmát,
S mond a bús hölgynek, lelkét hogy erőre vihesse:
„Oh ne remegj, kisegít minket még a kegyes isten.
Bízzál, és nyiladat fordítsd a gyilkosok ellen.”
Szóla, s vasát villogtatván folytatta vitáját.
De fene Csorna előtt megereszté jó paripáját
A bús hölgy, s futa, merre nyilást lele a vadon erdőn,
S már oda Bellerophon. Molkob szájába ütötte
Dárdáját, mikor ez Csornához vága vitézűl;
Csorna reá hajtott, s testét tipratta lovával.
Most, mert vélte, hogy a sereg e zajgásra megindult,
S látta, hogy a hölgyet nem nyerheti vissza kezére,
Futni hagyá, s hév vágyait elfojtotta szivében.
Véresen, és szomorún ment a görögökhöz, azoknak
Mintha vad ellenség karjától folyna ki vére,
S Antipatert is azok rontották volna le s hölgyét,
Úgy szólott, s a kábákat megcsalta szavával:
Balgatag azt várá, hogy majd ha vasával elejti

Antipatert, hölgyét a mély völgyekbe vitetvén
Többi vitézivel, a görögöktől elszökik ő is,
S kéjét Antipater vesztével dölyfösen éli.
Igy gondolta; de a gyönyörűség elfuta tőle:
Bűne maradt csak meg, s méltó félelme szivében.
A görögök nemes Antipatert meghalva találván,
Véres fegyvereit s testét paizsokra emelték,
S hölgyét nem lelvén, szomorún indultak el a vad
Csorna nyomán, kiki fennhangon esküdve boszúját.
A hölgyet pedig útnak eredt lova szerteragadván
Vitte hegyen, völgyön tajtékzó szájjal az erdőn,
Végre kifáradván egy csendes völgyben elállott;
Hol mikor a bús hölgy siralommal epedve bolyogna
Elvesze félelem és bánat-szerzette bajában.
Erre vadász ifjú térvén így lelte meg őtet
Elbomlott hajjal, leterülten egy almafatőnél:
Íja, sisakja közel heverének bal fele mellett.
Szépséges tetemét kis sírba letette az ifjú.
Nézte soká, s szomorú látásán könnye lecsordúlt.
Cifra palástjával betakarván port vete rája,
És puha zöld hantot, s fiatal szép völgyi virágot,
És ragyogó íját emlékűl vitte magával,
Melyre midőn egyedűl ligeten sétálna, gyakorta,
Szíve megindulván, csendes köny hulla szeméből.

Negyedik ének

Mint mikor a juhokat zúgó habok ellen ereszti
A siető pásztor, vagy előttök az esti homályban
Róka fut el: fele megfordúl, fele törtet előbbre.
A szilajabb kosok állnak elől szarvakkal erősbek
S bátrabbak lévén, a többit félelem űzi,
És az egész falkát buta zűrzavar éri miattok:
Bodrogi harca után meg lévén törve dagálya,
A görög, és bolgár tábor most így vala: soknak
Vissza dobog szive honna felé; más menni kivánna
A gyámoltalanúl maradott jó lelkü szülékhez.
Némely társairól gondol: sok ohajtja mosolygó
Gyermeke játékát, s fiatal deli nője szerelmét.
Másokat a rohanó magyarok nyila meg nem ijesztett,
Ütközetet várnak, köszörűlik az érceket, és nagy
Fennyen igér szájok diadalt fejedelmi Zalánnak.
Mind e közt fene gyűlölség s szívbéli boszú forr,
S félelem, és szégyen. Viddint, noha sokra halált szórt,
Szégyene marja nagyon. Valamint kebelébe huzódván
Kurta kigyók marják a parton csendesen alvót,
Aki hogy álmából vesztő kinjára fölébred,
Nyög, forog, és ordít; de baját nem tudja kerűlni...
Ázsia népe vezértelen áll, s mély búba merűlve
Rejti gyanúját még; de boszú tüze gyúlad erében,

S kész az egész tábort vassal földúlni haragja.
Csorna setét bünben sanyarú gondokkal evődik.
Hát fejedelmi Zalánt, mi nehéz bú fellege nyomja?
„Vissza tehát? hah! visszaverék, így szóla magában,
A bolgár sereget, melynek legjobban örültem!
S most mire várjak még? te kevély nap hunyj el előttem,
A fejedelmi Zalánt földig megalázva ne lássad.”
Monda, s kerülte szemét mindennek, rejtve maradván
Belső termeiben, hol nagy dárdája Reánnak
Függ vala régi szegen, s tarajos hadi sárga sisakja,
S a szörnyű kardvas, s bikabőrös pajzsa fölöttök.
Most ezeket henye békében por, rozsda emészti;
Mert soha nem jutnak, noha birja, kezébe Zalánnak.
Mind e közt féltette Philó, hogy tábora belső
Zendűlés által megbomlik, s vagy nyomorultan
Vész el hír nélkűl, vagy harctalan a hazaföldre
Visszaszökik, s őt mindenkép nyomon éri gyalázat.
Sok forog elméjén. Végez, meg visszakerülget
Első gondolatin. Hogy Viddin társa tanácsán
Tőle külön hadat indított a bodrogi síkon,
Nem vala szíve szerént, sőt megtiltotta először.
Engedve végre; de most azok ellen gyúla haragja,
Kik vad erőszakkal meg merték törni tilalmát.
Ez vala rettenetes Viddin, s a nyugtalan ifjú
Csorna, ki lázított sokat a rosz harcra leginkább.
Szólna; de Viddinnek lelkét jól ösmeri: feddő
Szóval azért nem mer közelíteni a nagy erőhöz,
Rejti tehát mérgét, s ravaszúl elszánja dicsérni,
Kit legyalázni akart. Fő gyűlést rendel: azonnal
Megtelik a nagy tér. Daliák, és harci vezérek,
Hátrább számos nép jőnek tolakodva. Zsibongás,
S tompa moraj terjed tüstént, mint éj szele fúttán
Lenni szokott a nagy tavakon, hol barna özönnel
Felzúdúl a víz, s partját közelíti morogva.
Űl legelől aranyos székén a fejdelem; aztán
Ossa vidéki Philó, távolb más harci vezérek:
Szemközt, s hátúl a népség áll nyugtalan ésszel.
Kis váratra Philó fölkél, s int messze: kezében
Fenn ragyog a szép kard. Látják, s hallgatnak azonnal,
Ő pedig elrejtvén kardját nagy hangosan így szól:
„Bőtermő Alpár fejedelme, s ti harci vezérek,
Bolgárok s görögök, legyetek szavaimra vigyázók.
Úgy hiszem én, mikor ellenség közelíti hadunkat,
Nagy, s rohanó, valamint a szerte dicséretes Árpád,
Nem kell szaggatnunk seregünket gyenge csapatra;
Mert az erő kapcsolva nagyobb, ha megoszlik alább száll.
Tiltom azért, valamennyi vagyon, mindennek ezentúl,
Hogy hírem nélkűl seregét vigye bármi dologra,
Vagy rablásra, vagy ál hírből csatatérre vezetvén...
De, fejedelmi Zalán, te is a bús gondokat űzd el.

Majd ha egész hatalommal ütünk a büszke magyarra,
Nem fog örülni, tudom, napjának, melyen az ősi
Szűk honnból nyugat orma felé vesztére megindúlt.
Most ugyan azt hinnéd: hogy veszve van a mi szerencsénk;
Hogy hős Antipater odalett viadalmas Izáccsal;
Mégis hallhattad, Viddin hadi tette kipótol
Mindeneket. Ne is aggódjál. Ő, aki legelső
Bajnoki nagysággal, s egyebek közelítve hasonló
Hősim, ama gőgös hatalomnak végire járnak."
Szóla, de ősz Notaras nem tudta javalni beszédét.
Fölkel azért, és mond feddődő szókra fakadván:
„Máskor ugyan te, vezéri Philó, bölcs szózatot ejtél,
Most pedig eltévedt elméd, mikor ennyi görög közt
Első helyre tevéd Viddinnek harci hatalmát.
Nézzed bár Schediost, s a bátor spártai Hermest,
Karddal erősebb az, győzőbb ez dárdacsapással;
Észre pedig sokkal főbbek Viddinnek eszénél,
Annyira, mint hogy az ég magasabb az olümpi tetőnél.
Mert ki nem érti? Gonosz harcot kezdett ez imént is,
S fattyú Csornának kész volt befogadni tanácsát.
Látta pedig minden jó szem, hogy visszahuzódott,
Ég, és a vérrel beborúlt föld látta futását.
Bajnok Izács odavész torlatlan dőlve porába,
S a nemes Antipater, s mindez láttára esik meg.
Én ugyan inkább a tenger fenekére borúlnék,
S jobbom előbb lobogó tűztől megemésztve lehullna,
Mintsem megtérnék bajtársam eleste után is.
S vajha csak annyi erő rejteznék agg kezeimben,
Mint mikor elvertem házamról Lerkü hatalmát,
S a gyilkos Temerét, ki orozva ütötte le kedves
Ősömet, agg Peleüst. Azt én ifjúi koromnak
Láng szakaszán dobogó lábbal kergetve lehajtván,
Kopjával megütém Strimon hullámai mellett.
Hol mikor egy karját a szívós kopja letörné,
Megrendűle, s hanyatt a könnyű habba lefordúlt.
Átkoza még ott is, de betömték szája szidalmát
A zúgó Strimon hullámai. Ott vesze, s testét
Vad halak étkéűl becsavarta fenéktelen örvény.
Oh de minek szólok múltakról? Antipaternek
E remegő vén kar már gyenge boszulni halálát;
Gyenge! szivem bús csak; mert kedves volt neki a hős.
Őt még, mint csecsemőt, láttam kegyes anyja ölében,
S emberré nevelém, hogy most itt veszne szegényűl...
Úgy de te, bölcs kormányu Philó, mint kezdted, ezentúl
Tiltsd meg mindennek, hogy tétova menjen erőtlen
Harcaival megrontani a diadalmi szerencsét.
Inkább, mint illik, ha vezér, népére ügyeljen,
Azt biztassa, lovat, fegyvert forgatni tanítván.
Lóra, ha köz bajnok, s rontó fegyverre vigyázzon,
És köszörülje vasát, s hallgassa vezére parancsát.

Igy lesz, mit tennünk, míg a rohanó had előjő,
És nem kell külön a veszedelmek elébe szaladni;
Eljön az úgyis utóbb, s a bajnok lel hadi munkát."
Szóla s leült, de boszús szívvel rég álla helyében
Rettenetes Viddin, s csak alig zabolázta haragját.
Ége setét arcán szikrázó két szeme, mint ég
Két haragos csillag barnás felhői homályban.
Szóla vadúl, és a gyávák reszkettek előtte:
„Ostoba vén Notaras, te dicsekszel eszeddel, azonban
Meg sem gondolod azt, hogy majd ha porodba ledöntlek,
S hangos gégédet megmetszem, megszakad a te
Bölcs eszed is, s nyelved nem fog dicsekedni fölöttem.
Sőt némán dőlsz el, mint szinte ha pásztora vágja
A ligeten bőgő barmot vas fejsze fokával,
Némán fetreng az, s többé nem bőghet az erdőn.
Hát ha ugyan tizszer, vagy százszor lenne is elméd
Bölcsebb másénál, senkit te boszontva ne mocskolj.
S még ha talán valahára gonosz szó jőne belőled,
(Mert csak szólni serény; de egyéb jót tenni csekély vagy)
Tudd meg, utósó az, s a díszes Tempe határin
Nem hallják szavadat fiaid, s unokáid azontúl."
Jól el sem végzé, már ellene zúg vala minden
Fő görög, és hangos moraj indúlt a seregek közt;
Szólni pedig nem akart még ellene senki is. Ekkor
Egy dühödő csapat Antipater hű népe közűl jő
Nagy hevesen, s fattyú Csornának kéri halálát.
És Lamias szomorú képpel, mint éjjeli bús rém,
Lép ki közűlök, s szól, keze kardján reszket azonban;
„Bölcs kormányu Philó, s ti dicső nagy harci vezérek,
Ha nemes Antipatert, valamely tisztelte közűlünk,
Most, mikoron meghalt, adjunk neki jobb nevet, és hírt.
Engemet ő kegyesen mint gyermeket elveve, s táplált
Ön hajlékában, s vala jó vezetője hadának.
Most pedig őt soraink mellől fene Csorna kicsalta,
És megölé gonoszúl katonáival a vadon erdőn.
Ott vesze szép neje is daliás nagy Bellerophonnal,
S mindezt Csorna tevé, most hát érette lakoljon,
És temetési torúl legyen étke az éhes ebeknek.
Antipater sírján kell néki elesni kezünk közt.
Adjátok ki legott; búnk, s a hős vére kivánja."
Monda s haraggal emelte kezét, és kardja, kezével
Amint fölrándúlt, nagy zajjal csörrene vissza.
Mindnyájan bámultak ezen; de gonosz szive forrván
Erre felelt heven a mérges deli termetü Csorna:
„Jőjön bár, ki halálra siet, kísérteni, jőjön!
És te mivel bús vagy, búdat megszerzem azonnal,
Árúló Lamias, ha szavadnak végire nem mégy."
És ekkor valamennyi görög nekizúga dühödten;
Ő pedig a ragyogó kardot tartotta kezében,
S megréműlt, de felé indúlt pártjára szegődvén

Rettenetes Viddin, s rivadó szava zenge közöttök:
„Senki kezét bajnok Csornára kitenni ne merje,
Vagy tüstént ellenségink örömére csatázunk
Egymás közt, s iszonyú öldöklés végzi pörünket.
Én ugyan azt leütöm, ki közel mer jőni haraggal,
És szeme víg fényét kezeimmel örökre eloltom.”
Monda, s boszús karját a rajta ütőkre kitartá.
Spártai Hermes volt balról mellette. Ez is most
Ellene szólt hevesen, s hosszú dárdája kezében
Állt rendűletlen, mint egy magas ídai szálfa.
A feketés Schedios lépett vele közre s merészen
Állt fegyvertelenűl vont fegyverek ellen, azonban
Hátrált mindenik, ő pedig így szólt hangos ajakkal:
„Elbüszkűlt gyermek, s te ki szép hírben vagy erőddel
Haemosi nagy Viddin, ne reméld, hogy mindenikünket
Elrémít fennyen villongó fegyvered éle;
Ámde heves társak, ti se üldözzétek az ifjú
Bajnokot oktalanúl, vétkét bizonyítani kell még,
Aztán szenvedjen; de ha mostan ezekre idő nincs,
Álljon elő, s kettős viadallal mentse hibáját,
Vagy vesszen, mint a sors istene rendeli dolgát:
Ím én mindenitek láttára vivok vele, jőjön:
A nemes Antipater méltó, hogy ez áldozat essék.”
Szóla, s reá zúgott javalólag az ostoba népség.
Csorna pedig megfélemlett, de kiszálla sietve
A fejedelmi Zalán székéből s szóla szomorgón:
„A nagy igéret után így tesztek-e búmra, vitézlő
Bolgárok, s görögök? Bár inkább hagyjatok el mind,
Hogy vég vesztemnek ne lehessen senki tanúja!
Oh de mit is mondék? Ellenségimnek alatta
A dobogó paripák port vernek földemen: íme
Itt van végnapom, és nincs aki segítene rajtam.
Ám legyen, elveszek én, ha boszúsak rám az öröklő
Istenek, elveszek én, s majd földem puszta határin
Megtipor a rohanó bajnok, ki letépi dühödve
Véres fegyverimet, de ti bár haza térjetek innen,
Visszavonó katonák, meg fogtok adózni Zalánért.”
Szóla, s kiment tüstént haragos, bús képpel előlök,
Elbámult a nép, mikor ezt szemlélte s ijedten
Nézett a sebesen rohanó magyaroknak elébe.
Szégyenlette Philó, hogy meg tuda rende bomolni,
Forrott mérge, setét lőn homloka, s ráncba huzódott
Két szemfénye fölött. Valamintha fölűl az egekben
Gyenge homály lebeg a nap előtt s még látni világát
A nagy tengerben; de körűle setétedik a víz,
És haragos habokat fodorít rá mély fenekéből,
Ekkép szálla Philó képére haragja szivéből:
„Erre jutottunk hát?” így szólott „csorda ez inkább
Mint hadi nép s én ily népet viadalra vezessek?
Jól vagyon, elvezetem; mert meg kell térni nevünknek,

Mely már csuffá lett; de vezéri szavamra kimondom,
S a magas istennek fölségire esküszöm, egyben
Meghal az, aki parancsomnál mer tenni különben.
Menjen azért kiki, s tartsa helyét a tábori rendben,
Hogy mikor arra megyek, jól fegyverkezve találjam."
Szóla, s nem is mertek most ellenkezni szavával.
Ment kiki, és fegyvert, paripát készíte serényen.
Ekkép csillapodott, nem szünt a párt dühe: titkon
Forrott még, s a fegyver alatt lappangva nagyobbúlt.
E zajogás közben megtért hű Kladni, szomorgó
Társaival; mint a sír éje, borult vala képe,
S monda rebegve: „Zalán, végső unokája Reánnak,
Oh fejedelmi Zalán, fuss innen az ősi telekről:
Mert temetőddé lesz; fuss, vagy nem hallod amonnan
A zúgó tábort, s pusztító fegyvere hangját?"
Monda, s boszús lön rá Alpár fejedelme felelvén:
„Hát te is ősz ember keseríteni jősz-e bajomban?
Most mikor összefogott minden gonosz ellenem, és az
Istenek elhagytak, keseríteni jősz-e te is még?
Veszni fogok, de te sírni ne merj szemeimnek előtte.
Sírni fog a bús hölgy elesett jegyesének utána,
Sírni fog a gyermek haldokló atyja halálán
Gyászba borúlt küszöbén, de mig élek, szánni ne merjen
Senki is, agg siralom ne gyalázza Zalánnak elestét."
Végzi, s parancsokat ád, hogy gyűljenek össze vitézi
S a heverő fegyvert gőggel leragadja faláról.
Fenn vala még a nap, s híg felleget űzve világolt
Díszes egén, mikoron, mint egy deli sas sereg, Alpár
Elleniben telepedve megállt a puszta mezőben
A rohanó tábor. Nem sokkal utána jövének
Meghítt társaik is. Valamint mikor a vizek árja
Két külön ágra szakad, s egyikét mentében elállja
A besodort kőszirt; az gyűl, haboz, és zajog egyre.
Majd kicsap árkából, s megfogyva lefutja töretlen
Ösvényét; s melytől elvált, azon útba csap ismét,
S abba fejér tajtéku vizét mormolva vegyíti:
Bús hadi dalt zengvén lassú diadalmas ajakkal -
Igy jöve Tassal elő a véres bodrogi tábor.
Sok búsúla vitéz társát nem lelve közöttök,
Némelyik nagy Hábornak tudakozta csatáit,
Kún Edömért keresék mások, sokan ifju Laborcánt,
Legtöbb a nyilazó Tarcalt keseregte szivében.
És mikor a daliák, s kacagányos harci vezérek
Nagy lelkű Árpáddal együtt tanakodni valának,
Istenes Und kezdvén legelőbb így szóla közöttök:
„Fejedelem, s ti derék buzogányos szittya leventék,
Valljon hős rokonink, kik győztös harcban elestek,
Bodrog szép táján temetetlen fognak-e veszni?
A deli Hábort, és Edömérnek bajnoki testét,
A nyilazó Tarcalt, és kellemes ifju Laborcánt,

Férgek emésztik-e, hogy honnért tusakodva kivesztek?
Oh bizony így komor éjjeleken fejeinkre lebegnek
A nyomorult lelkek, s álmunkat sírva szakasztják.
Nemde Kiónál is temetésünk félbe szakadván
A zivatar dühödése miatt, Hadur isten ijesztett,
S éji lidércképen szakadott seregünkre haragja.
Küldjetek inkább egy csapatot, mely fölszedegesse
Elszórt tagjaikat, és csillagi gyenge sugárnál
A habozó Bodrog mellett szűk sírba temesse.
Én ugyan igy vágynék meghalni, ha végnapom eljő,
Hogy csendes mély sírba tegyék a harci mezőről
Testemet, és főmnél buzogányom gombja heverjen.
Vagy pedig azt fiam, és unokám hordozza csatáin,
S véresen, és győztös kézzel függessze falára."
Igy szólt, és javalák szavait zajt ütve baráti.
S várták, mit mond a seregek fő táltosa Kárel;
Az komolyan fölemelte fejét, s ráinte; de tüstént
A lobogó tollú haragos Csörsz apja, merész Kund
Álla elő, s vadan és akadozva beszéle imígyen:
„Jókor gondoltok temetést. Bátor hadi munkát
Várnak az elhunytak, s ellenség vére patakját
Ontott véreikért; de nem ily temetői siralmat.
Őket majd az erős viharok temetik be fövénnyel,
Vagy zuhogó zápor csendes Bodrogba lemossa,
Mink pedig itt addig harcoljunk bátran, erősen.
Igy kívánja Hadúr, s egyedűl így kedveli népét.
Engem ugyan bár éh farkasnak gyomra temessen,
Vagy heverő poromat vad szél ragadozza magával,
Nem bánom, ha dicső viadalban eleshetem egykor."
Végzi, s kemény kardját magasan fölnyujtja az égnek,
Ellenségei romlását vadan eskve magában.
A lobogó tollú Csörsz áll mellette, s leszegvén
Tornyos dárdáját komoran figyel apja szavára,
S zúgva körűlállják javalólag az ütközetértők.
Mond pedig a seregek fejedelme, dicséretes Árpád:
„Nem szükség vetekedni tovább, ti vezéri leventék.
Mindketten bölcsen szólottatok. Úgyde tanácsosb
Adni halottaknak végtisztességet ezennel,
Mint Hadur istennek botorúl elvárni haragját.
Egy csapat, úgy tartom, hát elmehet esti homályban,
Hogy ne gyanítsák meg, s mikoron hideg éjjeli fénnyel
Fölragyog a telehold, az elesteket egybe takarja,
Halmot emelvén ott, s áldozván barna tulokkal.
Onnan Bodrogköz szigetébe siessen azonnal,
S födje az elgyengűlt daliákat, hölgyeket, apró
Gyermekeket, kik azon tájon gyülekezve maradtak.
Menni pedig fog ezuttal az istenes Und fia: úgyis
Bajnoki híre betelt az utósó szörnyü csatával."
Szóla, s parancsolatit javalák valamennyi vezérek.
Űlt Ete hős egyedűl zöld sátorboltnak alatta.

Mély vágás nem volt testén; de körűl vala sebbel.
Dárdacsapás sajgott fájdalmasan égve bokáin;
Combja szurást vett, és keze, melle, bal oldala vérzett
Vére lefolyt testén, és a por alatta megázék.
Ezt mind elkötözék füvet értő férfiak. Így ült
S Ármány rémképét, s az ijesztő éjjeli bolygást
S harca nehéz napját hányá türödelmes eszében.
És ámult szörnyű veszedelmén, mint ki setétes
Éjjeleken komor álmaiból serkenve csodálja
A tüzesűlt tarajú sárkányt, vagy bojtos oroszlánt,
Melyeket álmában látott ordítva rohanni,
És még irtózik, s félig hiszi álma csodáit:
Így Ete még borzadva tekint harcára; de hála
Ébred hű kebelén, hálát zeng ajka Hadúrnak.
„Isten! erősebb, mint földön valamennyi halandó,
A ragyogó napnál, s tengernél karral erősebb,
Hála, dicsőség, és áldás neked a magas égben.
A szeleken rohanó Ármányt megalázta hatalmad,
S a fogadott iszonyú veszedelmet elűzte fejemről.
Hála, dicsőség, és áldás neked a magas égben!”
„Oh ha felőlem hall szép szőke leánya Hubának,
Mint fog örülni, köszönni neked; mert általad élek,
Mint fogok én is örülni, ha őt ép karral ölelvén
Rám dobogó kebelén boldog szerelemre hevűlök.
Égi Hadúr isten, te ne hagyj ezután is el engem!
Légy velem a hadakon, s csendes békében azonkép,
Áldalak én holtig, s valahányszor ez év szaka megjő,
Áldozatúl dobogó lovaim legszebbike vesszen.”
Ekkép zenge Hadúr istennek hős Ete hálát
Sátora belseiben, mikor ifjú társai jöttek:
Csörsz, Lehel, és barnás Csongor, magzatja Veleknek.
Kikre, midőn nézett, megörűlt lelkében az ifju.
És azok elmondák, Árpád mit végze szavával;
Erre pedig nagyon elbúsúlt, s bánatra hajolván
Földre sütötte fejét, és monda keserves ajakkal:
„Haj! bizony itt gonoszúl vezet ismét csalfa szerencsém.
Újra ki kell Árpád harcából messze maradnom.
És ti Lehel, Csongor, s te merész Csörsz, szüntelen a nagy
Harcnak híre után vigadozva siettek előlem?...
Menjetek. Ép karral nem volnék most is utósó,
Megsebesedve pedig, mint van jobb része karomnak,
Nagy hadi munkákat nem tudnék tenni; de a hűlt
Testeket eltemetem szép csillagi gyenge sugárnál.
Majd nekem is, ha talán leterűlök puszta mezőben,
Tisztességet adand legutószor egy ifju levente,
S dombot emel tetemimre futó kis völgyi pataknál...
Menjetek! Ójon meg villongó kardja Hadurnak.
Adjon erőt nektek, veszedelmet az ellenütőknek.”
Monda, s barátságos jobbját nyujtotta Lehelnek.
És nyujtotta merész Csörsznek, s búcsút veve tőlök.

Csongornak nyujtá végtére; de nem veve búcsút
Tőle, hanem kérvén mondá: „Magzatja Veleknek
Jőj ma velem, ha te jősz, örömestebb elmegyek én is.
Jőj velem, és kísérj bajtársi karoddal utamban.”
A viadalt báná Csongor; de barátja szavának
Engede, s ment fegyvert, paripát készíteni tüstént.
Igy végzének ezek, s Ete hős egyedűl vala ismét.
Fáradozása után érzéki leszenderedének,
És aluvék mélyen; látott pedig álma utólján
Egy ragyogó képet, valamint volt képe Hadurnak,
Mely is előlebegett a híg levegői határból,
S messze világos lett a tájék, merre leszállván
Szörnyü sebességgel földrázó fegyverivel jött.
Inte; de nem szólott alvó kacagányos Etének,
S kardja midőn vágott, a zúgó Bodrogot érte.
Háromszor vágott, s mindannyiszor arra jelentett.
Ébred az ifju, s csalárd álmának kergeti képét.
Istene nem jelenik: de megújúlt bajnok erővel
Ver szive, s teste vidám épségben kel ki sebeiből.
Melyre midőn könnyen érezné tagjait, indúl,
Sürgeti társait, és készül utjára serényen.
Árpád, a rohanó seregek nagy lelkü vezére,
Ütközetét bajtársaival másnapra halasztja.
Megy kiki, s rábízott dolgát végezni törekszik.
Őröket állít Kund, s a tábort óva kerűli.
A leleményes Csomb élelmet rendel az éjre:
Tulkokat, és juhokat, s szüretét a régi hegyeknek.
Fát hoznak mások. Reng, zúg, ropog a vadon erdő
Nagy fejszéik alatt, s fahalom kél sorra helyenként,
Mely kivilágítand a barna homálynak öléből.
Bors ott, hogy tova járt, egy szarvas ünőre találván
Űzte heven, hogy majd megvendégelje vezérét.
Vérzett a vad már; de nyilát még vitte nyakában.
Űzte tovább is Bors, s már társai messze maradtak,
Ő futa egyre ohajtván a kis ünőnek erőtlen
Tagjait, és bőrét, mely szép vala, s gyenge növésű;
A vad ünő pedig oly könnyen, mint a hegyi szellő,
Ment, kis lába alatt még a fű szála sem ingván,
S mentében nyomait szép ifjú vére borítá.
Túl a rengetegen szemközt nagy bátran elálla,
S már a hős dárdát készűle hajítani, melyre
Még közelebb járult az ünő, s odanyujtva nyakával
Gyenge fejét, így szólt csábító asszonyi hangon:
„Oh bajnok, szünjél kergetni, magam jövök immár,
Vedd nyiladat, melyet lőttél, vedd vissza nyakamból.”
Visszavevé, s elbámúlt Bors: könnyűlve megugrott
A kis ünő akkor, s födözetlen gyenge leány lett.
Éjszaki hóhegyként, melyet nem bánthata lábnyom,
Sem ragyogó napfény, itt állott ékes alakja.
Mint a parti virág, kékellett szép szeme fénye,

S kis kerek ajkán a szerelem rózsája mosolygott.
Balról által volt szögszín haja vetve előre,
Melyet baljával pihegő mellének alatta
Tart vala, s térdiglen befödé ágyéka szemérmét.
Jobbjával mutogatta sebét, mely tiszta nyakának
Hattyu fehérségét vékony pirulattal elönté.
Ekkor Borsot az ámúlás izgatta, s imígy szólt:
„Lányka, ki vagy te, hogy a természet alakja megolvad
Kényed alatt, s könnyen mutogatsz tündéres enyelgést?
Mért csaltál ide, társimtól mért tartasz el engem?
Nem tudod a viadalt, melyet fog párducos Árpád
Büszke Zalán ellen görögök vesztére viselni?”
„Jól tudom én” felel a csábító lányka „de téged
A boldog szerelem nyugodalmas karja fog el ma.
Jőj el azért te is, engedvén szerelemnek, ölelj meg.
A hegyeket birom én. Jég, és hó enged erőmnek,
És csikorogva leszáll, ha kivánom, az éltes oromról.
Ott lakozom; de szivem forrón ver az édes örömhöz,
S kölcsönös érzéshez. Jőj el hát, csendes az este,
Csillagi szép fénnyel bujdosva forognak az égen,
És szerelem hangján suttognak gyenge fuvalmak.
Jőj el, az ércfegyver ne legyen gátlója szivednek:
Százszor erősebb léssz, karaimból visszamenendő.”
Igy szólván nyujtotta kezét, mely szebb vala minden
Földi leánykéznél. Csendes lett ekkor az este,
Csillagi szép fénnyel bujdosva forogtak az égen,
És szerelem hangján suttogtak gyenge fuvalmak.
Minden bájos lett az enyelgő lányka körében.
Állíthatlan erő vonzá Bors karjait: egyben
Átölelé a lányt, s kiveté a harcot eszéből.
Szinte megérzé már kebelének erős dobogását,
S ajka hevét, mikor a lány megrázkódva kifejlett,
S lassan odább lebbent, mint egy kísértetes árnyék.
Onnan is ámító hangon csalogatta vitézét;
Az pedig a szégyen s harag indúlatja hevében
Vette nyilát, s gyorsan csábítójára kilőtte.
Véresen elment a siető nyíl, és nyaka bőrét,
Mely egyedűl sértést szenvedhete, újra megéré,
Melyre sikoltva szökött a lány, és szíve vadulván
Hév fájdalma miatt hangos sírással elindúlt.
Nagyra, minő a legfőbb bérc, oly nagyra dagadván
Ment agg Fátra hegyén, s sziklái zörögtek alatta.
Végre megállt, s Kríván tetején keseredve leűlvén
Jajgata szüntelenűl: szörnyűkép harsoga hangja
Végig az ősz Kárpát sorain, s zivatarba szedődvén
Záporként lecsapá a nagy tengerbe siralmát.
Igy büntette Hadúr, ki vitézét csalta hadaktól.
Bors pedig a síkon kedvét elvesztve bolyongott
Hasztalanúl, s a táborhoz nem juthata többé.
Társai várják őt künn, és a tábori helyben,

S hivén, hogy megtér, dolgokhoz látnak erősen,
S a farakást ide is, tova is jó renddel elosztják.
Állnak egyéb katonák csapatonként, és veszik, adják
Harci parancsaikat. Paripáik fékesen állnak,
És meg-megcsördül a fegyver erős kezeikben.
A nap alászáll már, halványodik arca világa
A zajgó nyomorúlt földnek közel érve határit.
Áll egyedűl Árpád egy csendes kis halom ormán.
Nézi körűl a sík tájékot, az elleni tábort,
Mely sokaságával mozog a nagy téren előtte.
Lelke magas képzelmekkel forog a nagy időben,
Annak előbbi, s jövő tüneményit látja lebegni,
S titkos imádságot mond hála-buzogva Hadúrnak.
Barna haját, s vállán tarkáló párduca szélét
A siető szellő kapkodja, s arannyal elöntött
Fegyvere szép fényén halványan reszket az alkony.
Néz iszonyodva reá a pezsgő elleni tábor.
Egymást kérdi heven, s a kérdés közben elámúl,
Amint látja felén rettentő kardja világát,
És daliás tetemét magasan fölnyúlni toronyként.
Nézi Zalán bús várából, és Kladnihoz így szól:
„Kladni, te megjártad seregét a büszke magyarnak,
Szólj, ki az, aki amott egyedűl áll a halom ormán?
Párduc inog vállán, s idelátszik fegyvere fénye.
Oly daliás képet mutat ez, mint hírnek utána
Gondolom Árpádot, kit nemze Ügek fia, Álmos,
És kire mindenek azt mondják buta vélekedéssel,
Hogy daliás iszonyú képét ki nem állja halandó;
Én pedig útálom, mint a lator éjjeli farkast.”
Erre felelt tüstént szomorún hű Kladni urának:
„Jaj! bizony a hírből igazán ösmerted el őtet.
Árpád, a győző seregek fejedelme az ottan.
Láttam rettenetes karját kardjával emelve,
Mellyel népének mikor int vala könnyü lováról,
Azt véltem, hogy csattanik a levegőben utána,
És beszakad földünk, valamerre dobogva lenyargalt.
Csendes egyébkor, s a kegyes égre hasonlatos arca.
Népe vadabb, s egyedűl ő tartóztatja haragját.
Oh de reánk vad lesz, mert meg van sértve szavunkkal.”
Melyre boszús fejedelmi Zalán igy szóla viszontag:
„Hah! remegő öreg, és vadsága ijeszthet-e téged?
A delelő napot az többé nem fogja megmérni,
S népe szelídebb lesz, mint a füves éjjeli sírdomb.”
Igy szólt, és büszkén végigpillanta gyülöngő
Bajnokain, s tenger bolgár, s görög ezredek árján,
S állhatlan lelkén félelmit elölte haragja.
Mégis imádta Hadúrt Árpád a kis halom ormán.
És ragyogó arcán forró könycsepje lecsordúlt.
Hír égett hevülő kebelén, s új honna szerelme.
Értetek, oh új honn keresői, fohászkodik ő most,

Már született hősök, s születendők, értetek ég ő,
S harci vitézséget kér a hadak istenurától.
Meghallgatja Hadúr, és ád hadi szörnyü szerencsét,
Mely sok bajba kerűl, s a nemzetet untalan űzi,
Mely véres hadakon forog, és nem lelheti nyugtát,
Nem boldogságát; de remegnek előtte, utána,
S fél Európának megrendűl tőle hatalma.
Harci szerencsét így kért és nyere párducos Árpád,
S amint szikrázó karddal ráinte Hadisten,
Reszkete ég, és föld, s a földnek büszke lakói,
Csak maga Árpád nem, nagy erőt érezve szivében.
S aki szilaj nemzetségét ösmerted, az ádáz
Harcok fergetegét láthattad rajta; de csendes
Békenapot keveset számlálhatsz gyászos egében.
Már ekkor nyugaton lemerűlt a sárga verőfény,
A fejedelmi magyar most összehivatta vezérit,
S táltosait, s így monda nekik fölszólva közöttök:
„Férfiak! alkonyodik. Tüzetek most keljen az éjnek
Űzni setétségét, s mely áldozatunkat eméssze,
Egy farakás álljon közepettünk rakva Hadurnak.
Vendégséget ütünk azután, s kiki zengje csatáit:
Dallal hadd muljék a nyugtalan éjnek unalma.
Mert szemeinket előbb nem zárja be kellemes álom,
Mint a büszke Zalánt megalázzuk vára falánál.”
Hangosan így szólt ő, és mindenik enged e szónak.

Ötödik ének

Távol azonban az éj szörnyű veszedelmei dúlnak,
Elkomorúl rajtok szép csillagos arca az égnek,
S vad zajgásaikat szomorúan visszamorogja.
Oh ha tovább mennem szabad a nagy tábor öléből,
Elmegyek a földet pusztító néma halállal,
Felfödözöm véres mezejét hideg éji homályból,
S rajta kitüntetem a holdnál ordítva civódók
Harcait és a holtaikért tusakodva veszőket.
Hallván a földnép, hogy az alsó tájra huzódott
A fő tábor, erőt, s szívet veve, s forrva dühében,
Merre magyart telepedve tudott, oda zúga hegyéről,
S öldöklő kezeit gyarló öregekre, fiúkra,
És gyámoltalanúl maradott hölgyekre vetette.
Bodrogközbe rohant legelőbb; de zajos vala jötte,
Mint a fergetegé, mely még a bérceken űl, és
Már iszonyú moraját hallják a puszta lakói.
A bodrogköziek hallák, hogy zúga vidékök,
És kiki, mint tuda, ment, bujdosva kerülte halálát.
A hegyüregbe vonúlt némely; sok bolyga az erdőn;
Sok Bodrognak eredt, s hídján átomla zsibongva;
Volt, ki setét vizeit lappangva meguszta az éjben.
Másokat a dühödő pórnépnek elére haragja,
Kik lehajolt fejjel szomorún egymásra halának.

Jókor ment Huba, s fogta Bodort, és fogta kezénél
Gyenge Szömért; deli Hajna pedig mene nyomban utána,
S már bús ösvényén a zúgó Bodrogot érte.
Szólítván Hajnát, szólítván rendre cselédit,
A szűk gyenge bürün félelmes lábbal elindúlt.
Igy átvitte Bodort, és kezdé vinni Szömért is.
Ekkor erős hangon megdobban utánok az ösvény,
S szó- és fegyverzajt harsognak vissza az öblök.
Megfélemlik ezen, s viszi gyorsan gyenge leányát,
Elsiet, és sajnos vesztségét sejtve csak akkor
Jajdúl el, mikor űzőit nagy messze kerülvén
Mérgök elől eltért, és nem leli a deli Hajnát.
„Haj! mi kemény vég ez, mi gonosz kéz hajt ide engem?
Agg fejemet sietek megmenteni; s veszni felejtem
Lányomat, a szeretett Hajnát, fene latrok ölében."
Igy szólván keseredve ledől egy szikla tövénél,
Mert agg lábai már nem birják vinni; körűle
Nyögve siránkoznak kedves fia, lánya, cselédi.
Kérdi Bodor, vele kérdi Szömér: apa, Hajna hová lett?
Nem felel az, hanem a sziklához nyomja keservtől
Kába fejét, fölnéz a csillagos égre merően.
Háromszor fölkél elszánva keresni leányát,
S háromszor rogy vissza szegény a szikla tövéhez:
„Nem mehetek, vad szikla te légy, légy erre tanúm, ég!
Nem mehetek; de te, hű Szakadár, menj gyorsan utána,
És ha lator kézben lelvén nem mentheted, öld meg."
Monda, s reá nyögtek síró fia, lánya, cselédi.
Hű Szakadár pedig elmenvén sírt éjjeli utján,
S hasztalanúl bolygott a csillagi gyenge világnál.
Látta Hadúr e fájdalmat, megszánta vitézét,
S szóla legottan az Álomnak, hogy menne le hozzá
Enyhítné fájdalma hevét, biztatva reménnyel.
Éjszakról tüstént a kellemes Álom alászállt.
Szép aranyos szegetű szárny inga suhogva nyakánál.
Hosszu setét hajait hamuszín koszorúja keríté,
S könnyen gombolyodó híg barna köd úsza nyomában.
Tart vala lágy iratos szövevényt betekerve kezében,
Melynek egyik lapján víg hajnali színben elöntve
A boldogságnak vidor ábrázatjai tűntek,
Másikon állt a bús sanyarúság képe sötéten.
Ott a búsan ülőt meglepte szelíden ölelvén
A koszorúzott hölgy, tarkás rét csermelye partján;
Ott a távoleső meglátta barátait ismét,
Véreit a rokon, a bujdokló honna határit.
Megholt társával mulatott vigadozva az élő,
Hitte jelenlétét, s örömétől lángola képe.
A hős győzve kitünt ragyogó nagy kardja vasával.
Éhesek, és szomjúk boldog bőségben ülének,
És fejedelmi arany ragyogott a durva paraszton.
Itt lesütött fejjel rabok állnak régi bilincsen,

S jár éhen-szomjan fonnyadt bőrképpel az ínség.
Itt a gyilkostól remegő elfutna: de nem tud;
Veszti dicsőségét a hős, vas fegyvere bomlik;
Népe fut, ő leesik s dobogó paripája tipor rá.
A csecsemőt dühödő farkasnak körmei tépik,
Anyja sikolt, s iszonyodva fut a fene vadnak elébe.
Itt a hajnallal sokszorta szerelmesen eskvőt
Alkonyodás tájban mással szemléli mulatni
A bús lányka, s virágpártáját tépi fejéről.
    Ilyenféle, s ezer más képet tüntet az Álom
Lágy szövetén, mikor a nyugvókat elönti ködével,
Azt pedig a jó, vagy rosz szinnel nyomja fejökre.
Most jöve, s csendes dalt mormolt még távol az égben,
És hallék zúgása, miként a szirteken omló
Kis pataké, vagy az erdőé, mikor esti szelektől
Lassan meghajlik leveles feje, s benne moraj kél.
Már közel ért, s legelőbb a két kis gyermeket éré,
S lágy, iratos szövevénye hegyét nyujtotta szemökre
Melyen rakva gerezdekkel szőlőtövek, ifjú
Kis csemeték piros almákkal fejeikre lelógtak.
A két gyermek aludt atyjának ölébe hajolva;
Ősz Huba is fáradt szemeit nehezedve lehúnyá.
A boldog szövevényt rányomta mosolyogva az Álom.
Látta Etét ragyogó képpel diadalmi örömben,
A győző sereget látá vágtatni merészen,
S párducos Árpádot hadat űző karral előttök.
Jött végtére leánya elő, és sírt örömében,
És csókolta kezét, és kedveze, szóla, mosolyga,
Mint ezelőtt ébren vala szólni, mosolygani kedve.
Igy mikor álképeit a kellemes Álom elosztá,
Visszaröpűlt betekert szövetével az éjszaki tájra.
Itt ugyan ők rövid álmaikat nyugalomban alutták
A baj után; de kik a véres hadi téren alusznak,
Álmaikat valahára megint fogják-e elűzni?
Vagy ki lesz, aki szelíd kézzel kelthesse föl őket,
Hogy még gyenge tavaszt, s napfényt láthassanak egyszer?
Senki sem! éktelenűl a véres porban enyésznek.
Im! hogy emelkedik a csendes hold képe ragyogva.
Szürke világánál, mint a kríváni fenyőszál,
Látszanak éktelenűl a termetes éji leventék.
Bús lábok, valamerre tapod, holt testeken áll meg,
Melyek alutt vérrel feketedve, kihülve hevernek.
Lassu hideg szellő játszik huzakodva hajokkal,
Némült ajkaikon besivít, és (hallani szörnyű!)
Tompa sohajtásként jő vissza halálos özönnel.
Igy járnak köztök Csongor, s Ete bajnokaikkal.
Néma, halálos gondolatok kísérgetik őket,
Nyelvök eláll, zajló mellöknek hangja dobog csak,
Vagy mikor indulnak, megdöbben alattok az ösvény,
És a holtak után hajlónak fegyvere csördűl.

Itt fekszik Hábor hosszan sík földre terűlve,
Arccal alá, valamintha porát keseredve harapná.
A ragyogó szegetű kacagány, s kelevéze törötten,
Haj! máskép, mint míg viselőjök birta, hevernek.
Hős Ete rábotlik, meg is ösmeri, s képibe pillant,
Élete végsugarát vélvén még rajta találni.
Oh de setét az már, s bús éjre van űzve világa,
És hideg, és merevűlt, mint a fagyos éjszaki tenger.
Mind bámulva körűlállják, paizsokra bocsátja
Őt Ete, s elnehezűlt szivből igy ejti beszédét:
„Bajtársam, hajdan víg gyermek társa koromnak,
Vérbe borúlt földön, nyomorúlt, így lellek-e téged?
Rám dühödött a vad bolgár, te helyettem elestél.
S haj! most hol van erőd, szemeid szép fénye hová lett?
És legelől rengő lobogód hova szálla fejeddel?
Mind letiporva hever, s te enyészet karjain alszol.
Ifjúság koszorúja! korán kiszakadsz te közűlünk,
S a sápadt holdnál temetésed nem lehet ékes.
Kis domb aljánál fogsz dísztelen éjben alunni,
S fegyvereid fényét a föld árnyéka berejti,
De feledékenység nem rejt el örökre előlünk.
Kardodat elviszem én, villogjon holtod után is,
És legyen öldöklő, valamint, ha te vitted előre,
Ezt pedig árnyékok seregében bird te sajátúl.
Majd egykor hozzád nyugovó helyeinkre leszállunk,
És kereső jobbunk ránk nyujtott jobbodat éri.”
Igy szólván kardját gerelyével váltani készűl,
S könnye reá csordúl, mikor oldani hajlik utána.
Már viszik őt szomorún széles pajzsokra terítve,
S borzasztó látás! mikor a holtakra tapodnak,
Elnehezűlt fejjel lassan fölütődik előttök
Egy haldokló hős. Sanyarú képére tolódván
Kínja halálának, szemeit komor éjbe borítja,
Ősz haja véresedett fürtökben lóg le fejéről,
S szívrázó hörgése között ily szózata hallik:
„Föltámadtok-e hát ti halott bús társak az éjben?
Vagy kik járnak emitt zörgő fegyverben előttem?
Haj! nagy az én kínom: lelkemnek nyissatok útat.”
Igy hörgött, s feje ismét a holtakra hanyatlék,
S a mellébe törött kopját markolta kezével.
Itt iszonyodva megállt, mind aki körűl vala s Csongor
Ment legelőbb hozzá, s minden haja szála fölálla,
S keble dobogni szünék, mikor a hős rája mereszté
Haldokló szemeit, s ő a tört kopja után nyúlt.
Hogy kivoná, megrázkódék, a vér pedig omlott
Annak kebléből, és lelke sohajtva kiszálla.
Kínjától feketült arcát a csendes enyészet
Most elsárgítá, s szemeit betakarta ködével:
„Nagy volt, oh bajnok, s tartós fájdalma szivednek;
Szúnyadj most, valahára megáld szélhányta porodban

A maradék, ki ezen földnek bírandja határit,
S szörnyű haláloddal fiait nagy tettre hevíti.”
Így szóltak, s betemették őt a kis halom alján
Társaival, s a tört kopját melléje letüzték.
Erre hozák Edömért lehajolt bús fejjel, utána
Tarcalt a nyilazó seregeknek büszke vezérét.
„Haj! mi nem így nyugodott csak reggel is a csatatéren”,
Mondák mindnyájan, „szeleket megelőze futása,
És nyila messze röpűlt ragyogón, és gyorsan előtte.
Most pedig éktelenűl itt fetreng véres ajakkal,
S szép arany íjából gonosz ellensége lövöldöz!”
Végre Laborcánt is hozták, s kis halom alján
Négyöknek tágas sírt ástak az éji leventék.
A többit halomba rakák, és dombot emeltek
Testeiken. Tüzet is gerjesztete Csongor azonnal,
Áldozatot hogy tenne nekik kis barna tulokból,
És szomorú torral végkép megválna közűlök.
Hős Ete járt egyedűl holt ellenségei halmán,
És az erős bolgárt, kit nagy viadalban elejte,
Nézé, hogy neki is vég tisztességet adasson.
Távol azonközben megvillan az éjjeli fegyver,
Melyre midőn pillant Ete hős, nagy gyorsan elindúl
Társaihoz, nekik a jelenést kimutatja, holottan
Sok megrettenik, és javasolja kerülni futással
A sokaság erejét; de nem így Ete, s Csongor: erősen
Állnak ezek bátor sziveikkel akármi baj ellen,
S a közelítőket készek fegyverre bevárni.
Mégis, hogy netalán némely hadi társok elessék,
Hős Ete cselt gondol, s szaporán így ejti beszédét:
„Társak, az éj kedvez. Feküggyék kiki szerte nyugodtan
A tetemek mellé, magam itt a holtakon ülvén
A lobogó lángban piszkálok dárdavasammal,
Vagy sárkány tarajú sisakát föltűzöm Izácsnak
Egy hosszú véres fénylő kelevézre, hogy ettől
Visszaijedjenek, és rend nélkűl fussanak, akkor
Keljetek, és őket fent kardotok éle fogyassza.”
Végezi. Szétvezeté Csongor kis számu vitézit,
S a holtak mellé fektette le őket ötönként,
Hogy mikor a jövevény sereget szétbolygani látják,
Ők egyesűlt karral bízvást ölhessenek abból.
Rejtve maradt maga is, s borzadva ölelte az elhült
Bajnokokat, s véres képökre remegve tekintett,
S ége halálos fekvését harcokra cserélni.
Szép Ete hős pedig a tüznél kelevézre szegezvén
A sárkány tarajú sisakot fölütötte magasra,
S bajnok Izács tetemét, fej nélkűl, vértesen, és bús
Helyzetben föltámasztá holt testi halomra,
És maga ült lobogós sisakot kapcsolva fejére.
Már azalatt közelebb járult amaz éji csoport is,
S erre tüzet látván sebesebben kezde rohanni.

Csorna hozá őket. Lelkét szilaj érzetek ölvén,
Vétke tudásában többé nem lelte nyugalmát.
A tábort odahagyta, s futott kikerülni halálát,
Melyet az elbúsúlt Lamias dühe forrala titkon.
Futsz gonosz öldöklő, de utólér szörnyü hatalma
Véres bűnödnek, s fejedet bekeríti halállal,
Balgatag! a hölgyet megnyerni hiába reményled
S holtakról zsákmányt szedvén haza térni veretlen.
A hölgy férjével, kit elöltél, nyugszik örökké,
S itt legutósó lesz neked e rémületes éjjel.
Jő sebesen hadi népeivel deli termetű Csorna,
S rézhegyü kopját tart könnyen forgatva kezében...
Ekkor kél a hős, valamint Bakony erdeje halmán
A sudaras nagy tölgy, mely zölden messze kinyujtja
Ágait, és magasan jár büszke fejével az égben.
Ott szép fürteivel lágy szellők játszanak, és a
Tiszta verőfénynél feketés nagy sasfiak ülnek:
Igy kél hős Ete, és lobog ékes tolla sisakján.
Integet a fölemelt dárdával, s visszariasztó
Mozdúlattal Izács csonkúlt tetemére mutatgat.
Ily szörnyű lehet a déltengeri sárga halál is,
Mely a szárazhoz kis sajkán csendesen indúl,
S lassu szelek hordják veszedelmes szája leheltét,
Végre rohanva megyen, s a népes partok utána
Holtak testeivel hosszan bekerítve maradnak.
Szemmeredezve tekint a bolgár, látja fejetlen
Bajnok Izács tetemét, s kelevézen függve sisakját,
Elréműl. Iszonyodva megáll maga Csorna is, és néz.
Mit véljen, nem tudja, s mihez tarthassa irányát.
Végre pogány lelkét ekkép szólítja magában:
„Most van-e hát szaladásra idő? Hah! vagy hova fussak?
Hol vehetek békét, melyet nem fegyverem adna?
Ál ördög, vagy akárki vagy ott tetemével Izácsnak,
Míg fegyvert birhat, nem látod Csorna futását.”
Ilyent gondolván, kopját vete rája boszúsan,
Mely nagy erőszakkal sebesen zúgott ki kezéből,
S ment egyenest, de kifáradván a földre lehullott.
Ekközben pengő idegéből kétszer ereszte
Gyors nyilat Und fia is, megüté egyikével Ikámort,
A fegyverhordót, ki legott Csornának elébe
Általütött nyakkal leesett, sok kopja zörögvén
Markában, nyomorult! többé nem nyujthat urának;
A másik nyíl röpűl fene Csorna nyakánál,
S a sisakos Hirkunt sebesítvén jobb szeme táján
Csap be, s hideg vasheggyel örökre eloltja világát.
Hős Ete gyors nyilakat lővén igy kezdte csatáját:
Most pedig a kopját fölkapta, s hatalmas erővel
Visszaveté. Reszketve futott ki előle az alszél,
Ez pedig a levegőn sebesen tolakodva sivított,
S most nem esett le, hanem nagy erővel ütötte középen

Csorna kemény paizsát, s ketté osztotta hegyével.
Gombos övét éré azután, s ott félre hajolván
Gyenge fehér csipejét szurván vérével elönté.
Fattyú Csorna midőn evvel keseredve vesződnék,
Már közel állt Ete rettentő dárdával előtte.
Népe keverve futott, s közben valamintha halálok
Kelne, serény haddal némán föltámada Csongor.
Oh mig az öldöklést rebegéssel zengi el ajkam,
Bújatok el ragyogó szép csillagok a magas égen,
Hogy besötétedjék boruló lelkemnek az éjfél.
Csongor előbb karddal leveré a termetes Illit,
És az öreg Bekirót ketté szaggatta derékon,
Akik szinte együtt estek le halottan előtte.
Hátban üté Bogomilt, azután a sanda Kolombárt,
Kit, mi időn arccal fordult, s szégyelve futását,
Bőr paizsát védűl tartá, és vagdala karddal,
Szája fölött megvága nagyon, kiütötte kezéből
Kardját is, mely csengve legott a földre lehullott.
A bolgárt Csongor még egyszer ütötte meg arcúl,
Melyre hanyatt fordúlt dombos pajzsával elesvén.
Sok futa, mint nap előtt fut az éj köde völgyek ölében,
Ő, mint könnyü sugár, hozzájok elére vasával,
És kegyelem nélkül járt ölve, riasztva közöttök.
A gyalogokból már ötöt ejte le, most kelevézt vön,
Egy földön heverőt, s Irkunt leütötte lováról,
(Mert csak némelyek szálltak le keresni barátjok
Elhidegült tetemét s a többi lovon vala) Irkun
Vérző oldallal leesett, és esve nyakát is
Szegte szegény, kit jó lova futván messze lehurcolt,
Hogy kengyelben akadt lábát nem tudta kivetni.
Csongor után mind föltámadt a fürge magyarság.
S a szaladó csapatot könnyű harcokban emészté.
Kis szemü Báta, ki mint a bús csillagtalan éjjel,
Rút vala képében, nagy fejjel, s ferde ajakkal
Száz ezerek közt is kitünő, komor éjszaki rémként
Kelt, s iszonyú ordítással kezdette csatáját.
Négy bolgárt űzött egyedül maga. Karjait egynek
Elvágá, s másiknak megtörte sisakját,
És megtörte fejét, mellyel szédülve ledőlt az.
Futtában megbotlott itt a kis szemü Báta,
S vastag törzsökként leesett a földre zuhanva.
A bolgár Hircsut megfordult rája dsidával,
S szidva fejének szúrt; de tömött kápája megótta.
Talpra szökött szaporán, s elvágá ellene karját,
Majd torkába veré az acélos kardot; azonnal
Eldőlt a bolgár, és társa ijedve odábbállt.
Vitte szekercéjét a markos Tárkony is, és ölt,
Pusztított, valamerre futott ló, ember előtte.
Öt rétű paizsát a vívó testes Olápnak
Elrontá egy vágással, s ugyanannak alatta

Oldala két csontját betöré másodszor. Oláp sem
Várá balgatagúl. Kardjával jól csapa hozzá,
S bal vállát mélyen megvágta; de őtet azonnal
Főben üté Tárkony, hogy aléltan földre hanyatlott,
S rajta futó bolgár bajtársi remegve tapodtak.
Már a két népség űzése, futása vegyes lőn,
A rejtett magyarok mind gyors viadalra kelének,
És rosszúl forgott váratlan harcban előttök
A buta bolgárság. Már a réműletes éjben
Holtakat is gondolt vesztére rohanni, s csatával
Nem mere, mint máskor, kétséges harci szerencsét
Várni, hanem bizonyos veszedelmét futva kerűlte.
S most az ölők dühödött ajakán, s az ijedve futóknak
Torkaiból kisüvöltő hang egy zajba verődik,
S a fegyverropogás, paripák nyihogása eget ver,
Ott, hol előbb holtak borzasztó csendben aluttak,
S a letiport földön még féreg sem vala élő!
Csorna, midőn látá népén gonosz éje csodáit,
S a rettentő hőst, s fölemelt dárdája hatalmát,
Megrendűlt, s vadsága kifogy vala minden erőből.
Fölhágott szaporán, s megereszté jó lova fékét,
És futa, mint a rém, melyet megkergete isten,
S mely hosszan nyujtózik el a nagy felleges égen,
S hogy leszakad, bús árnyék megy tépetten utána.
Igy futa Csorna, futó népét szaladással előzvén,
És holtakra vetett árnyéka követte futását.
Még sebesebb árnyékánál, és rettenetesb volt
A szaladó Ete hős, ki vivén dárdája hatalmát,
Mint a mennydörgés, ment zúgva, zörögve nyomában,
S csakhamar általüté paripáját hátrafeszített
Lába előtt, hol vékonyodik hasa, szőre kopottabb.
Lassúdott a pára s halálgond érte ülőjét.
Félre szökött hát, és amelynek előle iramlott,
El nem futhatván, fegyverrel várta halálát.
Főben üté legelőbb is Etét; de törötten esett el
A vékony kelevéz hegyezett vasa csonka nyeléről,
És Ete még állott, mint a nagy tátrai kőszál.
Annak kormos agyát sok villám szállja ropogva,
S kár nélkűl elenyész, mikor eljut régi tövéhez,
Mely mélyen gyökerezve megállt a föld közepében,
S ott az idők végét ingatlan fogja bevárni.
Így Ete még állott, s dárdáját hosszan előre
Nyujtván, míg kardot rántott az, erőt veve ismét.
Monda pedig, mikoron rá készűlt Csorna rohanni.
„Hitted-e hát te kölyök bolgár, hogy gyenge csapásod
Engem is a holtak seregébe fog űzni? de téged
Most megemészt tüsténT e hosszu kezembeli dárda,
És ragyogó kardom szivedet megjárja hegyével.
Majd panaszolni fogod népednek ferde ajakkal,
Hogy mikoron szaladál, magyar ifju levente ütött meg.

Az pedig ottan rád nem fog hallgatni; hanem fut
Fegyverem élétől, s egyedűl hágy téged az éhes
Férgeknek, kik majd dögödön marakodva lakoznak."
Erre felelt, noha félt, bátran deli termetü Csorna:
„Téged ugyan nagy erőd büszkévé tenne; de láttam
Én már elréműlt fejedet, mely szinte lehullott
A nagy Viddin előtt. Hej! máskép állsz vala ottan:
Most engem büszkén éhes férgeknek ajánlasz.
Várj csak, azok téged sem fognak messze kerülni,
Aki reánk lappangva csapál, mint éjjeli farkas.
Most vedd e választ, holtak rablója, s dögölj meg."
Igy szólván ragyogó kardját nekivitte, s keményen
Csapkoda balja felé, s most mint két tigrisi kölykek
Víttanak elhangzó iszonyú csengéssel az éjben.
A szaladók megfordulnak bámulva, s közöttök
Látván egy harcolni urát egyenetlen erővel:
„Vajmi buták voltunk, hogy féltünk eddig is e csúf
Latroktól, kiknél majd tizszer több vala számunk.
Jertek most, üssünk rájok, s mentsük meg urunkat."
Hangosan így szólott; s mind zajra fakadtak utána,
S mint sívó lelkek keseredve rohantak urokhoz.
Csorna, kerek paizsát verdeste keményen Etének;
Ez meg visszaszökött, s dárdáját messze kinyújtván,
Mellben üté Csornát, hogy azonnal vére kibuggyant
Torkából, s elalélt karjával kardja lehullott.
Kardra kapott Ete is, s nagy erővel vága nyakához,
Mely a páncél kapcsa fölött gyengén vala födve.
Itt éré: a bolgárnak feje porba vetődött,
Teste pedig nagy zörgéssel hullott el utána.
Szörnyű kínjától vonagoltak tagjai, ékes
Arcát szájából kiszivárgó vére csufítá.
Ráhágott Ete, s melyeket ő kérkedve letépett,
Tarcal ivét, teli puzdráját most visszaszerezte,
S pajzsa helyett baljába vevé, s vállára akasztá.
Egy csapatot Csongor, s öldöklő társai űztek,
Sok most erre rohant, ha lehetne, megóni vezérét,
Vagy legalább testét megmenteni víva remélte,
S csenge boszúálló markokban kardjok acéla.
Kikre midőn nézett Ete hős, elejökbe vetette
A véres fejet: az nagyot esvén földre lekoccant;
Ő pedig így szólott rettentő szóval. „Ihol van
A magasan kelt fej feketítő porba keverve:
Bánatos anyjának nyujtsátok vissza, hogy őtet
A zajogó tenger habjában mossa fehérre;
Mert nagyon elcsúfúlt... de ti sem juttok haza többé,
Sorra vasat nyeltek, dühödők, s vért isztok előttem."
Elkeseredtek ezen, s szilajabban zúgtak előre
A bolgár katonák, de amaz sem szóla sokáig
Mint fecsegő szajkó; hanem a vont húrral ereszté
Tarcal erős nyilait, sok azáltal szörnyü halált halt.

Báluz Imérrel aláfordult: azt mellben ütötte
A hegyezett vessző, száján besivíta emennek,
Amint ordított: egyszerre elállt szava, s a nyíl
Általjárva fejét jó messze kiálla hegyével.
Így ezek a csörgő fegyverrel porba zuhantak.
Harmadszor csendűlt Tarcal szép íja kezében,
S ekkor sem suhogott nyila hasztalan, a gyalog Eddint
Fülhegyen érte, s tovább kelvén megakadt az idősebb
Eddin combjában, ki amazt lovagolva követte.
Eljajdultak ezek; de velök nem gondola senki.
Könnyű dárdával Szemiringa leszálla lováról,
Megragadá izmos baljával Csorna fejetlen
Testét, és szaporán elvonta Etének előle.
Mint őzborjat evő tigris, vagy bojtos oroszlán,
Melyre hiéna rohan, s koncát vonszolni merészli,
Ráviszi rettenetes körmét ordítva, dühödve:
Úgy mene hős Ete most hosszú dárdája vasával,
És letöré derekát a hű bolgárnak: az ottan
Összerogyott ura testével, s nyöszörögve reá halt;
Bajnok Etét ezalatt láncsával mellben ütötte
A gyors Kelde, s egyéb társit biztatva reá tört.
Mégis Etét mikoron szemlélte rohanni feléje,
Szembe nem állt vele jó deresén szaladásnak eredvén.
Őt az ölő ifjú leveré döngetve lováról
S lóra kapott maga, s most mint a sas jára közöttök
És magasan forgott véres lobogója az égben.
Balra szegett fejjel viszi a mén szörnyü hatalmát,
Tombol, tajtékzik, remeg, izzad, borzad alatta.
Most Ete hős, nyilazó Rollónak szúrja hasába
Dárdáját: lerogy az, s kínjában marja ruháit.
Megtöri Boncsik agyát, s melléje lefekteti Zákát,
És jámbor Rutufot, ki gerelyt vete rája; de gyengén
Koccant a paizsán, s leesett a földre rezegve.
Igy ment, mint a nyíl sebesen, s veszedelmes erővel
Csorna körül már harmadszor, s kikerülte futással
A ráhányt kopját, vagy meg-megrázta acélos
Pajzsát, s a beletört fegyvert hullatta: körűle
Ember, ló hullott azalatt, s nyöge véresen a föld.
Senki ezentúl a testet nem merte ragadni,
Csongor is erre került ismét, s a kis szemü Báta.
Most a bolgárság másodszor eredve futásnak,
Visszafutott, árnyékát is rettegve tekintvén.
A csend, melyet az éj viadalma szegett meg, ezentúl
Még iszonyúbb, mélyebb lön, mint mikor a nagy idő még
El nem kezdődött, s a fő hatalomnak ölében
Életerő nélkűl nyugodott a néma teremtés.
A két tábornak nem volt nyugodalma azonban.
Zúga szünet nélkűl a csillagos égnek alatta,
És tüzeik versent csillogtak az égi tüzekkel.
Áll fenn várában Alpár ura, néz le, s ezerszer

Változik el gondos szive indúlatja: tünődik.
Majd hűl, majd izzad, félelmét váltja haragja;
Majd megalázódik, majd gőgösen érzi hatalmát.
Ébren van, de az álommal vetekedve röpűlő
Bágyadt gondolatok támadnak erőtlen eszében,
S járva, pihenve fején leli szörnyű gondjai terhét.
Fegyvert ölt most, és a nagy táborba lekészűl.
Egyben elébe siet zokogó neje, fátyolos Íno,
S szőke Melitta, kiket, mikor egy kikeletkori nappal
Ossa hegyaljában szedtek koszorúba virágot,
Szép Görögországból tiltott szerelemmel elorzott,
S titkon ölelt, az anyák átkait gyönyörébe keverve.
Most ezek eljöttek, s legelőbb szólt fátyolos Íno:
„Merre Zalán, haj! merre sietsz, bús árva fejünket
Mely szörnyű inségre hagyod hites esküid ellen?
Vártalak, ah mert nélkűled nem is édes az álom,
S most nem jősz te, miként ezelőtt vala jőni szokásod,
Hogy keblemben elaltatnád nagy bűneim átkát,
S képzelt boldoggá karodon ringatna szerelmed.
Óh mi igen más szív voltál, mikor Ossa tövében
Szűz lánytársammal leltél koszorúzva, s virágát
Ifjúságunknak, te hitetlen, örökre kicsaltad.
Akkor csábító szemeden szép szikra világolt,
S ifjú ajkadon oly kedves vala hangja nem ösmert
Honnodnak. Hitető, most mely csúfságra hagyandasz?
Éjtszaka rejtve vagyunk, egyedűl elzárva naponnan.
Csak te valál örömünk komor éjjeli csendes időben,
Most fegyverbe sietsz, s ránk nincsen gondja szivednek.
Ah hát, mig harcolsz, idegen kéz birjon-e minket?
Vagy szabadulván is, hova a nagy földi világba
Tisztesség nélkűl, nyomorúlt, hova menjek ezentúl?
Jőj ki Zalán, oh jőj ki velünk e harci vidékről:
Szolgád, és szeretőd, valamerre menendesz, utánad
Lépdelek én, s el nem fárad kísérni szerelmem.
Kedvez az éj, jer vissza Zalán, jer, veszni ne hagyj itt.
Vagy várod, hogy bús fényét szemeimnek eloltsa
Ön kezem, és ki setét éjben szívemnek alatta
Fekszik, az is vesszen, nyomorúlt, a gyilkos anyával,
És valamerre hajolsz, legyen átka, keserve fejednek?”
Melyre Zalán szomorodva felelt, és közbe sohajta:
„Most jősz hát te is, oh most jősz keseríteni, bús hölgy,
Kit más szíveknél tüzesebben kedvele szívem?
Most keserítesz-e? haj mért kellett arra vetődnöm,
Mért kellett idegen földön szemeimbe ötölnöd,
Hogy most könnyeidet lássam kebeledbe lehullni?
De ne remegj, megmentelek én: ti előre lementek
A Duna partjaihoz. Ha szaladnom kellene, ottan
Fölfoglak titeket, s a nagy hullámos özönnel
Kis sajkánk szaporán leröpűl Nándornak alája.”
Ő ugyan így szólott, s megörűl vala fátyolos Íno.

Szőke Melitta meg állt, mint ékes völgyi virágszál,
Mely gyönyörű kebelét a csalfa melegre kitárta,
S csakhamar a fagyos éj dere hullott gyenge fejére.
Leng azután a langy szellő, fris harmat esik rá,
S fürte fölött melegen tündöklik az ifju verőfény,
De kebelét az már többé nem nyitja; hanem vész,
S hervadt gyenge fejét vékony szárára lehajtja.
Szőke Melitta imígy állott fejcsüggve Zalánnál,
És halovány ajakát szomorún ily szókra nyitotta:
„Bár inkább vennéd tőlem az élet unalmát,
És vérző szivemet nyitná meg kardod acéla.
Haj! nincs már örömem, nincs semmi reményem azóta,
Hogy veled itt egyedűl elzárva gyalázatot élek.
Majd mire kell jutnom, nem tudtam balgatag, akkor.
Fennyen igérgetted, hogy drága szüléim ölébe
Visszavezetsz, s aranyos szavaid vesztemre hitettek:
Most buja véreddel megrontád lelkemet; eltűnt
Szép ifjú napomat komor éji homályba vetetted,
És megvetsz, ínségemnek hia hogy ne lehessen.
Menj hát, bizvást menj, örvendtesd fátyolos Ínót,
S hagyj engem csufságra; de majd megbüntet idővel,
Melytől elragadál, honnom szent istene téged,
S a sírból kikiált örömidre leányi szemérmem.”
Igy szólván szomorún belső teremébe vonúla.
Menne Zalán örömest, hogy vígasztalja; de Íno
Lágy ölelésével megtartja, s kezére borulván,
Féltékeny szavait sugdossa remegve fülébe.
S már lágyulna Zalán; de felejteti gyenge szerelmét
A népes tábor, mely zúg várának alatta,
És mely ellenben csillámlik az éji tüzeknél.
Most lezörög, mint egy kísértet, utána Preheszka,
S a szálas Kornyik, fegyverhordója, sietnek.
S csak kevesen bolgári közűl, kik elaljasodottan
Véröket elhagyták idegenbe merűlni s fogyottúl
Éltenek, úgy látszék, hogy kínos végöket érjék
S a végét a népnek, mely elpártolva magától
Ősi szokásait és nyelvét indúla feledni.
Ő pedig, a fejedelmi Zalán, aggódva szivében
Hű kísérőket rendel, kik gyorsan utazván,
Éjtszaka hölgyeivel futnának el a hadi térről,
S a Duna partjánál hírét várnák be, vagy őtet.
Íno pedig keserű könnyekkel tölti meg arcát,
S szőke Melittával nem egyenlő búban elindúl.
Ekközben jeles áldozatot készíte Hadurnak
A győztös tábor. Sík tér vala hagyva középett,
Hol magasan lobogott a tűz halmos farakásból,
És ropogó haragos szikrái az égbe röpültek.
Jó távolságban, mint a délesti szivárvány,
Mely az eget csoda színezetű boltjával elosztván
A fagyos éjszaktól délig nyujtózva legörbűl,

S szemtévesztve megáll zúgó nagy tengerek árján:
Úgy állt félkereken, képpel fordulva tüzének,
Alpár tája felől Árpád hadi népe nyugodtan.
Szemközt, és közelebb a tűzhöz elődi vezérek,
És bátor daliák álltak viadalmas erőben,
Mind tisztelve Hadurt, mind hálát mondva Hadurnak.
S most a fő táltos Kárel, magzatja Izárnak,
Mellén gombokkal ragyogó köntösben előjött.
Keskeny övét derekán aranyos csatjával akasztván,
Hosszan alálógott zöld rojtos barna ruhája.
Tarta pedig baltát, s nagy selleget ötvös ezüstből,
És közelíte, miként közelít a nyúgati felhő
Nap lesiettéhez, melytől a barna setétség
Ritkúl bús közepén, s kiragyog szép széle körösleg:
Úgy leszen itt kitünőbb a táltos termete, képe.
Hosszú szakállával havas üstöke, bajsza fehérlik,
És magasan kiderűl nagy homloka tiszta szemével.
Csendes buzgóság izgatván lelke nyugalmát,
Tiszta tekintettel dalt kezde magában; utána
Titkos dal repesett a zengő táltosok ajkán.
Most hátrább lépett, s szolgáltak társai, zúgó
Csermelyi habzattal megtöltvén sellege öblét.
Bükfa kupáikat is megtölték gyorsan utána.
Zengve körűlállák azután a nagy tüzet, és azt
Mind egyszerre, kupájokat is belehányva, megönték.
S im valamint mikor a sok századok óta kevergő
Forróság kitör öbleiből, és szikla-tetőjét
Fölrúgván magasan szikrázik el a levegőben:
Rettenetesb lánggal lobogott föl az éjjeli nagy tűz,
És vereses ropogó szikrái magasbra kelének:
Szerte világos az éj, de az álló néma hadaknak
Tornyosodott árnyéka setét órjási hegyekként
Messze lenyújtózik réműlt várára Zalánnak.
De mi moraj támad, mi riad meg az éjszaki sarkon?
Áldozatúl barmok voltak cövekekre kötözve,
Gyenge juhok, s ökrök, s harcok paripái. Előttök
Két őrző állott kezeit botjára nyugasztva:
S im vastag kötelét dühösen rángatva letépvén
Egy nagy igátlan ökör vészes rohanással elindúl.
Mint naptól a hó, fénylettek szőrei testén,
S vitte magas szarvát, ádázan előre szegezve.
Ez legelőbb a két őrzőt kergette, s ki rája
Bottal ütött bátrabb lévén, azt messze kivetve
Megtapodá, dühösen földet hányt szarva hegyével,
S bőge veszett torkát iszonyú hangokra feszítvén.
És futa messze; de a seregek mindenhol előtte
Álltanak, és ha közel szaladott, fegyverrel ijeszték.
Visszakerűle tehát, és nagy fáradtan elálla
A lobogó tűznél. Bámulva tekintgete itten.
Véres nagy szemeit vadan a nézőkre mereszté,

S álla magas fejjel, mint a havas éjszaki jégdomb.
Megragadá szarvát tüstént a fő hadi táltos,
S homloka nagy csontját megüté baltája fokával.
Földre rogyott az erős állat messzére kinyujtván
Lábait, és hosszú szarvát a földbe szegezvén.
Ekkor imádságát igy kezdte Izár fia Kárel:
„Nézz le Hadúr, csillag szemeiddel az ég közepéből,
És ha mikor kedves vala néked az ilyen ajándék,
Vedd kegyesen most ezt; adj honnt idegenbe futóknak.
A barmok neked esnek el itt kezeinknek alatta,
És neked ég lobogó lángunk. Hagyd, vesszenek úgy el
Elleneink, valamint a viznek cseppjei vesznek
A lángban, s valamint vasainkkal az áldozat elhull.
Vesszenek el, s tűzzel, vassal ronthassuk el őket.”
Égre tekintgetvén így szóla Izár fia Kárel,
S a figyelő daliák mind megzendűltek utána.
Rettenetes lett most az imádság hangja szavokkal.
Szörnyű láng szemeik, mint egy bús üstökös, égtek,
És hademésztő tűz csillog vala mindenik arcán.
Igy könyörög komor anyjának, mikor érzi jövését,
Barna fejét rázván a vad kölyök éhes oroszlán,
Vagy sziklás fészekben ülő nagy sasfi, ha hallja
Barnás felhőkből apját csattogva leszállni;
Így könyörög nagy erőszakkal, s éhsége hevében
Éles erős szemeit, s száját megnyitja visítva.
Párducos Árpádnak csendes vala képe, s szemében
Köny ragyogott, mint kék levelen szép reggeli harmat,
Hangja pedig rettentőbb volt valamennyi szavánál,
Oly nagy erővel jött érző fejedelmi szivéből.
Még magasan lobogott a tűz nagy lángja Hadúrnak.
Kardjaikat kivonák mostan valamennyi vezérek,
S égre szegék, haragos hangon egyszerre kiáltván:
„Vesszenek el! tűzzel, vassal ronthassuk el őket.”
Ezt mikor a seregek hallák, buzdulva emelték
Fegyveröket, földrendítő rivadással üvöltvén:
„Vesszenek el! tűzzel, vassal ronthassuk el őket.”
Nem ropog így a hegy, mikor éltes sziklatetőin
Összeveszett viharok harcolnak durva szelekkel,
S roskadozó szirtét feketés üregekbe lehányják.
Vagy mikor a nyugvó tengerre zuhogva lecsapván
A magas árbocokat kitörik csikorogva derékon,
S tarka vitorlájú nászádokat összekevernek:
Nincs ily szörnyü moraj, s rémítő hangos üvöltés.
Hősei Alpárnak, meg nem réműltök-e, vagy kik
Messze hazából ily tova jöttök halni, görög nép
S harcos bolgárság, szivetek nem hűl-e meg erre?
Mért dobog oly zajosan, hajatok mért borzad az égre?
Oh bizony itt méltán támad félelmetek. Amely
Éjszakról iszonyún harsog, nem gyáva kiáltás:
Férfiak állanak ott, nagy romlást eskve reátok.

Hatodik ének

Barmaikat most sorra ölék a táltosok, és hogy
A nagy igátlan ökört meg akarnák metszeni, gyorsan
Lábra kel az, s a tűzláng szélén általugorván,
Éktelenűl kormos bőrrel hamar elfut előlök.
Űzik, ölő nyilat, és kopját lődöznek utána,
Meg nem tarthatják: fut az egyre, kemény hasa bőrén,
S hátában viszi a nyilakat, s tört kopja darabját.
Most szabadon megyen, és vaktában előre bolyongván,
A jövevény bolgár seregek közepébe vetődik.
Sok vala már, ki nyilat, kardot készíte, gyanítván
A nagy zajgásból, hogy baj támadhat, azonban
Látván a szaladó barmot, nagy örömmel örűltek,
És leverék tüsténtt víg tort készítve belőle.
Haj! mi keserves lesz reggelre az étel ezeknek,
Hány vagyon itt, ki ma tobzódik jó kedvvel utószor,
Kit többé se velős csontok bele meg nem erősít
A sírnak fenekén, se vidáman rája köszöntött
Életadó bornak ragyogó szép nedve nem ébreszt.
De térjünk ismét lobogó lángjához az Úrnak,
Kit forró szívvel hadat űző sergek imádnak.
A tüneményt látván sokan ott gyanakodva jövendő
Rosszakat értének, s tévesztő csalfa szerencsét.
Hozzájok szaporán így szóla Izár fia Kárel:
„Mit rémültök ezen, hadat értő férfiak? Íme
Mind leesének az áldozatok, csupa egy futa tűlünk,
Éktelenűl az is, és sürüen vérezve nyilakkal.
Meglássátok, az öldöklő viadalnak utána
Csak kevesen fognak csúful menekedni futással;
És azok is véres fejjel bágyadtan omolnak
Réműlt hölgyeikhez; hogy azoknak nyögve mutassák,
Mely iszonyú sebet ejt a fényes szittyai fegyver.”
Így szólt, s a néphez szavait több társai vitték,
S a zajgó seregek némulva lecsillapodának.

Ekkoron a lakozást kezdék; de nem inga helyéből
A tábor, se csoportba, se szét nem bomla; hanem gyors
Férfiak öntöttek habozó bort bükfa kupákba,
Sorra vivén étkekkel együtt a kész seregek közt.
Körben erős daliák, s kacagányos harci vezérek
Ültenek, és vígan lakozának az áldozatokból.
Jól megelégedvén, buzdító harci beszéddel
Váltogaták egymást, s dal verte az éjnek unalmát.
Közre pedig legelőbb viadalmas Izár fia Kárel -
Unszolván őt daliák, és harci vezérek -
Jött rézzel ragyogó kobozát pendítve szavához.
Hangos enyelgéssel játszott könnyű keze húrján,
S messze kizengett ajkairól a kellemes ének.

„Gyászos vagy, s szomorú, emléke az ősi időnek.
Pusztító képpel leng rajtad az átkos enyészet,

S vissza, letűntöd után, fájdalmak hangja süvöltöz.
Haj! valahányszor az énekben zendűlve közelgetsz,
Köny lepi a szemet, a későkori énekes arcát.
Gyászos vagy, s szomorú, emléke az ősi időnek.”
Igy kezdé: szavain szemfényei könnybe telének,
Míndenik erre veté szemeit, s ő dalla tovább igy:
„Mért örvendsz magadon ragyogó szépsége Csatárnak,
Szűz Habilán? mért pártázod fiatalka fejednek
Ékes arany szálát koszorúzott völgyi virággal,
Fürteidet pedig a havazó vállakra bocsátván,
Mintha sokáig örülhetnél, szellőnek ereszted?
Ah viharok zúdulnak elő, s egymásra csatázván
Elszórják örömed pártáit gyenge hajadról,
Eltemetik napodat, s szemeidnek tiszta világát.
Fogsz te örülni, de víg örömed tartása rövid lesz,
Ah rövid, és elenyész, valamint a hajnali szép fény.
Vagy mi moraj támad? Nem Bendeguc, aki közelget,
A haragos kutigúr? Nem az ő, szép ifja Csabának,
Bajnok Apor lovagol sebesen vágtatva keletről.
A dobogó gyors mén büszkén hánykódik alatta:
Fényes boglárok csillognak sárga fejéről;
Kurta sörény veri tiszta nyakát, szél hordja sörényét.
Ő pedig űl aranyos dárdát ingatva kezében,
Mint zöld ág tetején reggel szép égi madár űl,
Mely ott szárnyat emel ragyogó tollának örülvén.
Igy közelít a hős: öröm, és szerelem van alakján,
S messze előre ragyog vágyódó lelke szemével.”
Jár ősz apjával Habilán sík puszta mezőben.
Ott leli őket bajnok Apor, s leszökelve lováról,
A lányhoz tüzesen pillantván, mond az atyának:
„Ősz atya, régi vitéz, ha jeles volt híre Csabának,
S ösmeretes nálad, fia jő most, vedd kegyelembe.
Lányodat, a hajadon Habilánt add, hölgye lehessen.”
Erre Csatár az előszűlt hős, így szóla viszontag:
„Tőled is oh Habilán, szép gyermekem, elmaradok hát?
Elmaradok, s veled itt elhágy vég dísze koromnak,
El végső örömem!... De te vidd nagy hírü Csabának
Hős fia, vidd haza őt nyugovó váradba; szeressed,
Légy gondos mellette, s vitéz, mint híres apád volt,
Hogy boldog legyen úgy a bajnokok anyja öledben.”
Így az öreg, s első szerelemmel Apornak ölébe
Hajlott szűz Habilán. Levevé pártája virágit.
S bajnok Apornak adá; de közel vala szörnyü haraggal
Bendeguc, a kutigúr, s most mint nagy üregbeli sárkány.
Mely véres taraját magasan viszi barna fejével,
Elfödi a napfényt, s rémítőn röpdös az égben,
Körmei, s emberevő foga mérgesen összekocogván:
„Úgy mene Bendeguc, a zengő csarnokba haraggal.”
Most oda már örömed, szép fürtü leánya Csatárnak,
Megszakad a vigaság, ijedelmek fellege száll le,

S a zengő hajlék némúl a benne lakókkal.
„Merted-e hát, így szól, - s a csarnok reszket alatta -
Merted-e, gyáva fiú, megelőzni szerelmemet? Élted,
S honni csekély híred, ha hatalmam akarja, kivesznek:
Nem Csaba magzatját illetheti lánya Csatárnak,
Hagyd nekem őt, s haragomtól félj, mely téged elejthet.”
Igy szólván fenyegette Aport. S harc lenne közöttök,
Rettenetes, melyen Habilánnak szíve szakadna.
Nem tűrhette Csatár, bátran mene Bendeguc ellen;
Megtartá haragos karját ily szókra fakadván:
„Bendeguc, így vagy-e hős eleidhez tettre hasonló?
Nem rémülsz az atyát végső örömében elölni,
Hogy kisüvöltsön bús sirjából átka fejedre?
Menj, kérd dús Emezát, vagy az ékes Bimba szerelmét
Aki Meótisnál nagy földnek birja határit.
Menj, te hatalmas vagy: kérj és nyersz hölgyet egyébütt.
Hagyd itten Habilánt, én őt, kire vágya szerelme,
Nagy Csaba magzatjának adom, szép bajnok Apornak.”
Tisztelvén az öreg daliát elhallgata ekkor
A kutigúr; de szivében még elvitte haragját.
Jó szelek a morajos felhőt éjszakra csavarják,
Zúgva, borongva megy az; de megáll végtére, s ijesztő
Barna halálos kebléből elszórja sokáig
Rejtett mennyköveit, s hegyek, erdők égnek alatta:
Gyászos vagy, s szomorú, emléke az ősi időnek!
Elmene már Habilán fiatal deli nője Apornak,
S űl vala hősével Tanaisnak habjai mellett,
Csínos fürtü fejét a hős vállára lehajtván.
Csendes volt a víz, sok fény fürdik vala benne
Gyenge sugárzattal, s szél nem fodrozta be színét.
Elnémúlt mind a zajos élet hangja körűlök;
Ünnepet ült a természet, nyugalomra bocsátván
A viharok seregét, s az ölő villámi hatalmat,
Kísértő denevér félt a tündökletes éjtől,
S megmaradott üregén az irígylő sanda bagollyal.

Ily díszes nyugalom közepett csak félig örülvén,
Megszólal Habilán, és zeng szava kellemes ajkán:
„Bajnoki szép férjem, kedves nekem a te vidéked,
Ah de nagyon retteg Habilánnak szíve miattad.
Vagy nem fegyvereket hallok csördűlni? mi barnúl
Déli fenyérünkön? nem Bendeguc, aki közelget?
Jőj, vígy el, szaporán, vígy el váradba s nyugassz meg.”
Igy szólván mene férjével; de utánok eredvén
A haragos kutigúr, mérgedve kiáltoz Apornak,
Hogy hölgyestűl őt, ha nem áll meg, elejti nyilakkal,
S melyet rejte, kivillámlik réz fegyvere szörnyen.
Ekkor Apor, hova lenne? megáll, s hölgyére borultan:
„Hölgyem, szép Habilán, mondá neki, veszni maradsz-e
Itt velem, ah fuss el, küldj fegyvert csarnokaimból,
Vidd haza csókomat, így, vidd el, majd elmegyek én is.”

Menne; de a kutigúr kopját vete rája kegyetlen
Markából, s mene, mint villám, a kopja hatalma.
Kárt mégsem tehetett, a földben elálla rezegve.
Onnan Apor kiragadta, s az öldöklőnek imígy szól:
„Hős vagy-e vagy latrok vezetője, hogy így közelítesz
Mint rabló fene vad? De ne bizzál, visszamegy e vas,
És iszonyú dühödő fejedet megfúrja velődig.”
Igy szólott, és visszaveté a somnyelü kopját.
Bendeguc elkerülé; de serény katonája Kelendi
Általa meghasadott fejjel láttára lefordúlt.
Zúg, morog a kutigúr, karddal rohan ellenök... Indúlj,
Indúlj szép Habilán, odalesz hős férjed, elejti
Őt a vad kutigúr önnön várának előtte.
Újra viaskodnak. Nincs fegyver Bajnok Apornál,
Mégsem rettenik ő. Egy zordon szikladarabbal
Rámegyen, és dombos mellét üti teljes erővel.
Bendeguc itt megdöbbenik, és lélekzete fúlad,
Nagy feje is lehajol; de körűl van népe, segíti.
Eszmél újra, s az ellen jött, s katonáit ijesztő
Hőst döfi, nagy kardját puha ágyékába merítvén.
Indúlj szép Habilán, oda már hős férjed, elejté
Őt a vad kutigúr önnön várának előtte.
Indúl, haj! későn, a vadnak körme közé jut,
S szörnyethal gyötrött lelkét fájdalma elölvén.
Ott vész, s gyenge fejét vérző férjére lehajtja.
Még ekkor nem húnyt le borongó napja Csatárnak.
A viadal hírét hallá, s átkozta vivóját:
„Mért rázzátok irígy szelek a fát, mely egyedűl áll?
Gyenge virágai elhullnak fonnyadni tövéhez.
Mért jőtök viharok, zöld ágat törni fejéről?
Áll a bús törzsök. Keserűség nedvei mossák
Vén gyökerét, hogy dísztelenűl fölkeljen az égbe.
Óh Apor, óh Habilán, ti virágai voltatok a vén
Törzsöknek. Hova hagytalak el, hova hagytatok engem?”
Igy szólott csikorogva, s szavát elfogta keserve;
De hallá fenn a hadak istene lelke siralmát,
Csúfos harcáért megutálván Bendeguc éltét,
Rajtaütött, s leveré haragos villáma tüzével.
„Gyászos vagy, s szomorú, emléke az ősi időnek!”
Végezi; bús fejöket mindnyájan földre sütötték,
Árpád a győztös seregek fejedelme pedig szólt:
„Éneked, óh Kárel, szomorú, gyötrelme szivünknek,
Mert harag, és szerelem, ha határ nincs benne, keserves
Romlással megyen a rövid élet napjain által.
Mégis az elmúltról mindenkor kedves az ének,
És örömest halljuk dalszóban az ősi hatalmat.
Csak rokon a rokonok keblébe ne mártana gyilkot,
Haj! csak véréhez soha senki ne lenne kegyetlen.
Nemzetem! és késő unokák, amit mi szereztünk,
S szerzendünk ezután, nem dönti-e porba, homályba,

Egymás ellen ütött villongó kardotok éle?”
Így szólt; s mindenik elnémúla vezéri szavára:
Aggodalom tölté lelköknek harci haragját.
Végre kiáltának némely hadi büszke vezérek:
„Mondj te nekünk más dalt, kürtös Lehel, ősi hadakról,
Győzödelem legyen éneked, és zengése örömzaj.”
Ekkor előveszi szép kürtét Lehel, és belefúván
Vékony hangot ereszt torkából, mely az üreglő
Csontot megjárván harsány hatalommal ömöl ki,
S változatos gyönyörű zengzettel játszik az éjben.
Megszünik, és az erős ajakakról elveszi kürtét,
S dalra fakadván, most így mondja csatáit Ügeknek:
„Halljátok szavamat, daliák és harci vezérek!
Bár azok is, kikkel földrázó harcokat űztünk,
Hallhatnák azok is dalomat diadalmas Ügekről.
Hol vagytok rohanó Hábor, deli termetü bátyám,
Hol van hős Edömér, hol kellemes ifju Laborcán,
S a nyilazó Tarcal kezeit mely álom emészti?
Ah, mint máskor, ezek többé nem hallanak engem:
Némán a szomorú holdnál leterűlve feküsznek,
S vérök az öldöklő harcok mezejében özönlik.
Nem hallhatnak már, de dicsőség, s fény lepi őket,
S száguldó paripák telepítik elébe Hadurnak,
Hol diadalmasan űl nagy fellegen a magas árnyék.
Mégis erős megválni nagyon; de csatáit Ügeknek
Halljátok figyelő daliák, és harci vezérek!”
Honn! besötétedik a te eged, porfelleg omol rá;
Ellenséges erő közelít, fene népe Huronnak,
Barna Huron legelől, mint örmény bojtos oroszlán,
És rengő sisakú fia, délceg Uláma rohannak.
Mért rendűlsz veszedelmeiden nagy honnja Ügeknek?
Még neked állnod kell, oh mért rendűlsz meg alattok,
Bajnokaid nem gyáva fiúk, nem gyenge galambok!
Kél Ügek, a véres kardot hordozza Kevergő.
Csattog az összehivó pajzsok hangos reze, buzgány,
Dárda, tegez, kardok csördülnek, s összeverődik
Száguldó lovakon a döntő szittya magyarság.
Kél Ügek, és zajogó seregek villognak előtte.
Rajta! kiált, s az egész tábor földrázva megindúl,
És csattogva süvöltve csap a két nagy sereg össze.
Igy vínak hegyi fergetegek magas erdei fával,
Vissza imígy harcol nagy szálfa szeleknek urára,
Hogy moraj indúl, és döbbentő szörnyü csikorgás.
Itt is összeütött fegyver, fene harci süvöltés,
A nyihogó paripák rettentő zajba verődnek.
Vas karral bátor daliák egymásra rohanván,
Kopja röpűl, s gyors nyíl, a vívók szörnyű halála.
Döng, recseg a pajzs, és kelevézek törnek el élén.
Vértek, s a tarajos sisakok rongyokra bomolnak,
S véres kalpagokat tipor a ló ronda fövényben.

Bátor Ügek viszi öldöklő nagy kardja hatalmát,
Nincs, ki megállja szemét, s hademésztő karja csapásit.
Csak te vitéz ifjú, gőgös magzatja Huronnak,
Csak te rohansz neki biztodban; de halálos ütéssel
Téged Ügek lever a lóról nemződnek elébe,
S porba kevert ajakad panaszos hangokra csukódik.
Ott nem késik Ügek, viszi harcos lelke haragját.
És testes Remilint, ki reá nagy bottal irányzott,
Gyorsan agyon vágván, velejét kardjával elosztá.
Őt azalatt dühödött hangon szólítja Huron, s jő
Kétélű dárdával elő, mint éjszaki csillag,
Mely haragos szikrákat hány, s fut az égen ijesztve.
Úgy jöve, s a sereget szörnyű rohanása megosztván,
Bátor Ügekre csapott, s derekát megütötte keményen,
És behatott az ütés a hősnek harci vas üngén:
Réz öve tartá meg, behajolván a nagy erőtől.
Őt Ügek, a dobogó paripán meg' helyre verődvén,
Visszanyomá, dárdája nyelét elvágva vasával.
Hátratekint azalatt, s mint látja, körül vala véve,
Népe kemény harccal harcától messze szakadván.
Hagyja Huront, és visszakiált, és visszaügyekszik.
Utját állnák itt; de zörögve lehullnak előtte,
Mint a sárga levél szélnek futtára mozog, s hull.
Bajnoki közt van már, s rettentőbb harcokat indít,
Hajtja Huront fene népével, s öldökli, zavarja.
Barna Huron megfordúlt most, mint hirtelen árviz,
Megragadá nagy Ügek lova fékét, s mellire tartván
Széles erős pajzsát, így szóla „megállj Ügek, a nép
Veszve ne szenvedjen, harcoljunk ketten ügyünkben."
Igy szólott; horkanva megállt nagy Ügek lova s a két
Hős megverte rezes pajzsát, és inte hadának.
Mint mikor a tündér lecsap a tengerbe kezével,
Ott az eget vívó hullám két részre kitérvén,
Tiszta verőfénytől ragyogó vízoszlopok állnak,
Ő pedig a száraz tenger fenekére lerándúl,
S a kibukó szörnyet buzogánnyal verdesi, rontja:
A két had fénylő fegyverben imígyen elállott,
És iszonyú képpel közepett egymásra rohant a
Két fejedelmi vitéz. Legelőbb Huron ére Ügekhez,
S vállon üté, s paripája nyakát megvágta keményen.
Bátor Ügek vállán a párduc nyomban eloszlik,
Vérzik válla, süvöltéssel paripája megugrik.
De nagy erővel visszacsap ő, megdönti Huronnak
Sárga lovát, vele barna Huront megsujtja, hogy eldől;
Hagyja lovát ő is, mely már meghajla nyakával.
Addig erős lábbal fölkél Huron, újra csatát kezd
A megrendített sisakot leszorítva fejére.
Most gyalog ütköznek, szikrázó kardjaik élén
Harci veszély reszket, s a enyészet szörnyü hatalma.
Vág Ügek, ellent hány dühödő Huron, és valahányszor

Űzi az, annyiszor ő nagy erővel visszaszorítja.
Vérzenek, és a vér tapodó lábaikra lecsordúl.
Most Ügek elszántan, hogy győz, vagy halva terül el,
Gyorsan odább ugrik, s jobbját megkapja Huronnak,
S markából kitekert kardját a földre hajítván
Mondja: „Huron hátrálj, megalázott téged Ügek ma.”
„Engem-e? halj meg előbb, mint ezt mondhassad!” imígy zúg
A bőszült, s véres kezeit nagy Ügekre kinyújtja.
Harmadszor rohan a két hős egymásra haraggal.
Porzik lábok alatt a föld, csikorogva forognak
Karjaik, és széles mellök dobbanva üt össze,
Gyengül végre Huron, nagy Ügek töri, nyomja kezével.
Folyt a sík közepén Álom kis csermelye délről,
S teljesen eltölté szűk medrét szőke vizével,
Abba merült fél lábával Huron, és veszedelmét
Lelte, erőt vesztvén gonosz állásával; azonban
Jőne segítő nép; de Ügek hada visszaijeszti.
Barna Huron leesett Álom patakába, szorongó
Oldala, s hátrafeszült derekának csontja ropogván.
A két hős Álom medrét roppanva betölté.
Tajtékozva kitért nagy földet elöntve vizével
A dagadó csermely; de kikelt Ügek onnan azonnal,
S barna Huront fúladva hagyá bús népe kezére.
Igy dallá az apák harcát Lehel: őt komoly arccal
Hallák a daliák, és buzgó lelki gyönyörrel;
Szíveiket pedig a seregek rivadása betölté,
S megmozdúlt iszonyú kezeikben az emberölő vas.
Párducos Árpádot fellengző képzet emelte,
S dallá lett ajkán a szittyai szózatok árja:
Szólt pedig így, s közelebb tolakodtak az ütközet értők:
„Rendűletlen atyák! mely szó lehet aki fölérje
Bajnoki lelketeket, s karotok diadalmi hatalmát?
Döntő vállaitok megnyomnák a vasak és a
Megszakadó sziklák rohanását, könnyü nyilakkal
A szélvészt megelőznétek, s a záporok árját.
Mégis hol vagytok? szemetek hadi fénye hová húnyt?
Ősz fejetek haj! porba merűlt, s csüggedve lehajlott
Bajvívó karotok. Pedig így kell veszni nekünk is;
Ott, hol Ügek, deli Álmos atyám, hol ezernyi leventék,
S nemzetölő Etelének erős vas karja nyugosznak,
Nyitva van ott a visszahivó föld gyomra nekünk is.
Mert isten keze van rajtunk. Ez akarja, s ropogva
Megrendűl a sziklafenék a föld közepében,
És vele megrendűl az egész nagy földi kerekség.
Ez pillant, s a tengereket kifogyasztja szemével,
Új forrást indít, s abból harsogva lezúgnak
Országos folyamok, tengerré gyűl az özönviz,
És hulláma eget verdes: nincs földi határa.
Ő int, s a rohanó daliának karja hanyatlik.
Jő szele, s száz ezerek lelkét viszi, hozza magával.

Mégis az ordító zivatart ha ereszti, s utána
A feketűlt sziklát csikorogva kirázza tövéből,
A daliák neve ott nem vész: azt hordja magával
A zivatar, s hegyek és völgyek zendűlnek utána.
Sőt ha hegy és völgy elsűlyed mélységes üregbe,
Akkor is ékes egén a hős szép csillaga fénylik.
Oh hát kísérj el hadi bátorsága szivemnek,
Kísérj el, valamerre megyek, valamerre csatázok,
Hogy mikoron fejem a megemésztő porba lehajlik,
Mondhassák: fia Álmosnak, unokája Ügeknek,
Itt nyugszik sok harca után a párducos Árpád,
A honnért küzdő seregek fejedelmi vezére."
Végezi. Elszántan, s némán állottak előtte
A daliák, minden csep vérök harcra hevűle,
S bátor, emelt fejeik iszonyún Alpárra hajoltak.
Bujdosik ekközben megtévedt lánya Hubának.
Őt mikor a hidat átkelvén megcsúszna, levitték
A csendes Bodrog hullámai, partra vetődvén
Ott nyugodott egyedűl. Közelíte dühödten azonban
A vad póri csoport; de sürün nőtt zsenge füzekkel
A remegő lánykát Bodrognak partja befödte.
Mentve maradt, s mikor észrevevé távozni veszélyét,
Merre hivé apját bujdosni, serényen iramlék.
Nem tett zajt sehol is, félvén az előbbi veszélytől,
Nem zengette nevét; hanem eltelt szíve sohajtván,
Sírva kereste nyomát, és könnye az útra lehullott.
Végre közel jut egy erdőhöz, hol szálas iharfák,
S illatozó hársak sűrűn állottak előtte.
Itt borzadva megáll, betekint a barna homályba,
S visszaijed; de csaló lágy zengzet tartja figyelmét,
S lassu moraj terjed, valamintha beszédes ajaknak
Hangjai volnának. Néz, és ösvényt lel az erdőn,
S megy remegő kis lábaival puha földre tapodván.
Messze haladt; de az álösvény elhagyta, s azontúl
Úgy bolygott, mint a csábító hang nesze csalta.
Mentében tövisek szaggatták könnyű ruháját,
S szőke haját, mely fodraival vállára leomlott,
A lehajolt ágak bekeríték vad koszorúval.
Rettentőbb lett a hang is, közeledve fülének,
Saskeselyűk víjjogtak alá vén sziklatetőre,
És csattogva levergődvén, a fészkes üregben
Nagy zajgások után haragos szerelemmel elültek.
Megmordúlt a mély barlangok gyomra, s az erdőn
Lengő gyenge szelek zúgó szárnyakra kelének.
Itt a rengeteg, ott vad szikla vetődik elébe,
S fenn, hogy lássa baját, száz csillag fénye világít;
Ő pedig a futamó rémek közt védtelen állván,
Ily panaszos szózatra fakad, s fagyos ajki remegnek:
„Ah hova csaltál el, mely most rémítesz, ölő hang?
Hol van atyám, hol testvérim, játéki szivemnek,

S hol vagyok én nyomorúlt? Itt a bús rengeteg, ott a
Kormos agyú sziklák, rettentőn kelnek előmbe,
S futamó rémek, s fene körmű állati csordák.
Istene hősömnek! hova hagysz ily ótalan engem?”
Igy szólván, a földre rogyott, s szeme ködbe borúla.
Veszni jövél-e szerencsétlen, körmébe az éhes
Medvéknek, s étkűl a bolygó rókafiaknak?
Tiszta kökény szemedet hollók vájják-e, fehérlő
Ékes tagjaidon férgek lakozása leend-e?
Nem, téged soha sem hágy el, ha nyomorgat is egyszer,
Istene hősödnek... Ím száll a mennyei nemtő,
Egy tündér gyermek, védnek küldetve Hadurtól.
Ezt hős Zongortól nemzette világtalan Olna,
És bajjal nevelé. Tündérek jártak előtte,
Gyenge szülötte körűl, s körülötte susogva röpösvén.
Végre baját látván, forrásos Orozda hegyénél
Mélyen elaltatták, s a gyermeket égig emelték,
Ott hogy erősödjék, adták a Szellem anyának.
Az mihelyest látá, hogy erőt ada gyenge szivébe,
Mely, mint embereké, testéből el ne röpüljön,
És az időkön uralkodjék. Szép gyermeke így nőtt,
S titkos kedvéből legelőbb is az isteni helyről
Földre tekintgetvén gyakran lemosolyga, s leszálla.
Égi szelíd arcán csábító földi vonások
Változtak, s érzés látszott gerjedni szemében.
Most is az ájuló lánykát sajnálva, megindult.
A hadak istene őt bátorrá tette nyilával,
S könnyü galambszárnyát vete két karjára segédűl.
Itt hogy az ékes lányt látá elhagyva heverni,
A morgó vadakat csendessé tette nyilával,
S hangos ezüstíját suhogó hársgalyra akasztván,
Hogy lassan zúgjon, meghagyta az éjjeli szélnek;
Tüstént lassúdott a szélzajos éjjeli zúgás.
Ő pedig a bágyadt lánykát álomba merítvén,
Gyermeki karjaival lágyan ringatva kivitte,
S egy patakér mellé letevé puha völgyi füvekre.
Ott lemosá deli tagjairól sebe szennye homályát.
Eltüneté sebeit, s könnyített szíve szorultán.
Szép haja fodrait is könnyű tündéri kezével
Összeszedé, s lassan dobogó mellére bocsátá.
Megtépett lelkét gyengén szőtt égi ruhával
Váltva, sugár derekát lekötötte tulajdon övével,
Melyen gyenge szivárványként sokszínü huzások
Látszottak, s szélről hajnal szép színe piroslott.
S még nem kelté föl; hanem a hűs csillagi fénynél
Csendesen a nyugovó lánynak melléje borulván,
Szép haja fordraival, s ragyogó karjával enyelgett,
S ártatlan csókkal meghinté ajkait, arcát.
Már ekkor keleten kiderűlt a hajnali szépség.
Atyja helyett most a vágyódó délszaki tündér

Jött új fényben elő. Nem volt ily ékes az első
Leggyönyörűbb hajnal. Mint a sós tengeri tajték,
Válla, s emelt nyaka, s lábának teli szára fehérlett;
Bájlólag lesimult egyebütt deli teste ruhája,
S tiszta szivárvány kelt karcsú derekának övére.
Lába setét dombon nyugodott, feje égen ötölt fel.
Tündöklőbb lévén, mint máskor, fodra hajának,
S bánatos orcáján fiatal szépsége ragyogván,
Igy kele, s rá az egész természet képe mosolygott.
Felleg nem látszott, szélvész nem zúga az égen.
Ő kinyitotta piros kebelét, s vágyódva sohajtott,
S szellőként mene szét tüstént a gyenge sohajtás.
Megnyílt szép szeme, és szerelemmel néze le, nyomban
A nyugovó földön minden fű szála megindúlt,
S hozzá hajladozott falevél, és gyenge virágszál.
Ez, mikor itt epedő szemmel letekinte, Hubának
Lányát, a gyönyörű Hajnát meglátta, s szivében
Fölgyúladt hevesebb lángokkal előbbi szerelme;
Nyugtalanúl igy szólt, s a föld hallotta beszédét:
„Vesszen-e hát a kedves alak, kit szívem ohajtoz?
Vesszen-e, s e bús szem békével lássa halálát?
Ah nem, előbb örök életemet átokba merítem,
Mint szép tagjain a vadakat marconglani lássam.
Meg kell mentenem őt, vagy már ha lehúnya örökre,
Eltemetem, s gyászos sírjánál ülve kesergek,
És besötétítem vesztén a földi világot.”
Igy szólván, szép orcáját felhőbe borítá,
S veszni lejött szomorú felhőkön az égnek öléből.
Tüstént a nagy eget befogá sürü barna setétség,
Éj lőn másodszor, s a rémek visszatünének;
Ő pedig a földön vala már, s meglátva Hadúrnak
Hangos ezüstíját a zúgó hajlatos ágon,
Elrettent, de utóbb levevé, s lelkében azonnal
Biztos erőt érzett. Igy ment tova, s völgyi mezőben
Lelte az alvó lányt, s az enyelgő gyermeket. Itten
Elrejté az ezüstíját, s így monda szelíden:
„Jaj hol jársz egyedül kedves kis mennyei nemtő?
Itt neked a földön veszedelmes késni sokáig,
Menj el szép gyermek, menj most haza Szellem anyádhoz.”
A játszó gyermek rémülten visszatekintett,
S rajta szemeit megnyugtatván, így monda viszontag:
„Ah ki van itt? tündér ifjú, mi hozott ide téged?
Nemde te a Hajnal fia vagy? Hogy az égen utaztál,
Egykor anyám mutatott, s mondá, hogy déli hazádban
Roppant hajlékban lakozol, s szomorú vagy örökké.
Most már ösmerlek; de te tündér kellemes ifjú
Hasztalanúl bíztatsz haza mennem Szellem anyámhoz.
Ő neki rám többé nincs gondja. Hadúr maga küldött
E szüzet őröznöm, s nagy erőt ada hangos ivével.”
Erre felelt szaporán a vágyó délszaki tündér.

„Mégis igen kérlek, szép gyermek, menj el anyádhoz.
A szűznek majd én gondját viselem ma helyetted;
Menj szaporán, míg kérek, utóbb is erőmmel elűzlek.”
Melyre viszontag imígy szólott a mennyei nemtő:
„Jól tudom én, hogy erősebb vagy; de te engem elűzni
Mégsem fogsz, ha Hadúr íját kezeimbe szorítom.
Hagyj el azért, szép álmából ne ijeszd föl az alvót.”
Igy szólván ölelé még inkább a deli lánykát.
Nem szenvedte ezen látást a délszaki tündér,
Megragadá gyengén, s a híg levegőbe röpíté.
Itt a kis tündér fenyegetve megálla, s legottan
Lombjaihoz sietett leragadni az isteni kézíjt,
Nem lelvén pedig ott szomorúan visszakerűle,
S szóla siránkozván, s kérvén a délszaki tündért:
„Ah ne neheztelj rám, többé nem bántalak én már;
Add ide íjamat, és megtérek azonnal anyámhoz.”
Igy könyörög vala, melyre amaz könyörűle, felelvén:
„Látd-e szegény gyermek, most mily siralomra jutottál.
Visszaadom nyiladat; de te tüstént menj el anyádhoz,
S eskve fogadd, hogy fegyveresen nem bántasz ezentúl.”
Erre nagyon szomorodva felelt a mennyei nemtő:
„Ah oly csalfának gondolsz-e kegyetlen eszeddel?
Nem tudok én eskünni; hanem hidd: innen azonnal
Távozom, és tőled megtérek Szellem anyámhoz.”
Ekkor visszaadá íját a délszaki tündér.
A nemtő megörült, köszöné, s megölelte barátját,
S csattogván kézija, s fehér kis szárnya suhogván,
Visszaröpült szép anyjához magas égi lakába.
A Hajnal deli gyermeke most egyedűl vala. Gyengén
Áltölelé Hajnát, és a gonosz álmot elűzvén,
Csókjai közt fölemelte fejét. Fölserkene Hajna,
Hosszu sohajtással kinyitá szép bíboros ajkát,
És szemeit. Halovány arcán a gyenge pirosság
Ismét elterjedt, s szabadabban vert szive, keblén.
Kétes csillagi fény rezgett a barna homályban,
Ő bámulva körülnézett, és csendesen így szólt:
„Hol vagyok? Ah mely csalfa világ árad le szemembe?
A gonosz álomból ki segített? mely kar ölelget,
Ah mely tűzajak ez? nyomorú mely ügyre jutottam?”
Monda, s kifejlett a tündér istennek öléből.
Az tisztább fénnyel ragyogott most, s nyájasan ülvén
A remegő lánnyal szemközt, szerelemmel utósó
Ékeit összeszedé, s így szólt kegyes édes ajakkal:
„Lányka! hogy életedet láttam sűlyedni veszélybe,
Hajnali fényemet a magas égen ködbe borítván,
Mentségedre jövék; de ne rettegj, ajkamon e tűz
Végső lesz, s többé álmodhoz nem jövök én már;
Csak most légy kegyesebb, légy hajlóbb, lányka, szivemhez;
A szép föld színén add boldog végemet érnem,
Haj! mert nem sok időre kiveszt törvénye Hadurnak.”

Monda, szelíd balját a szűz vállára bocsátván.
Csókja elől amaz akkoron is meghajla fejével,
S visszafelelt érző, s fájdalmas szíve hevéből:
„Vedd tüzes ajkaidat, vedd, ah vedd vissza: nagyon forr
Arcomon a szerelem csábító csókja, s kezedben
Szép fiatalságom gyengéd koszorúja lehervad.
Hagyj el szép tündér, hagyj engem veszni vadak közt,
Ah vagy az éj rémét hozd ismét vissza szememre,
S mélyen az ingó föld sziklás gyomrába temess el,
Hogy mikor a napnak kiderűlend fénye, ne lásson,
S hősöm, atyám, és jobb nemzési ne lássanak engem;
Mert besötétednek szemeim, láttokra, s ha hősöm
Rám veti tiszta szemét, hamuvá ég bennem az élet."
Igy szólván beborúlt szemeit siralomnak ereszté,
S szép feje a ragyogó tündér vállára hanyatlott.
A Hajnal deli gyermeke most érezve mulását,
Csüggő karjaival Hajnát még egyszer ölelte,
Romlandó ajakán ily végső szózat ömölvén:
„Lányka ne sírj, létem végét ne zavarja siralmad,
Lányka ne sírj, többé nem készt bánatra szerelmem.
Látom, az embernek kedvesb a földi halandó,
Mintsem öröklétű; de ma engem az isteni végzés
Megront végképen, s elveszt vas karja Hadurnak.
Halljad, az ég és föld mint harsog vissza szavától:
Engem hí, hogy még nem oszolt el az éjjel egéről.
Engem ijeszt, és már gyengűlök minden inamban.
Mégis előbb, mintsem megemésztene szörnyü haragja,
Mentve leszesz, meglátod atyád, meg bajnokod arcát,
Hogy mikoron boldog szerelemmel nyugszol ölében,
Mondjad: az álmodozó tündér igy kére szerelmet,
S elvesze nem nyervén, s megválta kegyelmesen engem."
Ezt mondván sípjába lehelt az erőtlen ajakkal,
És egy aranyszálat nyújtott a lánynak öröklő
Emlékűl haja fodraiból, nyujtotta lehulló
Gyenge kezét, s eloszolt, a híg levegőbe vegyülvén.
Tagjait a ragyogó napnak szikrái föloldák,
S a menny kékes ölén hinték el, mint tavi párát.
Mert meglátva Hadúr, hogy késik az éji sötétség,
A Hajnalt haragos szájjal rivadozva kiáltá.
Jött a bús Hajnal; de tekintete nem vala fénylő.
Csillagi fényt nézett; de fián vala dísze, hatalma,
Az pedig a földön végső vesztére mulatván,
Nem jöve, s atyjának nem adá meg csillagi fényét.
Most már harmadszor dörrent meg az isteni szózat
S tündöklő képpel föltünt a tiszta verőfény.
Igy vesze lángjainál a vétkes délszaki tündér.
Mint a reggeli hold, látszott még gyenge világa
Bánatos arcának, s dél táján üstöki fényként
Ékes arany haja terjedezett; deli tagjai szerte,
Mint vékony köd, emelkedtek fel az égi szelekkel.

Anyja, az Álommal testvér, a fátyolos Éjjel,
Hogy megtudta szerencsétlen fia kínos elestét,
Bús komor orcáját mélyebben födte homállyal.
Sírva leszállt hajait tépvén a föld közepébe,
Ott nyöge: rajta nehéz bércek sziklái feküdtek,
S zúga fölötte szelek fúttán a tengerek árja;
Ő pedig egyre nyögött, s keseregve nevezte szülöttét.
Könnyeivel fölforrt a zúgó tengerek árja,
Megrendűlt iszonyú fájdalmán a hegyek orma,
S a mereven sziklák vas szálai megrepedeztek.
Később, hogy erőt vesztő fájdalma megenyhűlt,
Göncöl szép szekerén elment bujdosni fiáért,
S a ragyogó egeket megjárta, gyakorta sohajtván.
Volt, hol az ősz vizes országát bús fellegek őrzik;
A forró nyárnak heveit kikereste; megállt az
Ifju tavasz mezején, s koszorúba kötötte virágát:
S ah fia, szép fia már nem volt, kinek adja virágát.
A szelek atyját is kérdé, s a tiszta szivárványt,
Holdat, csillagokat, még tán ha reája találna,
És nyöge szüntelenül, s keseregve nevezte szülöttét.
Most végsőt teve: meglátván a fényes egekben
Elszórt szép tetemit bús szíve szerette fiának,
Összeraká ismét, életre vihetni remélvén.
Fodros arany haja már, s feje szerkeztetve valának:
S ah alig illeti a hideg ajkat is össze, sohajt az,
S szétomol a füstként, vagy mint a gyenge ködárnyék.
Visszavonult ekkor honnába az Éj anya búsan,
Csillagait betakarta szegény gyászára fiának,
Síra, s világvesztig keserűn fog sírni miatta.
Még gyakran, mikor a földnek zaja megszünik, érző
Szíve sohajtását meghallani, s a vizek árja
Hév szeme könnyeitől hullámot emelve melegszik.
    Hajna, hogy a tündért látá levegőbe vegyűlni,
S hirtelen a napnak magasabban kelni világát,
Állt, mint álmodozó, s bámultan az égbe tekintett.
Mégis ez álom után szeme fényei könybe telének,
És valahányszor fenn az egekben látta lebegni
Nap keltén a tündérnek szórt kedves alakját,
Andalodott szívén titkos bú, s hála tenyészett.
A síphangra lejött tündér ló, Tomboli, búsan
Álla közel deli Hajnához, lesütötte fejével
Büszke nyakát, s ura veszte után keseredve sohajtott.
Most a bámúlót szólítá emberi hangon:
„Asszonyom, asszonyom, a multat ne kivánja siralmad.
Jőj inkább testvéridhez, s ősz tisztes apádhoz,
Vagy deli hősödhöz, ki nehéz harcára lenyugván,
Kellemes árnyékban Bodrognak partjain alszik.
Tomboli a nevem, és kit láttál veszni, uram volt,
A tündér ifjú, s nekem ez meghagyta irántad,
Hogy vigyelek, valamerre akarsz; de te mondjad előbb meg,

Menjek-e mint villám, vagy mint a gondolat, úgy-e?
Vagy pedig a rohanó szélvész, mely este megindúl,
S reggelig a roppant földet pusztítva bejárja?
Erre nagyon bámult, s így szólott a deli Hajna:
„Téged is a tündér hagya hát, oh Tomboli, nékem?
Ah mi igen jó, és boldogtalan isten urad volt.
Veszte nekem nagyon érdeklő, sajnos lesz örökké.
Vígy hát Tomboli, vígy a hősfihoz, aki lenyugván
Harci veszélyi után Bodrognak partjain alszik.
Ő majd érettem bátran fegyvert köt, elűzi
A gonosz ellenség harcát ősz édesapámról,
S gyenge Szömért, s a fürge Bodort megtartja szivemnek,
Vígy sebesen, de nem mint villám, mint gondolat, úgy se,
Vagy mint a rohanó szélvész, mely este megindúl,
S reggelig a földet pusztítva bejárja, hanem vígy
Gondosan, és szaporán, hogy hősöm is épen öleljen,
Én is erős, harcos kebelét ép karral öleljem,
S míg oda elsietünk, a nap magasabbra ne szálljon.”
Ekkor elébe borult gyors Tomboli. Szép sima hátán
Balra lelógatván kis lábait, űle nyugodtan
A deli lány, s gyengén tartá lova tiszta sörényét.
Tomboli ment, ékességét örvendve tekinté,
S vitte kövér hátán, hogy még haja szála sem ingott,
S arcait a csendes szelek is suttogva kerülték.
Már a holtaknak végső bús tort üte Csongor,
S áldozatot mutatott istennek barna tulokból.
A fáradt daliák temetéstől félre vonulván,
Szélt a tiszta mezőn heverének vérbe borultan.
Hős Ete is Bodrog partjára kitére nyugonni.
Ott teli lombokkal remegő nyárfának alatta
Mély álomba merűlt. Mellette lerakva hevertek
Fegyveri: a véres nagy dárdák, kardjai, tegze;
Pajzsa pedig feje alja gyanánt fekvék vala, s mellén
Köntöseit kinyitá, szabadon hogy szíve pihegjen,
És aluvék deli testével nagy messze kinyúlva.
Mint aluszik, ha nagyon fáradt, a bátor oroszlán,
Mely leterűl barlangjában, s jó nagy helyet elfog,
Lábait, és izmos derekát hosszúra kinyujtván,
Sárga sörénye pedig fetreng borzadva fejénél,
És nagy rettenetes feje a sziklára lehajlik:
Így aluvék, haja nagy pajzsán szóródva terűlt el,
S kellemesen ragyogott arcán a tiszta verőfény,
S vére nyakán, mint a bíbor sujtása, piroslott.
Ekkoron érkeztél egyedűl, deli lánya Hubának,
S alvó hősöd előtt mondhatlan örömben elálltál;
Nem merted pedig őt csókolni, hogy abba ne vesszen
Álma, hanem repeső szívvel melléje borulván,
Merre szelek lassú szárnnyal suttogva röpültek,
Szép piros ajkaidon, gyönyörű! ily szózatot ejtél:
„Enyhítő nyugalom! mi szelíden emelkedel a szép

Hős dobogó kebelén. Szemeit komor éjszaka nyomja,
Arca pedig, s ragyogó nagy homloka tiszta derültek.
Itt nyugszik, s nem tudja, hogy akit ohajta, közel van,
S látásának örül, s szeme vígan röpdös alakján...”
Lassan fuss pihegő kebelén, hűs hajnali szellő,
Lassan emeld fürtét: álmát zajod el ne riassza.
Messze, ölő harcban fáradt ő, lelke veszélyes
Gondokkal forrott, karját nagy dárda nehezlé,
S élte körűl iszonyú hatalommal járt az enyészet.
Hadd alugyék, őt a szellő hadd hűtse, szelíden
Nyuljon fürteihez, s tüzes arcán játszva mulasson.
De mi ez? ah sebesedve vagyon. Föld issza vitézi
Vére szivárgását. Bekötöm leves úti füvekkel,
S fölverem álmából; ártó sebeseknek az álom.”
Így szóltál, s bekötéd sebeit leves úti füvekkel,
S félve nyiló ajakad megcsattant bajnokod ajkán,
A bajnok pedig ébrede, és bámulva imígy szólt:
„Milyen gyenge karok, mely kép ápolgata engem?
Szép szemedet szemlélem-e, oh deli Hajna, s pirosló
Ajkaidat? Vagy az álomnak játéka ez? Ah nem,
Nem játék, te vagy ez, te ölelsz deli lánya Hubának.
De mondd, honnan jősz álmomhoz, kedvesem, ilyen
Ékesen, és ragyogón, honnan jősz? még, noha szép vagy
Mindenkor, ragyogásodat így, s e gyenge ruhákat
Nem látták szemeim, se kezedben ez ékes aranyszált.”
Monda, s te erre szelíd hangon, deli Hajna, feleltél:
„Tündér öltözet ez, melyet látsz s hímes övének
Égi virágzását egy tündér gyermek adá meg;
Egy más tündértől van nálam az ékes aranyszál.
Mert üldözve valék, s ők engem váltva megóttak.
Ah de ne kérdezz most, jőj hajlékába Hubának,
Nem leled őt többé, s játszó magzatjait abban:
A vad pórok elől idegenbe szaladtak imént el.
Engem is a csendes Bodrog vive, s éji dühöktől
Bokros partja homályával betakarva megőrzött.”
Így szólál, s azt a történet búba meríté,
Lágy ölelésedből kiemelte serény hadi karját,
Társait ébreszté, s fegyvert vön, torlani vágyván
A pór csorda dühét, s az atyát is visszaszerezni.
És te örömmel pillantád nagy termete báját,
S rettentő vas fegyvereit, s a kalpagi tollat,
Mely magasan lobogott bokrával az égi szelek közt,
És mikor az hadi társaival paripára szökelne,
Tomboli jó lovadon te közel mellette röpülvén,
Szép szemedet szemein szerelembe merülve mulattad.

Hetedik ének

Néma setétségből hogy fölkele napja Hadurnak,
Zúgva megindult a két táboron a veszedelmek
Szelleme, s szörnyü halál rezegett vas fegyverök élén.
Állt készen görög, és bolgár, s kis népe Zalánnak.
Ő maga őse vasát forgatván jára közöttök
Talpig fegyverben. Tarajos hadi sárga sisakja
Födte fejét, s balján bikabőrös pajzsa lelógott.
Így mene, mint valamely kifajult kedvetlen oroszlán,
Mely barlangjában sok időt heverészve leélvén,
Nagy mormolva kijő, ha kivűl zaj hallik az erdőn,
S életlen körmét köszörűli az erdei fákon.
Jöttek utána vitézei: a lángfürtü Preheszka,
Jött dárdás Omilyák s Krallin veszedelmes ivével,
Jöttek utána Preheszkának hat gyermeki nyomban.
Hogy komor apja után a morgó medvekölyök megy,
Úgy ezek apjok után ballagtak görbe vasakkal,
Mint ugyanannyi halál, lévén készülve csatára.
Apró lángszemökön, s kinyomúló homlokok élén
Nem látszott kegyelem szikrája. Sötét vala, és bús
Nézésök, mozdúlatjok fene, hangjok ijesztő.
Így ezek, és az egész tótság sokféle ruhában,
S fegyverrel különözve kijött alpári mezőre,
S a jövevény seregek jobb szárnyán terjede sorba.
Ellenben látszóbb mozgás lőn. A kitörő fényt
A rohanó csapatok szilajúl ordítva köszönték.
Fegyverkezve lován ült mindenik, és hevesedve
Várta csatája jelét, Árpádnak várta parancsát.
Az pedig a sor előtt jól fegyverkezve megállott,
S tarta rezes pajzsot, melyen fölvára Kiónak
Tornyosodott fejjel szomorún meghajlani látszott;
Kissel alább az orosz vívók, és Álmos ijesztő
Tábora tüntek elő veszedelmes harcba keverve,
És Huba, és Edömér egymást rongálva csatáztak.
Benn pedig ősi hadak látszottak sorra kiverve.
Látszott, rejtve miként feküdött a puszta mezőben
Kardja Hadistennek, melyet bámulva emelt föl
Egy baromőr, s nem tudva mit ér, Etelének ajánlott.
Ezt iszonyú karral hunnok fejedelme kinyujtván,
Ült magasan tündér paripáján, s vitte hatalmát.
Sírva szaladtak elől a réműlt nemzetek, és a
Gőgös vár leomolt, romjába temetve lakóit.
Így látszott közepén Etelének régi hatalma.
Lábainál remegő császárok gyermeki ültek,
És fösvény kebelök neki a föld kincseit önté.
Fenn pedig álla Hadúr, a föld harcára lenézvén.
A nagy eget befogá iszonyító termete; a nap
Mélyen alatta feküdt, lángját mind visszaszorítva,
S békesugár nem jött sok időig az emberi nemre.
Ekkép álla Hadúr, ki előtt harsogva letüntek

A komor esztendők, melyek nyoma vér vala, s romlás:
Ez vala hadvezető Árpádnak pajzsa Szobortól;
Aki müvészi kezét remekűl e műre bocsátván,
Összetevé, hogy lenne kemény, s ne fölötte nehezlő.
Bőr vala belseje, vaslappal leszorítva keményen,
S a fénylő képes rézzel betakarva kivűlről.
Tartóját szíjból készíté hímesen. És hogy
Tündöklése legyen, széltében arannyal elönté.
Ez vala pajzsa, s fején könnyű süveg áll vala nyusztból,
Hol magasan díszlett kolcsaglobogója, s alatta
Reszketeges fénnyel kelet ékes gyöngye világolt.
Karja pedig kivoná a győző isteni kardot,
Mely soha még idegen kézben nem csilloga, ámbár
Nem vala nyugta sötét hüvelyében semmi csatánál:
Mindig elől csengett öldöklő szittyai kézben.
Gothusok! a ti vitéz vezetőtök vére, s özönlő
Véretek a kardon nem gőzölög a magas égre,
Nem pirosúl többé; de hegyén űl lelketek, és a
Szörnyü halál nagy Rómának csufjára borong ott.
Ezt rántá ki, midőn föltámadt napja Hadurnak,
És villogva röpült váró seregének előtte,
Melynek megjárván sorait, fejedelmi szemével
A zászlót emelő Bulcsnak jelt inte, s Lehelnek.
És mikoron Bulcsú a hímes nemzeti zászlót
Nagy magasan tartván lengő fuvalomnak ereszté,
És Lehel a harsány kürtöt megfútta, hatalmas
Zengte után az egész tábor robbanva megindúlt.
A nyilasok pedig, és kopjások előbbre rohanván
Ütközetet kezdtek, s valamintha utánok az álló
Föld indulna, setét por s rengés támada tüstént.
Egymáshoz nyillal már, s érc kopjákkal elértek,
Melyek rettentő sebesen csillogva röpülvén
Kárhozatos súllyal rohanó hősökre nyomultak.
És legelőbb Krallin nyilazott veszedelmes idegről,
Hol mikor a vessző kirohant, a tábori szélen
Megcsattanva vivé az erős Bojtára hatalmát.
Ottan elállt a hős búsúltan, balja sajogván
A suhogó nyiltól, mely azt átfúrta könyökben.
A féket, s paizsát tüstént bágyadtan elejté,
S őt hadi társa, Csupor, kivivé ápolni hadától.
A had azért bátran vágtat vala, s még sokan a gyors
Krallinnak nyilait testökben halva viselték.
Nyalka Zoárd is azonban erős kopjákat eresztett,
S mellben üté legelőbb a barna tekintetü Mílót,
Aki szorúlt lélekzettel nyökkenve lefordult,
S őt rohanó hadi társainak paripái tiporták.
Másodszor megütötte Leót, vak Léda szülöttét,
Aki temérdek erős testét nem födve vasakkal,
Biztosan, és pusztán jött kardot tartva kezében.
Ezt oldalt meglökte kemény kopjája Zoárdnak.

Összecsikorgatván fogait kiragadta kegyetlen
Kézzel az a kopját, s nagy dühhel visszahajítá.
És ura képe felé sietett a kopja; de pajzzsal
Föltartá az a meghajlott képével előle.
Igy ő ment maradott, de Leót sebe lassan elölte,
S veszni veté bajtársai közé, kik előre rohantak.
A két had köze már zavaros lőn, mint mikor a föld
S ég köze záporral megtelve sötétedik, és a
Tarka mező színén minden fű szála özönt nyel:
Úgy itt a sűrűn rohanó hősökre sötéten
Száll nyíl s kopja-csoport, s egymáshoz ütődve gyakorta
Utja középtáján iszonyú csengéssel esik le;
Vagy pedig a levegőn végig gonosz éle sivítván
Fegyvernek romlást, hősöknek szörnyü halált visz.
Spártai Hermes ugyan sokat ejte le dárdavetéssel,
Nyalka Zoárd mellől Búvárt, s Kaba szülte Kadártát,
Aki kemény nézésü, zömök, s nagy hírü vitéz volt.
Ott mind a kettő leesett nagy sebben alélván.
Harmadszor Hermes meglökte Zoárd hadi pajzsát,
Melyet meg nem tört, de magát a bajnokot ékes
Nyergében megrendíté lövedéke sulyával.
Így ez igen gyors kopjavető nagy kárt tön, eloltván
Sok bajvívónak szeme fényét; mert bizonyos volt,
S mindig kárhozatos kopjája, ha szálla kezéből.
Ott vele sok nyilazott, kopját sok ereszte utána;
De csak vétve talált, mert ritkán szálla előttök
Árpádnak bölcs gondja szerént az elődi magyarság.
A nagy lelkü vezér pedig ellassúdva nyomúla
Négy hegyü dandárral, hol balról álla merész Kund
A lobogó tollú Csörsszel vas szegletet ütvén;
Jobb sarkon vala istenes Und, sok hősfi körűle.
A dandár közepén kürtös Lehel álla Bogáccsal,
És zászlót emelő Bulcsú, de ragyogva közöttök
A seregek fejedelme nyomúlt, a párducos Árpád.
A hadat értő Tas komoran szágulda utánok,
Független lévén, hogy előtörhessen azonnal,
Vagy pedig a fáradt hadakat kebelébe fogadja.
Őket az ellenség nyila, s kopjavetése nem érte.
Ellenben bizonyos romlással omoltak előre
Mérges szittya vasak; mert majd az egész hadi néppel
Jő vala Ossa vidéki Philó, diadalra sietvén.
Kárával sietett. Sűrű népére tömötten
Életölő lövetek zúdúltak; kártalan egy nyíl
Sem szállott, nem esett egy kopja is emberöletlen.
Igy vesze jó Lamias, ki minap heven eskve boszúját,
Fattyú Csornának sietett vesztére, azonban
Őt is agyon fúrván megölé vasa szittya vitéznek.
Így vesze köldökben sebesedvén a magas Áres,
Így Püramos, s az okos Peleüsnek gyermeke, Pindár,
S a lantos Pürhös, s az erős szigetormi Leander,

És bolgár Runov arcúl a rút földre borulván.
Így az előharcban sok százan sebbe jutának,
S még a kopjáknak most sem lett szűnte, s nyilaknak.
Ezt mikor Ossa vidéki Philó meglátta középről,
Hol sok bajnokkal vala környűlvéve, serényen
Rendele a hadból két szélről menni vivókat.
S tüsténT, mint a szél, kirohant nagy spártai Hermes,
S bajnok Izács helyiben, ki vezér lőn, borzas Ilerke,
És ezek itt az előcsapatot bekerülni siettek.
Ezt látván a nyalka Zoárd, és Bojta csapatja
Megfordult, mint a forgó szél, visszasuhanván,
S jóval előbb, hogysem valamelyiket a heves űzők,
S villámként rohanó Hermes dárdája elérné,
Már az erős dandár mellé két részre kitértek.
Ott ugyan a rohanók az erős dandárhoz ütődtek,
Mely őket nagy erőszakkal csattogva fogyasztá.
És legelőbb hosszú karddal megvágta merész Kund
Borzas Ilerkének könyökét, hol karvasa ketté
Válva kezének szárával dúlt földre lehullott.
Ott vas dárdáját az még markolta keményen
A fölütött porban; de magát nagy fájdalom érte.
Mégis erős lelkét szép bátorságra hevítvén
Visszalovagla, s imígy szólott népéhez utószor:
„Rosz csillag vezetett a bús Alpárra, barátim,
Távol Izács, az erős hadnagy, végére jutott, most
Engem is éjem elér, s készül betakarni homállyal.
Mégis azért bátran harcoljatok, és te helyettem,
Kármel öcsém, légy a népnek vezetője. Boszúld meg
Vesztemet a vadakon, vagy halj, s vérembe borulj le.”
Hangosan így szólott, és tán még szólana többet,
Őtet azonban Kund leveré gyors lábu lováról,
S társi között, valamint őzek seregében az ékes
Szarvas jár magasan, járt száguldozva fiával,
A lobogó tollú Csörsszel. Kemer, Iffim előtte,
És vállas Tuba szörnyü halállal elestek, ezekhez
Dárdával leveré Csörsz a teli fürtös Ehebránt,
És megszúrta nyakon Korhónt, s levetette nyeregből.
Hasztalanúl sietett Kármel, s intette vitézit,
A remegők szavait nem hallák: ő meg azonban
Főben üté Csörszöt, s megvérzé homloka bőrét
Kardheggyel balról; de midőn komorodva szemével
Rája tekintett Csörsz, s dárdát fordítva, veszendő
Kármel elirtózott, s elhűlt, szive, karja remegvén.
Ott nem várta tovább Csörszöt, hanem a viadaltól
Hirtelen árnyékként szaladott a visszafutókkal,
És pajzsát védűl tartá hátára terítvén.
Kit mikoron látott lobogós Csörsz, monda boszúsan:
„Hah! széllábu kölyök, minek is szűlt tégedet asszony
Embernek? mért nem nemzettek a nyulak inkább,
Hogy megtépetvén ebeket hizlalna halálod?

Vagy hova futsz nézésem elől? kopjámnak előle
Oly ügyesen nem fogsz, tudom, eltávozni, hanem most
Rád megyen e fegyver, s lemerűl kebeledbe hegyével."
Így szólván nagy erőszakkal hátára vetette
A súlyos dárdát. Pajzsát szétzuzta az ottan,
S vérző hátában fájdalmasan álla hegyével.
Kármel nyergében már nem tuda ülni: lefordúlt,
S porba merült arcát betakarta halotti sötétség.
Csörsz pedig a dárdát hátából visszaszakasztá,
S fegyvereit levevén, nyujtá Hali-szülte Rovónak.
Más részről iszonyúbb harcot támaszta hadával
Hermes, elől víván. Csalatását látta; de futni
Szégyenlett, s meg is állta helyét, hol előtte fenyítő
Rettenetes képpel nagy erőjű hősfiak álltak.
Ott katonái közűl az erős Kotróni lefordúlt
Bulcsu csapásától. Szemközt vágatva Neander
Elveti fegyvereit, s keseredve kiáltja halálát.
Ott vész Bellerophon, kit küldött hadba Corynthos
Ő is elöl küzdő Várkont leütötte lováról,
És mellcsontja fölött Talabort dárdája vasával
Megszúrá, hogy torkából vér omla legottan.
A bajnok csikorogva ledőlt, s elenyésze sebében.
Erre Bogács kirohant, s karddal csapa Hermes agyához,
Hol nagyokat csendűle sisakja, de homloka tére
Sértetlen maradott. Úgy csapkoda melle felé is.
Tarkás páncélát szétrontá éle vasának,
S vért ontott mellén, s valahányszor hátravonúla
Hermes, hogy dárdát nyujthasson, ez annyiszor üztön
Üzte, s közelről emberölő vad képpel ijeszté.
Akkoron elbúsúlva rohant neki spártai Hermes,
Nyakszirton ragadá, s közepett markolva temérdek
Dárdáját süvegébe veré. A szittya levente
Bús feje törtével kábúl, és karja lehajlik,
S őt dühödő Hermes készűl rút porba keverni.
Ellene már azalatt sok bajnok gyűle tömötten.
Népe futott, őt is sűrű lövet érte; boszúsan
Megfordúla imígy, és engede a nagy erőnek,
Elhagyván bágyadt éltében az összetörött hőst.
Mint hátrál lassú szárnyakkal az erdei nagy sas,
Mely már szinte lekoncolván a termetes ökröt,
Ifju vadászoktól elhajtatik, és nyilak, éles
Dárdavasak sürüen kilöketve röpűlnek utána,
Melyre odább, meg odább röppen, s szeme még az ökrön van:
Így mene vissza serény Hermes, s a rajta ütőkre
Véres dárdáját magasan tartotta haraggal.
Erre vezéri Philó más harcot gondola, látván
Hogy gonoszúl forog a csata mérge hadában, azonnal
Fényes Orontest, és Sthenelost ily szókkal idézé:
„Halljatok engem most Sthenelos, s hadi fényes Orontes.
A magyarok seregét, mely tömve nyomulgat előre,

Népemnek sokaságával bekerülni reménylem.
Menj el azért Sthenelos, s mondd meg, valamerre menendesz
Itt a bal szárnyon, hogy minden harci vezérek
Népeiket terjesszék el, s Theophilhoz elérvén
Mondd, hogy eresztett kantárral vágtasson előbbre,
És a többi sereg nyomban kanyarúljon utána.
Menj te is Antipater seregéhez, fényes Orontes,
És a jobb szárnyon kanyarítsd a népet előre,
S légy vezetője kemény, s diadalmas harcot emelvén.
Ti pedig állapodott honnombeli régi vitézek,
Most velem itt lassan hátráljatok a seregektől.
Majd ha leszen szükség támadva rohanni csatára,
El ne felejtsétek neveteknek hajdani fényét:
Kardotokon legyen az, hogy megláttára vakuljon
A lator, és alugyék díszetlen porban örökké.”
Így azok elmentek szaporán, a többi vitézek
Bátran emelt karddal villogtak messze körűle.
Árpád ekközben mindegyre nyomúla előbbre
A szakadó hegyként, melyet, ha robogva megindúl,
Meg nem tart sem az alsó szirt, sem százados erdő,
Míg jégülte fejét mélyen völgyébe nem ejti;
Állíthatlan imígy robbant fejedelmi hadával.
Csattoga, zúga haláljátéka az ütközeteknek;
De hova kardja csapott, megszünt hamar a csata ottan,
S fogcsikorító fájdalom, és gyász omla helyébe.
Már a két osztály, mely jött elfogni Zoárdot,
Szétszóródva fut, és vész dandárának előtte.
Mint mely ködre kemény éjszak szele fú hatalommal,
Ritkúl, s a levegőn szétoszlik erőtlen alakja:
Úgy ezek oszlottak, s vesztek nyomorultan elesvén.
De azalatt kiterűlt görögök nagy tábora messze.
Könnyü futásával Theophil, s hadi fényes Orontes
Harcra hevítve vivék a népet, s gyorsan utánok
Ment a többi sereg kanyarodva. Betelt hamar a tér,
És a végetlen sereg azt villogva kerité.
Így mikor a hegyről sebes áradat omlik, alatta
Hirtelen nagy tér betelik csillámos özönnel;
Vagy mikor éh madarak sürüen csapatozva röpülnek
A gazdag szőlők hegyein telepedni akarván,
Hirtelen így szélednek el egy fás délszaki halmon.
S már kanyarodva vivén Theophil, s hadi fényes Orontes
Népeiket, s fő gondu Philó horpadva hadával
Hátrálván, Árpád dandárát szinte befogták.
A fejedelmi vezér ekkor villogva kikelvén
Megjárá seregét, s hamar a bal szegletet érve
Dárdával rohanó Kadosához szóla: „Hüleknek
Gyermeke, édes öcsém, harcnak szeretője, s veszélynek,
Jól tudom én, a visszafutás nem kedves előtted,
Mégis igen szükség lesz most futamodnod; azért menj,
Fuss sebesen, mint a szélvész, népeddel az ellen

Terjedező néptől, úgy fuss, hogy elérjed utósó
Rendeiket, sőt jobb, megelőzzed, s majd ha befogják
E dandárt, te kivül, én itt ronthassuk el őket.”
Így szólott, s amaz a harcnak szeretője, s veszélynek,
Gyors szélvész rohanása gyanánt futa vissza hadával.
A seregek fejedelme pedig most ére Zoárdhoz,
S ezt is, mint bátyját inté, hogy visszarohanjon,
És vigye Bojta vezér népét szaladásra magával.
Ezt hogy elindítá, így monda Izárfi Lebőnek:
„Gyors paripáju Lebő, menj Tashoz vissza sietve,
S mondd neki, hogy hátát hátunknak vesse hadával,
S kész legyen a kerülő ellenség rendire csapni.
Menj el Izárfi hamar, mondd ezt neki, s térj meg azonnal.”
Egykoron ezt Etel árján túl a Dárda berekben
Nagy fejü vén farkas készült agyarába ragadni.
Sítt a kis gyermek, s apját iszonyodva kiáltá.
Apja futott, viadalmas Izár, ordítva, fenyítve,
Hogy megijessze vadát, s kis gyermeke mentve maradjon.
A vad csattogatá agyarát, s a gyermeket űzte.
Ekkor Izár kézíjt ragadott, és kezde nyilazni.
Első lőttekor a vasnyíl fia válla fölött ment,
És mélyen belefurta magát a cserfa derékba.
Melyre nagyon megfélemlett a bús atya szíve.
Még egyszer reszketve nyilat vete hangos idegről,
Jobb isten vezeté mostan nyila boldog irányát,
Vas hegye a vadnak berohant koponyája alatt, és
Bal szeme fénye között kirohant csúf véres özönnel.
Apja örűlt a szép gyermeknek, jobban örűlt még,
Mint mikor anyja ölén legelőbb picin ajka mosolygott.
Gondosan is nevelé azután, s a gyermek erős gyors
Emberré serdűlt, s jámbor vala minden időben.
Kárelnek vala öccse, s nagyon kedveltje vezérlő
Árpádnak. Most hogy hallá intéseit, egyben
Vágtata visszafelé, s fölüté a kis hadi zászlót.
Mely hogy elől lobogott, megnyíltanak a sorok, és ő,
Mint az eső villám, szaporán eljára közöttök.
Hogy pedig ért Tashoz, mondá: „a párducos Árpád
Hagyja, hogy e haddal vess hátat elődi hadának
S légy kész a kerülő ellenség rendire csapni.”
Úgy tön az, ez pedig a zászlót lassúdan eresztvén
Visszarohant, és a sorok elzáródtak utána.
Így mikor elrendelt mindent a párducos Árpád,
Még maga dandárát intézé új hadi csellel.
Egy részről Kundot lobogós Csörsz büszke fiával
Oldalt állítá szemközt a csalfa görögnek,
Más részről Undot fordítá ellenök oldalt.
Állt maga is szemközt nagy haddal várva reájok.
Bulcs állott mellette, s Lehel buzogányos erővel.
Így valamerre kerűlt száguldó népe Philónak,
Szemben akadt ellenségével. Mint mikor a szél

Fútta után rohanó, ha az alszél ellene fordúl,
S porral elegy kövecset csapkod szájába, szemébe,
Visszahajol, s rohanó utját elakasztja boszúsan:
Így sokan a görögök közt visszaijedve megálltak.
De sok erős Kadosát, más részről nyalka Zoárdot
Nagyszámú néppel vélvén rettegve szaladni,
Rajtok ütött, és űzte tovább, mint kelle, azonban
Messze szakadt a hadrendtől, s így amit okos gond
Jól rendelt, gonoszúl történt kárára Philónak.
Fényes Orontes elől vágtatva szalasztja Zoárdot.
Általa Bokros, Emő, kik lassú lóval eredtek,
Porba merűlnek; amazt oldalt megsérti dsidája,
És bordái között mélyen bemegy éle vasának,
Ezt, amint rá visszacsapott, fülön érte s keményen
Agyvelejébe szurá hosszú kelevéze halálát.
Ő ugyan így harcolt, s tüzesen ságulda tovább is,
De azalatt sebesen megrántá jó lova fékét,
S mint a könnyü madár, kikerülte Zoárd is az űzőt,
S őt rohanásában követé jobb része hadának.
Most űzöttekből űzőkké lettek. Erősen
Kezdé nyalka Zoárd őket csapdosni, s szünetlen
A hadtörzsökhöz téríté, gyorsan azonban
Közbevetődött, és elvágá harcokat. Ottan
Megfordúltában leveré Beri szülte Hoterront,
És Loposát, kik együtt járván kopjáztak utána.
Ő buzogánnyal amazt leüté egyszerre; de ennek
Kétszer üté mellét, s úgy rendítette helyéből.
Ott zörrenve lehulltak ezek, s szemeikre halál ült.
Tas, mint a rejtett keselyű, nekivitte veszélyes
Fegyvereit, s a közbeszorúlt bús népet emészté.
Nagy homlok-csontját Fókásnak karddal elosztá,
Aki keservesen elhajlott, s leborúla sebében.
Vágva derékon üté Argost, ki sovány vala, s hosszu,
Mint valamely vékony cserszál magas Ída tetőin,
És tarajos sisakot, s vas vértet hordoza testén,
S karja haszonvétlen fegyvert, nagy nyársot emelt volt.
Ezt mikoron Tasnak megdulta kegyetlen ütése,
Más csak alig birván derekát, keseredve sohajta,
S nagy zuhanással esett a harc mezejére aléltan.
Most hogy végvesztét látá hadi fényes Orontes,
És bekerűlt népét rosz harcban elesni miatta,
Elbőszűlt, s iszonyú méreggel fogta dsidáját.
Élni nem indúlt ő; de halálát tenni dicsővé.
Mint mikor eltévedt nyíl sérti az erdei vadkant,
Csattog az, és haragos szikrázó szájjal agyart ver,
S megy villámsebesen valamerre van ember előtte:
Úgy megyen ez, száján forr, habzik szörnyü haragja,
S messze tömött csapatok közepett ví karja merészen.
Ott arcúl megüté Baliát; megszúrta könyökben
Gyors Elit, és Terelő pajzsát leütötte dsidával,

És valamerre körűl nép volt, sebet ejte közöttök.
Rája tömötten ment a nép, s ki lovára irányzott
Kopjával, ki magát sérté buzogánya fejével.
Jött rojtos pajzsát tartván a nyalka Zoárd is,
S látva vitézségét, meg kívánt küzdeni; tüstént
A rohanó népet kardjával visszariasztá,
És egyedűl az erőssel erősb állott vala szemközt.
Most a két bajnok karddal csapa össze vitézűl.
Megtámadva Zoárd, heven ellenthányva Orontes.
A fénylő hegyes érc sisakot leütötte Zoárd már,
S őtet bal vállban megvágá fényes Orontes,
S képe felé sietett kártévőn vinni csapását.
Észrevevé amaz, és ellentvete kardja vasával,
Most iszonyúbb hangon kezdett csattogni vitájok;
Összevetett pajzsok döngött, szikráztak acélos
Kardjaik, és közel álla halál a büszke fejekhez.
Gyorsan előrecsapott most a magyar, érte födetlen
Társa halántékát, ki hogy elszédűle, lefordúlt.
Majd, mikor eszmélett, szép kardját adta Zoárdnak,
S vérbe borúlt képpel, kérőn ily szózatot ejte:
„Meggyőztél, s nagy erőd neked, és a harci szerencse
Hírt ada; és örömet; nekem átkot, bút, veszedelmet.
Már elalélt jobbom nem bír bajt víni: de légy te
Irgalmas, vedd e kardot, s hagyj élni. Ha élnem
Még lehet, és e bús csata elvégződik, örömmel
Nagy kincset hozván, rokonim megváltanak engem.
S oh ha vitéz hadadat valahára lehozni kivánnád
Szép Görögországban, neked én telepedni virágos
Strímon partjainál termékeny földeket adnék.”
Így ki előbb állíthatlan jöve gőgös erővel,
Most megalázódott végső fájdalma hevétől.
Esdeklett, s kardját önként odahagyta kezéből.
Őt kegyesebb szemmel látá most nyalka Zoárd is,
S szíve megindulván éltét kímélni fogadta.
Hogy szavait hallá, már akkor ohajt vala lakni
Szép Görögországban, hol utóbb hadi népe felével,
Honni dicsőségét, rokonit megvetve, s hazáját,
Megszállott, s rútúl elfajzott szittya nemétől;
Kit görög asszony ölelt, s görögöt szült gyáva fiának,
Hogy soha vissza ne nézhessen vérére Ügeknek,
S apja magyar hírét cudarúl betemesse nevével.
Így ekkor sajnálta nagyon hadi fényes Orontest,
És biztatta; de Tas komoran odazúga, Zoárdhoz
Feddőleg szólván: „Valljon meggyőzted-e már a
Ránk rohanó sereget, hogy imitt nekik életet osztasz?
Oh bizony az, kin most könyörűlsz, kicsufolhat utóbb még,
Majd ha kevély nyakadat gonoszúl megméri vasával.
Vagy tán a rokonok lelkét hogy elűzte, jutalmat
Szánsz neki? Sőt ha nem ölt is, elég hogy ránk jöve: haljon.”
Így szólván gombos buzogánnyal főben ütötte.

Fényes Orontesnek bemerűlt a gombvas agyába.
Teste lehulltában csörgött réz fegyvere, s lelkét
A leütött bajnok, méltó jobb harcra, kihörgé.
Fegyvereit szép testéről megölője leszedte,
S hogy nyugtassa szivét, tüstént átadta Zoárdnak,
S monda szelídebben: „Baliát ez vágta meg arcúl,
Nézd ott kínlódik, napfényt nem láthat ezentúl,
Vér űl orcáin, vérkönny csordúl ki szeméből.
Ezt sajnáld; de ne jövevényt; hadd vesszen, azért jött."
Erre megenyhűlt a bajnok, s átvéve Orontes
Fegyvereit búsan nyujtá Kara-szülte Dobónak,
Aki nyomot nem vesztve futott mindenhol utána.
Ő maga válla sebét bekötözni leszálla lováról;
Tas pedig a beszorúlt népet mérgedve fogyasztá,
Mely mind egy lábig szomorún ott lelte halálát.
Más részről ezalatt Theophíl lekerűle hadával,
És megörűlt látván Kadosát szaladásnak eredni.
Ment is utána, de őt Schedios szólítva meginté:
„Merre vezér? Ne tovább, ha tudod, mi parancsa Philónak.
Akik gyorsabbak, minek űzzük hasztalan? Inkább
Mint rendelte Philó, ezeket bekerülni siessünk."
Így szólván nagy acél kardját fölemelve, merészen
Ugrat elő, vágtatva sok ellenségi közé csap.
Ott mint a bús láng vizenyős tájéki lapokban
Hév száraz napokon gyökeres nagy földet emészt meg,
És hol előbb dobogó pórok munkára siettek,
Most örvény szakad, a szemnek, léleknek ijesztő:
Így rombol Schedios, valamerre kitünteti kardját.
Bús hézag marad ösvényén. Hol ijesztve reája
Törtek erős katonák, most mind megalázva feküsznek;
Fekszik Imány, Rohanó fekszik, s szeme fénye Barának,
Gyenge Sugár, leborúl siető apjának előtte.
Most Schedios kún Gál combját elvágta, s keményen
Arcon üté Tivadart, kik előtte zörögve lehulltak.
Jött Bara is, s tort nem gyáván készíte fiának.
Fájdalom űlt bús orcáján; de halálos erőszak
Karjaiban. Macedó Niketást, ki előtte csatázott,
Agyban üté, s oldalt lökvén levetette lováról.
Vállperecét letöré Bogomilnak, s ment Schediosra,
És sietett fia vesztéért megvinni halálát.
A bátor Schedios mindinkább vágya lemenni,
Hogy bekerítve utóbb a népet, könnyen elölje.
De Bara jött, s kerülő Schediost vágtatva eléré,
S már hangzik vala rettenetes buzogánya sisakján.
Megrendűl az erős görög ott, s elszünteti harcát;
De hamar újra erőt szállít nagy lelke kezébe.
Visszacsap, és bizonyos vágása Barára lecsattan,
Hol keze szárától öklét a kardvas elosztá
Épen hajlásban. Buzogányvasas ökle Barának
Porba esett. A hős búsan megszünteti harcát,

Hol kettős romlása miatt fene fájdalom érvén,
Fogcsikorítva csavarja lovát, és visszahuzódik.
Már Schedios Tasnak seregéhez szinte lenyargalt,
Még mikor elleneit bátran vagdosta Orontes:
Ott ő is tüzesedve vivott, és rettenet, és bú,
S a szörnyű romlás követék; maga déli sugárként
Vitte nehéz kardját, s száz ellen is űzte halálát.
A csapodár Theophil, példáját látva, merészen
Und népére csapott, s mellette vitézi csatázván,
A fáradt Elemért kopjával mellben ütötte.
Kit mikoron látott kis lélekzetre szorulni,
Már dicsekedve beszélt, keserű gúnyszókra fakadván:
„Hát ugyan ily nép jött földet foglalni Zalántól,
Akik szinte, miként legyeink a dérre, lehullnak?
Majd nyertek földet; de előbb az fogytig elissza
Véreteket, s alpári kutyák megemésztenek onnan.”
Így szólott; de hamar vesztére találа; serényen
Ellene vitte szekercéjét Und, apja Etének,
S rá iszonyú szemeit vetvén, iszonyítva kiáltván
Elrémíté, hogy meg sem mere állni; de Und őt
Főben üté, s éles hangját elvette szavának.
A fényes sisak őt meg nem tartotta, nem a lágy
Legbelső szövevény. Lemerűlt a nagy vas agyába,
S a rövid életnek fényét kitörölte szeméből.
Így Leo, Lüsimachos, s komor Arkas előtte ledőltek.
Kikre midőn veszedelmet szórt, intette csatázó
Népeit, és sietett Schediostól dúlt hada rendét
Visszaszerezni. Magát, mint éjszaki nagy havas erdő
Legragyogóbb halmát, látták vala messze kitünni
A harcok fiai, s tüzesedve siettek utána.
Még sokakat rontott ősz Und. Az athénei Mürtilt
Vállon üté, s leszakadt annak bal része egészen,
Hol feketés vérrel megrendűlt lelke kiszállott.
Így Tündárt, s Datamest leveré nagy súlya vasának.
Benn ugyan így harcolt az öreg; de kivűle futását
Kadosa szüntetvén, megfordúlt dárdavasával,
És jöve mint villám, vagy mint sebes éjszaki szélvész.
Így rohan, és pusztít a vad kölyök éhes oroszlán,
Mely szilaj apjával juhokat megyen enni, vagy ökröt;
A szemes őrök azonban erős apjára kutyákkal,
És görcsös bottal kelvén, bekerítik ijesztve,
Hol mikor az vadan, és iszonyún ordítva vivódik,
Ez kiszorúlva zaját hallván, megrázza sörényét;
S rettenetes száját, s körmeit fene mérge kinyitván,
Visszasivalkodik; a pórok reszketnek előtte:
Így mene ő, s vas dárdáját hamar érzeni kezdék
A görögök. Vele inségek, s a szörnyü halálnak
Kínjai szállottak, valamerre csatáza, fölötte
Bús felhőn állván, s fogokat csikorítva lenézvén.
És tüstént iszonyúbb zaj támada. Csattoga, renge

Kard, sisak és buzogány. Bomlott a rend, az ölőnek
Holt ada helyt, s tetemén bajvívó hősök omoltak.
Vizsga Lükurgot előbb Kadosának karja ledönté,
És Piramot, s Belizárt, ki gerelyt löke rája, s könyökben
Megvérzé, bőrét lövetének vége lehordván.
Hogy futa, ezt a nagy Kadosának elérte haragja.
A vas dárda bement füle mellett szörnyü hegyével,
S jobb állkapcáját lerepeszté. Ott Belizárnak
Teste nagyot roppant a harc földére ledőlvén,
És melléje nehéz vas fegyvere csengve lehullott.
Így hada is nekibátorodott, s szittya magyarság
Bátor erős karral dönté a hellasi népet.
Kadosa még Meriont, s Periklest kergette halálra,
S hóna megé szúrván, vérét ontotta Zinának.
Százakat így ölt el maga, így mene tétova, gyorsabb
A szélnél, ártóbb az erőszakos éjjeli tűznél.
Vér foly dárdáján, kalpagján leng az ijesztő
Toll magasan, s bátor daliák csattognak utána,
A komor Ámos, Ipar, s rémítő Dalma: kezökben
Dárda forog, vagy erős kardnak tündöklik acéla.
Kik, mint a szakadó zápor szélvésznek utána,
Zúg, s zuhan, úgy dőltek rohanó Kadosának utána,
Aki elől vala, sok görögöt dárdája emésztvén
És beborúlt a föld, valamerre csatáz vala: ínség
S szörnyü halálkínok járván vele barna homályban.
Már oda jött, hol erős Schedios villonga Tas ellen,
Rá ragyogó karddal suhogatva halálos ütésit.
Tas már csak pajzsát tartá; mert kardja kifordúlt,
Hogy Schedios sisakát megüté vele teljes erővel.
Most védűl paizsát tartá, mely összefüződött
Réz, s vas szálakból vala szerkeztetve, s középen
Cifra huzásokkal, s játékos tarka szövéssel
Látszott, mint valamely sárgálló völgyi virágszál.
Ezt csapdosta fején Schedios, ronthatni remélvén,
És iszonyú csengést tön rajta; de szét nem oszoltak
A mereven szálak, s közel ádáz ifju legények,
S ősz bátor daliák víván mentségre jövének.
Mégis igen nagy volt Tasnak veszedelme. Ha róla
Nagy kelevézekkel Schediost lökdösve leverték;
Az népét biztatva megént jött vissza dühösben,
S Tasra rohant ismét, rést nézve halálos ütésre.
Ily csata közben erős zúgást hall, s visszatekintvén,
Könnyü lovon dárdás Kadosát szemléli rohanni.
Mint feketés zivatar, mely bőgve, morogva megindúl,
Kergeti a zúgó tengert, nekifekszik egészen,
S mély fenekéről csillagokig föcskendezi habját:
Így ez előtt is háborgott a nép; de megállott
A bátor Schedios, s nem lévén dárda kezében,
Hosszú nagy paizsát széles vállára takarta,
És kardját rohanó ellenségére kitartá.

Ellene jött azalatt sarkantyút adva lovának
A magyar, és mint a mennykő, megcsattana rajta
Hangos ütésével szörnyű dárdája, holottan
A bátor Schedios bal része ledőle lovastúl.
Így földrengéskor megdőlnek az ezredes ormok,
S messze lemennydörgő zuhanással völgybe lapúlnak.
Mellén a paizs is meg van szaggatva, de bellebb
A páncél nem ereszti hegyét leverője vasának.
Így mikor elfordúlt, szörnyű zaj támada rajta,
Víg a magyaroké, szomorú a hellasi népé;
De Schediost a hős készűle halálra sebezni,
És nekivitte hegyes dárdáját. Az pedig, ádáz
Lelke erőt adván, fölkelt, meghajla előle,
S a tévedt dárdát baljával félretaszítván,
Vassal vert szárát dühösen megvágta, holottan
Ketté vált, s leesett gyilkos hegye szára felével.
Mégis erőt veve, és a súlyos dárda nyelével
Verte fejét tüzes ellensége, s lecsapta fejéről
A sisakot, mely lábához csördűle törötten.
Hős feje puszta maradt, és mint a felleges éjben
Szikrázó villám, látszott bús lángja szemének.
Kadosa már emelé szörnyű hatalommal az érces
Dárda nyelét, de előbb, hogysem lezuhanna veszélyes
Vágással, lova tarka szügyét megszúrta vasával
Hős Schedios, s a ló szökvén, kikerülte halálát.
Őt azalatt hevesen fiatal gyors szittya leventék
Környékzék, s fegyvert adtak Kadosának, elűzvén
Róla sok ércsisakos görögöt, sok dárdahajítót.
De nagy erőben még állott az athénei bajnok.
Mint valamely szobor, emlékűl állatva, tövében
Egy vén sziklának, hol csínos büszke fejével
Harcol időnként a szélvész, és záporok árja,
És mikor a végső század jő fergetegével,
Akkor is áll még ő; de sötét képében az első
Tündöklés csilláma kivész, s meghamvad alakja:
Így állott Schedios, s nem gyáván várta halálát.
Kadosa nemtelenűl nem akart megvíni. Leszállott,
És odahagyta lovát, mely már rogya kínja hevében,
A hadakat pedig eltiltá Schediosra rohanni.
Mindenek eltérvén, megnézé a görög arcát,
És hozzá járúlt, s így monda hatalmas ajakkal:
„Bátor hős, gonosz ügy hoza téged veszni Zalánhoz,
Hogy többé honnodba ne térj, és hölgyed is otthon
Özvegyi termében szomorú dalt mondjon utánad;
Gyermekeid pedig a hajlék küszöbére kiülvén
Sírjanak, és várván, öledet soha meg ne találják.
De te nem is gondolsz iszonyú harcodban ezekkel.
Jőj el azért, vedd e sisakot, víj meg velem, úgyis
A hadak istene már elszána halálra; pedig jobb
Elveszned vágásom alatt, mint gyenge csatázók

Ál nyila közt, mely a húrról reszketve lepattan.”
Kadosa így szólott dicsekedve, de rája sohajtván
Elveszi a sisakot, s felel a nagy athénei bajnok:
„Volnának, mint hős eleink, bajtársim erősek,
S őket rút puhaság ne tehetné gyáva vivókká,
Nem szólhatsz vala így, hanem elfáradva ledőlvén,
Vérbe borult fejeden rokonid testhalma heverne.
Most gyengék hadaink: titeket teve a sor erőssé.
Mégis igen bízol, mikor engem győzni reménylesz.
Majd ha fejem nyakamon vérét özönölve legördűl,
Mondd, hogy erősebb vagy; de mig e kard villog elődbe,
Rettegj; mert eddig súlyos vala, s éle halálos.”
Így szólván veszi a sisakot, s jól nyomja fejébe,
És indúl komoran a büszke tekintetü hőssel;
Az pedig őt, valamint szélvész a tengeri gályát,
Huzta magával, erős ifjú nagy szíve lobogván,
És mene nyugtalanúl iszonyú lépéssel előtte.
Látta Philó, hogy semmire sem mehet álnok erővel,
Nem csökkent, hanem a hadakat biztatva vezetvén,
Hol szükség vala, közbecsapott, és harcola bátran.
A bontott sorokat népével helyre segíté,
S merre ragyogva kitünt aranyos szép fegyvere, lelket
Vett a had, s egyenesb viadalra nyomúla merészen.
A fővárasiak mennek csillogva, zörögve;
Büszke személye körűl lobog a nagy városi zászló,
S a porszállta eget zúgó lobogása hasítja.
Rémítő tündökléssel mikor így megyen e had,
Nincs akadálya sehol, s egyesűlt hatalommal elönti
A ritkább sorokat; de Philó nem nyugszik ezennel,
Még több ösztönt ád ily szóra fakadva közöttök:
„Konstantinvárnak lakozói, ti úri leventék,
Tudjátok, hogy ezen rohanók csupa gyáva parasztok,
Kikre ti, legragyogóbb várnak lakozói, vitézűl
Csapjatok, és ha egyéb csapatoknál fényre nagyobbak
Vagytok, azok legyetek hadrontó tettel, erővel.”
Így szólott, és mindenikét a csalfa dicsőség
Lángja vivé, valamerre akart támadni vezérök.
A puha életi kéjt feledék, és kocka helyett a
Rettentő hadi dárdákat zuhogással emelték.
Ossa vidéki Philó Viddinhez tére, ki helyben,
Mint maga hagyta, boszús képpel még álla, sietve
Ehhez odább járúlt, és monda vezéri szavával:
„Rettenetes Viddin, még állasz-e? látod, az álnok
Ellenség cseleinkre kevély, és nincs bekerűlve,
Ránk pedig a harcok szomorú forgása veszélyt hoz.”
Erre boszús képpel felel a vad haemosi bajnok:
„Csalfa vezér, szavaidra előbb én hajlani kezdtem;
Mert nagyon álnok vagy, s hitetők nagyon a te beszédid,
De ne reméld többé, hogy Viddint harcon igazgasd;
Menni fog ő, s valamerre megyen, dárdája vezérli

A harcok rendét, s hangos szava ád tüzes ösztönt,
Nem pedig a te szavad, mely gyenge, s csalárd is azonban.”
Erre szelíd hangon, noha bús vala, monda vezére:
„Méltatlan vádolsz te erősek csillaga engem,
Mert soha híredet én nem akartam rontani. Haj, de
Nincs most erre idő, nincs menteni semmi hatalmam.
Rám noha most haragos vagy még, csak menj el azért hát,
S rettenetes karodat láttasd a büszke latorral.
Majd ha dicsőséges diadalmát nyerheti dárdád,
Megbékélsz, tudom, és örömest léssz társa hadunknak.”
Erre boszús Viddin kirohant, és vitte halálos
Dárdáját magasan. Mint a gonosz éji sötétből
Megszabadúlt lélek, mely ott csikorogva tünődik
Istene karjától lelöketve, de végre kizúdúl,
Fölveri a ropogó sziklát, mely válla gyanánt lesz,
S amint szörnyűkép végigmegy az ősi világon,
Nap, csillag beborul, s reszketnek az ormok alatta;
Ráordítanak a viharok, rádörren az ég is,
Az mégis megyen és akadályt nem szenved el utján:
Úgy mene Viddin, erős népét bíztatva, utána
A fene bajvívók földet rengetve rohantak.
Hadvezető Árpád ellenben erős keze súlyát
A görögökre veté. Legelőbb is Heliodórral
Szembekerűlt; de az őt nem várta be, félre sietvén.
Mint köd fut nap elől, vagy az út pora szélnek előle,
Úgy futa, őt mégis szaporán uton érte halála,
Rája sulyos rohanó kopját vete párducos Árpád,
Mely végigrezegett a nagy levegői közön, s mint
Gyors villám, megüté nyakszirten Heliodórost.
Nyomban előre bukott. Réműlt katonái emelték
Karjaikon véres tetemét; de halálos ütéssel
Ott termett a szittya vezér, s sziven érte Neandert,
És Nikephor karját ragyogó vasa vállban elejté.
Akkor Heliodór leesett vért hányva közökbe.
Ők is hűledező testtel tetemére borúltak,
Nagy vas fegyvereik szörnyűkép összecsörögvén.
Termetes Alkest is leteríté párducos Árpád.
Rettentő vala ez nézésre: fejében az álló
Vas sisakon hosszan rezegett lószőre, s tetőtől
Talpig vasban volt, nem látszott semmi nyilása.
S mintha egész ember vasból lett volna teremtve:
Úgy jött fénytelenűl, iszonyú feketében: előtte,
Mint hideg éjjeli domb, látszott nagy pajzsa, s középett
Szörnyü halálkoponyát mutatott vert fényes ezüstből.
Ezt legelőbb mikoron látá, horkanva szökött meg
A dobogó hadi mén; de ülője hatalmasan ülte,
S rá hajtotta, serény karját magasabbra emelvén.
Rémületes némán közelíte azonban az izmos
Vad görög, és morajos hangon megszólala büszkén:
„Halni sietsz-e vezér, latroknak büszke vezére?

Tégedet e karddal megemészt ma vitézi hatalmam;
Mert még nem született ember, ki szemembe kerülvén
Összezuzott fejjel nem szállott volna pokolra.”
Erre felelt a gyors seregek fejedelmi vezére:
„Esztelen, ily szókkal ne remélj veszedelmet elűzni.
Rettents gyáva leányt, vagy erőtlen gyermeki bábot.
De ki reád karddal siet a hadi rendnek előtte,
Vassal várd be, ne bő szóval; mert csúf leszesz, és a
Durva halál kinevet, mikoron szemeidre setétűl.
Gyáva! ha bátor vagy, minek a sok vasgyürü rajtad?
Lomha tevére való a terh, nem bajnoki testre.
Kard nekem a páncél; szabadon viszi homlokom a nyílt
Könnyű kalpagot, és mikor eljő végnapom, a szép
Föld színét, s ragyogó egeket még látom utólszor;
Te pedig eltakarod fejedet, vaslapba borítván,
S rettegsz nézni halált, mellyel fenyegetve riasztál.”
Így szólott iszonyún, de amazt nagy félelem érte.
Minden erő kiveszett karjából s reszkete gyáva
Baljában dombos paizsán a szörnyü halálfej.
Árpád őt már nem szóval, hanem isteni kardja
Fényes acélával rettenté, s nagy kelevézét,
Mellyel rajtaütött, egyszerre kiverte kezéből.
Még amaz ellentállt, de hamar paizsára lecsattant
Árpád kardja, s legott ketté szaggatta középig,
Hol sebes éle után lehasadt a fényes ezüstfej,
És nagy csengéssel lábának elejbe legördűlt.
Alkes hátrafutott rémülten, s fölfoga végső
Oltalomúl egy kődarabot, mely földbe merülten
Álla, holott tetején sok századok árnya borongott.
Ezt az erőszakkal kivevé fűlepte köréből,
És Árpádra löké, de hibásan zúga el a nagy
Kő lova bal szeminél, és érte Izárfi lovának
Gyenge szügyét, s az alatta ledőlt, reszketve süvöltvén.
Árpádot pedig a hosszú harc mérge boszontá.
Ellene ment, s iszonyúbb vágással csapkoda hozzá.
Alkes páncélán, sisakos feje rengeteg orrmán
Csattoga, s szikrázék villámló kardja, s lefüggött
Rongyosan Alkesről a vasruha, vállban oszolván.
Ő még a hegyetört kelevézt forgatta hiába,
Melyet visszakapott, s feleit könyörögve kiáltá,
Vas karját is elől tartván el-elűzte halálát.
De mentségre közel nem mertek jőni, azonban
Ő is lankada már s bús vége közelge sötéten.
A fejedelmi magyar nagy rést szemlélve nyakánál,
Markolatig ragyogó kardját torkába ütötte.
Alkesnek tüstént minden viadalma megállott,
Omló szikla gyanánt leesett a földre csörögve,
S véres torkából kiröpült vad lelke boszúsan.
Hős Árpád pedig a lóról hozzája leszállván
Fegyvereit leszedé, és adta Izárfi Lebőnek,

Aki gyalog vala szinte, s közel kísérte vezérét.
A sisakot kinyitá azután, s bámulva tekinté
Rettenetes képét, melyen már sárga halál űlt,
S vérbe merűlt szemeit, s így szóla hadának előtte:
„Nem mind rettenetes, kit külseje, s nagy szava hirdet.
Láttátok, mi magas vala ez, s mely rémes alakja.
Most alacson porban hever itt, s hadi napja leszállott;
Mert buta réműlésbe merűlt, s nagy karja lecsökkent.
Rajta tehát! kiki bátrabban forgassa csapásit.
Ellensége ha bár eget ér is büszke fejével,
S lábaival poklokra tapod, nekimenni ne féljen.
Vére vagyon; melyet fényes kardjával elonthat,
S csontból áll, melyet súlyos buzogánya betörhet;
Bátorság teszi, nemcsak erő, a harci hatalmat."
Így szólott, s tüzesedve reá zúgott az erős had,
És mene harcra hevűlt képpel pusztítani vágyván.

Nyolcadik ének

Ekkoron a szigetek lakozói csapatba verődvén
A szaladó sorokat biztatva előbbre nyomultak,
S állt a harc heven, és harsány zengéssel egyenlőn.
Kallimachos, s bátor hadi sorsosa Krántor, az álló
Szittya vezért látván gyalog Alkes fegyveri mellett,
Összebeszélve reá készűltek menni halálos
Alkuval, és így szólt legelőbb a krétai bajnok:
„Most ugyan a legerősb daliát mi veszélybe kerítjük,
Csak te vitéz bajtárs, velem ellene menni ne késsél.
Én legelől rohanok, te azonban félrevonulván,
Vess kopját, s ha talán sebet ejtesz rajta, merészen
Rátörök én karddal. Te is akkor utánam eredvén
Támadd meg hevesen; s ha vitézűl ketten elejtjük,
Így leszen ifju nevünk sok hősnek előtte dicsővé,
S ketten fegyvereit tartós örömünkre megosztjuk.
Ha pedig engemet ő leterítve megölne, ne csüggedj,
Jőj inkább, s nemesebb lélekkel rajta boszúlj meg.
Én szintúgy, ha talán te ledőlnél holtan előttem,
Rajta boszút állok, vagy utánad az életi fényből
Gyászba megyek, s melléd lerakom rövid éltem alakját."
Így szólott, s amaz elfogadá a vészes ajánlást.
Bátran elindultak, jó harcot víni remélvén.
Balgatagok! ki erőt adhat gyengéknek is, és a
Sokkal erősebbet ronthatja le általok, a nagy
Mennynek, földnek urát védűl elhíni felejték;
Őket azért fogadásoknak bal része lenyomta,
S elhervadt fiatalságok; de dicső vala mégis
Tettök, az ily romlott nemzetben ritka, s örökké
Méltó szép hírrel tündökleni a maradéknál.
Mentek. Elől Krántor, félrébb bajtársa, s hajítá
Dárdáját; el sem vété, hanem a paizs alját

Érintvén, Árpádnak övét megütötte hegyével;
Krántor azonban már közel ért, és Kallimachos sem
Késve rohant bajtársának pártjára, de tüstént
Észrevevék. Lehel ott termett, s Krántorra rohanván
Állban üté buzogányával: megkoccana szörnyen
Véres szájában minden foga, s halva lefordúlt
A rohanó ifjú. Árpád pedig a hadi kopját
Megragadá, és visszaveté gyors Kallimachosra.
Ment a rettenetes nagy kopja halálos erővel,
De kikerülte urát, s Perionnak bal szeme fényét
Érte, s velőig szúrta; legott a bajnok elájúlt,
S nyögve halódólag lebukott szép szürke lováról.
Ezt látván gyors Kallimachos megrettene, s máris
Fordította lovát; de setétes gyászos alakban
Szörnyen elejbe borúlt Krántornak vérjeles árnya:
„Vissza! nyögé, haj! Kallimachos, menj vissza boszúlni.”
S az mene halni; de nem társáért állni boszúját.
Árpád megsujtá őt a nagy szikladarabbal,
Mely sisakát betöré, és izzadt homloka csontját.
Kallimachos leborúlt, kelevéze kihulla kezéből,
S lelke, kidőlt velején, lassú lebegéssel enyészett.
Így az erős ifjúk egymásnak utána kivesztek,
S melyet együtt fogadának, együtt is elére halálok.
Árpád lóra kapott, s rettentőn villoga kardja,
És leveré Peliast; koponyáját bőrsisakostúl
Elmetszé, hogy azonnal alélt, s csörrenve lefordúlt,
A Peneos melléki Leót is elölte, ki hozzá
Karddal csapdosa; ő fölemelt karjára lecsapván
Elvágá, s lelöké oldalt rendítve lováról:
Népe körűl, mint a nagy tenger, zúgva csatázott.
Most Árpád mellett leverék a gyenge Alexist,
Aki, midőn feje puszta maradt, s nyaka, melle födetlen,
Fegyverit elvetvén Árpádnak elébe letérdelt,
És siralom mosván ajakát, ily szózatot ejte:
„Nagy lelkű, te, ki mindennél százszorta nagyobb vagy
És hatalommal erősb, hozzád folyamodni merészlek.
Nem harcolni jövék, és ártani nem tudok én még;
Mert gyengék kezeim, s nincsen hadi lángja szivemnek.
Tempe kies völgyén szült engem az árva Melitta,
Ott még szinte gyerek társimmal játszva találván,
Harcba, hogy elvesszek, hurcoltak irígyi szülőmnek;
De te kegyesb légy, és könyörülj ifjúi napomnak.
Majd ha időm eljő, hű kísérője vitézid
Harcainak, fegyvert viselek szakadatlan utánad,
S megfizetek rövid életemért hűséges eszemmel.
Így szólott a gyenge fiú, siralommal elöntvén
A véres földet; de felelt a párducos Árpád:
„Haj nyomorúlt! Inkább ne születtél volna, vagy első
Lépted után a sír mélyébe letéve nyugonnál.
Itt hol szörnyü halál villong a fegyverek élén,

Hol nincsen kegyelem, nyomorúlt itt kérsz-e kegyelmet?
Mégis hasztalanúl ne remélj Árpádnak előtte,
Menj be, ha élni akarsz, seregem már bántani nem fog.”
Erre felállt a bús gyermek, s jól hátravonódván,
A rohanó hadak érc sora közt rettegve megállott.
Úti Lehel pedig, eltelvén hadi lelke haraggal,
A sziget ifjait, és kiket ellentállva találа,
Mint lecsapott mennykő, buzogánnyal sujtva fogyasztá.
Általa nagy Médon, s a spártai Dáres elesnek.
Elvész gazdag Araxesnak magzatja Leo is,
S a beszakadt mellből vérét feketedve okádja.
A nagy erő téged, Klonios, nem mente haláltól,
Téged sem gyönyörü külsőd, fénylepte Nikátor,
Mind leütött titeket hadrontó karja Lehelnek.
Ő most a sebesen szaladó Lükaonra rohanván,
Vállban üté, kinek is leszakadt nagy válla vasastúl,
És maga hirtelenűl jajgatva, zörögve lefordúlt.
Ennek alatta serény pejkanca szökik vala, szügyben
Csillagos, és bíbor takaróval büszke, holottan
Hímes aranyszálak széltében tűzve valának,
A szép ifju tavaszt képezvén tarka mezőben.
Ezt mikoron elfogta Lehel, meglátta Lebőt a
Súlyos fegyver alatt bajosan gyalogolni, feléje
Vágtata, s általadá, hogy rajta csatázzon. Az a szép
Lóra legott föl is ült, s a fegyvert, s gyenge Alexist
A seregek sora közt besietvén, bátyja kezénél
Hagyta, dicső agg Kárelnél, ki nyugodtan az első
Harci szekéren volt, istenhez az égbe sohajtván.
Ehhez járult most, s így szólt ifjabbik Izárfi:
„Bátya, te jól teszed azt, hogy kérleled a magas istent,
Áld az tégedet, és a nemzetet áldja meg érted.
Mégis nézz ide most, siető szavaimra figyelmezz.
Itt e gyenge fiút, s e fegyvert küldi, hogy őrözd,
A rohanó seregek fejedelme, dicséretes Árpád.
De mostan ne kivánd, hogy többet mondjak, erősen
Ver szivem a had után, veszedelmek szelleme huzza.”
Ezt mondván, a vasfegyvert otthagyta, s Alexist.
Kárel örömkönnyel nézett öccsének utána.
Szólna, de szélvésznél gyorsabban visszafutott az,
S a harcok közepébe merűlt. Ott messze világló
Fegyverrel sok időig ütött, elhagyva vezérét,
Megsebzette Biast, nyakszirten vágta Philémont,
És agyas Áressel egyszerre leverte: halálos
Lévén minden ütés, melyet keze szóra; de végre
Őtet is a hadi sor díszetlen porba temette.
Ossa vidéki Timon jött, és megszúrta derékon
Nagy kelevézével, mely béleit összeszakasztá.
Erre ledőlt, s vele szinte rogyott a díszes ajándék,
Jó lova; mert bal combja fölött nyíl érte keményen.
Igy ezek itt egyszerre megütve a földre zuhantak.

Zajt üte rajta Timon, s biztatta barátit is egyben:
„Társaim, ezt látván ne remegjünk harcba rohanni,
Gyenge halandók ők, mint mink, kik szinte, ha éles
Fegyvereink nyomják, a földet rágni lehullnak.”
Így szólott, s dicsekedve leszállt, hogy szedje vitézi
Fegyvereit, s a lótakarót megtartsa haszonra.
Ekkoron Árpád a seregeknek előtte ragyogván,
Nem sejté, mi esett, s a rémült népeket űzte.
Nagy Bulcsú mellette nyomúlt, s a nemzeti zászlót
Vitte magas karral. Lehel is bal részen erősen
Harcolván a még későket nyomta vasával,
S mint a mennykövező isten, ment közben, erősebb
Földi halandóknál, a győző párducos Árpád.
De mikoron szemlélte Lebőt, hogy büszke örömmel
Fosztják a görögök, s bátrabban is állanak ellent,
Fájdalom érte szivét, s iszonyú harag űle szemébe,
És odavillámlott, odacsattant kardja legottan.
Megfélemle Timon, sietett paripára szökelni;
De mikor immár kelt, combját elvágta, s lováról
Visszalöké Árpád s elhúnyt fegyverneke mellé
Még sokat eltemetett, s még nem szünt búja, haragja.
A görögök pedig elvesztek nyomorultan az ádáz
Szittya vezérnek kardja miatt; de Philo is azonnal
Ellene jött számos népnek közepette ragyogván,
S a szaladók seregét fölfogta hatalmas erővel.
Más részről ezalatt Viddin szörnyű hada rontott.
Ő maga rettenetes karral nyita szerte nagy ösvényt,
S a csengő sorokat kiveré öldösve helyökből,
És legelőbb Und népe javát rontotta; hatalmas
Dombait, aki nyilat, s hadi kopját vetni legelső
Volt ezen osztályban. Most ő egyebekre csatázván
Nyillal ölé Ricseket, s rohanó magas Illit elejté,
Somnyelü kopjával leszegezvén karja hatalmát.
Őtet azonban erős Viddin dárdája leverte,
Szinte mikor gerelyét izmos markába szorítá:
Ágyékát, annak dárdája, veszélyesen érte,
Melyre aláfordúlt, fájdalmas végre sietvén,
S döngött a bús föld zuhanó testének alatta.
Viddin kegytelenül tovament, s mentében elejté
A bárdos Csiszárt, s oldalt megszúrta vitézlő
Vámost, s Zongornak koponyáját földig alázta,
Kik hamar a vad enyészetnek karjába borulván
Szintelenűl, csörgő fegyverben elestek. Üvöltő
Népe hasonlókép rontott vala, s durva morajjal,
Mint az ölő szélvész, küzdött heven a magyar ellen.
Ő még Halmilakót kergette halálra fiastúl,
Aki midőn atyját látá lankadni sebében,
Rettenetes Viddint kelevézzel szurta derékon;
De vasövét annak meg nem rontotta, s lecsúszván
Csak csipejét sérté. Súlyos dárdával elérvén

Őt is agyonsujtá Viddin, s levetette lováról.
Ott a hű gyermek nyugodott bús apja fejénél,
S lelkével lelkét az üres levegőbe bocsátá.
Látta az ősz bajnok dúlt rendeit esni halomba,
S nem réműlt veszedelmének közepébe rohanni:
Arra csavarta lovát, nagy fegyvere arra világolt,
S mentében kéré istent, az egekbe tekintvén:
„Isten! erősebb a villámnál, aki alatt ég
S föld megrendűlnek, kegyes istene ütközetinknek,
Vidd az öreg karját, mint hajdan vitted az ifjú
Karjait, a diadal kétes mezejére vitézűl.
És ha ma végső lesz lelkének ez óra, te ójad
Honnosait, s nekik adj diadalt vérülte fejénél.”
Így szólott, s első kéréseit isten elérté,
S ráintett ragyogó kardjával, melyre hatalmasb
Lett az öreg, s mene gyorsan elő, keze, szíve buzogván.
Kit hogy rettenetes Viddin megláta fehérlő
Jó paripán tisztes komoly arccal jőni, csatáit
Szüntetvén, elejébe került, s ily szózatot ejte:
„Bajnok öreg, téged mi veszély hoz előmbe halandót?
Véled-e, hogy, mig erős bárdod közelíthet, ölő nagy
Dárdám vége henyél, s fejedet nem dönti homályba?
Sőt mondom, ha talán háromszoros életet élnél,
S élted mindenikén két ember szelleme volna,
Mégis elűzném azt az üres levegőbe, s előbb, mint
Hozzám érne vasad, porrá töredezve hevernél.”
Így szólott; de amaz hallgatva közelgete búsan,
És nekivitte szekercéjét, mely mint az egekben
Megcsattant villám, fénylett rontásra emelten.
Hátrább állt Viddin, s kétszer rásujta halálos
Dárdával, kétszer leveré azt isten; azonban
Ősz Und a bolgár sisakát megvágta legottan,
És külső lapját lehasítá. Melyre boszúsan
Hátrált a bolgár, s iszonyúbban emelte az élet
Vesztegető dárdát. Az, mint magas éktelen árboc,
Zúgva leszállt Undnak süvegére; de onnan is a nagy
Isten erős keze visszaveté, s a földbe szegezte.
Und, mikor a nagy ütést hallá lesuhanni, szivében
Megrettent: Viddin hogy látta erőtlen ütését,
Mérgében megrázkódott, s nem merte bevárni,
Hogy (kit előbb gúnyolt) másodszor vágja sisakját.
Káromkodva vevé dárdáját, és tovazúgott;
Bámúló katonái nyomát zavarodva követték;
Und pedig elpusztúlt sorait meg’ helyre javítá,
S a bolgár népnek bátrabban türte csapásit.
De Viddin Kadosának erős népére csapott most,
S ott hamar Omba fejét megtörte halálos ütéssel.
Mellben üté Villánt, hogy azonnal földre hanyatlott.
Rajta nagyot zörrent megütődött pajzsa vasával;
Ifjú Csombornak sem szánta meg élte virágát:

Ez legelőször most kezdett harcolni, s miként a
Reggeli tiszta sugár, tündöklött gyenge korában.
De hamar ölni tanúlt kezein vér kezde lefolyni,
S őt a rettenetes bolgárhoz vitte halála.
Szinte midőn leütötte Hibót harmadszori súllyal,
Rájöve nagy Viddin, s megsujtá vakszeme táján:
Akkor aláhajlott feje, s megszűnt harca kezének.
Mégis erőt nyert, és másodszor elébe vetődött
A nagy Viddinnek, megvágta, de nem sebesíté,
A vas pancélon tompulván éle vasának.
Őt pedig észrevevé, s a súlyos dárda hegyével
Viddin megszúrá gyengén lelt tompora táján,
S monda, kevély szűből ily gyászos szókra fakadván:
„Féreg, hát téged kétszer kellett-e megölnöm?
Ám jőj bár tízszer, tízszer megrontom erődet.
De tudom, a te szemed nem fog már látni világot,
S tévelygő keselyű temet el gyomrába, ha rád jő.”
Szörnyen imigy szól ő: de nemes tűz gyujtja vitézlő
Dalma szivét, keserű szavait nem hallja nyugodtan.
Mint lobogó mennykő, vagy mint dühös étlen oroszlán,
Rázúg, s villámló karddal megvágja sisakját.
Porba megy az; de utána lecseng Dalmának acéla.
S most látszott Viddin rettentő képe, miként az
Égre borúlt rémé, mely villám, fergeteg ülvén
Mérges alakja körűl, képét egyszerre kitolja,
És iszonyú szemmel letekint a földi világra;
Így látszott Viddin, de hamar fölkapta sisakját;
Dalma pedig mint a körmetlen, agyatlan oroszlán,
Megfuta kard nélkűl, s hátráló társait inté,
Hogy fegyvert kapjon; nyomban volt Viddin erősen,
S mintha egyébbel már nem volna csatája, csak arra
Zúga, csak azt űzé, szóval, dárdával ijesztvén:
Az pedig a seregek közepett sík puszta mezőben
Jóval előbbre futott, csavarogva kerülte halálát.
Már ekkor Kadosával elállt az athénei bajnok
Távol egy alsíkon, hol csínos zöld sudarával
Két remegő levelű nyár közt szép szilfa virított,
S változatos fejökön játékosan álla meg a nap.
Mindenikét fegyverneke távolról léptetve követte.
Ott a két nagy erő közel ért egymáshoz azonkép,
Mint az ölő villám, mely messze, borongva ködében
Végre nagyot lobban, s végigmegy az égi határon,
Hol rohanása előtt fut az éj, s felhői setétség,
És mikor ő dörög, a viharok hallgatnak alatta:
Úgy készűltek ezek szörnyű rohanásra, s körűlök
Hallgata, míg víttak, a nagy csata hangja; de elsőbb
Társához rohanó Kadosának im e szava zengett:
„Már ha vitéz elszánással vég bajra kijöttél,
Hadd halljam nevedet, görög, és nemed ágait avval,
Hogy ha levághatlak, tudjam megmondani, mit tett

Fegyverem, és mi jeles lehet énnekem a te halálod.
Vagy ha talán engem kezeiddel alázna meg isten,
Megmondom, ki vagyok, hogy tudd, mi dicső lesz utánam,
Aki megöl. Noha nem hiszem azt, míg porba nem esnek
Karjaim, és szemeim láthatnak tiszta verőfényt."
Ezt mondá: de amaz szomorún így válaszol erre:
„Nem bölcsen teszed azt, hogy míg forr harca hadunknak,
Szóval vesztesz időt. De ha tudni elannyira lángolsz,
Halld nevemet, s röviden nemzetségemnek utóját.
Fő nemből vagyok én, nagyatyámat bíbor ölelte,
Mint mondják; de homály van ezen, s nem is űzöm az elmúlt
Dolgoknak nyomait, sem avúlt hírökre nem aggok.
Engem Athéne nevelt, ott láttam az ősi dicsőség
Romjait, és Marathon mezején hadi szikra fogott el.
Ottan atyám, mikor izmosodám, mind sorra mutatta
A dőlt sírköveket, s hadi lángot gyújta szivemben.
Ott ada kopját, és kardot, hogy víni tanuljak.
És maga fárasztott, s ha henyén mozdúla kezemben
A fegyver, nyomban mutatá emlékeit elhúnyt
Ősinknek, kiket a diadal nagy hírre vezérlett...
Hej! magyar, aki előbb büszkén Marathonra lenézett,
A nagy athénei nép, nem volt szívére hasonló
Ehhez, mely ma vitéz hadatoknak előtte veszendő.
Tíz ezer ott száz ezredeket meghajta vasával,
S szárazon, és vizen űzte dicsőn a persa hatalmat.
Most Marathon mezején a gyávák nemzete tévelyg,
S régi dicsőségét nem bírja Athéne, ledőlvén
A falak, és a benne lakók erkölcse bomolván.
De te ne hidd, hogy azért engem rémítve megűzhetsz,
Vagy hogy visszaragad valamely kéj, s honni szerencse.
Nincs rokonom, s egyedűl végső nyavalyában atyám él.
Azt is azóta, tudom, letevék sírjába nyugonni.
Lánya Lisandernek, kit hölgyűl gyenge korában
Vettem, az ártatlan Theodósia meghala első
Szültével, s örömét elzárta szivemnek örökre.
Most ki sirathasson, nincs többé senki, se tőled
Nem retteg Schedios, ha ezer villámmal omolsz is."
Dárdával rohanó nagy Kadosa erre imígy szólt:
„Óh bajnok, boldogtalanúl maradál te az élet
Napjaiban, s gonoszúl pusztán hagya csalfa szerencséd,
Hogy ne legyen, ki örülhessen, ha hazádba jutandasz,
Vagy ki halálod után teremidben sirva fakadjon.
Engem erős isten kegyesen letekintve megáldott.
De halld meg nemem ágazatit, s ismerj meg egészen.
Hajdan Etel mellett könnyű elméje tanácsán
Széplakon élt egyedűl gyönyörű Nemibonta sokáig.
Ott közel a zúgó liget alján férfi-ruhában
Gyakran egész napokon vadat űze, gyakorta csatába
Ment ragyogó szép fegyverben, s fenncsilloga kardja,
Mint lobogó vad láng, s bús harca veszélyeit űzte.

A viadalmas Erő, szép termetes égbeli tündér,
Őt minden nyomain követé látatlan alakban,
S titkon emelt sóhajtással sugdosta szerelmét.
Nem hajlott a szűz, de szivét elfogta tünődés,
S látni kivánta hivét. Az előjött díszes alakban,
S csábító képpel mosolyogva közelgete hozzá:
De Nemibonta futott, a férfias arcot utálván;
Vette nyilát, s az ijedt vadakat kergette napestig.
Már magasan feltűnt a hűs esthajnali csillag;
De hamar a tündér ráhozta az éjnek alakját,
És beborúlt a táj, s a szűz megtévede rajta.
Így mikoron tova bujdosnék, megláta ragyogni
Egy siető lánykát, ki fejével gyenge sugárú
Csillagot ingatván szabadon mene a bajos úton.
Ehhez az elfáradt gyönyörü Nemibonta imígy szólt:
»Ég szüze, aki dicső fejeden szép csillagot ingatsz,
Vígy haza, s amit kérsz, szándékom tartja megadni.«
Ekkor Erő, mint gyenge leány, mosolyogva imígy szólt:
»A hold lánya vagyok, s Mahamisnak mondanak engem.
Most ide szállottam jegyesemnek szedni virágot.
Megtérek tüstént föltenni az éj koszorúját.
De, ha mit én kérek, szándékod tartja megadni,
Jer, haza viszlek, s megkoszorúzlak az éji virággal.«
Igy szólott, s csalfán rátette az éj koszorúját.
Széplakon a szűznek már égett keble, s szerelmet
Sajdító szívvel leborúlt, és monda rebegve:
»Ég szüze, oh könyörűlj; vedd, vedd el az éj koszorúját!«
De amaz ellenzé, s most visszacserélve alakját,
Mint tündér ifjú, szerelemmel hajla ölébe.
Ettől szülte szelíd Elmét, piros ajku leánykát,
S szép arcú Hüleket, s meghalt heves ifju korában.
Elme szülé Álmost, hadat űző bátor Ügeknek,
Álmostól eredett a győző párducos Árpád,
Aki elől csattog, s Alpárt rettenti hadával.
Más részről engem nemzett Hülek Esztora nőtől,
Engem, kit hínak Kadosának, s nyalka Zoárdot.
S mink, mint fergetegek, járunk a puszta mezőben,
S messze seregbontó kezeinkben villog ölő vas.
Van pedig egy hölgyem, deli tiszta tekintetü Jóla,
S anyja körűl játszó kis gyermekem, ékes Alember,
Kik Csepel árnyai közt a zúgó nagy Duna partján
Várnak emelt karral, s szomorú dalt zengnek utánam.
De fut időnk, szóval többé nem tartalak: ott fenn
Lát, s igazán vet sort a nagy hadak istene; víjunk!”
Így szólván nekivitte vasát. Mint tengeri szélvész,
Jött hatalommal az is, s fenn villoga, csattoga kardja,
Mégis alig győzé Kadosának elütni csapásit.
Kadosa öldöklő kezeit most összecsatolván
Rettentőn lecsap arca felé; nagy gyorsan elugrik
Hős Schedios, s ellentartván kikerűli halálát.

Amint félre szökik, megakad bal lába, s lebotlik.
Ottan hirtelenűl dőlt testét talpra segíti,
S bántott erdeiként iszonyítóbb arccal előáll,
Kettőztetve hevét, és kettőztetve csapásit.
De az erős ifjú iszonyúbban nyomja, szünetlen
Képe előtt villog gonosz élű kardja: megindul
A sisak is, zörög a páncél, s vasrongyai hullnak.
Nem türhette tovább e harcot nézni lovásza,
A nyilazó Phaëton, s a szívós hangos idegről
Gyors nyilat indított, Kadosát leterítni remélvén,
És rövidíteni ütközetét viadalmas urának.
Elröppent a nyíl; de hibásan vette irányát.
Épen emelte kezét Schedios, hogy hóna kinyílván
A vessző berohant, s szívét megjárta hegyével.
Ott tüstént lehajolt hős karja, homályba borultak
Arcai, s melle szorúlt; a vér pedig omla sebéből,
S bőven aláfolya nagy testén, s szép fegyvere színén.
A boldogtalanúl nyilazó maga gyilkos acéllal
Dúla saját kebelén, s leborúla urának előtte.
Már ekkor Schediost az erő elhagyta, leroggyant
Lábáról, s nagyokat csörrent vas fegyvere testén,
Kadosa visszariadt, s mint bálvány, álla helyében,
Látván a görögöt méltatlan harccal elesni,
És fájdalmai közt fetrengeni vére tavában,
Könnyre fakadt, s hidegűlt jobbját megfogva imígy szólt:
„Így kellett neked, oh méltó jobb harcra, kiveszned?
A reszketve jövő nyilnak gonosz éle ledöntött...”
Ám ha reád ily vég vala rendeltetve, borúlj le,
S istenedet vérző szívvel szólítva köszöntsed.
Mink ugyan a dalban híredre dicséretet osztunk;
Mert bátor szüvedet tisztelnünk illik; azonban
Elmondjuk, kezed is mint birta halálos acélát,
Mint ragyogál az erős napként csatatéri mezőkön,
Most pedig a hitlen katonának vesszeje ölt meg,
S bajviselő fejedet gonoszúl a földig alázta.”
Így szólott; de amaz meg nem hallhatta utósó
Szép szavait, s szomorú lelkét az egekbe bocsátá.
Kadosa lóra szökik, dárdát markolva kezébe,
S amint rettenetes képpel megy vissza serényen,
Látja zavart seregét gyengébb csapatokra bomolni,
Látja futó Dalmát dühödött Viddinnek előtte.
Ekkoron a kinyugodt paripát meghajtja vasával,
S megy mint fergetegek szárnyán a gyilkos erőszak,
Mely tör, emel, vagy aláz, s mindent fölforgat utában:
Úgy megyen ez, s az ölő seregek közepébe csapódik.
Ott az erős Lirmek csikorogva visz ellene dárdát,
De rohanó Kadosát ki nem állja; lehajlik előtte,
S homloka megtörvén, velejét vérével elönti.
Kermeli, és Radován, s Radovánnak vad fia Rollán,
S akik elébe rohannak, az útat elállni akarván,

Mind leborúl, s keserűn a földet rágva halódik.
Viddin is a szörnyű romlást közeledni gyanítván,
Dalmát hagyja, kinyúlt dárdával elébe vetődik.
Most valamint forró Lybiának puszta határin
Összemegy életölő agyarakkal két fene állat,
Úgy rohan a két hős egymást pusztítani. Elsőbb
Kadosa messze vetett karral mellére irányoz,
El sem véti, födött mellén megzörren az éles
Dárda, paizst tör, s nagy páncélát bontja hegyével:
Ellensége pedig szintekkor eléri hatalmas
Dárdájával emezt. Bemegy a vas Kadosa jobbján,
Megszegi köntöseit, s megtördeli oldala csontját.
De Viddin, mikor a nagy ütés mellére leszállott,
Nem tarthatta magát, leesett csörrenve lováról.
Kadosa űlt; de sebét szörnyen fájlalta, s lelankadt
Karjával dárdája legott a földre lehajlott.
Viddin megdöbbent, nagy pajzsa kihulla kezéből,
S a vas megromlott mellén, de nem érte seb. Így ő
Földre borúlta után erejét nem vesztve megállott,
Melle szorúlását hamar ébredt lelke felejté,
S visszarohant vérző Kadosát megvíni halálra.
Ekkoron ott termett Ámos, buzogányos Iparral,
És új fegyverben rettenő Dalma, kik őtet
Hármas erőszakkal leverék viadalmas urokról.
Ott ismét véres harc támada köztök, az álló
Bolgárok, s rohanó magyarok vetekedve csatázván;
Dalma pedig nagy bőrpajzsát mellére borítván,
A seregek közt vítt, s öldöklő kardja vasával
Visszacsapott gyakran, s mint könnyű sólyom azonnal
Elvesze Viddin elől fiatalkoru jó lova hátán.
Óva csatázott már a nagy bolgár is, erősen
Meg lévén szaggatva, s födő nagy pajzsa hibázván.
Ekközben fejedelmi Zalánt lángfürtü Preheszka
Ily keserű szókkal feddőleg harcra tüzelte:
„Fejedelem! minket te talán csak nézni hozál ki,
S fegyvereink fényét mutogatni, holottan az ádáz
Harc már rég kevereg, s ezereknek hozza halálát,
Jer, vagy ugyan többé nem várok semmi vezérre,
S elrohanok, valamerre szivem, valamerre szemem visz.
Szükségem sincsen népedre; van, aki kövessen.”
Így szólott, s vele, mint medvék barlangja, morogtak
Gyermeki, s apró lángszemök a harcokra sugárzott.
Erre pedig fejedelmi Zalán ily szózatot ejte:
„Ily keserű szókkal kívánsz-e csatázni Preheszka,
S hogy fejedelmed alább szállott, nem tiszteled őt már?
Ám legyen; inségem poharát kiürítem egészen.
Én ugyan a hadakat nem akartam nyugva követni,
De Viddin tiltott, s mondotta vitézi szavával,
Hogy mig fenn rezegő dárdáját, s népe nyomultát
Láthatom, a csatatért távolról nézve kerüljem.

Most rohanó népét látom keveredni, s hanyatló
Dárdáját lassúdni; ...megyek, kell mennem utána.
Jer te is, és villámkardoddal nyisd meg az útat.”
Igy szólott, s keseredve legott a zajba merűle,
S most az egész síkon szörnyű rohanással az egymást
Öldöklő népek szemközt rivadozva rohantak.
Ment fejedelmi Zalán, s ellenben népe Zoárdnak;
Ossa vidéki Philó szemközt vala istenes Unddal.
Két részről pedig a bolgárok csillaga, Viddin,
S a széllel rohanó Hermes veszedelmes erővel
Keltek elő, s egyszerre, miként a felleg esése,
Rengő dárdákkal harcos magyarokra rohantak.
Hangzott ég, és föld, és messze morogtak az öblök.
S most iszonyú képpel Ármány is előkele újra,
S amint hozta setét népét, s sikra leszállván,
S ellene szikrázó kardját nyujtotta Hadisten,
Megmozdúlt a föld, sziklái remegtek alatta,
S a daliák képén iszonyító sárga halál ült.
Oh most villanj meg rejtett hadi szikra szememnek,
Mely nagy századokon mélyen sűlyedve borongasz,
Villanj meg, s láttasd harcát két isteni karnak! -
Hogy kacagányos Etét megtartá kardja Hadúrnak,
Ármány megdühödött, s titkon forralta boszúját,
Most hallván a bús diadalt, fölkapta halálos
Dárdáját, s barlangjából dörmölve megindúlt.
Nem vala még soha rettentőbb, nem kárhozatosb még.
Mátra nehéz ormát fölütötte ropogva fejével.
Fergetegek voltak zúgó nagy szárnyai; képe
Emberevő sárkány. Így jött, vagy mászva, holottan
A föld megsűlyedt nyomain, vagy szárnya suhogván
Fölkele, s vérlángú taraját magas égig emelte.
Benn pedig égő gyomrában nagy sziklahasábok
Hánykódván, mereven vas tagjai összecsörögtek;
Jobbik körmében felleg dárdája világolt.
Igy fölemelkedvén, már szinte Hadurhoz elére,
De mikor az villámkardját csattogva lenyujtá,
Visszaesett, és mászva futott a földön előbbre,
Mint valamely nagy bérc, mely a sík földre leomlik.
Órjás képében vele volt a Félelem, és a
Megnehezűlt Átok, mely hogy mene, messze kiszáradt
A növevényes föld, s fa, virág meghervada utján.
Nagy vala mindkettő, de nagyobb a Félelem. Ennek
Árnyékként egekig nyúlt vékony termete. Sápadt,
És beesett arcán borzasztó álmok ülének;
Mert látszatján kül nem volt rajt’ semmi valóság.
Lábai ingadozók, s magasabbak az ormi fenyűknél.
Így volt a síkon sokszor bujdosni szokása,
Hol hamar Alpárnak megjárván néma határit,
Pórokat, és fiatal baromőröket éjjel ijesztett.
Most a hadba vegyűlt e nagy kísértetes árnyék,

S ellenségei Alpárnak rettegve kerülték.
Életölő szemmel ment lassan utána az Átok.
A vezetők bátor szavait megnyomta szavával,
Mely fene torkából mélyen hangzik vala, s tompán.
Hasztalanúl riadoz kürtöd, Lehel, a hadak immár
Nem hallják hangját, és nem buzdúlnak utána.
Mindent eltemet, és leszorít a szörnyeteg Átok.
Jő a Zűrzavar is. Fél ló, fél ember, erőtlen
Árnyékkép; de vezérképen futos a magyarok közt.
Ölnyi vasas buzogányt forgat zuhogatva kezében,
Durva fején borzas süveget visel, és daru-tollat,
Benne hazugsággal folyvást küzd, s veszt az igazság.
Nyelve csalást árúl. Így jár a szittya seregben
Tétova, űz, s biztat, rémít, és ösztönöz; erre
A sereg oszlani kezd, sorai szakadozva bomolnak,
Így a többi gonosz csapat is keveregve kiszállott,
S a rohanó hősnek remegett markában acéla.
De közelíte Hadúr, s megvágta hatalmasan Ármányt.
Szikrázott a kard, amint lemerűle nyakába,
És rengett az egész környék. Amaz ördög erővel
Tagjait összeszedé ismét, s még álla erősen.
S mintha heves déltől szájt nyitna vad éjszakig a föld,
És azon örvényes torkokkal üvöltene, bőgne,
Úgy bőgött, s az egész levegőt bőgése betölté.
Másodszor köddárdáját szétverte Hadisten,
S hasztalanúl ismét vagdosta, hogy összebomoljon
Termete. Összeomolt, és újra felálla keményen.
Rettenetes csörgést tettek vas tagjai, szája
Folyvást zúga, s magyar hadakat rémítve szavával.
Ekkoron isten erős kardját hüvelyébe taszítá,
S messze kinyúlt, s markát viharos Tátrára vetette.
Ott a nagy sziklát csikorogva kitörte tövéből,
És emelé magasan, mint szinte az égi kaszások
Fénylenek éjenként, onnan pedig egyben ereszté
Rettenetes karját, s Ármányt megütötte kövével.
Röpdöse már a Rém, s körmét istenre mereszté,
De mikor a nagy szirt roppanva leszálla fejére,
Földbe lapult, s iszonyú torkán morgása megállott.
A hadak istene most ráhága, s tiporta boszúsan.
Lába alatt Ármány vas tagjai összeszakadtak,
Széllel gördűltek töredéki; de nyögve, remegve
Ingott a föld is, s két sarkai összeropogtak.
A Rémet pedig elhagyták gyors szárnyai. Eldőlt
Isten alatt bérces nagy termete. Félelem, Átok,
S társaik isten előtt mindnyájan omolva futottak.
Ő legutól iszonyú kínnal terhelve megindúlt,
S visszaröpült egyedűl nyomorult rosz lelke pokolra.
Isten is a harcok mezejét elhagyta serényen,
S ment ragyogó diadalmával hév déli napon túl.
Ott fényes kapuját kinyiták magas égi leányok,

Megtörlék kezeit, s izzadt szép homloka térét,
Ő pedig a nagy fegyvereket villogni hagyá még,
De nem csattogatá, kékes fellegre bocsátván.
Víg lett mostan az ég, boltját nem vonta be felhő,
S lassan zenge körűl a forgó többi világok
Ezrede, s hűs szellő játszott a nap sugarával.
Csak maga küzdött a nyomorú föld, rajta halandó
Emberek egymáshoz gyilkos viadallal omolván.
Csak maga nem nyugodott, s fiait keseredve viselte,
Akiket ő szült, és kebeléből fényre bocsátván,
Nem táplált egyiránt. Gőzölgő véröket itta
Most, s fölszáguldott pora lett temetője sokaknak.

Kilencedik ének

Gyászos az ütközetek folyamatja. Halálos erőszak
Járja kemény sorait, s ordító fergetegekként
Benne vitéz seregek mind vesztig emésztik el egymást.
Hangjától iszonyút csendűl a kényre szokott fül,
S kedvetölő vérképeinek látása, s kietlen.
Bár a nap delelő sugarát megelőzze világgal
S könnyü sebességgel, míg a harc vészeit és a
Küzdők tetteiket híven kíséri dalával,
Fárad az elme; de ők el nem fáradva dicsőség
Vérbe borúlt mezején hadakoztak urára hanyatló
Alpárnak, rád, büszke Philó, rád, szívtelen Ármány,
S aki vadabb vagy még, tereád, nagy haemosi Viddin.
Oh ha talán vagytok, kik meghallgattatok eddig,
El ne ijedjetek, a hadakat nem folytatom én most.
Párducos Árpádnak mint romlott nemzete, miglen
Kardja Hadistennek gonosz Ármányt meg nem alázá,
S a búsúlt daliák harcát nem mondom el; innen
Bodrogköz csendes szigetébe kivánkozik elmém.
Puszta az: al mezején nem hallatik édes enyelgés,
Nem dobog emberi láb. Ormán bús szellet üvöltöz,
És megürűlt hajléki világtalan állnak az éjben.
Hol Huba, fürge Bodor, hol vannak Hajna Etével?
Kérdezitek; mert messze hagyám kétségesen őket.
Hol van gyenge Szömér? Hadrontó Tűzima hol van?
Elmondom, s megeredt szavaimnak szűnete nem lesz,
Míg nem hirdetek új örömet Bodrogköz urairól,
Kedvesek ők nekem is, kedves vagy Hajna, te főkép,
Szűz hajadon, szép szőke fodorhaju lánya Hubának;
Mert te, midőn nyugszom, hitető álmomhoz is eljősz,
És köszönöd, hogy szűz ajakidról, s szőke hajadról
Édes szózatokat mondék, s kacagányos Etéről,
Aki erőre nagy a harcban, szépségre legelső.
Ezt köszönöd, s ekkor látom megnyílni szelíden
Bíboros ajkaidat, s füleim lágy hangidat érzik.
Ekkoron a havazó karokat meglátom, az égből

Isteni szikra gyanánt szállott szem tiszta világát.
Délnek völgye, szivem titkának régi hazája,
Dél völgyében is ily tüzes a lány szép szeme. Rajtam
Nem könyörűl; de megöl ragyogó sugarával utóbb is.
Vagy hova vesztem el így?... Megtérek Hajna, tehozzád.
Hű Szakadár hogy Hajna után mind hasztalanúl járt,
Visszakerűlt szomorú lépéssel az éji tanyához.
Ott még ősz Huba szendergett, és nyugtos ölében
Gyermeki összevetett fejjel szép álmot aludtak,
S alva körűlfekvék tetemét bús gyenge cselédek.
Erre hogy ért Szakadár, el nem hallgathata, mélyen
Vette sohajtását, s így monda keserves ajakkal:
„Alhatol oh Huba? Sőt alszol feledékeny eszeddel.
Nem kérded többé, hol van deli Hajna; de kelj föl,
Lásd, hogy reggeledik, s Hajnának reggele nincsen.”
Szólt, és fölrázá. Kele az, s hallotta beszédét,
És álmos kezeit Hajnának utána vetette.
Hajnát nem, de lelé két gyermekit alva ölében.
Mégis nem vala most lelkének búja emésztő.
Sejtve, hogy égből jött, hitt a magas álomi képnek.
Lassan elindítá magzatjait és bizakodván,
Égi remény hangján szólott vala gyenge szivökhöz,
És azok elhitték szavait, szaladoztak utána.
Ő pedig a gondos Szakadárral előre sietvén,
Messze ható szemeit hevesen járatta tanyáján.
Már odaért. Épen vala mindene. A dühös al nép
Vad rohanásában kikerülte lakása határit.
Mindene visszakerűlt, maga Hajna hibáza közűlök.
Újra nagy aggodalom szállott lelkébe Hubának;
Nem nyugovék, hanem a környéket messze bejárá.
„Hajna hova tüntél?” mondá. „Deli Hajna!” kiálták
Kis Bodor, és a gyenge Szömér, s zajgottak utána.
Nem jöve az; de kik a sűrűben rejtve maradtak
A láz pórok előtt, ismert hangjára kijöttek.
Jött nagy Elem, Csákány, hadrontó Tűzima eljött
Végtire, s szörnyü kezét nyujtá keseredve Hubának.
Mint mely szikla felét az idő vas karja letörte,
Oly vala ő, balról meg lévén termete rontva.
Nem látszott, örök éj üle fényén! bal szeme; képe
Fél vala csak, fele a dárdától összezuzódott.
Még tetemén látszott csak erő, és szikla szabású
Vállain, és karján. A pórokat ő maga kétszer
Visszaveré hajlékától. Harmadszor előlök
Nem gyáván, gyilkos karral hátrála, levervén
Négy hegyi pásztort, kik bizakodva rohantak utána.
Most is nem jött ő, mint akit bú, vagy ijesztő
Gond bágyaszt; haragos lépéssel jött le hegyéről,
Mint ki az ellenség jövetét óhajtja szivében,
S mostani kényesedett fiakat fél szemmel is ölne.
Nem volt kápa fején; de halálos szálfa kezében.

Úgy jöve, és komoran nézett a puszta lapályra.
Majd hogy elért Huba társához, könny omla szeméből,
S zordon erős ajakán iszonyún ily szózatot ejte:
„Haj! Huba még mi gonosz, mi csapás van hátra? nagy ádáz
Harcokat eltürtünk, s nincsen nyugodalma fejünknek?
Hajdan azért győztünk Álmosnak idétte Kiónál,
És Munkácsot azért, csak azért nyerhettük el Ungot,
Hogy buta pórok előtt, nem hős seregeknek előtte,
Bújuk az erdőket, és napfényt nézni ne merjünk!
Gyűlölöm életemet, nem, hogy csuffá lön ez orca,
Sem, hogy bal szememet komor éjszaka rejti; de bánom,
Átkozom a napot is, melyben a tábor öléből
Félre henyélni jövék; hiszen a vasat elbirom én még,
El, csak volna, az ércdárdát tíz rétü paizzsal,
És magam egy sereget, jőjön bár, fölverek itt is.
De nincs fegyverem is. Fiam elhordozta magával,
Egy fiam, és vele elmaradott harcában örökre.
Boldog! hantja fölött elmennek az esti fuvalmak,
Megrázzák füveit; de nem őt a sír fenekében.
Apjának nincs enyhelye még. Vénsége utóján
Dúlt hajlékában nincs semmie, semmie sincsen!
S őszült fürteivel szabadon csapodárkodik a szél.”
Elvégzé. Amaz, a hegyhátnak végi lakója,
Megbúsult szavain, s szomorún így monda viszontag:
„Romlunk már nagyon, oh bajtársam, Tűzima, romlunk,
S nem maradott egyebünk lemenő napjainkra panasznál;
Mégis mely bajokat mondasz terhedre, azoknál
Több az enyém százszor, keserűbb fájdalma szivemnek.
Vagy mi az, ami reád jöhet, és több volna halálnál?
Sőt halnod sem gyáván kell. Iszonyodva tekintik
A pórok karodat, s nagy erő kell, hogy te ledőlhess.
És ha ledőltél, nincs ki utánad sírva kiáltsa:
»Kelj föl apám! ocsmány férjnek keze fekszik ölemben.«
Nincs ilyen, nincs aki reád félhalva omoljon,
Akit szellemed is borzadva kerüljön az éjben...”
Én többszörte halok, s kínomra marad meg az élet.
Aki előbb ezerek közt voltam karra legelső,
Nem birom a dárdát, kifutok keseredve lakomból.
Magzatimért is futnom kell. És mégis azoknak
Szebbike, főbb örömem, kimarad tévedve nyomomból.
Éjszaki honjából eljő a kellemes Álom.
Hasztalanúl jövök el tündér képének utána.
Nem közelít Hajnám, Hajnának nyomdoka sincsen,
S a heves aggodalom nyilalásai ölnek el érte.”
Jól el sem végzé, hogy nagy dobogási robajjal
Pór csapatok jöttek több részről, melyre sikoltva
Összefutott a két gyermek. Maga Tűzima állott,
Mint az erős kőszál, semmit sem féltve helyében,
S néze hová üssön, s fölkelt a szálfa kezével,
Nem késett sok időt. Mely nép már legközelebb jött,

Arra rohant, s zivatar hangján ordíta elébe:
„Haj! hiszen ezt vártam, por férgei, még csak ez egy volt
Szíves imádságom, hogy nappal lássalak, íme
Meglátlak most, s e látásomat el nem eresztem:
Sorra kemény áldást mondok fejetekre botommal.”
Így szólott; de azok zavarogva megálltak. Azonban
Bodrogköz tele lett pórral, s Huba közbeszorúla.
S hogy látá, nincs semmi segéd, biztatta szorongó
Gyermekit, és kardját még ép baljába szorítá.
Rejtve maradt kebelén tépő gyötrelme szivének,
S úgy mutatá képét, valamint mikor ezrek előtt a
Vér mezején Susadal fejdelmit verte Kiónál.
Ehhez tiszteletes kora, és atya léte nagyítá
Bánthatlanságát; s vele Csákány, és Elem ott volt
Mint hegyen a rég múlt századnak tölgyei állnak,
Villámot, zivatart elvárván bátran, azonban
Illattal viselős ibolyák nyilnak ki töveiknél,
S a fiatal tölgyek meg sem rendülnek alattok:
Úgy a régi csaták győzői hatalmasan álltak
A két gyenge körűl, várván az erőszakot. És ha
Ellenség szív, ha kegyesség volna parasztban,
Megszűnnek vala itt; de doronggal, görbe kaszákkal
Jőnek azok, s Szakadár csak alig tarthatja meg őket.
Szidva riasztva körűlszáguld, s kelevéze hegyével
Döfdösi a közelítőket. Majd gyorsan odábbáll,
S visszakerűl ismét, s rontóbban ereszti ki karját.
Már ötször ságulda körűl, már Tűzima botján
Soknak vére lefolyt, s hét élet alutt el örökre.
Ekkor Csongorral közelített a temető had.
Jött Ete, s megmozdult rettentő jobbja legottan.
A ragyogó kardot markába ragadta; de elsőbb
Szólt szerelem hangján a szőke fodorhaju lányhoz:
„Hajna te, szép örömem, a harc veszedelme ne érjen
Tégedet, a hegynek tetejére lovaddal eredj föl,
S várd be, mig a környék dúlói elesnek előttünk.”
Még el sem végzé, már Tomboli tudta mit érez,
Megmozgatta fejét, s mint a jó gondolat, úgy ment,
S a hegy legmagasabb tetejét Hajnával elérte.
Most ezek a szigeten zajgó népségre ütöttek,
És Csongor mene társaival, hol látta ijesztő
Tűzima szálfáját lezuhanni halálos ütéssel,
Rá pedig a szaladó népet hadakozni kövekkel.
Arra rohant; de Etét szilajító gondjai vitték.
Mint mely villám a felhőt csattogva hasitja,
Úgy mene szörnyü sebességgel. Csapdosta, tiporta
Akiket ért, s élők, holtak düledeztek előtte.
Csakhamar a nagy tért befutá öldösve, zavarva.
Majd itt, majd meg amott csattant meg fegyvere, s ez már
Harc sem volt, hanem irtózat, magas égbe kiáltás,
S a réműlve futó pórok veszedelme, halála.

Sokszor, kik szabados menedéket lelni reméltek,
Visszariasztattak rohanó kacagányos Etétől,
S nyögve el-elhaltak, ha közel ságulda fejökhöz;
Ő pedig egyre veré őket, s nem lelte nyugalmát.
Mint megyen a nyihogó ménesnek büszke csikósa
Bogláros paripán lovait téríteni; úgy ment
Hős Ete, s a szaladók csapatit mind összeterelte,
Hogy keze súlya alól csak egy ember lelke se vesszen,
Aki előbb számot nem adand kedvelteiről, az
Ősz Huba életiről, s bodrogközi többi lakókról.
Már sokat egybezavart, kikhez, hogy utószor elére,
Összerogyott a ló huzamos futtában alatta,
Melyre vadabb lőn még, s így szólt, keze, kardja mozogván:
„Hah! nyomorult férgek, ki hozott ide títeket is még?
Vagy hogyan öljelek el, hogy emésszem lelketeket meg,
Ha Huba veszni talált, s Bodrogköz előbbi lakói?”
Szóla. Nem értették; de remegtenek a buta népek,
És az ölő ifjú lábához sírva borultak.
Az pedig a ragyogó kardot már fogta fejökre,
Hogy vallják ki Hubát. De Hubát meglátva, legottan
Szűnt dühe, s a ragyogó kardot hüvelyébe taszítván,
Öldöklő jobbját szivesen nyujtotta Hubának,
S társainak, s a gyermekeket kebelére szorítá.
Ott az öreg bajnok nem örűlt még teljesen, és már
Ajka kinyílt, hogy Hajna baját panaszolja Etének;
Az pedig őt megelőzve imígy ejtette beszédét:
„Hadban előszűlt hős, bajainknak vége szakadt már.
Szüntesd meg szomorú lelkednek gondjait: ott áll
A hegynek tetején egyedűl deli Hajna leányod.”
Akkor az ősz fölemelte szemét, meglátta leányát,
Elnémúlt örömén, s köszönettel Etére borúla.
Csongor is elvégzé harcát, és sorra kötözte
A rabokat, hogy több kárral ne jöhessenek ismét.
Tomboli a dúlás közben Hajnával alább jött,
És a hegy közepén leborúla egy almafa mellett.
Hajna leszállt hószín lábával az ifju füvekre,
És megörült Ete látásán, ki halálos erővel
Járta meg a szigetet, s feje, s bajnoki karja kitetszett.
Látta rohantában, s döntő erejében az ifjút
A deli lány, s megörűlt, s elbámúlt szörnyü hatalmán.
Jobban örűlt még, hogy nyomban meglátta Hubát is,
S gyenge Szömért, s a fürge Bodort kapcsolva kezéhez.
Akkor Tomboli fölkele, és így szól vala hozzá:
„Asszonyom! a bajokat kikerültük. Nincsen ezentúl,
Aki reád haragos karját nyujthassa; de boldog
Léssz az erős kebelén s örömidnek napja soká tart.
Mégis az elmultról ha szivednek kedves az emlék,
Tartsd meg aranyszálát a bús tündérfi hajának.
Szép dolog a szívnek boldogtalanért is epedni,
S még valahára talán veszedelmed ijesztene: akkor

Vedd azon emléket, s délnek tájára lobogtasd.
Megjövök én tüstént: szél, villám nem jön előbb meg,
Megjövök én délről, s biztos menedékre kiviszlek."
Monda siralmasan, és eltünt a híg levegőben.
Ment közel a nap alatt, s a nap hallotta uráért
Gyenge süvöltését, s az egek kis csillagi hallák;
Hajna pedig szomorú hálával néze utána.
Fényes aranyszálát pihegő kebelére bocsátá,
S szánakodás hangján ily szózatot ejte szelíden:
„Tégedet oh tündér, hogy menteni földre leszálltál,
Elrontott az erős isten, s most szertevetődvén,
A nagy egek színén lebdes szép tagjaid árnya.
Szörnyű végzetedért nem elég kis könnye szememnek,
S gyenge az én panaszom napodat meg' visszaidézni.
Téged azért nemződ nem lát tündökleni többé
Hajnali fényében, sem anyád nem nyujtja kezét, hogy
Bánatos orcádat harmattal mossa vidámmá.
Mégis enyészted után ha van árnyékodban is érzés,
Lásd, hogy az emlekező lánynak, noha boldog egészen,
Kedvese karján is megtisztel néha siralma -
De te vészéért engem sanyarítva ne büntess,
Istene hősömnek! soha én nem kértem ohajtva,
Hogy dél fényes egét tündér odahagyja miattam,
És gyermekkorom álmaival szívemre boruljon.
Nem kértem; de nagyon kívántam, imádtalak érte,
Hogy valahára erős karral deli bajnok öleljen.
És megadád, Ete, hadzavaró deli bajnok ölelt meg.
Most mikoron boldog napjaimnak kelne világa,
A boldogtalanért, hogy az értem romla, ne büntess."
Így végzé, s szemeit levoná a kékes egekről.
Nem mulatott: szívét a földhöz huzta szerelme,
Arra, hol örvendő képpel rá vár vala apja,
S a kis testvérek, hol hős Ete teljes erőben
Büszke magas fejjel fölségesen álla közöttök.
Ment szaporán, s legelőbb Bodor utját állta Szömérrel.
Csókolták, karján csüggöttek, sirtak, örültek.
És atyjokra vivék. Az hogy kebelébe fogadta,
Épségén megörűlt, s örömét ily szóra fakasztá:
„Látom, kétségem sincs benne, leányom, az égből
Szállt kezek ápoltak, s az öreg katonára tekintvén
Égi Hadúr küldött tévelygésidre segédet.
Áldassék neve! sokszor rám ontotta kegyelmét,
Most a legfőbbet, hogy téged visszavezérlett,
Aki öregségem napját föltartsa szemével,
S az ha leszállt egykor, testvérinek anyja maradjon."
Elvégzé az öreg, s teljes lett álma. Leánya
Megcsókolta kezét, és kedveze, szóla, mosolyga,
Mint csókolta előbb, s vala szólni, mosolygani kedve.
Majd pedig elválván, a hős karjára füződött,
S állt mellette, hogyan fiatal szép kerti fa mellett

Áll a völgyi virág, s ráhajlik az esti szelekkel.
Szűz feje ott a fát gyengén megfekszi, s puhán nőtt
Lombja közől a hajnallal pirosodva kifejlik.
Hajna is igy hajlott a hős kebelére fejével,
S nem vala nyugta soká. Amint már visszamenének,
Egy fia vesztett pór rejtekből űzte boszúját,
Látta fiát a síkon elesni Etének előtte,
Most meghuzta magát, s kopját vete rája boszúsan.
Vélte, talán őt, vagy lánykáját lelheti, s akkor
Lelke nyugodtabb lesz. És ment a kopja suhogva,
Vitte halálos erőszakkal boldogtalan élét.
Észrevevé Ete, s Hajnáját elvonta előle.
Gyilkos szer! hova indultál? Nem Hajna szivének
Termett a te vasad; de halálúl terme lövődnek,
Aki ha el nem ereszt, fia utján nem megy alunni.
Im lemerűl a kopja kemény fagyökérbe hegyével,
És rezzenve megáll; de az izmos pór fut. Az élet
Kedves lesz neki, és fut ijedve. Utána hevülten,
Mint zúgó zivatar, fut hős Ete, s űzi, riasztja.
A hegyen ők szörnyű dobogással messze szaladtak,
Jóval előbb a pór, mindig közelítve az ifjú,
S öldöklő jobbját fölemelve halálos ütésre.
Egy nagy szikla feküdt, szabadon, sűlyedve, középen,
Végső oltalomúl dühösen nekidőlt az erős pór,
És meg is indítá rohanó kacagányos Etére.
A gyors bajnok után Bodor is futa nyugtalan ésszel.
Most a rettenetes sziklát meglátva sikoltott:
Kit hogy halla emez, az eső sziklának előle
Nem futa, megtartá bajosan, s más utnak ereszté,
És a szikla szakadt iszonyú robogással, az alsó
Bokrokat, és fákat csikorogva lehordta, mig a mély
Völgybe legördülvén iszapos lágy földben elűle.
A pór addig előbb kele, és folytatta futását,
S szinte elért a hegy tetejéig, hol feketéllő
Rozzant vén sziklák oromúl tornyozva fölálltak.
Nem késett, a sziklákat megmászta; de jókor
Ott termett Ete hős, lábát megfogta kezeivel
S rajta nagyot rántott. A pór a szikla kiálló
Szálát áltölelé, s nem esett le; de a nagy erőtől
Termete megroppant. Még egyszer húzta meg a hős,
És a nagy kőszál leszakadt a pórra ropogva.
Halva marad nyomorul, vérét velejével elöntvén,
S a tört kődarabok mellette zörögve futának.
Nagy zavar, aggodalom volt lenn; de előttök ezennel
Megjelenék Ete, s fenn űlt a kis gyermek ölében,
Melyre oszolt a gond, s öröm állott vissza helyébe.
Már mindnyájan az ősz Huba hajlékához elértek,
S mindenik éhét és szomját hevenyében elűzé.
Kedvre derültek az ősz daliák; mert bajnak utána
Édesb a lakozás. Hadrontó Tűzima képét

Mint lehetett, kividámította, s haragja megenyhűlt.
Félretevé a nagy szálfáját, s szálfája helyett a
Sorba kerűlt ragyogó nedvű kupa forga kezében.
Ily lakozás közben Huba szólította fiát, és
Hegyre futásáért így feddődék vele, mondván:
„Gyermekem a te időd nem jött el, még te veszélybe
Oktalanúl ne szaladj. Ha korán elrontod erődet,
Nem lesz azon korban, hol többnek kellene lenni.
Majd ha karod dárdát birhat, s a kengyelig érnek
Lábaid, a hadakat bizvást megjárhatod: addig
Ódd magadat bajtól, ne rohanj vesztednek elébe."
Így feddette fiát, s annak beborúl vala képe.
Síra, hogy a dárdát nem bírják karjai, s lába
Még kengyelbe nem ér. De örűlt neki Tűzima, s hítta.
Amint hozzá szólt, megijedt a gyermek először
Zordon hangjától, később lábára fölűle,
S félve vevé kenyerét hadrontó szörnyü kezéből.
Csongor előkele most véres feje könnyü sebével,
Kit hogy láta Szömér, s deli Hajna, kötözni siettek.
(Mert ilyen kezek ápolták a bajnokot akkor.)
Hajna törölte sebét, s vérét elmosta szelíden
Ifjú arcairól, s a sebről félresimítá
Szög haja lágy fürtét. Hozzá jött gyenge Szömér, és
Írt köte rá, és a bajnok megörűle sebének,
És mosolyogva hajolt a gyenge kezeknek alája,
Akit egyébként nem könnyű illetni erősebb
Karnak is a viadal mezején, s elvárni veszélyes.
Most csendes vala, és hozzájok nyájasan így szólt:
„Szőke fodor haju lány, s te mosolygó barna leányka,
A sebeket ti nagyon kegyesen kötitek be, azért ha
Még sebeim lesznek, hozzátok térek azokkal,
Vagy magam is könnyű sebet ejtek testemen önként,
Hogy ti bekössétek, és annak lelkem örűljön."
Így szólt, és amazok pirulának, társi dicsérték.
Félrevonult ezután, s egyedűl lön Hajna Etével.
Messze terűl a sík tájék szemeiknek előtte,
Bodrog alattok megy, csillámos habjait űzvén,
Kedvez az ég, suhogó szeleit lassúdan ereszti.
Némán áll a hős, szeme Alpár tája felé vész,
S aggodalom hangján hozzá deli Hajna imígy szól.
„Hős, ha szavam téged nem bánt meg, az este közelget,
S még te nyugodt nem vagy: van kedvesb titka szivednek.
Messze kivánkoznak rettentő karjaid innen,
S Hajna tüzes szemeid látásán nem mer örülni."
Végezi; szép Ete hős tüstént így válaszol erre:
„Nem vagyok én, oh Hajna, nyugodt, és karjaim innen
Messze kivánkoznak; de ne aggódj: titka szivemnek
Nincs, ezután sem lesz, mely kedvesb volna szivednél.
Alpár vérengző viadalmai gyujtanak engem;
A harc híre után lesz csak nyugodalma fejemnek;

Mert tudod, a magyar itt harc nélkűl nem tud örülni.”
Így szóltak. Távol pedig Alpár puszta vidékén
Véres harc vala még, s iszonyú morajával eget vert.

Tizedik ének

Ekközben lassan futa már a déli verőfény,
És nyugatot közelebb kezdette hevíteni lángja,
S még folyvást dühödött a harc, s vérizzadozással
Mérgesedett daliák egymást fene búban emészték,
És mig erős Isten dühös Ármányt meg nem alázta,
Vert vala rohanó seregek nagy része, s zavarban.
Itt fejedelmi Zalán Kundot megnyomta hadával,
S a lobogós Csörszöt; vele volt a spártai Hermes,
S mint kirepített nyíl, haladott, hős népeket űzvén.
A két hadvezető állt még, s tüzesedve merész Kund
Vissza Zalánra csapott. Megrengett sárga sisakja,
S bús csengése riadva hatott viselője fülébe.
De hamar a nyilazó Krallin, s lángfürtü Preheszka,
A daliás Kundot leverék fejedelmi Zalánról.
S fürge lovát nyilazó Krallin vesszője megölte.
Ott a bátor hős, megbúsúlt lelke tüzelvén,
Csapdosa szerte, s futó népét harsogva kiáltá;
Akkor Hermessel harcolt fia, s meg-megakasztá
Vad rohanásában. Mint két hegyes éktelen árboc,
Látszottak nagy dárdáik, s mikor összecsapódván
Egymást rontották, recsegett a nagy fa kezökben.
Nem lehetett Csörsznek leteríteni spártai Hermest,
A lobogós Csörszöt nem tudta ledönteni Hermes;
Néha kimozdítá; de merészen visszacsapott az,
És megdöbbenté haragos vad képe az űzőt.
Senkinek a lobogós Csörsz nem hátrála csatáin,
Nem hátrált most is; de mikor hadi népe futamlott,
S atyja szavát hallá, mene ő is. Utána zörögve
Vitte hadát Hermes, s rengő dárdája nagy ércét.
Csörsz hogy Kundhoz elért, biztatta fiúi szavával,
S végtelen örvényként mindent leteríte körében.
Ellenben rohanó Hermes, s lángfürtü Preheszka,
Víttak erőszakosan, s vérengző harc leve köztök.
Víva körűl a népség is, s nagy zajt üte, s hullott,
Mint szelek indultán elhullnak az őszi levelkék.
Kadosa ekközben belső szekerére borúlva
Sínlődött sebein; de leginkább harca szünésén.
Ekkoron elhagyván harcát, jöve nyalka Zoárd, és
Lágy testvér hangon szomorú bátyjához imígy szólt:
„Bátya! miért vesznél te dicsőség nélkül előttem?
Lásd, gonoszúl fordúl a harcon csalfa szerencsénk:
Elviszlek tova, hol csata nincs, s kéjedre pihenhetsz,
Én meg visszajövök meghalni, ha végnapom eljött.”
Erre kemény lelkű hős bátyja viszontag imígy szólt:

„Óh mért szólsz nekem ilyet öcsém, testvéri kezeddel
Mért inkább a földbe nem ölsz, nem fojtasz el engem?
Menj, a nagy bolgárt népemből hídd ki, s boszúlj meg.
Őtet imént dárdám leütötte; de melle vasával
S pajzsa nyomásával jókor kikerűlte halálát.
Engem azonban elért súlyos dárdája födetlen
Oldalamon; de azért meglátsz a harcokon engem:
Csak te rohanj most, s véremnek vasad állja boszúját."
Így szólott; amaz is szavain nem késve megindúlt.
Vitte hadát iszonyún, iszonyúbban vitte acélát.
Máris erőtlenűl hátrál vala Kadosa népe,
Őket Viddinnek bátor katonái szoríták,
Bár Viddin maga nem vala itt. Maga a seregekhez
Ment legelőre, hol a hadat űző párducos Árpád
Küzd vala, s a seregek ritkulva bomoltak előtte.
Ő oda ment; de nevét a hős ordítva kiáltá,
S a rohanó bolgár sokaságnak elébe vetődött.
Ott haragos hangon Viddint többszörte kiáltá,
S véres utat töre kardjával. Levetette Berinkát,
És Tivarót s Rohemet lassúvá tette sebekkel.
Volt egy Ronka nevű bolgár, alhadnagyi tisztben,
A nagy Viddinhez termetre, ruhára hasonló,
S bár nem is olyan erős, de merész, és küzdeni termett.
Ez hogy népe között szágúldani látta Zoárdot,
Arra csapott: „Viddint nyomorú te, mi végre kiáltod?
Itt van most, rettegj, s érezd meg karja hatalmát."
Így szólván nagy dárdával megütötte Zoárdot,
S rojtos pajzsa felét letöré. Mind hitte csalódva,
Hogy Viddin harcol. Viddint ordíta Zoárd is,
S hitte, de nem réműlt, hanem elnémúla keserves
Mérgében, s odaugratván megszúrta halálos
Sebbel erős mellét, s vérét ontotta szivének.
Ronka legott megszűnt, s elhajlott büszke fejével.
Rajta örömbe merűlt győzője; de búsan üvöltött
A bolgár sokaság, s réműlten elálla körűle.
Tas hátul szemesen minden mozgásra vigyázott,
S merre kevergő nép csüggedve vezértelen állott,
Ott termett tüsténT, és közbevetette hatalmát.
Szinte nem is tuda most hova menni, holottan ijedve
Ármány lelkétől, több részről engede a nép.
Mégis legzajosabb harcot kezdett vala Hermes,
S a fejedelmi Zalán, s iszonyú katonája, Preheszka,
Hol mikor a szomorú zengést hallotta, serényen
Vitte feléje hadát. De Philó a városi zászlót
Szerte lobogtatván, szaporán mene, mint az ölő nyíl,
S gyújtogatá népét, s rontotta az ellene vágót.
S most vala, hogy magyarokra rohant a szűtelen Ármány.
Ingadozó fejjel csak alig viva része; nagyobb rész
Már futa, s visszacsavart paripán mellőzte csatáját.
Csak maga nem rettenve megállt a párducos Árpád.

A dühödő Rémnek helyt nem hagya büszke szivében;
Küzde, s dicső feje rettenetes mozgással emelte
A rezegő tollat, s tündöklött isteni kardja,
Mint lobogó mennykő. Hogy azonban látta bomolni
Visszafutó hadait, megfordította hatalmát,
És keserű szívvel mene vissza, holottan elérte
Őt rohanó Viddin, s így szólította kevélyen:
„Futsz-e vezér, nyomorúlt latroknak büszke vezére?
Fuss bár, eltemetem nevedet, s e dárdavas átjár
Testeden, és félénk szivedet megmetszi hegyével.”
Így szólt, s a feketés nagy dárdát szörnyen emelte.
Jól hallá e zajt, el sem futa tőle nagy Árpád,
Mint más futna, kit asszony szült félékeny apától.
Nem futa, megfordúlt, s nagyságos homloka látszott,
És csak alig látszott, már villoga, csattoga kardja,
S a rohanó Viddint megszédítette csapása:
Így fordúl meg az égi vihar nagy tengerek árján,
Így fordúl vele meg a tenger szörnyü hatalma:
Mint, Viddin! tereád fordúlt meg erőszakos Árpád;
Akkor dárdádat nem birtad emelni fejére,
Nyelved is elnémult; de az otthagya téged azonnal,
S a szaladó seregekhez elért. Reszkettek előtte
A sanyarú Rémek, s népét kergetni szünének;
Ő pedig így szólott, s meghallák a hadak őtet:
„Hősök vagytok-e még? tí vagytok-e, kikkel Ügeknek
Hős fia, Álmos apám indúlt telepedni nyugatra?
Vagy hova futtok most? Hah! hol vagyon a ti hazátok?
Vissza magyar! most vissza velem, vagy halni, vagy ölni!
Merre vasam villog, s hadat űző hangja sivítand.”
Így szólt, s a hadakon végigharsog vala hangja.
Mindjárt égre ható riadással visszanyomultak
A szaladók. Valamint mikor Isten járja hatalmas
Lábbal tengereit, hullám megy előtte tolongva,
Mely az idős sziget orma fölött tüneményesen elcsap,
És szirtet, partot betemet zabolátlan özönnel:
Úgy mene a had erős Árpád fejedelmi szavára.
Megfúvá kürtét Lehel is, s a nemzeti zászlót
Vitte magas kézzel Bulcsú; most lelkesedetten
Mind új harcra hevűl, mind új dúlásra törekszik.
Most vala, hogy futa Isten elől a mátrai Rém is.
Tüstént a csüggedt sziveket megszállta merészség.
Kund, s lobogós fia Csörsz ordítva rohantak előbbre.
Jött Tas is, és ragyogó kardját hozzájok emelte.
Istenes Und bátrabb viadalba vezette vitézit,
És maga hadrontó hatalommal víva közöttök.
A bolgár harcot bátrabban tűrte Zoárd is,
És kivivé tetemét a vélt Viddinnek előlök.
Kadosa, hogy hallá riadozni vezére szavával
A harsány kürtöt, dárdát emelinte hevűlten,
S nem birván, valamint ezelőtt, keseredve lehajtá

Büszke fejét, és könnyei a dárdára csorogtak;
Bojta is elbágyadt szemeit még egyszer emelvén,
A magas égre veté, s így szóla törékeny ajakkal:
„Oh csak még ma viselhetném a harci szerencsét,
S bajvívó karomon bolgárok vére csorogna,
Mily örömest halnék; de talán majd halni fogok, haj!
S a csata híre között nem lesz ragyogása nevemnek.”
Ekkép szóla keservesen, és bágyadva lehunyta
Bús szemeit; de Hadúr ráinte nagy égi kezével,
S sorsa, hogyan kéré, a harc, és harci halál lön.
Fenn, hova emberi szem, sem az agg föld hangja nem érhet,
Áll egyedűl gyönyörű ragyogással az életi csillag.
Onnan külde sugárt a hős tetemébe Hadisten.
Szállt a tiszta sugár, vékony ragyogása megosztá
A levegőt, s kedves hangzat jöve lassan előtte.
Éledezett a hős. Lelkét öröm-ösztön emelte,
S a jövevény hangzat megrázkodtatta halálát:
Végre beszállt a fény, s kebelében vette lakását.
Akkor Bojtának megnyilt szeme, homloka gyógyúlt,
És behegedt. Tetemét nagy erő izgatta, s merészség.
Ismét látá a napot, a napalatti világot,
Látá a szörnyű viadalt, s kíváta veszélyit.
Lóra kapott, és népe közé vágtatva kinyujtá
Fényes acélkardját, hol örömbe merűlve tekinték
Bámulatos szemmel katonái, s nyomába rohantak.
Így mikor a daliák mind föllázadtak, előttök
Hadvezető Árpád ságulda serényen: az izzadt
Mén futa, mint szellő, tajtékzó szájjal alatta,
És földet döbbentve vivé fejedelmi hatalmát;
Ő pedig ült, daliás képén nagy lelke kitűnvén.
Rettentő szeme, mint az erős nap fénye világolt,
S mint az ölő villám ragyogott markában acéla.
Párduca messze repült suhogó szélszárnyon utána,
S fenn a bús levegőt rezgő lobogója hasítá.
Gyorsabban nem száll az egek villáma, sem ennél
Nem rettentőbb a felhők szakadása, holottan
Végtelen országok zuhogó özönébe merűlnek;
Nem megyen így keserű mérgében az étlen oroszlán;
Csak bátor keselyű rohanása hasonlatos ehhez,
Mely magasan suhog el szárnyával az égi szelek közt,
S a morajos felhőbe merűl. Ott szája hegyébe
Villámot veszen, és sziklás fészkére lecsattan.
A fejedelmi vezér ekkép ságulda, s omoltak
A népek, valamerre csapott. Maga dölyfösen állott
Rettenetes Viddin, szédűlt feje újra fölélvén,
És Bulcsúra veté másodszori harca haragját.
Véresen, és bátran állott ez előtte, s kezétől
Félté, nem félvén maga, a nagy nemzeti zászlót.
Ekkor jött Árpád rohanó népeinek előtte.
Kit mikoron látott nagy erőben haemosi Viddin,

Hadra szokott szive megdöbbent, s kétségbe vonúla,
De hamar ismét a vak tűz szikrája fogá el,
S lelke vadúl ily gondolatokba merűlve tünődött:
„Viddin! Viddin! erőd hova lett, hova bátorodásod,
Mely veszedelmiddel nőtt, mint kísértetes árnyék
A lemenő nappal, hova lett most bajnok eszedből?
Hah! hogy egy ember előtt meg kell döbbennem ijedve,
Aki előtt csak imént seregek nem mertenek állni!
Óh szállj vissza megint hadi bátorsága szivemnek:
Nem gyermek vagyok én, nem enyelgő gyenge leányka,
Nem! hanem a bajnok Temoronnak fajzata Viddin,
Akik erősök nemzettek, hogy lenne vitézebb
Minden egyéb hősnél, és általa lenne dicsővé
A bolgár sokaság... Ám jőj hát büszke lator, te,
Jőj, hogy véred után Viddinnek híre maradjon.”
Hasztalanúl így szólt, s az üres levegőben enyésző
Szózatival gonoszúl játszott a csalfa szerencse.
Ő szaporán Sthenelos ménét megkapva, reá űlt;
Tarta nehéz pajzsot, s kivoná új kardja hatalmát,
Mely még vértelenűl nyugodott a cifra hüvelyben;
Most pedig a legerősb bolgártól fényre hozatván,
Síva röpűlt, s a porlevegőt csillogva hasítá.
Árpád, hogy daliás Viddint közelíteni látá,
Ráösmert, s egy pillanatig szűntette rohantát.
Majd az előre haladt sokaságot félrekerítvén
Szólt s ezeket mondá Viddinnek lelke hevéből:
„Ösmerlek Bodony, (így hangzék magyarúl neve) híred
Elterjedt, valamerre magyar hordozza szerencsés
Fegyvereit; de gonosz bélyeg van nyomva nevedre;
Mert nemzettagadó kész vagy gázolni rokon vért
És bérért idegent szolgálsz; idegennek adózol
Annyi vitézséggel, hogy végre erős hadi munkád
Hírt hozzon neki és neked, és népednek alázást.
Vajha ne jósoljak, hír nélkül fogtok enyészni,
A fizető úrnak harcaiban elaljasodottak,
Száma fogyott kis nép; mert önként messze szakadtok
A vértől, melyhez tartozni szerencse s dicsőség.
Térj meg azért, hajtsd meg karodat hódoltan előttem,
Térj meg népeddel, nagy térű földet adandok
Birtokodúl s helyet és szólást a népi tanácsban.
Nemzetnek léssz tagja, kit én, - úgy adja Hadisten!
Megtelepítendek e boldog földön örökre.”
E szavakon Viddin gondokba merűle; de büszke
Szíve acéláról a szó nyila végre lepattant,
Meghódolni kevély, inkább hódítani vágyó,
Veszni rohant vadságában elszánt vala menni
A veszedelmes uton; megtérnie szégyen eszének.
Hős Árpádhoz azért így szólt vala válaszadólag:
„Csábítók szavaid; de valók nem, büszke vezér te,
S nem csatatérre valók, hol kard és dárda parancsol.

Vagy hiszed azt, hogy kit még ember meg nem alázott,
Viddin előtted csak szóért meghódol örömmel?
S nem gázolsz-e te is, ki fenyítesz, szinte rokon vért?
S földet igérsz, mely még el nincs foglalva? s ha Isten
Úgy akarandja, soká nem lesz? De halálos ütésre
És nem szóra jövék ma eléd. Az utóbbi világ majd
Lássa meg, a két nép meddig fog fényleni? Melyik
Fogy meg előbb nemzettagadó romlásban elesvén;
Kettőnknek sorsát pedig itt válassza ez óra."
Így szólt s megrohaná a nagy fejedelmi leventét.
Mint mikor éktelenül zendűlvén, összecsap ég, föld,
S a beborúlt egeket csak villám fénye deríti;
Itt pedig elmohosúlt üregekből kél dübörögve
A zivatar, s vele fölharsog nagy tengered, oh föld!
És egyszerre világ vas sarkai meghasadozván,
Völgy, és hegy remeg, a nap, hold, és csillagok ingnak,
S mindeneken rémítve uralkodik a vad erőszak;
Ilyen erőszakkal két hős egymásnak eredvén
Összemegy itt földet rengetve, halálos ütésre,
És csattog, csörög a fegyver, s a fényes acélhegy
Messze kivillámlik, haragos szikrái lehullván.
Bámúl a sokaság környűl, és szünteti harcát;
De hamar elzúg a szélvész, hamar elvesz erősök
Karjai közt a harc, ha harag gerjeszti föl őket,
S véröket, életöket meg nem kímélve csatáznak.
Vág Viddin, s fényes vasa Árpád pajzsa felé száll,
S azt nagy zörgéssel ketté lehasítja középen;
A rezet, és a bőrtömetet, s a vas lapot egyben
Megszegvén bemerűl; de nagy Árpád sértelenűl van;
Visszacsap, és Viddin sisakára lecsattan ütése.
Szörnyebbűl ennél Istennek mennyköve nem csap,
Nem súlyosb a vízszakadás. Nem tartja hatalmát
A sisak, és nagy haj, sem erős koponyája; az éles
Vas lemerűl, hol az életerő lakik, agyvelejébe,
És hidegen megy mélyen alá. Viddin feje hajlik,
Mint hajlik Haemos tetején a díszes iharfa,
Melyet hasztalanúl sok időig vágtak erőtlen
Fejszések, s környűlültek fáradva; de jő a
Tengernek zivatarja vadan, megrázza tövében,
S ott harsogva ledől a nagy fa vak éjszaki völgybe.
Így dőltél te is el, bolgárok erős feje, Viddin!
Rajtad az összetörött fegyver rémítve csörömpölt,
És bátran dobogó szivedet megtörte halálod.
A fejedelmi magyar tovamenvén, déli világként
Vitte az öldöklő vasat, és sereg omla előtte.
Bojta, hogy a harcokhoz elért, népére Zalánnak,
Mint lecsapó sólyom, veszedelmet, s szörnyü halált vitt.
És legelőbb agyas Ocsko fejét megszegte vasával,
Aki legott nyergére borúlt, és vére leomlott.
Ennek védelmét Krallin vállalta ivére,

És nyilazott, de nyilát nem jól hordozta szerencse.
Elröppen vala Bojta fölött, és messze suhanván,
Gyengén a lobogós Csörsznek süvegére leszállott.
Még egyszer nyilazott, de vitéz Bojtára hiába
Szórta nyilát. A bús vég még nem szálla szivéhez.
Bojta ezenközben lecsapott Dernára, ki görcsös
Nagy bottal közelíte vadúl; őt Bojta fülénél
Balról támadván, megvágta, s midőn amaz erre
Megfordúlt csikorogva, nehéz véres feje zugván,
Jóval előbb, hogysem botját Bojtára lecsapná,
Már hős Bojta, nyakán beveré kardjának acélát:
Így ez is a véres földet megölelte, keserves
Kínjában kezeit rágván. Nagy botja fejénél
Fetrengett, mint egy magas ág letörött fa tövénél.
Bojta továbbrándult, s Rányit megütötte derékon,
S cifrás nyergéből lebukott ez azonnal. Utána
Elvesze Dorminolik, s agg Kempi Preheszka fiával,
Sárga Zoborral, kit mikoron kopját löke hozzá,
Visszavetett kopjájával hős Bojta lesujtott.
Ment azután, hol nagy zajjal fejedelmi leventék
Víttanak egymás közt. Hős Kund Alpári Zalánnal;
A lobogós Csörsszel Hermes; lángfürtü Preheszka
Visszaverő Tassal, kik, mint az erőszakos éjszak
Erdeje zúg, ropog a zivatarban, zúgva, zörögve
Egymás közt iszonyú zajjal fene harcokat űztek.
Bojta is arra rohant, s Hermes katonái közűl az
Ellene jött macedó Theophilt nyakszirten ütötte.
Védni rohant Xenophon, Hermes testvére, dsidával.
Bojtát hóna körűl megszúrta, de Bojta boszúsan
Visszacsapott, és jobb karját leütötte könyökben,
S nem szűnvén, kebelébe veré a kardot; amannak
Teste legott leesett, s nyájas képére halál űlt,
Bús feketén, mint űl tengerre az éktelen éjfél.
A porban még fetrengett, rángatta nyakával
Gyenge fejét, s Hermes! Hermes! kétszerte kiáltá.
Harmadszor rebegett, s ajakán testvére nevének
Hangjai szellőként szomorú lelkével enyésztek.
Így vesze ő, Bojtát a seb fájdalma hevíté.
Népe közé mene kötni sebét; de körűle süvöltő
Torkokon a görögök Hermest szomorodva kiálták.
Jött az, s a lobogós Csörsznek kikerűlte csatáját.
Mint röpülő nyíl, jött, s haj! öccsét halva találta.
Nem várt, nem szólott, köny nem futa bánatos arcán;
De szive síra, s boszút ordított benne haragja.
Mind a népe között álló Bojtára mutattak.
Arra rohant; az erős népet dárdája megosztá,
Bojtához juta, és oldalt megszúrta dühödve.
Bojta nehéz szívvel tüstént eldőle, s veszendő
Bús feje porba merűlt. És ekkor az életi csillag
Visszavevé sugarát, mely búsan zenge, miként zeng

A panaszos lantnak megpattant húrja, s rezegve
Égbe kerengett a kínnal telt földi határból.
    Ossa vidéki Philó bal szárnyát űzte nagy Árpád,
S már készűlt a várasiak harcába merűlni,
Hogy kezöket fáradt Undról csattogva leverje;
De szomorú zajjal jött Bojta halála fülébe,
S a győző Hermest bús szemmel látta ragyogni.
Ekkor megfordúlt, s biztatván, szóla Lehelhez;
„Hallod-e a bús zajt, szép kürtű gyermeke Tasnak?
Haj! nem csalfa zaj az, Bojtának veszte van ottan;
Menj szaporán, ódd a népet, verd vissza ölőjét.”
Monda, s rohant a hős, szép kürtű gyermeke Tasnak.
Lógva hagyá buzogánya fejét kürtének alatta,
S dárdát vett jobbjába, de a hadi kürtöt először
Megfúvá nyargaltában. Harsogva hatott el
Hangja, s az elcsüggedt fejeket büszkébben emelte.
Bojta körűl tüstént iszonyú harc támada. Hallák
A kürtös daliát közelíteni, s bízva csatáztak.
Hermes is elborzadt hangjára, s kitére közűlök,
Hogy Lehel ellen erős dárdáját győztösen üsse.
Összemegy a két hős. Hermes téveszti szurását,
Ellensége ruhái között megy el érc hegye. Akkor
A szép kürtü Lehel Hermes pajzsának irányoz,
És üti; de kitörik ropogó dárdája kezéből;
Őt Hermes nyomban, mint gyilkos erős fejü sólyom,
Űzte, s körűl szomorún harcoltak Bojta vitézi,
S már emelé iszonyú magasan dárdája hatalmát,
Mely mint nagy mennykő csattana Lehelre, de gyorsan
Visszaszökik jó sárga lován a szittya levente,
És buzogánnyal csap Hermes mellére, holottan
Nyilt vala a páncél, s vastag nyaka bőre fehérlett.
Ottan (előbb hogysem suhogó dárdája leszállna)
Érte csapás, s felső csontját döbbentve betörte.
Hermesnek dárdája leszállt, de nem olyan erővel,
Mint kele, s kártalanúl lezuhant vállára Lehelnek:
Hős Lehel a dárdát büszkén elrázta magáról;
De Hermest végső lélekzete nyomta. Keményen
Csapkoda rá Lehel, és agyban verdeste. Lefordúlt
Ő, s szép fegyvereit, s testét paripája tiporta.
Ekközben Krallin Lehel arcát vette irányba,
És meg is érte, piros vérét bőrére kiontván;
De Lehel a könnyű sebbel nem gondola: harcolt.
És ismét jöve más nyíl is, mely szügyben ütötte
Sárga lovát. Megroggyant az, s nem vitte ülőjét:
Akkor mind örömes zajjal rohanának elébe
A sisakos görögök s tótok fejedelmi Zalánnal.
Ellenben leütött Bojtának népe csatázott.
Jött maga is fejedelmi Zalán, és üstökös Indát
Földre veré, süvegét, s koponyáját összehasítván.
Megkergette Vihart s oldalt úgy szúrta, hogy egyben

Összerogyott, és földre zuhant nagy teste lováról.
Már Lehel a hősök közepett maga álla; de jöttek,
Mint ropogó villám, lobogós Csörsz, s apja merész Kund,
Megronták a kört, tágúlást adva Lehelnek.
Jött Tas is, és harcolt rohanó fejedelmi Zalánnal;
Csörsz pedig egy csapatot maga bontott, s vitte halálos
Dárdáját legelől. Krallin futa tőle; de nyomban
Száguldott Csörsz, és félénk hátába ütötte
Dárdáját. Hegye messze bement, s megfúrta veséjét.
Gyors Krallin leborult. Íján megpattana húrja,
S dőltében nyíllal ragyogó puzdrája lecsörrent.
Csörsz kivoná az erős dárdát, s így szóla fölötte:
„Hitvány! tőled sem fog többé senki remegni;
Sőt tőled nem is, a nyiltól, mely szívedet őrzé.
Jó híred sem lesz; mert Csörsz, Kund gyermeke győzött,
Gyors nyilazó kezedet fényes dárdája leszegvén;
És nem lesz, ki dicsérhessen, mert nemzeted elvész
Még ma, reád pedig a pusztának férgei jőnek,
S tagjaidat megeszik, s nyomorúlt rosz véredet isszák."
Így szólván fölemelte fejét a büszke levente,
Ment tova, mint vértől párolgó mérges oroszlán;
S a leütött Krallin katonái futottak előtte;
Más részről azalatt végső munkára sietvén,
Jára vezéri Philó, s a réműlt népeket inté,
A hadakat szaporán megjárta serény lovon, és hol
Viddinnek népét, s a többi vezértelen álló
Népeket észrevevé, fenn szóval kérve, fenyítve
Harcba tüzelte, s kemény sorokat rendelve továbbkelt.
És mikor a sorokat mind végigjárta, hadához
Ment ismét, s magasan viteté a várasi zászlót.
Ott a várasiak közepett vágtatva ragyogván
Harcba rohant; de közel jött már a párducos Árpád.
Földre veré Sthenelost, ki vezéri Philónak elébe
Futva gyalog sietett, kelevézét hátrafeszítvén.
A kelevézt Árpád elvágta, s utána leszegte
Gyenge nyakát az erőt vesztett nyúl szívü görögnek.
Árpád öldöklő kezeit nem vette le rólok;
Szűntelen ölt, s a nagy zászlót közel érte vasával.
Ott szorosan pajzsos görögök búsúlva megálltak.
Közbevevék a nagy zászlót a harci vezérrel;
De mikor Árpádnak megcsattana kardja közöttök,
Sárga halálképpel mind nagy réműlten oszoltak,
S a zászló remegett félénk tartója kezében.
Bulcsu leverte Thoást, Árpád a strímoni Zénót,
És Notarast: annak beleit kihasítva, emennek
Vállát érve, s erős fogait megtörve agyában.
Mind egyszerre nehéz fegyverrel földre zuhantak.
Árpád harmadszor Zákóra, a várasi zászló
Tartójára csapott. Megüté azt vakszeme táján,
Hogy tüstént nyergére borúlt, szédült feje csüggvén.

Ekkoron Árpádot végső diadalma vezette,
Rája rohant, szörnyű szemmel két félre tekintvén,
A zászlót kivevé, s magasan fölemelve kiálta,
Hogy végigrengett seregén nyers hangja szavának.
Nagy Faragónak adá, magasan hogy tartsa közöttök.
Ekkoron a zászlót meglátták gyors hadi népek,
Kik követék Undot, kik víttak nyalka Zoárddal,
Mind magasan ragyogó fegyverrel előbbre rohantak.
Megrémült pedig a görög, és futa gyorsan előttök.
A bolgár makacsan helyt álla, de kardja Zoárdnak
Irtogatá őket, mint tűz a sárga kalászok
Dús sorait, vagy erős fejszés töves erdei fákat,
Aki korán kimegyen sűrűn nőtt dombi berekbe,
Hol fiatal fáit szaporán vágdossa, s mikorra
Szemközt a delelő nappal fáradva lenyugszik;
Már hosszan beterítve van a zöld erdei tájék.
Ekkép ölte Zoárd, s kopjás katonái az álló
Bolgárok seregét; de megűzé párducos Árpád
Ellensége hadát, s most ketté válva, veszendő
Osztályban gyengén harcolt segedelme Zalánnak:
Hermes népeit ővele a harc mérge kizárta
Vára mezői felé. Lobogós Csörsz, s apja, merész Kund
S a fene képű Tas villogtak előtte tömötten.
Itt pedig a fejedelmi magyar csattogva szalasztá
A réműlt hadakat, s a várasi büszke csoportot.
Megfordúla Philó kétszerte; de a hadat űző
Árpádnak kezeit nem merte bevárni, nem a bús
Villámló szemeket, s daliás komor arca hatalmát.
Most imez, a rohanó seregek fejedelmi vezére
Megszüntette lovát, s nagy hangon utána kiáltott:
„Gyáva! Ki más ezerek lelkét viadalra tüzelted,
Futsz most kardom elől, nem tudsz meghalni vitézül.
Bár hát fuss: de tiporjon meg vas lába lovadnak,
S a véres Tisza nagy halait táplálja szíveddel;
Mert nem vagy méltó seregeknek előtte ragyogni.”
Gúnyosan így szólott, hogy megfordítsa futását;
Mert igen óhajtá megvíni; de hűlve, remegve
Ment a csalfa vezér, mint párás csillag az égen,
Mely leszakad, s halovány lángjának fénye kialszik.
Már közel ért veszedelméhez. Tisza partja fölött egy
Fűz mellett hökkenve megállt. Örvényesen ingott
Lábainál a víz, remegő árnyéka halálként
Látszott mély fenekén, de körűle csoportosan álltak
A réműlt katonák. Mind erre rohantak eszetlen
Bódúlásokban, s nem volt, ki megója haláltól;
Hátúlról pedig a magyarok riadása dörömbölt.
Mint rontó zivatar jöttek csillogva, robogva,
S mérges ölő nyilak, és kopják röpdöstek előttök.
Ritkult a sokaság; jaj, üvöltés támada benne;
Holtakkal beterűlt a part, s Tisza árja piroslott.

Árpád is véres kardját hüvelyébe taszítá,
És dárdát ragadott, s kivetette vezéri Philóra.
Jó tova volt, amennyire majdnem futhat el ember
Húsz lélekzet alatt; a szörnyű dárda pediglen
Elfuta, mint villám, s lecsapott derekára Philónak.
Ekkoron az többé nem mert mulatozni helyében;
A víznek szöktette lovát. Hortyogva vesződött
A hű pára, s urát magasan hordozta; de égett
Ennek háta közén a dárda, s befogta sötétség
Bús szemeit. Most mind zajosan szöktettek utána
A vert, dúlt seregek, s mikor a mély vízbe merűltek,
Két részről kicsapott a víz, s gyász színbe borulván,
A letiport füveket görögök vérével itatta.
Benn az erős örvény közepén sok bajnok elűle,
Sok lemaradt lova hátáról, elhányva sisakját
Küzdött a habbal, de veszendő társa lehúzta,
S vad halak étkéűl a mélybe ragadta magával.
Másokat a nyilak értenek el, kik halva lehajták
Vérbe borúlt fejöket, s bőrös pajzsokra terűltek.
Haldoklók közepett sokszor lemerűle az élő.
Jaj hangzott, s szomorú bőgés, s magas égbe kiáltás;
Zengett a dagadó Tisza, s partjai visszamorogtak.
Ossa vidéki Philót siető lova vitte: de mostan
A szárazhoz elért, s lerogyott, párája kifogyván.
Ott ura is csak alig birván nagy fegyvere súlyát,
Nyögve kiváncorgott, s lelkét a partra lehelte.
Ez lett a kiveszett görögök hírére Görögrév.
Ekközben tüzesen harcolt a második osztály,
Még fejedelmi Zalán, és a lángfürtü Preheszka
Álltanak, és az erőt nyomták bizodalmas erővel.
Példájokra megállt Alpár bús népe s csatázott.
Mindennél rettentőbb a lángfürtü Preheszka.
Ez hogy sárga Zobort, kit főkép kedvele köztök,
Nem látá a harci mezőn, fene bánatot érzett
Durva szivén, s lobogó dühhé vált búja szivének.
Vér habzott ajakán, s égett hadi tőre kezében;
Szerte futott, ordítva fiát, és ölve kereste.
Sokszor mennydörgő szava zengett a hadi zajban:
„Hol vagytok kik elöltétek deli gyermekem éltét?
Hol ti veszett ebek? Oh mért bátran előmbe nem álltok,
Hogy lecsapott fejetek dőljön tetemére fiamnak?”
Így ordíta. Reá bátran rohanának az elhúnyt
Bojta vitézei: ő pedig ölt, s pusztíta közöttök.
Mellben szúrta Bakót, mikor ez buzogányt vive rája,
S fültövön agg Csabait, s a tőr áltjárta egészen
Hősi fejét. Ezeket tüstént betakarta halálok,
S testeiken habzó paripák vágtatva tiportak.
Ezt az erős Balator nem tűrte nyugalmasan, indúlt,
Mint szakadó felleg, s arcúl támadta Preheszkát.
Szinte fejét ketté vághatta; de összesivítván

Parti darázsrajként rázúgtak az ifjak azonnal,
És leverék apjok lábához, előbb az idősbik
Szúrta, s vidám szeme húnyorgásit örökre lezárá.
Ott elesett Balator, s hálóként összelyukasztott
Teste, körűl, bőven gőzölgő vérit okádta.
Szint' akkor, vesztére jövén, az idősbet agyalta
Réz buzogányával gyors Téti; de visszakerűlvén
A testvérekből háborgó Konka, nagy átkok
Közt Tétit hátúl karddal megvágta derékon.
A gyors Téti hajolt, valamint szép délszaki szálfa
Hajlik az erdőben, melyet vihar ére középen;
Mégis emelte vitéz karját, és visszasuhintván,
Ketté vágta fejét Konkának: csakhamar őt is
Körbe vevék, s az erős, és bús atya tőre hegyével
Megszúrá mellét, hogy szörnyethalva lefordúlt.
Most iszonyúbb lett még a harc riadása közöttök.
Mint mikor a sívó tigriskölykekre rohanva
Öl, pusztít nagy erőszakkal két sárga oroszlán,
S nyomban előrohan a tigris nő, s híme: holottan
Körmeik, és fogaik egymást lángolva szakasztják;
Reng a nagy barlang, s morajokkal bömböl az erdő:
Így küzdött, fiait védvén, lángfürtü Preheszka,
S messze sivalkodván szava, s hosszú tőre ragyogván,
Rettentő vala harcaiban, s rohanása halálos.
Hallá ezt alpári Zalán, s bizodalmas erővel
Villogatá kardját; de körűl alig állhata népe
Kundnak, s a lobogós Csörsznek, s fene Tasnak előtte.
Még csak az elbúsúlt atya harcolt győztös erővel.
De most közbecsapott Karadónak gyermeke bátran,
A pajzsos Televér, s mint kőtorony álla közöttök,
Somnyelü dárdáját sebesen forgatva fejöknél.
Izmos volt Televér, izmosb valamennyi vitéznél,
Aki ma itt harcolt, s volt bátorsága szivének
Tagjaihoz képest: ki sem is tért senkinek, és a
Seregeken dúló keze, s fegyvere véres utat tört.
Hímes erős kápát emelintett barna fejével,
És pajzsán látszott az iramló Rémnek alakja,
Akit erős Isten hajdan megaláza Kiónál.
Így mene nyugtalanúl járván a vas csapatok közt:
Dárdáját vér és por lepte, s vitézi ruháját.
Most, hogy alóla kidőlt lova, harcra gyalog mene, döntő
Órjás lábával letiporta az ellene küzdőt.
Így jött a szörnyű ide is, s hogy zúgva kinyújtá
Hosszú dárdáját, megütötte Preheszka vitézlő
Két fiait, kik azonnal együtt a földre borultak.
Ott ugyan az, kit utóbb ért meg dárdája, ledőlvén
Élve maradt a holt testvér tört oldala mellett,
S lassan emelte fejét, s kivoná a kardot alóla.
Ekközben Televér ágyékon szúrva lesújta
Még egy erős testvért, s mikor atyjok szíve szakadva,

Vért sírván szeme, tőrével Televérhez utat tört,
A negyedikre rohant, s kebelét leszegezte vasával.
Ekkoron, akit előbb leütött, föltámada ismét
Holt testvérétől, s karddal megcsapta derékon
Dárdanyelét, mely ott mindjárt a földre lehajlott.
Még hozzá csapa másodszor; de hatalmas ütését
Föltartá Televér pajzsával, s visszarohanván,
Megragadá őt, és kardját kicsavarta kezéből.
Ekkor erős karral fölemelvén vitte magával,
Mint viszi héja fiát, s keselyű a gyáva galambot.
A gyermek szomorún vergődött, síva kiáltá
Hátramaradt apját. Őt a nagy bajnok azonban
Szüntelenül ragadá, széles mellére szorítván.
De közelíte vadúl a bús atya, és löke súlyos
Somfa gerelyt, mely nagy Televért lábszáron ütötte,
Erre megállt, és a vergődő gyermeket ottan
Földbe csapá nagy erőszakkal, hogy azonnal elájúlt.
Rátapodott azután, s lelkét kitiporta dühében.
Oh mért kelle, szegény atya, nemzened ennyi veszélyre
Hős fiakat, vagy mért egyebütt nem veszhete léted,
Hogy fiaid szomorú végét keseredve ne látnád?
Jősz, s lecsapott fiadat már késő menteni. Gyilkolsz,
S haj! elhúnyt fiadat tőröd hegye vissza nem adja.
Jött némúlt kínban szaporán lángfürtü Preheszka,
S már fia halva feküdt. Televér is visszatekintvén,
Oltalmat keresett; gerelyét csikorogva kirántá
Nagy szárcsontjából; de hegyes tőrével elérte
Ellensége, s kinyílt hónát megszúrta, holottan
Mélyen elült a vas vérében. Szúrni akarta
Még egyszer; de reá, mint sértett erdei, mely nagy
Méreggel veri lángagyarát, s öli, marja vivóit:
Úgy mene megbúsúlt Televér, s megölelte derékon
Vérengző vas karjaival, s a földre lenyomta.
Ott hangos torkát végső veszedelmes erővel
Fojtogatá, s iszonyú kínzással elölte, aléltan
Földre rogyott maga is, s diadalmát érte halála.
Bámúlt a sokaság, iszonyodva megálla körűlök.
A fejedelmi Zalán többé nem merve megállni,
Vérző szívvel eredt szaladásnak. Utána csapongva
Csak kevesen mentek hűséges régi vitézek.
Már félig lemerűlt a nap, s bús gyenge sugára
E gyilkos földön, s vizein reszketve borongott,
S szálla setéten, mint örök éj, a felleges alkony;
Párducos Árpád most fordúla meg a Tisza mellől,
S amint jött sebesen, szaladását látta Zalánnak,
Aki, miként felhő szalad a szélvészes erőtől,
Mely feketén döbörögve kikél, s ordítoz utána:
Ugy szaladott szomorodva setét végének előtte,
S várait, és gazdag földét megvédni felejté.
A fejedelmi magyart nagy erő izgatta, serényen

Vágtata, s vitte vasát öldöklő karral utána.
Már közel ért, s zúgó Halecet megütötte. Lovastúl
Megdőlt az, s ott halt, lelkét elszánva uráért.
De legelől futa gyors paripán a gyáva vezérlő,
S futta körűl immár kört vont a barna setétség.
Ekkor elállt Árpád, s harsogva utána kiáltott:
„Alpárnak fejedelme! megállj, hova futsz el előlem?
Hol van büszke szavad, melyet követeiddel üzentél?
Vagy fuss bár; de tudom többé nem látod ezentúl
Alpárod mezejét, se füvét nem rágja le marhád.
Bajnokaim, s az erős fiak anyjai, díszleni termett
Hajnal ölű hölgyek fognak telepedni meződön:
Rajta tenyészend e nemzet, s országokat állít.”
Így szólott. Amaz a rettentő szózatok árját
Még hallá, s szörnyű dobogással vert szive keblén.
Meg sem is álla, kevés haddal keseredve szaladván
Honna határaitól, miglen Nándorhoz elére,
S búba merűlten csak távolról nézte sajátját.

Görbő, Pest, 1823-1824. júl.

CSERHALOM

Egy énekben

Néma borongással megy az őskor lelke, fölötted,
Cserhalom! és nem kér emlékűl oszlopot ércből:
Oszlop vagy magad, oh diadalnak halma, meződdel.
Téged még az erős természet szűle magából,
Hogy mint embernek gyarló munkája, felejtett
Porba ne szállna tetőd, hanem állna, mig emberek élnek,
És a harcos apák hírének lenne tanúja.
Árpádnak honját Salamonnal sok baj emészté,
Az meg nem rendűlt, romlatlan férjfi erőben
Állván hőseivel: főkép a társas egyesség
Napjaiban temetője lön ellenségi hadának.
Oly vala, mint a két végcsúcsos földközi szálkő,
Mely keleten s nyugaton kitekint az egekre, s midőn itt
Nap veri, ott éjnek rémfátyola leplezi ormát:
Elfáradva leűl a villám mély közepében,
Nem rengetheti meg, nagyságán nem mehet által.
Úgy Árpád honját veszedelmek mennykövi csapván
Nem rendíthették, közepén túl nem hata mérgök.
Akkor az ifju király Salamon szép déli sugárként
Járt a sergek előtt, vele két fejedelmi levente
Ég áldása gyanánt, bölcs Géza, s szekercecsapással
Rettenetes László, Bélának gyermeki, jártak.
Akkor együtt az erő, bátorság s józan okosság
Őr vala, és akadály az enyészet napjai ellen.
Kétes az ütközetek forgása: Sajóra, Mohácsra
A jó honfi ma is könnyezve tekint, de ki retteg
Hallani a harcot, melyet László keze harcolt?
Cserhalom! a te tetőd diadalnak büszke tetője.
Merre Ozúl, haragos kúnok fejedelme, hadaddal?
Visszalobog zászlód éjszaknak durva szelétől,
Háromszor fordúl paripád, hogy visszaragadjon.
S nem látod magad is vijjogva röpülni fölötted
A puszták madarát? Eljött, hogy téged emésszen,
S szállongó fiait meghozza lakozni hadadra!
Nyargalnak, még nem tudják, hogy veszni jövének.
Mint a farkas, mely juhakolba ereszkedik, öl, dúl,
S gond nélkűl rabol a remegő falkában, azontúl
Menne; de örvös ebek várják ordítva, közelget
A boszuló pásztor, s fölemelt villával ijeszti.
Úgy haladának ezek gyilkos szándékkal. Utánok
Puszta maradt Nyírség; Tisza gazdag partjai nyögtek
Vad tapodások alatt, és vért mosa rólok az árvíz.
Látta Bihar pusztúlását, s nem tudta kerűlni,
Szörnyü halál takará a bátor férfiak arcát,
Haldokló öregek jajgattak rajtok elázva
Honni rokon vérrel, s keserű fájdalmas özönnel;

Dúlt ágyon csecsemők egyedűl fetrengve sirának,
Ifjú anyjokat a táborral gőgös Ozulnak
Vad katonája vivé pórázra kötözve; szüzekkel
Nem közös indulatok láncán hajtattak az ifjak.
Jött agg Ernyei is. Dúltan vala mindene. Még egy
Kincse van, úgy vélé, a szöghaju nyájas Etelke.
Nincs többé, csak üres viszhang felel: „édes Etelkém!”
„Sírba ha tettem volna magam, hogy mélyen az undok
Földnek alatta hever, tudnám; ha zajába sodorván
A Duna nyelné el, tudnám, hogy szőke habok közt
Tagjait usztában pusztító halsereg űzi.
Láttam volna halál ágyán hervadni mosolygó
Szép fiatalságát, kétség nem nyomna: megáldnám
Istenemet, s tűrnék. Most nézek, s nincs mire: szólok,
És az üres viszhang gúnyol felelettel. Elálltak
Könnyeim: azt kérdem, van-e még jó istene a vén
Ernyeinek, vagy csak haragos kéz villog az égben,
Mely lánggal fölirá bűnét, s most megveri érte?”
Igy panaszolt az öreg, s meg’ visszacsatolta rezegve
Hangzó fegyvereit. Hogy harcra riassza királyát,
S Béla dicső fiait, búsan, de sietve megindúlt,
És az ürűlt teremek szomorún döbbentek utána.
    Már hegyen ül terhes felhőként népe Ozulnak.
Sátor alatt pihen ő hímes szőnyegre terűlve.
Lábainál buzogánya hever, hadi kürte fejénél,
S a letüzött dárdán kalpagja; de oldala mellett
Kötve maradt a kard: hüvelyén szörnyű keze nyugszik.
Lejt, vigad, ordítoz, zsákmányait hordja elébe
A szilaj ifjúság; dalt mond szép rabja siralmas
Arcairól, dalt a harcokról, s győztös Ozulról.
Csak maga Böngérnek fia nem jő, a magas Árboc,
Csak maga késik még rabját köz örömbe keverni.
Mint áll a sas, mely fiat őröz fészkes üregben,
S messzire, bár éhes, nem mer távozni fiától:
Úgy állott ő a sátorban csendes örömmel
És aggódással, vele ott állt néma szoborként,
S hajh! más érzéssel, a szöghaju nyájas Etelke.
Nézte, az út sikján László hada nem ver-e port még?
Nem jön-e atyja fehér zászlót lobogtatva kezében? -
Minden csendes volt, egyedűl hangzott az örömtől
Cserhalom, és hangját a környék visszafelelte.
Nem jöve még László, nem volt még atyja kezében
A lobogó címer; de legott eljöttek az ifjak,
Árbocot üdvözlék, s a lánykát nézni megálltak.
És legelőbb eljött, s igy monda bogárszemű Kődör:
„Szép a hattyu, midőn távol honjának egéből
Csendesen érkezvén idegen tó habjain ül le.
Ott az özönt könnyű lebegése hasítja, s leszállnak
Hold és csillag ezüst sugarakkal játszani hozzá.
Oh Böngér fia, boldog vagy, szebb a te leánykád,

S nem feketébb, mint a hattyúnak tollai, keble.
Kár hogy könnyet ereszt; de te Árboc menj, letörölni
A bús lány könnyét: forró az, elégeti arcát.”
Erre felelt komoran Böngér fia, termetes Árboc:
„Menj tova, jó Kődör, ne beszélj nekem ilyet: enyelgést
Nem türök én soha is, mikor arra nem ösztönöz elmém.”
S elmene az tüstént; de helyette csoportosan eljött
A szilaj ifjúság, és volt, ki mosolygva imígy szól:
„Oh Árboc, ha szeretsz, szedd rendbe rabodnak alakját.
Nézd, hogyan elfordúl: arcát betakarja előttünk.
Termete mily súgár, s mégis mily teljes, igéző!
Hablebegés minden kis mozdúlatja. - Parancsold
Szólani, bár minden szava tíz aranyomba kerüljön;
Mondd, hogy nézzen rám, s szép íjamat itt hagyom érte.”
Jött még egy, s a lányt megnézvén monda: „Bolond vagy,
Hogy nem örülsz Árboc, hagyj bár kis időre pihenni
Szög haja árnyaiban, fogadom, hogy többet örűlök,
Mint ha ma száz tengert kirabolnék gyönge javából.”
Harmadik is jött, és így szóla: „Ne mondjatok annyit:
Én magam érdemlem, hogy szép szót mondjak előtte.
Jól teve, hogy bé nem takará kis lábait a szűz:
Olyak azok, mint a tajtékból fútt halom, és én
Mily boldog lehetek, ha csak azt illetheti ajkam.
Lába nyomát csak ugyan tőlem nem tiltja meg Árboc,
Azt itt hagyja talán a porzó tiszta homokban;
Én pedig egyszeriben paizsom lapjára kimetszem,
Elviszem a földnek minden részére csatázva,
S lányt keresek, kinek e lábnyomhoz lába hasonló.”
Legbátrabb vala Dember, erős magzatja Cikának.
Szőke fodorhajjal teljes két válla, piroslók
Arcai, termete nagy s deli, pillantása hegyes tőr,
Szíve sebes szélvész, s lobogó láng arra, mi szép s nagy.
Ez beszökött, a lány arcát megnézte, s elámúlt,
És mikor a szó visszakerűlt ajakára, imígy szólt:
„Árboc! téged az ég megbüntet, hogy kiraboltad,
Vagy maga e lánykád rablá szépségit az égtől,
S most büntetve van itt. Asszony nem szülhete ilyet,
Téj nem táplálá; hanem élt fenn illatözönnel.
Elkerülék őt a szelek, és harmatba fürészté
Arcait a hajnal, s mert arcai szebbek azénál:
A hajnal csak azért lett szégyent vallva pirossá.
Nézzed bár szemeit: mi van ottan földi? Az éjfél
Legfeketébb foltját napnak közepébe ha tenném,
Még az lenne talán szeme nyílt fényére hasonló.
Oh Árboc, mondd, s a hajnalt leimádkozom érte,
Elhozom a napot, és minden ragyogásit az égnek,
S itt hagyom érte neked, mert ő maga szép nap előttem.”
Igy szólt ő; de nehéz gondok s fájdalmak epeszték
A szomorú lánykát; Árboc pedig álla közöttük
Félig emelt karddal, s így szólt kifakadva boszúsan:

„Vagytok-e még többen s mit akartok fecske beszédűk?
Vagy vígságtokat én megháborgattam-e, hogy most
Rajtam üt e sok nyelv, s fülemet nem hagyja nyugonni?
Hagyjatok el, bizony itt az idő, hogy hagyjatok el már,
És ki ezentúl is háborgat játszi szavakkal,
Annak némavakon hasznosb lett volna születni;
Mert én némává s vakká teszem őtet azonnal.”
Ő így szóla, s haragja elől hátráltak az ifjak.
Dember kardra csapott. Még ez végére sem érvén,
Jött maga gőgös Ozúl, a lányt megnézte, s imígy szólt:
„Hah! bizony ok nélkűl sátorban nem marad Árboc,
Kincse van, őrzeni kell. Ifjú, halld, amit Ozul mond:
Add nekem a lánykát, od’adom Zeje lányomat érte,
Énekes, és ragyogó, mint legszebb csillag az égen,
S harmatnál gyengébb, nem volt még férfikarok közt.
És adok öt fiatal hadi mént, mind gyorsat, erőset:
Nyergesek, és aranyos csótárral gazdagok, és bár
Kérj még rá valamit, kész érte megadni vezéred.”
Erre felelt szaporán Böngér fia, termetes Árboc:
„Tisztelet, oh diadalmas Ozúl! és hála tenéked;
Hogy Zeje lányoddal megkínálsz engem, utósót
A harc hősi közűl; de bocsáss meg, nem szabadulhat
Árboc ezen lánytól: hozzá van szíve lekötve.
Amit ezentúl még mondasz, fejedelmi ajándék:
Oh de habár paripád mind széltől volna foganva,
S rá csillagos ég közepéből lenne kiszegve
Legragyogóbb takaró, az mégsem kedves előttem
E lányhoz képest. De ha gyáván küzdve találandsz,
Vidd haza őt bízvást, és engem fogj be lovadnak.”
Elvégzé Árboc, s így válaszol erre vezére:
„Meg nem gyűlöllek, noha kissé büszke vagy Árboc!
Elvárom harcod hírét; de ha gyáva vivó léssz,
Rajtad ütök, s e lányt feleségűl birja lovászom.”
„Nem, soha!” szólt Árboc, s megüté a kardot előtte,
És iszonyú szemeit vérrel tarkázta haragja.
Megfordúla Ozúl, s elmentek az ifjak utána.
Igy mulatának ezek, mikoron már fölkele a nép,
S Ernyei kürtétől hangzott széltében az ország.
Fölrobbant Salamon csattogva királyi hadával,
Jött az erős László, jött Géza, boszúsan eredtek
A rohanó seregek pusztult szélére Biharnak.
Árboc csillapodott, látván, hogy nincs ki boszontsa.
Könnyü ruhát s tigrisbőrt tett paizsára, szelíden
Eltörlé a lány könnyét, s odavitte leülni.
Ő pedig ült kis lábaihoz, s biztatta szavával.
Akkor megnyitván rózsás szűz ajkait a lány
Szólt, s kedves hangját a lég is játszva emelte:
„Bajnok! téged erős, de szelíd atya nemze, s öröm közt
Bíboros alkonyban születél kegyes édes anyától:
Nem bántasz magad, és mástól bántatni nem engedsz,

Hogy jóságodnál rabságom kínja nyugodjék;
Téged azért, mikor istenemet kérlelni borúlok,
Szüntelenűl bizodalmas imádságomba csatollak,
Hogy valamerre menendsz, érezzék fegyvered élét
A csata vérmezején, s rettegjen jőni halálod.
Csak soha erre ne jőj: inkább a kölykes oroszlánt
Vagy dél sárkányát verd föl háborgani, mint a
Hármas bércek urát, s termékeny Hunnia népét.
Csattog az, és fölkelnek ezek, fölkelnek az ifjak,
S a pártás szerető nem fél gondolni reájok.
Nincsen erő, melyet meg nem győznének erővel,
Nincs rohanás, melyet rohanással meg nem előznek.
Csak maga a fejedelmi vitéz, a baltacsapással
Rettenetes László, seregekkel mérkezik és győz.
Oh Árboc, tudom én, hogy Ozulnak népe veszendő,
És te talán meg is átkoznál, ha elérne halálod,
Hogy, noha jól tudtam, nem szóltam semmi veszélyről.
Mondom azért, jőj el, sőt fuss, amennyire futhatsz;
Mert hacsak el nem nyel seregestűl Cserhalom, itt ér
Benneteket s letipor Salamonnak szörnyü hatalma.
Oh jer hát, kísérj el atyám teremébe: talán még
Ott vár, ősz hajait szomorún tépdelve miattam.
Jer, ha elébe megyünk, meglásd, fog sírva köszönni,
Sírva köszönni neked, hogy lányát visszaszerezted.
Váltságúl amit birhatsz, elhozni szabad lesz.
Dúsan térsz haza, s majd ha lovad megbotlik az úton
Nagy testhalmokban, s nehezen röppennek odább a
Jól lakozott madarak, megdöbbensz, kérded az éjtől:
Mely nép táboroz itt? és nem fog senki felelni,
S ím meglátod Ozult, véres képére süt a hold:
Akkor az ősz bajnok lányát tisztelve megáldod,
És a nemzeti gyász mezejéről búsan odábbállsz.”
Nem szereté a rab lánytól ezt hallani Árboc.
Mégis visszanyomá lázadt lelkébe haragját,
Fölkeresé a lányka szemét, így monda viszontag:
„Mit mondasz nekem álmokat, oh szépséges Etelke?
Nem tudod azt, hogy szó nem ijeszt el bajnokot? Ember
Kell oda, s öldöklő fegyver; de te mily csapodár vagy,
Hogy fenyegetsz? - A rózsa megint be akarna borulni
S nem tud, mert kebelét melegíti az ifju verőfény,
Harmat reng levelén, és a völgy hű szele ráfú:
Mindinkább kiborúl azután, s bimbója mosolygóbb.
Úgy te szeretnéd homlokodat fellegbe takarni,
S az jobban kiderűl; örömest ráncokba kevernéd
Barna szemöldökidet; de azonnal visszahuzódnak,
Mint délszakra menő naptól a könnyű szivárvány.
Bús, komoly is lennél; de mosolygó kellemek őrzik
Arcaidat, s szebb vagy, mikor ezt elrejteni készűlsz.
Halljad azért, és tudd, mire szánt el tégedet Árboc:
Honnosaid minket nem fognak elérni, vidáman

Ülnek azok hűs csarnok alatt hadi dalra figyelve.
Sok borral társára köszönt, s nem tudja, hogy avval
Issza halálpoharát; mert nincs már, akire gondolt.
Mink azalatt tova száguldunk, s bár jőjenek aztán
Hőseitek, vagdalhatják a visszasüvöltő
Esti szelet, vagy az árnyékot, mely barna homályban
Rengve fut, és hosszú rémmé nyujtózik előttök:
Minket ugyan többé nem fognak lelni, s köszönjék,
Hogy nyilaink által nyomorún nem halnak el ők is.
Én pedig elviszlek tenger szigetébe keletre;
Szózatosabb ott a csalogány, és berke virítóbb,
Lengedezőbb a szél, szebben tündöklik az ég is,
S kis csemetén nemesebb izlés almái pirulnak.
Abba madár sem jő innen; fáradva zuhan le
A sas is arra röpültében, s örvények elisszák
Szárnyait: embernek bajos út, csak századik éri.
S jőjön bár maga, kit nevezél, a baltacsapással
Rettenetes László, s vele honnod ürüljön is, elvész,
S tengeri szörnyetegek fiait táplálja hadával.
Őt, mikor a fényes fegyverben látja leülni
A mélység hala, rámozdul, s közelíti örömmel,
Emberevő száját puha szép tetemére kinyitván.
Csak te kesergesz tán, de haszontalan; ekkor erőmmel
Nem birhat kényed: jobb hát kebelemre borulnod,
És örömet hoznod fiatalságomra sziveddel.
Boldogságomat én tőled nem foglalom ingyen,
Amire vágyad ered, fogod azt birhatni kezemből,
S kedveden áll, Árbocnak rabja, vagy asszonya lenni."
Így szólott ravaszúl, hogy Etelke felejtse hazáját,
És egyedűl legyen ő kebelének gondja, szerelme.
Balgatag! a síkon már megvillantak az ércek,
Por kele, és lobogós daliák vágtattak előre.
„Talpra vitéz!" hangzott szájából gőgös Ozulnak,
„Talpra vitéz!" hangzott az egész Cserhalmon utána.
És kele a kunság zörgő fegyverrel, üvöltve.
Megrendűlt ekkor, s bámulva tekintgete Árboc.
Mint kit aludtából földrázó dörrenet ébreszt,
Úgy kele ő: elröppentek szép képzeletének
Álmai, és gondok, más gondok mint az irígylett
Szerelemé, szálltak habozó lelkére setéten.
Jött fegyverneke, és paripát, dárdát hoza gyorsan.
A fölijedt deli lányka legott elhagyta ülését;
Nem rejté örömét, örömében könnye megindúlt.
A siető Árboc sírását búnak itélé,
Büszkén hordta fejét, s hadi indúlatja hevében
Hagyva előbbi szelídségét nagy zordonan így szólt:
„Sírhatsz, akiket ott megláttál, halni sietnek.
Sírj; de utószor most, örömöd várjon be csatámról."
Igy szólván paripára szökelt, és rendbe vegyűle.
Két részről riad a kürt és csendűlnek az ércek.

Vad recsegésök után örvény szakad a levegőben,
S összeveszett hangok zavarékit hordja visítva.
Fennvillámlik Ozul, haragos pej mén fut alatta.
Sorra megy ő, hadakat rendel, fölkelti az átkon
Szendergő haragot, s az ölés vad gondjait: egyben
Megnémúl az öröm. Cserhalmon rengve, csörögve
Vaskoszorú villog hadijesztő férfi kezekben.
Csak maga gyenge virág az emésztő körben Etelke.
Kétes öröm s bú-fogta remény változnak eszében.
Nem láthat le, kemény hadi férfiak állnak előtte.
Térdre borúl, és kéri kegyét a mennyek urának.
Vesszen-e? Hasztalanúl menjen kérelme szivéből,
S szűz tetemét a harc iszonyú katonái tiporják?
Meghallgassátok gyötrelmiben, oh egek, őtet,
Honját kéri, ti adtátok, ne ragadja el ember.
    Hah! de mi csattog alatt! mely nép rohanása közelget?
Vassá váltak az emberek, a sok dárda Bakonnyá,
És nem ló, röpülő sárkány viszi rémesen őket.
Mintha velök hoznák az egész nagy földet, utánok
Mozdúl az, s panaszos porait fölhajtja az égre.
Itt vannak, ritkulva leszáll a porköd: erősebb
Férfiak a vasnál, és a sok dárda Bakonynál
Szörnyebben villannak elő; habosan megy alattok
A délceg hadi mén, üdvözli nyerítve az ormon
Állókat, s meredő füleit hegyesíti reájok.
Nézzétek, kit föd legelől kapcsoltan arannyal
Szép párduckacagány? ki lobogtat kolcsagot ékes
Nyusztkalpagja fölött ragyogó nagy gyöngybe szegezve?
Sasszemeit bátran veti kész seregére Ozulnak.
Ifjú még, a férfiuság nem gyáva mohával
Most barnúl, arcán szépséggel páros erőnek
Dísze virít, de szivét máris nagy gondok emelvén,
Méltósággal jár, s forog a seregeknek előtte.
Ő! s ki lehetne egyéb a hármas bércek uránál?
Ő az! sárga lovát meghajtva hatalmasan űli,
S az büszkén szedi szárait, és alig éri meg a port.
Alföldön született széllánggal vemhes anyától
És versent futa puszta mezőn a könnyü szelekkel.
Most viadalra szokott, s vas-zablát hordoza száján.
Barna tömött felhőn az egekhez tudna rohanni,
Oly sebes és könnyű: Salamon még akkor is ülné;
Mert nincs nagyratörő lelkének semmi határa.
Nem tova, s csak kissé hátrább ősz Ernyei nyargal.
Ernyei, kit késő fiak is tisztelve neveznek.
Kész bajnok, de rokon karok ellen sírva csatázó,
Bús atya, honja egyes sergének mégis örűlő,
Most jól bízva halad mellette királyi urának.
    Bölcs és tisztes öreg mellett szép látni az ifjat.
Hajh! csak ez a hévtől inkább ne fogadna tanácsot
És gonosz embertől, Mogyoród nem nyelne rokon vért,

S csontokon ült szellő gyászt nem hordozna határin!
Vagy hova tévedtem? Hallgass el, bánatos érzés!
Győzni tanult hadakat látok száguldani: látom
Veszprém s Tolna merész hadait, Zala népe virágát;
A Duna mellékét látom fölkelni; Fejérvár,
Honni királyokkal még akkor büszke Fehérvár
Gyermekeit magasan rengő dárdákkal. Utánok
Nyitraiak jőnek. Komolyan megy előre vezérök:
Nem ragyogó maga, fegyvereit láttatja ragyogni,
S mennyei végzéshez mérvén a földi hatalmat,
Elszántan, de okos gonddal viszi harcra vitézit.
Tiszteld őt magyar, és neve mondására hajolj meg:
Géza ez, a győztös Bélának idősb fia, jámbor
És örömest vesztő, csak kárán nemzete nyerjen.
Most a dúlt Bihar és véres Tisza népei jőnek
Réz buzogányokkal; mentéik hátra lebegve
Úsznak az alszélben; szemeikben néma boszú ég,
A cserhalmiakat kicsapó szikrája keresvén.
Mért rebeg a szózat Lászlót is közbenevezni?
László, a fejedelmi vitéz, amaz isteni férfi,
Aki kemény erdélyi pejét ugratja közöttük?
Nem föld ád neki lelkesedést: szűz tiszta szivében
Él az erős isten, s a nemzeti ritka dicsőség.
E kettő viszi csendes időn, s intézi csatáin.
Nem villám vagy szélrohanás viadalba menése;
Oly az, mint, ha leszállana, lenne az égnek uráé,
S emberi fegyverrel ha csatázna gonosz fiak ellen.
Arcán lelkének teljes nagysága ragyog, s még
Hódítóbb ez erős ifjúság kellemi által.
Termete nem látszik romlandóságra teremtve:
Szép, magas, és izmos; vállán két bojtos oroszlán
Bőre terűl, széles mellén egymásba harapva
Vastag aranyszájjal; paizsán Pomeránia hőse
Látszik tört fejjel lehanyatlani Béla kezétől.
Béla hatalmasan áll fölemelt dárdával előtte,
Érte sohajt, rá vár a gyenge királyi leányka,
S már-már nyujtja kezét, koszorúját nyujtja kezében.
Kalpagját hamuszín lobogó árnyéka takarja;
Rojtos két saruján súlyos sarkantyuja fénylik,
Jobbjában villog, s perdűl a szörnyü szekerce.
Nézi Ozul, bámúl a nép, elhűlten, ijedve
Kérdezik a halmon: „ki az a hadi férfi közöttük,
Nagy s izmos vállal magasabb a többi seregnél?”
Mint mikor a vizek istene kél, nagy melle kilátszik,
És elnéz hullámi fölött: László is azonkép
Vállastúl magasan látszott a többi seregből,
És ha körűlhordozta szemét, elláta fölöttük.
Három erős apród jött sok fegyverrel utána,
Íját hozta egyik s nyilait puzdrába szorítva.
A másik buzogányt, s rohanó kopjákat. Utánok

Jött, s egyedűl a nagy dárdát hordozta Kelendi.
Szálfa előbb, hegyen állt bokros szép fejjel az égnek,
Ágai közt madarak fészkeltek: most oda fénylő
Gyilkos acélhegy van faragott végére szorítva.
Két kézzel bajosan, s csak alig forgatja Kelendi:
Béla dicső fia azt félkézzel emelgeti könnyen.
Régi hazánk fia ő: unokák! örvendjetek immár
Hallani a harcot, melyet László keze harcolt.
Összemegy a három vezető, komorodva megállnak
A rohanó seregek. Nem máskép csendesedik le
Tengeri partok közt a zajt még rejtegető víz:
Csillám fut tetején; de belűl a nagy hevet érzik,
És iszapos gyöngyös fenekére lebuknak az úszók;
A bölcs kormányzó csillámát messze kerűli,
S könnyü vitorlákkal siet a vészetlen öbölbe.
És ím zaj támad, feketén fordulnak alulról
A vad hullámok, hegyet, örvényt hányva setéten
Tátogat a tenger, fölhíja üvöltve szakállos
Gyermekeit, s iszonyú rohanással harcol az égre.
Nem nyughatnak alúl, fejöket rettegve ütik föl
Tört tajtéka közűl a mélység szörnyü lakói:
Barnúl akkor az ég, s a napfény elfut előlök.
Úgy nyugovának ezek; de vitéz képeikre kiültek
A rejtett haragok, s az ölő hatalomnak alakja.
Jel fuvaték, s egyszerre kitört a gyilkos erőszak.
Félig alájöve gőgös Ozul, s már záporözönként
Csengve röpült a nyíl két harcos népnek ivéből
S a szabados köztért sűrű árnyéka borítá.
Rettentő; de nem ártó harc: fáradva leestek
Porzó lábak előtt a vesszők, csak maga László
Külde ölő nyilat a nagy idegről gőgös Ozulra.
Elment az, s csillogva csapott paripája szügyébe.
A megszökkent ló nyöszörögve rogyott le Ozullal,
S az csak alig tartotta magát, hogy völgybe ne hulljon
Messze vetett heggyel dárdáját földbe szegezvén.
Látták, s rémülten sietének elébe vitézi.
Unta ez ütközetet Salamon, s „a hegyre” kiálta.
„Most ide, aki vitéz, a hegyre kövesse királyát.”
És ki ne menne? „Temessük el azt, riadoznak az ifjak,
Aki velünk nem jő” s mennek vetekedve nyomában.
Ernyei szól egyedűl: „Ne siessünk veszni, királyom,
Van laposabb út is, meredek nagyon a hegy előttünk.”
„Gyáváknak meredek, nem az a nagy bércek urának.”
Igy szól, s egyszersmind nagyot ugrat könnyü lovával
A tüzes ifju király, alig ér vele népe; de mostan
A kunság ordítva lecsap. Száz kopja röpül le;
A megütött paizsok nagyokat döbbenve repednek;
Megrendűl Salamon nyergében, hullnak az ifjak.
Hasztalan, ő el nem csügged, folytatja vivását.
Kardra kerűl a harc, s ím a magyar ifju királynak

Kardvasa villámlik legelől. Sok futna előle,
Meg nem fordulhat: leesik csikorogva sebében,
S hengeredő tört teste lovak lábában akad meg.
Most közelít Árboc, szerelem s harag űzi csatára.
Súlyos karjától leesik Bere, Szondi: lovastúl
Megdől az, s csak alig lesz ment a szörnyü haláltól:
Társai fogják föl sürüen csapatozva nyomában.
Már Salamonra vivé dárdáját Árboc; ijedve
Zúgtanak a távollévők: ősz Ernyei gyorsan
Ott terem, és az ütő dárdát elcsapja szivéről.
Most gyalog indulnak fel többnyire: gyilkos acéllal
Fordul meg Salamon, bántóját szerte keresvén.
Ernyeivel küzd az, s elvágott dárdanyelével
Visszacsap a nemes ősz bajnok képére boszúsan.
Arra rohan maga is, vele fölrándulnak az ifjak
S elleneit víják: a kun vaskarja nem enged,
S hosszu lesz a rövid út a nagy meredekre vivóknak.
Géza tovább lekerűl népét kímélni ohajtván.
Hosszu de biztos utat választ a hegyre: vasazva
Megy négy szegletben roppant dandára, s tömötten.
Nincs akadály, melyet meg nem nyomhatna. Előttök
Bátor Opos száguld, s csak alig zabolázza haragját.
Menne, rohanna, röpülne, de nem hagyhatja vezérét.
Messze kerűld idegen föld gyermeke, messze kerűld őt!
Irgalmatlan erővel jár a harci veszélyben,
S még kezeit soha ellenség nem hagyta el élve.
Gyors vágtatva jön egy csapat a dandárra: erősen,
Bár lassan, megnyomja, s halad bölcs Géza közöttök.
Bátor Opost már a megölöttek vére borítja.
László közre marad, s így haddal szerte körűl van
Véve Ozul. Hármas ropogással csattanik össze
Két heves ellenség. Iszonyú torkokkal üvöltöz
A győztös harag, és nyomorultan jajgat az inség,
Cseng, törik a fegyver, döbög a pajzs, harsog az érckürt,
S a levegő nem elég a sok hadi hangot emelni.
Gyilkos népek alatt nyög Cserhalom, oldala síkján
Vas lábú paripák dúlnak: port verne, de vérrel
Páros az, és letapadva borúl a gyenge füvekre.
Villámként fut s csattog Ozúl a rengeteg ormon.
Nincs helye, száz helyen is lecsap a seregekre gyakorta.
Majd itt, majd meg amott tündöklik fegyvere: vissza
Verdesi a közelítőket, s biztatja vitézit.
Mint mikor a nádas tetejét szél űzi, zavarja,
Úgy kevereg s mozog a kelevéz s kard: ő buzogánnyal
Döngeti elleneit, s valamerre megy, a zaj, erőszak
Ővele jár: ott a rontó csata mérge. Miatta
Csak lassan kelhet Salamon. Még messze hegy alján
Harcol Géza; de László jő veszedelmes erővel,
S a lecsapó katonák nem győzik elállani utját.
Jő legelőbb egy könnyü csapat. Kopjázva vet ellent

Bajnokival László, azok egymást érve lehullnak
Kopjavetési miatt; de vadan jő Cserge vezérök,
Mint hegyi szálfa, magas lobogóval messze kitetszvén.
Kétszer vet Lászlóra gerelyt, harmadszor eléri
S rettenetest hangzik Lászlónak pajzsa; de vissza
Rántja ez a kopját, s rohanón Csergére hajítja.
Cserge bukik vesztére: saját vasa száll be ropogva
Homloka nagy csontján, s ő félrezuhanva lefordul:
Fut lova, és az üres nyerget szomorún viszi hátán.
Béla dicső fia megy tova, s már öldökli, zavarja
A másik csapatot. Katonái zajongva nyomulnak
Dúló bárdja után, s a kunság elfogy előttök.
S ím más hadnagy jő feketés vaslapba ruházva,
A csendes Kobut, és Lászlóra szökelteti ménét.
Régi vitéz lassú ártalmat hordoz eszében,
S nem kis erőt agg karjaiban. Rémítve csörömpöl
A páncél testén; László paripája megugrik,
S már Kobut a kelevézt derekához méri hegyével.
El sem véti; de Lászlónak peje ujra megugrik,
S elrohan a kelevéz üresen. Nem késik, azonnal
Megfordul Kobut, és tova tér Lászlónak előle.
Most meghajtja lovát László, s a szörnyü szekerce
Fölkel ölő vágásra; Kobut nincs itt, hogy elérje.
Távolról rohan ő sarkantyút adva lovának,
S a kelevézt magasan László arcára feszíti.
Mindent félrevet ez, kinyitott baljába szorítja
A vékony kelevézt, s Kobutot vele húzza magához.
Akkor jobbjával leesik nagy bárdja Kobutra,
S amint megszegi vassisakát, nagy része kicsorbúl,
És lereped. Kobut elszédűl, s a másod ütésre
Megcsörrenve ledűl, s ősz fürtei vérbe borulnak.
Béla dicső fia megnézé, s így monda: „Merészen
Harcola bajnokiért az öreg, s tetemökre borult le.
Meg ne tiporjátok ti Biharnak gyermeki őtet.
Nem harcol többé, temetését várja porában.”
Igy szólt, s elkerülék az elejtett testet az ifjak.
Ő pedig a repedett bárdot levetette, s Kelendi
Jött a nagy dárdával elő. A harmadik osztályt
Kergeti már László. Dárdáját félve kerűlik
A kunok, és mással keverednek harcba körűle.
S ismét jő egy hadnagy, erős magzatja Cikának,
A rohanó Dember; de nem ellene, népe felé csap,
És Bihar ifjai közt száguldoz véres acéllal.
Ellene megy László oldalt fordítva futását.
Hallja zaját Dember s nem fordúl vissza, tovább megy
Mint a vízszakadás, a völgyi vitézeket űzvén.
Nem retteg dúló csapatok közepébe rohanni,
Csak maga rettenetes László, őt futja, kerűli,
És dárdája elől bátor katonáin utat tör.
Hasztalan! ott terem ez. Halványság űli az ifju

Arcait, és most éltében legelőször ijed meg.
Megfordúl; de remeg sastoll lobogója fejével.
Rettentőn közelít dárdás László is azonban,
A rezzent levegőt zúgó rohanása hasítván.
Mind Demberre kiált a kún, s ő rendbe szedődvén
Helyt áll, régi dagályával fölkelti haragját,
S a hosszú kelevézt szúrásra feszíti; de László
A szúró kelevézt ügyesen föltartja paizzsal,
S egyszersmind suhogó dárdáját szörnyen emelvén
A nyakszirten ütött Dembert megsujtja: lovastúl
Eldűl a nyomorult, a völgybe hat ölnyire bukván.
A nagy erőszaktól Lászlóval tántorog a ló,
És lerogy összeszorúlt páráját nyögve kifúván.
Szép, míg déli tetőn áll a fiatal fa, verőfény
Járja fejét, lombjának zúgva hizelkedik a szél,
S gyenge virágok bujnak elő hűtözni tövénél
Harmatos árnyékban; de hamar jő ellene szélvész,
S forgó harcaival csikorogva kirántja tövéből.
Akkor napfénytől elhalnak az ifju virágok,
S hervadt lombjai közt szomorúan hallgat az alszél.
Szép s ragyogó voltál Dember te is a magas ormon.
Most az erősebbnek nagy sujtására ledőlvén
Éktelenűl nyomod a földet, hova rablani jöttél,
S majd beköszöntenek a véres por férgei hozzád.
Új paripára szökik László, ijedezve kerűlik
Rettentővé lett karját a vert hadak. Ortos
A negyedik hadnagy, jövetét nem merve bevárni
Megszalad. Oktalan! a dárdát nem tudja kerülni:
Az derekába merűl, s gonosz élét elnyeli gyomra.
Még ki van, aki merész karját Lászlóra kinyujtsa?
Hol vagytok, kiket a delelő nap láta örülni,
És elbujt rablástok elől? Hova lettetek ádáz
Bajnokok? a hírért ki csatáz meg Béla fiával?
Nincsenek! a szaladás legutósó gyáva reményök.
Még maga harcol Ozul, s László katonái elesnek
Karja miatt. Elesik szeme fényit vesztve Zavartag
És Kaba, és az erős Kurzánnak erős fia Dombi.
Jött Kalló, sebes örvényként forgatta kezében
A láncos buzogányt, s az messze röpülve halálos
Gombjával szaladók hátát döngetve bezuzta.
Most meglátta Ozult, s csörgő láncára eresztvén
A sujtó buzogányt iszonyún jártatta fejénél.
Ezt is Ozúl, az ütést kikerülvén könnyü bukással,
Mellben vágta, s szivét ketté osztotta. Legottan
Ingadozott Kalló, s buzogánya magára csapódván
Láncával betekerte nyakát. Rávága Ozúl még,
S az lezuhant. Érted hala meg, szent földe hazámnak
És el nem jajdúlt, fenyegetve borúla porodba.
Látták a szaladók, s ordítva siettek Ozulhoz,
Ő haragos szemeit forgatván harsoga rájok:

„Im gátot vetek a holtakból, még hova futtok?
Élni talán? Ide hát! még itt élet van előttem.
Elvész, aki szalad: szaladását éri halála.”
Monda s erősített lélekkel vitte vitézit.
Új harc támada most. Elbúsúlt lelkek ijeszték
A győzők erejét. Valamint mély poklos üregben
Hol szilajúl sívó ördögfiak üldözik egymást,
Oly vala itt a zaj viadalmi körében Ozulnak.
Látta, de nem kerülé ezt a fejedelmi levente.
Kardot rántva csapott közepébe s kiáltoza fennyen:
„Jer neki, büszke vezér, vagy szívedet add meg előttünk.”
S íme egész seregek mérgét hordozva szivében
Eljöve gőgös Ozul. Mint pusztai borzas oroszlán
Megrohaná Lászlót, s paizsát elverte kezében.
Visszacsapott ez, s most vasaik veszedelmes erővel
Összetalálkozván a léget messze betölték
Rémítő csengésökkel. Borzadva remegtek
A lobogók, s fejeikre halál árnyéka setétűlt.
És ha mikor Lászlót megszédíthette halandó,
Most vala az. Diadalra szokott vágása Ozulnak
Bal vállába hatott, s vérét mellére kiontá.
Már László keze is vágásra szegűle, de látta
S elkerülé Ozul a villámló kardot azonnal
Félrébb szöktetvén, és új rohanásra irányzott.
Nem várá emez, ellene ment és monda: „Ne örvendj
Véremen, ellenség, fejedet viszem érte hazámnak.”
Igy szólt s egyszersmind megelőzve csapásit Ozulnak
Hármas erőszakkal leütött nagy barna fejére.
Szélvész markában kard nem sujthatna nagyobbat:
Ketté vágta fejét, s mellcsontját érte hegyével.
A hasadott fejjel leesett nagy teste Ozulnak,
S melyen büszkén járt, lett a rút porral egyenlő.
Nézték, s nem láták többé katonái csatáját,
S teste körűl keserű szívvel harcolva elestek.
Cserhalom a meredek helyen is már meg vala víva,
A vérben fürdött Salamon fölütött az oromra,
Elfoglalt ragyogó zászlót lobogatva kezében.
Már csak tetteiből vélnéd országok urának:
Mindene tépve vagyon, tetemén nincs semmi királyi.
Itt is megszalad a kunság, más részen előttök
Áll a széledező dandárral Géza, s Oposnak
Életvesztegető buzogánya kopog le fejökre.
Merre, hová? nincs út, menedék nincs, gyász van előttök,
Gyász nyomaikban: dőlt feleiknek szörnyü halála.
Árboc is, a szomorú csatazaj zendűlve fülében,
Megfuta Ernyeitől, s rabját fölkapta ölébe.
Vaddá lett veszedelmében, nem hallgata szóra
S nem vala mint ezelőtt szerelemmel képe mosolygó;
Féltés ült azon, és vesztő borulása szivének.
A lány esdeklő szemeit most senki sem érté,

Tajtékzó paripán lebegett reszketve sikoltva,
Vad szél hordta haját, vad szél hordozta ruháit,
S a bajnok vas karja feküdt bús keble verésin.
Fenn vala már László, s vállát bekötözni leszállott.
Most hogy előtte rohant a lány gyötrelmivel Árboc,
Rá iszonyú szemeket vetvén végezte kötését,
S lóra kapott. Hangos dobogását messze kihallá
A szaladó Árboc. „Haj! hát elvesztlek Etelke,
És az írígy végzés téged sem hágy meg ölemnek?
Vesszek el inkább, és te is akkor vessz el előttem.”
Igy szól, s visszatekint, s fél dárdavetésnyire látja
Gáttalan űzőjét villogva nyomába rohanni.
Még egyszer meghajtja lovát, s keseredve szorítván
A lányt melléhez legutósó harca elől fut.
Mindinkább közelít a zaj. Már méri fejéhez
A kardot László. Még jókor visszacsap Árboc,
És a gyilkos ütést vasa elhárítja fejéről.
Ekkor tágúlást lelvén a lányka, öléből
Földre szökik szaporán. S most Árboc szembekerűlve
Harcol oroszlánként, melynek fölverte tanyáját
A környéki vadász. Jó fegyvere mint az ölő láng
Villog markában s Lászlónak melle felé jár.
S mintha tanyát ottan kívánna felütni örökre,
Mind csak azon fárad; mélysége kecsegteti, abba
Vágy belahatni s szivét onnan kicsikarni vasával,
A szivet, a lánynak, mint vélte, ha veszne, jutandót.
Harca dühösb vala mint ártó. Vas várra csatázott,
Mely iszonyú csengésekkel felel a sok ütésnek.
Nem hever a legerősb daliának jobbja is addíg;
Dúlja, emészti az őt és megfárasztja sebekkel,
Hogy végtére betört házként nyergére leroskad
S tündér vágyaiból a halál veszi által az omlót.
Csak maga állt már a győző s harc-nyomta lováról
A vérsíkra leszállt. A lányka elébe borúla,
És köszönő ajakát az örömnek hangja futá el.
László a remegőt kegyesen fölemelte magához.
Az kipihent karján, s a holt Árbocra tekintvén
Megszáná esetét, s így szólt jó lelke hevéből:
„Oh ha szabad még kérni nekem, hálával adósnak,
Hagyd nekem e holtat: gondom van hűlt tetemére.
Nem volt ő zordon, szerelem szép szózatival jött
Lábamhoz, s mikor úr lehetett kényére, rabom volt.
Tán vétkes s büntetni való, hogy rablani eljött;
Ámde kiszenvede már: én őt kis csörge patakhoz
Eltemetem s lobogós dárdát tűzök le porához.
Fölszedem a kikelet rózsáit, a parti virágok
Bokraival sirjára teszem. Hervadjanak ott el,
Mint ő is szomorún elhervada ifju korában.”
Megfogadá a fejedelem, s enyelegve imígy szólt:
„Hát a győzőnek mi jutalmat szána Etelke?

Nem fog-e Cserhalom neki is szentelni virágot,
Mely hervadjon bár, más szebb kelhet ki porából?”
Szebb vala ő, mint tudta, s szivet csábíta szavával.
Megnézé a lányka, szemét lesütötte ijedve.
Visszaesett a szó ajakán, a gondolat elhalt
Lelkében, s piruló arcát égette szemérem.
És mikoron mégis felelését várta mosolygva
A diadalmas hős, rebegő lágy hangon imígy szólt:
„Fejedelem! csak holtaknak kell adni halotti
Tiszteletet, s gyászos koszorút a hervatag ágból.
Élő háladatos szívvel tiszteljük az élőt,
S a győző neve kedves hang: leborúlva nevezzük.”
Látta pirúlását László, s nem enyelge továbbá.
Mint a tiszta harang kedves csengései, gyöngén
Hangzott a rebegő lánynak szózatja fülében
És lelkébe hatott; de az érzés könnyü hatalmát
A nagy gondolatok kiveték tusakodva eszéből;
Mégis szép szemeit nem merte bevárni szemével;
Harc-koszorúzta fejét a szűnő zajra fölütvén
Szerte körűlnézett, de futókat nem mene űzni.
Néma szelídséggel vezeté atyjához Etelkét,
És az öreg harcos karjába fogadta leányát
Elvetvén gondját, mellyel volt nyomva, szivéről,
S így szólt elboruló szemeit magas égnek emelvén:
„Mért mondott nyelvem panaszos szót ellened oh ég!
Nem büntetsz te, megáldottál bánattal, örömmel,
S most a bánat után tisztább örömekre derűlök.
Oh már nem lesz üres vénségem, mert velem vagy,
És a puszta lakot szavaid lágy hangja betölti.”
Igy minden részről az örömnek napja beállott.
Elragadott fiak és hölgyek rokonaikra borulván
Gazdag örömkönnyek folyták a bajnokok arcát.
Nincsen már csata. Rémítő hűs csendben alusznak
A rohanó daliák. Szél nem mozgatja meg őket.
    És most néma dicsőséggel lépdezve közöttük
Összejön a három győző. Bámulva tekintik
Egymást, mint kiket a villongás messze szakasztott.
Hosszú pálya, halál pályája terűle közöttök,
És iszonyú jeleket vágott a harc keze rajtok.
Összejövének most, s népestűl térdre borulván
Hálát zengettek diadalmas ajakkal az úrnak.
    Ők kiket annyi halál meg nem fáraszthata, kikkel
Nem birt a hadi vész, az idő mélyébe merültek,
S hamvaikat már a szellő sem lelheti többé.
Még maga áll a hegy, tetején sok század után is
Véren nőtt fűvel koszorúzva uralkodik a hír.
Vajha, midőn odatér honnunk fia, el ne felejtse
Őseit, és szabadabb lélekkel zengje utánunk:
Cserhalom, a te tetőd diadalmak büszke tetője!

1825. április-május

TÜNDÉRVÖLGY

Egy énekben

Mit tudtok ti hamar halandó emberek,
Ha lángképzelődés nem játszik veletek?
Az nyit mennyországot, poklot előttetek:
Belenéztek mélyen, s elámúl lelketek.

Én is oly dalt mondok világ hallatára,
Melynek égen, földön ne légyen határa,
Amit fül nem hallott, a szem meg nem jára,
Azt én írva lelém lelkem asztalára.

Csaba Bendegúznak volt hadverő fia,
Béke napjaiban most nem csatáz vala,
De benn volt szivében szerelem dárdája,
S mélyen gyökeret vert, mint hegyi nagy szálfa.

Azelől bujdosott setét rengetegben,
De nyugtot nem talált vadak űzésében;
Ledőlt elfáradtan a fakadó gyepen,
S bár elszúnyadt, a bú ébren volt keblében.

Hallgassátok tehát Csaba kiáltását!
Hegy, völgy! halljad te is, keserű panaszát,
Fájdalmak szakasztván nehéz rövid álmát,
Fejét fölemelé s így nyitá meg ajkát:

„Kicsoda keltett föl engemet álmombúl?
Kicsoda ébresztett rövid nyugalombúl,
Hogy keblem dobogjon oly rémítő vadúl,
Mint amely paizsra nehéz nagy dárda hull?

Hogy megint megtudjam, ki a bajnok Dalma,
Kicsoda Dalmának ragyogó leánya,
Dalma leányának mily ékes orcája,
S ékes orcájánál kedvesb mosolygása?

De minek tudom én hasztalan ezeket?
Döngöre birja a kisded szűz kezeket,
Az édes ajkakat s érte égő szivet:
Szerencsétlen Csaba nem birja ezeket.

Te büszke Döngöre! Karadó nagy fia,
De bár lennél tüzes déli sárkány fia,
Jőnél csak előmbe, porrá zúzva hagyna
Dárdám a mezőben, s apád megsiratna.

De bús halálod is nekem nem nagy remény;
Azért a szép Jeve nem lenne-e kemény?
Csak te vagy előtte nyomos, s kedves szemfény,
Én setét s könnyü, mint szélvészben egy fövény.

Azért Döngöre! én nem bántlak tégedet,
Vidd haza békével ifjú szerelmedet;
De mikor násznéped lakomnál lépeget,
Busongó Csabával ne láttasd szépedet.

Boríts hosszú fátyolt termete bájára,
Dalt ne mondass vele napod vigságára:
Benn a bús teremben megláthatná Csaba,
Meghallaná dalát, s szíve megszakadna.

Vagy vidd haza őtet éjnek kezdetével,
Tengeri nagy szélvész közelgetésével,
Hogy szépséges arcát setét éj rejtse el,
Dala örömhangját szélvész ragadja el.

Mégis - ne borítsd be arcát fátyolával,
Ha betekint hozzám szép pillantásával,
Setét lakomban is világos lesz avval:
Ne borítsd be őtet rojtos fátyolával.

Elejbe kimegyek apám teremből,
Vizet viszek neki friss forrás öléből,
Virágfüzért a völgy hímes mezejéből,
De könyvet szememben szivem rejtekéből.

Talán megnézi majd fakadó könyvemet,
Mikor issza fényes csigából vizemet:
Mikor kis kezével veszi füzéremet,
Tán megnézi vérrel fakadó könyvemet.

De mily gyermek mondá bolondul ezeket?
Nem Csaba szájából jön e lágy képzelet;
Csaba nem hiú szót, seregeket vezet,
Egy ingerkedő rém súgá mindezeket.

Haj! nem; te vagy Csaba, ezt te magad mondád,
De zúdúlj rengeteg! ne halljad meg szavát,
Ne halld, ne viszonozd hegy, völgy riadását!
Ő maga hadd vigye, s hallja csak panaszát.”

Így szólt ifjú Csaba, s rézpajzsát megüté,
S magasabban üté dárdáját ég felé,
Futottak a vadak tőle mindenfelé,
Ő ment az erdőben, s ment mindinkább belé.

De nyelves Kalatár hegyre futamodék,
És a rengetegben kiáltása hallék:
„Csaba, te fél Csaba, te vadnak martalék!
Hova futsz? hogy hílak, szinte megrekedék.

Csak hasztalan futod a tágas ligetet,
Döngöre ott vár rád habos Volga mellett,
Hogy özönbe vesse siralmas fejedet;
S ha nem jősz, maga jő: itt is porba fektet.

Jeve hasztalanúl siránkozik hozzád.
Neked nem a csata, setét berek hazád.
Mégis Döngörétől előbb törik dárdád,
Aztán megyen Jeve Döngörével tovább.”

„Jeve megy?” szól Csaba, és megállapodik,
De haragos szeme nagyokat villámlik.
„Ki vagy te?” meg így szól, és meg-megrázkodik,
Amint füleiben szép Jevéje hangzik.

„Ki vagy te, vad hírnek ordítozó szája,
Durva Döngörének durva katonája?
De vígy hírt uradhoz szavaid díjába,
Megmondhatd, milyent üt hős Csaba dárdája.”

Így szólt, s dárdanyéllel amazt hátban üté,
Az is szaladást nemigen felejté,
Háta ropogását Döngöréhez vivé,
És átkokat morgott Csaba feje fölé.

Csaba is erdőből, mint a vízszakadás,
Kimene, és futa, merre volt a zajgás,
Messze kicsillámlott fegyvere: csattogás
Terjedett útjában s rettentő dobogás.

Nagy két vállán haj habozva repdesett,
S mint, mely köd beborít nyugatot, keletet,
A zajgó vidékre oly setéten nézett,
S vive nagy szivében halált és életet.

Életet magának és a szép Jevének,
Haragot és halált vitéz Döngörének;
Halált és hargot mind ő ellenének,
De kedvet, életet magának, Jevének.

„Áldott Jeve” így szólt; „nem hagytál el engem,
Azért kellett téged mindeddig szeretnem.
Ha nem hízelkedik merész képzeletem:
Te szerettél, és csak úgy csaltak meg engem.”

Igazán Döngöre megcsalta hős Csabát,
Jevéhez rosz hirrel hordogatta szavát,
Jelenté Jevének Csaba nagy haragját,
Jeve félt, s azért nem mutatá meg magát.

De Döngöre vadúl Dalmát megkötteté,
Leányát kísérve magához viteté,
Kitünvén, hogy mindazt csalárdúl mívelé,
Nem volt más tett hátra, mint az erőszaké.

Azért küldött büszke követet Csabára,
Bizván szerencséjét súlyos vas karjára,
Hogy ha őt ledönti kedvese láttára,
Hírt s szerelmet vigyen őse hajlokába.

Most, mint gyászos napnak siralmas hajnala,
Jeve kísérők közt úgy közelít vala,
Lehajtott bús fején meglebbent fátyola,
S látszott szép orcája csak gyengén általa.

Mégsem olyan gyengén, hogy ne lássa Csaba.
Ő a kísérőkhöz mennydörgő szót ada,
Mennydörgőbb dárdával rájok lerobbana,
S megfutott előtte Döngöre vert hada.

Csak maga nem futott Dalma szép leánya,
Szólt, és könyüitől ragyogott orcája:
„Oh ha megvetettél, hősök unokája!
S haragod Jevének szerelmét elzárja,

Légy ótalmazója legalább éltének,
Add vissza ősz apját elhagyott Jevének.
Ne zengje bajnokok előtt büszke ének:
Csaba szeretője rabja Döngörének.”

Igy szólván leborúlt, térdét általfogá,
Csaba őt lábától melléhez ragadá,
Nem szólott: szavait bánat s öröm fojtá,
Nem szólt: szavait egy könynek általadá.

Még sokáig tartá a lányt kebelében,
Mintha elkapását sejtené szivében,
Fejét lehajtotta hozzá szelídebben,
S haja keveredett hajával széltében.

De csakhamar ismét nevelé haragját,
Álnok Döngörének esküvé romlását,
Háromszor rettentőn megüté paizsát,
Háromszor felelé hegy, völgy vissza hangját.

S hada, mint felhőből leszálló sassereg,
Vagy mint nehéz szikla, mely völgybe hengereg,
Úgy jött, s más részről mint pusztító fergeteg
Jöve Döngöre is, s vele nem kis sereg.

„Kicsoda áll ellent Karadó fiának?
Kicsoda sereget vezető karjának?
Feje előbb esik lábaihoz annak,
Mint égből mennykövek földre hullanának.”

Így szól nagy kevélyen Csaba boszújára,
Rázúg a két sereg iszonyú szavára.
De ő odább megyen, így szól utójára:
„Nincs nekem más harcom csak az egy Csabára.

Csaba te bujdosó! hogy mertél kijőni?
Azért hogy Jevére kezet mersz nyújtani,
Rajtad vén keselyű fog törvényt tartani,
Mikor fiainak vesédet osztja ki.”

Szólna még, de Csaba ifjú erejében,
Megrázván a dárdát fölemelt kezében,
Kiveté, s elment az szélnél sebesebben,
Mégsem oly sebesen, mint ő volt mérgében.

Döngöre meghajolt előle fejével,
Mégis megütötte sisakját hegyével.
Leesett a sisak lobogós diszével,
Döngöre megrendült bánattal telvén el.

Csaba megállt búsan néma haragjában,
És megnézé Jevét még egyszer harcában;
Kedves tekintetét elvivé magában:
Hogy rontsa Döngörét annyival ádázban.

De fölvevé addig Döngöre a dárdát,
És megdobá vele Csaba rézpaizsát,
S még vete egy dárdát, nem hogy ölje Csabát,
De megölje avval Dalma szép leányát.

S a két dárda elment szörnyen egymás után.
Halovány félelem ült a lány ajakán.
S míg Csaba ment, mint a bántott hím oroszlán,
Halál jött Jevéhez Döngöre dárdáján.

Halál; de leszáll a Nap ragyogó fia,
Tündér ruhájával Jevét betakarja,
Erős karjaival emeli magasra,
Túl a napon egy szép ligetes csillagra.

Ott itatja őtet édes mézitallal,
Kezeit csókolja forró ajakával;
De olyant, mint Jeve, mindez nem vigasztal,
Földre kivánkozik könye záporával.

Azonban a földön harc van két hős között,
Az erős Döngöre s tüzes Csaba között,
Vágják, verik egymást, s az összeütközött
Kardok villámlanak gyors kezeik között.

Kicsoda áll ellent Csaba vágásának?
Kicsoda Döngöre mennyköves karjának?
Senki sem, csak Csaba áll meg vágásának,
S visszavág Döngöre puszta homlokának.

Leesik a nagy hős, még nagyobb estében,
Kiterjed a földön egész termetében,
Keményen hordozá kardját életében,
Fogva tartá most is hűlő tenyerében.

De győző Csabának nincsen mit örülni,
Látja szerelmesét magas égbe tünni.
Hasztalanúl vannak öldöklő fegyveri,
Az erő, mely Jevét viszi, nem emberi.

Leereszti kardját vérengző kezével,
Földet, eget megnéz rettentő szemével,
Minden homályba dől setétes néztével,
S a föld ing alatta ingó nagy fejével.

De most fölemeli fejét búsultában,
Lesújtja a kardot őrűlt haragjában.
Milyen a vad állat dúlt fészke tájában:
Oly iszonyú Csaba szíve szakadtában.

Elszórja kalpagát rengő címerével,
Elveti paizsát tündöklő rezével,
Letépi párducát, és messze veti el,
S megüti homlokát öldöklő kezével.

Szörnyű dobogással nagy mellét is veri,
Ismét szemét a nagy égre, földre szegi.
Végre hol Döngöre vérét a föld nyeli,
Temérdek testével magát porba veti.

És ül vad bánatban megölt társa mellett,
Némán áll a két had két bús vezér felett,
Csaba mutat köztök egyedűl életet,
Szól, és minden szava ordító rettenet:

„Mért kellett kardomnak reád csattannia,
Te vitéz Döngöre, Karadó nagy fia?
Inkább volnék magam bús földben annyira,
Hogy szemembe napnak ne hatna sugara.

Nem voltál te soha gonosz ellenségem,
Tudtam, mikor jöttél haraggal ellenem.
Lehetett magamat dárdától védenem;
De ez jő, s eltűnik: őt meg sem sérthetem.

S most hímes pamlagon szép Jevével pihen,
Szerelme szavait susogja csendesen,
Ajkát ajakához emeli hevében -
Ne higy szavainak oh én szerelmesem!

Ne hígy hizelkedő tündérek ajkának:
Elhervadsz keblökön, aztán megtagadnak,
S csúfja léssz örökké nemednek, hazádnak,
S csúfja és keserve szerető Csabának -

De minek beszélek üres levegőhöz?
Nincsen halandónak szava tündérfülhöz,
De van hadviselő karokban oly eszköz,
Mely bizvást közelít tündéres erőhöz.

Azért, megölt bajtárs, nyugodjál véredben,
Nemsokára én is itt fekszem e helyben.
Vagy még lebujdosom föld alá mélyebben,
Ha nem boldogúlok veszett örömemben.”

Monda, s nagy erőben a földről fölkele.
Megörült és zúgott a két sereg vele,
Ő megállt helyében; de lángban járt szeme,
S benne ült szivének rettenetessége.

S így szólt tovább nézvén az álló seregre,
És kardját fölütvén a magas egekre:
„Esküszöm az erős hadak istenére!
Esküszöm őseim vitéz nagy nevére!

Nem jövök előbb meg s máskép mint Jevével,
Fölvetem a tündért apám fegyverével,
S bár lenne tovább, mint gondolat mehet el,
Én elmegyek hozzá, s megjövök Jevével.

De tudom a tündér titkos gyüléseket,
Setét erdős völgyben tartják ők ezeket,
S mert az ég nem szenved földi örömeket,
Ide járnak, földön töltvén az éjeket.

És te ravasz tündér! bár légy isten fia,
A haragos hadak istenének fia,
Ki kell még kardomat karodnak állnia,
Aztán mehetsz bízvást szép Jevével haza.

És ha erősebb vagy földi fegyverekkel,
Bird a szép jutalmat boldogúl, békével;
De tudom, ha harcolsz földi fegyverekkel,
Mint villám a szirtet, csattogva verlek el.

S bizony! fölkereslek éjfél kezdetére,
Hatalommal ütök rád és életedre,
Ezt esküszöm vitéz őseim nevére,
Esküszöm az erős hadak istenére.”

A két sereg akkor öszvekeveredett,
Döngöre halálán nagyon keseredett;
De béke szavával egymáshoz érkezett,
Mert csak a két vezér, míg élt, ellenkezett.

S most ezek beveték Döngörét sirjába,
Zászlót és ravatalt tevének halmára.
De Csaba fölmene Dalma hajlokába,
S hogy megoldja őtet, közelít hozzája.

Aggott Dalma hallá már a bús híreket,
Nem hagyja oldani a kötött kezeket,
„Hagyd kötve, így szólott, oh Csaba e kezet,
Hogy Jeve elveszett, tán csak ez vétkezett.

Mert Döngörét jókor innen ki nem tiltá,
Döngöre őt azért vadúl megfogatá,
Dárdáját Jevéhez halálosan sujtá,
S míg te harcolsz vele, tündér szabadítá.

Azért nem ok nélkűl birja őt a tündér,
Mert kit nagy bajában halálos végzet ér,
Az már nem emberé; ha szabadulást kér,
S nyer az égtől, ahhoz tartozik mint rabbér.

De te menj el a nagy kármán kardvasával:
Az megbirkózhatik főbbek hatalmával,
S ha föltalálod őt, s rajtaüthetsz avval,
Annyi mintha ember küzd ember fiával.

Azért, ha erősebb vagy, elejted őtet,
Ha ő erősebb lesz, ő ejt el tégedet.
De akkor nem látják szabadon e kezet,
S gyászos lesz hírében a Dalma nevezet.”

Keservesen így szólt. Az ifjú nagy szive
Forrott és habozott, mint vad tenger vize,
Mégis az öregnek utóján engede,
Kötözve hagyá őt, és más kardot veve.

Vevé nagy Kármánnak kardját paizs megül,
Hol meztelen hevert ragyogva egyedül,
Képek voltak metszve hátára kétfelül,
Irtóztatók: Csaba megborzadt ezektül.

Egy kisded, oroszlán és körmös sas között,
Esdeklő szép leány kötve két tűz között,
Egy bujdosó anya, kit fia üldözött,
De Hadúr tiltólag állt mindezek fölött.

Más részről ismét állt hadak nagy istene,
Lábánál a sas és oroszlán pihene,
Anyja kezében ült a kisded, s nevete,
A rossz fiu égett, s a lány kért érette.

Ezek voltak Kármán kardjának képei.
Csaba nagy csattogva hüvelyébe veti,
Serényen süvegét és mentéjét veszi,
S magát, bucsút vevén, Ragadóra veti.

Ragadó, mint sólyom, könnyen járt alatta,
S ő elment egyedűl veszélyes útjára,
Elment a titkos völgy borzasztó tájára,
Nem hallgatott holló- s varjukárogásra.

Varjak, hollók mentek elejbe, mint vizár
Zúgván, és csevegvén; Csaba borzada bár,
Tovább ment, s hol balról áll magányos határ,
Ott röppent elejbe jövendölő madár.

Kétszer csattogtatá szárnyát a ló előtt,
S iszonyút visított habos fej fölött,
Harmadszor is úgy jött, s ment hogy érne felhőt,
De Csaba megbúsúlt, s nyillal utána lőtt.

Leesett a bús hír visító madara,
Rá a hollósereg nyomban lerobbana,
Marakodva mentek miatta egymásra,
Csaba ment, nevetvén madarak harcára.

De most erdőhöz ért: setét lett utában,
Lassu moraj hallott a völgy távolában,
Akadozott a ló félénk futásában;
De ura meghajtá s halada bizvábban.

S most áldozott le a hevítő napvilág:
Rengett és suhogott a fákon minden ág,
S mintha két fergeteg vadon tengerre hág;
Egyszerre oly szörnyű lett a magányosság.

Bátrabb madarak is a tündérvölgy felől
Vijjogva szárnyaltak fias fészkeikből,
A nagy sas nem ült meg fia mellett belűl,
Fenn állt, s borzadozott kis ágon egyedűl.

De meg nem maradtak ott a többi vadak,
Sívó kölykeiket vívén, mint vert hadak,
Sűrű csörgetéssel messze elfutottak;
Oly szörnyű volt éjjel a tündérvölgyi lak.

Itt egy róka bajjal martalékát huzá;
Rajta ment a farkas, s vele megtapodá;
Itt a morgó medve kölykeit faldosá,
S hurcolta egy helyről nagy bajjal máshová.

Csaba Ragadója remeg e nézéstűl,
De félnek a vadak Csaba fegyverétűl,
Kitérnek előle gyorsan mindenestűl,
Maga bátor a hős, s nem retteg semmitűl.

Jeve s Dalma őtet nem hagyják rettegni.
S bár lenne akadály és baj százszor ennyi,
Mint megdűlt habokon a tenger isteni,
Úgy át merne rajtok Csaba szive törni.

Most egy medvekölyket véletlen tiprata,
Nyöszörögve kiment szegénynek párája;
De két lábon állva jött a bőszült anya,
Csaba is megfordúlt dárdával hozzája.

Morgott a vad állat, setét szája poklát
Szörnyen nyitogatván, körmölni ment Csabát;
De Csaba ráhajtván serény Ragadóját,
Végigveré veszett torkában dárdáját.

Körűle ugrálva sívó medvekölykek,
Megölt anyjok miatt bús pártot ütöttek;
De ők is Ragadó körme alá estek,
Csaba ment, dárdáján folyván a vércseppek.

S alig ment, sziszegve jött a kigyósereg:
Ez vékony testével könnyen tovább pereg,
Amaz karikába fonódva tekereg,
Sok, fejét emelvén, mozog rémítőleg.

Mindezek közt Csaba szerencsésen halad,
Elfutnak a kigyók, s bőrök hátra marad;
Setét lesz azonban, de Csaba csak halad,
S most döbbenik szive, midőn maga marad.

„Magam vagyok tehát, így beszél magának,
S a fene vadak is egyedűl hagyának?
De menjenek. Csaba elég lesz magának,
Elég viszálkodó Tündér hatalmának.

Vagy nem szép Jeve az, ki szenved e helyen?
És micsoda ember, aki érte megyen?
Én Csaba vagyok az, s inkább sírom legyen
Vad farkasok gyomra, mint Jeve szenvedjen.”

Így szólván Ragadót vén tölgyfához köté,
Véres nagy dárdáját mélyen földbe üté.
„Rohadj itt, úgy monda, dárdám! és senkié,
Vagy légy ismét hozzád visszatért uradé.”

Ezt mondván nagy Kármán kardjával elmene,
S minden lépésével nagyobb lett ereje.
Alatta morogva föld is megrezzene,
Amint nagy erőben halada fölötte.

Mint felhő mentében naggyá nevekedik,
S erejét belefolyt villámok nevelik,
Úgy Kármán vasától Csaba erősödik,
S halálos csapásra karja nehezedik.

De most megállt a völgy sikamló partjánál;
Soha szem még szebbet nem láthatott annál:
Messze terjedt, s mintha fél tojást vizsgálnál,
Oly rendesen s szélén sűrű nagy tölgyes áll.

Közepén halom kél, virágos szép halom,
Egyedűl húsz öles cedrus áll a halmon.
Alatta kis patak folydogál szabadon,
S zugó habjaival terjed holt nyugalom.

Azonban fölkelnek az éjnek csillagi,
Őket bús orcával fényes hold vezeti,
Fák tetején ülnek a hegy szélvészei,
A legmagasbikat három sárkány üli.

Az ifjú néz s bámúl, s körül tovább megyen,
Hogy a völgybe könnyű menetele legyen,
S im egyszerre zendűl a környék rémesen,
És minden kis forrás megindúl a hegyen.

Indúl s növekedik bujdosó patakká,
Patakból dagadoz sebes áradattá,
S hegy, völgy ordít bele, amint szalad alá,
Változván haragos féktelen csodává.

Csak alig tartja meg vitéz Csaba magát,
Mosván az áradat meredő bokáját,
Megáll mégis, fölebb huzogatva lábát,
Látván tóvá lenni tündérvölgy patakát.

Nem is tóvá, setét hullámos tengerré,
Vize tündérvölgyet csordultig betölté,
Félig állt vizéből a cedrus ég felé,
Sudaras szép fejét szellő meg nem éré.

De most leröpült a sárkány két fiával
Az elállt viharok szörnyű hatalmával.
Alattok vad szélvész harcolt a hullámmal,
Ők felűl repültek hármas csattogással.

Zúgó fenekéről fölfordúlt az özön,
Eloltott minden fényt a magas égkörön,
Hajlott és csikorgott a cedrusfa közön,
Setétség lett urrá ékes tündérvölgyön.

Setétség, rémarcú szülötte az éjnek,
Melytől ily zavarban halandók rettegnek.
Megröppent a sas is fölötte fészkének,
S csak alig parancsolt szive félelmének.

Háromszor kiterült fekete szárnyával,
Háromszor állt vissza anyai gondjával;
De bátran állt Csaba Kármán kardvasával,
Bátran hős szivének nagyobb hatalmával.

Csak bánatban égett s epedő várásban;
S mintha a vad tengert széllel harcoltában
Meg akarná inni hallatlan szomjában:
Oly nyugtalan vala körűle jártában.

De most fiaival félre tért a sárkány.
Morogva elállt a szélvész nagy fák orrmán.
Kékes boltozattal látszott az ég tisztán,
S hold, csillag kiderült gyönyörű határán.

Még a víz hánykodott nagyságos mozgással,
Lassan nagy hullámot forgatván hullámmal,
Végre csendessé lett ezüst ragyogással,
S látszott a fa benne hosszú árnyékával.

Tiszta hab buggyant föl fának árnyékában,
Tenger szép leánya a hab tisztájában,
Fehérebb a habnál, és tisztább magában,
Feljöve mosolygó ártatlanságában.

Ezelőtt mélyen ült tenger fenekében,
Apja erejével országolván ott lenn.
Kis aranyhalait eteté jó kedvben,
S úszó szörnyetegek játszottak körében.

Víziborjak és a mélység órjáshala,
A harapós farkas s emberevő capa
Együtt mulatoztak, szelídek általa,
S szép lábai alá minden borúl vala.

Volt a nagy mélységben vizfalú tereme,
Kis csillag ragyogott fölűl közepette.
Körül a falakban szép csigák serege,
És gyöngyök villogtak gyönyörűségére.

De szabadon s tűkrűl állott a bal oldal.
Ott játszott a lányka tűnő árnyékával,
Megérni kiváná ajkát ajakával,
Hasztalan! betelt az hideg víz habjával.

Ez most egy forrásnak akadván vizére,
Felszökött mélységből a szép föld színére,
S midőn itt szokatlan szemmel körülnéze,
Kevés lett az árvíz szilaj örömére.

Elindult, meg-megállt vizet hasogatva,
Fickándott, mint folyam legifjabbik hala,
Míg az új szépséghez lassanként szokhata,
Repesett, dobogott habos bal oldala.

Szabadság! nem tudott, de érzett tégedet.
Gyengéd ajaka még nem mondta nevedet,
De midőn általad főbben emelkedett,
Örömében onta legelső könyeket.

Végre félijedve megállt a viz felett,
Hosszasabban nézte a földet és eget,
Megnézé közelebb a fakörületet,
S titkos új vágyódást magában érezett.

S mintha kis kezei épen áldozának,
Fölemelve tiszta vizet mutatának
A körűlálló fák rendes szép sorának,
Tiszta vizet az ég ezer csillagának.

Szűz fejét egy kissé fölvetvén így álla,
Mintha mondaná: „oh egek szép orcája,
S addig nem látott part gyönyörű sorfája,
Üdvözllek én, tenger kék szemű leánya!”

S szomorú lőn, midőn a mennyek csillagi
Nem jövének hozzá fényökkel játszani,
Midőn láta mindent mozdulatlan állni,
Vissza kezdett ismét öröme szállani.

De most kitért lassan az özön szélére,
S maga nem vigyázván, s tartván semmiére,
Önkényt bomlott haja gyenge szemérmére,
S végső fodraival lábszárához ére.

Ott megállt egyedűl a vizes part élén,
Csiklandó talpait lágy füvek emelvén,
Csaba háborodott e látás szépségén,
Tiltott gondolaton szíve megdöbbenvén.

De maga így szólott büszke nagyságához:
„Valljon mi az, mi engem e helyre hoz?
Az-e, hogy valamint tündér halandóhoz,
Úgy nyúljak magam is tündér szép leányhoz?

Bizony! akkor engem méltán kinevetnek,
Kiknél dicsekedtem, a bátor seregek.
Akkor lever átka hadak istenének,
S kikre megesküdtem, ősim nagy nevének.

Akkor ősz Dalmának kötve marad keze -
Vagy e kísértettől szaladnom kellene?
Nem! nem! ez segítsen, ily szépséggel tele.
Nem állhat e tündér kértemnek ellene.”

Ilyen gondolattal közelít hozzája,
De a megijedt lány remegve hátrála.
Csaba szólt: „Oh tenger kék szemű leánya!
Ne fuss, nem vagyok én fellegek sárkánya.

Csaba, hős Bendegúz vitéz fia vagyok,
Fájdalmam és lelkem gyötrelmei nagyok.
Lánykámat ölelik orzó tündérkarok,
Mondd meg égi szépség! rájok hol találok!”

Megállt a kis leány Csaba szép szavára,
Közelebbről nézvén kedves orcájára,
Örűlt, hogy rátalált termete mására,
Örűlt a hangnak, de hang nem jött ajkára.

Odament és égő szemét megpillantá,
Ajkát ajakával egybe hasonlítá,
S midőn az első csók vált kis csattanássá,
Vigada, és a hőst magához szorítá.

Égett, fagyott a hős, mint hegyi nagy szálfa,
Mikor vad tengernek förgetege rázza,
Megrázkódott egész teste alkotmánya,
S visszatért előbbi kemény nagyságára.

„Mit akarsz te velem, incselkedő leány?
Igy szóla, szépséged veszedelmes cselt hány,
Nem felelsz, kérdésem előtted csak hitvány,
De magadhoz vonzasz félre csalogatván.

Felelj, vagy menj tova!” És a bús leányka
Visszarezzent Csaba ijesztő szavára.
Most jött legelőször jajszó ajakára.
Elment, s bús habokat öltözék magára.

Csaba későn báná, hogy keményen beszélt,
De jött a sárkány most hozván ég felhőjét,
Beborítá avval tündérvölgy tetejét,
S lobogni engedé a villám erejét.

Lassú mormolással a víz elenyészett,
De benn nagy zúgással tündérgyülekezet
Kezdődött: egy nyilás volt, mely bévezetett,
Máshol szörnyen feküdt köd s villámőrizet.

Szélről a fák mellett egy villám futkosott,
Szakadatlan körül hordoza vad lángot.
Sok közepett gyorsan s szabadon kigyózott,
S tündérvölgy fölébe égő tetőt húzott.

Délről volt a nyilás veres boltozattal,
Ott állt a sárkány két tarajos fiával;
De most a vén maga fölment vad haraggal,
Hogy megharcoljon a felhők madarával;

Mert élő állatot nem szenvedett körűl. -
Csaba e látásra gyorsan útra pördűl;
Előle fut egy a sárkányfiak közűl;
A másik vasától kettévágva eldűl.

A vén sárkány megjő szomorú sivásra,
S látván, hogy az egyik futva továbbálla,
Iszonyú mérgében rá hágdos nyakára,
S ezt is megeszi a másiknak torára.

De Csaba már benn van a kék kapu alatt,
Bántatlanúl tovább nagy erőben halad,
Mégis kissé megáll a vízkapu alatt,
S fagyosan fut lelkén rémítő gondolat.

A vízkapu hosszan magas boltozattal,
Mint kemény márványból faragott sima fal,
Áll legvégül s benn emberevő nagy hal
Látszott heverni a szörnyek táborával.

Ott megállt az ifjú, és már megmotszana
A háborgó tenger rettenetes hala,
De a kék szemű lány elejébe álla,
S Csaba menésének szabad nyilást hagya.

Néma köszönettel nézett rá hős Csaba.
De az magát búsan elrejté a habba,
Mintha mondaná: „oh kemény ember fia!
A kék szemű leány nem lát téged soha.”

S az ifju tovább ment a vízkapu alól.
Zúgott a belső völgy tündérek zajától.
Ifjú kis csemeték keltek föld porából.
Ezek között jártak bujdosván párostúl.

Kiki foglalatos maga örömével,
Nem vigyáz, társával szomszéda mit mível.
Széltében az ifjú fáknak levelivel
Takarja titkait, s rá víg dalt énekel.

Benn az ékes völgynek dombos közepében,
A magas cedrusnak virágos tövében
Hét szivárvány vagyon egyesült szépségben,
Kisebbedvén mindig befelé estében.

A legbelső alatt szép lányka üldögel,
Kit egy magas tündér hizelkedve ölel,
S mert ébren nem bírhat tiszta hűségével,
Csábító csókokkal bájosan altat el.

Most a lányka feje álmosan nehezűl,
Termete hanyatlik gond és erő nélkűl,
Csaba irtózik és lángol e nézéstűl;
Feje zúg s szemében szikrázó harag űl.

Ha láttál éjfélben tüzes kísértetet,
Oroszlánt, kit vadász vassal megvérezett.
Vagy villámmal járó halálos felleget,
Csak úgy képzeled e szörnyű tekintetet.

Párducként felszökött a domb tetejére,
Lelöké a tündért négy öl messzeségre,
„Ébredj!” monda, Jevét emelvén kezére:
„Ébredj, és mondj áldást Csaba fegyverére.”

A lányka (Jeve volt) sohajtva ébrede,
Látott s szemeinek csak alig hihete;
De szabadabb lett a tündér lélekzete,
Ordított, s az egész völgy ordított vele.

S most mint sebes árvíz mind összezavarva
Jöttek, riadoztak Csabának rohanva.
Csaba széllel vágott: „vissza! tündér! vissza!”
Kiáltván kardjával téres nagy kört huza.

A tündérek visszahökkenve megálltak,
Erejét érezvén Kármán kardvasának,
Csaba nekicsap az ingó cedrusfának,
És a cedrus enged döntő csapásának.

Csikorogva kidől tövéből a völgybe,
S végig nagyot zuhan tündérek fejére;
Fut a hét szivárvány magas ég szinére,
Halovány setétség borúlván helyére.

Maga áll közepén mint uralkodó sas,
A rettentő ifjú s kezében a kardvas,
Három kört húz benn, és odaül siralmas
Képpel a lány: szeme Csabán csak gyászt olvas.

De bizik az s büszkén, boszúsan így beszél:
„Ide hát akiben nemes bátorság él,
Ide hágjon körbe, itt villog a vas él,
Ne féljen harcolni, ha orozni nem fél.

De bár jőjetek el, akik idefértek,
Jőjetek mindnyájan csalfa tündérkölykek!
Azért vannak velem varázsos fegyverek,
Hogy avval szépemért véres boszút vegyek.”

Rázúgott, ezt hallván, a nagy gyülekezet,
Hogy összeszaggassa, nekitörekedett.
A nap fia rájok nyújtott tiltó kezet,
Ő ment, a többi nép mind visszalépdesett.

Ő pedig szólt: „társak! félre most e helyről!
Senki ne reméljen cseppet is véréből,
Magamnak is kevés az egy ily emberből;
Félre hát ti társak, félre most e helyről! -

S ki vagy te vakmerő, szegény föld gyermeke!
Ki a napfiára gyilkos kezet vete?
Szerencsétlen anya! ki téged visele,
Szeme hasztalanúl sírással lesz tele.

De hogy tudd meg: miért érdemelsz inséget,
Jeve, kit említél, nem illet már téged,
Döngöre dárdáján halálos itélet
Jött rá; én tartám meg s úgy nem ére véget.

Tied-e hát? nem az, tied csak halála.
Sirathatod, éjet virrogathatsz nála.
De jőj, lásd vadságod neked mit használa,
Tudom kínná leszen minden hajad szála.

Álmot vetek a szép Jevére örökűl,
Téged sebbe rakva itt hagylak egyedűl,
S Jeve mégis egykor kezeimbe kerűl,
Oda, hol csillagom áll hév napon fölűl.”

De Csaba is erre hirtelen felele:
„Nemes tündér! bár vagy hatalommal tele,
Megállj s megálljatok ti tündérek vele!
Halljátok, engem is vétek vezérel-e?

Vagy inkább vitézi kötelesség hozott,
S természet, mely erős érzéssel alkotott;
Tegyetek magatok ebből igazságot,
Én ellenségemmel kiállom a harcot.

Azt mondja: a lánynak enyém csak halála,
Sírhatok, éjeket virraszthatok nála.
Hol volt hát, hogy végső csókot adnék rája,
S tennék fejér zászlót hűlt kedves hamvára?

Nem láttam, szép vérét nem látták szemeim,
Nem érzették hűlő orcáját kezeim,
De hogy élve ment föl, még látták szemeim,
S kiestek kezemből véres fegyvereim.

Pedig inkább halva fekügyék sírjába',
Mint éltemben dőljön idegen karjába.
S ha valaki akkor lelket önt hamvába,
Legyen övé, mert van hozzá igazsága.

Vagy minek beszélek idő vesztésére?
Tündér! tied a lány, ha engem versz földre,
Ezt esküttem erős hadak istenére:
Enyém, ha én győzök szívem örömére."

Így szólt, s a nagy tündér a körbe robbana,
Jobbjában az acél fennyen megvillana,
S mintha nehéz mennykő egekből szállana,
Lépésétől a föld nagyokat dobbana.

De Csaba sem nézé rohantát csendesen,
Mint megeredt nagy kő, mely lefut a hegyen,
Úgy ment rá erővel s boszúval teljesen,
Végigmérvén kardját a tündér gyermeken.

Az pedig erősebb földnek hatalmánál,
Dühödötten szörnyű képpel előtte áll;
De vész tündérsége Kármán kardvasánál,
S minden diadalma vitézségére száll.

Harcol, tüzesedik kezében a fegyver,
S mint lobogó villám, haragos szikrát ver,
Szeme ijesztőleg lángot és vért kever,
S Csaba megsikamlik erejétől kétszer.

Harmadszor vág ismét homlokúl Csabára,
Visszaugrik az a körnek határára,
De rettentőbb leszen arca borulása,
Öldöklőbb kezében kardja suhogása.

Mint széltől hajtott fa vadon erdejében
Visszahajol ismét szélnek ellenében;
Úgy fordult meg napnak fiára fenébben
Az elbúsult Csaba égő szégyenében.

S most harcoltak elszánt kétes szerencsére;
Alattok a kis domb fér ölre sűlyede,
Ingott a két vívó rettenetes feje:
Vasaik csöngöttek s hangzott az éj bele.

Most terült az éjfél rémséges fátyola,
Csattogott a sárkány s menést parancsola,
Csabától, mint szirtek leszakadó fala,
Úgy hullott az ütés forró nap fiára.

És az hanyatt dőlvén nagy hosszan elterűlt,
Alatta terhétől a völgy is megrendűlt;
De csakhamar sebes sárkányon elrepűlt,
S az egész sokaság magas egekbe tűnt.

Maga maradt a hős s Dalma szép leánya;
De szemét a tündér gonosz álma nyomja.
Nem késik az ifjú, veszi karjaiba,
S megy, hol le van ütve lovánál dárdája.

Lovát nagy bajosan csak gyalog vezeti,
S szép terhét ölében ápolgatván viszi,
Túl az erdőn puha gyöpre lefekteti,
De keblét fogyasztó fájdalom terheli.

Hasztalan öleli a lányt ép karjával,
Hasztalan ébreszti ajakát csókokkal,
Hasztalan szól hozzá szerelem szavával,
Siket füleinél minden szózat elhal.

Nem nyughatik, Jevét fölveszi nyergébe,
S tüzesen szorítván zajló kebelébe,
Mintha egyenesen sírba menne vele,
Oly busúlttá leve, arcát gyász festvén be.

S úgy megyen Ragadón sűlyedt gondolattal,
Versent siránkozván harmatos hajnallal;
De alszik a szép lány s szél lebeg hajával,
Hasztalanúl az is, nem birhat álmával.

Haza ér az ifju Jevével jó korán,
Szomoruan zörget Dalmának ajtaján,
Belép: ölében az elragadott leány,
De csendes és néma, s mint árnyék halovány.

Mégis nem vesz gyanút az ősz ezt néztében,
Megoldatja kezét első örömében,
S íme érzés gerjed a lány tetemében,
Fölkél nagy vidáman ifjú kellemében.

És köszön hivének, köszön ősz apjának,
Megeresztvén szavát édes ajakának,
S ami szépet ég, föld összefoghatnának,
Mind együtt mosolyog hajnalán arcának.

Mint álom elröpül a bús emlékezet,
Vigad Dalma s a két hadi felekezet;
De csak maga örűl sok harcot szenvedett
Fia Bendegúznak birván a szűz kezet.

Örül és öröme nagyobb a világnál,
Mélyebb és magasabb tengernél és napnál,
Tüzesebb, ragadóbb lángnál, áradatnál,
Teljesb és hatalmasb minden gondolatnál.

S örül vele a szűz, Dalma szép leánya -
De ti lánykák! most ne menjetek hozzája:
Nincsen az életnek több ily pillantása,
Rövid; de századnál drágább birhatása.

1825. május-június

A DÉLSZIGET

Töredék

Első ének

Messze maradjatok el, nagy messze ti hitlenek innen!
Nincs kedvem sem időm mindennapi dolgokat írni:
Újat irok, nagyot is, kedvest is, rettenetest is
Egy kis gyermekről s egy délszaki puszta szigetről.
Szép volt a gyermek, teli fürtű szőke hajának
Árnya közűl szépek csillagragyogási szemének;
Szép, de szilaj volt ő, szilajabb a bérci pataknál
És szabad és harcos, nehezekre, nagyokra sovárgó.
S a sziget áldott volt; kereken, mint egy teli hold, a
Földövező tenger viharos közepébe merítve,
Képe hasonlító egy egész kis földi világhoz:
Itt hegyes, ott völgyes; keleten szikláit örök hab
S fellegütő tetejét villámok erőszaki járják.
Ellenben kies és terein puha pázsitot éltet.
És ide néha kijár a gyöngyök tengere múló
Habjaival s kis bokrok alatt elhagyja csigáit.
A napot e sík táj tisztán láthatja sokáig,
Látja, midőn távol hullámágyába lenyúgván
A csendes vizeket mosolyogva köszönti utószor.
Hév ellen délről, fagyok ellen az éjszaki félen
Parti sudár erdők terjengő lombot emelvén
Őrzik szép közepén tavaszát a barna ligetnek.
Itt élt a gyermek, nem hitvány póri nevendék,
A villám lelkű Etelének gyermeke. Tévedt
Csónakon őt ide a tenger hajtotta. Kilépett
És úrnak mondotta magát. Elvette gyümölcsét
A fiatal fától s megevé. Szomjában elitta
A forrás vizeit. Néhol kis tarka kövekkel
Játszva megállítá futtában az erdei csermelyt,
Hogy tóvá gyűljön s belement délestre fürödni
S ott fürdött a hév sugarakkal s völgyi füvekkel.
S ép vala s izmosodék; de magában nyúgtalan. Eljött
Tollai díszében s dalt zenge az égi madárka,
A magas erdőből ordítva lejött az oroszlán,
Büszke szabadsággal megjárá partjait és a
Tengereket nézé, mint aki parancsol azoknak,
És hegyek és völgyek reszketve morogtak utána.
A gyermek bámúlt, s így kelt habozása eszének:
Ím mik ezek hozzám képest? Vagyon adva ruhájok
S én csupaszon járjak? s mi az a nagy sárga vadállat?
Nincs keze, nagy testét két láb nem bírja, hogy avval
Égnek emelkedjék, mégis mely büszke menése.
És ha üvölt, én is tartozzam-e félni szavától?
Ilyet gondolván a bérc tetejére kiállott
Alkonyodás idején és a csillaghoz igyen szólt:

„Szép kis ezüst csillag, menj el, kérdezd meg az istent,
Járjak-e meztelenül madarak csúfjára, hogy a dér
És a forró nap szabadon pusztítsanak engem,
S én ki magamnak imént kivetődvén úr nevet adtam,
Fussak-e a vadtól, vagy nincsen-e istenem is, hogy
Vadtól rettegjek s körmét tartozzam imádni?
Szép kis ezüst csillag, kérdezd meg, nincsen-e tiltva
A föld titkaihoz férnem s a tengerekéhez?
Menj el, igen kérlek s adj hírt reggelre, ha megjősz.”
Elmene a csillag. Nehezültek tagjai a szép
Gyermeknek, míg szólt; meghajlott térde, kezével
A mennyet keresé s szeme a kis csillag után járt;
Föl nem kelt többé, ott nyomta szelíden az álom.
Még aluvék, mikor a hajnallal megjöve s hozzá
Így szólt a csillag lágy szellemi hangon az égből:
„Alszol-e még, te szilaj gyermek? kelj, verd el az álmot,
Hírt hozok istentől, jó hírt neked úrnak az ormon:
Nyitva legyen neked a természet kincse, az a hír.
A föld titkaihoz, de nem a nagy tengerekéhez
Férni kis elméddel mértékletes óva szabad lesz;
És legyen öltözeted felhőkből s tiszta sugárból;
És ha merész voltál magad úr nevet adni magadnak,
A vad elől ne szaladj, vagyon istened, aki megőriz,
Nem szabad a vadat és körmét a vadnak imádnod.”
A gyermek hallá e szellemi szókat azonnal
S ébrede s szőke fejét fölemelte zavartan az éghez.
Szíve-repesve köszönt a kis csillagnak, az élő
Istennek hálát örömében adózni felejte
S őt az erős isten meg nem büntette: mosolygott.
Már mene a gyermek s halovány ködöt ölte magára
És megszínesedék a köd s lőn könnyü ruhává.
Teste setét zöldben, két lábát fedte piros bőr
A tiszta fehérséggel díszlett kalpagja. Palástja
Kék vala s a kiderűlt égnek játszotta le színét.
Még csínos vala, nem ragyogó; de ezüsti sugárt kért
A kis csillagtól s csillámmal szegte palástját,
S rajta kihímzé a rétet s a réti virulmányt.
A napot is feljöttében megleste az első
Sziklatetőn s aranyát bőven hintette ki mellén
S rojtosan ép combjain. Mennydörgeni kezde: lekapta
A hegyi villámot s villám leve mentekötője.
A mennykő leesék, buzogányúl vette kezébe.
Gombja hibázott még. A sík rétekre leszálla
És a visszamenő tengert kísérve, vadászó
Ujjaival kis bokrok alatt elnyomta csigáit
S gyöngyeivel raka sort mellén. Meglepte az alvó
Kolcsagot a tavakon s tollát feltűzte lobogni
S játszani szellővel. Jött a délesti szivárvány,
A szigeten magasan kiterűlt szép boltja s az erdők
Végein a mennyből földnek peremére lelépett.

Ott termett ő s a kegyeletből lőn öve színes,
S szép vala és ragyogó s daliás mint Bendeguc és Bál.
Így fölkészülvén a nagy tengerhez aláment
S tűkre lön a tenger. Látá fölbukni alunnan
Hajnalodó képét, a szörnyek tábori láták
S úszni feledtökben bámulva megálltak előtte.
Ő szilajon s büszkén kissé a szirtfokon állván
Megmosolyogta magát és elfuta a nagy özöntől.
Így élt s éjei csendesek és víg napjai voltak.
A síkot, hegyet és barlangit kezdte bejárni
Megmutogatva magát madaraknak s földi vadaknak.
Mint egy kis pokol, úgy zúgottak az éktelen öblök,
Sok kölykes fene vad moraját bömbölve magokból:
Rajtok ment mégis s bántatlan tére közűlök.
Volt az oroszlánnál s a tigris szörnyü tanyáján
S megszivelék őtet; de mikor nekibátorodottan
A vad kölykek után kezeit játékra kinyujtá,
Gyilkos lánggá gyúlt szemeikben atyái haragjok.
Hasztalanúl szólott, mentséget mondva; könyörgő
Szózatit ordítás dörejével nyomta el a vad
S a berekedt barlang mindinkább rettenetes lön.
Már az oroszlán kelt, szilajon megrázta sörényét,
S rendítő vala és iszonyú járása, körében
Kölykeinek; feje mint egy domb vad fákkal övezve.
A gyermek futa és feledé, hogy van buzogánya;
Elfuta és bércnek, völgynek szomorodva panaszlá,
Hogy szava hasztalan, azt az üreg lakozói nem értik
S hogy kivel itt napokat töltsön, nincs társa közöttük.
Végre leült nagy fáradtúl egy szirttorony alján. -
Jobbján barna falak meredeznek, balja felénél
Tátogat egy mélység, feneketlen, fénytelen és bús:
Tán kapuként szolgál a túlsó földi világra;
Lába előtt csemeték, jobb földnek bokrai, nőnek.
S ím mikor e szomorú körben kedvetlenen ülne,
Szél kele bokrai közt s mely köztök sárga tövéből
Zöld lombbal koszorús vékonydad szálat ereszte,
Meghajtotta fejét a szélben s zúgani kezdé:
„Hangabokor vagyok én, sok hangokat összefogó síp."
S mind a több csemeték zúgtak lassúdan utána.
Hallgata a gyermek, nagy lelki gyönyörbe merülve
Hallgata, mint ki körűl ének zendűl meg az éjben
S kedves távolból jő megszakadozva fülébe:
Érti; de szerzőjét nem tudva, epedve, gyanítja.
Így várt egy kissé; de tovább is rendre suhogtak
A hangos csemeték s a gyermek titkokat érté,
Tapsola és tombolt örömében. Gondolat ötlék,
Új s nagyot ígérő, békétlen eszébe; kiállott
A vak mélységhez s lekiáltott tág üregébe:
„Kelj ide forgó szél, kelj föl nekem ormok urának
És te sodorj sipot a sok szózatu hangabokorból;

Hangabokor terem itt, sok hangokat összefogó síp.”
Szólt s követ indított az üregbe, nehéz követ; arra
Fölkele forgó szél a földnek szinte beléből.
Lenn vala még s moraját máris hallhatta: üres hang
S tompa moraj volt még, de telibb és rettenetesb lőn
Hirtelen és hogy elért az üreg szájához, üvöltve
S elfeketedve csapott a legszebb hangabokorra.
Bús vala harca szegény csemetének; sírt, mikor a szél
Örve hajába kapott, szomorún nyögdeltek utána
Társi; de nyugtalanúl várá a gyermek; azonban
El volt ütve magas fej már, kisodorva tövéből
Hangos kérge: helyén pusztán és dísztelenűl állt
A nyomorú törzsök, csak imént fejedelmi nevendék.
Héja pedig síp lett, az a szél vette magához,
Meglyukgatta s fölét beszegé pintyőke torokkal.
Szózatos és minden hangok hamar eltanulója
Lőn a síp s legelőbb a szél így zeng vala rajta
Élesen és hidegen, bömbölve, sivítva, morogva:
„Hej! ziv, ziv, zivatar vagyok én, fia a zivatarnak,
Forgó szél vagyok én, levegői fenéktelen örvény,
Örvény a földön; örvény a tengerek árján.
Port eszem a földből, iszom nagy tengerözönből.
Meg ne dobáljatok a köves úton gyermekek engem,
Visszadobok követ és szórok szemetekbe csoportot.
S elfutok és hegyen és völgyön ragadozva kerengvén,
Por, fű, és fa bolond lejtőre kerengnek utánam,
Mint te szegény gyermek, kit megtáncoltat ez a síp.
Hajh! haragos zivatar vagyok én, fia a zivatarnak.”
Így zengett a szél s a gyermek kénytelen ugrá
Lejtőjét; de hamar buzogánnyal sujt vala hozzá
S a szél a zengő sípot nagy ijedten elejté
És futa gyermek elől, önnön sípjának előle;
Mert a sípba legott a gyermek kezde fuvalni
S önnön hangjaival kergette meg a lesüvöltő
Forgatagot, mely mindinkább lejtőzve kerengett
Föl meg alá egyaránt, és nem vala nyugta: dühödten
A tengerre csapott, még ott is utána sipolta
Kergeteges hangját a gyermek, s az tova zúgván
A vizet és lebegő halait felhőkbe sodorta.
Messze zavar színben látszott nyoma bérci folyamként;
Végre lelankadván a nagy tengerbe merűle,
S égbe sodort vizeit s halait meg visszabocsátván,
Nyögve kihalt tova, szintén egy más égnek alatta.
Vad gyönyörűséggel nézett a gyermek utána
Háborodásának s a zengő sípnak örülvén. -
Egy hangú vala még, rendítő, mint maga a gyors
Forgatag, aki belé legelőször üvöltve lehelte
Szózatait; de tovább vágyott a gyermek: akarta,
Hogy minden faju állathang sípjába szoruljon,
Hogy mikor ő fuval, azt minden faju állatok értsék.

S ím mitevő lőn? egy vermet keresett ki, nagy öblűt,
Tér fenekűt, rövid, és szűk végű sziklatorokkal.
Ebbe vetette az állatokat, kiket anyjok elől, vagy
Nem bírhatva velök, távollétökben elorzott.
Itt vala már a borz, a bolygó rókafiakkal,
A buta medvekölyök, az agyargó tigrisi fajzat,
Farkasok, és nyulak, a levegő utazói is, a már
Tollasodó turölyűk, s búsongó gyáva galambok.
Mind a mély kebelű fényetlen öbölbe lekötve
Búsan együtt sirtak, vijjogtak, bőgtek, ugattak.
Most jöve a gyermek hurcolván két kis oroszlánt.
Bojtosodó nyakaikra veté két karjait, és így
Melléhez nyomván, az öbölhöz vitte le őket.
Ott azok éles üvöltéssel harsogva megálltak,
Hasztalan: őket is a zengő torok alja benyelte.
Függő bércek alatt a tűztelen éjszaki tájon
Árva kietlen völgy feküdött, vak honja az éjnek,
Hajnala nincs annak, deleit nem látja verőfény,
És ha fölűl csillag megyen el, besötétedik arca.
Fényt egyedűl a rettenetes villámok okádnak
Árnyékába, az is közepét alig éri, elalszik.
Mély pedig és undok: növevényei barna harasztok,
És nyavalyás kórók: tavait sár issza el, és a
Bokrosodó sás közt nehezen foly barna patakja.
Fenn állt a gyermek, mikor a villámok ütötték
Éktelen oldalait. Csak félig szürke homályban
Nyílt meg az agg mélység: ködöresztő öblei, kormos
Szirtei tornyosodó fejjel fölütődtek az éjből,
Rajtok erőtlen rémalakok csapatozva borongván.
Borzadt a gyermek, mikor azt személte, fehéren
Hagyta piros képét a szívhez ijedve futó vér,
Mégis ohajtásit nem tudta elölni: kivánság
Szállta meg a mélység lakozóit hallani, látni.
Háromszor megakadt elijesztő gondolatokban,
Háromszor nekibátorodott, s mellére akasztván
Forgatagos sípját, a rémek elébe megindult.
Vékony sziklafalak befelé horpadva keríték
Mindütt a völgyet: rólok nem léphete útra,
Vissza tövökhöz tért s buzogánnyal rést töre rajtok.
És beereszté a napot, a nap déli világát,
Melyre midőn megbontakozott a völgyi setétség,
S a buta rémalakok szakadozva enyésztek, utána
Ment maga is, a bűnfészekhez elére legottan.
A puha földből ott sívó ördögfi csoportok
Búttak elő, undok feketén, és füstöt okádva,
Aprón, s oly fölösen, mint a rét füve tavaszkor,
Vagy vízár iszapos hagyományain a serevény fűz.
Mindezek a fénytől nyavalyásan elesve hevertek
Lába előtt, kiket ő legelőbb meglátva, csodával
Néze, s utálattal, szólván hozzájok imígyen:

„Hát titeket ki vetett ide el? ti keservesek, e sár
Völgy fenekébe ugyan ki vetett el benneteket, hogy
Oly sürüen nőttök? szemetek mért gyűlöli a fényt,
Melynek egyéb élő vigadozva köszönti derültét?
Vaj! mi nagyon nyomorúk, nyomorúk vagytok ti, s utálat
A ti tekintettek. Még amit láttam, azok mind
Hajnali szépségek, napok, ékes csillagi rendek
Hozzátok képest, s maga a rút béka virágszál.
Mert csunya kis féregfejetek van, rajta hajúl vad
Tüske terem, s feketék vagytok, feketébbek az éjnél,
Lelketek is feketén gőzöl ki belőletek, oly rút.
S mely sanyarú szavatok! de tovább mit késem? ez a hang
Szükséges nekem: elviszlek gödrömbe pihenni.
Síjjatok ott, hogy hangotokat sípomba fogadván
Sípom után legyek én fajotoknak is egykor urává.”
Így szólván kettőt lábánál fogva ragadt föl
S visszafelé indult. A résre nyomúltak azonban
Sanda irígy baglyok, s fényét elfogni sietvén
A bejövő nappal harcolva huhogtak előtte.
Kétes fény vala már. Sietett a gyermek; utában
Szörnyen előtűntek már a rémképek, előjött
Sánta vak apjával s inait kezdette harapni
A sárkányfi, de ő buzogányát vágta fejéhez;
Az megszédűlvén, ráült, hogy rajta utazzon.
S ím mi nagyon különös, s könnyű vala visszamenése!
Baljában viszi ördögeit, jobbjában az izmos
Mennykővel meghajtja lovát. Az nyögve, pihegve
Tántorog és a rést keresővel szerte csatangol.
Végre fölért, s szétkergetvén a baglyokat, a fény
Országába kijött. Sárkányát visszariasztá,
S hogy minden rút nép véletlen föl ne jöhessen,
A rést, hasztalanúl, köveket halmozva, bezárta.
Ment és ördögeit zajgó gödrébe vetette.
Minden hang vala már, szép még nem. Egy égi madárka,
Sok színű, s kecses, egy repülő kis tarka szivárvány
Szálla ragyogva elő. Fiatal még, s gyenge, de szárnyát
Már bőven gyönyörű apjának tolla kiverte.
S édesen és tisztán keltek dalolási: szerelme
Ő téres ligetén a szép hajnalnak, az estnek
S ifju virágoknak, vígan mulatoz vala köztök.
Ezt az epedt gyermek kergetvén szüntelen, egykor
Bokron elültében fáradtan fogta el, és a
Sziklatorokra vivé. Ott az keseregve siratta
Régi szabadságát; de siralmán szíve megesvén
A gyermeknek, ez őhozzá így szóla szelíden:
„Ah madaram, szép kis madaram, ne zenegj te siralmat.
Tégedet én az üreglakhoz nem veszni hozálak,
Dallani hoztalak el, s ha sipom hangjába fogadta
Énekidet, tova ismét a magas égbe bocsátlak,
Hogy legyen ott örömed, s ha fölérsz istenhez, előtte

Meg ne gyalázz, hanem elmondhasd: a gyermek imádód,
S boldog, igen boldog, s azt zengi: hatalmas az isten!”
Így szólván madarát egy kis csemetére letette,
Mely egyik oldalról az üreg szájára kihajlott;
Ott az megszállván, kis lyukra bezárta legottan
A vermet gallyal, hantokkal is, és oda sípját
Úgy helyzette, hogy a lyukat annak szája befogná.
Tüstént gödrének megterhelt gyomra kiadta
Hangjai rettenetes zavarát a hangafa sípon.
Amint a komor éj két fattyja sivalkodik, és bőg,
Mint fene mérge miatt ordít a tigris, oroszlán,
Fél, nyöszög a gyengébb, s sas fajozási visítnak,
Mind egyszerre süvölt, ordít, és nyög föl alunnan,
És a forgószél erejével zúgva kerengvén
Még a csillagot is megtáncoltatja, ha nem fut.
S im mikor a kisded szárnyas csattogva megindúl
Zengeni, mind hallgat, mind elnémúlva nyugosznak,
Csak maga bájosan, és tisztán zendül meg az ének
És a forgószél erejét is megszelidítve,
Földet, eget, tengert örömámúlatba merít el.
Lejtve vidáman jő a gyermek, visszaragadja
Dús hangú sípját, s madarával az égbe hagyítván,
Teljes kedvében nem tud hova lenni szivével:
Fut, riadoz, szökdel, s meg-megzendítgeti sípját.
Ifju madárka repűl könnyű szárnyakkal azonban,
Hála, öröm hangján zeng a hajnalnak, az estnek
S ifju virágoknak, szerelemmel repkedik ismét
A hüvös árnyékban, s víg napjai visszakerülnek.
A vad csorda pedig fiait keseredve nyomozván,
Gyilkos erőszakkal kél völgyeken, ormokon erdőn,
És az egész szigetet hangos robogása betölti.
Harc zajog a földön, harc a levegőben, erősek,
Gyengék közt egyaránt, s feddőleg néz le az isten.
A vadak a vermet, fiaik hangjára sietvén,
Fölverik, és kiki fajzatival megtölti tanyáját.
Majd az erősebbek, dühöket fene méreg emelvén
Borzasan és sanyarún a gyermeket ölni rohannak.
Az pedig ül, s a bájsípot megzengeti köztök.
S ím mi csodát támaszt! sürüen csapatozva sietnek,
Bátrak, félénkek, repülők, és földiek össze
S körbe sodortatván a forgószél erejével,
Megrohanása helyett, dölyfös kényére kerengnek;
Lejt az erős tigris, méreggel lejt az oroszlán,
Rázza fejét iszonyún, iszonyúan rázza sörényét,
S keble tüzét égő tőrként hordozza szemében.
Lejt a vad kuvasz, a sírok bontója setéten
Járja kerengőjét, könnyen szökdelve fölöttük
Lejteget a párduc, s agyarogva vonítja bajúszát.
A szörnyű kígyó, csörgését megszaporítván
Forgó társai közt testét karikába csavarja.

Köztük erőtelenül a kis sereg, ürge, s egérség,
A nyavalyás nyúllal majd félig halva forognak,
Aprózzák, törik a táncot, most lábra kel itt egy,
Majd egy más esik el, s estében is egyre kereng, mind
Részegek a síptól, a sípnak forgatagától.
A lassú csiga is, mely gyöngyét kérni kimászott
Társaival, nyomorúlt, a síp sodrába kapatván
Kénytelen új füveken cifrábban mászni meg útját.
Szinte az a játék tünik a levegőben is: egymást
Kergetik a madarak, gonosz ölyv, vad héja, galambok,
Darvak, apró csízek mind egy karikába sodorva
Forganak: a haragos sas leng feketedve fölöttük
S gyáva kerengését felhőkbe takarni sietvén
Szárnya serény vágásaitól sebesedve nyög a szél.
A síp hangja sötét földnek kebelébe is elhat,
Onnan egy-egy halmot zajosan fölvetve fejével.
A síp hangja után két ördög tör ki, egész rút
Szörnyűségében. Megeresztett madzagok ágán
Hord az egyik száraz derekához övezve tizenkét
Kormos ikert, a legvásottabb kölykeket; és lejt,
S mindazok éktelenül lejtnek marakodva körében.
A másik maga jő bűnnel hízlalva, kövéren,
S termetesen: Négy árnyékot vet teste, világnak
Négy tájéka felé, ártalmast, s lélekijesztőt,
Melytől a forrás fenekéig apadva kiszárad
S szerte tavasz hímzette mezők nyomorúltan elégnek.
Lejt ez is, és a fényt irtózván, szinte lyukat néz
A föld kérgibe, úgy oda van nézése szegezve.
És ebben lele kedvet, ezek látása voná a
Gyermeket: Ő ragyogó díszében halmokon ülvén
Nézte, miként a tarka sereg sípjának utána
Járta kerengőjét, most lassan, majd sebesebben.
Félre nem is nézett. Ott egy kis lánynak alakja
Lenge szelíden elő. Mikor a vak sziklatorokból
Megmenekedve szabad szárnyakkal evez vala égnek
A kis tarka madár, első örömeneke szülte
Akkor ez édes lányt, a légnek tiszta fölében,
És szellők nevelék füveken ringatva, s virágok
Bíborain. Gyengéd tagait betakarni leszállt a
Csillagos esthajnal, s szűz harmat téjjel itatta;
Lelke pedig fény volt, az örök fény tiszta sugára.
E kisded remekét ég és föld látta foganni
S csendesen állta körűl; maga a napok istene hozzá
Adta mosolygását, hogy kezdene szíve dobogni,
S a szív, bánatok és örömök forrása, megindúlt.
Volt foganásakor a levegőnek méhe fehér köd,
Melyből ő mint lágy kikelet rózsája feselvén
Kellemes álomként képessé kezde simulni;
Végre fehér köde változván tündéri ruhává,
Lány kele lassan elő, a legszebb testi valóság.

Lábai mint az öröm zengése, lebegve röpülvén,
Teste kicsiny súlyát hordozták mennyei bájjal;
Arca mosolygás volt, szeme pillantása virág, kék
Parti virág, melyből mikor éjet kerget el a nap,
Ifju sugárival a leggyöngyebb harmatot issza.
S ezt a sípba fuvó gyermek nem látta. Kifáradt,
S halmának döntötte magát. Harsanva kifordúlt
A síp markából: szemeit betakarta az álom.
Tüstént a két bűn földnek gyomrába lesűlyedt;
Örvendvén, noha bágyadtan, fészkeikbe siettek
A madarak, barlangba vadak, s hűs berki tanyákba.
Összezavart csontaik épűlete szinte kocogván,
Vert hadként mentek sántító hosszu seregben.
A kis lányka pedig végiglejtette letarlott
Síkját a rétnek s eltűnt a déli ligetben.
Tiszta nyomán füvek, és sok színnel büszke virágok
Hamvaikból gyönyörű lábát csókolni kikeltek
És az elégett föld tavasz ékét vette föl újra.
Még a gyermek azontúl is sokat űzte csodáit
S napról napra vadabb szivüvé lön vad gyönyöreiben;
Sípja csapás lett a szigeten, maga rettenet, és gyász:
Minden rendü lakók iszonyodva futottak előtte;
Bujt a csillag is, és gyász ködbe takarta világát.
Egykoron ismét így gyötrötte az állatok éltét,
Jobbról gyenge nyögés jött szellő szárnyon azonban,
S bája hatalmától megcsendűlt lelke harangja.
Arra tekintett, és látá a lányka lebegtét.
Ajkai közt a hang bámultan elálla, rekedve
Megnémúlt a síp, maga, mint ki az álom után néz,
Néze merőn, s feledett mindent, ébredni csak akkor
Kezdve, midőn a lány eltünt a déli ligetben.
Mily igen édes volt első látása, mi hévvel
Vágya, kiterjesztvén kezeit, szót váltani tőle,
Testvér kellemein tova is bámulni! de ez ment,
És a gyermek előtt az egész természet üres lön.
Újra sipot fútt, és a lányka is újra előtünt,
Nem maga, föltünt mind a sípnak szörnyetegeivel,
S rettege a gyermek, lánykáját féltve dühöktől.
És az ezer hangú síp megnémúla, fuvóját
Elhagyták az előbbi gyönyör, s jó kedve csalárdúl.
Nem vadakat keresett többé; de kiváncsi haraggal
Bolyga mezőn, avaron, s a lánynak leste suhantát.
Többször is így szigetét bujdosva bejárta, ohajtván
A kedves tüneményt, de nem azt, hanem életemésztő
Bús sírnak fenekén, rosz ebédnél lelte Halálfit,
Mely őt, fusson bár, valahára eléri bizonnyal.
Mint a többi Halál, országos népek ölői,
Száguldozva kimentek a nagy messze világra
S ezt hagyták egyedűl, hogy az egynek lenne halála.
Ült pedig anyja setét fészkén a sárga Halálfi,

Némán, és siketen. Némán, hogy meg ne beszélje
Senkinek is végét, siketen, hogy sírni ne hallja
A nyavalyák fiait, s ha dicsőt kell rontani, meg ne
Lágyuljon végén, bár nemzet epedne is érte.
Pisla világ bolygott szeme mély üregében! erőtlen
Csontai zörgöttek lélekborzasztva, ha mozdúlt,
S gyászos enyészet volt vállára kerítve palástúl.
Szája kajánságtól vala halványkékre beszegve,
És csak alig takará sorait gyér barna fogának.
Termete váz, szive kő, horgas keze fojtani termett.
Most is játékból abban gyakorolta hatalmát;
Fojtogatá még a levegőt is, s lábhegyen állván,
Mint a vízbe haló, sápadtan kapkoda szerte.
Puszta vidékénél nem látszik semmi is élő.
Ami teremne talán, fojtó párája elölné:
Csak bürök, és keserű mérgek növevényi tenyésznek,
S köztök az éhes pók feketén és dongva csapongó
Légynek, az eltévedt szunyognak fonja veszélyét.
Legtova fenn bagoly áll, éjfélt öltözve magára
S durva jövendőjét tompúlt huhogása jelentvén,
Agg denevérek közt örvend a síri homálynak.
Fegyverek is vannak nagy számmal rejtve körében,
S mindenféle segéd, rövid élet vesztegetői,
Mint ugyanannyi gyilok fetrengnek az ifjukor első
Vétkei bokrosodó nyavalyákkal rakva: továbbá
A rút tobzódás álomtól gyakran elorzott
Éjei állnak mind rontó fegyverre lapítva.
A sorsnak sujtó buzogánya is itt van, epével
Nagy sebek, és kínok vagynak gombjára beírva;
Lángsas az éh; a szomj égő vérkeblü oroszlán.
Maszlagi a bűnnek, s az irígység mérge, kigyóként
Mardokló szégyen, s a késő bánat epéje,
Gyötrelmek, haragok mindannyi segédi Halálnak
S szörnyetegek képét viselik mellette ijesztőn.
A bús emlekezet szárnyas nyíl, melyet az elmúlt
Boldog idők szaladó pártusként visszalövelnek.
A komoly elmetörés kedves kín kardja, setétlő
Éles acél a vak kétségbeesés, lobogó tőr
A féltő szerelem: éget ha öl, ég ha nem ölhet.
S életek és örömek hervadnak szörnyü tüzétől.
Nyílt verem a vénség, bizonyos benyeléssel ijesztget.
Mindez együtt, ha kikel fogyató pártjára Halálnak,
Hol van az, aki setét gödrébe ne dőljön előtte?
Eldől! el! bár a nagy eget verdesse fejével
S lába nehézségét poklok mélységei nyögjék.
A gyermek mikor ezt látá, elfagytak agyában
Minden gondolatok, kebelét megcsapta hidegség,
Lélekzése fogyott. A sír szélére legottan
Visszaszökék s szabadabb levegőből néze le hozzá.
Látta, midőn az fegyvereit ragadozta soronként

S még nem igen bírván, agyarogva hogy álla közöttök.
Éhes lőn azalatt, lebukott térdére, s marokkal
Ette föl a sanyarú földet, nagy bőven evett föl,
Mintha magát avval mélyebben elásni kivánná.
A gyermek pedig elmene és hol sűrü szövéssel
Fákra fut a juhszalag, lógó fürteikbe fonódván,
Hajlékony kötelet készíte ügyes keze abból.
Most nekibátorodott, s ellenségére lesujtá
A súlyos buzogányt; szédülve ledőlt ez azonnal
S hosszan, erő nélkül leterült a síri magányban.
Akkor alá ugrott győzője, nyakába vetette
Nyers ihszalag kötelét, kihuzá a hurkon az ürből
S vitte tanyája felé. Megszűnt szédűlni azonban
S ellenkezni akart a sírfi; de kötve nyakánál
Fogva huzá őt a gyermek, nem tudva kegyelmet.
Nem maga jött pedig, útja felén egy anyátlan oroszlán
Látva dicsőségét, leve kísérője nyomának,
És a nem sietö rabnak mardosta bokáit.
Mely jól jött, mi kivánt történet az ormok urának!
Egy kedves helye volt: halom, álmai halma gyakortább
A csend éjjelein. Maga állt az róna mezőben
Villámtól menten, s zivatartól meg nem üvöltve.
Fennyen emelkedvén egy idős tölgy déli tövében,
Domboru zöld tetejét futamó árnyékival őrzé.
Itt az örök tenger moraját, harsogva leomló
Hegyvizeket kellő vegyületben hallani. Távol
Látszanak innen azok, s a szem játékai rajtok.
A patak is, mely nem tova fut, csörgése zajával
Lombsuhogásba hal el, s tündér álomra vet ágyat.
Dél vala, s a gyermek fáradtan jött ide most is
Új két társaival. Veszedelmes rabja fatőhöz
Kötve alant állott, maga fenn ült, s a kis oroszlánt
Könnyü szelídséggel simogatván csalta magához,
És aludott, lankadt testét hamar érte nyugalma,
S ezt hamar érte csapás. Minek alszod el a napot? Így szólt
A komor éj, s felhozta setét országa hatalmát
Küzdeni a nappal. Minek alszod el a delet? Így szólt
A dühödő éhség. Hova léssz munkátlan eszeddel?
Szólt a fergeteg és elment harsogva fölötte.
Háromszor dördűlt, s föl nem kelthette az ég is.
Csend lön azonközben, s a gyermek aludta veszélyét.
Hév szellő jöve távolból, s egy hű szeretőnek
Hordta sohajtását. Fáradtan elére az egykor
Szépéhez; de hideg kebelétől visszaveretvén
A nagy tengereken bujdosva kereste halálát;
Most ide lengedezett, s szomorún a síphoz ütődvén,
Annak torkolatán elhalt a gyenge sohajtás.
Tüstént megcsendűlt a síp, nem gyilkos erővel.
Lassudan és gyengén csendűle meg a szerelemnek
Lágy epedéseivel híván a gyenge leánykát.

S eljöve az mosolyogva, nem is kísérve vadaktól,
Szép maga jött el most: de Halál karjába kerűlvén,
A dombnál ragyogó lelkét odavesztve rogyott le.
Őt a durva Halálfi midőn rontotta, kegyetlen
Kő szive megmozdúlt hangos kopogásra, mosolyga,
Mint lehetett, s lelkét nagy örömmel nézte kezében,
S nézte szelíd álmát, mert csak szendergeni látszott,
Még csak alig szünvén pihegő kebelének ütése.
Kellemesen nyugodott mint egy kis habhalom, elmúlt
Fergetegek partján, meg sem ringatva szelektől.
A kis oroszlán ezt békén nem nézte: hatalmas
Ordítással ütött a sírok gyilkos urára,
S fojtogató kezeit szilajon kapkodta fogával.
Ébrede a gyermek. S így tűnt a lányka szemébe.
Ott termett, kezeit rokonúl illette kezével
S monda szelíden: „kelj, ébredj szavaimra leányka.
Én vagyok itt, s édes húgomnak mondalak, ébredj."
Nem kele az. Sípját rendíté, hasztalan azt is,
Szörnyei föltüntek, de nem a kis lányka: Halálfit
Kérte utóbb siketen s némán és visszatolólag
Álla az a ragyogó lelket markába szorítván.
S ríva nehéz szemmel nézett rá a fi-oroszlán.
Akkoron a gyermek gyilkos rabjára rohanva
Harcot kezd vala, és harcolt vele három egész nap.
Rettenetes kopogás hallott a domb tetejéről,
Amint a csontváz tetemét buzogánnyal ütötte
Szüntelenül, s az mégsem akart engedni; de végre
Összerogyott rosz csontaival; a gyermek erőt vőn,
Elragadá vad körme közűl a mennyei lelket,
És megadá ismét a lánynak, epedve, ohajtva
Lesvén szemeivel, mint fog megnyílni az élet,
S nem lese hasztalan: a kis egek megnyíltak előtte.
Nem sok idő haladott, testvérek lettek, enyelgők,
S kedvesek egymásnak. Folyamoknál játszva elülvén,
Gyakran együtt versent suttogtak az esti szelekkel,
S a sudamó halakat lesték kis tüskehorogra;
Vagy madarat szedtek, vagy együtt telepedve virágos
Pázsiton a fejeikre hajolt fa gyümölcseit ették.
A tengerhez együtt jártak, szedegetni csigákat,
Vissza együtt tértek bércekre, fenyérre, ligetre;
Nem feledék az erős istent: leborúlva imádták
Nap keletén, és nap nyugotán, s a fergetegekben,
És az erős isten kegyesen nézett le reájok,
És szúnyadni hagyá őket, szúnyadni az érést,
Hogy mig az ifjúság zsendítő napja derűlne,
Gyermeki szíveiket kora gond ne gyötörje s tilos vágy.
Nyugszanak. Arcaikon boldogság álmai tűnnek
Szűz ragyogásban elő, nem háborgatja szerelmek
Ostroma szíveiket, nem sejtenek átkot az élet
Gondjaiból; az ohajtások, s a csalfa remények

Kinjai, és ezer indulatok hada, mint ugyanannyi
Fergetegek mélyen kebeleikbe temetve nyugosznak,
S boldog időtlenség árnyéka borítja be őket.
Mennyi zavar, mi veszély, ha csatára kiszállanak egykor,
Majd ha setét örvényi közé iszonyodva tekint le
A szív, s a sebes ész szárnyát felhőknek ereszti
És mikor azt mélység nyeli, ezt szédíti magasság,
Hol vegyen akkor erőt, hol irányt, s hova vész el az élet,
Azt a szendergő gyermek nem tudja, nem űzi.
Még az örök sors is, mikoron pusztítani eljő,
Mennydörgő kerekét gyengén jártatja fölöttük.
Ártatlanságnak kora, kedves vagy te, virágos
Fához az áldásnak völgyében, vagy te hasonló:
Azt sürüen koszorúzva fedik teli gyenge növések,
Díszes az és látása remény a völgyek urának,
A jövevénynek öröm; de korán megrázza magát a
Szél zivatarjaiban, s a vész elhordja virágit.

Második ének

„Vége nyugalmadnak! kelj, kelj föl az álom öléből,
Szúnyadozó gyermek! »Hadadúr és Szűdeli«, kelj föl,
Láss ragyogó napot és indúlj sorsodnak elébe.”
Hangzik az ég, és e szavakat harsogja magából.
Akik imént a gyermeki kort láttátok enyelgő
Kéje lefolytában, halljátok az ifju napoknak
Tetteit is: kik előbb név nélkül játsztanak, itt már
Rettentő Hadadúr, és bájos Szűdeli lesznek.
„Ah föl az álomból szendergő lányka! ki hagyna
Tégedet, ily gyönyörűt, álomba temetve tovább is?
Föl te szelíd alak, ég és föld nem hagynak alunni;
Föl te dicső gyermek, Hadadúr, föl Szűdeli. Elfut
Rajtatok a sebes év szárnyas nyila, keljetek immár.”
És kel az ifju: sugár termettel szép jegenyére,
Válla hatalmával vas erű sziklára hasonló,
Melyen, mint eredő lombok, bomlottan inogván,
Hosszu setét fürtök vergődnek játszi fodorral.
Bátorság magasítja fejét, magasítja virító
Arca vidámságát, az ver kebelére, szemébe
Az teszi villámát, s erejével párosodottan
A viadalmak mennyköveit készíti kezébe.
Kél a szűz, mi nem úgy, mint volt álmának előtte!
Kél vállán habozó aranyával sárga hajának
Gazdagon, és fényben szép arca sugárai által.
A gyermekkor szúnyadozó sok bája fölébredt
Termete nagyságán, hódító szikra világit
Kék szeme mennyeiből; csókok rózsái feselnek
Ajkain, a gyönyörök két kisded halmait, édes
Forrású kebelét lassud pihegése dagasztja.
A két gyermek imígy egy ujabb kor hajnala keltén

Egymással szives ellenben serdűlve fölébred,
Egy tüzes ifju, s egy, a kegyes ég adománya, szelíd lány:
Ott az erő szépség, itt szépség lészen erővé.
Félve találkoznak szemeik; döbbenve lehajtja
A szép lányka fejét, s lelkén áradva csapongó
Önnön gondolatait nem tudja, nem érti; de retteg,
Édes baj kezd víni szivén, kezd víni nyugalmán.
Már egymást a két szem egyült sugarakban ölelvén
Kezdi szövetségét, majd a szív néma határit
Megszegi reptével, s belső palotáiba hatván,
Kedves ajándékul egy képet fest le azokban,
S a szerelem titkos betüit lángolva leírja.
Ég az erős ifjú, s így szól mély hangu szavakkal:
„Ah ne temesd szemeidnek egét a földbe leányka,
El ne temess oda engemet is, vagy kedves-e a föld
Annyira, hogy nem mást, csak azonnak nézd feketéjét?
Ím föld és tenger díszét fölvette az éggel
S én ezeket mind nem kívánom nézni, ha látlak.
Húgom-e még, ah, vagy mennyszülte lányka, ki vagy te,
Hogy rád kell függnöm szemeimmel, ohajtva keresnem
E szemet és arcot, s ez ajaknak hajnali nyiltát?”
Karjait egyszersmind a szűznek elébe kitárván,
Mint özön a földet, készült foglalni ölébe.
Ott a fejledező lánynak szeme rajt’ megakadván
Elvesze bájain, a tüzes arcok déli világán,
Nem tuda ellenkezni tovább, odahagyta magát az
Ifjunak, és ajakán a csók csattanva repült el. -
Rá csattant tüstént tiltó hatalommal az ég is;
S köztök az ősz tengert mélyen mordulva föladván,
Bércei fellegütő tetejétől sziklatövéig
Megnyílt a sziget, és egymástól válva levének.
Szinte pirúl még ajkaikon lángjával az első
Csók, terjesztve maradt kezeik majd érhetik egymást,
Lábok előtt iszonyú mélység nyildoklik azonban,
S ott hol az édes öröm napját élné le szerelmök,
A hideg éjszaknak rohan el fagyvérü lakója
S régi, szakállos szörnyetegek verekednek az árban:
„Szűdeli és Hadadúr, tova innen tűrni, remélni.”
Hallják, s távoznak; mert távozik a hasadott föld,
A becsapó folyamot tengerré téve közöttök.
Még csak az egy szemnek, mely égből vette sugárit,
Áll szabad úta, keserves az is, s van telve könnyekkel,
Rajta sötéten, alélt lelkök bús éje borongván.
„Szűdeli, látlak-e még?” „Hadadúr megjősz-e te hozzám?”
Így váltják egymást szavaik, távoznak azonban
A szomorú partok, mint két testvéri hajónak
Párja, kit a szélvész egymástól messze szakasztván,
Erre egyét, mását tova hajtja dühödt erejével.
Úgy válának ezek, nyugatot közelítve az ifjú,
A szűz támadatot, mint két fejedelmi szoborkép

Állván a parton, s egymásra hiába sohajtván.
De Hadadúr többé nem tűri nyugalmasan; átok
Kelt ajakán, az eget, s földet vádolta, s imígy szólt:
„Ég! te kegyetlen vagy, s nincs jóság csillagaid közt,
Föld! te hitetlen vagy, töredékeny portetem, és én
Mely hitvány! hogy ezen nyomorékot látni kijöttem.
Látni! Holott vakon, és siketen, mint erdei törzsök,
Mint darabos kőszirt, nyughattam volna hegyekben.
Mért vagyok én itt, e zűr-mindet látni, vagy aki
Fölhíttál, mikoron nem voltam, mért fadarabbá,
Mért darabos kővé nem hagytál lennem, alattam
Akkoron a földnek mondhattad volna: repedj meg,
S a lobogó villám magas országának: omolj rá;
A kő szózatidon porrá töredezve sem aggna.
Vagy ha vagyok látó, szemeimnek elébe miért nem
Undokot állítál, melytől borzadjon az élet,
Mért nem szörnyeteget, melyet rázkódva kerűljek?
Nem! legszebb remekét küldé le: szemébe tekintvén
Lelkemet ott vesztém, ez ölemben zártam el őtet
S érzettem gyönyörét, hogy most elhagyjam örökre!
Nincsen erőm, hogy tengeren által elússzam utána,
Nincs suhogó szárnyam hozzája repülni: előttem
A nagy özönt, sok idomtalanok hasogatva bejárják;
Jő, megy az égi madár, magam attól, aki teremtett,
Egy nyomorú szárnyat nem tudtam nyerni segédűl.
Hah, ti, kik ordíttok, szélvészek, imádjatok értem,
S te könyörögj, villám, hogy rontson el általatok, mert
Én e kínaimért többé nem imádhatom őtet;
Testvérként ölelem meg ez útált földet előtte,
S lássa dicsőségét! - féregként porba vegyűlök.”
Így elveszve, szilaj fájdalma hevében az ifjú
Földre terűlt, mikor a lányt már nem is érte szemével
S várta setét porban, hogy villám, fergeteg üsse.
És üte a villám, dühödött a fergeteg: őtet
Nem bánták; ingó szigetével partra vetették,
Puszta kietlenség fogadá ott, sárga fövenynek
Tengere, hol foganat nélkül vetnéd el az élet
Magva javát, hol egész ország fonnyadna füvestűl
S rengeteg erdőstűl. Állat nem lakhatik ottan,
Nincs forrás, melyhez szomját enyhíteni jőne;
Csak maga áll a nagy sivatag, sivataggal övezve
Hosszan, s végtelenűl, mely néha viharra fölülvén,
Bujdosik ég s föld közt, hegyet alkot, völgyeket eltölt
S roppant nagy seregek temetőjét hordja magával
És ha leszálla, halál csendével nyugszik el újra,
S hév napjain szél sem lebbenti meg árva határit.
Erre midőn Hadadúr kínjától hajtva kilépne,
Nagy nehezen húzá tántorgó lábai terhét
S melyet rá isten küldött, órjási doronggal
Fegyveres árnyékát borzadva kerülte hiába.

Szint’ ekkor csendes partját a lány is elérte,
Köny mosván arcait, kebelét fájdalmak emelvén,
Átok ugyan soha nem; de panasz hangzott ki szivéből
Bús, egeket vívó hangján a vesztes örömnek.
Mint meghajtja fejét zivatarban gyenge virágszál,
Szűdeli úgy hajtá le fejét búvában az ormon,
Szép hosszú hajait ragadóban hagyva szeleknek.
Őt pedig a tenger nem bántá fergetegekkel:
Lengve fuvalmával kísérte keletszaki parthoz,
Csillapodó hátán szigetét hordozva szelíden.
Ott az emelt parton ligetek mosolyogtak elébe,
Hangosak, és zengők patakoktól, s lombi madártól
S csak neki látszólag, látatlan alakban egyebnek,
Kisded tündérek fogadák repdesve, futosva.
Kisdeden oly gyönyörük, mint egy szép szűzi mosolygás.
Szűdelit ők lágy karjaikon partjára vezették.
Hol mikor az mégis bú andalodásba merűlten
Mind csak az eltüntért tengerre sohajtana vissza,
Szerte világ minden részére oszoltanak ők el
S annak kincseiből lakot állítottak előtte.
Mintha fuvott habból nőtt volna ki, gyenge fehéren
Úgy kele a szép lak lépcsőkkel övezve körösleg,
S barna fenyűk magas árnyaiból kitekintve helyenként.
Fenn aranyos tetején gyöngyöt hintett el egy isten,
S vissza szegényűl tért a nagy tengernek ölébe.
Oszlopok őrzötték tágas folyosóit, azokból
Nyiltanak a teremek, hol az élet négy kora, jó és
Bal folyamatjában, harcban, s nyugodalma ezernyi
Képeiben híven volt festve hatalmas ecsettel;
Mindezek egy belső teremen végződtek el: annak
Nyílt tetejét maga födte az ég szép csillagi fénnyel
S délben egy árnyat adó tündér őrzötte nap ellen.
Ottan az álmadozó szűznek vala nyúghelye, melybe
Tiltva van a látás, más lábnak nincs szabad útja;
Mert szent titka fölött őrt áll a tiszta szemérem.
Ott hüvös esteken őt édes kín álma borítván,
Pirholagos selyemágy dagadó hullámi fogadták.
Így van ez itt; de ki bolyg ott a pusztában epedten,
És sanyarú gonddal? Hadadúr az, kit vadan ingó
Hosszu dorongjával követ a kísértetes árnyék.
Mostan eláll, s árnyát maga így szólítja boszúsan:
„Vessz el erőtlen kép, mit akarsz te nyomomban? utánam
Csúfságnak mit ügetsz mindenha? oszolj tova innen
És az utált tenger közepén sűlyedj le fenékig.
Vagy rémíteni jősz? Hah, akkor mondd meg uradnak,
Aki reám küldött, hogy nincs félelme szivemnek
És ha pokol küldött, mondd meg neki, jőjön egészen,
Mert így szégyent vall, s kacajomtól megreped a föld.
De ha nem az küldött, nyomorúlt, térj vissza egedbe;
Állj meg az isten előtt, s nap, hold meghallja, ha mondod:

»Hogy Hadadúr nem fél sem egétől, sem pokolától.«„
Ezt csak alig végzé, villám jöve sebten az égből.
S árnyékába csapott, sugván egy szózat utána:
„Tűrj; de ne zúgj, s fáradva remélj.” Árnyéka legottan
Földbe merűlt mélyen; de helyette leányka tünék föl,
Szűdelihez föltüntében termetre hasonló
S gyors szaladással eredt csábult Hadadúrnak előle.
Nem haladott tova: barna vihar kergette fövennyel
És uton érte hamar, még csak szép ujja maradván
Künn a halmosodó fövenyen, fölnyujtva segédért.
Azt az utána rohant Hadadúr megkapta s kigyóbőr
Telte kezét, mikoron fölvonta; kifogytanak immár
Átkai, nem dühödött; a domb tetejére leűle,
S tompa nehéz hangon szólt a sivatagba merengvén:
„Tűrj, és várj! Im várni fogok, míg itten az éhség
Meg nem emészt, s ha fejemre homokhegy esik le, remélni!”
S csakhamar őt önnön vágyának elérte csapása.
A napot érzé már, már érzeni kezdte hatalmát
Égő szomjának, s dühös éhségének, epedten
És oda dőlve nehéz pihegéssel déli fövenyben
Ült az erős ifjú mintegy sírhalma magának.
S látta Halált, az elestével nagy erőre jutottat
Állni közel, s iszonyú harcát elkezdeni rajta.
Éjszárnyon jöve távolból egy nagy sas azonban
S kis gyermek futa árnyában kergetve lepéit,
Aki midőn Hadadúr lábához elérne, lihegve
Öszverogyott, s lepe, s hűs árnyék elenyésztek azonnal.
De Hadadúr éltét még egyszer ohajtani kezdé,
Fölkele mint egy váz végső éhsége dühében,
S ragadozó karját a kis gyermekre kinyujtá.
Sejté a gyermek, s így szólt két térdre borulva:
„El ne szakassz, ifjú, ne bocsáss szakadottan anyámhoz,
Im ha fejem megeszed, majd kérdeni fogja, hová lett,
Gyermekem, a te fejed, ha bokámat rágod el, egyben
Kérdeni fogja, ki tett sántává gyermekem? a húst
Ha leeszed rólam, nem is ösmer rám, de ha mégis
Oly igen éh vagy, egyik kezemet vedd s vígy el anyámhoz,
Kérdeni fogja szegény, hova lett, kis gyermekem, a kéz?
Én pedig így felelek: szépséges anyám te, ne búsulj,
E kezemet farkas, s nem az ifjú, ette meg, inkább
Vas kezet adj ezután, azt majd nem fogja megenni.”
Ezt hallván legelőbb kezdett borzadni magától
S visszaesett fövenyágya felé, bár éhen, az ifjú
S szóla: „eredj kis gyermek, anyádnak ölébe; nekem nincs,
Nincsen anyám, ki ha elmúltam, kérdezze, hová lett?
Istenem egy volt, most az is elhágy veszni bajomban.”
Bágyadtan mikor így szólott, zaj támada jobbról,
Húsfalatot hozván három hollófi repűle,
Azt beteg anyjokhoz napi táplálatra viendők.
Most azon ütköztek, ki legyen bevivője, s csatájok

Közben elejtették Hadadúrnak ölébe az étket.
Mintha ki verméből, mely sírként nyelte be léptét,
Kinccsel kelhet elő, nem máskép vette az égből
E falatot Hadadúr, kegyesebbnek hitte az istent,
És nem zúga reá. Megevé pedig a levetett húst
Félig, s még enyhét alig érzé, hogy szomorodtan
Lábainál látá a gyermeket ülni, könyörgő
Arccal: az ártatlant szívéből szánta, legottan
Nyujta falatjából. A gyermek örülve ragadta,
S a hollófiakat kezdé táplálni, kezében
Még egy morzsa maradt, azt izmos koncra nevelvén,
Általadá: beteg anyjokhoz vigye aki legifjabb,
S mentek azok vidoran szegdelve az égbeli ösvényt.
Bámulatos szemmel nézett minderre az ifjú
És gyönyörűséggel; de tovább is térdre borultan
A jövevény gyermek még így folytatta csodáit:
Kis poharat mártott a forró déli homokba,
S azt mikoron kiemelte, hideg gyöngyökre megolvadt
A homok, és öbölét megtölté harmatitallal.
Ezt mikor a lakozott ifjú enyhére megitta,
Elszúnyadt s bajain az ital, s nyomos álom erőt vett.
Hűs ölelésével fogadá szép hajnala őtet
S a jövevény napnak, mint kedvest, nyájasan adta.
Ébredvén maga lőn; de merészen szegte meg útját
A gyermek nyomain szaporán hagyogatva csapásit.
Ő mikor így egyedűl a puszta határira törne,
Fekve sivány porban karjához súlyosodottan
Mennykövező fegyvert, buzogányát, lelte meg utján.
Hogy tovament, kardot szemlél villogni, s örömmel
Szegdeli a levegőt ragyogó élének örülvén.
Majd egy kürtre botolt, s belefúva hatalmas ajakkal
A nagy üres pusztát harsány hangjával elönté.
Mintha setét berkét elhagyja anyányi oroszlán
És legelőbb szabadába megyen, nem tudja, de érzi
Ádáz ösztöneit, tör, dúl, rohanással izenvén
Harcot az erdőnek, s meg-megriadozva szavától
Harsog egész környék, valamerre lecsörtet utában:
Úgy Hadadúr önkényt erejétől lelkesedetten
A dühödő harcnak harc nélkül is érzi haragját,
És hadaz és kürtöl, fejedelme az árva magánynak.
Hogy tovamegy, lel aranysisakot domborra kiverve,
S lel haragos lobogót tetején, egy fekete szárnyat,
Melyen előbb a legszilajabb kerecsenfi csapongott,
S a szabad ég mezejét nyugatig hasogatta kelettől.
Most ide volt a szárny, emez égi vitorla, szegezve,
Várva, hogy ütközeten, mint hajdan, előre hasítson.
Nem tova volt a harcruha is, mely tiszta zománcú
Kékes acélszálból szövetett, és rojtos ezüsttel
Szegve kevély ragyogást hintett a csorva homokra.
Már ragyogott Hadadúr ezen öltözetében, örömmel

Lángítván szemeit, mikor ím a puszta fövenynek
Vége felől hadi mén jött száguldozva, nyomában
Hagyván a szeleket, kik előtte süvöltve kelének.
Hogy közel ért, kis sárga fejét meghajtva viselvén,
Meg-megrázta nyakán teli fodru sörényei bojtját.
Nyerge finom csont volt, takarója virágos arannyal,
Büszke pogány úrnak országló bíbora hajdan;
S dárda hevert hátán, rettendő dárda körisből,
Mely tüzes élével, mint ártó üstökös úgy jött
S a sebet, és viadalmi halált csillogva kereste.
E mén (Szellő volt) hogy elért Hadadúrhoz, előtte
Földre borult, s készült a hőst hátára fogadni.
Meglön az és a mén szilajodva repűle urával,
S vitte setét estig. Már a sivatagnak utóján
Bokrok tüntek elő, forrás öntözte töveiket,
S néhol egy árva virág s halovány fű lenge: továbbá
Dombok emelkedtek, távolb órjási hegyeknek
Bérce nyomult szigorún kéklő ormokkal az éghez.
Már fenn a magason vadat űző héja kerengett,
És nyoma látszott a tévelygő vadnak alant is.
Eljött a vad méh, keresé a puszta virágit,
S kebleiken kipihenve, dalát dongatta magában.
Végre füves dombon hat gím jöve sebten elébe
S éles barna szemét szilajon rávetve, robajjal
Visszaszökött ismét tápláló rengetegéhez.
Itt megeredt a ló, s amely folyam árja határúl
Foly vala, általuszá, s partján megszálla urával.

1826 közepe körül (?)

MAGYARVÁR

Töredék

Dőlve, magányosan áll, az enyészet képe, Magyarvár,
Késő romjaiban. Lejön a szép Kúma hegyéről,
S nem leli nagyságát; elporló néma falaknál
Hajtja vizét szomorún; árnyék sincs benne azokból,
Mely magas ormok előbb az eget csillogva keresték.
Ott piruló hajnal nem, dél sem kelti föl a zajt;
Csende van: éjenként ordítják csak föl az éhes
Farkasok álmaiból; kövein, hol hősök alusznak,
Kósza kigyó sziszeg, és halovány gyom rázza szakállát.
Nem vala ezred előtt, nem két ezrednek előtte
Ily letarolt e vár; akkor volt híre javában,
Harcos Orod nemzetténck, Dalmának időtte.
Ím roppant kőcsarnok alatt ott nyugszik az ifju,
Nem maga: karjaiban harcok villámi nyugosznak.
Mély pokol a tenger, s mi riasztóbb fergetegénél?
Ő nem rettegi azt: dühödéseit győzte hajóján.
Járt a fényszerető perzsánál, látta hatalmas
Róma hadát, s viadalmaiból megtérve negyedszer
Marcona Verrestől, kit elölt, hadi jelt hoza arcán.
Hogy megtért, vendégi alatt döbögének az ősi
Csarnokok, és termek; maga is tort jára, vadászott
Kiskori társaival, s örömeiktől zenge Magyarvár.
Mind elmúlt ez is, újra magány foglalta be létét.
Nemzetsége kihalt: kora sírba temetve szülei,
Húga Zarándnál él. Maga van, mint éjjel az árnyék,
Oszlopain paizsok, s aranyos szép fegyveri függnek,
S elragadott zászlók, Verres zászlója hegyében
Ül komoran egyedűl a büszke tekintetü sólyom;
Szárnya nem is lebben, csak néha riad meg az omló
Kúma zaján, s hegyi szellet után kapkodva vadat les;
Ő maga messze kinéz: kicsiny a tér, mely van előtte;
Lelke rideg sasként nagy egész országokat eljár,
S kérdi, mi van még ott, mellyel mérkezni ne tudna?
Dobban azonban az út, bajnok közelíti határát
Büszke Magyarvárnak, s míg tart a rajta tünődés,
Ím már ő megszálla, madár lova vesztege, hullván
A tajték, mellyel habzik vala szája körösleg.
Kék selyeming lobogott a szélben harci ruháján,
S hímes ezüst szegetét játszatta az égi sugárral:
Kalpaga barnás volt; de tetőjén inga fehér toll,
S csid vala jobbjában. Arcán, mint mindig, az épség,
S ifju vidámság ült. Fegyverneke, s békei társa
Ez vala Dalmának. Soha ezt búsongani ember
Nem láthatta: vidáman folyt jó vére ereiben,
Szinte miként foly az ormi patak délesti lapályba,
Mely vígan csörög el kis partja virágai közben,

És csak néha, midőn menetét kőhalmok elállják,
Váltja zaját, s vizeit harsány suhogással özönné.
S így vala ő örömest dévaj, s elmésen enyelgő
A békés napokon; de serény a harc idejében:
Ott esze járt, itt dárdáit forgatta vitézűl.
Most hogy elért, megörűlt, s így szóla Orod fia Dalma:
„Dévaj Igar mi hoz ily későn, s hímzetten előmbe?
Barna vitézt vártam feketés vaslapba borítva,
S ím a nap fiaként tündöklő úrfi közelget:
Nász van-e még Ügödön, vagy tán itt nőszik Igar ma?”
Így szólván fejedelmi kezét nyujtotta Igarnak,
Az pedig elfogadá, s ily szózatot ejte viszontag:
„Nincs még nász Ügödön, sem Igar nem nőszni jön erre;
Téged jő egyedűl üdvözleni s látni hatalmas
Engadiból, s Ügöd erdeiből, hol, imez ruha bármily
Ékesnek lássék, vad fák is termenek ilyent.”
Ilyeneket szólván, nagy örömmel nézte vezérét,
S híreit elmondá. Szólt a tarkői Zarándról,
Szólt Keviről, a száz teremű Koppánynak uráról,
S hősekről, s deli szűzekről, s országos ügyekről.
Majd tova megjárá a rég nem látta vidéket,
Megfordúlt fejedelmeinél a kúmai várnak,
Ifjúnál, aggnál, hollóhaju hölgyeinél is
S kedvet adó vala, és örömes mulatása körökben.
És mikor így hete múlt, nyugatának napja beállván,
Lön maga Dalmával, nagylelkü fiával Orodnak.
Éjjeledett. Szomorú rémekkel jött el az árnyék
S a zaj sírjánál ünnepleni szálla be a csend.
Még nem tündöklött a menny; de törötten oszoltak
Fellegi, és a nyilt csarnok közepében ülőknek
Lassanként kiderűlt kéklő szép sátoros öble.
Sárga haját rázván most tünt föl egy éjszaki csillag,
S majd egyedűl ragyogott aranyos lángjával az éjben.
Tiszta világa elől az egek kis fényei bujtak,
S a kibukó holdnak halványság telte be képét;
Eljött, s visszaijedt odvához az árva sötétség
Szárnyasa; jókor elült keselyűk szálltak ki helyette,
S még egyszer napot, és napfényt keresének az égen.
Látta, s imígy szólott nagylelkű Dalma Igarhoz:
„Haj! Igar! én heverek, s nevető szép csillagom itt van.
Ím hogyan önti merész sugarát a fénytelen éjbe,
Mintha az álomidőt kívánná tenni rövidbbé.
Vagy csalatom, vagy ez a csillag már ösmeri Dalmát.
Szinte midőn Sírász gyönyörű ligetébe merültem,
Így jöve akkoron is, lobogó arany üstöke szegvén
Éjjeli ösvényét, s haza intett kéjem öléből;
Itt vagyok! estenként tünetek változnak előttem,
Kél, szünik a szélvész, a záport űzi verőfény,
Kúma lefoly, s napokat viszen el folytában, örökre
Elveszett napokat, hullt gyöngyeit a nagy időnek,

Kik, föld kincseivel váltsam bár, meg nem adatnak
Ifjúságomnak, kisded pályámon ez egynek.
S még én veszteg ülök. - De nem így! legyen ez ma utószor;
Tettek után török, és munkát ha nem adhat ez a föld,
A pokol álljon elő, avval lesz harca karomnak;
Hogy mikor a nyugalom napját közelíteni látom,
Lelkem üres ne legyen nagy tettek gondolatától."
Dalma imígy zárá fellengő lelke beszédét,
S tisztelvén szavait még hallgata társa; de a hős
Nem titkolta szivét, így szólt kérdőleg Igarhoz:
„Bajtárs! hű követője valál mindenha utamnak,
Most, hogy Etel mellett rokonink szomszédaik által
Hadba idéztetnek, bizonyos hír hozza; magadtól
Hallom napnyugaton dölyfében háborog, és az
Engadiak hírét nem tiszteli, a ravasz örmény.
Monddsza, ha völgyeiből kürtömmel fölverem a jászt,
És a büszke magyart dárdák viadalmira hívom,
Menjek-e föl vagy alá ragadó folyamához Arasznak,
És ha megyek, kísérsz-e megint bajtársi karoddal?"
Erre felelt Igar, és komolyabb lőn arca szavával:
„Fejedelem! hogy atyád volt éltem gyáma, hogy a hab
Torkából te levél annak mentője, s letarlott
Hegylakomon, tova harci mezőn jártomban, ovója
Nemzetségemnek, nem elég elmondanom, érzem,
S rút feledékenység soha nem lesz bűne Igarnak.
Menj el azért, valamerre akarsz, valamerre visz a vágy,
Nincsen az a távol, sem sziklás bérci magasság,
Nincsen az a mélység, mely megfárasztana, harc, tűz,
Tátogató örvény, s Ármány örök éje, holottan
Lélekdöbbentő ugatással hangzik az őreb:
Mind nem elég szörnyűk elijeszteni engem utadtól;
És mégis, ha szabad tanakodnom szándokod ellen,
Jódra hajolt elmém máskép fordítja tanácsát."
Megszünt, s csillapodást olvasván Dalma szemeiben
Már szabadabb lélekkel imígy folytatta beszédét:
„Amit Etelközről mond a hír, mind igaz, úgy van
Nyúgaton is, mind elmondottam, azonban Etelnek
Hős ura csak keljen, szomszédai sírba remegnek
S Engadi még magas a ravasz örmény kurta vasának.
Indúljunk egyedűl: okod úgy sincs menni hadastúl.
A jász völgyeiben, és a térföldi lakók közt
Még szomorognak anyák, még nem vén özvegyek élnek,
Kik Baku tengernek szeleit siralommal egyítik:
Sok deli férfiakat temetett el az éhes ölébe.
Hadd serdüljön az ifjúság: gyakorolja jövendő
Harcaihoz kezeit; de ha mégis kelleni fognak,
Ints, vagy izenj, pillantat alatt nyomaidba suhannak.
Menjünk hát egyedűl, ím hí szép tája nyugatnak,
Hí Terek, és az eget lecsaló szép völgyei hínak.
Erdők és havasok harsány folyamokkal üvöltve

S nyári hüvös patakú ligetek változnak utunkban,
És valamerre megyünk, rokonok szive, honna fogad be.
Vár Keve, s bátyja Zaránd, és a harc ősze Tugorkán,
Vár magas Engadiban fejrázó Kende, ki ellen
Nincsen erő, nincs hős, a harcnak nincs veszedelme,
Aki ha rázza fejét ellenkeztében, akár az
Ég, föld rázkódjék, és azt harsogja: nem úgy lesz!
Oly bizonyos jelt ád s akaratját nem szegi szükség.
Ím rád vár ez is, és ösmerni kivánna, ha jőnél.
S mit késsem? tele van futamó híreddel az ország:
Rólad dall a szűz, téged vár titkon epedve
Jász Iboly a völgyek, s a halmok dísze Homanna;
Csak maga hallgat még a sárga fodorhajas Elvő,
Magzata Kendének. Ligetében rejtve virágzik,
S a közhír nem mer közelíteni tiszta nevéhez. -
Fejedelem, ha talán csevegésre jutok ma, ne vádolj;
Nem hallgathatom el, meg kellene tudnod utóbb is:
Láttam egy országot, hegyi téren fekszik; előtte
Kék távolban az agg tenger hullámi forognak,
S fodros rengetegek koszorúzzák pázsitos alját;
Fenn a hajnali táj, közelebb szépséggel az éghez,
Mint nyomorú földhöz, meg nem vénhedve virítván,
A boldogságnak szerelemmel nyitja magányát.
Ott mulat a deli szűz. Láttam, s a gondolatoknak
Tengere lelkemben kiapadt szépsége tüzétől;
Megnéztem, s szemeim lekötötten rajta veszének.
Szóltam, s nem voltak szavaimnak hangjai, most hogy
Szólhatok, ezt mondom, s kevesebbet nem lehet immár:
»Rózsánál rózsább, gyönyörűbb valamennyi gyönyörnél.«
Ment, én árnyékát, magamat nem tudva, követtem:
Még az is éj színét nem vette magára: pirongott
Arcai hajnalaként, és visszamosolygani látszék.
S e kis tündért egy örmény föld szűlte királyfi,
Egy nyomorúlt Tigrán, epedezve vadássza szemeivel.
Külföld fajzatihoz fejrázó Kende nem adja,
Mégis ez a Tigrán veszedelmes csalfa hitében.
Fejedelem, nem jősz-e alá a lányka bajához?
Jőj le, riaszd el ohajtóit, s ha szivedre keríted,
Mondhatod a napnak: szálljon le alunni! az éjnek,
Hogy besötétedjék; maga sárga fodorhajas Elvő
Több neked a napnál, több a szép csillagos éjnél.”
Erre magas lelkün mosolyogva felel vala Dalma:
„Bajtárs, mint sokszor, most is szűk földi határon
Túl járnak szavaid; de nekem, bármennyibe teljék,
Tetszik ajánlásod; lemegyek, megnézem előszült
Hősink lakhelyeit, fejrázó Kende hatalmát.
S nem hunyom el szemeim hódító kellemek ellen,
Hölgyeket is nézek. Megnézem, szebb-e Magyarvár
Hattyuinál kebelök. Megnézem Hajnalon Elvőt,
És ha Tigrán ellen karomat kérendi, halálban

Ellensége leszek karddal, dárdával, ideggel;
Többre nem int elmém. Láttam, s tán szebbeket annál
Nem látnak szemeim; de nekem nem csillagom a lány.
Gyenge virág, kebelén még reggel ringadoz a gyöngy,
Színe jön, illata kél, gyűl édessége; de mézét
Méhek, s a csapodár lepkék ragadozva fogyasztják,
Illatit ingadozó örvényivel elnyeli a lég;
A dél jő, s ragyogó gyöngyét lángjával elissza.
Lankadoz: akkor már többé nem kedvese a méh,
Pillangók kerülik, s üres a lég árja szagától,
Perkedt szirmaitól szomorodva bucsúzik el a nap;
Még csak az egy szellő, mely kórójához ütődik,
Zeng neki gyászdalt, és az is elhal nyögve tövénél.
A hírt tiszta sugár, azt nem fárasztja meg ösvény,
Nem nyeli el mélység, sem alatt nem hagyja magasság;
Szerte repül szabadon, s ragyogása parancsol az éjnek.
Én ezután sietek! kelj, kelj tova csillag az égen,
Dalma fölébredt már, lelkét sugaraiddal ereszti."
Így végzé szavait, s nyugalomra betére Igarral,
De Igar így szólt még szerelemmel víva magában:
„Fejdelem a lánykát mért mondád gyenge virágnak?
Szép a gyenge virág; de ha gyöngyét a nap elitta,
Nincs szeme, mely rajtad csillagként telve forogjon,
S mely ha tovább fordúlt, eged is beboruljon utána;
Nincs haja, mely a bérc ragyogó délesti ködénél
Szebb legyen, és pihegő kebelét őrizze szemedtől;
Ajaka nincs, melyen csókok szűz hajnala keljen,
S mely napot, és holdat tudjon megkötni szavával;
És ha szakasztani mégy, nincsen habi lába virágnak,
Mellyel az áradozó patakon túl fusson előled;
És szive, mely, ha rokon lettél hozzája, szeressen,
Jó szive nincs, melynek dobogása megáldja szerelmed
Álmait, és az egek dörgésit elűzze füledtől.
Fejdelem! a lánykát mért mondád gyenge virágnak?
Szép, hamar is hervad; de dicső is, kedves is a lány."
A csillag beborúlt, rémeknek hagyta az éjfélt,
S nemzetek álmainak. Szenderg a hírre sovárgó,
Várni az új kedvest szeretője megúnja, s lenyugszik.
Szúnyadoz a rabló; de nem a boldogtalan, az még
Fenn van az inséggel, és nem jön ölelni halála.
Arta ez, a pártus földnek fejedelme, mig a nap
Fenn vala boldog egén, most bús árnyéka magának,
Mint zivatar-kergette levél, bujdossa hazátlan
A neki szűk földet, s nyugodalmát nem leli rajta.
Fergeteget keres a hegyeken, gyász éltet az elzárt
Völgyek ölén, hogy az emléket beleölje szivéből,
Él az azonban még, és halni nem engedi őtet.
Most is, mint keselyűk, szaggatják őt az ijesztő
Gondolatok, s ősz fürteivel hajtják ki az éjbe.
Kúma sötéten foly, közepett csapdosva haboktól

A nyomorúlt ember kormánytalan űli hajóját.
Látköre barna homály, szeme, lelke halotti sötétség,
Keble kiégett hegy, melyből mély tompa morajjal
Szózat emelkedik, élőknek, holtaknak ijesztő:
„Hajtsatok el, viharos tengerhez hajtsatok engem,
Oh ti sötét éjnek habozói, hogy ottan az örvény
Nyeljen el, és ne csekély habban, hullámban enyésszem,
Hogy magasan fekügyék a vízbérc lelkemen, annak
Vad zuhogásaitól siketűljek, hogy, ha fölöttem
Nemzet pusztúl el, vagy esik rabigába, ne tudjam,
Ott ha az égő nap föl akarna találni, ne leljen,
És ha kivánnám én még egyszer látni, ne lássam! -
Vagy minek is láttam? Te sötétség éje borúlj el,
Bús alakod ne legyen mint lelkem alakja világosb.
Mért lelkem gyászhoz nincsen szoktatva? Miért lelt
Inségnél egyebet, hogy most, mikor abba merűl el,
Képzete a nagyról, s hogy az elmúlt, búja ne volna?
Vagy hol van, ki velem tudjon mérkezni panaszban?
Atyja halálán sír? Az atyát én láttam elesni
Agg hófürteiben, s bűnöm vala benne, hogy elhullt:
Átka maradt rajtam. Szép hölgyet veszt vala, s kedvest?
Kettőt vesztettem, a földnek gondolatánál
Szebbeket, és jókat. Szivemen hervadtak el, és most
Csendes Araltónál nyomorúltan porlik alakjok.
Gyermekit ölték el? Szépen, mint déli pagonynak
Szálai serdűltek fiaim; gyász hajnalom eljött,
S lábam elé gördűle fejök. Iszonyodva elölték
E karok a gyilkost, de fiam nem támada többé:
Mind eltépetten tavazó vérökben aluttak,
S őket nem siratám. Egy nemzet lelke vesződék
Végső napjaival. Szemlélnem kelle veszését,
S csak siratám: többé nem voltam menteni képes.
Itt vagyok, a vas sors kerekétől törve, futólag
Bujdosom a földet, s még halnom nem szabad: árván
Egy gyönyörű lánykám, ifjúkori gyenge sugára
Boldogságomnak, kísér szakadatlan utamban.
Mint sanyarú árnyék, megyek én mellette: szememnek
Fénye csak ő, s csak szemeiben nézelhetem a rám
Nem haragos mennyet. Keze törli le arcomon a bút,
S ajka nyugalmat zeng. Éhemben is ő etet, és ha
Szomjuzom, ő hoz italt kisded tenyerében az érből.
Színem előtt szúnyad, s még egyszer látom az elmult
Örömet álmaitól viduló arcára kifestve. -
Ébred, s ágyamat ő veti meg puha parti füvekből,
S csendes az én álmom, mint aki örökre alunni,
Mélyen alunni fogok. S ím ekkor kél föl az átok.
Lányomat a rablók álmomtól messze ragadják;
Vég szava borzasztó siketen, mikor ébredek, akkor
Hangzik el a sivatagnak ölén. Ordítva, tapodva
Kérdezem a földet, s zivatarral válaszol, átkom

Fölveri a vas eget: villámát küldi, s nem öl meg! -
Haljatok el ti, kik élők még hallgattatok engem,
De ti kik a sírban lakozátok, keljetek alvó
Színtelen árnyékok, velem itt töltsétek az éjet,
Míg az utált napnak nem hat kebelébe világa."
Szólt, s a szellemapák iszonyodva huzódtak utána,
Fenn sanyarú rémek szilajon röpdösve suhogtak
A komor éjfélnek s hangzó kínoknak örülvén.
Dal kel az erdőkön, és a deli hajnal előjő:
Mennyei gyöngyeiben múlódad földi virágok
Mosdanak, és csillog, s életre vidámodik a lomb.
Hol zuhogó Terek a hegyet, és szép völgye határát
Fölveri álmaiból, ott egymást nézve sötéten
Két idegen lép föl, Csimor, és az ölő szemü Bendeg.
Titkos barlangok lakozói Koros vize mellett,
Kik mint tévedező turulok járnak ki rabolni,
S a puszták ijedelme nevök, s éj színe ruhájok.
Ékes az, és szilaj ifjúság mosolyog ki szemeiből,
Ez haragos lelkét arcán hordozza sötéten,
S szörnyű tetteivel túl áll java élte határán.
Köztök az elragadott Szűbál, szép árva leánya,
Hontalan Artának, bárányként lépdegel, és néz,
S minden meglebbent árnyéktól várja halálát.
Szólítják, de szavát a félelem árja megölte:
Nem felel, a felelet búsan vagyon írva halálszín
Arcain, és remegő tagjának mindenik ízén.
Mégis mintha Csimort látván jobb volna reménye,
Ahhoz jár közelebb, s kérőleg függ szeme rajta,
És Csimor is hozzá örömest mosolyog le; de Bendeg
Nem türi e látványt. Mint tengeri szörny az özönből,
Úgy üti föl vad mérge magát egyszerre, s szemében
Űl az ölő szándék, lángos karikái forogván.
Érti Csimor, s keze a boton áll, s most hirtelenebbűl
Mint a gondolatok, hatalommal előre rohannak
Sombuzogányokkal döngetve halálosan egymást.
A kis lány, mikor e viadalt szemlélte, szabaddá
Lön, s futa bérceken, a félelmek nyomtalan útain.
Minden másra vakon, csak nem viadalmok ügyére,
Küzdenek a rablók lobogó dühödéssel azonban,
S fegyverök, és fejök, és mellök kopog a sok ütésben.
Bendeg ütötte Csimort legutószor mellben, utána
Bendeget agyban emez, s mint föld indúltakor egy bérc,
Úgy rendűlt meg ütésétől a rettenetes fő.
Felkacag erre Csimor Szűbált nem látva közelben,
S mond szilajon: „No ugyan volt mit koptatnod erődet.
Hol van az édes lány, a harmat, az égi virágszál?
Nézd, föld nyelte felét, fele mennybe repűlt el, azonban
Itt van szép nyomain sanyarú árnyékod, öleld meg."
Így szólt, s még vadan elhangzott hahotája tovább is;
Nem felel erre amaz, de dühűlten fúva haragját

Lóra kap, és minden bokrot földúlna tövestűl,
Csakhogy az elveszett Szűbált még visszakerítse.
Asszonyalak lebegett a távol déli hegyekben.
Sok keresése után ez tűnt föl előtte, legottan
Arra csavarta lovát; de csalólag el-elvesze a kép
Lombok alá jutván, s foszolékony ködnek alája;
Bendeg előszáguld: országokat adna egy áldott
Szép egyenes földért, de hegyet kell másznia, s keskeny
Úton irígy ágak rángatják tüske karokkal.
Ballag, üget Bendeg, s ezer arcú tarka jövendő
Háborog elméjén; vágtatna, röpűlne; de késik,
S a futamó árvát kegyelem felhője takarja.
Ballag, üget, mint vad morgó bika az aldai réten,
S megleli végre, kit űz; de szilaj paripája megugrik
Hogy közel ér, s maga elborzad, látvája boszúsan
Nem gyönyörű Szűbált, - az aszott rideg elbori jósnőt;
Most nyilik ajka sötét sírként, s így dörgi ki átkát:
„Oh hogy epednél meg! hát téged szürke boszorkány,
Téged, aszott féreg, te hegyek sárkánya, ki hítt le
Tégedet Elborról, hogy most förtelmesen itt állj?
Aki mohos sziklákat eszel, s felhőket iszol rá,
Ferde sivány bocskor, ki magas fészkedben üvöltve
Nőszöl az ördöggel, ki megett sántítva döcög s már
Elfáradt az idő: hogy mersz te megállni, holottan
Gyenge futó lánykát keresek tusakodva? dögölj meg,
S fald be jövendődet, buzogányom mondja: bünös vagy!”
Szólt, s fölemelte botát; de az asszony, egy éktelen óság,
Elleneállt, haja borzadván, s szeme lángba merűlvén,
S tarta varázsvesszőt, melyen bemetélve jövendők
Képei tűntek elő, jó, rosz egymásba zavartan,
Mint föveny, és az arany, mint felhő, s tiszta verőfény.
Ezt suhogatta felé, s ím a vész terhe alázúg,
A viharok szárnyát zápor nehezíti: zuhogva
Hordanak egy tengert, az egeknek régi haragját;
A hegyek is, kik alatt felhők tolakodva morogtak,
S ködtelenűl láták a mindig tiszta verőfényt,
Felleg alatt nyögnek, s szikláikon omlik az árvíz.

1827 első fele (?)

EGER

Három énekben

Első ének

Megnehezűlt az idők viharos járása fölötted
Oh haza! halmaidon s letarolt alföldi meződön
Régi halál lakik, és dühödötten táboroz a harc.
Sirhalmok hegyeid, és völgyed sírgödör, ősi
Nagyságod nagy romja magad, még állasz, utósó
Harcodat állván a vas erőszak ütései ellen.
Mélyen alászállott napodat félholdu pogányság
Éje borítja, s vesző fiaid pártokra bomolva
Egymást és fogyaték javadat nyomorúltan emésztik.
Büszke, világrontó seregidnek híre hová lön?
Hol van erős Pécs, hol fejedelmid sírja Fehérvár,
Hol Buda? hajh! vad igát hordoz, s a szolga Dunában
Megdőlt tornyai árnyékát borzadva tekinti.
Még Eger áll, a puszta Eger, sasfészke Dobónak,
Honnan az eltapodott haza végvillámait ontván,
Már nem is ön mezején, meg-megdördíti hatalmát,
S száguldó törököt, és táborokat dúl.
Ott Ali, s két földrész fiait tengernyi seregben
Hadba vivő Amhát elakad dúltában: ijessze
Bár ezer ágyuival, fog rengeni tőle hegy és völgy,
És az erős talpkő a várnak alatta megindúl,
Nem maga harc ijedelme Dobó, s védői Egernek.
Díszesen áll Eger a termékeny völgybe kitéve,
S mintha leélt idejét álmodná vissza, megaggott
Várkoszorúzta fejét kisded dombhátra lehajtja;
Bús mormolva fut a testvér habu csermely előtte,
S partainál szüzek, és nem enyelgő gyermekek egymást
S a boruló tájat félénken nézve bolyognak.
Vékony ködbe vonúlt, és csendes az ég is; alatta
Tévedező madarak járnak, s a puszta mezőben
Száguldó lovagot kisérik vizsga szemekkel.
Benn a mély csendet csak néha szakasztja meg a zaj,
A megütött fegyver zaja, s bús éjféli harangként
Zeng egyedűl, és messzeható riadással az őrszó.
Fenn pedig a haza bánatját hordozva szivében
Áll a harci Dobó. Vélhetnéd lenni szobornak,
Melyet ügyes kézzel fölségesen állata hajdan
Legragyogóbb korból a művész, s díszes alakban
Megtartott az idő, hogy utóknak lenne csodájok.
Vélhetnéd; mert mozdulatát nem látni fejének,
Nem hadütő hős karjainak, de szemében ölő tűz,
A szabad elszántság megemésztő lángjai égnek.
Míg ez igy áll, s a csendes Eger patakárja susogva
Visz pillanatokat, melyek nem térnek ezentúl
Vissza nyugalmának, délről megvillan az ösvény,

S mint ki világrontó seregeknél hordja parancsát,
Büszke lovaglással követűl jő Handsa tövéhez.
Tüstént megzendűl Eger, és nyugodalma fölébred
Álmaiból. Felszökkennek riadozva, zörögve
A nyugovó katonák, valamint nagy darvak az agg tó
Partjainál ülvén, ha fenyíti veszély jele őket,
Mind felrobbannak, szavaiktól zeng az egész tó.
Jő Robogó, nagy barna fejét a zajra fölütvén,
Mint valamely bika, vagy deli méltóságos oroszlán,
Mely barlangjában meg nem tud férni dühétől,
És kijön a napot és erdőt rémíteni: úgy az
Jő le, s feledtében hordoz nagy cserfa dorongot,
Melyet imént kúthoz géműl faragának az ácsok.
Avval, mint valamely árboccal jára körűl, s a
Vad törököt s kísérőjét jegyzette halálra.
Jöttek utána Vas, a vasnak testvére keménnyé
Harcolt karjaival s mindünnen fürge huszárok
S vaskalapos hajduk, jött várnagy társa Dobónak,
Mecskei, még csak alig vetvén el póri dorongját,
Mellyel az agg falból, példát mutogatva henyéknek,
Új torony épülvén, köveket gördíte tövébe.
Várnagyi szép kacagány fedi mostan vállait, arca
Déli derültségén komolyan fut el árnya vitorlás
Kalpaga szárnyának. Bátor lépése mutatja,
Hogy nehezet nyomnak haza földén lábai, s róla,
Míg az alóla ki nem fordúl, ő futva le nem száll.
Jőnek utóbb bámész pórok, s munkája felejtve
Jő sok barna kovács, félig kész kardja vasával.
Mindezeket bátran szemlélgeti Handsa; de társa
Csendes Omár egyebet látszik vizsgálni, merengő
Két szemein bús emlekezet holdfénye ragyogván.
A fölijedt hölgyek, köztök hattyúi Egernek,
Két deli lány közelít, lebegő magzatja Dobónak,
Ifju Dalár, s karján a már-már hervatag Ída.
Termete még oly büszke sugár, mint lelke sugár volt
Boldog napjaiban, de szemének lángja kiégett.
Még csillag, de nem a szerelemnek csillaga: oly tűz,
Mely hidegen, s érzéktelenűl néz puszta vidékre
Hóviharos felhői közűl: nem kelnek alatta
Gyenge sohajtások, egymást reszketve köszöntők,
Nem dalok a kedves távolból, csak maga zúg a
Jégkebelű éjszak metsző szele árva morajjal.
Arca is, ékes bár, halovány rózsára hasonló,
S rózsa ugyan: de örömharmat nem mossa vidámmá.
Tűköre a múltnak, melyben hideg éjjeli holdként
A ragyogó képnek bágyadt szépsége sugárzik.
Látni, kevélységét hogy már megvítta maró bú,
S hosszu tünődések; de nemesség őrzi hanyatló
Kellemeit, s nem mer könyü-gödröket ásni keserve.
Ezt hogy látta Omár, sok erős év óta legelső

Könnyei csordúltak. Mély föld gyomrába leásná
Most tetemét, oda hol csikorogva fogantatik a vas
S zordon sziklák közt dúlásra születnek az ércek.
Hol nem látni fogyó napokat, dér-vette virágnak
Porba lehullását, nem, mint leszen a tavasz ősszé,
S büszke reményeknek gyémánt épűlete rommá.
Hajh, de hová legyen? elfordúl, s a fölriadott mén,
Mintha baját tudná, szomorún fordúl meg alatta.
Hangzik azonközben siető lépése Dobónak.
Aki futó lángként az oromról itt terem és áll
Mint valamely nagy özön, meg nem férhetve magában.
Rá döbbenve tekint a bátor Handsa, s köszöntő
Szózatokat készít, de Dobó kezd szólani hozzá,
És szava, mint keze, rendítő, megelőzve imígy zeng:
„Szólj török! e várhoz harcot hoztál-e vagy alkut?
Vissza, ha alkudozol, hitlennel az alku nem állhat;
Vissza, ha harc kell is, készűlj meghalni kezünktől.”
„Ösmerlek,” felel a kétszínű Handsa, „mióta
Járod Eger mezejét, nincs ott maradása töröknek,
Táborait töröd, és seregét pusztítod erőddel.
Szolnok alól jövök.” „A többit hallgasd el egészen”
Szól lobbanva Dobó; „mert istenem, aki teremtett,
Lássa, hogy elvesztlek, ha szavaddal játszol előttem.
Csábító te is, aki talán nagylelkü Losonczit
Láttad elestében, s örülél, hogy hinni bolond volt.
Vagy tán nem tudjuk, mit akarsz vala mondani? jöttem,
Szólnál, Amháttól, a száz seregeknek urától,
S rettentő Alitól, ki Budán a mennykövek orrmán
Űl, s lecsap a sasként veszedelmet hordva magával.
Akik előtt eldőlt vérébe borulva Losonczi,
S Szondi nem állhata meg, de hegyek rendűltenek és a
Gyámtalan ország is terhöknek alatta megingott.
S Szolnok alól jősz most minekünk tán hozni kegyelmet?
Véled-e, hogy hisszük? mi, kik ellen zenge panasztok
A fejedelmeknél, hogy míg más békenapot tart,
Mink végváraiból lábánál fogva lehuzzuk
A törököt, hogy fegyvereink félelme miatt már
Gyermek sem foganik, vagy idétlent szűl el az asszony.
Ily panaszokra talán kegyelemmel jőtök-e hozzánk?
S kell-e nekünk kegyelem, kik azellen vasba borultunk?
Vagy ti sokan vagytok, s e vár nem is annyi, hogy ebből
Csak darab is jusson minden félholdu vivóra!
Gondolod, és mosolyogsz. Lásd, én mindent tudok, immár
Hallj választ röviden, s vidd a seregeknek urához:
Mink harcolni fogunk, s e kisded kőrekesz itten,
Melyre fog ütni, ha várnak nem, temetőnek elég lesz.
Te pedig elmenj, és sem ezentúl visszakerülvén,
Sem most itt késvén, ne mulass várában Egernek;
Mert hitető szód lesz még egyszer jőve halálod.”
Végezi, s egy jel sincs az egész hős termeten, arcon,

Mely ne mutatna halált. A földet véli forogni
Handsa; de ő szédűl szégyen s félelme sulyától.
Barna lovát némán fordítja, s halál hidegétől
Rázkodik, amint nagy Robogót elhagyja, s egyébkor
Büszke nyakán remegő lejtőt jár tolla fejével.
Elmegy azonban, utána moraj s bús társa nyomulván,
Mint szomorú árnyék megyen a maklári tetőkön.
Társa pedig mikor a jól ösmert dombot eléri.
Rajta megáll, és visszatekint, valamintha tünődnék,
Menjen-e, vagy jőjön? de megindúl végre, s szivének
Fergetegét látszik szilajúl elvinni magával.
Kisded Eger! mi nehéz zivatart vontál te magadra.
Száz ezerek fogják kapudat döngetni tekékkel,
S sztambuli bárdokkal; környül hordozva vaserdőt,
Nem had, egész ország ordítja tetődre hatalmát,
Rengeni fogsz, s tornyod, s tornyodnak alapja mozogni.
Így leszen, és ijedést mégsem láthatni Egerben,
Életet inkább, és zendűlő kedvet: az elszánt
Bajnokokon, mint láng, elterjedt lelke Dobónak,
S egy sincs, aki magát ezreknek elébe ne vetné.
Kardot, ölő csöveket, s rohanó kopjáikat edzvén
Zörgenek, és némely víg dallal örülteti társát.
Van, ki nehéz szűből elzengi Temesnek elestét,
S társaiban vadölő párducnak kelti haragját.
Agg maga, s gondolatokba merűl őr lelke Dobónak.
Látja jövendőjét, s mint veszedelem fia nem dől
Abba vakon s botorúl; de reá készűlve hasonlít
Száz patakú folyamot, mindent nagy gondja betöltvén.
Minden részre levélhordó katonái kiszállnak,
S a gyász hollóként, szomorú hírekbe borítják
Fél Magyarországot. Fejedelmét kéri segédűl,
Kéri barátait, és kik Egert megváltva kivánják,
Mindeneket; de gyülésbe megyen maga Mecskei várnagy.
Telnek azonban az élelmek szekereivel az útak,
S gőbölök és juhok érkezvén nagy bőgve szorongnak
A hidakon; köztök fölemelt botjával ügetve
Hajt, terel a pór, és rekedő torkával üvöltöz.
Hangyacsapás az egész környék, és hangyaboly a vár,
Mely sok szép falunak jövedelmét elnyeli, s a harc
Éhen ülő fiait táplálja halálra belőle.
Szikszóban magyarok gyülekeznek. Hosszu gyülés van,
S zúg az ütött kasként; ép szó nem hallatik ottan
A sínlő haza hangján kiül, mely visszavonásnak
Lángjaitól veszvén, siradalmát zengi közöttük.
Azt vélnéd, hogy oroszlánok gyültek be, kik ellen
Nincs hatalom földön, s azok ők; de tanácstalan ésszel
Szinte viszálkodnak, mikor a megye bő teremében
Mecskei megjelenik s ily szót emel a sokasághoz:
„Gyűlt rendek, s ha akarjátok, rontói pogánynak!
Im eljött az idő rajtunk gyakorolni hatalmát:

Amhát, és Ali rabláncot csörgetnek Egerre.
Már az erős Szolnok, Tisza, Zagyva-kerülte falával
Nyári futásától megürült, s szolgája töröknek.
Így ha od' adjuk Egert, a felföld elkel utána.
Jöttem azért segedelmetekért szólalni Dobótól,
Hogy ha rokon vért még meg akartok menteni, s a vár
S vesztegetett örökünk, a jó név, szíveteken van,
Keljetek és durva pogányt zabolázza csatátok.
Mink ugyan állni fogunk, valamíg kő állhat Egerben,
S vagy diadalmunk, vagy temetőnk koszorúzza nevünket."
Erre nehéz zúgás kele a szikszói teremben.
Szolnok eleste miatt sok szív döbbent meg; Egerhez
Kardok csördültek, de közöttük szólt az irígység:
„Aki Eger jövedelmeiből aranyozza sisakját,
Álljon elő, s a várt az védje, ha tudja, vasával.
Ugyde nagyon könnyű a pénzt kizsarolni, s ha szükség,
Kérni segítséget; nehezebb ma találni bolondot,
Aki fejét más vára fölött tekecélra fölüsse."
Volt ki setét lelkét cudarúl fölidézte pokolból
A gunyoló vádnak, s így szóla: „Ki mondta Dobónak,
Hogy békés mezején harcot tápláljon örökké?
Nem maga verte-e meg Handsát, s kergette Budáig?
Nem maga villongott-e, midőn szép frígy vala köztünk?
Ám ha vitéz, most álljon elő, most ezreket ölhet
Mindennap, szép tetteiről mi dicséretet irván
Távol ülünk, s el nem ragadozzuk csillaga fényét."
E jég szókra sokan, jéggé változva szivökben,
Álltanak, és hidegen nézhették volna pogánytól
Megdúlatni Egert; de harag tüze forrva sokakban
A vízvérü magyart átokkal rakva gyalázták.
Első, aki szavát fölemelte, Pető vala. Ifjú,
S még alig arra való, hogy kardot rántson: elomló
Fürtei selymével, s gyengéd piros arca havával
Illőbb a szerelem dalain ligetekben epedni,
Mint hadi munkákhoz; de nemes szive mást mutat, érzi
A haza gyász napját, s hivságok nincsenek abban.
Szép tettekre heves, hideg a csata vészei ellen,
Mind csővel, mind karddal erős, most fölkele gyorsan
S ily repülő szavakat mondott feddékeny ajakkal:
„Most van-e arra idő, hogy multakat összekeressünk
Félelmünk takarójának? De maradjon örökké
S ülve penészedjék, kinek édes az ozmani rablánc.
Én megyek, és szégyent hagyok itt a veszteg ülőnek."
Szóla, s borúlt arcán szépsége haragba vegyülvén,
Mint lobogó csillag mene, s a sokaságon utat tört.
Zoltai már ekkor kardot csörrentve kilépett
Mecskeihez, s haragos szemeit forgatta setéten.
Majd végignézett megvetve az összeülőkön
S szóla magában, mert nyilván heve szólani tiltá:
„A nyomorúk! mégis nem szintén rútak alakban.

Azt hinnők, deli férfiak és viadalra szülöttek:
Megvan az ősi alak rajtok s a büszke tekintet,
Mintha menendőké volnának váltani a hont.
Én, ha ezek magyarok, lelkemre! kivetkezem: inkább
Lógó németté leszek és vad lomha törökké,
Vagy mi utáltabb még lehet a nagy földön előttem."
Legvégső kele Gergely elő, a Bornemiszáknak
Nemzetiből, ki deres farkassal födve setétlő
Köntöseit, mint jó föld a sikeretlen arany közt,
Ül vala sok ragyogó úrnak közepette: erővel
Domborodó mellén hordozta zománcos acélból
Gombjait, és kapcsát. Süvegén őrt álla bagolytoll.
Mintha hazájának gyászát keseredve viselné,
Így vala ő, mind bús feketén öltözve: hasonló
A titok éjéhez, melyben nem látva fogannak
Legragyogóbb tettek, s az erő munkája virágzik.
Lelke nyugott tenger, s a nagy természet öröklő
Titkaival gazdag. Keze közt a csendes elemnek
Jámborsága szünik, s erejét elveszti az ártó.
E' mellett nincs teste sovány csontvázig aszalva,
Munkabiró s tetemes, s első a hajdu vivásban;
Csak gondokba merűlt nagy homloka s ráncba szedődő
Arcai látszanak a sanyarú tudományra mutatni.
Ez hogy látta Petőt, a kétes zajra fölébredt
Szíve nagyon fájván, fölkelt, s ily szózatit ejté:
„Esküszöm" és egyedül, mint a lélek szava tisztán
Hangzott e szózat, megrázkodtatva velőket:
„Esküszöm! és a föld, s az egek meghalljanak engem,
És az erős isten legyen e szavaimra bizonyság!
Hogy nincsen nyomorúbb, nincs gyávább népe magyarnál,
Nincs boldogtalanabb: magok a föld férgei, férgek
Mind maig, egy méh sem lett ezredek óta szunyoggá;
Nem magyar a magyar, elfordúlt természete; méltó
Hogy hamar elvesszen, mert lennie szégyen ezentúl.
Mért lakozunk mink itt? haj! mért hoztak ki apáink
A föveny országból? ott elnyomorodva ha fává,
Ha darabos kővé változtunk volna, örökké
Rejtve valánk: most ennyi világ nem nézne szemünkbe,
Nem látná, hogyan elmaradunk a többi nemektől,
A nemes országot mint hagyjuk lenni vadonná,
E gyönyörök kertét inségek puszta helyévé.
Vagy most is mire gyűltünk itt? Elhagyjuk apadni
Gazdag arany folyamát a megtérhetlen időnek,
S végzésünk nincsen; de nehéz vádakra fakadván
Múltakról perelünk, nem ügyekszünk óni jövendőt!
Addig ugyan sem föld, sem az ellenséges egek nem
Védik Egert: letapodva borúl fölvára porába.
Majd berohan kapuján Mohamed csordája, s kiket rég
Tengerekig vertek diadalmas karral apáink,
Dúlva bejárják most a szép felföldi mezőket,

S Mátra örök tetején tűznek fel sztambuli címert.
Ám, ha szegény magyar azt mondhatná is csak: »El aggtam,
Nem birom a kardot, s nehez a hadi dárda kezemnek,
És iszonyú nekem a pattantyú hangja, halálom
A csata:« oh akkor jobb volna fekünnie porba,
S várni, mikor fognak hátán elügetni futamló
Bajnokok, a nyerget jobb volna viselnie akkor,
S rajta szegény eledelt aratóknak vinni nyarantan.
Ím de különben van. Birodalmas termete gyorsabb
A futamó szélnél, ártóbb a szirtszakadásnál,
És ha kel, a csata mennyköveit hordozza kezében:
Istene nincs, szive nincs egy erőbe csatolni hatalmát!
Jól van hát, ha ugyan kedvesb versengeni soknak,
Versengjen bizvást; majd a török üszkeit ő is
Érzeni fogja lakán, s maga oltsa, ha oltani képes.
Én megyek, és innen minden jobb lelkü velem jő.
Ami lakik bennem s a földnek titkos ölében
Ártalom, és rokon a rettentő képü halállal,
Mind fölidézem most törököt pusztítani, és ha
Ott veszek, a gyávát átkozva csukódik el ajkam."
Nagy keserűn így szól vala ő, mint orvos az ártó
Régi betegséget gyógyítva keserves itallal,
Melyet iván megrázkódik a boldogtalan ember,
Érzi azonban erén enyhültebb vére futását:
Így mikoron szavait hallották Bornemiszának,
Lelkök megrendűlt, kezeik lemaradtak elővett
Kardjokról, de hamar villámmá gyulva haragjok,
Mind csak Egert és hadba menést zengettek egyenlőn.
És végzés leve: (megnyomaték a visszavonásnak
Bús szava, ezt végzék): széledjen el a nemes innen,
És kiki hozza hadát, valamennyit hozhat, Egerhez,
Mecskei akkoron a bizodalmas hírrel elindúlt,
És mikor a napok elmultak hadi készületekben,
Sok szabados hajdú, s rohanó paripáju huszárság
Jöttenek a várhoz: magas Ungból, szép Abaújból,
S kik zivatar-nyargalta Szepest, s száz bércü Gömörnek
Oldalait lakják, s a tündér Borsodot, és az
Isten-itallal dús Zemplénynek téreit, ormát,
Mindezek a várhoz jöttek sokféle csapatban,
Oly tarkán, vegyesen, mint vad növevények erednek
Parlagi jó földből, mely nem szaggatva vas éllel,
A szeleken szálló magokat méhébe fogadja,
És mikor a kikelet tél-hagyta határain elfut,
Száz alakú fiakat hoz az ifju sugárnak elébe.
És ugyanilyenek ők. Ki, szabad mentéje lebegve,
Méne futásával röpülő sólyomra hasonlít,
S pajkosan a kidobott kopját kapkodja, lelógó
Kardja csörömpölvén; ki lator farkasnak ijesztő
Bőre alól nagy erős mellét dőleszti: fejében
Vassisak, és sasnak megeresztett szárnya fölötte.

Kik villám fegyvert, nagy puskát hordanak, avval
Nem ritkán fordítva ütők, magyarosra cserélvén
A viadalt, mint volt az apáknak idétte, mikor még
Lomha nehéz óntól nem kellett félni vitéznek.
Van ki setét medvét hordoz hátára terítve
Borzasan és szörnyen, s hosszú dárdája toronyként
Fekszi kemény vállát, s a földet szántja, mikor megy,
Sarkaival, mellén s combján vasháza zörögvén.
S mintha vadát az egész föld itt viadalra vezetné,
Van sok ezüstkörmű párduc, fene tigrisi köntös
Vállaikon, de oroszlánnak dühödése szivökben,
Melytől megmozdúl az acél sok bajnoki kézben,
Rázza fejét sok vasbuzogány, a dárdafa reszket,
És a fel-felütött fejeken sasszárnyak, ölyűtoll,
És minden madarak megeresztett tollai lejtnek.
Mindezeket, balját aranyos kardjára nyugasztva
Nézi Dobó csapatonként, és üdvözli örömmel.
Végre kisebb csapatok, de nyomosbak erős hadi renddel,
Állnak elő, mind termetesek, s vállokra kerített
Könnyű mentékkel lebegők a gyors paripákon,
Fegyvereik jó kurta csövek s nagybányai kardok,
S a pergő csákány, mely félkörü görbe vasával
Vért szomjúzva kiáll, s élét fitogatja nap ellen.
Tíz rézkürt harsog közepettök, s néha kitörvén
Sír egyedűl a tárogató viadalmas özönnel,
Melyre dagályában megakadva fület hegyez a mén,
És a megbúsúlt daliának alakja setétűl.
Itt legelől jár ifju Pető erdélyi pejével,
Melynek arany hímes takaró foglalja be hátát,
S amint a dobogó földet gyors lába dagasztja,
Könnyü fejét boglári alatt meghajtja kevélyen.
A gyermek pedig űl fél szakra kerítve palástját,
Mely kék habjaival dúsan dagadoz le kerekded
Vállairól. Gyöngyös csillag kapcsolja be mellén,
Széle szegett s lebegő két sarka virágos ezüsttel.
És ezalól deli teste tünik, mint tiszta virágszál,
Gyöngyszemü szűk övvel ketté választva derékon.
Csillagok, és szép hold három soru gombjai mellén,
S déli sugár combján, legszebb égszínre lehintve.
Túri süveg koszorúzza fejét, rátűzve fehéren
Habzik az ékes toll, s rózsás arcokra vet árnyat,
Melyeken a komoly elszánás nagy gondolatával
Harcba vegyült szépség hős lelke vonásait irja,
S erre hogy olvassák, két barna szem önti világát.
Mindezt ő nem tudva halad nemes úri negéddel,
Fenn viszi jó kardját a kisded Egerbe segédűl.
Ezt hogy látja Dalár, állván mellette Dobónak,
Szól, s ha szelíd ágán bimbó szólamlani tudna
Hajnali nyiltában, az szólna csak ily kegyajakkal,
Tisztán és szerelem nélkűl, mint szóla Dalár most:

„Bajnok atyám, te, ki mindennél vagy erőre hatalmasb,
Nézd, mely hősfi csapong zabolázott ménen Egerbe.
Őt, ha nem ösmerném, s tudnám rokonodnak anyáról,
Azt vélném, hogy egét vállára kerítve leszállt a
Csillagos esthajnal, s a késő napra hadakszik.
S nézzed atyám, mi kevély; rövid üdvözlése hasonló
Álomhoz, melyről, hogy volt, nem tudni bizonnyal,
Vajmi kemény lehet a harcnak törvénye, hogy aki
Évvel előbb velem a violákért bolyga mezőkön,
Most a legszebbet kész volna tapodni utában:
Oly rátartólag megyen a hadi rendnek előtte."
Így csevegett a lányka, Dobó mosolyogva lehajtá
Hősi fejét; de nem úgy mosolyog vala lelke: betölték
Azt a gondolatok, s árnyéka veszélyes ügyének.
S most jöve Zoltai, a legbüszkébb termet ezer közt,
És lova legrohanóbb valamennyi lovaknak előtte.
Mint megyen a vigaság napján gyors táncra leányzó,
Vagy régen szeretett jegyesének ölébe menyasszony,
Oly örömest megy ez a hadat és veszedelmet ölelni.
Csillagnak nevezé paripáját vad gyönyörében,
S Szemfénynek gerelyét, mint szokták hő szivek egymást
A szerelem lágy hangjával mosolyogva nevezni.
S mint mikor ő kiveté, soha Syria náda süvöltőbb
Nem vala Szemfénynél, s mikoron, valamintha nyereghez
Volna szegezve, megűlt, a tündér nem vala kellőbb
Zoltainál, sem Csillag utóbb nem jára szeleknél:
Most is agyindító kopjáit pörgeti, hányja,
S ahogy utánakapat, még tolla sem ingva fejében,
Nem rohan, és nem fut, sugarúl ott termeni látszik:
Ló, lovag oly könnyen szegik a levegőben az útat.
Negyven fürge huszár megyen ennek utána robogva.
Végre, kemény gyalogok, Gergelynek hajdui jőnek,
S vérmezejű süvegen hordják a címeres ország
Négy folyamát, s balról hármas nagy bérce keresztét.
Jő maga Gergely elől buzogányos kézzel, alatta
Nem robog a hadi mén, de kemény gyors lábai mérik
A földet, míg lelke mereng hadi gondolatokban.
Mindezeket befogadja Eger veszedelmes ölébe,
Mint valamely örvény, melyből, ha bevette hajódat,
Nem szabadúlsz többé, még szemlélsz messze mosolygó
Partokat, és lobogót intő testvéri kezekből
Hasztalanúl; többé nem tudsz megválni helyedtől.
Úgy beszorultak ezek, de magok szántával: erősek
A csatavész ellen, készek vagy halni, vagy ölni.
S már fenntartja Dobó a véres kardot előttök,
Esküszik arra hitet, s állandóságot Egerben,
S kétszer ezernyi halál mond hangzatos esküt utána.
„Vesszen el, aki Egert magyarán nem védi halálig,
Aki pogányra ügyel, ki szavát hordozza susogva,
S nemtelen árúlást kezd szőnie, szörnyü halállal

Vesszen el; ál feje vettessék török ebnek elébe,
S irgalom istentől ne legyen lelkének örökké.”
Rettentőn így eskenek ők, s a föld-ali termek,
És az emelt várfal zengnek bele. Még Hegedűs is
Esküszik, a nyomorúlt; de halállal fog kezet, és az
Hívebb lesz, mint ő, nem fog távozni nyomától.
Már diadalma helyén pusztúlt Szolnoknak alatta
Sátoros ormaival mozog a nagy tábor: üvöltő
Hadnagyok ordítják a népet talpra, s üvöltve
Kelnek száz ezeren, még egyszer hangzik üvöltés,
S ismét száz ezeren, kiket ölni vad Allah vezérl, a
Rettenetes, s ki szavát vérrel hirdette, Mohammed.
Szolnok alatt magasan foly együtt a Zagyva Tiszával,
Dőledező véres falakat hömpölyget alá, bús
Tűköre a várnak, melyből fél tornyok, elomlott
Várkapuk, és paloták néznek bele puszta tetővel.
Itt mikoron Nyárit vendég katonái magára
Hagyva kibujdostak, keseredten utánok elindúlt,
De hogy az ösvényről még egyszer visszatekintett
S tárt kapuit, s az erős falakat szemlélte vivatlan,
Nem mehetett tova, megfordult, mert sir vala lelke
Ennyi gyalázattól. Betevé csikorogva vitorlás
Szárnyait a kapunak, s harcolva rogyott le tövénél.
Társai két négyen voltak vele ütközetállók.
Itt most a szerecsen Menethám bontatja virágos
Sátorait, s Kámber, mint egy domb, fölveti vállát,
S a Tisza árja elől henye népét kergeti tőrrel.
Mert mikor a Tisza Zagyvához közelíte s az eldőlt
Szolnokot ott látá, s alvó törökökre ragyogni
A szomorú holdat, háborgani kezde magában,
S lassu moraj hangján társához szóla imígyen:
Hát ezek itt e gyilkos orok, s hitszegve vitézlők,
Nyugtokat itt leljék-e közel szép partokon alván?
Vajmi igen rút népek ezek, szoknyába borított
Férfiak, elbőszűlt fene állatok emberi képpel.
Jer! ha nem ölhetjük, legalább pusztítsuk el innen,
Hogy soha partunkon békével alunni ne merjen
Eb török, és lovait vizeinkből félve itassa.
Szóla, s legott nagy hullámok fordultak öléből,
Meghaladá partját, és a Zagyvába kicsapván
Mormola, mint ridegen bolygó bika mormol az éjben.
Zagyva is agg Mátrát szilajúl elhagyva, csikóként
Nyargala szét mezején mindkét partjának, özön lett
A lapokon, s a dombok alát mosogatta futó hab.
Első, kit gyülevész árjával fölvere Zagyva,
Agg Ulemán volt a tengermelléki hadakkal.
Régi vitéz, de szerencsétlen sokszorta csatáin.
Ez legelől nagy erős néppel megszállta Temesvárt,
Két bajnok fiait ott ölte meg ifju Losonczi,
És sok ezer népét: maga bajjal futhata, gyöngyös

Sátora ott veszvén s füstös tíz ágyu körötte.
Akire dévajon a hajdúk ily éneket irtak:
„Elszalad agg Ulemán, szoknyáját hagyja Temesnél,
Jő, s neki hajt Kampó, futtában döngeti hátát.”
Mostan is álmából legelőbb ezt verte ki Zagyva,
S amint kontytalanúl szaladott, víz mosta bokáit.
Lóra kapott s így is folyvást kísérgeti Zagyva,
Mint szaladó gyermek nyomait kíséri maró eb;
Végre szabadra megyen, de levert sok sátora benn vész,
S lustosan áll maga, nézi hadát, mint gázol az árban,
Megszabadult mének mint rugják a vizet és a
Sátor ezüstholdját marakodva hogy űzi halezred.
Ezt látván megtépi haját, megtépi szakállát,
S szórja nagy ég ellen, míg ajka keservesen így szól:
„Allah! te lásd, hogy nem méltatlan tépem az őszült
Agg fejet, és van okom hozzád fölnyujtani fürtét,
Mert te tevéd ősszé, s hagyod elpusztulni bajokban.
És soha áldásod nyugalommal nem vala rajtam,
De mikor épülnék, csuffá teve s agg nyomorúvá,
Hogy soha vén Ulemán téged ne imádjon örömmel,
És te azért bűntesd végetlen végig az élet
Napjaiban, mig utóbb elvész, s nem tudja, miért élt.”
Most valamintha setét távolban látna jövendőt,
Monda tovább: „ti is, akik még itt vagytok, örülni
Nem fogtok, de megösmeritek hadakozva Egernél,
Hogy viadaltoknak nem örökké rabja szerencse.
Sok török ott a harc mezejét keseredve harapja,
S rajta pogány magyarok nevetéssel híznak Egerben.”
Aki Szöged szép várában tartotta lakását,
S most itt zagyva elől könnyű népével iramlék,
Hogy fele száguldott, a zordon Musztafa hallá
Agg Ulemán szavait, s méreggel szól vala hozzá:
„Hát te miben vajudol, te szakállas vén dada? Jobb-e
Kérgesedett száddal cudarúl káromlanod Alláht,
S szólni jövendőket hadainkra tudatlan eszedből,
Mint hínod, s vinned nyomorúlt népedre segédet?
Vagy hallgass, vagy ezen szomjas nagy dárda megissza
Véredet és nem lesz szavadon túl semmi jövendőd.”
Így szólt a zordon, dárdáját rázva fejénél.
De nem az ősz volt az, kinek ilyent szólni lehessen
Kártalanúl; panaszát tüstént elvágta haragja,
Bagdadi jó kardját kivoná vizes oldala mellől,
És nem szólt, de suhogva fütyölt jó kardja kezében.
Musztafa dárdáját ketté osztotta derékon,
S pozdorjára töré pajzsát utat ütve szivéhez.
Akkor azért nagy üvöltéssel harc támada köztök.
Csak bajosan, tompult dárdával hány vala ellent
Musztafa, s éktelenűl tajtékzott ajka dühében.
Most vala, hogy Menethám, s Kámber fölijedtek az ártól,
És ki fölebb állott, Hanivár, a nándori hadfő.

Hol Salamon hajdan diadalmát véresen ülte,
És Hunyad ősze világrontó császárra csatázván
Hármasan a gyászos Várnáért állta boszúját;
Hol végnapja előtt, még mint hadak istene, fénylő
Holdakon, és törökök testhalmán gázola véres
Lábaival, s a nagy Mahomednek látta futását,
S látta, szeméből a jász ifjú vesszeje mint függ
S mint viszi szörnyü hadát tábortalan, űzve magyartól.
A sor aláfordult, isten-büntette magyarnak
Ennyi dicsőségek mezejéről futnia kellett.
Most török állta helyét, s Hanivár leve Nándoron urrá
S tízszer ezer buzogányt rendíte hatalma csatákon.
Hogy most eljöve, hős karját csókolva tizenkét
Hölgyei sírtanak a gyönyör-álmu teremben utána,
Mind ifjak, mind most fakadó rózsái keletnek,
Oly deliek, szemök oly égő a barna hajaknak
Árnyaiban, hogy kín választást tenni közöttük.
Mindezek, a szerelem tündérei, sírtak utána.
Mert nemes és hős volt s oly szép, oly büszke mosolygó
Ifjúságában; de nyugalmat nem tuda tűrni.
Mint elrázza szelek keltén a vad fa virágát,
Úgy hadak indulván Hanivár elrázta virágát
Élete fájának, a szép ifjúi szerelmet,
Harcba rohant s ragyogó hírnek kapdosta sugárát.
Itt telepedve nyugott most ő a Zagyva-toroknál,
S mint egyebek, nem alutta el a szép hajnal aranynál
Kedvesb látását, de korán őrt járni megindúlt.
Még csak alig ment, halk moraját hallotta Tiszának.
S Zagyva zsibongását; hadait fölverte legottan,
És valamerre rohant, pajzsát csöngette vasával.
Hogy pedig agg Ulemán viadalmát látta, s dühöngő
Musztafa romlását, odavert villogva közökbe,
És azok elválván, ily szózatot ejt vala bölcsen:
„Mely szégyen, törökök! mi veszettség rontani egymást,
Mely nem is emberi düh? s te az ősz fürt téli havában
Agg Ulemán bajtárs, s nem gyermek Musztafa! ketten
Keltek-e ily hevesen seregek láttára csatázni?
Váljatok el! vagy azon holdat, mely pajzsotokon van,
Vessétek tova, s menjetek a vészlelkü magyarhoz,
Mert ott visszavonás, s egymás rontása kelendők.”
Végezi, s mindketten szégyennel visszavonulnak.
Hallgat még Ulemán; de sebet visz Musztafa mellén,
S véresen amint megy, mindkettőjökre boszúját
Eskvén, elkeverűl szaladó népébe setéten.
Agg Ulemán pedig ifjabbnak nem tűrve parancsát
Elszalad, és népét vizeken nyargalva halássza.
Nagy bajosan gázolnak azok; de közöttük ijedve
Száll rohanó ménen fátyoltalan a gyönyörű lány,
Leila, és Ulemán! Ulemán! rebeg ajka. Örömmel
Omlik elébe az ősz; de világtól féltve s szemektől,

A sátorba legott elrejti. Haszontalan! őt már
Meglátá Hanivár s fel fogja keresni, ha gyöngyűl
A tengerbe vesz is, Hanivár kész lenni buvárrá;
Most megy azonban elébb s készűl tovakelni hadával.
Így kik part hosszatt nyugovának, kába zavarban
Futnak ölő ártól; de belebb is üvöltve kikelnek
A hadak, és Amhát áll tábort óva közöttük.
Bő ruha hullámlik válláról, s vérmezejében
Gazdag arany hímek képeznek sok habu tengert,
S fegyvereket sarkain koszorúval kötve bokorra.
Nyuszt süvegén kolcsagtollát forgatja futó szél,
És forgatja fején szerecsenföld szülte lovának,
Mely ha rohan, lábát a szem nem győzi követni
Gyors rohanásában, de nyugottan, s jámboron áll most
Mint lekötött szélvész, s lángszellőt fúdogal orrán.
A magas Amhát űl sok gyöngy foglalta nyeregben,
És vele lóháton seregek nagy gondja együtt űl.
Száz aga száguld el, nyargal vissza körébe;
Mint sugarak járnak siető szolgái: ragyogva
Áll maga naptűzként, s szeme a táborra világít,
Gyémántos botját komoran nyugtatja kezében,
S amint szertetekint hatalommal, barna szakálla
Göndören elterjedt bokrával lengedez állán.
Csendes ez, és okosabb, mint bátor, csak sokasága
Adja bizottságát, és rejtett szikra szivében
A hadi tűz, melyet ha kifejt baj acéla belőle,
Mennél mélyebben nyugovék, leszen annyival ártóbb:
Sok szerecsent, sok szörnyü tatárt puzdrával öveztet,
És legtöbb törököt hurcolt ez szerte magával,
S számtalan ágyúkat, ki alatt föld renge, ha mozdúlt
S a patak elfogya, míg lovait megitatta vizéből.
Most, hogy az ár hadait megháborgatta, parancsát
Százfele hordották gyors száguldói, s azonnal
Rend lön az elbomlott seregek közt, s biztos egyesség.
Szemközt a várból haloványan, mint egy ijesztő
Jött Ali szürke lován, s nagy száraz termete látszék,
Mint valamely csontváz bőrrel beborítva, szemében
Régi kegyetlenség, s a káröröm űle borongva.
Ezt iszonyú kezek a gyermekség tiszta korában
Féfiuságából kivevén, hogy lenne nem ártó
Őre szeméremnek, benn a sok hölgyü teremben
Tarták szűtlenűl, gyönyörök forrási előtt ott
Áll vala vágy nélkűl sanyarún az időtelen aggság.
Őt a mindennél epedőbb lángajku sohajtás,
A hóhalmok alatt lobogó szív titkos ütése,
S csillagok, a legszebb hölgynek mosolyogva szeméből,
Hasztalan ingerlék: szerelemtelen, életutálva,
Ifjúság nélkűl lőn a vad gyermek öreggé.
Minden tettei közt volt gyilkossága legelső:
Szép Szelim, a nyomorúlt Fatimét ment látni utószor,

Kit vén apja hideg kebelén hervaszta, fiának
Pusztítván örökét. Siralommal csókot egyíte
Már búcsúzva Szelim, mikor őt e szolga megölte,
S gőzölgő vérét az apának vitte be tőrén.
Onnan elébb kelvén e szörnyeteg a hadak által
Naggyá, s népsanyarás által lön rettenetessé.
Benne vitézséget kivevén jó nem vala semmi,
De minden gonoszok fészkeltek, régi dühének
Tárgya kereszténység, hitnépe rabeszközi voltak;
S ily fene ült a szép ország szívében, ez ontá
Visszavonó magyarok vérét huszonötször ezerrel.
Ez valahányszor alászállott villogva Budáról,
Sok kővár, sok erős véghely pusztúla hadától.
Most, mert Nyári sebét viselé még balkeze, s legjobb
Tiz lovagát kapunál ugyanannak elölte csapása,
Hogy legalább üresült falain tölthesse boszúját,
Elrontá azokat, s így jött ki belőle nyugottan.
Mint gonoszok lelkét kíséri pokolbeli őreb,
Úgy ezen ördög után jöttek Veli, s a dühös Arszlán,
Az buzogányt, ez pörgetvén félholdu szekercét.
Ennél még dühösebb embert nem szűle török nő.
Nem bátran, de vakon rohan ez mindenha veszélybe,
Mert dühital gőzölg ajakán, s rejtekben ivott bor.
Ily kísérőkkel hogy elért Ali, szóla legottan
Sokhadas Amháthoz, csak alig tisztelve hatalmát:
„Amhát! a hadakat még meddig hagyjuk epedni,
S e két ronda folyam fertőjét nyelni csatátlan?
Vagy tán azt vártuk, hogy mint gyámoltalan ürgét
Tábori fészkünkből árvíz öntsön ki! kiöntött,
Gázoltuk fövenyét; jertek, rázzuk le Egernél,
És a redves akolt, fogadom, tele rázzuk iszappal!
Harci tanács kell még? kelten keljünk tova, s győztünk.”
Így Ali büszke bizottsággal szólal vala, hozzá
Csak röviden nehezült szűből így válaszol Amhát:
„Menj tova jó Ali! s bár ne siess károddal, ohajtom,
Majd megyek én is utóbb s tőled, ha beférkezel addig,
Szállást és biztos nyugodalmat kérek Egerben.”
Végezi s elfordúl, de vadan mosolyodva utána
Néz Ali, s megmozdúl kérges markában acéla
Így az egész tábor követet sem várva megindúl
Lassan, s végtelenűl. Hangos dobogása halottak
Országába lehat, s zörejétől visszanyög a menny.

Második ének

Hajnal emelkedik, a viadalmak hajnala: vérszín
Váltja pirosságát, szellője halotti sohajtás,
S harmat gyöngye helyett párolgó vért iszik a fű.
Sasfiak indultak ki sötét éjfélben Egerből,
Zoltai, s ifju Pető, s hű társok Figedi, nyolcvan

Kísérőikkel, buzogányát vitte közöttök
Gergely is, és Izsaszeg berkén lappang vala lesben.
Erre kalóz törökök, mint terjed híre, jövendők,
És ezeket várák békétlen az egri vitézek.
Megjöttek, s ím a dobogást, mely zajtalan éjben
Elhangzott egyedűl, rendítő harci süvöltés
Nyomja el, és ropogó fegyver zendíti föl a zajt,
Első, aki magát láttatja vitézivel, Arszlán,
Aki nagy eldődink sírján gázolva, Fehérvárt
Bírja lakásáúl. Rettentő látni: oroszlán
Fekszi kemény vállát, s kerekes pajzsára hasonló
Bőrt vona, s bojtjaival környül foglalta szegélyét.
Még patyolatján is, mint címert, hordoz oroszlánt
Szép remekűl kiemelt művel tűzöttet aranyból.
Útja körűl meggyúlt ágat tíz ifju lobogtat.
Ez jöve ötször ezer buzogányt indítva magával,
Oly botorúl, hogy majd éjente berontson Egerbe,
S győztösen Amhátnak seregét szemlélje faláról.
Őt kísérte Omár, nem tudva, nem űzve, hová megy,
S hétszázan mentek dárdás katonái nyomában.
Sorsa makacs lóként viszi őt zabolátlan erővel,
Mint fáradt lovagot, s fásultat ezernyi csapástól.
Nem mutat ez ragyogó címert pályázva mezőben,
Nem gyöngyös boglárt. Mint szíve, ruhája is éjszin,
S barna zománcok alatt jó fegyvere rejti világát.
Mindezek elhaladák a lesben ülőket, előttök
Sátorokat vervén. Végűl mint gyászfa lehajtott
Fővel csak maga nem nyughatván annyi ezer közt,
Álla Omár, s tépett lelkének részei, ilyen
Gondolatok verték hajdanta kivánatos álmát:
„Csalfa szerencse! miért rettegjen téged Omár még?
Könnyü remény szárnyán botorúl hova törjön utánad?
Elhagytad, hölgyül fogadá a bánatot, a bút,
Ágyasa lett a bűn, s minden kínjával az inség,
S vad kétségbeesés szántá el lángos ekével
Élete szép mezejét: sivatag most, s az lesz örökké,
Mert a boldogság ki van irtva belőle gyököstűl.
Még mivel áldhatnád? ha nem, ami vasában is itt van,
S nyugszik erőtelenűl, a rejtett arcu halállal?
Vagy mivel árthatnál letiport lelkének ezentúl,
Mint örökre nyugott, a már nem szörnyü halállal?
Hír, s te az életnek gyémánt koszorúja, dicsőség!
A nemes ifjúnak hajdan kedvezve mosolygók,
Ah mindenre mosolyghattok még, csak nem Omárra,
Szégyene halmain áll, nem nézhet vissza reátok:
S Ída, magas mennynek hódító képe imént, most
Hamvadozó csillag, haj! annyiszor égbe kiáltott,
S megsiratott Ídám, mért kellett téged Omárnak
Látnia, s láttodon a kőszívnek lángba borulni?
Nem mondhatja tovább: álmodjál szépen Omárról,

Mert te nem ösmered e gyűlölt nevet, a pokol és e
Társai ösmerik őt, átokkal mondja hazája.
A haza is, hah! a belső lángokban evődő,
Hamvai közt átkoz, mert vérzett szíve kezemtől,
S pusztítás által lettem szép földein urrá. -
Ím hogyan elvesztem! de tovább e bűn sora nem megy.
Aki legelső jön, s rám azt ordítja: ,,magyart ölj'',
Azt ölöm el, s vele mindeneket, kik utána jövendők.
Akkor tán ismét Haidor lesz bűnös Omárból,
Isten is, aki elől bujdostam hasztalan eddig,
Tán mikor elveszek így meg nem könnyezve, felejti,
Hogy voltam, s nem kér rettentő számot ügyemről."
Így szive zajdulván, omlott bús gondja Omárnak,
Mint rideg öblökből omlik dagadozva setét ár.
Szerte pedig bomlott csapatok telepedtek, az éjet
S csendes csillagokat keltvén sokféle robajjal.
De hogyan esti madár kirepűl suttogva, jövének
Titkon az öldöklők, s ki előbb mint Zoltai? Tízen
Tűz mellett ültek vacsoránál barna pogányok.
Őket egy ugrással száguldó Csillag elérte,
Másodszorta szökék s nyilként elszállva fölöttük
A legszélsőnek velejét vas lába kidönté.
Zoltai akkor egész hatalommal fordula rájok,
S mint gyermek kezitől elhullnak az őszi bogácsok,
Úgy ez előtt az egész csapat itt elhull vala szörnyen.
Megy tova, s már Figedit harcban szemléli hadával,
S mint két ágra szakadt villám, most ketten omolnak
Kárral, erőszakkal; százanként hajtanak embert,
S a fölijedt tábort némán gyilkolva hasítják.
Oldalt éri Pető a fegyverhányva futókat,
S mint érett almát, szedi őket rendre dsidával,
Negyven régi huszár szabdal mellette haraggal.
Csorda gyanánt így a tábor nagy része tömötten
Fut, hol mindeddig meg nem mozdulva halálként
Nyugszanak a hajdúk hademésztő Bornemiszával.
Ott ezek a szaladó tábort cső végire várván
Mind egyszerre vasat nyomnak. Csattogva okádja
A megütött sárkány haragos szikráit, utána
Kétszáz villámlás rettenti az éjet, az öblös
Érctorok elbődül, s ropogással szórja tekéit:
És elmennek azok, kisded szolgái halálnak,
Mint tolvaj denevér, szaladó törökökre rohanván.
Sok ki imént ízes falatok közt válogató volt,
Most keserű ónt nyel, s fogait bő vérrel okádja.
Sok nem renyhe karok lesznek rest, csonka darabbá,
Legragyogóbb szemek a kialutt fényeknek ürévé.
Még a férfierő roppant épűlete, a mell,
S a vasümög sem elég veszedelmet tiltani: hullnak
Bajnokok, és rohanó paripák; sok lótalan ember
Vész el iramlók közt, sok uratlan ló viszi nyergét

Dísztelenül, s szomorú sívással nyargal előre.
Míg ezek így vesznek, már Zoltai messze behatva
Visszavivókkal küzd Arszlánnak sátora környül.
Már kópjája kiszállt, mint gyors hű szolga, kezéből
Elmene vérszomjas tőrével alaptalan útán
S Arszlán apródját nyakszirt a tűzbe szegezte.
De szilajon fölkelt égő dühödéssel Oroszlán,
S négy bajnok szerecsen kelt föl vele, lélekijesztők
Ördögi képeikkel, mikor ülnek az éji tüzeknél,
Dúló szörnyetegek, s az enyészet szelleti harcban.
Mindezek a szaladók útát rémítve elállták,
S köztök az öldöklőbb Arszlán így harsoga messze:
„Gyáva hitetlen nép! hova futtok nyúlszivek innen?
Tolvaj ebek jöttek, nem bátor hősök Egerből.
Álljatok el, mert e vérbíboros élü szekerce
Még annyit megemészt, amennyi szaladni tudó van.
Álljatok el ti hitetlen ebek! én aki fut, annak
Testét e vassal, lelkét átokkal ölöm meg.”
Így szólt, s egyszersmind zászlót hordozva balában,
Ölt az iramlók közt, szerecsen négy bajnoki víttak
Más helyen a szaladók réműltségével, előttök
Kopjákat hányván; de merész rohanással az űzők
Rendeit is bontják, s győztös magyarokba merítvén
Kardjokat, a diadal dölyfét rettegni tanítják.
Mint hegyről lefutó nehezével az áradat omlik,
S gátja találkozván, nagy zajjal visszatorúlva
A sikot, és a hátrahagyott hegyhátat elönti:
Úgy itt a szaladók vas gátat lelve halálban,
Összesivalkodnak, s amelyen ijedve futának,
A harcnak mezejét küzdő sokasággal elöntik.
S már a visszaütők, s az ölésben lankadozók közt
Nincsen egyenlőség. Egyedűl áll közbeszorúlva
Zoltai százak előtt. Vért sírva vitézi szivében
Hasztalanúl tör utána Pető, gyors Figedi testén
Hasztalanúl viszi annyi sebét társának utána,
És töri dárdáját; vassá merevedve megállnak
A törökök, s holtak tetemén harcolnak az élők.
Zoltai áll egyedűl, s már nincs húsz ölnyi szabad tér,
Melynek erős kézzel, s elszánt hideg állapodással
Még ura: szerte körül dárdákkal borzadoz a föld,
S hangzik ölő gömbnek szomorú suhogása fülében.
Most hasad a hajnal, szomorún meggyújtja világát,
Kénytelen a beszorult küzdőt árulni pogánynak.
A tér megrövidül. Kis látköre rettenet, és vész.
Mindennél rettentőbben a négy szerecsennek
Látja nyomúlását; de magát is véres Oroszlánt
Látja megállított népével visszarohanni.
Még csak jó szive, és röpülő kopjái segítik.
A végsőt löki most, s már a szerecsennek agyában
Reszket az, és velejét megfúrva lehúzza magával.

Esve is oly iszonyún ott fetreng Afrika hőse,
S végső vágással dúlt földbe meríti le tőrét.
Annyival ádázban megbúsúlt társai jőnek,
S véres Oroszlánnak hangzik riadása közöttük.
Zoltaival szomorún foroga pályája-fogyott mén
S reszket ülőjének veszedelmén mindenik íze.
Másodszor ropog a kétszáz érc öble azonban,
S a romlás kapuján Gergely katonái betörnek!
Mint ugyanannyi halál, órjásként gázol, öl és űz
A fene hajdúság. De magányosan annyi ezer közt
Kürtszava így hallik hademésztő Bornemiszának:
„Zoltai! megjövök," és legelűl ott terme bajánál.
Vasruha volt testén, s léptében messze csörömpölt.
Mint kapuval, látszott paizsával menni, födötten,
S mordályos buzogányt forgat vala jobbja vigyázva.
És valahányszor ütött, egy mordály sűle ki benne,
S ellenségi közé magvát hintette halálnak.
Most is nem mene ő fegyvert mutogatni bolondúl,
De hamar a három szerecsennek elállva rohantát
Közbecsapott. Pillantat alatt mint rongyot eloszták
Pajzsát a rohanók, s vas testén csönge acélok.
Ő pedig a vas alatt bátran közelítve az elsőt
Mellben üté, s buzogánya fején kisüvöltve nehéz ón.
Attól a szerecsen némán fordúla hanyattá,
S általütött torkán elakadt a szóval az élet.
Társai elhűltek, s önkényt hátrál vala lábok.
Még négyszer dördült Gergely buzogánya közöttük,
S annyiszor emberölő csőből kiröpültek az ónok,
Hasztalanúl verték csorbává kardjokat: ők is
Nagy sebben vesztek hademésztő Bornemiszától.
Arszlán ví vala még, de mikor pattogva előtte
Rengett a buzogány, megrémült szíve felejté
A dühöt, elszaladott, s mentségét bizta lovára.
Kétszer fordult meg botorúl kísértve szerencsét,
Annyiszor űzte setét Gergely, mint éjjeli felhő
A lemenő holdat, s buzogányát rázta nyomában.
Mint szabadúlt súlyom, száguldott Zoltai, szerte
Dúla Pető, s Figedit megölöttek vére borítá.
A hajdúk pedig ordítván a könnyű huszárral
Versent futva, futó törököt gázoltak az erdőn.
Csak maga harctalanúl nyugodott hős karja Omárnak,
S mint ezelőtt, kardját most nem festette magyar vér.
Mint álom folya el tündér ragyogásu patakban
Szép kora lelke előtt, és a haza, mint becses ősz rom
Múlt nagyság mezején, szomorún vonzotta magához.
Már seregét elhagyva futott, amerre magyarnak
Büszke kiáltását hallá, de nem érhete véget.
A szaladó Arszlán tőrrel megszúrta derékon,
S amint barna lován látá elhajlani, monda:
„Gyáva eb, itt vessz el, te hitünk tapodója, te voltál,

Aki miatt szaladunk, de maradj el örökre neveddel
S itt megemésszenek a farkasnak kölykei téged.”
Szóla, s vitézségét itt hagyva hitetlen Omáron,
Vitte gyalázatját a száz seregeknek elébe.
Hátrahagyott kincsét sisakokkal marcona hajduk,
Gyors lovagok mérték egymásra. Pető nyere sátort
Gazdag arany gombbal, sisakot nyere Figedi fénylőt
Gyöngyös ezüst műből, gyémántos sztambuli forgót
Zoltai, legragyogóbb diadalt pedig a hademésztő
Bornemisza, s ez volt a dísznek tolla sisakján.
Visszasiettek, s ím, amint mennének, az elhullt
Testek halma közűl ily szózat hangzik előttök:
„El ne tiporjatok, oh diadalmas bajnokok! engem;
Nem kérek sokat, az minden kérelme szivemnek:
Hogy ha keresztények, ha magyar név hívei vagytok,
Hagyjatok elmennem veletek, s meghalnom Egerben.”
Szóla, s nehéz derekát támasztá gyenge kezekkel.
Mind bámúlva körűlállták, és szánakozással,
Mert idegen szájból, mint vélték, oly hatalommal,
Oly tisztán hangzott sziveikhez az ősi magyar szó:
Pajzsaikon viték, a sors-üldözte Omár volt.
Szép halovány ifjú nyugovék a nem puha ágyon,
Álma borongó volt, az aléló szellemek álma.
De büszkén kis Eger kapuján bemenének az ádáz
Férfiak, elragadott zászlókkal díszesek; a ló
Délcegben robogott diadalmas urának alatta.
Sok bíbort, sok rézüngöt hurcol vala testén,
S drága török fegyvert, s elszabdalt párduci hátat.
Volt ki magas dárdán nagy barna szakállu töröknek
Vitte fejét szörnyen, s mutogatta az egri falak közt.
Rab törököt pedig egy sem vitt, mert akit elért a
Harc keze, általadá az örök nem-létnek ölébe.
Fölségben delel a nap, az éj munkái setétek,
Mint maga, feltünnek borzasztó fényben előtte.
Jő Ali, s látja futó seregével véres Oroszlánt,
Jő tova, s gyászba borult Izsaszegnek eléri határit.
Léptenként, mint aki kevély álmában ölelte
Vágyai célát, s most visszás képekbe ütődik,
Meg-megakad, s a romlásnak mezejében imígy szól:
„Mennyi vitéz hever itt, te öröklő Allah! ha ennyi
Kár nem elég egy vár elfoglaltára törökből,
Én soha hű szolgád ne legyek, s te, nem istene, zordon
Öldöklője vagy a népnek, mely holdodat őrzi.
S bár csak egyet látnék, egy sincs magyar annyi török közt.
Akik egyébkor váraikban reszkettek előttem,
Így harcolnak-e most? de nem is kell kétlenem: a várt
Csak vendég katonák, soha el nem hagyta magyar még.
S itt magyarok vannak, harc által veszni kivánók.
Mint mond majd Amhát? de ne mondjon semmit! Egernél
Lássa, hogyan pusztúl, ki Alit haragítja fejére.”

Balgatagúl így szólt, s tovaszállt a vér mezejéről.
Jött ezután nagy végtelenűl a sokhadas Amhát,
És ez is a romlás mezején így szóla megállván:
„Vaj! mi hamis szó volt, mely engem idéze Egerhez.
Itt nem azok laknak, kik harc hírére futókká,
S várokat elhagyván tengőkké váljanak erdőn.
Itt sasok, és az ölő viadal vad párduci laknak,
Rettentők, mint őseleik Nándornak alatta,
Kiktől holdunknak vérrel be van írva világa.
Rajta! tovább Amhát, itt nem jó késni sokáig,
Gyászt lehel e térség, minden szellője sohajtás.
Bár, kik Egert lakják, mind elpusztulnak erőmtől:
Annyi alig veszhet, mint itt már elvesze bennünk.”
Szóla, s nagyon szomorodva tovább elszálla hadaival.
Költözik a sok nép, mérföldek nyögnek alatta,
Maklárt, s szép Tihamér völgyét gázolja török mén.
Éjszakról, hol az ősz István kipihenve, gyönyörrel
Nézte kelő várát, fészkét sok bajnak azontúl.
Hol szép régi nevét hosszan fenntartja Királyszék,
Ott is most patyolat süvegét mutogatja pogány fő,
És sok erős bialok hurcolnak durva tarackot,
S zörgő vaskereken feketés pokolöblü szakállast.
Szerte pedig mind Almagyarig, s Felnémeti dombos
Földeig a zászlók, s kopják lobogói mozognak.
Közben idomtalanúl a harc réz torkai, kürtök
Rengetik a levegőt harsány szavaikkal, ezer síp
Küldi süvöltését, perel a dob, csattog az érctál,
S örvényez fülütő zajolással az összeveszett hang.
Mint tenger, mely hullámlik, s nem háborog immár:
Úgy telepedvén a tábor nagy teste, helyenként
Még mozog, és nyugtát csapatok lebegési zavarják.
Fenn Ali, mint felhő, völgyekben táboroz Amhát,
Oly fölösen, hogy Egert könnyen vállokra kerítvén
Bajnoki, mint morzsát, ragyogó Sztambulba vihetnék.
Oh Eger! a sziklák nem tesznek téged erőssé,
Minden erőd a bátorság, mely hős fiaidban,
Mint az örök gyémánt ragyog, és nem retteg időtől.
Tárt kapukon jár még a bízott lelkü magyarság,
Hord eleséget föl, vizet is tömlőkben Egerből,
S gúnnyal itatja lovát a száz seregeknek előtte.
Ég Hanivár, Kámber dárdáját rágja dühében,
Cseltől tart Amhát: rohanásokat ója tilalma.
Így szabadon szállítja Dobó a várba hatalmát,
A várast pedig égeti, és rombolja, hogy abban
Várvédők ellen ne lehessen fészke töröknek.
A tűzpor harsogva dobál sziklákat az égre:
Dőlnek az oszlopok, a tér utcák házai földdel
Lesznek egyenlővé. Szép hold felhozza világát,
S romja fölött áll meg szomorú ragyogással az éjben.
Nyugszanak: a vár és várnak környéke halállal

Teljesen, a békét ölelik még alva, borongó
Álomban, melyet fel fog dörrenteni a harc,
S tűnetiből órjás képét alkotni veszélynek.
    Éjszaki vársarkon terem áll a föld kebelében
Mélyen, erőszak elől eltéve falaknak alája,
Ablakain csendes szellő suttog be, s az elzárt
Lelkekhez tisztább levegőjét hordja az égnek.
Ott nyomos éjben erőtlen fény rezgésinél csend
S nyúgalom űl a megsebesűlt ágyára, s körötte
Írt kegyes angyalként elegyít az aranyhaju szépség.
Ott kínlódik Omár nagy sebben, mint letörött ág,
Már csak alig függvén a létnek örök tövü fáján.
Élete még egy vágy, egy láng-forralta sohajtás,
Mely ha nehéz búval kiszakad végtére szivéből,
Megszünik, és a lány többé nem hallja nyögését.
Ott tíz más sebesült keres írt testére, s bajában
Szomju tekintettel minden mozgásra figyelmez,
S ím ajtó nyilik. Ída, Dalár borzadva köszöntik
A szomorú csendet; két líliom ég kezeikben,
Két hószínü szövétnek. Az éj mint elfut az ékes
Hajnal előtt, a barna homály úgy oszlik előttök,
És szépségök előtt. Kebelét föltárja setétség,
S a nyavalyások előtünnek sorvadtan ijesztők
Marcona képeikkel. Kitünik fekvése Omárnak,
Amint elfordulva fejét karjára nyugatja,
S forróságában szavakat rebeg ajka: koronként
Tépi pogány mezeit, s látszik harcolni magával.
Ott társát szólítja Dalár, s így ejti beszédét:
„Nénike! nézdsze pogány török ott mint szenved az ágyon,
Vedd oltalmad alá: én félek tőle, szegénytől,
Oh pedig olyan igen sajnálom, mert idegenben
Itt egyedűl vagyon, és nincs aki kesergene rajta.
Nem fog ez ölni magyart, de veszen kebelébe tanácsot
Végtelen istentől, s megtér gyógyúlva hitünkre.
Menj te azért s lásd el, magam addig odább megyek, és e
Némberiekkel az ételeket sebeseknek elosztom.”
És elmentenek. Ída legott fordúla Omárhoz.
Összetalálkoztak, s mi nem úgy mint egykor az első
Lángokban, szemeik, nehezek most régi keservtől,
S a szakadott szív éjével terhelve borongók.
Egykor szép szemeik sugaraiból szőve szivárvány,
A kegyelem hida volt közös érzelmöknek az ösvény,
S köztök azon, mint két várnak vendégi, örökké
Egymást látogatók, a vágy, a kisded örömmel,
S rózsa szeméremnek kocsiján vonakodva te jártál,
Oh szerelem s sziveik teremét felváltva köszöntéd.
A tündér hidat és alakit fölvonta irígyen
Régi hazájok az ég, s föld kínját hagyta helyettök.
Most pillantataik, mint testvér vándorok éjben,
A sivatag mezején egymást rettegve gyanítván,

Végre megösmerik, és ámultan visszaijednek.
Látja Omár, hogy nem boldogság, nem szerelemnek
Üdve az, ami szegény Ídát hervasztja: felejtvén
Ön bajait, mély lelkéből így fejti beszédét:
„Látlak-e, oh örök ég! esztendők mulva, veszendő
Bús várnak közepén így látlak-e tégedet Ída?
Még csak ez egy baj volt Hiadornak hátra ezerből,
Hogy te is annyira légy, mint ő boldogtalan! Oh ez
Arc, ezen elfáradt szem mást olvastat eszemmel,
Mint mikor elmenvén kétség nyila ége agyamban,
Akkor utánam kín s a féltés ördöge súgá:
„Fuss Hiador! boldog nélkűled is Ída'' s futottam,
Mint kit az áradat űz, s kebelében hordja kigyóit.
És mikoron Hiador romjából lettem Omárra,
S vérzettem törökért magyar ellen az ütközetekben,
Akkor is ördögeim súgák, hogy vesszek örökre:
„Jaj neked! Ída hitét még egy csók várja, csak egy még,
Megvan! s esküiben Hiadornak nincs neve többé.''
Mind ily gondolatok kergettek, mint vadat a vad,
Ártóbban dúlt, hogy lakodat földúlja, acélom.
Nem lele, megfáradt a bűnben lelkem: epedtem,
Hogy boldogságod közepett még lássalak egyszer;
Hogy csak egy elszakadott sugarát felfogjam elorzott
Üdvömnek, csak egy eltévedt pillantat utószor
Öntse beéjjeledett létem vadonába világát
Szép szemeidből, szép szemeidnek gazdag egéből.
S ah hol vannak azok? mi kegyetlen bú üte pártot
Ellened? ifjú kellemidet mely bánat orozza?
S mely, mint játszi madár dallal kele szíved eréből,
Ah hova lett szépségedtől az előbbi vidámság?
Gyöngyei villognak bús láng-forralta szemednek;
Nem szólasz: rózsás partokból, Ída, mi tette
Sírrá ajkaidat, hogy némán, zárva találja
Haldokló Hiador, s bucsuját ne vehesse belőlök?
Ezt nem idő, három rövid év ezt nem teszi: perc az
A boldogságnak; de maró bánatnak örökség,
És neked is, nekem is, sok bajt tűrőknek, örökség!
Oh az egész természetben nincs semmi örömhang,
Nincsen erő többé, mely engem tenne vidámmá.
Mert te is, életem és gyönyöröm szép mennye, borongasz,
S boldogságodból nincs ami leszállana hozzám."
Szóla, reá fájdalmaiból így válaszol Ída:
„Mit mondál Hiador, kiszakadt jobb része szivemnek,
Mit mondál te nekem, vígyáztalan, oh ne riaszd föl
Alvó bánatimat, boldogtalan Ída nyugalmát.
Elmentél, törökért folyt bajnoki véred: az ég is
Úgy engedjen meg, mint én kedveltelek, és most,
Bár keserítetted, nem tud vádolni szerelmem.
Nem, Hiador, Ídát nem örömnek hagytad ölében.
Kérlelhetlen apám letörölte az élet egéről

A szép csillagirást: neveinknek fénykoszorúját,
S klastromi üszkökkel bús vár leve éji lakásom.
Mint nem örülhettem, mint nem vala hajnalom, és a
Fájdalom ölyve sebes szivemet mint tépte, ne kérdezd.
Kértelek, elhangzott panaszom vén falhoz ütődék
S szentek szobraihoz; minden kő halla zokogni,
Csak nem az ég: attól nem jött valahára segédem.
Oh ne keress szemeimben eget, ne keresd az elomlott
Kellemek árnyékát; amint vala, s most vagyon, Ídát
Össze ne mérd; mert semmibe dől kétszerte reményed.
Egy van örömkor az életben, szép rózsa napokból
A kéj árja körűl koszorúvá fonva. Vidáman
Mint búvár, megy az ifjúság közepette. Jaj annak,
Aki nem örvend itt, s szilajúl elhányja virágát.
Mink nem örűlhettünk; te futottál csalfa gyanúból,
Engem elért darabos pályán a sors keze. Még egy
Kincsem, az elhamvadt szerelem szikrája: setéten
Űl lelkem mellette, s fölül tündér suhogással
A bús emlekezet gyász fája lebegteti fodrát.
Oh Hiador! ide térj, ha kivánsz Idára találni.
Itt leled őt honn, a szomorúság puszta vidékén,
Hol szép álmaiból, s a multak gyász fonalából,
Mint hálót, szövi gondköltő elméje regéit
A boldogságnak, s Hiadorral végzi, ha fárad."
Még sokat és búsan szólának örömtelen éjjel
A szeretők; de szivök könnyűlt a régi panasznak
Szóra kerűltével. Hiador fennűle sebében,
Ída köté be, s el-elszörnyedt láttára, szemében
Faggyá lett a köny, s hidegen futa végig az arcon.
Elhajlott Hiador, s amint karjával utána
Ída segítségűl leborúlt, elcsattana bágyadt
Csókja szelíd ajakán, s ez volt búcsúja örökre.
Mintegy ijedve kapá elhamvadt gyenge világát
Ída, s Dalárral az éj teremét elhagyta sietve.
De Hiadort mélyebben üté Arszlánnak acéla,
Mint gyógyíthatnák; érzé, hogy vége közelget,
Mindennél inkább pedig érzé régi szerelmét,
Mely hogy örökre kiégjen, még fellobbana egyszer,
S tiszta gyönyör lángját árasztá minden erében.
Akkor az elsebesűlt Hiador fölszóla utószor:
„Elveszek ím, s nem bú, nem bánat erőszaka öl meg,
Sebben sem halok, a vad Oroszlán kardja sebében:
Mert azt gyenge kezek kötözék el, szánakozó szem
Harmatozott le reá. Nem is aggság visz tova engem,
És nyomos esztendők; de korán ép ifju koromban,
Oh szerelem, lelkem szép boldogsága! te ölsz meg.
Még, ha van álom az élet után, csak egy álmot ohajtok,
Egy pillantatot a nagy öröklét boldog egébe,
S látni dicső Ídát, amint szemléltem először
Bútalan évében, mikor ifjú lelke szemeiben

És nemes arcain, és tündöklött mindenik ízén.
Ahogy először rám fordúlt nagy barna szemével
Mindkétféle szerencsének birodalma, s hogyan szűz
Ajkai elhagyatott Hiadort mosolyodni taníták.
Oh csak ez egy látást engedd, mindennek adója!
Vesszek el aztán, tégy morzsává fergetegidben,
Tégy habütött szirtté, s ne legyen több álmom azontúl!"
Így végezte szavát, és álmai jöttek, öröklők,
Mint a lélek, mely végnélküli képzeletével
Messze jövendőben lakot állat előre magának,
S azt minden gyönyörök seregével tészi dicsővé.
Ída jön, és halovány ajakát ébreszti hiába,
Társai jőnek elösmervén a régi barátot,
S hült tetemét ölelik: Hiadornak nincs sebe többé,
Egy volt, a keserű élet, s azt sírja befogta.
Hajnal aranykapuján a nap fejedelme kijött már,
Szerte körűl a háborodott néptenger elömlék.
Közben Eger, mint kis sziget áll, s néz fergetegére.
Már kapuját vendéglakként nem tárja továbbá,
Mint a régi világ óriás temetői mezőben,
Vagy ki magát nagy bércek alá elzárta halálra,
Áll olyan komoran, s csak egy úta van: égbe sohajtás.
Túrnak egész nap az ostromlók: dél, napkelet, éjszak,
S a csendes nyugat el vannak foglalva kezöktől.
Százezer ásónak remeg a föld kérge vasától,
S mint tündéri müvek, kis időn mély völgyei nyílnak,
S partain új dombok tolakodnak az égre: alattok
Ámhát és Ali, s vén Ulemán ágyúi mozognak,
És nyelik a tűzport, töltöznek barna tekékkel:
Készen az üszkökkel rettentő férfiak állnak,
S a jeladást várják. Még minden nyugszik: az egymást
Pusztító elemek fagyait még szikra nem oldja,
S mint anya, mely karján kártévő gyermeket altat,
Béke nyugalmával hordozza tekéit az ágyú.
A holló bátran siet el fészkébe, s fölöttök
És Eger orma fölött nem fél költözni az esztrág.
Alkonyodik; mert ily csalokat gondol vala Amhát,
Nappal irányzott ágyúit hogy ürítse ki estve,
S a véletlen ütött kapukon kész népe betörjön:
A szerecsen Menethám, a döntő Kámber, Oroszlán
És a hírkereső Hanivár, mint vont idegű nyíl,
Álltanak a résen, berohanni, ha kellene, készek.
Jel löveték, fényes gömb a maklári tetőkön,
Mely egyedűl, mint szép csillag, felszálla, s tüzével
A bús alkonynak szabadon szegdelte homályát.
S ím egyszerre kibődültek táméntalan ágyúk
Egybecsapó felhők erejével, s a viharoknak
Szörnyü hatalmával heves érceik összedörögvén,
Nagy sokféle süvöltéssel kirohannak azokból
A por-emelte tekék, s amint a falba harapnak,

Még tova eltévedt hangjok bömbölve, ropogva,
Bujdosik a völgyben, s dörejével ijeszti az alkonyt.
Távol földre szegett füllel nem nyughatik a pór.
Mintha belűl a nagy földnek vas szíve dobogna,
Vagy beszorúlt órjás készülne kitörni belőle,
Döngetvén gyökeres tetejét sok ezernyi ütéssel:
Úgy sürüen s hosszan zendűlést tompa morajjal,
S hall fojtott dörgést, nem régi csodáit az észnek.
Itt ugyan a gömbök sürüen szállongnak Egerhez,
Döngenek a kapuk, a hulló kövek üldözik egymást.
Látni tüzes vasnak röpülését néha közöttök.
Sok mint könnyü madár, mely kél szárnyára lapályból,
Elmegyen, és akadály nélkül, megjárja nagy útát.
Görbe szivárványként fest lánghidat a levegőben,
S rajta halált, és tűzi veszélyt villogtat Egerre.
Sok terhelt gyomrát földszint hordozza, s koronként
Megszökkenve tüzes szárnyával pázsitot éget.
Majd ha kövekre botol, fölemelkedik új dühödéssel,
S a remegő légen magasabban hordja hatalmát.
Megszünik a dörgés, s most nyilként négy kapu ellen
Rontanak a vívók; de nem álomfészek Egervár:
Ártalom, és törökök veszedelme uralkodik abban.
Hosszu setét kapu áll roppant várfalnak alatta,
Mely szűk torkával mind a két várra kiszolgál,
És a ki- és bemenő katonákat rejti veszélytől.
Ott a két várnagy száguldván összejövének,
S harci Dobóhoz imígy a bátor Mecskei szóla:
„A török, úgy látszik, ki akar dörgetni Egerből.
Mit gondolsz, ha kaput tárván, a nyúgati árkon
Vén Ulemánra ütök, (mert őtet láttam az úton
S rendetlen hadait telepedni) de úgy hiszem istent,
Hogy markába törendem az üszköt, s szürke fejére
Gyújtom az ágyúkat, s minden népére; te addig
Hármasan a bőgő mozsaraknak visszafelelhetsz,
S a gőgös tar üvöltését így mára elöljük.”
Szóla, s tekintete úgy mutatá, hogy nem tesz üres szót,
S szól szive hírével; de merész társára lenézvén
Harc ijedelme Dobó, így szóla viszontag ezekre:
„Amiket itt mondál, bajtárs, noha kárral esendők,
Kétem sincs, hogy tenni mered; de idő leszen erre
Másszor is, úgy hiszem; a törököt most várjuk el inkább.
Szállni közel, látod, lövetinktől nem mere hozzánk.
Ágyui csak távol bömbölnek, s a teke fárad
Míg ideér, s belső falainkról visszacsapódik.
Forró gömbjeit is gonoszul hordozza szerencse,
Hulló szikra gyanánt pislognak szerte mezőkön,
S mely bejön, elfáradt testét görgetve, peméttel
Kergetik asszonyaink, s nedves ponyvákkal az utcán.
Várjuk azért, ha talán haddal jőnének ezentúl,
S úgy hiszem eljőnek, mert már némulnak az ágyúk,

S lassu dobaj, mint tolvajoké, közelíti kapunkat.
Rajta merész bajtárs! most váltsuk vissza nevünket,
S gyáva pogány rabból tegyük úrrá, rettenetessé.
Most mi lövöldözzünk: Gergelynek lángkoszorúi
Megnyítják az utat, melyen törökökre tekéink
Hulljanak, de ha ki még eljő falainkhoz, az éltét
Mennykövező kezeink erejétől hagyja lehúnyni."
Szól vala, s hóka lovát fordítá, visszalovaglott
Mecskei is, s a belvárban végzette parancsát.
Úgy lőn, mint akarák, Gergely koszorúi lidércként
Elmentek haragos sugarakkal az éktelen éjben,
És kitünék tekenő paizsával Kámber alakja,
Amint oszlopként buzogányát rázva közelgett,
S nagy lépéseivel sietett elnyelni az útat.
A rohanók minden részről rémítve kitűntek,
S mindennél inkább Hanivár, a nándori hadfő,
Aki elűl a vak levegőt szegdelte, s röpülvén
Sárkányvérü lován dárdáját hozta Egerhez.
Tömve nyomúlt a nép s megvillana fegyvere. Mostan
Lőtt koszorúi után a vár megbődüle mind négy
Oldalain, s jégzáporként elszórta tekéit.
Negyven rézkebelű sudaras pattant ki először,
És ugyanannyi mozsár ontotta dörögve veszéllyel
Megrakodott fiait. Reng, búg, fütyöl a levegőben
Sok rohanó teke, s most nem az álló kőbe csapódik,
Vaskapun el nem akad; de tör, és marcangol elébe
Száguldó törököt, s mint véres szája oroszlán
Megdöntött sorokon rohanását jegyzi halállal.
Már az okos Menethám nem kísért csalfa szerencsét,
Megfordúl, s amint sisakatlan népe között fut,
Még sokan elhullnak mellette; de ő megyen, és az
Éjet, az öldöklő tűzport átkozza magában.
Tébolyog és fene mérgében fú lángot Oroszlán,
Elveszté az irányt kapuhoz, s ment víni sarokra.
Ott sűrű lövet érte hadát a déli toronyból,
S amint a fal alól mégsem mozdúla, keresvén
A kaput, és az erős falakat dárdákkal ijesztvén,
Őt forró lúggal Robogónak hölgye megönté.
Áll vala sasnőként, férjéhez szűre hasonló,
Nagy deli némberi fenn, nevezék őt Zondorilának.
Ez csak imént a tűzgömböt kergetve merészen
Járta Eger közepét, most fenn várszegleten állván,
A dühödő Arszlánt addig kísérte szemével,
Míg tornyához ütött. Ott arcúl érte sütő víz.
Mint mely lombot az ősz első dere csap meg, azonként
A török elhajlott, s hullott sürü barna szakálla,
S a bajusz, arcának legbüszkébb dísze: hogy eszmélt,
Megfuta, s fél bajuszát sírván hordozta kezében.
Kambert út közepén elhagyta üvöltve az új nép.
Hasztalanúl vittek kapudöntő karjai szálfát:

Mecskei kopjákkal, s csővel kergette falától.
Csak maga hírkereső Hanivár nem ijedve lehulló
Népe fogyásától, szágulda Egerre; de nem lelt
Mint várá, leomolt falakat, nem tört kaput, épen
Állt az egész oldal, s fokait mutogatta kevélyen.
Akkor az ifju nehéz dárdát elsujta kezéből,
Mely a cser kapuban reszketve megállt vala; nyomban
Fölszólalt: „A síkra vitéz, ha vitéz van Egerben!
Jertek, hírkereső Hanivárnak mondanak engem,
S Nándorba lakom én: ki vivand meg Nándor urával?”
„Másszor jó Hanivár”, hangzott le az egri falakról,
„Majd ha világos lesz. Ha meguntad az életet, ordíts
Zoltait, és ez elöl szörnyebben, mintsem akarnád.
Sőt valahol Hanivár terem, és képedre hasonlít,
Mind az egész hadhoz kész lesz beszegődni halálnak,
Annyira nem restel törököt küldözni pokolra.”
Szóla, de hős Hanivárt tíz cső ropogása ijeszté.
A kilökött aranyos dárdát elhagyta boszúsan,
S amint visszarohant, pajzsát hátára borítván,
A kibukó holdnál suttogva repültek utána,
S messze lekísérték denevérszárnyakkal az ónok.
Multanak a napok, és egy sem harc nélkül. Az ágyuk
Mint pokol öblei szüntelenűl durrogtak Egerre,
S vissza kemény választ eregettek kisded Egerből,
Mintha tanyát minden mennykő itt tartana, s a föld
Minden fergetegét ide egy táborba vezetné,
Napról napra halál veszedelmei zúgtak, alá s fel,
S Maklár és Tihamér, s minden hegyek összedörögtek.
Még sokszor kapukat döngetni kijár vala Kamber;
S ösmerték a váriak őt, ösmerte leginkább
Nagy Robogó, ki sokat küzdött vele s hogy ne felejtse,
Jelt üte holdviselő mellén dárdája hegyével.
Még sokszor ragyogó paizsát hordozta körűl a
Hírkereső Hanivár, és Zoltai! Zoltai! zengett
Harcszomjús ajakán. Valamerre rohant vala, őtet
A mindennél szebb Leilának szép szeme nézi,
Az köte jelt balján, pirosan, mint arca, fehérlőt,
Mely lobogásával nem hagyja nyugonni szerelmét.
Jártak utána Pető és Figedi sólyom ikerként,
El nem foghatták; de gyakorta, ha hajnalodik már,
Zoltai, és Hanivár harcolnak Egervize partján.
Visszarepűl Hanivár, s hova inkább, mint Leilához,
Vén Ulemán végső sugarához az édes időkből.
Titkon nyitja meg a sátort, s amint belejárúl,
A mennyet s minden gyönyörét oda zárja magával.
Ott legelőbb így zeng Leilának ezüst szava hozzá:
„Ah te vagy, ily pusztán dísz nélkül hagyva; ki bántott
Tégedet oh Hanivár? mely bajnok szaggata így meg?
Véredet arcaidon mely vad kar tette patakká?
Nem harcból, de oroszlánok barlangjaiból jősz.

Szörny az ijesztő sárkányból, s vad körmü huszárból,
Mely neked árthata, mert ember nincs senki vitézebb,
S még soha ily kárral nem jöttél vissza csatából.”
Így szólt, s egyszersmind eltörlé gyenge ruhával
A vért arcairól, Hanivár mosolyog vala mondván:
„Szép szemem, oh Leilám, te nagyon félénk vagy; ez a vér
Melyet rajtam látsz, magyaroknak vére, s ez arcon
Bőrt is alig választ, és még nem sírgödör a seb.
Ellenségem is a legbüszkébb termet ezer közt,
Nem dühödő sárkány; nézd, mint száguld le kevélyen,
S már ma negyedszer vár viadalmat Egervize partján.
Oh Leilám, te ki minden előtt vagy erője karomnak,
El ne felejtsd Hanivárt megvárni, mig eljön az álmos
Alkony előtt, s a büszke magyart beriasztja Egerbe.”
Szól, s rohan a gőgös, Leilát odahagyva; de zordon
Musztafa jő besuhanva, s szavát így ejti titokban:
„Láttad-e a tépett Hanivárt megtérni? helyette,
Mondd, mi nehéz harcot végezzen Musztafa, hogy, ha
Megleszen az, nyájas szavadat hallhassa szerelme?”
Elfödi szép arcát, s így szól a lányka viszontag:
„Musztafa, bajnok vagy, megvallom; mert Leilához
Ily bátran berohansz; de ha nyájas szómat ohajtod,
Menj oda, hol harc van, s ha megütnek az egriek, ordíts,
Visszajövén pedig ál fejedet hozd el tenyeredben;
Akkor majd az öröm hangján fog szólni szerelmem:
Mert Hanivárt többé nem lesz, ki gyalázza előttem.”
Visszaijedt ily szóra, s helyét váltotta legottan
Musztafa s mint árnyék beborúlt vadsága szivének.
Látta futó Hanivárt, amint a kopja kiállván
Megsebesült combján, szomorún elszálla Egertől,
S Zoltait és diadalmi nevét otthagyta; magában
Örvendett az irigy, de dicsőbb hírt nem mene nyerni:
Zoltai kopjáit rettegve kerűlte csatáin.
Hírkereső Hanivár sem jött alkonynak előtte,
Seb mia, s szégyentől lehuzott sátorban evődvén.
Mint bika, kit megvert szaruval tusakodva vetélytárs,
Nem tart csordához, de megyen bömbölve, morogva,
S messze, tanyátlan pusztákon hordozza haragját,
És az emésztő bút: úgy a nemes ifju kerűle
Embert és harcot, szigorún zárkozva magába,
Míg az idő búsúlyának nem szegte hatalmát.
Ah Leilát más gondokkal keseríti szerelme:
A szép és deli hőst látá megfutni vitézebb,
S mint képzelte, delibb hőstől, s a némberi hűség
Fája ledér vágynak termette fajulva gyümölcsét.
Sírja hasonlítás szerelemnek: hős Hanivárnak
Képe nem állott már egyedűl a lányka szemében,
Zoltait is látá s kezdett tünekedni: miért nem
Adta szerencse születnie inkább jézusi népnél,
Hol szeretett egyedűli nejét hű férfi ölelné,

Míg honn osztozván rabnőkkel házi szerencsén,
Leghűbb lángjaiért nem egyéb mint szolgai ágytárs.
Ilyen gondolatok kezdtek fészkelni agyában,
S gyakran Eger patakához alásétálni merész volt,
A megvíni jövő Zoltait szemlélte gyakorta,
S félve s ohajtva futott a táborszélhez előle.
Eljött az s a beteg Hanivárt sokszorta kiáltá
Hasztalanúl; Hanivár elvont sátorban evődék.
Múlt az idő kíméletlen harcokkal azonban,
Hat rettentő nap, hetedik napon a magas Amhát
Felhuzatá éjszakra nehéz ágyúit; azokból
Félmázsát hordott a pornak erőszaka, izmos
Vaskereken gördültek elé feketedve, köröttök
Száz munkás ember mozdító karja vesződött.
És látszék Ali rémalakú jelenése középen.
Áll vala szép egyház sudaras két tornyival: ottan
Már nem konga szelíd hangjával az esti harangszó,
Ájtatos ajkakról ének nem zenge; de durván
A futamó katonák eltölték harci zörejjel,
S bőge setét ágyú törököt riogatva falától.
Erre pogány gyalogok készültek rontani, tornyát
Gyorsan irányozván; de serényebb karja Dobónak.
Ott terem, és maga érceinek megereszti haragját.
Nyomban ölő szolgák kisuhognak az egri toronyból.
Csengenek a megütött pattantyúk öblei, amint
A jövevény vasgombolyagot nyeldeklik, alattok
Bomlik az ágy, s nagy tengelyeik szóródva recsegnek.
Csakhamar elpusztúl az egész készület, evődik
Cselkoholó Ali, s szürke lovát fordítja futásra.
Ibrahim a tűznek legügyesb szolgája, derékon
Megszaggatva ledől, elsujtott üszke kezétől
Messze hever, s éltével együtt pislogva kialszik.
Mind az ijedt pattantyúsok ritkulva szaladnak,
S a szélvész elütött koponyákat forgat utánok.
Nem szünik a rontó elemek dühödése azonban,
S nem töri már kétes tovaságból a falat Amhát;
Mint tenger, közelít, mely szirtet elönteni készül.
Árkai mindinkább közelednek lángot okádva,
S a repülő tüzeket nem győzi megoltani száz kéz.
Reszket Eger, mint nyárfalevél, valamennyi kövével.
Tornyai bomlanak, őrfalait gyéríti az omlás,
S itt is, amott is régi tetők s magas asztagok égvén,
Minden gyűlt eleség hamuvá kezd lenni; de bátor
Férfiak is hullnak, s mindennap az őrbeli népség
Gyász temetésével szomorúbb lesz az omladozó vár.
Mindennél inkább tesz kárt s veszedelmet Oroszlán.
Ő közel a várhoz telepedt a boldog anyának
Szent hajlékában, s mely ház égnek vala szánva
A sanyarú földön, lett most egyszerre pokollá.
Mecskei a nyilamó falrést éjente betölti;

Harc ijedelme Dobó villámként járja be várát;
Biztat, erősít, és rohanókat hány le faláról.
Ágyui sem késnek felelőleg visszadörögni,
S mintha ezer lélek lakná, védelmez is, árt is
Ellenségének, mindent hadi karba helyezvén.
Malmai szüntelen a tűzport szaporítva forognak,
A gabonát nyers bőrök alá hordatja gödörbe.
Földali termekben katonáit rejti veszélytől;
Válla világot kész fenntartani, rontani karja.
Csak maga gáttalanúl ront új fészkében Oroszlán:
Őt a vári lövés, fala közt elveszve, nem éri;
S szól komorodva Dobó, s szeme a bús földre setétül:
„Nincs magyar, aki pogányt el tudjon verni helyéből,
Ott békén lakik ő, maradék lakainkra lövöldöz,
Mink pedig elromolunk, s a hadnak erős helye nincsen.”
Végzi; de ily szavakat nem tűrhet lelke Petőnek,
Nem deli Zoltaié, s elbúsúl Figedi köztök.
S mint mikor a szelek istene fél, fölidézve csapongó
Szélveszeit, s azok indulnak feneketlen üregből
Készen, egész nagy föld kerekét pusztítva bejárni;
Úgy indulnak ezek harcintésére Dobónak,
S Zoltai lángajakán ily szózatit ejti serényen:
„Meglássad, s valamennyien itt lássátok Egerben,
A törökök magok is legyenek látói: porondot
Gyermek nem tapod el szaporábban, s úti fövényvárt,
Mint mi az ártalmas falakat megdöntjük örökre.
Ott többé gunyolásunkkal ne deleljen Oroszlán.
Melyek lángbikaként bömbölnek szüntelenűl ránk,
Némákká teszem ágyuit és hatalomtalan érccé.
Mint mikor a bércek fenekén még zárva nyugodtak
És pokol öbleiket föl nem nyitogatta gonosz kéz.
Sőt isten, ha magyart engem félannyira kedvel,
Mint hadi kedvemben törököt pusztítani vágyok,
Nem lát több napot e gubahátu hitetlen Oroszlán,
S szent fejedelmink sírja fölött nem ijeszti Fehérvárt.”
Így szólt, s messze veté hüvelyét a kőre magától,
S felkapa, mint könnyű tündér, derekára lovának.
Sárga zománcával tündöklött kardvasa képe,
A rohanó Tuhutum, amint kergette Gelónak
Népeit, és sisakán repkedve forog vala sólyma.
Így száz könnyü vitéz kimenének titkon Egerből.
Bátorság lön fegyverök és villámi serénység.
Dél vala. Őr nélkül lakozott a tábor. Oroszlán
Benn magas egyházban dőzsölgete hosszas ebédnél.
Kormos agyú ércek nyugovának szerte az oldalt
Megbontott fal alatt. Rajtok keveregve tanyázván
Kontyviselő törökök víg vendégséget ütének.
Tér vala legközepett dárdákkal körre kitűzve.
Ott Eger ó nedvét szivogatván szomju nadályként,
Szőnyegen agg Ulemán, de gubás nagy bőrön Oroszlán

Ültenek, és szemeik nehezedtek az édes italtól.
Közben erős szavakat mondottak az égi Koránra,
Mely az italt tiltá; de csatákat is érze fejében,
S vendég társához hebegőn így szóla Oroszlán:
„Én Arszlán vagyok, és e bőr is alattam oroszlán.
Régi, Tikirdárban vettem, s kutya-szájú zsidónak
Mert drágára veré, koponyáját érte bevágtam.
Az soha nem fog oroszlánbőrt árulni; de lásd, a
Dér megütött, s e fürt bajuszomnak jobb fele. Allah
És valamennyi öreg s apró isten van, azok mind
Lássák meg, ma lerontom Egert, és holnap iszom rá.
Még ma iszom; mert jó a bor mindennap; azért ma
Még iszom, és holnap betörök várába Egernek.
Éltessen magyarok jó istene tégedet, Allah!
Kár hogy nincs borod, a magyarok bora kedves előttem."
Részegen így szólt, és eldőlt ittában Oroszlán.
Társa nehéz szemmel nézé mosolyodva, de néha
Fölkele, a néző szolgákat visszariasztá.
Néha pedig, hol rejtekben Leilája tanyázott
Lányaival, besuhant az öreg, megapolta szelíden,
S könybe borúlt, mikor a szép kéz forró hava téli
Arcain elsiklott, s megakadt simogatva szakállán.
Hirtelen a szaladó Mamudot szemléli azonban,
Amint vérbe borult bal karját húzva beordít:
„Fussatok! a magyar, a törökök veszedelme közelget."
S részeg Oroszlánnak lábánál összerogy. Ébred
S lábadoz ez, de nehéz feje nem tisztúl meg egészen.
A leütött dárdát bajosan támolygva kirántja,
S gőzölgő torkán értetlen hangot üvöltöz.
Talpra szökött szolgák viszik őt hurcolva ragadván
S agg Ulemánnal együtt a szűk ajtóra sietnek.
Hallik az összeütött kardok pengése, robajjal
Megtelik a csarnok, s a ház nagy tére futókkal.
Három krími tatár szaladoz tusakodva, s agyargó
Képök az elvesztett viadalt keseredve mutatja.
Zoltai mint párduc, mint mennykő csap be utánok,
S már Tuhutum daliás képét vér festi acélán.
Rádörrenti tatár a vastag idomtalan érc csőt,
S ketteje mordállyal csattognak kurta kigyóként.
Meg nem ütődve megy ő, s a füstben elöldösi őket.
Már szűk a hajlék, betör a tűzlelkü magyarság;
Ágyukat, ágyusokat pusztítanak, a gonosz ércek
Tűzlukait rontják, beverik kopogatva szegekkel.
Döntve kerek nélkül nehezével porba merűlten
Áll a tíz hadi cső, leütött szolgái fölötte
Nyujtóznak. Soha ártani ők nem fognak ezentúl.
Egy gond tartja Petőt, kirohan valamennyi huszárral,
S e lövetek fészkét porral vettetni törekszik.
Zoltai vágtat, öl, űz, szaladók közt kémli Oroszlánt.
Hasztalan: őt repülő ménen szolgái ragadják.

Agg Ulemán ví még, s víttában az éltes atyának
Látni megifjúdott erejét, amint az időnek
Mélye fölött lebeg, és sugarát megereszti turulként.
Ő magas Ormándit s Bayt elfárasztja sebekkel,
S lánya körűl mint örvény jár csattogva; de rájő
Zoltai, és az apát szédítve megéri csapása.
A szolgák, mint karvaly előtt a gyáva galambok,
S mint felhő nap előtt, gyérülve oszolnak el. Akkor
Gyenge sikoltással Leilának bús szava zendűl.
S ahogy előtte nehéz fővel vén apja hanyatlik,
S szemben ölő ifjú közelít tündéri dagállyal,
Fájdalom és vegyes ámúlat kábítja: szivével
Kötve marad keze, a zabolát nem bírja vezetni.
Önkényt megszalad, és viszi a ló harci mezőkön.
Zoltai, mint szép csillag után a hajnal, előtör,
És forog, és rohan a szaladót kísérve szemével.
Figedi még kerget, de Pető pora dönti az egyház
Oldalait; megbontakozik négy sarka, nehézkes
Ormai rengenek, a torony elhullatja keresztét,
S fénylő bádogait darabonként messze leszórja;
Nagy zuhanás közben rommá lesz, s melynek alóla
Nem kedves követet küldöztek Egerre, temetve
Vannak az összezuzott kerekekkel szótalan ágyúk.
Onnan, mert felhőt sejtnek tolakodni hadakból,
És az egész tábort szemlélik ezer fejü órjás
Szörnynek alakjában fölkelni, az egri vitézek
Visszaserénykednek. Menethám már harcol, az arcúl
Megsebesűlt Baynak derekába hajítja dsidáját,
S amint elrántott zsinegén meg visszaragadja,
Vérét s élete végerejét elhuzza beléből.
Így Szokol, így Ulemán sebe által lassu Toborzó
Elhullnak; de nyomúl a nép sokfelé csatával,
S vassal utat szabadít keresett várába magának.
Foglyával bajosan nyargal maga Zoltai hátúl,
Mint gyermek, mely szép madarát hordozza kezében,
S hordozná tenyerén, kis lelke hogy el ne szoruljon,
S hogy ne röpüljön el, oly örömest zárná is az árvát:
Zoltai nem máskép viszi foglyát óva, kegyelve,
S amint visszatekint, Menethámot látja nyomában.
Nagy rohanó szerecsen tűzszemmel méri halálra.
S méri dsidájával; de futását szünteti a hű
Figedi, s megfordúl társát fölemelni bajából.
Zoltai a tévedt dsidaszárt már húzza magával.
S vissza pogány Menethám rángatja: közelget azonban
Tarka török felhő, s a hőst elöléssel ijeszti.
Figedi mordállyal rohanó Menethámot elállja,
S nem rohanó többé, lova főben ütődve lefordúl,
Űzők lábainál szomorún elszórva ülőjét.
Figedi még Szkendert s Aigást vagdalja; Regyefnek
Zoltai visszacsapó erejétől kell leborúlni.

Így két ifju vitéz sok bajjal elérnek Egerbe,
S van nagy öröm, s minden szivtől őszinte dicséret
Tetteikért. Botorúl gondatlan durva pogányok
Most mint sáskasereg száguldnak szerte, de vissza
Szégyenkedve üres nyomokat kergetnek, utánok
A dörgő mozsarak lángkeblü tekéi ropogván.
Akkor társának jobbot nyujt Zoltai, s így szól:
„Figedi, drága virág! veszedelmek fergetegénél
És csak erős szívben nyilik a szép hirü vitézség.
S ez jutalom nélkül maga is díj: engem azonban
Több mint ritka vitézséged kísére veszélyben.
Nézz ide, foglyom van, fátyol födi arca világát,
És a legdeliebb testet gazdag ruha. Monddsza,
(Még én sem láttam) fölbontsam-e fátyola titkát,
Hogy meglásd, s ha kivánod, mint magadénak örülhess.”
Figedi könnyü mosolygással ránéz vala, mondván:
„Bajtárs! nagy dolgot tettél valahára kicsinyből
Multakat említvén, melyek mint nyomtalan árnyék
Elmentek tőlünk, s melyekben, mint magam úgy te
Forgattunk egyiránt. Jutalomnak nincs helye köztünk,
S nagyról szólni tilos, ha barátság lelke vezérel.
E kis ajándékot elvenném tőled, azonban
Restelem a bútort: ne kivánj terhelni leánnyal.
Sőt ha tanácsom kell, magad is hagyd menni szegénykét,
Mondja meg őreinek, hogy még sokan élnek Egerben,
Akik férfiakat várnak falaikra, s az asszonyt,
Mint vándor madarat szabadon szárnyára eresztik.”
Így végzé a büszke nemes; de szelíden emelvén
Zoltai a fátyolt, kinyilék Leilának alakja,
Mint gyengéd ibolyák nyilnak kikeletkori hóból.
A deli lány ott állt, legszebb csemetéje keletnek,
Szép nap az éjnek fürteiben. Fájdalma derengett
Arcain, és amint az ajak rózsáit eléré,
Elhalt, s föltámadt mint egy félégi mosolygás:
Oly keggyel vala két kis ajak szerelemre tanítva,
S csókra szelíd természettől egymáshoz eresztve.
Homloka holdmezejét, a kettős barna szivárványt
S a lesütött szemeket ki ne nézze, s ha nézi, ne vesszen
Andalodásában? Figedit némítva elűzi
A késő bánat; megyen, és nem hagyja szerelmét.
Társa pedig valamintha tovább szemlélni sokalna
Ennyi dicsőséget, fátyolt vet rabja fejére,
És viszi, gondolatok szővén új lelke világát,
A magas Idához, s a kék szemü gyenge Dalárhoz.
Sokszor elélemedett atya megjön az egri falakhoz,
Rettentő váltságúl hoz hatezernyi leventát,
És dörög a kapukon, s vas karral idézi leányát.
Gyakran hoz sok aranyt s gyöngyöt két ölnyi füzérrel,
S kész minden kincsét föligérni egy elragadottért.
S amint a holtak mezején fegyvertelen ott űl,

Vad fuvalom hajtván kor-dérítette szakállát,
Néz, és semmi remény jeleit nem látva halált vár:
Párducok is szánnák; de csatában szánakodás nincs.
Harcait a magyar is harccal veri vissza, de senki
A fegyvertelenen pusztítást tenni nem indúl:
Él nyomorúlt öreg, és Leilához Egerbe sohajtoz.

Harmadik ének

Látja pogány Amhát, törökök hogy fogynak Egernél,
S vári vitézeknek még el nem csüggede karjok,
Gond szomorítja szivét, s nem tud menekedni magától.
Végre gyülést rendel. Sátort Makláron emelnek
Tágasat és tarkát ragyogó holdakkal; alattok
Összejön a főbbség, s zavarog sokféle tanács közt.
Van ki javalja vivás nélkül hazamenniök inkább,
S a szép tavasz indultán haddal megjőniek ismét,
Mint, hogy vesszenek így az időtől, egri sasoktól,
És százféle szerencsének mind balra jelentő
Mostohaságától; de föláll mint fellegütő rém,
A haragok minden viharával bús Ali, s így szól:
„Elszálljon, törökök, hát csak tovaszálljon Egertől
Ennyi had, ennyi vitéz, s hírét itthagyja magyarnak?
Egymás karjaitól valamennyi ne vesszen el inkább,
Hogy még hírmondó se maradjon, s régi gyalázat
A nemesebb unokák ajakát szidalomra ne nyissa?
Szóljak-e, nem tudom, olyan igen gyötör a harag, a düh,
Hogy készebb volnék az eget káromlani: mégis
Szólnom kell, és szólni fogok. Mi tesz olyan ijedtté
Benneteket, s magyarok porfészkét olyan erőssé?
A rendetlenség teszi azt és lomha tünődés,
Mellyel az ellenség nevelé diadalmi dagályát
Rajtatok, és az egész seregen lett szörnyü csapássá.
Igy vagyon ez; de ha kárunkkal nem volna, kacagnám
Dolgotokat. Biztos fala közt nem alutt-e Oroszlán,
És csak egy őr állott-e, midőn kirohantak Egerből,
S a legerősb lakot elronták láttunkra? Csatázni
Az megyen, aki akar, s míg bátrak vesznek, az álmos
Szűtelenek távol bámulják, mint rohan és űz
A kicsapó magyar, és kardját mint festi török vér.
Aki van is, bátor hadnagy, ha megéri az ágyú
Népeit, és futnak, maga áll ki csatára bolondúl,
Szégyent, s hírvesztő sebeket hoz visszaveretten.
Nem, vezetők, soha így ne omoljon drága nemes vér,
Szolgáink víják meg Egert. Országot emésztők
Gyomrait éhével, föld hitvány terhei! őket
Mink kíméljük-e tán, hogy mint ugyanannyi gyalázat
Szobrai álljanak itt csufsággá téve nevünket?
Víjanak, ágyúink rettentsék vissza futástól.
Vesszen el ötvenezer, tetemén más ötvenezernek

Új rohanása legyen, s fogadom, kő sem lesz Egerből,
Melyre botolhassunk, és a felföldre csapongó
Félholdat többé nem háborgatja magyar kéz.”
Szóla, de nem hallák örömest e szózatot a fők.
És Hanivár, nehezen mozdult bár lába sebétől,
Elfeledett fájdalmában fölemelte haraggal,
Melyen támolygott, az acélhegyü dárda hatalmát.
Látta nehéz haragok felhőjét a magas Amhát,
S szólt megelőzve imígy, Alihoz fordítva beszédét:
„Méltatlan szavakat mondál, s bár híred elég nagy,
Háromszorta nagyobb gőgöd megbántja szivünket.
Halld Ali, jól látom, lobogó harag üt ki szemedből,
S mint egy oroszlán dúl melledben az indulat, ám bár
Dúljon, s sziklakemény szivedet megeméssze, kimondom
Sem tiszted, sem okod nincsen vádolni: szerencse
S nem rendetlenség okozott veszedelmet, azonban
Legtöbbet magad ártottál azt mondva, hogy itt is
Mint egyebütt, egyenes rohanással várat elöntvén,
Harci tanács nélkül könnyű diadalmakat érünk.
Minden tudja, csalódásunk mely szörnyü; vitézebb
És makacsabb népet soha még nem láttam ezeknél,
Sem hadat értőbbet, s ha szivéhez szám is adódnék,
E helyen oly békén, mint most, tanakodva nem ülnénk.
Fáj, de igaz, mert Allah reánk így ontja csapását,
Senki azonban ezen helyről távozni ne vágyjon!
Húszezeren bátor törökök megöletve feküsznek,
S halmai holtakból szaporodnak az egri határnak:
Ez legyen a tudomány, hadainkat ez intse boszúra.
Vér kell a vérért; ha kevés is, vér legyen a díj,
Férfiaké, és gyermekeké, és szörnyü halállal
A születendő is megölessék álnok anyástul.
Holnap azért Veli és Menethám és Musztafa menjen,
S a hasadó hajnalt, ha lehet, viadalmok előzze.
Húszezer, úgy hiszem, egy rozzant vár ellen elég lesz.
A fáradtak után Kamber támadja meg a várt,
S ország-rettentő gyalogim vele menjenek. Így még
Holnap Eger közepén lakozunk, s a gyáva keresztet
Egyház ormairól kezeink rút porba lerázzák.”
Szóla, s gyülés oszlék; mert szólani senki azontúl
Nem vágyott; de hadához ment, s készűle csatára.
Forrott még Ali, és megbántott lelke vesződék
Durva tanácsokkal, de elűl mint őrszemü párduc
Még állott fölemelt dárdával az ifju. Kimentek
Szótalanul legutók a nagy táborba vegyülvén.
Éjjel az ostromló törökök már lesre mozognak.
Éjszakról, hol Eger szomorún mutogatja nyilását,
És sebes oldalait, közel a végárkok elállják.
Sasfi nagy éhében forróbban nem lesi anyját,
Mint ezek a hajnalt. S ím rózsás sátora nyílván
Feljön ezüst csillag, s az aranyhaju napnak előtte

Szolga leányzóként megkezdi szemérmesen útját,
Mely látvány nyugalom földén a tiszta szemeknek!
Szép Kemenes tündér ligeteiben az ifju vadásznak,
Aki korán az alászálló harmattal elindúl,
S első dombjáról nyugovó kalibákra lenézvén
Mondja: „nyugodjál még, szemeim szépsége, virágom,
Szép Violám! lágy a hajnal szűz ágya, nyugodjál,
S álmaidat küldd el boldog képekben utánam.
Megjövök a nappal, s hozok őzet, barna kis őzet,
Oly könnyűt szabados ligetében, mint te mikor kelsz,
S mosdani mégy hóként dagadó kis lábbal az érhez.
Vissza pedig nem jősz többé oly könnyü futással;
Mert ott ér, s kilesett utadat megakasztja szerelmem,
Mint jó fegyverem a ligetek völgyében az őzet.”
Itt hajnal kedves jövetét nem előzi szelíd hang,
De pereg a dob, az érckürtök harsognak, az ágyú
Rettenetes morgást indít a messze hegyek közt,
Összesivalkodik a sokezer nép; fegyvere villog,
És kezdődik ölés, ádáz munkája vadaknak.
Musztafa visz legelől ijedelmet az egri falakra,
Majd Veli, és szerecsen Menethám fölváltva rohannak
Holtakon, és súlyos sebben pihegőkön előre.
Néha utat nyitván, köztök dörrenve kisülnek,
S rengetik a rombolt belvárat idomtalan ágyúk,
Akkor özönvizként zúdúlva meg összecsapódnak,
Másszák a falat, újan tört résekre sietnek,
S ordítások az ég üregét eltölti; de helytáll
Mecskei, mind csővel, mind karddal, s mind hadi szívvel,
Mely mint déli világ, ég bátorsága tüzében,
S hadviselő kezeit nem hagyja pihenni csapástól.
Ő maga ferde nyakú Velinek derekába feszíti
A dárdát s hadi zászlóstúl letaszítja faláról,
Mehmetet és Rusztánt ő dönti le, s torkon akasztván
Könnyü Jakult horgolt halként elsujtja halottan.
Hasztalanúl tör elő Menethám, mint éj fia, s zordon
Musztafa szörnyeteges pajzsán mutogatva dagályát,
Visszatörő Velivel népét unszolja hiába:
A várfal minden réseit födi képe halálnak,
Egy tüzelő hajdú, s nagy dárdás társa nyomában.
Kamber jő; de megáll, valamintha lenőve viselnék
Lábai, harci helyén a bátor Mecskei. Ötszáz
Hajdu visel mellette halált puskája tüzében.
S fenn Robogó, mint bérci fa áll, mely vetve szelektől
S pusztító viharok közepett lön nagyra nevelve.
Ez sok erős törököt lezuhant Kambernek elébe,
S falra kapó Rézmánt két dárdacsapással elejtvén,
Vad rémítőleg lábánál fogva lesujtja.
A nyomorúlt elütött ágként nagymessze legördül,
S társait elroncsolt véres képével ijeszti.
Mint felleg, melyet szelek elszaggattak, odábbáll

A vert had, de midőn a tornyos sarkot eléri,
Szégyene mérgében másodszori ostromot indít.
Bolyky vezérkedik ott, s Borsod hada őrzi személyét.
Büszke fiúk, kék üngeiket lobogtatva nem ágyút,
Nem ropogó csöveket visznek törökökre; de könnyen
Somfanyelű csákányt pörgetnek, s Bolyky előttök
Farkas agyú nagy rézbuzogányt emelintve parancsol.
S hév vason oly sürüen pörölyök zuhanása nem indúl,
Mint itt tar fejeken kopog a buzogánynak ütése.
S hallik csákánynak haragos pengésü csapása.
Farkas agyú buzogány törököt marcangol az ormon,
S a tornyot küldött fene vadként őrzi; de a hőst
Hirtelen éri veszély. Ropogását hallani távol
Emberölő csőnek, látatlan az ónteke megjő
Nemtelen álkéztől, s a bátor szívbe tanyát ver.
Tornya előtt a hű bajnok nehezedve lefordúl,
És szeme, míg láthat, törököt rettentve csatán függ.
Várja Sajó völgyén három szép gyermeke, hogy majd
Visz haza rab törököt, csókját szerető neje várja:
Nem kelhet, várói elől elölelte halála.
Még Bolykyt zeneg a megbúsúlt borsodi őrség,
S a tornyot, míg áll, nevezik hős Bolyky nevéről!
Ő a vértetejű kövön ott nyujtúzik azonban,
És nem hallja nevét, nem hallja dicséreti hangját.
Társait is hamar a pusztítás karja eléri.
Gyéren az elfoglalt falakon szaladoznak, utánok
Ferde nyakú Veli jő, s van csorba szekerce kezében.
De hamar új csapatot vezet ellene karja Petőnek,
S megfordúl a harc. Velinek maga állja el útát.
Az fölemelt karral készíti fejére csapását,
S villog az öldöklő fegyver: de megugrik előle
S visszacsap, és arcát kardjával eléri az ifjú.
Megszédül Veli, vágja Pető másodszor is arcúl,
S most, mint a megütött kis makk vén tölgyfatetőről,
Úgy várszegletről elhull Veli élete fogyva,
S mély árok partján két ölnyire messze lefordúl.
Akkor az ifju kiált: „Így torlom Bolyky halálát.
Csalfa pogány ebek! ám jertek, ha lehullni magasról
Tartja kivánságtok; másszátok el a falat; addig
Nem heverünk: hollóknak adunk eledelre valókat.”
Ormon az ostromlók inkább szaporodnak azonban,
S Kamber elűl véres dárdával az őröket űzvén
Ifju Petőre megyen. Dárdáját hármas ütéssel
Elfordítja Pető, s az acélt elvágja hegyéről.
Balja pedig mordályt készít elsütni pogányra;
De darabos követ a török elbőszülve ragad meg,
És elsujtja, Pető térdűl megütődve lerogyván,
Hasztalanúl kisül a megütött cső, s Kamber üvöltve
Ránt ragyogó kardot, tetemét hogy elüsse fejétől.
Harc ijedelme Dobó most szállt a falra hadával.

Reng nagy aranysisakán barnás lobogója, setéten
Domborodik rojtos pajzsával balja; de jobbját
Súlyos acélával nagy apáknak tölti be karja,
Mely soha még csorbát nem szenvede annyi csatában,
S éle körűl hatszáz életnek látta hunyását.
Igy jön nagy daliás termettel messze kitünvén,
S villogván vasa, és rettentő két szeme égvén
Bátorodásától. Nem várják jőni pogányok,
Falhosszatt nyomorún szaladoznak előtte, magában
Áll Kamber, harcát készül végezni Petővel.
Hogy pedig a súlyos dobogást meghallja, Dobóra
Visszatekint. Mint mely gyermek csínt kezd vala tenni,
S lát sanyarú gazdát közelíteni, nyomban elállnak
Minden mozgástól kis tagjai, s nyúlt keze hagyja
A bajosan már megmászott idegen fa gyümölcsét:
Úgy Kamber meglátva Dobót elakasztja ütését,
És az ölés vad munkáját nem végzi, de rendűl
Új félelme miatt, mint dombon nagy fa vihartól.
Kél bajosan talpára Pető, s a várba letámolyg.
A várnagy pedig öldöklő munkája hevében
Fénylik erősei közt, s dörgő szava hangzik az ormon.
Háromszor döntő Kambert fárasztva megűzi,
Annyiszor a szálas gyalogokkal visszatolong az,
S Musztafa és Menethám, s minden török ellene zúdul.
Hasztalan áll Gergely haddal melléje, kezében
A ropogó buzogány már mind elszórta halálát,
S lassabban szolgál megürült gombjával urának.
A sokaság, s elszánt lélek közt gyászos alakban
Áll a kétes harc rontó dühödéssel egyenlőn.
Ekkor hagyja Dobó törökök kárára csatáját.
Ágyuihoz megyen, ott készít más harcot azokkal;
Amint legsürüebb csapatok tolakodnak, az egyház
Tornyaiból megereszti szavát tíz durva szakállas,
S hosszan az elfoglalt falakat köszörűli tekékkel.
Oly sürüen nem hull tavi nádnak rende kaszától,
Mint itt elhullnak teke által harci pogányok.
Száz iszonyú alakot visel a váratlan enyészet:
Itt kéz, ott a fő szakad el roncsolva, deréktól
Elmarad a gyors láb, a mell be van ütve, s az elszórt
Tagzatok, egy testnek szépségi, nem ösmerik egymást.
Fut Menethám, tekenő paizsát elhordta szökő vas,
Musztafa annyi halál közepett fél állni továbbá.
Harc ijedelme Dobó másodszor is erre tüzeltet,
És maga másodszor viszi víva törökre hatalmát.
S ím Kamber még áll, mint szirtkő áradat útján;
Áll egyedűl nagy büszke pogány, veszedelme dacára,
Felveszi a rohanást s keze nem szolgál örömükre.
Akiket ér, oszt szörnyü halált, két kézzel emelvén
Életölő bárdot s ádáz munkája hevében
Hogy csaknem maga van magyaroknak hagyva, felejti.

Ám hogy hallja Dobót közeledni, ijedve föleszmél
S nagy keserűséggel viadalmát váltja futásra.
Nincs csata már. Csalmás katonák rémülve szaladnak,
A magyar öl, kerget, hadi kedvét tölti napestig,
S véresen, és hangos riadással tér meg Egerbe.
Így ha mezőn untig lakozának, s dúlakodással
Szomjukat oltották, megtérnek nagy robogás közt
Tátrai farkasok, és ordítva köszöntik az erdőt.
Csend van: künn és benn, nyugalomnak napja, dühökkel;
Amhát és Ali s küszködnek százféle tanáccsal;
Egriek örvendnek lakozással, s közben az eldőlt
Várfalat építik, csendben sem híve pogánynak.
Mint nem bízva hajós nyugovó tengerben, örökké
A látkört vizsgálja, veszélyt és fergeteget vár:
Úgy ezek őrszemmel nyugovó táborra kinézvén,
Ösmert fergetegét fölfogni, ha kellene, készek.
Ída magányos sír halmán bús andalodásban
Ünnepet ül szomorú emléknek, s hasztalan elmúlt
Napjai szép álmát, a játszó képzeleteknek
Porrá lett tündérpalotáit, visszasohajtja.
Így az enyészetnek partján még nyílik utószor
Líliom, és egyedűl virrasztván éjjeli holdnál,
Árva fejét elhajtja hideg kebelére halálnak.
Őrzi Petőt enyelegve Dalár, és őrzi nyugalmát
Tábor-rettentő apjának, kikre az éjek
Elharcolt álmát delelő nap hosszan elontja.
Zoltai vészek után más harcát érzi szivének.
Ül szemközt gyönyörü Leilával, s még zavarában
Hallgat az, és szemeit felnézni nem oldja szemérem.
Zoltai hős pedig ily szózattal idézi szerelmét:
„Szép rabom, én édes diadalmam, monddsza mitől van,
Hogy nem örűl lesütött szemed a nap déli világán,
S nézve setét földet ridegen hágy ily közel engem?
Olyan igen ha szeretsz szívetlen földre lenézni,
Vajha setétedném földdé, puha völgyi mezővé,
Hogy megemelhetném rózsás kis talpadat, és az
Érből partra jövőt csiklandnám gyenge füvekkel.
Oh mint fogna szivem lábadnak alatta dobogni,
Te pedig ily gyönyörűn addig néznél le, mig ismét
Lelket venne szemeid sugarától a fagyerű föld,
S én föltámadnék szerelemmel öledbe borúlni.”
Erre felelt (s hajnal hasadott szűz ajkain) a lány:
„Rab vagyok, és nem örűl szemem a nap déli világán;
A földnek sem örűl; de lehúzza hatalmasan ahhoz
Félelem és bánat, mert tán hideg ágyba szorítva
Rejti szegény Ulemánt, agg megkönyezetlen apámat,
És Hanivárt, ki nekem kedves szót monda leginkább,
Nagy sok ohajtással szívemnek igérve szerelmet.
De te kegyes vagy az árvához, nincs tőre szavadnak;
Sőt minden szavaid tövisetlen játszi virágok,

Melyekkel rabodat kedved van tenni vidámmá.
Allah ne adja, hogy eltávozzék kedved irántam,
S elfordúlt szemmel Leilát büntetni kivánjad;
Mert keserű idegen laknál szenvedni leánynak
Méltatlanságot, s méreg-forralta szidalmat."
Erre felelt a hős, a szárnyas kopja vetője:
„Hagyd el az aggódást, szépségem, déli virágom!
Agg Ulemán, s kit imént nevezél a harci mezőben
Gyűlöletest nekem, élnek még, bár búban evődők.
S úgy hiszem, eltisztúl hadaiktól egri határunk;
Mert már a kapukon dörgetni hiába meguntak.
Csak te ne aggódjál, mint ők, nem vagy te pogány vér,
S kit mondál, Ulemán téged nem nemze; de ülvén
Fenn szépséges anyád özvegy teremében, az elzárt
Börtönből hozzája fogoly magyar ifju mosolygott,
S egymással vágyó szemeik szerelembe merűlvén
Úgy termél, mint égi virág kórótalan ágon,
Csendes ohajtásból, és angyali gondolatokból.
A szellő is, mely legelőbb megszálla, magyar volt,
Szép Magyarországból hozzád költözve, mikor még
Gyermekded volnál, játszván a parti csigákkal
Nagy tenger szélén, s magad is gyöngy, gyöngyre vadásznál.
Még akkor kicsiny ajkaidat csókdosta magyar száj,
Olyan igen nem vagy törököt szolgálni teremve.
Mostan azért leszesz itt egyedűl szép hölgye magyarnak,
Allah helyett istent nevezendesz, csorba világu
Hold babonája helyett járulsz térdelve kereszthez.
Karcsu magyar mezben lesz termeted éke kitetsző,
S Zoltai, én leszek az, ki ölelni fog abban örömmel.
Jőjön bár félföld harccal, harcolva mególak,
Vagy jőjön szerelemmel bár, szerelemmel is első
Én leszek, olyan igen lángol keblemben ez érzet,
Hogy mennyet, földet meg tudnék dúlni miattad."
Így szólt, s egyszersmind kezdé illetni szelíden
Ifjui tagjait, a pihegő két halmot, az ékes
Kis kezet, és félvén tévedni vidéki vadászként,
A selymes haj alatt ragyogó sima vállon akadt meg.
Mint tündér követek, pillantati jártak azonban
S annyi gyönyör közt a választ megvinni felejték.
Leila pedig fölemelte szemét, hol, mintha remegne
A fénytengerben lemerűlnie, ifju hajóként
Látszott úszni szemérmesen a hollói sötétség.
Ily szemeket nyita, s már nem volt nagy bánat azokban.
Pillanat vön rajtok erőt: mosolyodva veszének
Zoltai hős alakán, s hosszas leve andalodások.
Míg környül vigaság zajgott, így ketten ülének
Ébren is álmadozók örömektől s új szerelemtől.
Hév nap jött Ulemán lányát üdvözleni, a lány
Nem vala már, halovány szép nőt lele földi teremben,
Amint a gyönyör álmaiból virradva kifejtett,

S fürtei felhőként karjára legöndörödének;
De hamar a viadal rettentő napja beállott,
Minden hős falon állt, fenn minden hadviselő kar
Mennyköveit viselé a harc forralta haragnak.
Mind estig dörget s falakat ront sokhadas Amhát.
Reggel erős csapatit megereszti vitára, de a rést
Mecskei gondjából kosarakkal töltve találja.
Azt hinnéd, nem is emberi mű, oly csüggedezetlen
Éjjel is a napokat pótolták egri vitézek.
Bámúl a török, és harcát megakasztja csodája,
Még inkább megakasztja Dobó, s a táborig űzi
Emberölő Kambert, és Zoltai, Figedi sebbel
Rakva is a törököt hegyeken száguldva fogyasztják.
Őrűl megcsalatott Ali, s hogy nem bírhat Egerrel,
Titkon emésztődik, mint elzárt hegybeli sárkány;
A népnek letörött dölyfét nem akarja mutatni,
Lelke azonban, mint szélvész, forgatja tovább is
A harc gondolatait. Kétszer megy tőle Dobóhoz
Nagy kegyelem mellett várat fölkérni követség.
Nem hisz az, és a kő, melyen fenntartja lakását,
Nem siketebb a várföladás hangjára Dobónál,
Sőt, hogy híre legyen, mint tisztelnek meg Egerben
Ily rendű követet, s méltó boszujában azokra,
Kik merték alacson bérrel kísérteni hírét,
Hírhordó törököt tűzhöz térhelyre vezettet,
S hadnagyok és népek gyülekezvén össze, pogányhoz
Súlyos itélőleg komorúl ily szózatot indít:
„Gyáva török, te utálatosabb valamennyi pogánynál!
Téged még soha senki, tudom, nem láta hadak közt
Véres acéloddal fáradni veszélyteli névért,
Sem soha bátorság nem késztett merni nemesbet;
De kedves súnyognod orúl éjkósza bagolyként,
S békekövetséggel hazugúl várakba beszállnod,
Melyekhez harcban közelíteni volna halálod.
Ám hogy ezen kedved be ne hozzon még valahára,
Most pedig a jutalom ne maradjon el érdemeidtől,
Fogjad im e levelet, melyet sátán Ali küldött,
S nyeld be, ha élni szeretsz. Magad ízeld benne, mi jó van,
És magad a keserűt; de megedd, mert istened, Allah
Tudja meg, e lobogó lángnál fogsz sűlni különben.”
Szólt és a küldött levelet nyujtotta pogánynak.
Ült nyomorú ember halóványan az estveli tűznél,
Űle keresztbe csapott lábbal s reszkedve fogadta
A neki gyász levelet s szomorú vacsorája beállott.
S amint a száraz falatot nyeldekleni kezdé,
Teste alutt tejként és szürke szakálla rezegvén,
Nagy hahotával örült a nép s biztatta evésre.
És ő folyton evék; de fanyar munkája bajában
S a fűtő hévtől arcát elfolyta veríték,
És betelék, ha mikor nehezebben nyel vala, kínnak

Könnyeivel szeme s bús fuldoklás fogta be mellét.
Majd a főbb vezetők a tűztől visszavonulván,
Nem nézhette tovább a nép e száraz ebédet
Szánakozás nélkül; bort adtak, az egri hegyeknek
Lángerejű nedvét bőrfedte kulacsban az inség
Bús katonájának: „Ha eszel, mondának, igyál is.
Ördög bár magad, ördögnek vendége te nem vagy,
Hogy ne igyál, ha evél.” S ez az égnek emelve keserves
Két szemeit nagy hosszan ivott s köny telte szemét be.
Nem keserű köny már; de tanú jól léti gyönyörről.
S amint szájáról levevé az erőteli ajkat,
Mintha nyomó nagy kő most gördűlt volna szivéről,
Hosszu sohajtással szabadított melle szorongtán.
Ismét nagy kacaj és zúgás kísérte, de védék
A bor szellemi őt s nem hagyták esni zavarba
A hahotás zajtól: elkölté nyögve falatját
S még egyszer nagy hosszat ivék a drága italból.
Akkor végre Dobó közeledvén adta parancsát.
„Menj török és mondd el, mint vendégelnek Egerben:
Ám soha, sem te ezentúl még, sem akárki utánad,
Hírrel Egert ne zavarjátok; mert nyárson epedsz meg
Mind te magad, mind cimboraid, valamennyi jövendő!”
Szólt s mene s mindnyájan helyeikre menének utána
A daliás nézők, ki pihenni, ki őrre, ki fegyvert
Fenni csiszárokhoz, készülvén új viadalra;
Kába török pedig a várból útjára megindúlt,
Áradozóbb kedvvel mint jő vala: félelem és bor
És az öröm s a tűz fölemelték lelke hatalmát
Szédületes fönségre, de lába hanyatlani kezdett,
Ingadozón, mint a beteg oszlop, végre lemondá
A hűséget, urának erőt nem nyujtva haladni.
Útközben lerogyott és álmai égi leányok
Voltanak: álmai, mert Ali ostora pattoga hátán,
Amint ébrede, hogy nem tért gyorsabban urához.
Így nem tántorodik, s hívségét őrzi Egervár.
Sokszor üvöltve török lovagok száguldnak alája,
Tesznek nagy fogadást, tágas, szabad útat ajálván,
Sőt a harc árát és mindenféle szerencsét,
Csak hagyják el Egert, készek megigérni kötéssel.
Nem hallgatja Dobó, rá kürtei visszariadnak,
A haragos dobokat perdíteti, s ami zajolhat,
Mindent zajba hoz, a törököt hogy hanggal is űzze,
S csábító szavait várába nem hagyja beszállni.
Mert látatlan elindúl a levegőbe kelő hang.
Nem képes kard, dárda elállni bizonytalan útát,
S gyakran erős várak falait megrázza: Losonczi
Erre tanú. Akit sok harc nem győze letörni,
Hitt az erős bajnok, s hamar elvesze rosz szavak által.
Innen szégyennel távoznak azonban az álnok
Kontyviselők, s vas válasz alatt görbednek utokban.

Más cselt kezd Ali most, földszín neki már nem elég, a
Föld kebelébe vonúl, ott túr mint esti vakondok,
S ál lukakon menetelt készít a várba hadának.
Gergely is akközben munkál mély földnek alatta.
A ként, és savakat, s valamennyi halálszer az ércben
S ellenséges elem nyugoszik lekötözve fagyában,
Mind fölkelti hatalmával tudományos eszének,
És teszi jól gondolt keveréssel kárhozatossá.
Ott minden kis erő akaratját várja urának,
S szolga gyanánt kiszabott idejéhez méri hatásit.
Így kerekek s nyúlt átalagok, gyors vesztegetői
A rövid életnek, sarkokba lerakva nyugosznak.
Fenn gyász boltozaton jól elzárt mécsei szórnak
A terem éktelenül sürüdő éjébe világot.
Szendergő munkái között ártalmas eszének
Ő maga, mint rém, jár, mint felhők gyujtogatója,
S tompán döngi rideg lépését vissza setét föld.
Párduc kápa fején, s van barna palástja nyakában,
Mely titkos jeggyel hosszat be van irva fehéren,
S balról a haza bérceivel dagadozva világít.
Pajzsa hever földön, s mellé rézdárda letűzve.
Így kegyelem nélkűl jár, és el-elállva meredten
Néha lenéz, valamintha halált szemlélne utában.
S ím egyszerre vasas kelevész fölütődik előtte,
S mint egy sír, terhes zuhanással megnyilik a föld.
Csillapodásában Gergely dárdát ragad ottan,
S mint ki mezőn ürgét, vagy készűl lesni vakandot,
Áll mozdúlatlan, de kimász a likra setéten
Sáros agyú török, és amint borzadva körűlnéz,
Embert, s rettentő fegyvert lát mérve nyakához.
Visszazuhanna; de már parthoz van torka szegezve
Rézhegyü dárdával; s hörgéssel végzi nyögését.
Zúg az egész alság, s törökök riadása kihallik.
Most az arany dörgő porait megeresztgeti Gergely,
És azok a mászó testekhez ütődve kitörnek
Régi nyugalmokból. Ropogások lélekijesztő:
Reng az ütődött föld erejöktől, s reszket egész lak.
Űzi setét Gergely némán, s nem szünteti harcát;
De heverő hajdúk a nagy rengésre betörnek,
S elbámulva gödör partján szemlélik uroknak
Néma vesződését, amint szalmába borított
Kénköves átalagot gördít le lobogva. Parancsát
Adja legott, s azok a gödröt tusakodva befojtják.
A törökök pedig elvesznek sokféle halállal;
A bevetett portól sok megszaggatva enyészik;
Futtában sokat a kénkőnek füste lehullat,
S melyet vájának, sírrá lesz rajtok az ál-űr.
Még kétszerte kemény Alitól hajtatva megindúl
A török, és árkát titkon fordulja Egerhez,
Annyiszor ellene és hademésztő Bornemiszával

A magyar, és harcát nem réműl ennyi veszély közt
Mélyen az elroncsolt földnek kebelébe levinni.
Hol csak erőtlen rög, sziklák morzsái tenyésznek,
S élet az elrejtett porban nem tartja lakását
A föld színe alatt, oda szállva nem ember az ember,
Szörnyeteg és fene vad, mely egymást marja halálig,
S mintha leszálltában közelébb járulna pokolhoz,
Irgalmatlansága nagyobb, s viadalma emésztőbb.
Onnan is ellenségi közűl diadalmasan eljő
A magyar, és véres kezeit hálával az égre,
A minden tehető istennek nyujtja lakához.
Evvel sincs Alinak megtörve setét szive: fával
Töltet el árkokat, és készűl a Bolyky toronyra.
Pusztítási alatt eldőlnek százados erdők,
És már a farakás nagy vári falakkal egyenlő
Ormait alkonyodás idején föltolja kevélyen.
Új rohanást onnan gondol kezdetni; de feljő
Gergely az éjnek műveivel, megakasztja dagályos
Várra törésében. Legelőbb is hány tüzet és a
Tornyosodó farakást két részről lángba borítja.
Oltani a lángot törökök tusakodva rohanván,
Ím odagördülnek szikrázó rémes alakban
Égő átalagok, s mely van fenekeikre szegezve
Zúgva sodorja tüzét a gyantás szalma. Bolondúl
Sok török a fától hordót elölelni törekszik,
Akkor az összehevűlt elemek roppanva kitörnek,
S pattog az elrejtett mordály, leteríti az oltót,
És sok százat az átalagok tűzárja emészt meg;
Mert mint hangya jön a török és elfogja tömötten
A láng környékét, de legottan az átalagokkal
A kerekek párját Gergely gördíti koronként.
Játéknak vélnéd, csak alig pislogva lobogdal
Kis tűz talpaikon; de sebes forgása keréknek
Kelt szelet, és rejtett lobogását kelti tüzének.
Máris lángba borúl, már forró talpai szörnyen
Égetik a földet, nyomaik csillogva maradván
Mint lángfarku kigyók szikrákkal jegyzik az útat.
Ész nélkűl oltók szaladoznak szerte, de Kurtot
S nagy Rusztánt a bátorság nem hagyja, dühödve
Hajtják a népet s legelől magok oltani törnek.
Ők dárdáikkal kereket fölvenni merészek,
S vállaikon viszik a fától sürü hadnak elébe.
Ott az agyakba szorúlt mozsarak dörrenve kisülvén
Tőröket és mérges szegeket szórnak ki. Tömötten
Nagy sebbel holdnak szolgái eldőlnek alattok,
S rágják a földet sok kín közt bőgve halódván,
Kurt pedig és Rusztán elszórt vérlepte tagokkal
A holtak mezején meg sem vonagolva feküsznek.
Így minden részről hademésztő Bornemiszának
Lelketlen szolgái miatt fut az élet ijedve,

S pusztítások után nincs aki megálljon előttök.
Már jön az éj, de magas szikrákkal elűzi homályát
S a leütött erdők díszét megemészti futó láng;
Szörnyü világánál várnagy törökökre dörögtet,
S csaknem egész sorokat megemészt jó célu lövése.
Jobb karját ott hagyja Memeth, s eldőlve fiastúl
A gyöngyös Delimán útját vérével itatja.
Oltani már örömest szünnének, vesznek azonban
Mint kábult legyek a tűz örvényébe csapódván.
Folyvást ontja Dobó bolygó soraikra tekéit,
Majd maga fegyverkezve leszáll, és holdat ijesztő
Jobbja setét dárdát nagy rémítéssel emelget.
S amint keltében bús láng arcára világít,
Látszik erősei közt, mint lépő tűzszobor, útját
Jegyzeni holtakkal s iszonyú százféle halállal.
Ő Derielt szaladásában megtartja hadastúl
Öldöklésével s a tűzhöz visszariasztja.
Ott a láng szélén szaladoznak szerte, de a tűz
És a dárda között menedék nincs: mind odavesznek,
S véresen a dárdás diadalmát tartja fölöttük,
Csak maga megfordúl Deriel kétsége buvában,
A tűzből, hova lökte Dobó, perzselten előáll,
S füstösen így ordít, hogy reng bele mindenik íze:
„Ördög! mert ember soha nem lehet ilyen ijesztő,
Megrögzött fene vad, ma te vessz elzúzva kezemtől,
S égj magad úgy, amint Derielt égetni akartad.”
S egyszersmind fogait csikorítván mérges agyával,
Elhoza egy szálfát megemésztő tűznek öléből,
S ellensége fölé nagy szörnyűséggel ereszté.
Zúgva leszállott a lobogó nagy szálfa, s Dobónak
Hős feje megszédűlten erős mellére lehajlék;
De hamar a villámlélek fölkelti hatalmát,
S kábúlása után ösmer dárdája vasára,
S égő köntöse közt ösmer Derielre. Csapását
Már nem várja; de hátrálván torkába feszíti
A véres vasat, és másodszori megrohanással
Ahonnan kiszökött, az emésztő lángba ledönti;
Népe hasonlóúl törököt ront tűz-vas erővel.
Öldöklési után így, mint büntetni leszállt sas,
Néma dicsőséggel megtér várába pihenni.
Kedveze még eddig, s csak enyelg vala könnyü szerencse
Egri csatázókkal; de hamar víg arca borulván
Jött mint kísértet, s lön romlásokkal ijesztő.
Izmos nagy torony állt tűzporral töltve nyugatra;
Ott a por halmát véletlen szikra kivette
Síri nyugalmából. Ropogással tört ki, hasonló
A tüzes Aetnához, megrázta Egernek alapját,
És minden falait, s a tornyot, mintha erőtlen
Morzsával játsznék, haragos felhőkbe keverte.
Egyszersmind őr férfiakat megszaggata, s malmot,

És falakat döntött s nagy pusztúlásban egész táj
Hirtelen árja miatt, gyász lett füstfogta romokkal.
A legerősb bajnok megrendűlt őri helyében,
S tántorodás nélkül nem tud vala állni; de ingó
Medréből a kis patak is reszkedve kiömlött,
S elszórt habjaival bolygott járatlan utakban;
A maradék házak pedig égtek bús lobogással,
S lángjok az elréműlt arcokra vetette világát.
Láták és nagy örömriadás közt jöttek Egerre
Szédelgő törökök; de Dobó fenn álla hadával,
S rend és bátorság származtak lelke tüzéből:
Őt nem ijeszté el balképű szerencse, csapás nem
Csökkenté erejét: őrszelleme isteni sasként
Szálla Eger veszedelmi fölött villámot emelve.
„Égjen el ami tüzé, úgy mond, e kőfal alattunk
Nem fog elégni, s mi ezt védjük hadakozva halálig."
S mintha porában kárt tűz nem tett volna, törökre
Ágyukat is dörget, s rettenteni kezdi falától.
Malmot azonban s várfalakat jobbítani rendel
Pórt és műveseket, s kárát pótolja okosság.
Így csak alig veszedelméből fejtődik Egervár,
Ím fölemelte fejét még álló tornyai ellen
Nemtelen árúlás, s kezdett szerződni pogánnyal.
Mert Hegedűs susogó Halinak kezd hinni bolondúl,
S szíja halálmérgét az igéret csalfa hitének.
Este gyakorta megyen résen suttogni törökkel,
S társai közt a várföladást intézi; de Gergely
Meglepi őt, s viszi rettenetes vallásra Dobóhoz.
Nincs kegyelem. Feje, társai közt, elcsapva legördűl,
S véresen írja cselét az elárúlt egri kövekre.
Künn szomorú hírrel jár Vas, küldöttje Dobónak,
Két tíz társaival, s három Nagy hős rokonokkal;
Mint fészkébe madár, s eltévedt sólyom urához,
Visszakivánkozik és szeme mind csak Eger fele fordúl;
Mind csak azon van búja: ha vész, nem veszhet Egerben,
S annyi dicsőségből nem jut koszorúja nevének.
Mint darvak, kiket ösztön hí költözni koronként
Téli hazákon túl és túl sok tengeri vészen,
Meggyülekeznek előbb tanakodni az útközi rendről,
És vezetőjök után önként csapatozva kiállnak:
Úgy itt csak kevesen, de vitézlő férfiak álltak
Gondosan aggódók, mint juthatnának Egerhez.
Ott őket nem várta gyönyör, nem könnyü szerencse
Kéjelmét keresék; de voná a tiszt szava őket
És a szent haza, s mely koszorú a férfi nevének,
A nemes elszántság vagy győzni vagy esni dicsően.
Némán álltanak és komoran nagy messze kinézők;
Kémszemeik tovajártanak a tengernyi hadak közt
Mérve kemény pályát, kinyitandót hős kezeikkel
S tán valahára jelest vérök hullása becséről.

Őket ugyan nem távolság tiltotta Egertől:
Egy rövid óra elég nyargalva elérni tövéhez,
Ám veszedelmekkel borzasztók útai: rajtok
A megölő hadnak szórt tagjai rémalakokként
Nyujtóznak ki körűl s a sűrű pisla tüzeknek
Hamvainál virraszt iszonyúan a tábori éjfél.
Végre kiállott Vas s így szólt nagy halkan: „Előttünk
Íme az éj s ha szerencse akarja Egerbe mehetnünk,
Int az idő; de barátaim, itt végződik az alku
S arra, mi nem lehető, kötelesség nincsen, azért is
Aki halálra magát, vagy renden túli művekre
Érzi erőtlennek, távozzék, míg lehet, inkább,
Mint hadi munkáink közepett megbánva merését,
Hagyjon el és szégyent s kárt hozzon harci utunkra.
Inkább térjen meg feleinkhez most s vigye hírét,
Hogy mi kiküldetvén, nem lelve segédet Egerhez,
E táborra üténk, meghalni a várba menendők."
Szóla s körülnézett; de reá valamennyi vitéztől
Kelt javaló zúgás: „maradunk" mondának egyenlőn.
Akkoron ismét Vas szólott s folytatta beszédét:
„Ezt vártam, magyarok, ezt várá tőletek a hon.
Bár hadi nagy munkát s rendítőt tenni csekély szám,
Halni vagyunk elegen s tetemes kárt tenni pogánynak,
Fényes példáúl lehetők (ha vezérli okosság
Harci merésünket) várvédőinknek Egerben,
Hogy sokaság bátor fiakat rémíteni nem tud."
Szóla, s legott menetök rendén tanakodtak. Előttük
A táborszélen föl-alá járkálva mozogni
Látszott őr török, azt lesből nagy csendben elölni
Végezték legelőbb s három testvér Nagy azonnal
Tettre ajálkoztak; de közűlük sors mene annak,
Aki középső volt s ez örömmel utára megindúlt,
Társai várakozó mély csendben visszamaradván.
Ő a kard hüvelyét elvetve mezítelen őrűl
Vitte magával a kékes acélt, s vin övébe tüzötten
Két töltött mordályt. Ravaszúl, mint róka, kerengvén
Csakhamar a tábor közelébe jut. Ott csemeték közt
Álla sugár topoly és a holdnál messze kinyujtá
Képtelen árnyékát. S már a török űle szunyátán,
Álma hatalmával küzdvén és mintha vigyázna,
Néha fölütve fejét: de koronként visszahajolt az
S kontya tekercsével vállait felváltva köszönté.
Kedveze a szellő, tábortól jőve, pogánynak
Nem vive keltő zajt s a földön mászva közelge
A veszedelmes kém, jövetét szüntetve koronként
S csaknem lelketlen némán a síkra lapulva;
Majd mint csalfa kigyó, mely útján elleneket sejt,
Meg-megemelte fejét s a holt táborra benézett.
A csere széléhez juta már s a szúnyadozó őr
Épen bólintott. Idejét most vélte az ifjú

S felszökkenve legott a hosszú fához elére,
Onnan egy ugrással törökig juthatni remélvén,
S már gyilkos acélt jobbjába emelte. Azonban
Halk dobogást hallott s rázkodva ütötte fejét fel
S görbe vasát kapván felszökkene könnyü hiúzként
A török és szemeit környűlhordozta gyanúsan.
Majd ismét a földre borúlt, a fűre szegezvén
Nagy-vígyázva fülét, ott hallgata, vára sokáig
És a megdobbant ösvényt kitanúlni ohajtá.
Őt azalatt fa megől meg sem moccanva vigyázá
A magyar, elszántan megdöfni, ha rajta jövendne,
Álla szoborműként némán és csendesen és várt.
Nem nyugovék meg az őr, a cserét kezdette kerűlni
S vizsga szemeit fölijedt érzelmei messze ragadták.
Néze, vigyáza körűlmenetében s néha belépvén
A bokrot megüté s ha sürübb vala, kardja hegyével
Kémlelgette belét, haladott majd újra s körűlment.
Nagy pedig a fa körűl kémgondosan óva kerengvén
Így is rejtve maradt s kikerülte üzője figyelmét.
Ekkor az őr dörmögve megint ült régi helyére
S szidta csalárd füleit, majd néhány békeigéket
Monda Koránjából s a kellemes éjjeli társ, a
Szembekötő álom fáradt érzékit eloltá.
Akkor előlépett lábait könnyűden emelve
S elfojtott lélekzettel már háta megett állt
A török őrnek az ifju s vasat mért puszta nyakához.
Ám mikor a kardot vágásra emelte, szorítást
Érze kemény jobbján s gyilkos szándéka hiú lön.
Megdöbbenve, de egyszersmind nekiszánva tekintett
Vissza Nagy, a gátlót kész megtámadni; de holdnál
Néma csodálattal ismert öccsére, ki, hajtván
A nemes indulat őt, bátyjának utána megindúlt
S gyors-ügyesen nyomait képes vala érni. Csodájok
Csak pillantati volt. Nem szólott öccse; de kendőt
Olda le, bal karján lobogót s készűle lekötni
A török őr száját. Jól érté bátyja s javalva
Szándékát, térdére bukott s míg öccse kötötte
Kendőjével amazt, ő karjait általölelvén
A vergődőnek nem hagyta lerántani nyűgét.
Megkötözé most a két ifju s kötözve vivén őt,
A társakhoz elért s azok örvendék az örömjelt.
Oldva lön a török és elkezdett vallani: merre
Volna veszélytelen út, hol fekszik gyéren az alnép,
Merre vonúltanak a kerülők, a táboros Ámhát
Sátora merre vagyon, szélvész paripái hol állnak
Almos jászol előtt, s végtére könyörge, ne ölnék
Őtet el, itt vinnék inkább, mint foglyot Egerbe.
S ő szolgája kereszténynek kész volna közöttük
Megvénhedni, remény nélkül, hogy visszajöhessen.
Szörnyen hallgatván ránéztek a várba menendők

És nem volt kegyelem szemeikben. Térdre omolva
A nyomorú még kérni akart; de csapatva legottan
Elgördült feje és a vér felbuzga nyakából.
Ő hadi ösvényét eljárta; de a magyaroknak
Gondja tovább terjedt. Céljok vala szökve csatázat
S öldöklés nélkül, ha lehetne, bejutni Egerbe,
Karddal vágni utat, ha bajok támadna; s azonnal
Férfias elszántan nyugovó táborra menének.
Sok hadi munkától fáradtan aludtak Egernek
Ellenségei, csak távol sétálva alá s fel
A vég őrei. S csendesen és vígyázva kerűlvén
A sürüebb csapatot, kijelelt ösvényen előbbre
Mentenek a hősök, kijutandók szinte csatátlan
És akadály nélkül, akadályt ha nem adna merészség.
Vas legelől mene, hátvédűl maradának utósók,
A három testvér, csak alig zablázva vitézi
Kéjeik ösztöneit s már a csapat épen elérte
A ragyogó sátort, melyben közepette hadainak
Őr nélkül bizton nyugodott a táboros Ámhát.
Nem tova széllábú paripái dobogtanak. Itten
Három testvér közt elvesztő gondolat ébredt.
Menjenek ők, mondának együtt, de mi hátramaradván
Itt e sátornak kebelébe, ha isten akarja,
Vagy karddal, vagy orúl bejutunk és híre kelendő
A tettnek, melyet kísérteni alkalom indít.
Összebeszélve tehát legelőbb is az ólba menének,
Meggyilkolva lovászt és aki körűl vala, mindent.
Három arab csődört kikötének dárdanyelekhez,
Hátaikon, ha zavar támadna, futásra kelendők.
Majd egyenest utokat vették Ámháthoz; előttük
Barna Halil feküvék, pajzsára terülve hanyattúl
Kontyviselő feje, sűrü szakáll barnítva be mellét,
És mellette körűl kopjái letűzve valának.
Mélyen aludt s az egész környék hallhatta, hogy alszik:
Harsogva s felhorkant megakadt lélekzete néha,
Mint a vadkanoké, borzasztó fúladozással.
Ezt legelűl az öregb Nagynak végezte ki kardja,
Ketté osztva nyakát a díszes barna szakállal
S horkantásai megszüntek. Mellette szelíden
Ifjú öccse nyugott, kobozát még tartva kezében,
Melynek hangjainál szenderge el. Útba esőleg
Ennek is öldöklő kezeiktől kelle halálba
Mennie; ő mulató kobozát nem pengeti többé.
Így Juszufot s Szkendert megemészté kardjaik éle,
És a vizsga Jakult, ki kinyúlt kopjára hajoltan
Ülve aludt és puszta nyakát feltárta; de őt is
Nyakcsigolyán nagy erőszakkal megütötte magyar kard.
Így mint néma halál ádázan előre haladtak.
Ám nem adá a sors végezniök e hadi munkát.
Egy lekötött csődör felrántá nyugtalan ésszel

A letüzött dárdát, s lázadtan forga helyében,
Majd érezve szabadságát, sőt hajtva, ijesztve
A zörgő nyéltől, mely nyomban utána huzódék,
A nagy tábornak kezdett futamodni s nyerítve
S lángot fúva iramt, valamerre ragadta szilajság.
Gázolt sátorokon, nyugovóknak testein, álmát
Szörnyü rugásával sok erősnek tette örökké.
Így mint a szélvész folyvást szilajodva csapongott
S szerte jaj és ijedés s hadi zaj támadtak utána.
S a roppant tábor mint egy nagy szörnyeteg ébredt:
Száz meg ezer kar emelte vasát, sok száz kapa lóra
És végigtapodott nem ritkán társai rendén.
Sok rettenve kiálta magyart. S a zagyva tünődés
És százféle kiáltás közt egymásba ütődők
Víttanak oktalanúl, nem hallva, nem értve meg egymást.
Volt ki közöttük rendre ügyelt. Lovagolva kerűlvén
A tábort Delihám ébresztett vesztegen állni
Mindeneket, maga ment baj okát megtudni hadával.
Mindinkább ébredt azalatt a tábori népség
És fegyverre kapott. Közel állt Vas társaival már
A táborszélhez s hallván e rettegető zajt,
Monda: „Vitéz társak, nem jó hírt hallok amonnan:
Ébredez a tábor s mielőtt a síkra kijutnánk,
Harc töröl el; kiki menjen azért, amerre szerencse
Nyitja utát s vigye társainak hírét meg Egerbe.”
Szóla s kelő törököt, ki lovat tartott vala féken,
Karba csapott, hogy fékkel együtt keze szára lehulla;
S lóra kapott maga s elszáguldoza, vérnyoma látszván
Szörnyü rohantának s holt testek szerte nyomában.
Társai példáját követők vérontva haladtak
A veszedelmes uton s borzasztó látni haragjok
Éjjeli munkáját: száz képü csodái halálnak.
A testvér Nagyokat már akkor elérte veszélyök.
Ők mikor a vad zajt hallák s a harcra riadva
Ébredező tábort, kezeik merevedve szünének
Néma csatáiktól. Feledett lőn büszke merényök
S messze, reményen túl lebegett a fénykörü célpont.
Egy gondjok vala még, menekedni. Felülve lovaikra
A két bátya futott; de az ifjabb hátramaradtnak
Ámhát ébredező szolgái utána esének.
E szomorú zajon a két testvér visszatekinte,
Látta vesződni nehéz, megölő harcában az ifjat
S őket menni tovább nem hagyta nemes szivök; egyben
Visszarohantanak öccsöknek bántóira rontván.
Annak már akkor kebelét megjárta hideg tőr
S halványan leborúlt lábaiknak elébe; de ők is
Nagy sokat Ámhátnak szolgáiban elkeseredve
Öltenek el, sokakat karjok fáraszta sebekkel
S zaj vala s rémületes csörgés körülöttök. Azonban
Őket is a sokaság az öcséhez alázta. Feküttek

Vérbe borúlt arccal három testvéri levente
Egymáshoz hivek életben s szép hősi halálban,
Hajh! nagyon is méltók megöletni pogány kezek által:
Sok törököt kezeik munkája kiirta, mig éltek.
Vas haladott azalatt, megölöttek vére borítván
Fenn ragyogó kardját s hű társai vágva nyomába,
Mint kiki tud vala, ment; de jövének szembe tizenkét
Százan jó lovagok Delhámmal s szerte beállták
A rohanó utját s kezdődék gyilkolatos harc.
Könnyü török lovagok sürüen kopjázva üték meg
A kis számu magyart s ezek ellentállva lehulltak
Egymásnak láttára s pogány tombol vala rajtok.
Vas maga, mint villám száguldoza s félve kerülték
A hold népei őt; de megy ő, sokszorta kiáltván
A testvér Nagyokat s keserű nem vennie választ:
A Nagyok őneki már nem fognak visszafelelni,
És nem társaikból csak egy is; mind halva feküsznek.
Végre futásnak ered, viszi a szél lábu arabmén
S kezdődik szabadabb téren pályája. Utána
Jó Delihám száguld: de vasán a visszaütőnek
Megszédűl feje s kábultan nyergére lehajlik.
Senki azontúl őt nem kergeti. Ám nyilakat visz
Vérző testében s paizsán sok kopja dörömböl.
Őt viszi a jó mén szélvész rohanással azonban,
S oly közel a várhoz törökök kísérni felejtik.
Így nagy fáradtan hajnalra bevágtat Egerhez,
Döngeti a kaput, és bekiált harsogva Dobónak:
Pajzsa nyelét balján üresen hordozza, fejében
Fél süveg űl, fele lógva ütött vállára hanyatlik,
Kardja törött, arcát s kezeit beborítja setét vér.
Senki sem ösmer rá, mind elborzadva tekintik,
Annyira lett harc és sebek által rettenetessé.
Csak maga sejti Dobó, kapuját megnyitva előtte,
S amint öldöklő jobbját megfogja, imígy szól:
„Élsz-e vitéz ember? Hajh! mint vagy téve csodává,
S elszabdalt tested mint van szörnyítve sebekkel?
Monddsza: hová lettek hű társaid, a Nagyok, és a
Húsz egyebek, mind kedveseim, s villámi karomnak?
Vagy ha halál mezején ők elfáradva lehulltak,
Mondd: mikor érkezik a megszállott várra segítség,
S hű fiait fölváltja-e már valahára hazája?”
Erre felelt, megrázkódván bánatja hevében,
A véres bajnok, s ily szózatot ejte Dobóhoz:
„Elbámulsz-e Dobó, te vitézek csillaga, rajtam?
S társaimat kérded? de ne kérdezd őket, alusznak,
Ott, honnan többé nem fognak kelni csatára;
Én pedig eljöttem, hogy meghalhassak Egerben.
Mert tudd meg, fiait föl nem válthatja hazája.
Itt a Száz, ott Maksa henyén ránk nézve hevernek,
S a magyar oly kőszív, nem mozdúl semmi bajunkra.”

Hallja Dobó, s nagy lelke fölött mint felleg elömlik
Fájdalom, és bánat; keseredve siratja hazáját,
Szép haza tégedet, és a nemzeti szörnyü hasonlást!
Mégis csüggedség nem látszik semmi vonásán,
Nem hadi tetteiben. Mint nap, mint fényes acéllánc,
Tündöklik veszedelmi között a rend, az erőnek
Támasza, és az eső várat nem ereszti bukásra.
Most, mert látja, nem épülhet másokra reménye,
Százezerek harcát maga készűl vinni hatalmas
Vállain; őr hadait gyüjtvén egy helyre, közöttük
Áll daliás nagyságában, mint déli magas fény,
S lelke dicső elszántából így ejti beszédét:
„Bajnokok! a várt nap, mentségünk napja közelget:
Vég viadalmával készűl ránk jőni pogányság,
S vagy győzünk vagy esünk, dolgunk itt éri határát.
Földbe ne nézzetek, élőt az gyomrába be nem vesz,
Égbe se, ott isten gyávának nem lakik, és jó
Természet tilt a levegőn kirepülnötök innen:
Kardunk a mentség, s a szívnek bátor ütése.
És van okunk jó fegyverben bizakodni: csatáink
Edzették azokat; van okunk táplálni szivünkben
A bátor dobogást; mert azt tarthat meg ezentúl.
Senki azért elkábultan sokaságra ne nézzen.
Isten akarta, egész seregek pusztulnak előttünk,
Isten akarja, segéd nélkül ma csatára kiszálljunk
Végre pogányokkal, s díjunk, amennyi halandó
Embereké lehet a nap alatt, legyen annyi dicsőség.
Vagy mi nem is magyarok, nem azok maradéki vagyunk-e,
Akik előtt fejedelmestűl országok elestek,
Kiknek előtte világrontó Mohameddel alászállt
A ragyogó félhold? fel! buzdúlj régi magyar szív,
Élni tanulj, nem halni: halál a névtelen élet!”
Így szólt, s bátorodást olvasván a csata véres
Hőseinél, őket csapatozva falakra kiosztá.
Már bomlottak azok, s a várrom, kőhalom inkább
Mint védhely, szomorún beteg oldalait mutogatja,
S a benn forgódó hadakat jól látni kivülről:
Annyira tépettek mindennapi ágyulövéstől.
A magyarok romlott falaikra kiállnak utószor
Némán, s rettentőséggel nézdelve le; vélnéd,
Hogy minden romon egy bujdokló Márius áll meg:
Olyan igen sanyarú halovány képekkel ijesztők
Nyugtalan álmoktól, s viadalmak fergetegétől.
Ámhát ellenben minden hadat összeparancsolt,
S a szomszéd falukat kiüríté; százszor ezernek
Kelle ma fölváltott hatalommal törni Egerre.
Hajnal előtt kezdik, s költöznek szinte magas dél
Fordultáig; egész várnak környűlete vasnak
Rengetegét viszi, ágyuk alatt nyögdelnek az ormok.
S mint sürüen szállt hó, a völgyet s dombokat egyben

Ellepi sok patyolat; száz zászlón lengedez a szél,
S zárva van a kis Eger, mint habtól tengeren a szirt,
Mint kor-dúlta hajó, melyet sok fergetegekkel
Kerget erős hullám, s partját nem tudja találni.
Zeng a jel, s hármas viadal zendűl meg utána
Kürtökkel, dörgő mozsarakkal, s a sok ezernek
Oly riadalmával, hogy eget ráz, földet üt, és a
Szomszéd falvakban szót nem hallhatni zajától.
A földúlt város követi megmássza Oroszlán
S Musztafa, és Dervis sokasággal utána nyomúlnak;
Egyszersmind Ámhát szolgáit, mint magas erdőt
Hozza Memeth, s pajzsán szög ménnek rázza sörényét.
Még Ali sem fér meg vaddá szörnyedve dühében
Árkai közt; kirohan, népét nógatja szavakkal
És iszonyúsággal; maga Ámhát őrzi tanyáját,
S lesben ülő sasként népének jegyzi csatáit.
Már szünik a dörgés, megürülten hallgat az ágyú,
Puskák pattognak, kard cseng a kardok acélán,
És kezdődik ölés, s romláson uralkodik a gyász.
Itt Gyulait sujtott dárdával elejti Oroszlán,
Pozsgai vágja Halult, őt Musztafa éri csapással
S elválasztja fejét fent bagdadi kardja nyakától,
Zoltai, Figedi párolgók sok vérrel az ormon,
Szörnyen az elcsapdalt fejeket törökökre leszórják.
Nem szünik a sokaság, s Dervis csikorogva Pribékhez
Szúrja hegyes tőrét, s azt mélyen mártja szivébe;
A falról Nagyivót lábánál fogva lerántja,
Majd maga mint tűzvész felszáll az oromra, s utána
Nagy csapat indulván, zászlót feltűzni törekszik.
Zoltai válla sebét elkötni kitére; vesződik
Figedi, mert fogait kővel megütötte Oroszlán.
Jő Gergely, s magyarok harcát már csaknem esőben
Látja, s pogány Dervist zászlóval örülni az ormon.
Elbúsúl, s nem szól; de rohan Dervisre halálként,
Hármas ütéssel zászlóját eldönti kezében,
Egyszersmind oldalt Dervist megkapja: az ordít,
S tőrre bukott vadként vergődik, Gergely azonban
Húzza hatalmasan, és amint elsujtja kezéből,
Fejjel aláfordúlva leszáll az, s hengeredését
Vérengző magyarok kísérik vad hahotával.
Mecskei más részről Memethet puskázva fogadja,
És a legdeliebb sereget pusztítja lövéssel.
Ötször az eltemetett hadakon jő új had, ötödször
Visszasivalkodik, és a várra tekinteni reszket.
Mert kiegészített fala közt benn áll vala s éji
Fáradságnak okos várnagy jól vette jutalmát.
Fut Memeth is, pajzsával együtt elhagyja sörényét,
S Mecskei dárdáját viszi elgörbedve nyakában.
Legzengőbb csata hallatik a vég Bolyky toronynál.
Ott fene Zádornik, s vele bárdot emelve Zuhányi

Vassal s testtel is törököknek tartanak ellent.
Mindenik áll nagy testhalmon gázolva; de Kamber
Hoz hadat, és elhozza vasában ölő keze súlyát.
Ott Zádornik előtt testvér Juricsokra rohanván
Mindkettőt nagy ütésekkel fárasztva ledönti,
És szaladó Kubikot dárdával hátbaszegezvén
Véresen a szörnyű fegyvert elvonja szivéből.
Hozzácsap, de kemény dárdáján eltöri kardját
Zádornik, s az ölő fegyvert már érzi agyában;
Őt Kamber nagy testhalmokról dönti hanyattá,

S karddal még pihegő mellét elvágja. Zuhányi
Elréműl, s bárdját viszi futva, de őt is eléri
Kamber, s eldarabolt testét áldozza halálnak.
Handsa is, és az erős Durak ordítozva csatáznak,
S másszák a falakat. Csak alig gyógyulva sebéből
Most jön az ifju Pető, van aranyzott puska kezében
S gyors veszedelmet szór: jön harc ijedelme Dobó is.
S visz kárt, és romlást rohanó törökökre hadával.
Sőt megürűl a vár, hallatlan bátorodással
Küzdenek a nők is, a gyenge leányka felejtvén
Ártatlanságát, vad ölés munkája közé megy.
Fél az ürűlt várban maga lenni Dalár is, elindúl
S megy reszketve szegény, atyját kísérve szemével.
Mintha darázsfészket zavar a gyermek keze, ott az
Megzúdúl, majd szárnyasait megereszti haraggal,
És azok elmennek környűlszállongva, fulánkos
Testeiket hordván, a bántót messze szalasztják:
Úgy bántott magyarok meg nem férhetve falak közt
Messze vivó törököt kergetnek puszta mezőkön.
Musztafa már fekszik csővel leterítve Petőtől,
S a felvont mordályt bágyadtan tartja kezében.
Kelne; de lőtt derekát nem birja emelni haragja.
Jó lovon a szerecsen Menethám száguldoz azonban;
Ellene Vas viszi hosszú körös dárdája hatalmát,
S amint egymáshoz recsegő szálfákkal ütődnek,
Vassal az elfáradt szög kanca süvöltve rogy össze.
De Menethám a fent idegen vasat érzi nyakában,
Elmarad a lóról, s győzője kegyetlen ütéssel
A kiragadt dárdát másodszor sujtja nyakához.
Sátorban Hanivár nyugodalmát nem leli, látván
Ennyi gyalázatját a hold népének, erővel
Fegyvert, s mént ragad, és gyilkos viadalra kiszáguld.
Tündöklik sok arany művel szép köntöse, gyöngyös
Féket tart bala, s gyémántos kard terheli jobbját;
Úgy hiszi: még ma bemegy rohanással szép Leilához
S a tolvaj magyaron nagy szörnyűködve boszút áll.
Gyilkol is, és vérét nem szánja, nem a hadi népet,
És maga új felhőt támaszt hatalommal Egerre.
Figedi fut, Hanivár s Ulemán kopjázva vadásznak
Élte után, s nehezen mozdúl szűk téren előttök.

S ím habzó paripán sebesen jő Zoltai, társát
Váltja csatájában, s így szól a szembejövőkhöz:
„Erre török! Hanivár, ha te vagy még, erre vasaddal,
Vagy bár kettővel, mindkettőtökre megállok.”
Akkor elállt Hanivár, megnézé, s így ada választ:
„Pusztítója szerencsémnek, te utálatos ember,
Gyáva leányrabló! Hanivár nem retteg előtted,
Sőt örömest szivedet megetetné görbe vasával.
Most ugyan elválik, ki fog eltávozni nevétől.
Jer neki! több szóm nincs, kardom fog szólni helyettem.”
Így szólt, s egyszersmind nagy ütéssel Zoltai pajzsát
Ketté választá. Döbbenve lehulltak előtte
A darabolt részek, s kitünék nagy melle födetlen
Zoltainak, másodszor is a hős ifju dühűlten
Vág vala melléhez, de körűl mint nyugtalan örvény
Járt amaz, és rését kémlelte halálos ütésnek.
Mint szállongva leső turulé a vadra, serényen
Ahova ér szeme, nézését ott éri csapása.
Már Hanivár nem birja fejét, nem birja hatalmas
Karjait, élete, a kedves rövid álom, enyészik,
S ellensége vasán háborgó vére setétel.
Mondana még Leilát nyildokló ajka, keményen
Mondana tán átkot, de halál elzárja örökre.
Figeditől Ulemán sebbel fut vissza rakottan,
S verve szerencsétlen vénségét huzza tovább is.
Fennvillogva Dobó az erőszak művei közt jár,
Százanként falütő törököt kerget le faláról;
Ötvenen egy halmon leterítve feküsznek előtte.
S még harcol Kamber, Durakot még hajtja merészség.
Mint két tengeri szirt, nagy fejjel tetszenek ők ki
S hosszas üvöltéssel tart a kétes had egyenlőn.
Halla pogány sívást Robogó, s ide tére helyéből,
S amint föllépett, legelőbb is Handsa csatáit
Látta meg. Az tüstént ösmert veszedelme jelére
S reszkete hadviselő markában acéla; könyörgött
Egyszersmind, s ily szót Robogóhoz monda serényen:
„Monddsza vitéz ember, be akarsz-e fogadni rabodnak?
Ím én kész vagyok a harctól megszűnni ezennel,
Harcok után pedig oly váltság legyen adva hazámból,
Mely magadat, s fiaid fiait nem hagyja szükülni.”
Arra kegyetlenen a rettentő hajdu felelt így:
„Sem te rab, én sem urad, te hitetlen szolga, de kínzód
S öldöklőd leszek itt, s a váltság ára halálod,
Melyet kér kezeinktől a rég árva magyar hon.”
Így szólt s a réműlt Handsát megütötte derékon,
Az pedig elhajlott, és a vágásra emelt kard
Hajladozó testét a földre lehúzta magával.
Tesz nagy pusztítást más részen karja Dobónak,
Ketté vágja Bichirt. Ramadát tört melle sebével
Ellasítva, magas zászlóját rántja kezéből,

S teste fölött áll meg, mint győző véres oroszlán.
Már paizsát, s az aranysisakot tova nyujtja Karának,
S áll pusztán, s heven a harctól, s szálkardra bizottan.
Ím nagy távolból jön azonban zúgva szökő gömb,
A sisakot hű szolgástúl elrontja előtte,
Sérti magát vállban, s kardját kisodorja kezéből,
Ellenben gázol Durak a testhalmokon, és fenn
Rengeti a buzogányt, várnagynak mérve fejéhez;
A várnagy pedig áll, s el nem lassudva sebében,
Puszta kezekkel ví, s harcol fél mázsa kövekkel.
S mintha belőlök várt készűlne emelni, vagy álló
Csarnokot a halmon, nagy barnás szirttöredéket
Hány olyan sürüen. Nem használ harca Duraknak,
Nem nagy teste: hajol feje megkoppantva Dobótól,
S szörnyen egész ember fekszik beborítva kövekkel.
Kamber is, és Robogó hosszú harcoknak utána
Nyugszanak, a csatahelyt Kamber még mássza setéten,
S húzza nehéz derekát, a földet rágva dühétől,
Majd nagy hörgéssel testét elhagyja az élet,
S mint villáma fogyott felhő levegőben, eloszlik.
Véresen űl Robogó véres kövön, és vad örömmel
A szaladó hadakat nézvén ott várja halálát.
Nincs már, aki Eger falait megmássza merészen,
Mind a harci mezőn szaladoznak puszta kezekkel.
Hasztalan űz Ali, készebbek vasa által öletni,
Mint heves ütközeten szörnyebben halni magyartól.
Így a harc, mely kezdődött nagy rettenetekkel,
S tíz ország ordítását hordozta magával,
Elhagyván fiait százféle halálnak ölében,
Végződik csenddel, s tévelygő lassu nyögéssel.
És Eger áll, többé meg nem kísértve töröktől.
Omladozott kövein vérengző férfiak ülnek:
Ők tarták meg Egert, s ez volt sasfészke Dobónak.

1827. augusztus-november

SZÉPLAK

Egy énekben

Mint zaj elől fut az erdőnek fejedelme, az alban
Fölriadott szarvas, s csörtetve az őszi levél közt
Mindaddig viszi büszke fejét hátára hajoltan,
Míg vég rengetegét szaladással eléri Bakonynak:
Úgy az idő fut lelkem elől s vágyaimnak előle;
Elrohan a feledés honjába, hol a patak immár
Nem csörög, ősz partján a fáradt szép Rege szúnyad,
S a rokon Álomnak szó nélkül nyugszik ölében.
Téged is, oh Völgység! az idő kiragadjon-e tőlem,
Szóljak-e mindenről, ha dal ébreszt, csak ne terólad?
És ha neved zendűl nagy késő korra lejutván,
Senki ne tudja, hogy oly szentté lett tájad előttem?
Hogy fiatalságom tündérországa te voltál?
Halmaidat koszorúzza borág, koszorúzza tetődet
Százados erdőség; köztök, mint égi maradvány,
Nyúlnak el a völgyek, fiatal szépséggel igézők:
Ott mikor elfáradt testem nyugalomra hanyatlik,
Lelkem az ifjúság képét öltözve magára,
Ábrándozva bolyong egyedűl a csörge pataknál,
S szárnyain ismét a szerelemnek hordja bilincseit,
S hordja szelíd kötelét az elomló szőke hajaknak.
Álmaiból virradnia, haj! mért kelle; miért kell,
Megsiratott szép völgy! szemeimtől messze maradnod,
Hogy soha több víg hang dallód ajakára ne keljen,
És legyen a dalban minden szava, mint szive oly bús?
De te nevezve maradsz kedvemben, búmban egyenlőn
Legkésőbb napomig, s mely tájadon őrzi regéit,
Állni fog emlekeim közepett a széplaki bús rom.
Elfárad, mig az erdőket megjárja morogva
A rontó zivatar, s halmán, mint fülmilefészek,
Csendesen áll Széplak, vésztől nem bántva, közöttük.
És Ugod és Zenedő, Széplak szép asszonya, ketten
Új boldogságnak nem számlált napjait élik
Kőfali közt, az öröm s szerelem bájolta teremben.
Hallgat egész környék; nem háborgatja vadászkürt,
S nincsen örömzajolás vendégtől puszta határin.
Elmúlt a robajos vigassággal büszke menyekző;
S mint zaj után nagy tengeren, itt úgy ünnepel a csend,
És minden gyönyörök mennyét elzárja magában.
A hajadon Zenedő mindennél szebb vala. Után
Elfáradt a nap, s hozzá nem láta hasonlót.
Most fejtődve szemérméből szebb szinte magánál:
Nyildokló tavasság, csigahajból félig emelt gyöngy.
Angyaliságától szépsége vidámodik és nő,
Mint ifjú csemeték naptól a völgyek erénél.
És Ugod, a hősök bátrabbika harci veszélyen,

Most a béke jutalmával dúsabban az ország
Dús fejedelmeinél, a legszebb hölgyet ölelte,
Kellemein szeme, és jóságán szíve legelvén;
És illette kezét, s mint méh új harmatos ágról,
Csügg vala ajkairól; csókkal hintette be arcait.
Tündöklő deliség nem volt Ugod; ifju vitézek
Szép sora közt jelesebb arcút s termetre delibbet
Láthata már Zenedő; de szivében nem vala hívság:
Hőséggel szereté a bátor férfias arcot;
És a nem hazudó szemeken vágyási betöltek.
Gyász, hogy Ugod nem volt bizodalmas iránta nejének!
Ő maga hű, mint sas ridegen kelt fészke hevéhez,
Hű mint kardja nehéz karjához az érc hadi pályán,
Néha gyanút táplált, s kór gondolat űle fejében;
Nem hiheté, hozzá hogy hű legyen ennyi dicsőség,
Ennyi magas szépség: rejté a vádat azonban;
S fogva szelíd kötelén tartá a boldog örömnek.
És mikor így édelgve nyugott a hölgynek ölében,
Nem vala semmi ború arcára jelelve szivéből:
Csendesnek látszék, de mosolygó csende csalárd volt;
Lelke setét mélyén ült, mint poklokra lökött rém,
A féltés, a legpusztítóbb szörnyeteg; és várt
Pusztításra időt; s hogy senki ne sejtse, fölötte
Csalfa hinárként terjengett a játszi vidámság.
S ím bús hír jöve. Kóborló cseh had él vala orvúl
Szerte az országban; s mint a már veszni menő légy
Dong szomorún, mikor érzi szelét az enyészetes ősznek,
S szálldogal és hitvány éltét elveszteni nem fél:
Úgy ezek, érezvék Mátyás országa hatalmát,
Bolygának, rövid életöket nem nyujtani, mert az
Nem vala már lehető, de dulással tenni sulyossá
Elnyugodott falukon, s a marhás puszta lakóin.
Nappal az orrablók mélységes völgyben ülének,
Onnan az árúló holddal kibukának az álmot
Meggyilkolni, s az alvókat szentetlen acéllal.
Ezt hogy Ugod hallá, minden csöp vére haragban
Forr vala, és fölkelt szilajúl a büszke nemesség
Pártos ereiben, nem szidalomkoholásra, de karddal
Menni veszély ellen; s bolygó istentelen orvok
Csontaival szörnyen beborítani puszta mezőket.
Nem tartá szerelem, nem az édes hang epedése,
Mely Zenedő ajakán, mint a pattanni feszült húr,
Bús rezgésbe merűlt, s kérlelte haszontalan a hőst.
Egy vala bal súgó, s nagy gyásszal monda jövendőt
Éjjeles elméjén, de boszúsan visszariasztá
A méltatlan jóst. S hol náddal s szőke füzekkel
Borzas partai közt csavarog szilaj árja Kaposnak,
S a Balaton küldötte Sió madarainak örülve,
Vajda Simontornyát ingó lápokkal övedzi,
Arra szegé útját Ugod, és húsz lóval elindúlt.

De hagya ősz szolgát, és őrt mellette kilencet
Szerte vigyázókat, s védőit az erdei laknak.
Ő maga vasba borúlt, s daliás vala ménen ülése.
Csak paizsát, a rémületest, nem vitte magával:
Az fenn függe falán, s ragyogának képei búsan,
S pilloga széle körűl az acélnak barna zománca;
De közepén látszott, amint fejedelmi Kupának
Eldarabolt testét hosszú szálfára tüzötten
Őrzi setét hajdú, s hozzá komor éjfeli holdnál
Búsan az elnyugodott daliák árnyéki leszállnak,
És iszonyún szemök, és iszonyún-nagy kardjaik égnek,
Úszván ködkacagány az erőtlen vállon utánok:
Az pedig elborzadva tekint a szellem-apákra,
S állva rogyó félben dárdáját ejti kezéből.
E paizs ősöktől szállott öröködve fiakra,
És vala hősének diadalt, gyászára, jelentő.
Senki azért örömest nem vitte csatába; de őrzék,
Mint hű emlékét az időnek, mely leborongott
Véres napjaival, s hírt hagy vala vissza, s nehéz gyászt.
Így lön szép Zenedő egyedül, s mint árva borostyán
Elfoly erőtelenűl, ha közel nincs gyáma, fövényben,
Úgy lehajolva nehéz bánatban szíve, sirás közt
Ömledezett a hölgy; s kebelébe lehull vala sok köny.
Másnap, mint a tó, melyen zápor futa, még reng,
A ragyogó mennyet már kezdi mutatni azonban,
S harmatgyöngy szemmel belenéznek parti virágok:
Úgy lön sok köny után a hölgynek lelke tükörré,
S benne szelíd jóságának szép mennye világolt.
És hogy az elhúnyt nap harmadszor is eljöve, mint kél
Honni nyugodt vízből a szálló hattyu nem ösmert
Országokba, s az ég mezejét választja határúl:
Úgy kele csillapodott lelkében az üdvös imádság.
Hol, mikor így rideg egyházban leborultan imádna,
Messze Szilágyságból hozzá juta ifju zarándok;
S félve nehéz térdét egyház küszöbére lehajtá.
S kezde imádni, de lelkének kárára nem istent,
Nem sanyarú szentet, hanem áldott hölgynek alakját,
Kit szeme s szíve csalódtában vélt istenanyának.
Amint térdre hajolt, megzörrent fegyvere, s tompán
És döbbenve adá megütődött paizsa hangját.
Megriadott a hölgy, és némberi szíve dobogván,
Mint a vári harang, mely csenge halálra menőnek,
Hangos ütéssel adá bal hírűl háborodását.
De hogy az ifju szemét, és látta habozva leomló
Fürteit a kövön, és esdeklő arca beszédét,
S lágy fiatalságát, melyen mint réti virányon
A felhőtlen hold, ártatlansága mosolygott;
Szánakozásba vegyült félelme, s időtlen alakjai
A képzelt bajnak zavarodtan oszoltak eszéből:
S mélyen, az érzetnél mélyebben egy ötlet, egy álom

Villana meg lelkén, tilos a bírálatos észnek,
És elenyésztekor a kegyszívnek, mely szüli, fájó.
De tünik, és nyomokat nem hágy az erőtelen álom,
Elvesz az ébredt ész sugaránál, s a deli nő szól
Nyájasan ifjúhoz, s minden szava tiszta szivesség:
„Ifju, ha nem csalatom, jövevény vagy, messze lakóknak
Vére, szerencséddel honnott megférni tudatlan.
Szólj, javadúl mi lehet, mit kíván hosszas utadnak
Fáradsági után, mint látom, csüggeteg elméd?”
A gyermek pedig álmot ohajt, tusakodva magában,
Álmot, ezen látás gyönyöréhez örökre hasonlót,
Mely ne mulandóság, ne idő játéka, de lenne
Megmaradandólag lelkének adatva sajátúl.
Fölkel azonban, utó szavait hallvája örömmel
Angyali szép nőnek, s hozzá így ejti beszédét:
„Áldott légy, deli nő, áldott a föld is, az ösvény,
Melyen, hogy meglátnálak, s a sorssal azontúl
Megbékélhetnék, hozzád hagyja jutni szerencse.
Sok napot, és még több boldogtalan éjet utaztam
Úttalan út rögein, s embertelen árva határon;
S melyet imént mondál, a legjobb szív adománya,
Kegyszavad oly régtől egyedűl jártomban az első,
Mert egyedűl szeret a pusztult ház gyermeke járni,
S boldogokat ragyogó bőségben látni nem örvend.
Oh csak egy elhagyott rejtek, csak egy enyhet adó szó
Jusson házadban a sok bajt tűrni menőnek,
Újra erőt veszen, emléked szentség lesz eszében,
S mint eddig, gyásszal nem fogja bevonni világát.”
Szóla, s nehéz feje sok gondtól s új gondolatoktól
Meghajlott bal válla fölé, nap ütötte kalászként.
De Zenedő az elandalodót fölemelte szavával,
És szállásra hivá, táplálatos étkeket, és bort,
És ada sok szép szót hozzá, mely életadóbb az
Ételnél, s léleknevelőbb a tályai bornál.
Így kipihente magát, és kezde vidúlni az ifjú.
Orbai Kálmán volt, a rég nagy hírű Kupáknak
Törzsökiből végső s Ugodokkal ükére rokonság.
Nem tudhatta. Setét alakokkal az ősi regékből,
Melyeket atyjától hallott, vala lelke borongó.
S már különözni mesét nem birt elméje valótól,
Mert gyermek vala még, mikor atyja leszállt az apákhoz,
S anyja szülő kín közt halt el siratatlan előtte:
Árva korán, idegen házaknál tenge, s hideg kéz
Nyujta nehéz eledelt a sokszor sírva evőnek.
Így nőtt, így serdült, s most így hordozta tizenhat
Éveit a földön, s nem lel vala rajta rokonvért.
Benne az egy lélek, más nem volt semmi atyáról,
S szökve csak egy paizsot mentett meg az ősi falakról,
Mely portól feketedve, s borús vala régi jelekkel,
S kardot, az ütközetek villámát hajdan. Ezekkel

Mindkét-féle szerencsének harcára megindúlt.
Mindezeket, s amit rideg útán tűre, tapasztalt,
Esti komoly csendnél elmondta beszédes ajakkal;
S szánák és szereték hallói: de monda csatát is
Hunyadi tetteiből, amint tarkázva regékkel
Múlt napok álmaiból meg-megfordúltak eszében.
Néha pedig tévedt szemeit Zenedőre felejté,
S végezni nem tuda kezdett szót. Mosolyodva meginté
A deli nő akkor; s hallgatta regéje csodáit:
A ragyogó haju lányt, s a tündérkerti szerelmet.
Nap nap után így mult; Orbainak három örömnap,
A negyedik nap fegyvereit vizsgálta Ugodnak,
Kedve lön oly fényben, mint fenn azok, égve ragyogva,
Látni magáét is, s tisztítani kezdte leülvén.
Elsőbb is kardjára hozott munkája derűlést,
Mely mint nagy köd után kitörő nap, régi homályból
Úgy emelé ki hegyét, s öldöklő éle világát;
Egyszersmind szép markolatán a gyöngysor előtűnt:
És örvende szelíd sugarának az ifju. Azonban,
Hogy paizsára került a sor, borzadva tekinté
A szigorú jeleket, gyásznak gyászképü betűit;
S amint törlögető keze végigsurrana rajta,
A falról hozzá le-levillant pajzsa Ugodnak.
Majd ezt, majd meg amazt vizsgálván kémszeme, látá
Végre csodálattal, hogy párt lele hajdan időkből.
Lelke merengő lett; rokonát képzelte Ugodban,
S hordta bizonyságát balján, a gyászjelü vérten,
De szive mást keresett. Szégyen tiltotta rokonnak
Vállaltatni magát, a dústól árva nevetlent.
„Majd ha nevem Mátyás ajakán fog zengeni, úgymond,
S a haza, mint idegen, nem zárja ki híremet, akkor
Lássanak itt; vagy mint kiömölt víz folyjon el éltem;
És ne legyen nyoma elboruló szép ősi nevemnek.”
Elszánt lön hamar, és röviden készűle nagy útra;
Mégis az elválást nem tudva kiállni, levélben
Szíve nehéz napját így írta le szép Zenedőhöz:
„Elmegyek; így megyen a leidézett lélek az égből,
Angyali nő! tőled megyek el sorsomnak elébe,
Mely mikor álmadozám, villámban ereszte vezérfényt,
És megrendített; de von elvíhatlan erővel,
Melyet imént feledék, hosszabbá tennem az útat.
Oh te, ki tisztább vagy mint szó mondhatja, kinek szép
Élete folytában legrosszabb tette is áldás,
Angyali nő, ha időtelenűl szállok ki, ne vádolj,
Hogy búcsúzatlan hagyom el gyötrelmeim enyhét,
Hogy mikor útra megyek, nem nézhetem a lekötő szem
Bájait észbomolás nélkül; hogy gyenge szemem fél
A napot, oh téged szépségek napja! bevárni:
Mert láz lelkem, ez egy lélek, kiszakadna belőlem.
Ím én semmi, az élet nagy könyvében üres lap,

S szél játéka vagyok, mint pusztán vad fa viharban,
Mégis ohajtásom marad itt, nem jő velem útra;
Ott eped egyházad küszöbén s ne feledj el, azon kér,
Hogy nemzetségem ki van is bár búmra törölve,
Még legyen, aki nevem hírét meghallja, ha élek,
S mondja: Szegény gyermek méltó vala, hogy befogadjam."
    Még sokat irna le andalgó elméje tanácsán,
De fut az éj, a szárnyas idő hatalommal idézi.
Útnak ered, s az irást köszönetnek hagyja jeléül.
Mint, ha madár szabadúl, melyet lép tarta, szegénynek
Sok hímtolla fogó gyöngyön ragad, ő megy azonban
És örvendi szabad szárnyait suhogatni; de még fáj
Új sebe, elragadott tollát még sínli magában:
Így mene Orbai, ott veszvén szive Széplakon; ifjú
Lelke azonban örült a szép hajnalnak, az erdők
Halk suhogásainak. Viruló völgyekbe lenézett,
S látta kies téren Bonyhádot messze határos
Falvaival, s délről szomszéd patakokkal övezve.
Andalgása között, madaraktól kére jövendőt;
Fenn dallának azok, fiatal bogon ülve fölötte,
A napot, a nap aranysugarát várván, de közöttök
Sírva nyögő csalogány bús szót zendíte, s az erdőt
Eltölté, csak imént szökevény társára, panasszal.
Minden utána hajolt, és sok sirodalmas ajaknak
Fájó szózatival hangos lön az erdei mély csend.
A gyermek fájdalmak ölén ringatva reményeit
Hallá a dalokat, s méginkább andalodott lön.
Így haladott; s tova tér és hegy maradoztak utána.
    Már jöve vissza dicsőn, ha dicsőség porba leverni
Or rablók seregét, a hős Ugod. Elborulának
Ellenségei a honnak, letöretve vasától.
Társai örvendék szép bátorsága jutalmát;
Áldák a mentett lakuak. S amint mene végig
Falvak előtt, vagy büszke nemes várának előtte,
Sok szép szem daliás menetét kísérve csapongott
Gyors nyomain; s tetszék a bátor férfi sokaknak.
Sok dícsérte lovát, sok azon könnyűded ülését;
Fegyvereit mások, ragyogókat sok hadi tettel;
Mindnyájan pedig őt, a bátor lelkü segédet.
    De fekete szárnyát fölemelte az átkozatos hír,
Nem tartotta magány, erdőség nem vala gátja;
Jött hegyen és völgyön, s hazugúl így suttoga szerte:
„Ím mi jeles hős ez! kár, hogy míg messze vesződik,
Honn jövevény gyermek, korcsok nemzője bitangol
Szép örökén, s bűnnel fertőztet régi nemes vért!"
Megrendűle Ugod hallván, s a benne lakó szörny,
A féltés, fölemelte riadt lelkében alakját.
Csillapodott azután. De nem ész, a büszkeszivűség
Győze baján: „maradok, mondá: ne gyanítsa leső szem,
Hogy van okom megitélt házamhoz visszasietnem."

S úgy lön. Balra hagyá Szekszárdot régi falaival,
S hol most fűnevelő halmát mutogatja Leányvár,
Puszta lakatlan domb, ott akkor büszke falakkal
Messze fehérlő lak palotáiba készüle térni,
S várni, mig árnyékát boruló lelkének előzné.
Már mene, ahol az út befelé nyita kurta tekervényt,
S mint száradt fának még élő ága, virágzott
Sok fiatal hárssal, melynek mindkét felen őrként
Álltanak, és suhogó lombbal vendéget idéztek.
Mert szivesen a vár két agg szüze, minden utasnak
Kit vihar ért, vagy baj fáraszta, nyitottanak enyhelyt,
S gondjok alatt, melyet nevelének, az ég szemü lányka
Csábító vala ártatlan szépséggel: azáltal
Sok fiatal hősnek befelé fordúla futása.
Jósok is, és sebet orvoslók vetekedve valának
A szüzek; és nagy volt bizodalma ezekhez Ugodnak.
S ím ahogy mene, megszökkent s felhorkana méne.
Útfelen a fűből felvillant Orbai pajzsa;
Fáradtan maga benn alvék terebély fa tövében.
Néze Ugod, s poklok játékát vélte; lenéze
Másodszor, s iszonyú lelkét tele nézte haraggal;
S a legijesztőbb vád már nem vala távol eszétől.
Megborzadt, mint elközelítő vészben az agg tó,
És odazúga lován, s megüté dárdával az ifjat,
Mondva: „Or eb, kelj fel, s alugyál el örökre vasamtól,
Vagy valld meg, paizsom, ha nem orzott, mint juta hozzád?”
Nem hallá; de futott fél ébren az ifju; s halálát
A fák közt befelé szaladoza kerűlte. Nyomában
Vágtata, és megölő dárdát perdíte az űző.
A két agg látá egyenetlen harcban az ádáz
Bajnokot, és az előtte serény lábakkal iramlót
Védtelenűl, s az ütő vasa által szinte veszőleg,
Megszánván bebocsáták őt; de Ugodnak előtte
Félve kaput zártak. Künn, mint sziklába csapott hab,
Áll vala ez, szive roncsoltan. Megütötte dühében
A kaput, és beletört az erős nagy dárda kezéből.
Rengett az: de nem engede még, s a várfalak ormán
Megjelenék a lány, az időnek régi tanúja,
A legidősebb szűz; s mert mondani kezde jövendőt,
Mély üregű szemeit bel láng forgatta dühülten.
Mint a gyászmutató boldogtalan óra határán,
Elfonnyadt keze úgy állott lemutatva Ugodra,
S míg szólt, szürke haját a szél hordozta csapongva,
Mintha tavaszba telet szálaival akarna beszőni.
Szólt pedig így, s vékony s rezgő vala hangja s halotti:
„Mit zörgetsz, mit akarsz boldogtalan, e helyen! állj el.
Itt csak béke lakik, de te menj el, vidd tova sorsod
Förgetegét, mely homlokodon le van írva setéten.
Vért látok kezeden, melyet vizek árja le nem mos,
Tűz nem emészthet meg. Menj el, valamerre szemed lát;

Csak ne hazádba, hol szép nő aggódva reád vár,
Gyász neked, és gyász a balsors-üldözte, magának.”
E szavakat mondván elhagyta az ormot az agg szűz,
S lőn egyedűl Ugod a haragoknak hagyva, s magának.
Három gondolatot forgat vala lelke leginkább:
Szolgáit fölhíja-e várt megvíni, vagy a gyász
S szégyen elől haza földéről elfusson örökre,
És soha Széplakot, és a nőt mosolyogni ne lássa?
Vagy pedig elmenjen meglátni, mi dúla sajátján
S a bűn részesein maga tartson szörnyü birálást?
Erre hajolt; mert asszonyokat megvíni dicsőség
Nem vala, s a bolygás nyugodalmat nem szerez annak,
Kit csevegő hír bánt, s bizonyost még nem tud. Elindúlt.
Rémületes paizsát, mint vélte, balára emelvén
Messze kitért, valamerre rohant, a vándor az útból,
S összelegelt vadak a vad elől riadozva futottak,
A szolgák pedig a rohanót száguldva sem érték;
Messze zavart rendben maradának méne nyomától.
Szép Zenedő! jobb volna neked nem lenni születve,
Vagy soha nem lelned féltő szeretődet Ugodban.
Nem hiszen asszonyban hűséget, s hosszu szerelmet:
Eltemet a szörnyű, hogy megrendüljön utánad
Lelke, s szokott útján tévedt elméje ne járjon.
Kertében szomorún a szép nő járja tekervény
Útait, és az időt, mint rosz vendéget ohajtja,
Míg eljőne az álom utóbb, elrázni magától.
Elmaradó férjén aggódik. Az összeszokott lét
Csak fele értékét, s azt is bánatba keverten.
Birja szegény; s gyakran követűl elküldi szemének
Szép sugarát örömes hírt kémleni távol Ugodról.
Még nem sejti szegény, a jók gyászára veszendő,
Hogy férjének eszét lekötötte az átkozatos vád;
Hogy nem mer dühödő szívvel házába belépni,
S kertbeli bokroknál csúsz el lappangva kigyóként.
S úgy van. Ugod fél, a gyilkos szándéku, magától:
Nem közelítheti még küszöbét, győződni akarván.
Vagy nem hinni tovább, vagy egészen lenni gyanútlan:
Ez forog elméjén, s el nincs választva határral.
Azt gondolja: „magányában kell látnom az egykor
Üdvömnél inkább kedveltet, ah a csapodár nőt,
Majd ha tanú nélkűl itten, hol véthete, haj! itt,
Hol legelőbb ölelő karját szerelemre nyitotta,
S most idegen névnek fel fogja sohajtani hangját,
Majd ha előállok, s nem mer megvárni szemével;
És ha egyet kérdek, megkérdem: hittelen asszony,
E paizs, ősz korból legszentebb hősi maradvány,
Hogy’ juta más kézhez? Jövevénynek kelle, s mi bérért
Kelle odább adnod, te hitek tapodója, te asszony,
Nem feleség többé, te nevemnek sírja! - s ha erre,
Mint hiszem, a nyomorú nem lel szót annyi ezer közt:

Vesszen el, e vasnak légyen temetője szivében.
S oh ha - de azt nem, Ugod, soha nem fogod érni az élet
Napjaiban, hogy megnyughassál tiszta szerelmén -
Oh ha megérnéd azt; de gyanúk hallgassatok, addig
Nem sietek; nem rontok előbb, mint megtudom a bűnt."
Így szólt a bőszült. Csendes kívána maradni,
És meg-megmozdúlt remegő markában acéla.
Látta nejét, s mi nem oly szemmel, mint egykor; elomlott
Mint árnyék, minden szépsége gyanúja ködében;
Láta busongását, és monda: nem engemet illet;
A szaladó jövevény hagya bút bűngondos eszében.
Végre megállt a hölgy, hol előbb ártatlan örömmel
Ült ernyős fa megett, s mondotta regéit az ifjú.
Ott bolygó szeme kis csalogány fészkének alatta
Láta fehér levelet gyéren meghintve betűkkel.
És levevé; mert mily asszony nem tudni kivánó?
És mi gonosz van ezen? Végigfuta rajta szemeivel;
S amint bús szavait bámult lelkébe fogadta,
Kis könyü, szánakodás szép könyve, lepördüle arcán.
Kisded csep, te öröm s bánat harmatja, mi vagy te?
Vaj! mi vagyon benned mennyből elegyítve s pokolból,
Hogy rontó egyaránt, s áldó tudj lenni, s miattad
Most egy egész élet lemerűljön időtelen éjbe!
Fölkel Ugod. Nem bírja magát, nem bírja haragját:
Összebeszélt szerelem titkát a vétlen irásban,
S bűnvallást lel az ártatlan könyü szent elemeiben.
Mint fene szájú ló, viszi a harag, a vad erőszak.
Felcsörrenve megáll, s így dörg le nejére: „Tekints rám,
Én vagyok, álnok hölgy. Ösmersz-e, halálodat engem!"
Haj de ki ösmeri meg, melynek gyönyörében alutt el,
A kiderűlt mennyet, ha be van keltére borulva,
S nap ragyogása helyett, villám szegi barna határát?
A szellőt, ha viharrá lett, ösmerjük-e többé,
Értjük-e megbődűlt morajában előbbi sugalmát,
Így az elámúlt nő többé férjére nem ösmer;
Arca szelídségén nem tud képzelni ölő színt,
S mely eddig szerelem vágyát suttogta, szavában
A rettentőt, a gyilkost, félelme nem érti.
Földön túli világ rémét gondolja. Sikoltva
Megszalad a remegő; s odarogyna, de vad kerecsenként
Ott terem a szörnyű: s mely ége lobogva dühétől,
A kiemelt gyilkot hölgyének eloltja szivében.
S mintha pokol zúgná, tompán ily szókat üvölt rá:
„Halj meg, s szégyenedet vidd sírba, elaljasodott nő!
Ott nem lát meg Ugod, ha kesergesz az új szeretőért."
Ezt csak alig mondá, hogy előtte az áldozat eldőlt:
S szép szeme játékát elzárta halotti sötétség.
    Hűled Ugod, s már érzi sulyát tettének. Elég ok
Már nincs a földön, melyért meg kell vala ölni.
A késő vendég, a bánat, már beköszöntött;

S elhúnyt nyugta fölött sanyarú gondokkal evődik,
Mint sürü felleg után lobog a megütött fa magában,
S nincs zápor többé, mely lángját oltsa vizével:
Úgy egyedűl, és olthatlan tűz lángol Ugodban.
Hosszan néz le s merőn, s a hajnal rózsavilágát
Nem leli, mint ezelőtt, liliomra hasonlatos arcán.
A mozdúlatlan tagokat, s a szótalan ajkat
Ahogy látja, kitör küzdő türödelme magából.
Nem szól, és szeme nincs könyütől búvában elázva,
De szabadon vad gondolatok dulakodnak eszében,
Melyektől nem tud menekedni. - Azonban az elhullt
Kis level ott fetreng. Attól fölserken az ájult
Eldühödött harag, és még egyszer lángol agyában.
Lángszemmel nyeli a sorokat. Végigfut először,
S ismét, s harmadszor; s a bűnszót nem leli benne.
Majd teremébe rohan nyomorúlt! ott mintha keresné
Elmaradott hölgyét. S ím paizsa setéten alánéz
Képeivel; s megakasztja futó lábának iramtát.
Most már látja világánál a szörnyü tudásnak
A szövevényt. Mi eget dúlt föl, s tett vad keze rommá,
Érzi; s mi érzelem az! mint tépi el élte nyugalmát!
Keble kiég, mint a bel lángtól hamvadozó hegy
S benne tanyát kétség s szilaj álmok képei ütnek.
    Elvesze már Ugod. Árnyékát hordozza futó láb.
A föld ing neki már; maradását nem leli rajta.
Mint hegyen indúlt kő, megered, nem tudja, hová lesz.
Még esze sírja fölött egy gondolat él zivatarként,
Nagy s iszonyú, mint tette, s ez őt hordozza vadonban,
Ádáz farkassal gyakran virrad meg az erdőn;
Gyakran az éjvel jár egyedűl, mikor állat is alszik.
Mint bolygó rém jő múlt boldogsága falaihoz,
Ott suttogva nevét hölgyének; majd rohan ismét.
S így rövid élte lezúg, mint hirtelen árja viharnak.
Ordas agyú kölykek marakodnak tagjai rongyán;
S szánakodó rokonok nem tudják jegyzeni sírját.

1828 tavasza-nyara (?)

A ROM

Egy énekben

Hol Siva végetlen fövenyében lankadoz a nap,
S csendes Araltónak zaj nélkül nyugszanak árjai,
Félre világ robogásaitól, egy puszta lak ormán
Két isten harcolt elszántan régi haragból.
Első a dúlás komor istene, ROM, jöve, és az
Elhagyatott lakon, a szélvészek bús palotáján,
Hol szomorú volt a napnak tüneménye, ha feljött,
És szomorú, ha lement, élőt nem látva körösleg,
Merre nehéz ónlábaival sétált el az óság
S ami előbb fény volt, abból nem hágy vala többé
Semmi csodálandót: - ott Rom kívána tanyázni,
S messzünnen feltolt falakat készül vala tenni
Földdel egyenlőkké. VÉD, a ház őre, kiálla
Ellene és mentő paizsán fölvette ütéseit,
A rombolni jövőt nagy erővel visszaszegezvén.
Ők ugyan éjt nappá, nyugodalmat téve csatává,
Mint két béri vivó, küzdöttek folyton az ormon
Ötven egész évig; de azonban győze Romisten.
Égi hazája felé elszállt a puszta tetőkről
A Mentő szomorún, és a fejedelmi gyönyörlak,
A hírben ragyogott Országok háza, leomlék.
Rom pedig a düledék palotán fölütötte tanyáját,
Nagy Siva pusztáin egyedűl őrszellem az éjben.
És ha ki szürke világánál félholdas időnek
Jőne felé, láthatta, miként tört oszlopon ülvén
Hosszu szakálla mohát lengették pusztai szellők,
S várkoszorúzta fejét zsibbadt könyökére nyugasztva,
A szomorú sivatagba miként nézett ki merően,
Messze Araltónak látszván hallgatni zugását.
Évekig így és túl azokon gyász gondolatokban
Fárasztotta eszét, s ha talán vész harsoga által
S a föveny országát felvették szárnyai, akkor
Ébrede álmaiból s hullván gyér hosszu szakálla,
Zenge szilaj dalszót és a zivatarba sohajta.
Már század múlt el s még nem jöve senki, az elmúlt
Fénynek hajlékát romjaiban látni, sem útast
A vak eset s balsors meg nem téveszte s az isten
Nagy fogadást gondolt, így szólván végre magában:
„Ki legelőbb düledékeimet leborulva köszönti,
Teljesedésbe hozom háromszoros álmait annak.
Boldoggá teszem őt, fogadásom tartja s ez így lesz!”
Szóla s körüljárdalt őr gond kísérve személyét,
S mélyebben sűlyedtenek a düledékek alatta.
Múlt az idő, s untig változtak benne zaj és csend.
Sokszor az ősz Romhoz lemosolyga az égutazó hold,
Fellegeket gyakran látott harcolni s koronként

Dúlva sötét vésznek ment által rajta haragja.
Ő pedig ült egyaránt s kőhalmai omladozának.
De mikoron másod századnak folytanak évei,
S a forró fövenyek pusztáin nem vala szellő,
Harmatot éj nem hinte alá, regtől pedig estig,
Mintha világot gyujtana föl, heven égete a nap;
Ifju kalandor jött egy távol honni vidékről.
Sors és a szerelem nem hagyták béke ölében
Lennie boldoggá, nem harcok förgetegében.
Búva futott a két hatalomnak előle, szivének
Gondjaival, s hogy senki ne lássa, ez árva kietlent
Választotta utúl. Melytől nem rettege s mely baj
Annyi ezerből még egyedűl vala hátra - halálát
Vélte találni itt. Lankadtan s lelke szakadva
Lép vala lassan elé s lerogyott a barna köveknél.
Tüstént fekte helyét meglágyította Romisten,
S ő, nemes Országok feledett ivadéka, lakatlan
Földön erőtelenül feküdött: vas fegyveri rajta
És mellette, nehéz keziből elhullva, hevertek.
Szelleme tükrében feltüntek az álmok azonban,
S láta kies tájat dombbal változva s virágok
Völgyeivel; pásztor tanya volt, kis hajlak az ormon,
Kút csorgott tövinél, gyéren körülötte gyümölcsfák.
A ligetek csendét patakok csörgési vidíták,
Kisded bokrok előtt szökdeltek fürge juhnyájak,
S a vezető ürünek mélyen hangzott ki kolompja.
A nyáj pásztora ő, legkönnyebb póri ruhában
Íjasan és balján teljes puzdrája zörögvén,
Köztök járt egyedül, s a nyáj örvende urának.
Ébrede most s mit imént álomnak véle, való lön.
    Legszebb pásztori táj közepett, már távol előbbi
Gondjaitól, bámulva magán és mindenen, ott járt
Nyájai közt, fiatal pásztor sorsverte vitézből.
A vezető ürünek hallotta zörögni kolompját,
Látta vidám ihait szökdelve legelni, s előtte
Minden az álomtól festett tárgy képe jelen volt.
Így élt jó ideig. Gyakran megjárta virágzó
Völgyeit, ormairól gyakran letekinte vidáman,
Távol az elsiető patakoknak lesve futását.
Íja vad állattól s nem erőtlen karjai védék
S kiktől búcsút vőn, embert nem láta határin,
S elszánt lelkének mi öröm nem látnia embert!
A keserű osztály nem bántá: fája gyümölcseit,
Nyája tejét nem ohajtá el szomszédos irígység,
S méreg nélkül folyt epedő szomjának az ép kút.
Villám nem keresé alacson kalibája tetőjét:
Béke ölén egyedűl állt az, nem lakva bajoktól,
A csend és nyugalom gyönyörének hagyva tanyáúl.
S a boldog szerelem s balsors feledője igyen szólt:
„Járj kies útaidon, ligetemnek nyája s tenyésszél,

Völgy, te virágozzál, és szellős dombja lakomnak,
Folyjatok el csendes patakok, mérői időmnek,
A koszorús partok kebelén, hogy kelve, lenyúgva
Víg csevegésiteket lelkem meghallja s örüljön.
Csak soha embertárs s ember szűlője, az asszony,
Meg ne zavarhassák ridegét e néma magánynak.
Nem! soha emberi nép e tájat látni ne jőjön!
Jobb társak nekem e szédelgő nyájak azoknál,
És e néma mező, s fedezője, az égi derűlet.
Vajha szemem még mindezeket láthassa sokáig.
Vén fejem így e béketanyán fáradjon el egykor
S testemet a völgy harmatozó ivolái födözzék."
Szólt s az üres levegő kebelébe fogadta beszédét,
És elenyészni hagyá a térnek végtelenében.
Így tölté az időt, ura és uralója magának.
S éle remény- és vágytalanul, nézője futamló
Napjainak; de soká nem tarthata békelakása.
Lelke hamar betelék örömeivel az egyszerü tájnak,
Kis laka, nyája s az egy környék, a mindig egyenlő
Hajnalok és estvék unalomnak tárgyai lőnek.
Még az örök tavasz is, mely nem sorvasztva teleknek
Vészeitől ligetén folyvást zöldel vala, bántá.
A kipihent szívnek megjöttek előbbi reményi,
Visszakivánkoztak tovapártolt vágyai: embert
S ember-lakta vidéket kért a puszta magányért.
Mint partot haladó folyam árja, zajogtak agyában
A raj gondolatok s nyugodalmat lelni hiába
Mentenek el, mind anélkül tértek meg urokhoz.
Egy vala még kísértetlen s azt tenni megindúlt.
Elment a romhoz, leborult a barna köveknél,
Ott elszúnyada és feltünt a második álom.
S lát vala álmában bércekkel büszke vidéknek
Sziklafejű csúcsát vetekedni egekkel: az erdő
Méla, borús folyosóival, és - hol az álmadozásnak
Szent országa van, agg lomboktól rejtve világnak,
Ahova ormairól forráshoz jára le a vad
És egyedül zavará robajával az alkonyi csendet:
A titkos teremű völgyek megnyiltak előtte.
Bérci sorok hátán folyamok harsogva futának
S a hegy alatt szélt és hosszatt meghintve falukkal
S a falu népeivel, gyönyörűn zöld róna virított;
Közben egész tájnak látója, az úri lak állott,
Büszke toronyviselő tetejével messzeragyogván.
Ő pedig amiket elláthat vala, völgynek, oromnak
És ura leggyönyörűbb rónáinak, ébrede s lelkén
Vágya betölte után, az öröm szilaj árja csapongott.
Mint idegen földön hosszú utazásban időn túl
Elmaradót, fiatal szolgák és szolgaleányok
Üdvözlék urokat s az imént bús ifju, lakója
Pusztai kunyhónak, népes palotában örömmel

Szálla meg és fényes pályát ígére magának.
Ólaiban paripák, szél s tűztől vemhes anyáknak
Gyors ivadékai tomboltak; s kürt, fegyverek álltak
Termeiben, célhoz repülő szolgái vadásznak.
Csűreit eltartó gabonával rakta meg a nép;
Lélekadó bornak tele volt nedvével az al bolt,
S ménesek és csordák legelének szerte, sajáti:
Dús gazdát mutatott a ház, urodalma hatalmast.
Nem volt késedelem, vendégei jöttek; az ifju,
A tehetős gazdát szomszédok s messze vidéknek
Vándori látogaták. És ő nyilt kedvü barátja
A fiatalságnak, tisztelni tudója az érdem
Őszeinek, minden rendnél ösmert vala s kedves.
Háza szilaj kedvnek lett víg fogadója, kaputlan
Udvara vendégért látszott mosolyogva kinézni,
S szüntelen a járt út hoza és vive látogatókat.
Gyakran az ifju sereg fölment harcolni vadakkal
És a szarvasünő és sok bogu híme, az ugró
Zerge s, ki szellőként fut, az őzfi, lehulltak az ifjak
Vesszeitől; s ha ki sárga vadat, vén bojtos oroszlánt
Kergete föl, ha szilaj párduc szökkent meg előttök,
Vagy makevő kannak hallott robogása, erővel
Állt az erő szemközt s ellentállása mulatság
S kéj vala szívöknek. S mi gyönyör volt inni patakból,
És ha ki eltévedt, a kürtszó lassu nyögését
Messzünnen jött szél szárnyán elfogni s utána
Váró társainak fáradtan jutni körébe;
Ott lejtős halmon pázsit nyoszolyára pihenni
S vígan elosztozván nem finnyás étkek ebédin,
Hallani másoktól és mondani tréfabeszédet:
S hány nyilat és mint vitt hátában el a makevő kan,
A kőszáli szökő mint hulla le szökte felében
Nyíl ütvén derekát, a párduc merre osontott
És az oroszlánnak fene bőgésére ki réműlt;
Ilyeneket hallván, zöld halmon látni terülten
A szél lábu bikát, hűvös források ivóját,
Ahogy hátravetett szaruval még mintha szaladni
Vágyna, merő szemeit dőlesztve kinyúlik, eláradt
Vére halálszerző sebből szívárog azonban
S a rohanó lábnak nincs többé semmi hatalma.
Így mulatának ezek s a bérchát zenge utánok!
Ha pedig a vizes ősz s zivatar-nyargalta mezőkön
Nem vala dísz többé s a kedv a társas örömmel
Szűkebb térre szorúlt, teremeikbe vonultanak akkor
S vagy tündér regeszón függöttek egy éltes ajakról,
Vagy vigadó dallal hallottak hárfai zengést,
Hol gyönyörű lányok legszebbike horda piros bort
S a szomjnak nevető kellemmel tölte kupákat.
Végig mindezen a szabad úrnak kénye csapongott
S kezdte hanyatlását. Nem elég volt lennie dúsnak

S játszi barátságot és látnia szolga szerelmet:
Szíve rokont keresett s szívet, mely érte dobogjon.
    Tág uradalmaiból egy hely vala kedves előtte,
A zárt völgy; ott ő kisded halom oldala mellett
(Vérlobogó volt a halmon, zászlója halottnak)
Láta ülő lánykát szomorú gondokba merülve.
A halovány bánat gyászolt szépséges alakján,
És leomolt hajait szabadon ragadozta futó szél.
De gyönyörű fiatalság volt minden tagon és a
Bánat után sanyarú nyomait nem hagyta sötétség:
Tetszett a gyász és a gyásznak szép viselője.
S már közelíte, verő szívvel, készítve vigasztó
Szózatokat; de ijedt őzként fölrebbene a szűz
S merre borongós utcáit megnyitja az erdő,
Elvesze a lemenő völgynek végében. Utána
Hasztalanúl sietett, nyomait sem lelte az ifjú.
Így sokszor jöve a völgyet s a völgyi leányzót
Látni, haszontalanúl vágyván az előle futóhoz.
Honn az egész élet megfordúlt. Vizsga cselédi
Kedvtelenűl láták megtérni, s ha honn vala, búsan
Ülni s merőn és szótalanúl távolba kinézni.
Társai elhagyták a tőlök visszavonúlót,
S ő, egyedűl a völgy szeretője s a völgyi leányé,
Nem vágyott rájok s a ház csendes vala és bús:
Csak maga a háznak rémlelke dobog vala benne
S hosszu sohajtás volt szívének néma beszéde.
Majd hogy az oly sokszor látottat bírni reménység
Nem csalogatta tovább, elhagyta kevély laka táját,
El gyönyörű rónáival a bérc rengetegét is,
S túl azokon szomorú düledéken lelte Romistent.
Fáradtan leborúlt kövein s jött harmadik álma.
S mit látott, mi kivánt tüneményt, mely ritka szerencsét!
Állnia gyászdombnál látá a völgyi leánykát
Búja siralmában, mint rég vala állni szokása,
Majd hogy sejte tanút, félénk szaladásnak eredni,
Ő pedig a szaladót mint könnyű felleget a szél,
Űzte merész lábbal s a sír környében eléré.
Ott amint epedő ajakát hév csókra kinyitná,
Ébrede s álmainak nyilt szemmel látta valóját.
S még kétlé, még féle, hogy álmodik és zavarában
Szólni tudatlan volt; de örömmel láta leomló
Fürtöket a pihegő kebelen fodrokba szedődni,
Láta dicső szemet, s léleknek mennyei tükrét,
S halla patak zengésü szavat, szerelembe merítőt
A szív hangjaival. S a szűz, mint aki örömmel
Futna s marad, ha utóléré szeretője örömmel,
Két gyönyörű ajakat nyita meg s így szól vala hozzá:
„Haj! boldogtalan én, mi kegyetlen kéz zavar engem
Gyászom napjaiban? s te ki vagy, mely föld nevedéke,
Aki, mikor jövök és mikor elmegyek, anda szemekkel

Bánatomat lesed és könyeimnek hulladozását,
És nem hagysz egyedül lennem gyászomban az édes
Testvérért, nem hagysz siralommal nála mulatnom!
Őt nekem, a gyönyörűt, egy atyától jó anya szülte
S ketten az emlőről tehetetlen gyenge leánykák
Függöttünk csecsemők. Remegő lábakkal egyenlőn
Kezdtük az életadó földet tapdosni s erőtlen
Szókat együtt csevegénk (mondják) még gyermek ajakkal.
Majdan serdűlők, játékon nőve örömnek
Társaivá, e völgyhöz együtt járánk le virágért,
Itten együtt fűzénk koszorút a zsenge tavasznak;
És gyönyörű volt ő, s örömem s öröm én neki, míg élt;
Most pedig itt hervad megemésztő pornak ölében,
S árva keservimnek meg nem hallgatja nyögésit."
Így szólt a testvér elhúnyt testvére poránál,
S szép feje megnehezűlt búval kebelére lehajlott.
Erre varázsoltan vesztegle az ifju kalandor
S vétke gyanújában csak alig vala szólani képes,
Szólt pedig így s mentő szavait mondotta rebegve:
„Engedj meg, te keservim után megadója szivemnek,
Engedj meg, gyönyörű, ne nekem, sok kellemeidnek;
Mert csak azok ragadák hozzád tündéri erővel
Lelkemet, és a lélek után e szolga tagoknak
Késni lehetlen volt. Jöttem, mert kelle s az észnek
A szív láz zaja közt nem hallott semmi parancsa.
De ne legyen gondod, gyászodban senki ezentúl
Meg nem háborgat: szent az mindennek előtte.
Csak ha kijősz, ha siralmid után haza térni megindúlsz,
Engedd a leghőbb szerelemnek járni nyomodban,
Hogy veszedelmektől ójon, hogy lássa szemednek
Fényeiben sorsát mosolyogni; s ha bánatod enyhűl
S képes léssz ön búdon kül hallgatni panaszra,
Akkoron elmondom, mi nehéz gyötrelmek emésztik
Ifjú napjaimat, mint nem lehet élnem ezentúl
Nélküled, és mi halál küszködnöm csalfa reménnyel."
S úgy lön, mint mondá. A gyász órái lefolytak
S enyhűlt bánat után szerelemről halla varázsos
Szókat az édes lány s ellent nem mondhata szíve;
Abban az új vendég az örömnek nász-seregével
Megszállott s az egész házat fölverte zajával:
Győzve lön és odaadta magát szeretője szivének.
S a szomorú palotát, az urával búba merűltet,
Újra robaj tölté; a fény beleszálla ragyogni,
Mindünnen koszorús lánykák, velök a vigadó nász
Jöttenek ünneplő dísszel s a völgyi leányka
Rózsa szemérmében gyönyörűn fellépe közöttök;
És áthágta rideg küszöbét, még gyenge menyasszony,
A nőtlen háznak, s örömet vive abba magával:
Kedv vala künn és benn s a kedvnek tapsa körösleg!
Mindennél inkább pedig éreze üdvöt az ifju

S a szerelem karján kipihent sok régi csapástól.
Kétszer az álom után már láta világi szerencsét:
De boldog vala most s gyönyöreinek kútfeje háza.
Évek után fia is serdűlt, szép mása virágzó
Anyja vonásainak, atyjának mása erőben;
Új öröm és a boldogság hű záloga köztök.
Jaj neki! hogy küszöbén túl hagyta csapongani vágyát!
Várost és falukat ment látni s azokban az élet
Búját és örömét; s vizsgála, tapasztala mindent.
Egy népet lele, mely gyéren vala s lelke törötten
Ősei honnában, melyet megronta örökre
Harc és visszavonás. Termékeny ugarban ekéjét
Hasztalanúl vezeté, nem örűlt munkája dijának.
Átok volt az egész földön. Másnak vete a kéz
S másnak gyüjte kepét. A tőt más mosta veríték
Csöpjeivel, más itta borát nyugodalma helyében.
Még az erős folyam is, mely gáttalan úton aláfoly
S önként ontja szabad vizeit, idegennek adózott;
Dús aranyaknáját idegennek nyitta meg a bérc -
Ily népet látott, a pártus népnek utóját
Látta; de rajtok persa királyt és persa hatalmat.
S újra sötét gondok dulakodtak lelke nyugalmán:
„Ím mi derék nép ez, gondolta törődve, mi méltó
Istennek képét a nap láttára viselni,
Mégis mely nyomorú, mint van rabigáig alázva."
S már elméle, hogyan gyüjtsön hadat, a had után mint
Tégye virágzóvá népét s a földet alatta,
Őseinek földét. Komoran tért vissza s tünődve,
S a megijedt háznép alig ösmert szótlan urára.
A szép hölgy kérelmeinek zárt keble ki nem nyílt:
Régi vidámságát meg nem hozhatta szerelme,
Gyermeke látásán örömes mulatása rövid volt,
Honn vala hontalanúl: lelkét nagy gondjai bírták.
Már had-gyüjteni ment, már társat idéze segédül
S a nép harcának titkon forralta veszélyeit:
De legelőbb az öreg Romhoz járúla tanácsért
S vágyaihoz képest még kére negyedszer is álmot.
Új kérelme szavát a Rom hallotta haraggal
S engede, kényén túl adván s fogadatlan az álmot;
Ah nem vágyaihoz képest, azok ellen adá meg.
    Álma kietlen volt, szomorú és puszta sötétség.
És nem láta, de borzasztó bús hangokat érte.
Két roppant hadnak távol hallotta csatáját,
Hallott szembe vivó sereget ordítva lehullni
S kardcsengést, megütött paizson nagy dárda törését
S úrtalanúl szaladó paripáknak bús dobogását,
Végre halálhörgést s zajt; többé semmit azontúl.
Majd kiderűlt a táj és látta kietlen Araltót,
Nagy Siva bús fövenyein a napnak látta lehúnytát,
S haj mi nem úgy ébredt, mint volt nyugalomra menése!

Álma való képét látá és látta sötéten
Fénylő fegyvereit, hű kísérőit utának.
    Így kele fel, s mint jött, tovament a messze világba,
A hírben ragyogott fejedelmek végivadéka,
Nőtlen, hontalanúl, fényes birodalma elesve,
S a rideg országnak szomorún elhagyta homokját.
Rom pedig ült egyedűl és a sivatagba kinézett.

1829 második fele - 1830 eleje (?)

A KÉT SZOMSZÉDVÁR

Négy énekben

Első ének

Még egyszer fölemelte szavát Sár róna vidékén
A hosszu nyögésekkel, mineműk a haldokolóé,
Megszünt a zivatar. Csendes lőn mélyen az alkony,
És kijövének az alkonynak szeretői. Csapongva
S földet korholgatva röpült a fecske magányos
Andalgásaiban s eleségül gyenge fiainak
Kis férgekre s füben pihenő bogarakra vadászott.
Mely rémülve buvék, hallván a dúlakodó vészt,
Zöld kapujánál ült immár a kis tücsök és víg
Társaival vígan feleselt egyhangu dalokban.
Halott a dongó buta kóborlása is, amint
Meg-megütődve rideg hangját elszegte koronként
S lomha nehéz szárnyon szomorú zúgással odábbkelt.
Messze pedig, hol völgyeiben maradozva foly a Sár,
S késő habjai közt resten nyujtózik az omboly,
Bús panaszát az uszók négylábú serge zokogta,
S a vizek országát idegen hangokkal ijesztvén
A bikatorku bölöm durván felbőge, csak embert
Nem látott e táj. Ember, ki az estnek örüljön
És szenderre csaló öszhangját értse gyönyörrel,
Ember nem jön elő. Sámsonnak háza miért van
Most oly rajtalanúl? A nép, mely benne zsibonga,
Ünnepet űl-e talán? Vagy puszta-e s néptelen a vár,
A daliák fogadója s merész küldője csatákra?
Vagy ki az, aki sötét fegyverben a belteremekből
Lélekdöbbentő léptekkel előtör, az ifjú?
Mért az egekbe kiáltó bú réműletes arcán
S vérkönye megjegesült tükrén az iszonynak alakja?
Ah Sámson fia, későn van megtérni csatádról,
Jó Tihamér! késő meglátnod az ősz atya házát
És látnod, mint lön néphonból árva halommá.
Mit használ neked a diadal dühös Ottokar ellen,
Mit használt lenned győzőnek bécsi Rudolfért
S László híre neked? Megtérnél íme rohanva,
Hogy hamarabb honn légy, megjárnád szárnyas örömmel
Ős lakod utcáit s nincs, szemközt aki találjon,
Vágyva beszállnál s a házban nincs, aki fogadjon.
Mit használ most a nép-hagyta falakra kiállnod,
Megtépett hajadat felszórnod az égiek ellen?
S emberölő kezeiddel erős vas melledet ütvén
Borzasztón az alélt csendet fölijesztened ismét?
Mit használ dúlnod magadon kora gyászra jutottnak?
Ságon azért vígan laknak rontóid; apádat
És az egész családot kik elölték, a fene vívók
Osztoznak kímélt javadon. Ságvár ura örvend,
Vad Káldor, hogy társ nélkül dús háza ragyoghat,

Hogy, ki örök daccal várának tart vala ellent,
Már nem sérti szemét a szomszéd sámsoni háznép.
    Hol most Ság borait termeszti, hol Urhida dombján
Sok munkái után viszen a nép sárga gerezdet,
Ott Káldorok, itt Sámson vérsége tanyázván,
Két ház volt régtől szomszéd a róna határon,
Régtől ellenség, dühös és békülni tudatlan;
Hol, valamintha velök lett volna születve, fiúról
Szálla fiúra harag, s nem szünt rombolni; de évről
Évre nehezbbé lön; mert megtorlatlan ölések
Adtak ölésre okot vég nélkül s vad sziveik közt
Rémítő emlék állott alkotva halálból.
Majd egy atyát kellett megtorlani, érte adóúl
Szép fiatal bajnok hullott el, egy ép deli testvér
S mellettök nép számtalanúl. Nem tette szelíddé
Őket sem nyájas szerelem, sem férfi barátság,
Sőt dúlt a szerelem s vaddá lett, mint az oroszlán;
És vagy káldori szűz vagy sámsoni gyenge leányzó
Lőn, ha talán tetszék, veszedelmes célja vitáknak.
És e párt csak csillapodott békében, alattos
Ártalmat forralva s gyanút nehezítve, ölőbbé
Hogy legyen a zajkor s ha kivált a csendtelen ország
Népfogyató harcát maga ellen vitte, (siralmas
Megszakadás lévén örök átkú sorsa magyarnak)
Akkor nyílttá lett a két ház régi haragja,
S eskü szerint fogadott vértor váltotta föl egymást.
Akkor szüntelenűl lobogott a fekete zászló,
Szüntelenűl új bajrahivás rémkürte rivalgott,
S míg volt kar, míg bajviselőt tudta küldeni a vár,
A rótt bántalmak lerovattanak: új ok, öröklő
Gyűlölségre s boszút nevelő szomszédi viszályra.
Most a sor Sámsonra kerűlt. Egy hittelen éjjel,
Míg fia Lászlóval vendég táborban időzött,
Meglepték a káldoriak, s kiket a lemenő nap
Élve hagyott, a várbeli nép, a visszajövőnek
Nem látá örömét. Elesének az éji had által:
Testeiket máglyán égette meg a fene Káldor,
Hogy nyoma létöknek ne maradjon az isteni földön;
Szél hordá el hamvaikat. De buvában evődvén
Még fennállt Tihamér s így szólt az egekbe tekintve:
„Végtelen ég! ha üres nem vagy, s ily tettek után is
Isten az országló, hallj meg boldogtalan ifjút
Engem, utósót a vérből, mely íme kipusztúlt.
Hallj meg öröklétű s fogadott átkomra figyelmezz:
Úgy soha, sem földön, sem síromban, sem azontúl,
Úgy ne legyen nyugodalmam; örök rengéssel alattam
Ingjon az élő föld; örömet soha rajta ne lássak
És búnál egyebet; ne legyen több birtokom abban,
Mint a sír; de az is keljen fel tagjaim ellen
S vesse ki fáradt csontjaimat; lelkem pedig éljen,

Míg élhet nyomorún, borzasztó gondolatoktól
Űzött éjjeli rém bujdossék kínban örökké,
S míg kín van, míg fájdalom él, ki ne fogyjon azokból;
S mindezek úgy legyenek rajtam s átkomra betelve,
Mint én elmulatom megtorlani házam elestét:
Testvérért testvér és házatya hulljon atyáért;
Szolgák szolgáért pusztuljanak, és legyen, aki
Felmarad a fajból, rabnőm a káldori lányzó:
Lássam szép fiatalságát hervadni buvában,
S hallhassam panaszát, az enyémmel gyászban egyenlőt.
S akkor is én se legyek boldog; de keservben az éltet
S búban emésszem meg, mint illik végivadéknak:
És legyek a házhoz, melynek nincs népe, hasonló.
Mindezeket halld meg, te ki élsz, örök isten, az égben!
Káldorok ellen imádságát így végezi Sámson."
Így szólott gonosz átkokkal nehezítve meg éltét
A boldogtalan, és eljött a vári falakról.
Most még egyszer az elhagyatott teremekbe leszálla,
Megjárá minden szögeit a sámsoni háznak,
S hol mint gyermek örült, hol készüle harchoz az ifju,
Hol már mint győzőt atya és testvéri fogadták,
A kedves helyeken szomorún andalgva megállott.
Máskor öröm s élet zengett a büszke falak közt
S fegyverrel, kinccsel Sámsonnak háza jeles volt:
Most megdöbbentő csend és lelketlen üresség
Környezték Tihamért s hitető emlékezet oltván
A lángzó haragot, legelőször az ifju szivében
Megszakadott a fájdalom és ontotta könyűit.
Majd tovament s hogy elért a titkos s szíve jegyezte
Osztályhoz, melyben laknék, hova vinni reméle
Egykoron édes nőt, bájjal, szerelemmel igézőt,
És hogy ez osztályt is fenekül megdúlva találá
S felforgatva reményörömét: „Nem kölletek, úgymond
Nagy keserűn, hiu készületek nem kölletek immár:
Sámsonnak nemzetségét megemészti ez a bú,
Tetteit a környék iszonyodván fogja beszélni."
S egyszersmind elvonta magát a belteremekből
És kezdett szomorú torhoz készülni magában.
Ment legelőbb is alá s a máskor lélekadó bort,
Mostan búnevelőt felhozta egy öblös üregből,
S a tágas palotába tevé. Majd ólaihoz ment:
Ott tejelő barmok s számos paripái növének
Sámsonnak, mint házához méltó vala, mostan
Elvágott kötelek s jászlok töredéki mutatták
A romlást; de belől egy bús szegletben, aléltan,
Mintha urával együtt érezné gyászra jutását,
Állt egyedül dúlt széna között gyors hadviselő mén,
Tér és völgy tapodója, fejét a földnek eresztvén
S hóka fején szomorún szórt barna sörényi lelógván,
Mely, mikoron látá Tihamért, meg kezde vidúlni

És bágyadt nyihogással urát s fejrázva köszönté.
De Tihamér búval teli bár, új fájdalom által
Álla leverten az állat előtt s szemlélte sokáig
Szótalanúl; fölgerjedvén így szól vala hozzá
Végre setét komoran s fájt, amit monda, szivének:
„Hasztalanúl, hű szolga, vivőm, míg kelle, csatákon,
S most egyedül társam, mindentől elmaradottnak,
Hasztalanúl örömed; nem, hogy tápláljalak, és nem,
Hogy gondot, gazdád, pihenő napjaidra viseljek,
Mint rabló jövök én, lovagodból gyilkosod. Eddig
Rettentő hadi munkákban, vér-lepte mezőkön,
Vígan együtt jártunk, rémültelen annyi halál közt.
Bérc, völgy nem vala gát, nem térek távola, győztünk
A hullámokon is s kedvez vala ifju szerencsénk:
S ló rohanóbb nem volt, mint a gyors Fecske alattam
És soha gyávának nem mondott engem is a hír:
Most elzárta sorompóit, szűk térre szorítván
Gyász hadi pályámat; de te is, sajnálatos állat,
Hasztalanúl neveléd buja fűn hizakodva erődet,
És kergetted örömfutamással az alkonyi szellőt,
Karcsú száraidat s a rajtad ülőnek alakját
Nem fogják harcjátékon megnézni leánykák,
Nem hős ifjak irígyelni. Kegytelenűl elhullat imez vas
És fogod elkeserűlt uradat táplálni halálra.
S jobb neked, így búsonga tovább, elhullnod előttem,
Mint tolvaj Káldort szolgálnod uradra, vagy ólban
Tengned utált szalmán s szomorú vénségre kinyujtva
Életedet, húznod sanyaró gazdának igáját.”
Így végzé s Fecskét a tér udvarra vezette.
Ott még vérrel elegy porban látszottak az ádáz
Küzdők lábnyomaik, amint dulakodva vesződtek
A feltúrt földnek színén s a messze fehérlő
Házfalakat haragos színnel jegyzette sötét vér.
A remegő fénynél mindezt hogy látta, ujabban
Felbőszült Tihamér, s valamint hajdanta az ősek,
Még krisztustagadók, halmoknál s kisded ereknél
Készűltek lóáldozatot bemutatni Hadúrnak,
És fogadást magas eskü alatt fejeikre fogadtak:
Úgy, valamintha pogány szellem bírná, könyörögve
Szólítá a holdat, az éjt, a csillagok ezrét
S a boszuálló istent és ily szózatot ejte:
„Éj, te sötétség anyja, komor birodalma homálynak,
Csillagok, és te borongó hold, legyetek ma tanúim,
És te, boszúálló isten, hallgass meg utószor
Esdőt színed előtt: valamint e gyors hadi ménnek
Vére folyand e helyt s azt a szomjú por elissza,
Úgy a káldoriak vérét onthassa im ez vas,
És míg Káldor lesz, soha vér omlása ne szűnjék.
Éj, s te boszúálló isten, hallgasd meg ezen szót,
S nagy haragodban az árvának szenteld meg acélát.”

Így szólván kivoná jó kardját oldala mellől
És a ménbe döfé. Végső rohanással az állat
Felszökkent, hogy ölője vasát érzette szügyében
S vére buzogva kitört; a széllel versenyező láb
Megrokkant hatalomtalanúl. Leterűlt az erős mén
S ködbe borúlt szemeit még egyszer urához emelvén
Lassú hörgés közt vonagolva bucsút veve tőle.
De Tihamér haladék nélkül folytatta kegyetlen
Munkáját (fogadott munkát nem végzene jobban),
Megfejtvén darabokra szelé a vére-veszett húst,
Mint puszták hollója magát táplálni azokból
És tort a megölött vérségnek hamvain ütni.
Majd, istentelenűl, amelyet elolta gonosz kéz,
A góc házi tüzét fölgerjesztette s borongva
Terjedezett az ijesztő láng a régi homályban.
Már nagy volt az idő s holdnál és csillagi fénynél
Gyásztviselő hölgyként virrasztott a rideg éjfél
Emberek álma fölött; Tihamért nem lepte meg álom:
Bús tornál ült gondjai közt, mint kárhozatos rém,
És amelyet evék, keserű volt a falat íze,
És keserű, amelyet ivék, a kedvemelő bor:
Gyász könyük öntözték azokat s nem volt, ki vigasztó
Szóval az elhagyatottnak oszolni segítse
Bánatait, nem volt amin enyhülne keserve.
Néma körül minden s mint a sír, puszta; kietlen
Vissza s előre remény nélkűl a szörnyü kilátás.
Így lakozék Tihamér, szomorú vendége magának,
És amint lakozék, és a bort itta, koronként
A könyük orcáin hervasztva eláradozának.
Majd az atyát nevezé, majd két öccsére köszönte
Bús poharat s folyvást sűrű köny hulla szeméből:
„Ősz atya, így szólott zokogás közt, és ti szerettem
Testvérek, kik akár a földben alusztok, akár a
Föld színén szórt hamvatokat hordozza tünő szél,
És ti is, a háznak régen hű népe, vitézek,
E poharat rátok Tihamér keseredve köszönti;
Nem sok időre alászálland közötökbe nyugonni,
S számkiüzött egyedül nem lészen a puszta világon."
Szólt s a telt poharat legutósó gyöngyig üríté.
Így tarta keserves tort Sámsonfi magának
S véreinek, s gyakran gyüle még bú árja szemében,
Sűrü sohajtásai hallattak az éjféli órák
Lélekijesztő csendében mint erdei szellők,
Melyeket a szigorú éjszak megtölte panasszal.
Végre bor és bú megtörték őr lelke hatalmát
És aluvék álom nélkül s nem tudva keservet:
Holtak sírja fölött így alhatik a letörött szirt,
Melyet gyász szókkal hint meg faragója; de benne
Hallgat erő s élet nélkűl a néma hidegség.
Feljött a hajnal s Tihamér útjára megindúlt.

Ifju királyához, Lászlóhoz, megy vala, kúnhoz,
Kún hölgyek szeretőjéhez, magyaroknak urához,
S lelte Fehérvárott fénylő sok nagyja körében
Országúl mulatót s így kezde beszélnie hozzá:
„Felséges, hatalomra dicső, fejedelme magyarnak,
Ha valahol Tihamér híven szolgálta hazáját
S volt, valamerre vivéd, hadaidban nem legutósó,
Hallgass meg most és nekem egy kérelmemet add meg:
Épen hagytam el a házat, hol apámmal öcséim
Éltek örömdúsan s tán óhajtoztak utánam,
Messze kalandor után, mostan pedig éktelen a ház
S puszta örök, melynek komor éjszaka nyomja lakóit.
Jól tudom, ámbátor nem hallám senki beszédét,
A szomszéd Káldor szerzett nekem ennyi keservet;
Kérlek azért, törvény által büntetni ne hagyjad
Őt, de megengedd, hogy viadalra kihíjam egyenként
Vérem dúlóit s gyönyöröm lesz benne, ha vesznek.
Aki pedig tán élve marad s engem megöl, annak
Bár gonoszat tett is, legyen érte bocsánat örökre.”
Ezt mikoron mondá, minden bámulta s kesergék
A csata hősei őt, mi különbet azon Tihamértól,
Aki vidor fiatalságban, mint fényes acélkard,
Tündöklött nemrég soraikban s szembetünő volt
Termeti nagysággal; most ő megalázva keservtől
S éktelenül állott könyörögve; de szánakozással
Így szólott László, magyarok szép ifju királya:
„Sámson, akarnám, hogy bíznád kezeimre boszúdat,
Meglátná Káldor, mint voltál kedves előttem
S érezné nyomorát, melyet maga szerze magának.
Ám ha szived sürget, s gyönyöröd van benne, vasaddal
Venned igazságot, hírlőt küldök ki ezennel:
Az Káldor népét viadalra kihíja egyenként,
S ment legyen, aki megél; de ha csalt vet s víni egy ellen
Gyáván s nemtelenül kettőt fog küldeni s többet,
Rája, bizony mondom, országúl küldve leszen had
S tűz-vas emészti meg őt, népét s jószágait egyben.”
Így szólt s mind javalák fényes daliái beszédét.
S tüstént gyors követét a közre hivatta, Kadártát,
És bajitélőket rendelt a ságí mezőre.
Hős Tihamér pedig a vízhez tartotta irányát;
Bús bikaként embert kikerülve megyen vala ingó
Partjain a Sárnak, mely sással, sőt buzogánnyal
És suhogó náddal koszorúzva tekerge, holottan
Vándor lápok alatt feneketlen iszap vala s messze
Csilloga, mint az arany, veszedelmes színnel az örvény,
Ahova vad fiait a csörgő réce vezette
És a könnyü buvár s a sárcsa merengeni kedvelt.
E helyeket Tihamér sokszor kémlelte vadászva,
Most bujdosva öröm nélkül hágdosta s kihatván
Csakhamar a dombot s megpusztúlt várat eléré.

Második ének

Ságon azonközben poharak közt telt zajosabb éj;
Káldor húsz küzdőt vendégele, régi segédeit
Jó, rosz harcainak, más húszan az éji csatában
Sámson előtt hullottanak el; néhányakat ártó
Seb köte, bajtársak részt nem vehetének örömben.
Már lobogott a fáklyavilág s tág öblü teremben
Görnyedezett nagy tálak alatt a hosszu cserasztal;
Körben egy-egy serleg pillog vala s szomju kupákkal
A párló tálak megkörnyékezve valának.
Fenn pedig a falakat fegyver sokasága borítá;
Itt kard függe, amott villog vala hosszu hegyes tőr
S rézveretes száron dárdák mutatának ölésre
Fent ragyogó ércet, mellettök fellegi foltként
Domborodott aranyos szegetével az életovó pajzs
És nyilak és kopják s a nyílnak szárnyat adó íj,
Függöttek tarkán s vegyesen; réműletes őrűl,
Mintha setét sírból szállt volna ki lelkök, ezek közt
Négy sanyarú ősnek volt füstös képe akasztva,
És az egész háznak megbúsította alakját.
Most a bajnoki nép kezdett gyűlöngni: kevélyen
Jött maga Káldor elől, arcán a fényes örömnek
Hordozván jeleit; de nem úgy érezve szivében.
Már az idő első örömét megkezdte zavarni,
És vétkes dúlási után bántotta maró gond
És bántotta gyanú, hogy bár titkolni remélte
Tetteit, a hírnek mégis szárnyára kerűlhet,
S a már csendre jutott ország megtorlani eljön:
Akkoron ő! - de ezen félelmet visszariasztá,
És tuda, mely nem volt, kiderűltnek látszani kedve.
Jött és elfoglalta helyét. Eljöttek utána
Két elsőbb fiai, Petur és Ipoly, ifju tüzökben
Délcegek, a harcnak, bármilyen volna, örűlők
S több véres hadi munkákban rögzöttek eléggé.
Mindkettő apjára ütött, de szivökben ölő gond
Nem fészkelte magát, vidoran lépének utána
Káldornak s lobogott az erő vad lángja szemeikben.
Jött azután a méla Simon, halovány magas ifju,
Legkésőbb fia Káldornak. Most láta először
Harcot s embervért, s úgy látszék, ifjui lelke
Megborzadt förtelmeitől; soha őtet azóta
Nem készté mosolyodni öröm, nem kardot emelni,
És pengő idegen nyilakat szállatni szilaj kéj;
Hallgata és atyját titkon vádolta magában.
Két testvére után ő is helyt foglala. Jöttek
Egyszersmind a vér szolgái, kegyetlen erős nép,
Súlyos kardjaikat csörtetvén a sima pallón,
Jött a jász Sundó, legerősebb bajnoka Ságnak,
Mint valamely oszlop zárván nagy termete a sort.

Mindezek a bő asztalhoz járultanak és nagy
Zúgás és recsegés közben helyeikre leültek.
Már minden helynek meglőn vendége, uratlan
Egy szék volt Káldor balján, bíborba borított
S gyéren aranyhímes párnákkal. Rajta keresve
Függött minden szem; de leginkább nyugtalanúl várt
Káldor, s a kérdők s felelők közt zagyva zsibongás
Támadván, zajjal betelék a tágas ebédlő.
Ajtó nyílt azalatt s Káldor hajadonja belépett.
Őtet csak ritkán láták a bajnokok; atyja
Óva külön nevelé, s tilalom vala szólni előtte
Harcai sorsáról; a két ház régi haragját
Csak sejté; de harag nem fészkele tiszta kedében.
Mint fenn tölgy sudarát a felhők lángfia tépi
S fergetegek száguldoznak sürü lombjain által,
A völgyek violája pedig kijön a fa tövénél,
És nem tudja, hogy a szellő, mely illatit issza,
Szélvész a fatetőn, nem tudja, hogy a ragyogó menny
Kék szeme gyöngyeiben, zápor volt a fasudár közt,
Villámtól forralt, zivatar-hullatta özönvíz:
Így a gyenge leány felnőtt a férfiseregnél,
S míg azokat harag és gyűlölség vitte, szelíden
Ő bék és nyugalom karján növekedve kifejlett
Gyermeki napjaiból; megszokva szeretni s szeretve
Lennie, testvérek s atya voltanak öröme, gondja.
Lelke szelíd érzelmekből és szent akaratból
Volt gyönyörű öszhang s hítták vala szép Enikőnek.
Hogy kitünék, mély csillapodás váltotta föl a zajt.
Mindenik, amint ült, egy időre az ámulat által
Megmaradott leszegezve merőn s a marcona képek,
Úgy látszott, vadságoktól megválni kivántak.
Majd mozgás eredett s a tetszet hangja magában
Értetlen szavakat mormolt. A könnyü leányka
Jött s csak alig sejtett haladással elére helyéhez.
Káldor az eljöttet mosolyodva szeliden apolta
S egy pillantatig elfeledé, hogy gondjai vannak.
Felnézett Simon és beborultanak arcai. Káldor
Szerte körűlhordozta szemét és bíztata szóval
Mindeneket, maga példaadó a víg lakozásra,
S kezdődék az evés, majd víg poharakra kerűlve
A sor, erőt vőn a szilaj élet kedve s csapongóbb
Mozgások s hevesebb szóváltás ébrede: minden
Arc kiderűlt, csak az egy Simonén vesztegle borongás.
Káldor látta s komor feddőleg néz vala rája,
Szólni, nehogy kedvet bontson, tiltotta okosság.
Érté a haragos homloknak néma beszédét
S félrevonúla Simon; kivonúlt nem sokkal utána
Szép Enikő s magok a harcnak szolgái maradtak,
Dísztelenűl, mint a fa levél nélkül, mint felleg, ijesztőn,
Melynek utósó fénysugarát elvette az alkony.

S most Káldor - töltött kupa volt megemelve kezében -
Fölkele és csendet kérvén ily szózatit ejté.
„Társai sorsomnak, még eddig jónak, akarnám,
Hogy nyugodalmasbnak legyetek látói ezentúl.
Tudva van, a harcból diadallal tére be László
S szent a béke megint: minket más tesz vala mentté,
Harc és visszavonás s az erő törvénye azokban;
Eskü azért, hogy senki, ha ránk vád jőne gyanúból,
Sámson háza dulásáról nem vallja tudását,
Eskü, hogy a titkot kiki híven rejti halálig:
Úgy legyen e várban boldog maradása s azonkép
Váljék méreggé minden csep, melyet iandó,
Végtelen átok alatt, amint nem tartja meg eskét."
Szólt s kiki vad szavakat mormolt mély hangon utána,
S a poharat, melyet tartott, szájához emelte.
Még ittak, mikor a kapunál rézkürt szava hallott,
S a kegyetlen dúlók lakozását félbeszakasztá.
Első volt Káldor, ki helyét elhagyta, utána
Félig ürített kelyheiktől megválva kelének
A felijedt eskvők, zavar és sokféle tünődés
Lelkeikben; de azonban elért a kései vándor,
Végigcsörtete a márványpadu csarnokon, és a
Tág palotába nyitott. Talpig fegyverben, az ország
Címeivel pajzsán, jól termett férfi, Kadárta,
A bajhírlő volt, s ily szózatot ejte belépvén:
„Lászlónak hírlője jövök Sámsonfi nevében,
Hozzád s társaidhoz, Káldor, meghozni halálos
Bajnak ajánlását. Méltók, hogy vesszetek el mind
Vértörvény által: mert úgy hiszi, hogy ti valátok,
Akik az éjnek leple alatt gyilkoltatok, irtván
Ártót, ártatlant, megrontván őtet örökre
Bánattal, testvértelenűl maradottat, atyátlant,
Mégis azért őtet meg nem nyúgatja haláltok
Vak törvény által, maga hí fel bajra egyenként,
És kárhozzatok el, ha lehulltok hős keze által;
Ha pedig őt a sors adná elveszni bajában,
Ment legyen aki megél, se az emberek őtet azontúl,
Bűneiért, se az isteni kéz soha meg ne keresse.
Ezt Sámson; de ha cselt vettek, vagy ketten az egyre
Gyáván és nemtelenűl fognátok víni, királytól
E törvényt hozom: országúl rád küldve leszen had,
S véredet és magadat javaiddal tűz-vas emészt meg."
Mint mikor éj idején felhő torlódik egekben
S záporral viselős kebelét megnyitja futó fény,
S a puszták utazója veszélyt vél jőni s halállal
Terhes villámot: a villám nem jön azonban,
Fenn villog végig beborúlt pályája határin,
És az utat kideríti körűl s az utasba reményt önt:
Úgy Káldor, ki halálhírt félt és szörnyü kiirtást
Tetteihez képest, hallván a bajra hivó szót,

Megvigaszék a szóra, s kevély mosolyogva im így szólt:
„Sajnáljuk, hogy az elkeserült ifjú szive minket
Vádol s bűnneveket hangoztat előre; de várjuk
Vádaidért számkérendők, s úgy hisszük, előbb lesz
Színtelen árnyékká, mint rajtunk megbizonyítsa,
Amit kínjában, nyomorú, elmonda felőlünk.
Vidd meg, jó hírlő, e hírt neki s mondjad, ezentúl
Éjjel vagy nappal vagy akár éjfélkor is, amint
Választandja korát, jőjön s zörgesse kapunkat,
Ellenségi csak a gonoszúl vesztünkre jövőnek,
Ölni nem óhajtók, ha kivánja, baráti leendünk.”
Monda s miként jött a hírlő elhagyta veszélyes
Házát Káldornak. Huzamos lépései hosszan
Hangzottak kifelé menetében, s ahogy enyésztek,
Úgy a benn maradottak gondja fogyott, mindnyájan örülvén,
Más végét várók, ha világra jövendne, hadoknak.
S első volt Sundó, ki pohárt és szót veve, mondván:
„E poharat Sámsonra iszom. Sámson fia halld meg:
Sundó lesz, ki leküld, ha mozogsz, keseregni apádhoz.”
Szóla s mohón a nagy poharat fenékig üríté.
Példáját minden követé, otromba fenyítést
És kacagást keverének iván Sámsonfi halálát.
S hosszan húzódott lakozások. Azonban az éj ment
Félénk tolvajként, elvitte magával az álmak
Kincseit, a napnak hagyván sok gondot, ezernyi
Bajt és fáradozást s ahhoz nem egyenletes osztályt
A kívánt jóból, a földön vándor örömből.
És az ölések napja beállt. Ébren vala Sámson
Súlyával bánatjainak. Élet jelit adván
Megzendűlt a ház s ő fájó szíve azonnak,
Rémületes dobogást keltett szomorú kebelében.
Elcsüggedne; de a boszu őt megtartja erőben,
És harag a sárkány, mely őrt áll lelke tüzénél.
Öltözik. A vértet karcsú testére csatolja:
Fegyvere kard s buzogány; pajzsát eltördeli, szintúgy
A kelevézt; lobogót nem hagy tarkállni sisakján;
Dísz nélkül teszi föl, vaslapba szorítva sötétlő
Fürteit és arcát. Mint bérc, mely nem mutat ékes
Lombú rengeteget, tetejét nem hímzi virágszál,
De komor és vad sziklákkal borzad föl az égre,
S villámot, zivatart nem fél elvárni: azonkép
Állott dísz nélkül Tihamér, deli termete súlyos
Fegyverben, vastól feketén, készülve halálra
Küzdeni s elleninek bízton, felfogni csapásit.
Ment s a Káldoriak veszedelmét vitte magával.
    Még csend volt Ságon, mikor a zárt vaskapu táján
Megjelenék Tihamér és azt buzogánnyal ütötte.
Háromszorta nehéz buzogánnyal sujt vala hozzá,
Annyiszor a kapu messzeható döngéssel ijesztvén
A levegőt, a belvárnak fölverte lakóit.

Majd harsány szavait hallatta az ifju, kiáltván,
Káldornak harsogta nevét s a káldori népnek
Monda halálos bajra hivást, mindennek egyenként.
S jött Káldor, ki legelső volt a várlakon ébren,
S a kapuhoz jutván így szóla haragva: „Ki vagy te,
Durva silány pompájában rosz fegyvereidnek,
Békzavaró, ki vagy, aki reánk mint farkas üvöltesz
S fölrázod, melytől rettegned kell, az oroszlánt?”
Így szólott s azalatt népesb lett a sima várfok.
Egymást érve Petur s Ipoly és szolgái jövének
Káldornak, de reájok, ölést óhajtva, sötéten
Nézett föl Tihamér s keserűn ily szózatot ejte:
„Káldor, erősebben mint a vas, fáj nekem a szó,
S szó soha már örömet nem fog hozhatni szivemre,
Mert amit szereték, azt kínom volna nevezni,
Míg te is élsz. De ha bátor vagy, jer, szállj le fokodról,
S gyilkosságaidért, míg tart véredben, adózzál.”
„Ösmerlek, te kevély még a bánatban is.” Így szólt
Káldor az ifjúhoz; „de ne légy az végedet érvén;
Szolgám fog hozzád viadalra leszállni s az öl meg.”
Szólt s tovatért. Tihamér a síkon várta csatáját.
Most Petur és Ipoly apjokkal szót váltani kezdtek,
Mindketten vágyók Tihamért megvíni: de Káldor
Tiltá a viadalt nekik és Sundónak adott jelt.
Visszamenének mind; de Peturt nem ereszti haragja,
Hátramaradt egyedül s ily szókat monda sietve:
„Halld Sámson, ha megélsz, míg a hold feljön az égen,
Látogatód leszek; a jelszó: életre, halálra!”
„Elvárlak”, mondá mély hangon az elkeserűlt hős,
És bevonúla Petur; de helyette Ipoly jöve sebten
És szeme, mint a láng, repesett föllelnie Sámsont;
Majd hogy azont még a kapunál késdezve találá,
Ott termett s ilyen szavakat mondott vala hozzá:
„Sámson, igen bánnám, ha egyébnek jutna halálod
És nem ezen kar előtt szállnál a porba: de várj el,
Látogatód leszek a holdnál, s életre halálra
(Ez legyen a jelszó) végharc fog lenni közöttünk.”
Szóla vala s hogy fegyvermozgásokat érte belünnen,
Mint a könnyü hiúz, választ sem várva, beillant,
Harca felől, hírszomja, gyanút támasztani félvén.
Hős Tihamért pedig aggodalom bántotta: tünődék,
Nem csel-e, hogy ketten s tán többen fognak orozva
S nemtelenűl önvárában támadni fejére,
És mielőtt boszuját állná, bús napja leszálland?
De nagy lelke hamar megvált e gondolatoktól:
S „jőjenek a rablók,”, úgymond, „bár jőjenek el mind;
Egy hitem él: nem fog kezeiktől jőni halálom.”
Ezt gondolva továbbállott s a ságí lapályon
Néze vivásra helyet, temetőt a Káldoriaknak.
Jött Sundó talpig vasban, nagy kardja fityegvén

Balja felől; de szivos kopját pörget vala kettőt
Egyszersmind s látszott, erejét hogy emelte ügyesség.
Súlyos volt pedig és hosszú a kopja, hatalmas
A vasat, és vas alatt az eret megjárni hegyével.
Ő ezeket játékképen forgatta s közelge
Mint valamely vasvár, nyomván nagy teteme a tért.
Fenn a Káldoriak menetét vígyázva kiálltak,
Bízakodók Sámsont legutószor látni csatában,
Távolb sátor alatt a harc bírái tanyázván.
Ő pedig a síkon folyvást haladott vala, és hogy
Kopjavetésnyire ért, kiveté nagy könnyüden a balt,
Mely Tihamérnek előtte lehullt; de azonban
Harsány vad hangon szólt Sundó hős Tihamérhoz:
„Dárdádon, tudom, a tikok ülnek, vagy megehűlvén
Nyársúl forgattad s most nincs mit hozz viadalra;
Vedd föl azért, melyet küldék, víjunk meg egyenlőn;
Melyet küldendek, hiszem azt, fölvenni bajosb lesz:
Megkeres önként is s nem fog megválni velődtől.”
Szóla s kevély elbíztában Tihamérra suhantá
A kopját s egyenest sisakának ment az, ijesztő
Éle hasítván a levegőt s szálfája süvöltvén.
S nem fáradva elért a vas, hova szánta vetője,
A sisakos főhöz: de hegyén koppanva meg éli,
Félre szökött nagy rengés közt a földbe furódván.
Érzé a sujtást Tihamér, hökkenve fejével
S hallá kárhozatos csengését; de hamar eszmélt
Tompa nyugalmából és a két kopja után nyúlt.
Háborodott Sundó kirepült kopjái lehulltán
S már készült inkább karddal közel állani harcot,
Mint elvárnia két követét; de nem engede nyúgtot
Sámson az ádáznak, kopját vete rája legottan
S a két kopja kiment, sebesebben, mint jöve, mint két
Héja süvöltének törvén hatalommal urokra.
Vas térdét éré legelőbb a kopja, befurván
Gyűrűs kapcsa fölött s a fájó csontig eresztvén
Szomjas acélvégét. Csikorogva hajol vala Sundó,
Hogy kiragadja; de íme suhant sebtében utána
A másik gerely és behatott nagy melle vasába,
Mint valamely ártó növevény nagy messze kiállván
Rőt nyele, és mellét az acélvég tőre szegezvén.
Ezt látván megörült s harcát végezni sietve
Jött az erős ifjú, gerjedt haragában emésztőbb
Mint az emésztő láng s fennvilloga kardja kezében.
S méregből s fájdalma miatt már nem nyöge Sundó,
Ordított, mint a fene vad, szaladásnak eredten.
Nagy bajjal vonszolta magát Tihamérnak előle,
A két kopjával, hogy azont kiragadja, vesződvén;
Az pedig őt kegyelem nélkül pusztítani kezdé:
Vállain és sisakán, mint a pőrölynek ütése,
Hangzott a buzogány sűrű kopogása; kiáltás

Hallék a rémült Ságról s akaratlan ijedség
Vonta be szíveiket; maga Káldor gyászos időknek
Látta jövendőjét s bús homloka ráncba szedődék.
De Sundó kiszakasztván a kopjákat, omolni
Hagyta sötét vérét s kardjában bízva kirántá
A majd ölnyi vasat s égett ostromlani Sámsont
Súlyos ütésekkel. Hogy távol tartsa magától
S végre kifárasztván bizonyos rést leljen ölésre,
Ösztöne súgta, de nem szünt meg közelíteni Sámson.
Mint sanyarú bányász, vagy mint a kincseket ásó,
Tűr hevet és hideget, nyugalom nem tartja, sem álom,
Hogy nyereséggel utóbb a hegy szívébe lejusson,
S a föld bálványát, az aranyt fölemelje jutalmúl:
Úgy vágyott Tihamér Sundónak jutni szivéhez,
Semmi csapás nem volt őt távol tartani képes.
És már vérbe borúlt makacs ellensége; kegyetlen
Sundó rosz napját látá közeledni, de bízék
Még egy ütésével megfordíthatni csatáját
S összefogott kézzel lecsapott bajtársa fejére.
Terhes volt a csapás s mint a vágott fa esése,
Zúzó s rémületes; megtántorodának alatta
Lábai Sámsonnak, feje lógott mint az ütött galy,
Széles válla között lehajolva; de önnön ütése
És a vére-fogyott test súlya vevé le nehézkes
Lábairól Sundót. Lebukott térdére, felállni
Nem képes, bármint ügyekeznék. Sámson időt nyert:
Visszavevé erejét hős karja, kivonta sietve
A ragyogó kardot s készűlt elvégzeni harcát.
Földbe merített kardjával támasztva magát még
Térden volt Sundó s ahogy közelíteni látta
Öldöklő Tihamért, ily szókat mond vala durván:
„Vajmi veszett voltam, kelevézt hogy hánytam elődbe
Sámsoneb! anélkül most e vér-lepte mezőben
Téged látnálak fetrengeni előttem; azonban
Jőj és végezd el munkádat s tudd meg, ezen kar
Ótta meg ősz Sámsont attól, hogy lásson, örökre.”
„És téged” felelé Tihamér, „most olt el azon kar,
Kárhozatos rabló, poklok fáklyája, örökre,
Hogy soha rosz lelked honnát ne találja s hazátlan
Bujdossék s nyomorún a világok végtelenében.”
Így szólván kinyitá vértét a roskadozónak
S karddal barna fejét elválasztotta nyakától.
Majd kardjára tüzé sisakostúl a fejet és ment
A vállára vetett karddal, vér hullva nyomában:
Rémületes látvány a néző Káldoriaknak,
És nem ohajtott vendég a házban, hova méne,
Hol szomorú csend volt, és nem vala, aki fogadja,
Aki örömmel a győzőnek járuljon elébe.
Ő mene s ellensége fejét kapujára kiszegzé.
Még aznap kétszer harcolt a sági fenyéren,

S még Káldor két szolgának sínlette halálát,
Akiket ők csendes gyásszal mély földbe takartak
És lobogós kopját tűztek sírjaikra; de Sámson
A leütött fejeket réműl kapujára kitűzte.
    Fenn vala már a hold s szomorún a puszta falak közt
Ült vacsorájánál Tihamér, elmélve kiirtott
Nemzetségéről s várván a harcot. Azonban
Mint bagoly odvából kisuhan, mikor a fedező éj
Szőnyegeit kiterítve leszállt bércekre, mezőkre,
S messzeható szemeit gyilkos vágyalma vezérli:
Úgy Ságból kijövének ölő szándékkal az ifju
Káldorok és egymást nem sejtve siettek elérni
Úrhida dombjához. Petur első jött be, megállott
A kapunál s nagy gondolatot forgatva eszében,
A kapu két szárnyát betevé s elzárta rudakkal;
Hogy, ha talán egyikök menekedni akarna, ne tudjon
S a sorstól neki szánt ez helytt ma elérje halálát.
Kába! oroszlánnak barlangját zárta magára
S bízott a sorshoz, melyet maga sürgete dúlni.
Jött azalatt Ipoly a tulsó kapun. A kapuzárót
Látta s gyanítá szándékát; de remegni tudatlan
Lelke legott el lőn ugyanarra tökélve, bezárá
A kaput ő is, elebb a tér udvarra sietvén.
És vakon a boszútól, mely dúla lobogva szivökben,
Testvér a testvért ellenségének alajtá.
Mindkettő sietőn a tér udvarra kijutván,
Jelszavakat váltvák, viadalmasan összerohantak.
Mily hamar a tavakon két hullám megtöri egymást,
Vagy mind két felhő, mely összejön a zajos égen
S egymást szélvésszel s haragos villámmal emészti,
Hullván megtépett kebeleikből a sürü zápor:
Úgy ezek a szélnél, a lángnál hirtelenebbűl
Elronták egymást. Leterűlt Petur öccse vasától,
Megszegvén derekát a véknyán általütött kard,
Elhullott Ipoly is bátyjától véve halálos
Szúratokat mellén. Dobaj és a fegyveri csengés
Fölverték Tihamért, bámulva figyel vala s látá
A kettős rohanást, s a kardok villanatában
Legdühödőbb harcot s sietett a térre kijutni.
Már feküvének azok. Kiderűlt a bujdokoló hold
S áruló sugarát bágyadt szemeikre vetette.
A megnyílt sisakon kitekinte utószor Ipoly még
És kitekinte Petur s iszonyú vala kínja szivöknek
Sámson lábainál egymást haldoklani látván.
S nyögve Petur szólott: „Ipoly! így kell válni? de váljunk:
Sors akará, hogy Sámson után a Káldor elessék,
Isten hozzád a sírban.” - S még szólna: de fáradt
Nyelve megállt a halál révén. Vonagolva kinyujtvák
Véres karjaikat, egymásra borúltanak. Így ők
Mondhatlan keserűséggel megváltak az élet

Napjaitól, csak imént vad erőben féktelen ifjak,
Most testeik halom a földön, lélektelen alkat.
Bámúlt a harcon Tihamér és néma-merően
Álla soká, majd a sisakot lecsatolva fejökről
Halvány arcaikat vizsgálta kegyetlen örömnek
Képzelgéseivel: ilyen volt arca Petőnek,
(Öccse nevét mondá), ilyen volt fürge Gyulámé,
S ily halovány az öreg Sámsonnak képe, midőn őt
Éjjel az ádázok megüték véletlen az álnok
Fáklya világánál és vére fiaira lehabzott,
Akkor is óhajtván Tihamért, hogy jőne segédűl,
Akkor is átkozván, bosszút ha nem állna; de örvendj:
Így képzelge tovább, örvendj boldogtalan árnyék:
Ellenidet gonoszúl egymásra vezette szerencse,
S lábam előtt a két Káldornak vére patakzik.
Eljött a hajnal, szomorúság hajnala Ságon,
Harcszerető fiait Káldor nem lelte; de láta
Vérbe borúlt fejeket kapuján a sámsoni várnak.
S rémület és harag és bánat változva eszében,
Elszánás nélkül fogyató kínokban evődött.
Menne, hogy a gyilkost várában elölje, kivánná,
Mint szomjú föld a záport, végének özönnel
Látni elomlását; de maradt mit veszteni; éle
A két gyermek még, még volt bizodalma körökben
A más kettőnek gyászát elbírni, s reménye,
Hogy Tihamér, mielőtt véréhez jutna, kifárad
Harcaiban s elesik küzdő szolgái kezétől.
Őtet azonban az ifju soká nem hagyta tünődni,
Eljött vérdíját megvennie s dönge szünetlen
Súlyos ütéseitől a vert kapu. Eljöve reggel,
A delelő nappal s napesettel; nem hagya nyugtot,
Nem bánatra időt. Káldor szolgái esének
Mint dér-vette levél, s mindennap a ságí fenyéren
Harc vala és temetés, s a halál félelme fölötte.
Sámson háza pedig rémségesen álla tetőjén,
Csak kis időre s komor vendéget látva urában.
Rettenetes kapuján kiaszott vérarcok epedtek
A nézőre, s ijedve futott a vándor alóla.
Ságot azonképen kezdé mindenki kerűlni;
Bátrai elhullván, kiszökött a gyáva cselédség;
A betegek kórágyaikból sápadva kimásztak,
Messze hagyák el a házat, hol mindennapi harcban
Dúla halál s lebegett elfordíthatlan enyészet.

Harmadik ének

Gyermekivel maradott Káldor s már büszke reményi
Elhagyták lelkét. Földben vala dísze hadának,
S még épen Tihamér, őt is megvíni jövendő
És elrontani a házat, mely századon által
Hősökkel s deli szűzekkel gyarapodva virágzott.

Mint fekete felhőt, látá fenyegetve halálnak
Lengeni zászlóját, lélekben látta, de még nem
Engede a kétségbeesésnek; erőt veve búján
Még egyszer, s elvonva Simont így szól vala hozzá:
„Gyermek, igaz fajom a vérből, mely bajnok apákról
Tisztán szálla reám, s mely újra, ha éltedet őrzöd,
Mint serevény erdő, dúsan kivirúlhat utánad,
Hallgass meg s nemződ jó célu szavaira figyelmezz:
Sors-e, vagy átok volt, vagy az égnek régi haragja,
Sámson eleste után, hogy Káldor háza romoljon,
Nem tudom; úgy látszik, végünk bús napja közelget,
Annyira megnehezűlt Tihamér gyilkos keze rajtunk.
És ha kivesztem után még élnetek alku lehetne,
Elhúnynék örömest; de ha engem elejte, reád jön
A szörnyű s elemészt hamarább a déli mirígynél,
Haj! igen is méltókat imily köszönetre; azonban
Mentségünk, ha akarsz engedni szavamnak, ez egy van;
(És hogy akarj, elesett bátyáid lelke kivánja):
Majd ha kiálltunk a véres pályára, viandók
Én s Tihamér, úgy intézem hátrálva csatánkat,
Hogy közel essék e titkos járathoz, azonban
Őt te az elrejtett helyből gyors nyíllal ütöd meg,
Kettővel, ha nem ártana egy s a lankadozónak
Én az utó sujtást megadom, hogy örülve ne lássa
Káldor háza belét, nyomorú Enikőnek utánunk
A gyűlölt! hatalomszemmel ne kivánja szerelmét;
S míg mi alant síron túl is tán kínban evődünk,
Ő ne lakozhassék gyönyöreiben a káldori vérnek.”
Szóla, haragnak szikráit forgatva szemében
A végső szóknál, és választ várva fiától.
Az pedig ily nem várt szavakat mondott vala vissza:
„Káldor, elég a gyász, súlyát ne nevelje gyalázat,
Egyszer harcoltam nem méltó harcot, utáltat,
Kárhozatost, ezután méltót keresek ki magamhoz;
Téged azonban, atyám, tartson meg hosszas időkig
S mentse szegény Enikőt az igaz, s könyörűletes isten.
Én Tihamérra megyek; váljék el sorsom előtted;
Vagy győzök vagy esem; de orúl nem vívok ezentúl.”
„Vessz el hát nyomorú! így szólt a dühült atya, vessz el
Elpártolt vér, majd ha atyád elhulla előtted,
Majd ha vitézi fejét láttad lehanyatlani porba,
Akkor, mert akarod, magad is bár vessz ki vasától.
Ám addig mozdúlni ne merj s megelőzni csatámat,
Mert ha gyanítandom szándékodat, e kezeimmel
Téplek el és szórlak Tihamérnak elébe; s te mennél
Harcra, te árny, te nem is Káldor? légy veszteg, apádnak
Nélküled is voltak diadalmai, s úgy hiszi, lesznek.”
Szólt s elhagyta fiát s a fegyverházba rohanva
Fegyvereit szedegette vadúl s illette magára,
S elbúsúlt keddel készűlt a harcra; de a pört

Hallván szép Enikő, sietett rémülve Simonhoz,
A boldogtalan, és ily kérdést tesz vala hozzá:
„Ah Simon, ah szeretett bátyám, te reménye hitemnek,
Még egyedűl nyájas hozzám e szörnyü napokban,
Szólj, az egekre, miért e pör teközötted, atyám közt,
Kiknél nincs egyebem? Mért a bú Káldor evődő
Lelke homályában, mért a mindennapi harcok
Ságnak szép mezején, s melyet borzadva tekintek,
Rajta sötét lobogós kopjákból a komor erdő,
Mely kivirítani haj! soha nem fog senki könyétől!
És Petur és Ipoly, ők nem térnek-e vissza körünkbe?
S ily egyedűl, ily mindentől megválva, fogunk-e
Élni magunknak kín és bú, másoknak ijesztők?
Ah Simon, én iszonyút sejtek: kiderűlt vala lelkem,
Mint a mennyalapú tószín; most rémület és gyász
Fogtak benne helyet s a halálnak enyészetes árnya.
Mondd el, bátya, mi vége leend mindennek? elég-e
Már amit veszténk, vagy mely gyász várakozik még,
Hogy tudjam, s ha jövend, készen s elszánva találjon?”
Erre felelt mély sóhajtás szakadozva szivéből,
A keserűlt testvér s szomorú vala hangja szavának:
„Vajha szerencsétlen ne születtél volna, vagy eddig
Födne hideg sírbolt, és engem is, élete-untat
Régen ez a tápláló föld vett volna ölébe,
Hogy most, amiket elmém tud, kibeszélni ne kellne,
S amit mondandok, neked azt meghallanod. Árva
Elhagyatott Enikő! örömest hallgatna tovább is,
Mint hallgat vala testvéred, de bizonytalan óra
Rejti sötét végét sorsának; meglehet, eljő,
Még mielőtt vélném s akkor nem tudni, mi hasznod,
Amit már sejtesz? Tudd hát: a sámsoni házért,
Melynek erős népét éjenten Káldor elölte,
Most végivadék Tihamér jő venni boszúját,
És ő az, ki naponként e hadat űzi mezőnkön,
S rettenetes keze műve után serdűl föl az erdő
Gyász kopjáinkból, kiknek maga tette alapját.
És Petur, és Ipoly, ők odavannak örökre. De még él
Győzetlen Káldor, még bírom kardomat én is
S gyáván a gyilkost nem fogjuk várni fejünkre.
Hagyd Enikő, hagyd a sírást, nem fogsz te maradni
Védtelenűl, soha Káldoriak vérébe gyalázat
Sarja ne oltassék, s attól, ha magadra hagyatnál,
És látnál közeledni veszélyt, ójon meg ez a tőr.”
Így szólt s egyszersmind a tőrt nyujtotta; fagyott, forrt,
Míglen bátyja beszélt, Enikőnek vére, s könyeinek
Rémület és búkín zavarták forrásait: a szív
Benne patakként lön, melynek magas ormozatokról
Vad sziklák borzalmai közt fut völgybe panasszal
Árja s nyugalmát a nagy uton nem tudja találni.
Ily vala elszörnyedt Enikőnek szíve: meredten

És irtózva fogá a tőrt hű bátyja kezéből,
Melynek imént maga szép hüvelyét hímzette arannyal
S kedves ajándékot vélt adni Simonnak; azonban
Visszakerült vad célja szerint fenyegetni adóját
A veszedelmes vas; de az ártatlannak eszében
Lassanként kiderült a vészes pálya; elérté
A szomorú intést s meg kezdett rajta nyugonni.
Csókkal bátyja kezét s a tőrt illette, s szelíden
Elszánt lelke szerint ily szókra nyilának el ajkai:
„Bátya, megértsem-e, ami balúl van rejtve szavadban?
Nemde te is, szeretett testvér, és Káldor, ölemből
A megemésztő harc viharának mentek elébe,
S legboldogtalanabb Enikő, ha ti elmaradátok,
E tőrrel nyomorú lelkének nyissa meg útát?
S ég, te bocsásd e bűnt! én nem fogok élni. Mi volna
Élnem örök kínban? mint fekszik rajtam ez is már,
Melyet adál, melyet sorsunk, hogy mondj ki, parancsolt.
Hárfa vagyok, melynek húrját megtépte szilaj kéz,
Mely soha már meg nem zendűl, hangatlan üres fa;
Még egy ütés kell s a zengőt nem fogja találni
Sem tündér szerelem, sem öröm játszó keze többé.
Ah nem lesz nekem a léttől megválni keserves:
Tőled válni nehéz, és válnom az édes atyától.
S válnunk kell-e Simon? szemeidben, látom, erő küzd
S kétség; ám váljunk, nem örökre, ha kedvez im ez vas
És nem örökre talán, ha fog úgy kedvezni szerencséd,
Mint Enikő érted nagy buzgósággal imádand.”
Szólt s bátyjára borostyánként tapadának erőtlen
Karjai, és csüggött feje, mint a szelíd fa gyümölcse,
Halvány vállai közt; de vihar vala lelke Simonnak.
Nincsen nyúgta tovább, atyját megelőzni ohajtva
Elszaggatja szelíd kötelét a bánakodásnak,
S öldöklő fegyvert s viadalt megy venni magára.
Káldort, ahova megy, nyomban kíséri sötét gond,
És kétségbeesés, ha az elmúltakba tekintve
A még vesztendőt sanyarún számlálja; dühöngő
Elszánás pedig és több mint embernyi gyülölség
Hajtja, ha ön erejét s Tihamért forgatja eszében.
Ott vár a kapunál, s mint a napenyészeti felhő,
Mely záport s lobogó villámot forral ölében,
Mindinkább komor és komorabb lesz lelke; borúsan
Néz befelé, majd nyugtalanúl a ságí mezőre
Változtatja szemét. De azonban szökve kijutván
Harcol már Simon és bal sors-hajtotta fejétől
Győző Sámsonnak rosszúl téríti csapását.
Küzd hevesen nagy erővesztéssel az ifju, csapongva
Majd itt, majd meg amott mint a láng, ostromot újít;
S tettei hírre jutandók még, ha szerencse akarná,
Hogy Tihamér kezeit kikerűlje; de mint az utósó
Napnak itélete, jő elfordíthatlan ütések

Súlyaival Tihamér; meg van számlálva csapása;
S mindeniket bizonyos romlás kíséri; Simonnak
Élete, mint felvert házban kincseknek uráé,
Fegyveri közt biztos maradását nem leli többé.
Egy vágás által ketté van szegve sisakja,
Látszanak elnyiladó vértén a szörnyü rovások,
És keze, mely védné, pazarolt erejében alább száll.
A már-már elesendőnek még egyszer az élet
Képe hizelkedik, és ifjúság rózsaszinében
A még nem látott napok állnak csalfa varázzsal.
Mint elhagyta tanácstalanúl a várat, azonkép
Fut mostan mentője felé s minden haladása,
Minden egy-egy lépés hazugúl szaporítja reményét.
Futna tovább, még tán atyjától nyerne segédet
A nyomorú; de utána van a könyörűtelen űző
És egy ütéssel az elhaladót leteríti beérvén.
Ottan ölője szivét kezdé kérlelni az elhullt,
S bágyadtan megemelve fejét, így szól vala hozzá:
„Szüntesd meg, Tihamér, egy pillantatra csatádat,
Egy pillantat után szükség már nem leszen arra.
Éltem enyész, mint a párák játéka, miként a
Délbáb a rónán, s méltó vagyok arra, hogy amint
Véredben, noha még akaratlan, dúltam, azonkép
Szenvedjem haragod súlyát. S nem is e rövid élet
Már s ez örömtelen az, melyért esdeklem előtted,
Irgalmatlan előtt; de ha van még emberi lelked
S isten képe alá nem rejtél farkasi szívet,
És ha keresztény vagy, ha bizol valahára, reménnyel
Állani isten előtt, könyörűlj az erőtelen árván,
Elhagyatott Enikőn, ki neked nem véthete, aki
Senkinek a széles földön soha véteni nem fog,
A boldogtalan ah, igen is büntetve miattunk,
Hogy fiatal napjait gyász fogja fedezni halálig. -
Ah Tihamér, hideg a te vasad keblemben, előttem
Köd terjeszkedik és az enyészet képe borúl rám:
Úgy áldjon meg az ég, amint hozzája kegyes léssz.”
Így szólott s tán szólna tovább; de behamvadozának
Tündöklő szemei: búcsúzó lelke szavaival
S kívánságaival fölszáll vala hűlt ajakáról,
És Sámson nem örűlt dőlt ellensége halálán.
Ifjúsága s szelíd szózatja szivére hatottak.
Irtózván véren tengődő lelke magától
Teljesedése felé látszott gonosz átka sietni.
A holton komoran nyugovék beborult szeme s így szólt
Végre nehéz küzdéseiben vész-ülte kedének:
„Téged ugyan, Káldor, nyugalomnak adott ma ezen kar,
S melyet sürgettél, rád hozta időnek előtte
A keserű végét; de magam vagyok a nyomorúbbik
Mind valamennyi között, kik elestenek és az ölésben
Nincs gyönyöröm többé; inkább irtózni magamtól,

Díja csatámnak, azóta, hogy ifju szemeidnek
Fénye lehúnyt s panaszos szavaid füleimbe hatottak.
Látni fogom, mint véreimet, az erőtlen atyáét,
Éjeimen halovány bús képedet, egy sereget fog
Látni szemem, vadat és szomorút, vér-fonta hajakkal
Rettenetest s beomolt szemmel szemeimbe tekintőt.
Vajha ez életben ne találtuk volna föl egymást!
Vagy te ne lennél káldori faj, vagy sámsoni vér én;
Békén, oh nyomorú, lakhattál volna körűlem,
S vétkemből soha még szellő sem bántana: ám most
Elhúnytál fogadásom alatt, s még akire sor vár,
El fog jutni hamar végéhez, vagy pedig engem
Visz le megállhatlan folyamában az óra hatalma,
S ahova szállandok, gond nem kísér el az áldott
Földbe, hová te uton vagy már; és aki fölötted
Győztösen áll itt, a harcnak nem látja jutalmát:
Szenved igájában ön-lázította bajának,
S fáradságaiért nem adózik örömmel az élet."
Szóla s tünődve megállt, tova menjen-e kezdeni új bajt,
Vagy hazatérve nyugodjék meg? De közelgete Káldor
S földobbant a föld siető lépteire. Falairól
Látá haj! későn magzatja veszélyteli útját,
Látta merész harcát a fenyéren s jött, harag és düh
Szárnyai lábának, s még messze kiált vala: „Sámson,
Várd az atyát, az volt, ki megölte öcséidet, őtet
Várd be, ha istened él." De siket pusztában enyészett
Hangja beszédének, Tihamér végezte csatáját.
Most az atyát a legkeserűbb bú kínja fogá el;
Látta lerontott bálványát a csonka reménynek
És nemzetségét betemetve; megáll vala kissé,
Mint kinek a földön már nincs mit tennie, váltva
Néze halálszemmel öldöklőjére s fiára.
Két hatalom küzdött zúdúlt lelkében egyenlőn,
A boszu és bánat; de erőt vőn végre boszúja,
Az lön az úr s egyedűl annak hallgatja parancsát.
Már Tihamérnál van, fia véres alakja előtte,
S ő, mielőtt karját megemelné, ily szavakat mond:
„Sámson, vádoltam magamat, mikor álmai karján
Más nyugovék, titkon keserű vád gyilkola engem,
Hogy kegyelem nélkül, s a boszúnak szörnyü határán
Túl jártam; de te vad, fene vadnál rettenetesb vagy.
Akkor az éj pokol öltözetét burkolta magára,
Csillagi nem voltak, mikor én házadra ütöttem;
Mámor közt töltém lelkemnek régi haragját,
S hogy berekeszthessem munkámat, egy óra elég volt,
De te szünet nélkül csapdossz, mint kánya, szivemre.
Cseppenként szivod el vérét s a vérnek ivása
Még szomjúbbá tesz. Jősz reggel, délben, az estve
Meg nem hűti dühöd lángját. A hosszu halálnak
Kínaival táplálsz, hidegen számolva boszúdat,

Hogy végtére minél több szörnyűséggel elölhess.
Légy átkozva örökre, utált és gyűlöletes vér,
A kétségbeesés kísérjen sírba s dühétől
Megszabadúlni ne tudj, míg a végetlen időben
Tartani fog. - Mi gyönyör volt ez, melyféle vitézség,
A gyengét, nem harcra valót, verekedni tudatlant
Gyilkos acéloddal leteríteni? Annyi halállal
Nem teltél-e be még? Oh hogy kezeimbe legelső
Nem vettem vasamat! harcod végére jutottál
Volna legott s most ezt nem kellene látnom, atyának,
Nem hallnád istentelenűl mosolyogva keservem
Szózatait; de jer el, ha vitéz vagy, küzdj az atyával
S add meg kardjának rég gyűlölt véred adóját."
Így szólott; de legott Tihamér választ ada mondván:
„Káldor, örülhetnék, ha öröm még volna világon
Lelkemnek, s az egekbe ható hahotával örülnék,
Mert nyomorún látlak, nyomorúbban szinte magamnál,
És hallom panaszod hangját, háznépnek uráét
Még nem sokkal előbb, most kínosan elszakadottét
Mindentől, amit szeretél. S így kelle az élő
Isten igazságát kardunk élére kitennünk,
Hogy te is, én is, utósók a két házivadékból
Harcolnánk egyaránt, s valahára ki lenne csatával
Víva, ki a véres bűnök kezdője, kinek kell
Végre halálával berekeszteni a haragoknak
Kárhozatos napját; és itt van, Káldor, ezen nap.
Én nem vádollak; gonoszabbat mint az üres vád
S rettenetesbet tenni jövök. Vagy téged im ez kard,
Mint fogadásom van, megemészt most, és soha Káldor
Éjjeli dúlással nem fog pusztítani Sámsont,
Vagy pedig én bukom el, és nem lesz gondom azontúl.
Jer neki! el ne feledd, két háznak híre kezünkben:
Sámson-e vagy Káldor: váljék el még ma örökre."
Szólt s megemelte vasát, s a két ház régi dühével,
Mintha egész erejét bírnák, vadan összerohantak
A végső daliák. Hangzott szakadatlan ütéstől
A vért testeiken, pengettek az összecsapódott
Kardok, s tartott a bús harc sok időig egyenlőn.
Sámsonnak sok ütésektől már rótt vala vérte
S a mindennapi harc jeleit hordozta; de még ép
Karjai űzték a veszedelmet; Káldor erős volt
Bús dühödésében s bántatlan fegyveri által.
S még nem volt az idő, hogy elessenek; egy akarattal
Fáradt karjaikat nyugtatni megálltak, azonban
Alku lön: „a várból kiki még ma csatára kijőjőn,
S régi viszályoknak még ez nap vége szakadjon."
Káldor az elholtat temeté be keserve utósó
Csöpjeivel s a gyászhelytől megválnia kín volt.

Negyedik ének

Visszavonult Tihamér, örömtelen, mint kire senki
Nem várt a házban; de nehéz gyötrelmei nyomván
Ment Káldor szomorú várához s rettege látni
A testvértelenűl sínlődő lányka keservét.
Ülve találá azt kifelé fordúlva s merően
És érzéktelenűl a róna mezőbe kinézve.
A kétségbeeső bánat nem omol vala könyben
Arcairól, enyhűl kebelét nem emelte sohajtás.
Arcai holt rózsák, szeme hullócsillag, alakja
Mint szobor a síron, mozgatlan, néma, hideg, bús.
Atyja belépte után fölkelt; de sem ő, sem az, egymást
Szóra nem indíták, egy szemváltással elértvén
Kínérzelmeiket s egyebet mit mondani nem volt.
Káldor elébb mozdúlt és így szólt végre, kinyujtván
Elkeseredve kezét s bú-törte fejéhez emelvén:
„Engem az istennek valamennyi csapása lesujtott!
Szánakozás kísér a föld gyomrába halottat,
S a hív fájdalom és emlékezet a lemenőnek
Virraszt sírja fölött; haj! én már élve felejtett,
Élve halottabb én, nem látom senki figyelmét.
Századig éljek bár, nincs aki örülne, hogy élek
S engem az undok föld betemethet bízton, utánam
Senki könyűt nem hint és senki sohajtani nem fog."
Szólt és székre vetette magát, könyökébe temetvén
Vas-környözte fejét; de ijedve fölébrede a lány
Andalgásaiból s Káldort elhagyta legottan.
Nem sok időre bejött, kupa volt megemelve kezében
És közelebb jutván leborúlt atyjának előtte
S a poharat remegő kézzel felnyujtva imígy szólt:
„Béke az elhúnytnak s üdvösség a nagy egekben
Isten előtt; áldás kísérje s szerencse az élőt,
S tartsa meg árvának nekem őt, az egyetlen utósót."
Meglágyúla kemény Káldor szive; elfogadá a
Felnyujtott poharat s kiürítvén könnyei hulltak;
Majdan térdeiről fölvonta magához az árvát
S elfojtódottan nyugtatta sokáig ölében.
Most a nagy bajjal gyüjtött kincs, a keresett hír,
Dús hajlék, mind semmi becsűk, szívének előtte
Még ez az egy kincs van s értéke fölebb az aranynál,
S most százszorta nagyobb, mint volt a boldog időben.
Ehhez tartja magát, ehhez vagyon élete kötve.
Némán tartja soká karjaiban, majd bizodalmát
Véve csatájához fölemelni kivánja jövendő
Jobb sors álmaival s így szól az ölébe simúlthoz:
„Légy nyúgott Enikő, el voltam szánva halálra
S halni kivánatosabb, mint élni örömtelen, ámde
Éretted fogok élni. Ne félj a szörnyü kezétől,
Megfáradva vonúlt várához vissza s ha jő még,
Veszni jövend és tetteiért megadózik előttem.

Élni fogunk s egymás gyászait enyhítve viselni,
S nem sok időre marad pusztán a ságі lak; a baj
Napja után megnépesedik sok régi cseléddel
És fogad új hadakat kebelébe: virágzani fognak
Síkjai, gyászaiból feltündöklendik az ős ház
S kedves vendégink jőnek meglátni határát.
Végre komorságát nem fogja-e tája levetni,
Nem jön-e még az idő, hogy búját enyhe tanáccsal
Váltja szelíd Enikőm és nászt hoz az árva tanyához?
Ah Enikő! a káldori faj nem fogna kiveszni
Nyomtalanúl, mint a felhők árnyéka, miként a
Pusztai kút, melynek kiapasztá nedveit a hő,
És az atyának még oka volna, hogy élni ohajtson."
Így szólott, de hiú szavait fejcsüggve s keserves
Kétséggel hallá s nem tud vala szólni leánya;
Terhes s kínteli volt az idő haladása közöttük
Mint a sánta vadé, ki sebet visz nyögve szügyében
S a veszedelmek elől nagy fájdalmakkal iramlik.
S másodszor kele irtó harc a ságі fenyéren.
Küzdöttek kegyelem nélkűl a régi haragvók,
S véresen és dühhel sok időig tarta csatájok.
És megtért Káldor, mint látszék épen, azonban
Melle sebet rejtett s lassú vala karja ütéstől.
Nem késett poharát áldozni a visszajövőnek
A hű lány, fölnyujtá azt kideríteni vélvén
A fáradt atya orcáját; de borúlva maradt az
S csak nehezen fejlék Enikő láttára ködéből.
Elfogadá mégis poharát s az erőteli nedvet
Itta gyönyör nélkül, lelkét nem emelte hatalma.
S már ajkán lebegett a sorsintézetü szózat,
Mely Enikő lelkét elzúzza; de visszamarasztá
A veszedelmes hírt s az utósó pillanatokra
Hagyta kimondását; az utósók voltanak immár
S ő még csalta magát. Enikőt pedig, aki remegve
Függe nyakában még, hogy rosszra ne lenne gyanúja,
Elküldé eleségtárába, hogy ép eledellel
A harcban törtet megvendégelje, ha megtér;
Azt ugyan ő immár nem fogja izelni; de a lány
Hallani atyjának megörült ilyféle parancsát
És úgy hitte szegény, hogy az élet vágya s reménye
Hozta meg e gondot s dolgaihoz láta legottan.
Káldor azonban kötte sebét s legutószor az immár
Puszta terembe vonúlt, hol fegyveri függtek; azokból
Néze betörhetlent, tetemest s tagjaihoz is illőt.
Búsan néztek alá az elődök képei, búsabb
Káldor képeiket komoran mellőzte s tovább ment,
Hol vértek s tarajos sisakok villogtak elébe.
Végre megállt s újjal kezdé fölváltani kardját
S minden fegyvereit. Meghorpadt vérte helyett vőn
Épet, romlatlant s talpig vala vasban; elülről

Nap ragyogott mellén, vállát két sárga oroszlán
Födte kapocsképen, sisakát jegyzette magas toll.
Mindezeket hajdan Sámson hordozta csatáin;
S már régen nyugovók függöttek háza faláról;
Káldor az éjhadnál rablólag orozta magához
S hitte menendőnek, ha magára keritheti, éltét;
Mert finomúl vala s tartólag művelve acélból.
Könnyebb a vasnál s jól vert szálakkal erősebb.
Alkonyodék; de homályt a hold nem hagy vala úrrá
Lennie a tájon, kiderűlt kísérteti fénye
S néma jelentőleg két szomszéd várra lenézett;
És ez időt választá el vég harcra s elérvén,
Ság kapuján Tihamér jelt ad vala hangos ütéssel.
Hallá s megdöbbent Káldor; de nyakában ül a sors.
Mennie kell s csak az egy viadalban van menedéke.
Indúl és Enikőt ígyen szólítja vigyázva:
„Halld, Enikő, még egy harcom van hátra; s magad léssz,
Míg oda vívandok, jer azért le s utánam erősen
A kaput elzárjad s ki ne nyisd, míg fegyvereimben,
(Vígyázd meg jegyeit) engem közelíteni nem látsz”.
És az atyát Enikő szomorúan kísérte s utószor,
A hideg ércekben megölelte, utána bezárván
A kaput és remegő léptekkel visszaeredvén.
S a legrettentőbb harcot most kezdte, rohanván
Vége felé Káldor. Bízton várá be csapásait
Sámsonnak s azalatt ravaszúl rést néz vala romlott
Vérte nyilásai közt testéhez jutni. Födetlen
Tomporait kezdé ostromlani s a csupasz oldalt
Vérbe borítá el; s mindinkább dúl vala vérért
S a vér díjáért lángolva, s hiába esének
Sámsonnak sűrű rohanásai; őt az acélmű,
Mint vehetetlen vár, távol tartotta, s nem engedt
A kard élének, rést nem nyita semmi csapásra.
S már érzé sebeit Tihamér; de csatája utóján
Nem csüggedve vivott, s lassudván, őrzeni kezdé
Védetlen tagait. Káldor, mint aki kaszával
Vágni akar rendet s a kaszát nagy súllyal az ingó
Fűnek ereszti, mohón úgy vágya ledönteni Sámsont,
S oldalt fegyveriből pusztúlt derekához irányzott.
Megrettent a készületet sejdítve s hiúzként
Félreszökött Tihamér s a halált kikerűlte; utána
Kardját másodszor megemelve siet vala Káldor,
S hogy diadalra jutand, ébredt bizodalma; de hónaltt
A fölemelt kar alatt sérté meg Sámson az űzőt;
És sürüen omlottak ütései; mint az eső jég
A vert ház tetején, hangzott szakadatlan az ős kard
Ellensége vasán s tagjait megtörte. Kifáradt
S nem viva már Káldor; sajgó jobbjában az éles
Kard hatalomtalanúl maradott, s viadalmát
Végzé a győző az acélt torkába merítvén.

Elhullott Káldor s habozó hörgéssel akarván
Átkos imádságot s kérelmet mondani, elhalt
A gyászok szerzője s kinyúlt a sági fenyéren;
A győző pedig a véres kardot fölemelvén:
„Hála boszúálló isten, nagy hála nevednek!
Ellenségeim elhaltak fene harcban előttem
S most az utósónak vérét nyujtom föl; imádlak,
Hogy gyász áldozatúl feleim nyugtára fogadd el.”
Így szólt a szörnyű s a vérnek csöpjei hulltak
Kardvasa széléről; de lehajlott most s az utósó
Káldornak testét kezdé megfosztani: „Rabló,
Halva se bírd, ugymond, melyet nem kell vala bírnod
Élve is, örökömet. S ahol vagy, már neked a vért,
A sisak ótalmat nem adand ön férgeid ellen,
Így pedig a hollók fognak verekedni fölötted,
S kedvre hozand, melyet diadalmam szerze, csatájok.”
Ezt mondván leveté megromlott fegyvere súlyát
S visszarabolt örökét öltötte magára helyette.
S amint végigment a sági fenyéren a holdnál,
Vállai s napviselő sértetlen melle ragyogtak.
Legboldogtalanabb Enikő, kínaggodalom közt
Élt azalatt egyedűl a roppant várban, eladva
A könyörűletlen sorstól kétségnek, ijesztő
Képzelgéseknek s egy hosszú lelki halálnak.
A kezdett dolgot feledé s folytatni erőtlen,
Éghez imádságot fölohajtani nem vala képes;
Benn a néma magány kísérteti csende riasztá,
Künn iszonyú volt a küzdők zajgása, s az éjnek,
Ahova ment, őt legborzasztóbb képe követte.
Hasztalanúl váltotta helyét a gyenge hajóként,
Mely lemerűlt s könnyű fáját nem tudva emelni,
Bárhova forduljon, hullámmal telt marad öble:
Úgy Enikő nem volt képes megválni bajától;
Künn és benn egyaránt kínos vala léte. Azonban
A jeladó fegyver feltünt a vár közelében.
Lassan lépdele, gondolatok küzdődve agyában,
Sámson elé s a zárt kapunál kis időre megállott.
Kit látván Enikő, Káldornak véle s szivében
Hosszu sohajtással szakadott meg a régi szorongás;
És csak alig vala sorsának megbírnia képes
Jobbra derűlését. Tántorgó léptei vitték
A kapuhoz s kezei, hogy azont megnyitta, remegtek;
Majd kebelére omolt a némán vesztegelőnek
És csókolta, könyei hullván, a jéghideg ércet,
S mint halovány bimbó csüggött vélt atyja nyakáról.
Föllázadt Tihamér minden csepp vére; de vonta
Őt az öröm szárnyán a megcsalt lányka s menet közt
Még sokszor karjára borúlt hév csókokat adván,
S hogy kebelét a köny megtágította, imígy szólt:
„Oh atya, kedves atyám, megjöttél, nem vagyok árva,

Nem vagyok elhagyatott! Legyen áldott, aki megótta
Éltedet, a kegyes ég. Enikőnek nincs oka immár,
Hogy sírjába kivánkozzék: fog sírni az elhullt
Testvérek holtán; de az élőt a szeretettel,
Melyet azok birtak, buzgóbban fogja ölelni."
S még mindig némán mene Sámson s zaj vala lelkén
S a vas alatt hangos dobogással nyúgtalanúl vert,
Mintha erős kebelét föl akarná törnie, a szív.
S szólt Enikő: „Atya, nincs-e szavad, mely visszafelelje
Örvendéseimet s e vas fog-e fedni örökké,
Mely hidegen fogad és fagyva hév csókjaimra sem enged?
Ah légy nyúgton atyám: Ságon szent béke lesz ismét,
A viadalmaktól elijedt nép visszakerűlend,
S népes lesz s elevenséggel lakodalmas az ős ház.
Kedvesim elhúnytak, sivatag van utánok eszemben;
Mert soha testvért már nem adand nekem a szigorú menny:
Őket azért soha nem fáradt bánattal utósó
Napjaimig keseregni fogom; de csak úgy legyek áldva,
Mint élőt téged foglak tisztelve szeretni.
Kincs leszen életed, azt híven őrizni, szerelmes
Foglalatosságom s kedvessé tenni, szerencsém."
Ekközt a várnak belső tereméhez elértek.
Ott feketű csészén pillog vala hamvadozó mécs,
S gyenge világa derűt kölcsönze az éji homálynak.
Most Enikő leszakasztva magát követője nyakáról
Ment, hogy vég poharát áldozza s ez ünnepi tettel,
Hogy még élni fogand, noha inkább halna, jelentse.
És szép volt a lány, s őtet nem tette virító
Kor, nem az ifjúság, tündérlő kelleme széppé,
És nem a mennyei arc egyedűl és a deli termet;
Bájló egy maradóbb szépségnek bélyegi által:
Tűkör volt a test, a legszebb lélek alakja.
A halovány bú csak vonzóbbá tette, varázsként
Ült az epedt arcon, szeme harmatgyöngyein, üldve
A szivet és annak nyugodalmát lesve halálra.
Fölrettent Tihamér s állt elszörnyedve magától
Mint villámtól vert, zivatartól megszakatott fa.
A szépség könyvét kinyitá harcsorsa előtte
S olvasa benne nyomort, borzasztó tettei bérét.
A jelen és a múlt harcoltak eszében, azoknak
Lett vad honjává s szörnyü eszmélete kín volt,
Kín, melynek végét be nem éré képzeletével.
Jött Enikő elszánt fájdalmmal az angyali arcon
S hozta be vég poharát. Tihamér, valamintha halálnak
Álmaiból ébredne, merőn felnyúla helyében,
S mintha elég kínt már nem nézett volna szivének,
A sisakot fölütötte fején. Elhalva rogyott meg
Szép Enikő e látványon: képetlen ijedség,
Rémület és, mely mint villám futa által idegjein,
A szörnyű csalatás, megtörték teste hatalmát.

Megrendűlt keze a poharat nem bírva kiejté,
Lábai roskadtak, szeme, mint a hamvadozó tűz,
Bújt pillái alá; ájultan hulla le, s kedves
Arcaitól a vér látszott búcsúzni örökre.
Sámson ijedve rohant az esőhöz s nem puha karján
Mint kasza-vágta virág nyugodott a lányka fehéren.
Őt a veszni menő ifjú kétségbeeséssel
Nézte soká s képes nem volt mozdulni helyéből.
Majd kerevetre tevé, s mint áll szentének előtte,
Kit keresett bércen, völgyön bujdosva zarándok,
Úgy állott Tihamér vas térdit földre bocsátván
A húnyt lányka előtt, s ha örökké élnie sorsa,
Más helyet a széles földön nem venne magának.
Most még egyszer az ájúlt lány kezdette emelni
Szőke fejét, sóhajtás jött ajakára s erőtlen
Szempillái alól a rejtett fény kitekinte.
S úgy látszék, megszünt félelme, merően epedtek
A leborúltra szemei s már nem volt bánat azokban.
Ajaka nyílt - gyász rózsák közt így nyildokol a sír -
S „Meglátjuk, Tihamér, egymást!" így szól vala halkan
„Éjfélben s éjfélek után." És szózata megszűnt,
Mint az ezüst húrnak pengése, ha megszakad, és a
Lant kebelét többé nem hangoztatja dalokhoz.
Jött a szép hajnal s Enikőt meghűlve találá,
Jött a dél ragyogó súgára; de színtelen a lány
És hideg és halovány, mint völgyeken a fuvatag hó.
Őt Tihamér a sági mezőn sírjába letette,
S mint az elégett ház, állt szörnyű tettei végén.
Múlt a nap s eljött a csillagsátoros éjfél,
Néma komoly csend volt körülötte s homálya ködében
Rémületes sanyarú képek kápráztak ijesztőn.
Mindennél sanyarúbb, mindennél sokkal ijesztőbb
Ült Tihamér Káldor várában, réme magának,
Réme az éjfélnek, s amint kitekinte merően
S gondolatok nélkül, (csak fájdalom ég vala benne)
Ím kinyilék halkan könnyű suhogással az ajtó
S szép Enikő, a káldori ház hajadonja, belépett.
Termete lágy habból látszott alkotva lebegni,
Két szeme bájtűz, mely egeket leidézne, aranylók,
Mint az aranyfelhő, voltak hajfürtei, arcán
A legszebb fiatalságnak rózsái virúltak.
Szép volt a lány és fiatalságában igéző.
Ah de hamar kedves ragyogása hanyatlani kezde:
Bú foglalta helyét az imént tündökletes arcon,
A szemek ép sugarát köny fárasztotta, lehulltak
A ragyogó fürtök halovány mellére zavartan,
Éktelenűl, hamvadt a kéjtől hajnalodott arc,
S lassanként fiatal rózsái lehervadozának.
Végre halói sohajtás jött a puszta kebelből
S a gyönyörű termet hideg ájúlatra leomlott.

Szörnyen tünt e kép Tihamérnak, nem vala képes
Állni tovább, arcúl a földre borúla előle
S eszmélet nélkül gyötrődék végig az éjen.
De valahányszor az éjfél tünt, mindannyiszor ifjan
És gyönyörűn Enikő jött, hogy hervadjon előtte,
S mondhatlan nyomorúsággal töltötte be lelkét.
Őt látá a róna mezőn, a vári falak közt,
S mert élvén nyugtot nem lelt, maga ásta magának
A lenyugasztó sírt s befekütt megvárni halálát.
És letüzé, mellyel boszuját töltötte, fejéhez
A ragyogó kardot, buzogányát tette szivére,
Hogy nehezen feküggyék, mint a sors átkai, rajta.
Ott is az elszántat Enikő nem hagyta nyugonni,
Jött fiatalságában mosolyogva, gyönyörre csaló kép,
És ült a feküvő lábához, epedtek azonban
Arcai már s Tihamér iszonyodva szökött ki helyéből,
S ment mind vad, melynek fekvét fölverte vadászeb,
A vadon életnek ment bolygani tömkelegében,
És a sági vidék nem látá őtet azontúl.
A két vár pedig omladozott, bús fészke bagolynak,
S a viharok zordon hárfája, hol a rohanó szél
Nyílt kapuk és ajtók szárnyait verdeste falakhoz,
S messze süvöltő dalt zengett a puszta határnak.

Kiskeszi(?), Úrhida(?), Pest,

1830 vége - 1831 első fele

CSONGOR ÉS TÜNDE

SZÍNJÁTÉK ÖT FELVONÁSBAN

1831

SZEMÉLYEK

Csongor	ifjú hős
Kalmár	|
Fejedelem	| vándorok
Tudós	|
Balga	földmívelő, utóbb Csongor szolgája
Dimitri	boltos rác
Kurrah	|
Berreh	| ördögfiak
Duzzog	|
Tünde	tündérlány
Ilma	Balga hitvese, Tünde szolgálója
Mirígy	boszorkány
Ledér	
Tündérek,	
Nemtők, stb.	

A pogány kúnok idejéből

Első felvonás

Kert. Középett magányosan virágzó tündérfa áll, alatta Mirígy kötözve ül. Csongor jő.

Csongor
Minden országot bejártam,
Minden messze tartományt,
S aki álmaimban él,
A dicsőt, az égi szépet
Semmi földön nem találtam.
Most mint elkapott levél,
Kit süvöltve hord a szél,
Nyugtalan vagyok magamban,
Örömemben, bánatomban,
S lelkem vágy szárnyára kél.
Ah, de mit látok? középen
Ott egy almató virít,
Csillag, gyöngy és földi ágból,
Három ellenző világból,
Új jelenség, új csoda.
S aki ott kötözve űl,

A gonosz, kaján anyó,
Nénje tán a vén időnek,
Mint leláncolt fergeteg
Zsémbel és zúg; mit jelent ez?
Vén Mirígy -

Mirígy
Ah, nagy szerencse
Elhagyott, agg, ősz fejemnek,
Csongor úrfi, hogy közelgesz.
Látod, mint vagyok lekötve,
Minden embertől kerűlve,
Félig éh, félig halott.

Csongor
félre
Minden szó, mint a hamis pénz.
Oly balúl cseng fülemben. *Mirígyhez*
Szólj, mi baj?

Mirígy
Csodát beszélek,
Milyen a nemes hazában
Rég nem történt.

Csongor
Tedd röviddé!

Mirígy
félre
Hogy parancsol! - Halld tehát,
Kedves úrfi, kit szemfénynek,
Örömének, kellemének
Szűlt, s nevelt föl szép anyád -

Csongor
Vén penész, ne tétovázz,
Térj dologra; vagy biz' isten,
Itt felejtlek a fatőben.

Mirígy
Légy kegyes. *félre*. Hah! büszke gyermek,
Vessz el, mint a fűzi gomba;
Légy egérré, légy bogárrá,
Vagy légy olyan, mint Mirígy.

Csongor
Mit morogtál, vén Mirígy?

Mirígy
Csak tünődtem, mint beszéljem -
Látod itt ez almafát:
Mennyi ág, ahány levél,
Annyi új csodát terem.
Ezt - de nem vallok neki -

Ezt a rosz kopár tető,
Tán a naptól s csillagoktól
Terhbe jutván, úgy fogadta,
S szülte, mint boszú jelét;
Mert eleddig rajt' egyéb
Rosz bogácsnál s árvahajnál
Nem termett: azért leve
„A boszorkánydomb" neve.

Csongor
Mily utálatos zavart szól,
Szép s rutakból összeszőve.

Mirígy
Most, nézd úrfi, a kopáron
E szép almató virágzik. -
Színezüstből van virága,
S mint fehér rózsák ölében
Mász a fészkelő bogár,
Mint a légy, mely téjbe hullott,
Mint új hóban agg bogyó -

Csongor
Mily kemény vas tűrödelmem,
Hogy még rá figyelhetek?
Szólj, s ne tétovázz, vagy e lánc
Megkettőzik csontodon ma.

Mirígy
félre.
Hogy gebedj meg, azt kivánom,
Mérged tengerében. - Úrfi,
Hogy heves vagy, nem csodálom,
Ifju még s tán sejted is már,
Hogy tündér, aranyhajú lány -
Mit beszéltem!

Csongor
Mit beszélsz?

Mirígy
Csak álom.
Vén ajak, tudod, csevegni
Jobb' szeret, mint enni, inni.
Halld tovább: ezüst virága
Csügg e tündér almafának,
S benne drágakő ragyog.
Három izben elvirágzik
Ez naponnan, este rajta,
Mint a szűz emlői bimbók,
Oly kis almák duzzadoznak.
És mikor közelget a
Szép borongó éjszaka,
És az éjfél, a gyilkosnak,

Denevérnek, és tolvajnak,
S kósza szellemnek dele,
Száll, mint holló szárnya le;
S felleg űl vad csillagon,
Felleg, melyet az mocsárból,
Sárkányok sohajtatából
S nyílt sirokból összevon,
S szürke apján a bagoly
Szemmeresztve lovagol,
Rém a bolygó rém nyakán,
Csép anyó a piszkafán,
Szép regében halandóknak
Bal szerencsét, gyászt huhognak
S a gyujtónak őr szeménél
Egy leégett ház tövénél
Isznak, esznek, alkudoznak,
S bömböl a bölömbika,
S a szüzek legjobbika
Most fiát megy eltemetni,
Ölni, aztán eltemetni -

Csongor
Hah, utálat, förtelem.
Nem! tovább nem tűrhetem.

Mirígy

Elmegy, itthágy, kell sietnem,
Úrfi! úrfi! végezem már.

Csongor
Elfutnék a szörnyetegtől,
S a kivánság nem bocsát:
Hallanom kell.

Mirígy
Légy figyelmes.
Mint mondám, az éj ha jő,
Érni kezd a fán az alma,
S mint egy most szűlt lánykafő,
Oly arannyá duzzad halma.
Mégis ebben agg apádnak
És anyádnak haszna nincsen;
Mert bármennyien vigyáznak,
Báj szellő kel éj felében,
Melytől a szemek lehúnynak,
S reggel a szedett fa áll,
Mint a puszta tüskeszál.
S mert legaggabb én vagyok,
Legtovább virraszthatok,
Azt beszélték, s ideköttek
A fatőhöz, s megnevettek.
Engem is pedig lesujt a

Bűvös álom ón hatalma,
És ez harmad éje már,
Étlen, szomjan, hogy vigyázok.

Csongor
Mily nem ösmert gondolat,
Új kívánat, új remény ez,
Mely mint vert hab tengerén
Vándor éji villanat,
Háborús eszembe hat?

Mirígy
Hogy pusztúljon a kegyetlen!
Mégsem old el láncaimtól.
Vallanom kell többet is,
Vallanom kell a valót. -
Halljad, úrfi, mely gyanúm van:
Innen tündér szép leányzó,
Aki e fát ülteté tán,
Hordja vissza, mint sajátját,
Az arany gyümölcsöt is.

Csongor
Mirígy láncait leveri.
Menj, siess el; láncaidtól
Megmentett karom; de menj el,
Merre lábad visz, szemed lát;
Mert ha még e szent helyen
Itt talállak, eltemetlek.

Mirígy
Áldjon isten - megboszúllak -
E jó tétedért - megfojtlak,
Csak tehetném! - légy szerencsés -
Mint az ördög papsüvegben.

Csongor
Menj, menj, menj, ne lássalak.

Mirígy
mentében.
Nem megyek, mig büszkeséged
Szarva nem jut körmeimbe.
Mint a sánta nyúl leszek,
Mely kilenc fiát megette
S a harasztba bujdosott. *El.*

Csongor
Szép fa, kertem új lakója,
Mely, mint nem várt ritka vendég,
Félig föld, félig dicső ég,
Ösmeretlen kéz csodája
Állsz előttem, s a kopárra
Életet, fényt, gazdagságot,

S hintesz álmot a sovárra,
Mint tehessem, mint lehet,
Hogy ne nyomjon engem álom,
S megláthassam kincsedet?
Földben állasz mély gyököddel,
Égbe nyúlsz magas fejeddel,
S rajtad csillagok teremnek,
Zálogúl talán szivemnek,
Hogy, ha már virágod ilyen,
Üdv gyönyör lesz szép gyümölcsöd.
Szép fa, tündérkéz csodája,
Vajha ilyen légy nekem.
Ah, de mit tekint szemem?
Szerelemnek rózsaszája,
Mondd, minek nevezzem őt,
A nem földit, a dicsőt?
Hattyu szálla távol égből,
Lassu dal volt suhogása,
Boldog álom láthatása,
S most, mint ébredő leány,
Ringató szél lágy karján,
Úgy közelget andalogva;
Ah, tán ez, kit szívdobogva
Vártam annyi hajnalon?
Ah, tán e fa ültetője,
Ennyi bájnak, és gyönyörnek,
Ennyi kincsnek asszonya?
Rejts el, lombok sátora,
Rejts el éjfél, szív, ne dobbanj,
El ne árulj, el ne rontsad
A szerencse útait.

Dal

Álom, álom,
Édes álom,
Szállj a csendes föld fölé;
Minden őrszem
Húnyjon, csak nem
A várt s váró kedvesé.

Csongor
Álom, álom, édes álom,
Ah, csak most ne légy halálom.
Elrejtezik.

Tünde, Ilma
jőnek.

Ilma
Asszonyom, tudod, hogy engem
E poros földről emeltél
A magas tündér hazába,

S csak azért, hogy ott napestig
Csongor úrfiról beszéljek,
Szép szeméről, szép hajáról,
Fejedelmi termetéről,
És arról a mézajakról,
Mely dalt s csókokat terem.

Tünde
Ah, hogy ennyit tudsz csevegni.

Ilma
Lásd, nem ok nélkül beszélek.
Itt nekem férjem maradt,
Akit Balgának neveznek.
Olyan isten-verte had
Nincs talán a fél világon.
Szomja, éhe mondhatatlan.
E nagy föld, kenyér ha volna,
S hozzá sajt a holdvilág,
Már eddig felfalta volna,
Hold az égen nem ragyogna,
S most itt nem járhatna láb.
S hogy még vannak tengerek,
Nincs egyébtől, mint csak attól,
Hogy bennök nem bor pezseg.
S asszonyom, lásd, e gonosz csont,
Első nap már verni kezdett,
És ijeszte, hogy megesz, ha
Enni nem hozok neki.
Tudni most azért szeretném:
Meddig tart e bujdosásunk?
Mert, mi könnyen eshetik,
Hogy még itt e csipkefán,
A rokonságnak miatta,
Fennakad csipkés ruhám,
S Balga itt talál az ágon,
Azt gondolja, som vagyok,
És nekem jön, és leszed:
Akkor jaj lesz életemnek,
Jaj, szegény tündér fejemnek!

Tünde
Ah! ne kelts föl bánatimból.
Ilma! Ilma! messze honból,
Látod, mily hiába járok.
E kies fát mily hiába
Ültetém vad föld porába,
Kedvesemre nem találok.
A fa kincseket terem,
A fő kincs, a szerelem,
Szép világa álmaimnak,

Melyek e vidékre vonnak,
Ah, az rajta nem terem.

Ilma
Asszonyom, mit adsz, ha mondom,
Hogy belűl a lomb alatt,
Csongor úrfi szúnyad ott?

Tünde
Ilma, mit beszélsz bohóúl?

Ilma
Engedd hát, hogy én öleljem.

Tünde
Áldott, kedvező szerencse,
Mint köszönjem ezt neked!

Ilma
A szerencse vak gyerek,
Ezt inkább nekem köszönjed.

Tünde
Vágyaimnak vég határa,
Itt vagy, s reszketek belépni.

Ilma
Késel? Megmutassam-e,
Mint kell sűrü galy között
A szerelmest föltalálni?

Tünde
Hagyd el, Ilma, a szerelmes
Csillagot hordoz szemében:
Annak nincs sötét s homály,
Bár bolyongjon éj felében,
Kedvesére rátalál.
Menj, mig itt mulat szerelmem,
S régi kinjait elenyelgem,
Keltsd föl a kis csalogányt,
Hogy, mig senki nincsen ébren,
Ő szerelmi kéjt zenegjen
S dallal töltse a magányt. *El.*

Ilma
Úgy legyen; de ah, mi szépen
Körmöciznek itt az almák.
Kár, hogy nem lehet megenni!
Itt egy férges is fityeg.
S mert az alma színarany,
Férge nem gyémánt-e vajjon?
Vagy tán Balga lett bogárrá,
Amióta elvagyok,
S most itt benne bujdosik?
Ah, beh megjárnám vele.

Nem kell férges alma, nem.
Le akar egyet szakasztani, s nem tud.
Hah, hogy nem nekünk terem!
A kert belsejébe vonul.

Mirígy
Átkozott hatalmas álom!
Háromszor kivájta körmöm
E hitetlen két szemet,
És háromszor visszatette
Mérges harmatba mosottan,
Fénybogárral megrakottan,
Mégis álom nyomta el.
De mi ez, mely ritka fény?
Fenn ragyognak már az almák,
S a szerelem puha ágyán,
Hah, ott szúnyad a tündér lány.
Dús aranyló hajazatja
A szép ifjat elborítja,
S boldogságot álmodik.
Nem, nem, ezt nem nézhetem,
A boszú hajt, és kajánság,
Szép hajában kárt teszek.

Tünde s Csongor egy gyepágyon a fán belül, annak lombjaitól félig eltakarva látszanak. Mirígy lopva közelít Tündéhez, s hajából egy fürtöt levág.

Mirígy
Megvan, megvan! e hajakkal
Elborítom lányomat.
Csongor lássa, s megcsalódjék,
Karjain elandalodjék,
S akkor én uralkodom. *El.*

Ilma
jő.
Istenem, már reggel is lesz,
Mégis a földön vagyunk;
S mily unalmas itt az élet
Annak, aki nem szeret,
Hát még, akit nem szeretnek!
Ah, de mit látok? riadva
És boszúsan jő ki Tünde.

Tünde és Csongor
jőnek.

Csongor
esdekelve.
Tünde, nem maradsz tovább?

Tünde
Csongor, nem lehet, bocsáss.

Csongor
Nem kötöz le hű szerelmem?

Tünde
Ah, szerelmed űz tovább.

Csongor
Éltemet viszed magaddal.

Tünde
Éltemet hagyom helyette.

Csongor
Tünde! Tünde! még alig
Láttam arcod hajnalában,
Szép szemed két csillagában
Felderülni mennyemet;
Illetetlen ajkaiddal,
Szívkötő hajfodraiddal
Még nem játszhatott szerelmem,
S Tünde, búcsút kell-e vennem?

Tünde
Még alig szemléltelek,
Hű szerelmem hajnalát,
Rózsabokrát vágyaimnak,
Rég ohajtott kincsemet,
S ösmeretlen karjaidtól,
Még nem ízlett csókjaidtól,
Elszakasztom szívemet.

Csongor
Vérzenem hagysz -

Tünde
Vérzem én is
Orvosolhatatlanúl.

Csongor
Ajkad hajnalló egén
Ily halálszó zúg-e, Tünde?

Tünde
Ah, bocsáss, nem késhetem.

Csongor
Szólj, mi hajt el, édesem?

Tünde
Csongor, ah - vagy mondjam-e?
Egy gonosz van, aki üldöz,
Egy hatalmas gyűlölője
Új szerelmünk frígyinek.
Érzem, érzem nagy hatalmát -

Csongor
Napfényt többé soha nem lát
Mondd, ki az? hogy kardra hányjam,
S mélyen, mélyben tengereknél,
Eltemessem, mint az ólmot.
Szólj, nevezd meg a gonoszt -
És -

Tünde
Ne lázadj fel hiába:
Hős karod nem árthat annak,
Aki titkon vétkezik.
Nézzed e fát, a gyönyörnek
Fája volna; itt reméltem,
Szerelemtől boldogítva,
Senkitől nem háborítva,
Vágyaimnak álmait
Teljesedni karjaidban;
Itt reméltem árnyaiban,
S mily gyönyörnek éjeit!
S ím, az első éjjelen
Or kezek megbántanak,
És elárult titkaimmal,
Károhajtó hatalommal,
Ellenségim játszanak.
Vissza hát a messze honba,
Visszahordom kincsemet,
Hol magányos napjaimban,
Mig szivemben egy sohaj van,
Érted égve, érted aggva,
Mondhatatlan bú temet.

Csongor
Tünde, egy szót hagyj szivemnek:
Merre tartod honodat?

Tünde
Ah, ne újítsd kínomat:
A madárnak tolla van,
S nem repülhet annyira;
A folyamnak árja van,
S nem foly árja oly tova.
Zúgva kél a fergeteg,
S Tündérhonban üdlakig,
Hol magányos búm lakik,
Míg elér, alig piheg;
Gyenge szellőként lebegvén
A legifjabb rózsa keblén,
Mint sohajtás, úgy hal el.
A kis illatajku méh,
Mely az ifju rózsa keblén
Álmodozva ringadoz,

Föl nem ébred, nem gyanítja,
Hogy vihar fuvalma volt,
Mely miatt az ág hajolt.
Így, hová sebes madár,
Fergeteg, viz el nem érnek,
Kedves, ah, hogyan jöhetnél.
Értem sors bitangja lennél!

Csongor
Ah, ha nézlek és ha hallak,
Szívem elvész bánatában,
És ez egy lélek csekély
Meggondolni, mint birálak,
Mint vagy itt, s mint nem leendesz?
Tünde, nézz körűl utószor:
Még, ha föld ez, és az ég,
Hidd, meglátlak valaha.

Tünde
Most és többé nem soha.
Csongor, ah ne légy felejtőm.
Hű szerelmem e kebelben,
Mint az általültetett ág,
Mely tavaszt és új napot vár,
Úgy fog várni évről évre,
És örökre nem virítni -
Csongor, ah az éj múlik
Végzetemnek űz hatalma.
Tünde búcsút mond, siralmast,
Az örömnek és neked. *El.*

Csongor
Volt-e? vagy csak álmodám?
És az éjnek költeménye
Font körűl e gyász tünettel?
Hah, ki ez még - Böske, állj meg,
Böske, kérlek.

Ilma
jő.
Ilma, kérem.
Oly paraszt név nincs divatban,
Ahol Tünde tart lakást.

Csongor
Ilma hát -

Ilma
Kis szolgálója.

Csongor
Asszonyod ha oly kegyetlen,
Ilma, állj te meg szavamra.
Mondd el, fényes üdlakot
Tündérhonban hol keressem.

Ilma
Csongor úrfi, megbocsáss,
Már a hajnalcsillag int,
S mig hattyúvá változom,
Ahhoz is csak kell idő.
Aztán, jól tudod, melegben
Nem jó járni az egekben.

Csongor
Ilma, dévaj, mit beszélsz?
Azt csak, Ilma: merre menjek.
Napkeletre, napnyugotra -

Ilma
„Sík mezőben hármas út,
Jobbra, balra szertefut,
A középső célra jut."
Csongor úrfi, jó szerencsét. *El.*

Csongor
Jaj, mi szörnyen elhagyattam!
Tündérálmaim világa,
Ah, miért is hajnalodtál,
Ily hamar hogy elborúlj?
Most fényhez szokott szememnek
E ború, az éj sötéte
Oly ijesztő, oly nehéz.
Éjfél fekszik a napon,
A szelíd hold nem világít,
Míg elvesztett üdvömet,
Tünde, téged nem találllak.
Puszta légy s kietlen, ég,
Légy vadonná, föld; szivemben
Végtelen vadon nyilik,
S benne bujdosik szerelmem
Boldogsága romjain - de
Mit tünődöm itt? Megyek:
Isten áldjon, agg apám,
Isten áldjon, agg anyám,
Megsirattok tán; de többé
Engem nem találtok itt.
Tündérhonban üdlakon
Virrad ékes hajnalom:
Arra, mint vihar, ragadnak
Őt ohajtó vágyaim.
Nincs nyugalmam, életem nincs.
Míg nem bírják karjaim. *El.*

Sík. Középett hármas út. Az ördögfiak háromfelől jőnek.
Legelőbb Duzzog egy rókafiat hajt által a színen.

Duzzog
Hőhe! hőhe! hőhe, hő! *El.*

Kurrah
Berreh! hőhe!

Berreh
Kurrah, hő!

Kurrah
Mit kerestél?

Berreh
Mit találtál?

Kurrah
Ürgecombot.

Berreh
Sárcsa-lábot.

Kurrah
Rosz ebéd.

Berreh
Szegény ebéd.

Kurrah
Vissza, vissza, vissza még. *El.*

Berreh
Jobbra én, te balra mégy. *El.*

Duzzog
kivül.
Hőhe! róka, hőhe, hő!
Csülködet már elharaptam,
Gödrödet befojtogattam;
Hőhe! róka, hőhe, hő!

Kurrah, Berreh jőnek.

Kurrah
Mit kerestél?

Berreh
Mit találtál?

Kurrah
Loptam, loptam egy tojást.

Berreh
Add, hadd lássam micsodást.

Kurrah
Tarkabarka.

Berreh
Szép tojás.

Kurrah
Vén bagolyból vén tojás.
Fészken ült, nagy álma volt:
Ifju nőnek ablakán
(Szőke volt és halovány)

Zörgetett a vén zsivány
Hármas három éjszakán;
Most alutt, majd összedűlt,
Szürke hátán bolha űlt.

Berreh
Azt megetted.

Kurrah
Elvetettem.

Berreh
Majd kikel.

Kurrah
Bagolyba tettem.
Azt álmodta, csibehús.

Berreh
A bolondos vén anyus!

Kurrah
Loptam egy tojást alóla,
S megkopasztottam magát.

Berreh
Ily csodát még nem hallottam.

Kurrah
Majd kikölti nyolc fiát.
És röpülni nyavalyás
Nem fog tudni, mászva mász,
És megesszük, jó ebéd lesz.

Berreh
Jobb, ha esszük, mint ha ő esz!

Kurrah
Mit kerestél, mit találtál?

Berreh
Parti bürkön kék bogár ült.

Kurrah
Add, hadd lássam.

Berreh
Útra készűlt,
S megfogám.

Kurrah
Nem hoztad el?

Berreh
Domb alatt tehén legel,
Annak adtam, hogy pusztúljon,
Teje tőle megromoljon,
Borja téjtől dombra hulljon.

Kurrah
Ott megesszük, jó ebéd lesz.

Berreh
Jobb, ha esszük, mint ha ő esz.

Kurrah
Vissza, vissza, vissza még. *El.*

Berreh
Jobbra én, te balra mégy. *El.*

Duzzog
kivűl.
Hőhe! róka, hőhe, hő!
Vagy megeszlek, vagy egyél meg,
Körmeim között gebedj meg.
Hőhe, róka, hőhe, hő!

Kurrah, Berreh jőnek.

Kurrah
A bagoly megkergetett,
Vén Mirígy volt a bagoly.

Berreh
A tehén megkergetett,
Vén Mirígy volt a tehén.

Kurrah
Nyolc tojását mind megitta.

Berreh
Borja tőgyét vérre szopta.

Kurrah
Megijedtem, elszaladtam,
A tojást is összezúztam.
Nincs mit inni, nincs mit enni.

Berreh
Étlen, szomjan kell heverni.

Duzzog
a rókát kergetve jő.
Sánta róka, hőhe, hő!
Már alig piheghetek;
Megharaptál, én megeszlek:
Hőhe! sánta róka, hő!
Elfogja a rókát.

Kurrah
Mit kerestél?

Berreh
Mit találtál?

Duzzog
a rókát mutogatva.
Rókahúst,
Csibehúst.
Róka a csibét megette,
Hogy keresték, csak nevette.
Most elfogtam, és megesszük,
Gyomrainkba eltemetjük.

Kurrah
Mely dicső egy lakzi ez.

Berreh
Rókahúsból csibe lesz.

Duzzog
elbocsátja a rókát.
Rókahús,
Csibehús,
El ne fuss!

Mind
a róka után futva.
Hőhe, sánta róka, hő! *El.*

Mirígy
jő.
Hajj ki lányom, rókalányom,
Hajj elő! -
Hogy zavartak minapában,
Félelemből lányom arcát
Rókabőrbe öltözém át,
S elbocsátám a harasztban,
Már eddig südő lehet.
Most meg visszaalakítom,
Szép aranyhajjal borítom,
Csongor majd belészeret.
Hajj ki, lányom, rókalányom,
Hajj elő! - hogy nem találom!
A majorba ment talán
Csirkeszív, lúdmáj után.
Hajj ki, lányom, rókalányom,
Hajj elő! -
A bokrokat megzörgetve, el.

Tünde, Ilma
jőnek.

Tünde
Ilma, én itt meghalok.

Ilma
Ah, ne halj meg, asszonyom,
Nincs, hová temesselek.

Tünde
Veszteségem kínja tenger,
Rajta szélvész bánatom.

Ilma
Tenger színe változandó.

Tünde
Veszteségem kínja nem.

Ilma
A szélvészek elmulandók.

Tünde
Bánatom hatalma nem.

Ilma
Ah, ez mind azért vagyon,
Mert magad sem vagy halandó.

Tünde
Ilma, mondd el, mit tegyek?
A hitetlen ész tanácsa
Lelkemet már nem szolgálja,
S szívem oly igen beteg.

Ilma
Azt igen bölcsen teszed,
Hogy tanácsomat kívánod,
Itt a földön, asszonyom,
Hol te, mint én, nem születtél,
Mert a göncöl csillagán
Úgy termettél rózsafán;
Onnan egy vihar lerázott,
S Csongor úrfi kebelén
Virradál meg, ébredél fel!
Kínos édes érzeménnyel,
S most kérsz; hogy segítsek én.

Tünde
Ilma, ily vigasztalóm vagy?

Ilma
Halld tovább: a munka nem nagy.
Csongor úrfi erre jő.
Itt a hármas útelő.
Erre, mondtam, hogy menendünk.

Tünde
S az mi hasznot hajt nekem?

Ilma
Itt az úton jelt tegyünk.

Tünde
Ilma, Ilma kedvesem,
Mondd, mi jel legyen?

Ilma
Halálfő.

Tünde
Visszaréműl.

Ilma
Hát reményfő.

Tünde
Milyen az?

Ilma
Halld asszonyom:
Hagyd itt a kisujjodat.
A kisujj már azt jelenti,
Hogy nagyobb ujj is vagyon.

Tünde
Lelkemet, ha úgy lehetne,
Hagynám, Ilma, zálogúl.
Tán elfogná társaúl,
S avval hozzám elsietne. -
Ah, de úgy sem volna jó,
Mert ha lelkem nála lenne,
Vissza hozzám nem sietne,
Amint vissza, tört hajó
Árva parthoz nem siet,
Melyen a búbánat él,
A reménység sem remél,
S mindent pusztaság temet.

Ilma
Hagyd el a nehéz tünődést.
Asszonyom, te szép virágszál,
Már tudom, mi jelt teszünk.
Nézd, a tiszta szép homok,
Ebben a kis lábnyomok
Csongor úrfinak szemében
Mind vezérlő csillagok.
Add idább hát lábadat,
Hadd nyomom le a homokba.

Tünde
Ilma, nézd, itt lábnyomom.

Ilma
Most én is nyomot hagyok
S mellé hosszú nagy fület,
Balga férjem címerét.

Tünde
A sötétben szikra is világít,
Jó reményem, el ne hagyj. *El.*

Ilma
Jaj, jaj! ott a telken Balga ásít;
Nincs más mentség, mint: szaladj. *El.*

Mirígy s a manók jőnek

Mirígy
Hah, hogy átkaim kifogytak!

Kurrah
Kell-e róka, vén Mirígy?

Mirígy
Vessz meg érte, hogy megetted.

Berreh
Kell-e róka, vén Mirígy?

Mirígy
Vére benned föllobogjon;
Égj miatta, mint pokol.

Duzzog
Hőhe, róka, sánta róka.
Kell-e rókahús, Mirígy?

Mirígy
Ordítson föl álmaidból,
Amit ettél, rosz kölyök.

Mind

Kell-e róka, vén Mirígy?

Mirígy
Mindenik falat haraggá
Forrjon össze bennetek;
A gyülölség ostorozzon,
Egymás ellen felhuszítson:
Marakodva vesszetek. *El.*

Kurrah
Hah, mi hő ez.

Berreh
Jaj, megégek!

Kurrah
Duzzog, Duzzog! én megütlek.

Duzzog
Kurrah, Kurrah! megharaplak.

Berreh
Kurrahhoz
Üsd fülön, rossz húst hozott. -
Jaj megégek.

Kurrah
Hah, minő hév.

Berreh
Meg ne verd, csak üsd agyon.

Duzzog
Vén szelindek, nem nagyon.

Kurrah
Összetörlek.

Berreh
Összezúzlak.

Duzzog
Megkörmöllek, megharaplak.

Kurrah
Itt a bocskor, érd utól.

Berreh
Itt az ostor, vágd pofúl.

Duzzog
A palást meg rám borúl.

Elkapkodják egymástól a pörös jószágokat.

Kurrah
Állj elébe.

Berreh
Törd agyon.

Duzzog
Vén szelindek, nem nagyon.

Második felvonás

Hármas út vidéke.

Csongor
Tévedésnek hármas úta,
Útam itt ez volna hát,
Melyen éltem sugarát
Fölkeresnem Ilma mondta.
A közép a biztos út,
Oh, de melyik nem közép itt?
Melyik az, mely célra jut?
Itt egymásba összefutnak,
Egy csekély ponton nyugosznak,
S mennyi ország, mennyi tenger
Nyúlik végeik között!
Vagy tán vége sincs az útnak,
Végtelenbe téved el,
S rajta az élet úgy vesz el,
Mint mi képet jégre írnak?
Ím, de itt a hármas útvég,
Mint varázskör áll előttem;

A kivánság, a reménység
Int, von, ösztönöz belépnem.
Fellép a hármas útra.
Hah! mely tekintet! Egy raj a világ.
A legkisebb por, mint él, mint mozog.
S mi vándor arcok jőnek itt elém?

Kalmár
jő.
Szomszédim a két Indiák nekem,
S az új világnak minden partjai
Ösmérnek engem, és hajóimat.
Még egyszer ennyi! és a félvilág
Kincsét zsebemben hordozom.
Mi lesz még zárva ennyi báj előtt!
Az éjet nappá, éjjé a napot
Varázslom által, és a szerelem
Aranybilincsre kötve, mint urát,
Fog bébocsátni titkos ajtaján;
S örömnek, fénynek, kedvnek kútfeje,
Barátokat fog látni palotám,
Amilyeket szív s ész ohajt.

Csongor
Megállj.

Kalmár
Pénz kell-e? izzadj; járj utána, s lesz. -
Tőlem csak annak jut, ki dolgozik.

Csongor
Más az, mit kérek: tedd le gondodat.
Te sokfelé jársz dús hajóidon,
Ahol kel és száll, láttad a napot,
Szólj, Tündérhonban üdlak merre van,

Kalmár
Ah, hát beteg vagy? Ódd magad, hogy a
Tündérhazában éhen ne vessz.
Itt van zsebemben a tündérvilág,
Itt láthatod meg, jersze, légy buvár. *Megy*
Ez a fiú megunta étkeit,
S most csillagokra éhezik szegény.
Nagyon mohón! a csillag messze van
És fenn, igen fenn! - s színezüst-e vajjon?
Visszakiált, zsebére ütve.
Itt a Tündérhon, itt van, nézd, viszem.

Csongor
Hideg pénzbánya! minden kincsedért
Az egy szerelmet, még nevét sem adnám:
Jobb, égjen a szív, mint fagy ölje meg.

Fejedelem
jő.
Te Zeüsz, te isten, vagy bármily nevű légy,
Ki e világot részre szaggatád,
Földünket mért nem alkotád nagyobbá,
Nem akkorává, hogy ha bírhatom,
Ne kelljen búnom a napfény elől,
A nagyban e kis morzsadomb urának.
Seregeihez.
Ti napkeletre, napnyugotra ti,
Hatalmamat hordozza kardotok.
Hogy, míg leszáll ott, itt már fenn ragyogjon
Szolgálatomban a nap, s birtokom,
Mig én leszek, ne lásson éjszakát.

Csongor
Megállj!

Fejedelem
Te por, kit lábam eltapod.

Csongor
Nem por, ha ember, olyan mint te vagy,
Vagy inkább ember és por, mint te vagy.

Fejedelem
Ne ölj időt, ha por vagy, szólj, mi kell?

Csongor
Csak egyre kérlek. Mert te messze bírsz,
S nagy birodalmad nem tud éjszakát,
Mondd meg nekem, hová kell tartanom,
Hogy Tündérhonban érjem üdlakot?

Fejedelem
Vagy úgy? kireppent a madár, az ész,
S a fészek puszta, szellők sípja lett.
Tündérhon, üdlak, oh igen, talán
Ha úgy mehetnék, mint a gondolat,
Vagy mint az égben repkedő sugár,
Egyik csillagtól másig, s ami van,
Mind meghódolna. - Menj, menj, jó fiu,
Tündérhon ott van, ahol én vagyok.
Jer, légy vitézem! Nem tetszik? De menj bár.
Ha feltalálod, meghódíttatom,
S rabságra fűzöm minden emberét. *Magában.*
Szegény fiú, kár érte, semmivé lesz,
S mi szép halála lenne harcaimban! *El.*

Csongor
Az megvető volt, ez még gőgös is,
Raboknak rabja! kincs és hatalom
Már nem segíthet. - Itt a tudomány
Jő távolaiba elmerűlt szemekkel.

Kinyílt előtte mint könyv, a világ,
S ő, mint ki könyv nélkűl is tudja már,
Olvassa folyvást, ami benne van,
Vagy inkább, amit gondol, s benne nincs.
De várjuk el, tán tudja üdlakot,
S tanácsa által boldoggá teszen.

Tudós
elmélkedve jő.
Erő az isten! úgy kell lennie,
Ész és erő, vagy inkább még erő:
Erő az ész is, mert uralkodik,
S mi az? természet, most felelj, ha tudsz,
Munkáit értem, nem tudom magát.
Erő, vagy isten? melyik szó erősebb?
Szavak, nevek, ti öltök minket el!
Ezerszer oszlatám már szűz elemre
Az össze-visszajárt természetet.
A képzelődés elfáradt agyamban,
S még istenem sincs. Nem tudom, mi az,
Vagy kit nevezzek annak. És ezért
Fáradtam annyit éjimen s naponnan,
Hogy azt mondhassam, semmit sem tudok! -
És mégis ezt a nemtudást nem adnám
Egész hadért, mely, hogy tud, azt hiszi.

Csongor
A bölcseségnek ez csodálatos,
Könnyű nemét választja. „Nem tudom,”
Ez minden, amit tud, s valóban,
Ez nem sok fejtörést kiván, s ezáltal
Egyszerre minden gáncs elől kitérünk.
Oh, ember, ember, önség áldozatja.

Tudós
S a lélek! - ami gondol, és akar,
Ohajt, és képzel, búsong, és örűl;
Ez a világok alkotója bennem,
S rontója annak, amit alkotott;
A lélek! ami emberré teszen,
Azt mondom annak, s még nem ösmerem.
Én én vagyok, s mi ez? nem tudhatom.
Oh, miért az észnek nincs fogó keze,
Vagy mért a lélek meg nem fogható?

Csongor
Rettentő ember, lelkét, istenét,
Elrázza, mint a terhes út porát;
S a szép világot bús éjjé teszi,
Csak hogy ne lássa, mint lesz semmivé!
Oh! Tündérhont ez nem mutat nekem.
Szúnyadj szerelmem, még nincs hajnalod.

Tudós
Az, ami van, lesz túl az életen!
Hinném, de késő; álmom elröpűlt.
De ím, egy ifju vár az úton ott,
Egy ember, olyan, mint anyám fia.
Talán tanulni vágyna? megkinálom,
Mert mily öröm találni hallgatót.
Csongorhoz.
Jó ifju, mit kivánsz megtudni, szólj!
A nap körűl hány kis világ forog,
Az üstökös hány, hány a bujdosó,
Kit ember ösmer, amióta él,
És írni tud - mind elszámlálhatom.
Hányféle fajból áll a földi nem
Bogártól emberig, s a szörnyekig,
Kiket csodáúl a tenger nevel;
Mi a villám, a szélvész, és eső,
Vagy a természet durva testei
Emberkéz által mint fajulnak el,
Élet s halálnak kétes eszközévé?
Mindent tudok már, mindent, - még egyet -

Csongor
Kevés, de minden, amit kérdezek:
Nézd, ifju lelkem Tündérhonba vágy,
Dúst és hatalmast kérdék, merre van,
És senki meg nem mondta, mondd te meg,
S nyisd fel tudásod kincstárát előttem.

Tudós
Költők világa, szép tündérvilág,
Mi kár, hogy álom, gyermeknek való!
Ébredj föl, vagy ha még álmodni jobb,
Menj, álmodd vissza, amit álmodál,
Mert a valóság csalt remény -

Csongor
Ne ronts el,
Ez egy kivánság éltet; nélküle
Pusztább az élet, mint egy puszta domb,
Melyen bogácsot kerget a vihar.

Tudós
S úgy van; de ott a tenger, halj bele,
Ha már meguntad, látni a napot,
Vagy élj, s mozogj, hogy életet ne únj. *El.*

Csongor
S ez minden, amiért az ember él?
Setét, üres, határtalan kebel,
Oh, a te magányod rémítő lehet!
S így útazóim útra nem vezetnek.
Egyik mint bálványt, hitvány port ölel,

A másik rommá tenné a világot,
Csak hogy fölötte ő lehessen úr.
S ez a legszörnyebb mindenek között:
Mint a halál jár élő lábakon,
És puszta sírt hord hő kebel helyett.
Oh, szerelem, gyújts utamra csillagot,
S te légy vezérem Tündérhon felé.
Kilép.

Balga
jő.
Jaj nekem!

Csongor
Ki jajgat itt!

Balga
Jaj! az ágon fennakadtam.

Csongor
S most mi hord itt?

Balga
Leszakadtam,
Mert a madzag gyenge volt.

Csongor
Hah! tehát ágról szakadt.
Szólj, ki vagy?

Balga
Hej! Csongor úrfi,
Kár, hogy engem még nem ösmersz,
Látod, én tudom, ki vagy.

Csongor
Meglehet.

Balga
De úgy van, úr vagy,
Én pedig szabó vagyok,
A sívány földnek szabója;
Én kivágom, és bevarrom.

Csongor
Foldozója vagy tehát?

Balga
Rá kalász ruhát adok.

Csongor
Csak latorkodol; ne hidd.

Balga
Nem biz én; de halld tovább.
Udvarodnál egy leány volt,
Böske néven, akit ösmersz;
Ezt én eljegyeztem immár,

S most egyszerre szárnya nőtt,
Mint az ájtatos közönség
A faképnél a papot,
Itt felejtett, itt hagyott.

Csongor
S a düh gatyamadzagával,
Hogy nyakon kötötted a bút,
Mind ezért volt?

Balga
Mind ezért.

Csongor
S a düh meztelen maradt.

Balga
Úgy, s a madzag elszakadt.

Csongor
félre.
Ostobának kedvez a sors,
Úgy beszélik, és való.
Útitársnak ezt veszem föl. -
Szólj, miért nem térsz ekédhez?

Balga
Jaj! ne búsíts! földem olyan,
Mint az árva tót deák.
Elfogadja a magot,
És terem, de nem gyümölcsöt,
Durva tüskét, rosz csalánt,
S háládatlan vad zabot.
A paraj s gyom benne oly nagy,
Mint bozótban parti nád:
Tátos róka hál alatta,
Mérges gyíkot fojtogat;
Sárkányfészken kan lidérc ül,
S ilyen-adtát kurjogat.
Szörnyüség csak látni is:
Borzas, mint az ördög anyja,
Kit hajánál fogva hurcol
Fergeteg -

Csongor
Hagyd, már eléggé
Látom, ellensége vagy.
Telkeden, ha orra buktál,
És nem szívesen hasaltál,
S rajtad táncolt volna bot.
Jobban immár nem gyülölnéd.

Balga
Úgy van, úgy van, azt cselekvém.

Csongor
S mert már vissza nem sohajtasz,
Szólj, hová vagy elmenendő?

Balga
Böske nyomdokát csapászom,
S felkötöm, ha megtalálom,
Ő, tudom, le nem szakad.

Csongor
Akkor hárman hullanátok.

Balga
Oh, a föld elég erős.

Csongor
Hogy neveznek?

Balga
Aki csúfol,
Annak Balga, másnak Árki
Tisztességes jó nevem.

Csongor
Balga, hallod, Böske híved
Ilma már, nem Böske többé;
S Tündérhonba költözött.

Balga
Vajjon úgy-e?

Csongor
Úgy vagyon.
Tündérhonban üdlakot,
Merre van, tán tudhatod.

Balga
Hogyne! megvan sok mesében,
Tán az álmoskönyvben is.
De hogy ő is, Böske - Ilma,
Hogy tündérré változott!
Varjuvá tán? meglehet,
De tündérré? nem lehet.

Csongor
Balga jer, szolgálj nekem.

Balga
Oh, örömmel, száz örömmel.

Csongor
Menjünk Tündérhon felé.
A szép Tünde ott világol.

Balga
Ott világol -

Csongor
Elmerültél
Mit csodálsz!

Balga
Itt a homokban -

Csongor
Mit?

Balga
Szamárfület találtam,
És tehéncsapást; ha ez nem
Böske lába, vesszek el.

Csongor
Oh, öröm, s ez Tünde lába,
Mert kié is lenne ilyen?
A szemérem ajtajánál,
Mely a szépség arcain hál,
A szerelm ily lábakon jár,
Csendesen, hogy fel ne verje
S nyúgodalmát édesítse;
Az öröm busúlt szivekbe
Ilyen lábakon suhan be,
S alszik a gond, mint a gyermek,
Mely sirásban fáradott meg,
Föl nem ébred, meg nem hallja,
Hogy vendég jön, és megyen!

Balga
Medve cammog a hegyen,
S annak ilyen lába van;
Ilyen lábon csúsz az ólnál,
Nád sövényű juhakolnál;
S míg ez mindent összemász,
Alszik a boros juhász,
Úgy megalszik, szinte nyeg,
A szakállos köpönyeg
(Bunda másképp), mely alatta
A szugolyban hentereg,
S föl nem ébred, meg nem hallja,
Hogy zsivány jön, és megyen.

Csongor
Oh, ez a láb, szív lehetne,
Oly parányi, oly csinos.

Balga
Oh, ez a láb láb lehetne,
Csak ne volna oly temérdek.

Csongor
Tünde! Tünde! erre jártál.

Balga
Halld uram, mint szolga, illik,
Hogy megértsem, mit beszélsz.
Tünde, mondod?

Csongor
Fény leánya.

Balga
Az tán villámlás lehet.

Csongor
Csillag.

Balga
Göncöl hintajában
A kerékagy.

Csongor
A teremtés
Nála nélkül sírhalom.

Balga
Holt tetem; de mondd, mi ez,
Amit itt pajzsodra vágsz?

Csongor
Lábnyomának másolatja.

Balga
S Tünde lába volna ez?

Csongor
Úgy imádd, hogy üdvözűlj.

Balga
Megcsalódol, kéznyom az,
Böske tán orrára bukkant,
S lába itt, a kéz amott
A homokban jelt hagyott.

Csongor
Balga, mit mondasz, mi láb ez?

Balga
Böske, hogy pofon csapott,
Rajtam oly nyomot hagyott.

Csongor
Oh, a kéz is undok ehhez,
S a legszebb láb medvetalp.
Én ezt pajzsomon viszem,
S nem lesz álmom, nem nyugalmam,
Mig valóját nem nyerem.

Balga
Én is Böske lábnyomát
E darab deszkán viszem,

Eddig ajtó, most paizs,
Haj, de láb ám még ez is;
Kár, hogy rá nem fér egészen!
Majd csak hozzágondolom,
Ami még hibázni fog.

Csongor
indulva.
Jősz-e már?

Balga
Megyek futok.
De hová?

Csongor
Fel Tündérhonba.

Balga
Ah, a láb is elkopik,
Míg elér oly messzire.

Csongor
Üdlakon kell megpihennünk.

Balga
Addig megpenészedünk.

Csongor
Oh, kívánság, légy viharrá,
Vígy, ragadj el engemet.

Balga
Rosz szekér az, bakja nincsen,
Balga nem talál ülést.

Csongor
megáll.
Mely üvöltés, mely kiáltás!
Hallod a zajt?

Balga
A siketség
Hallaná, bár föld alatt,
Mint elásott kincs nyugodnék.

Csongor
Nézd, mi baj, menj.

Balga
Oh, uram,
Három árva ördög ordít
Egymást marva, öldökölve.

Csongor
Szörnyü harc.

Balga
Szint' annyi karc.

Csongor
Arcok egy nagy karcolat.

Balga
Hátok egy nagy daganat.

Csongor
Új körömnek, új ökölnek
Rajtok már hely sem maradt.

Balga
Oh, az ördög is, ha árva,
Mily bolondúl vész, szegény

Csongor
Szólj, vagy ints, hogy jőjenek.

Balga
Értenék csak nyelvökön -

Csongor
Tudsz-e sógorúl?

Balga
Nem én.

Csongor
Hát a medvebátya nyelvén?

Balga
Ami a gyertyát eloltja?

Csongor
Úgy.

Balga
Miből a fergeteg lesz?

Csongor
Úgy no!

Balga
Nem tudok biz én.

Csongor
Kár! talán megértenének.

Balga
Földi, hej! vagy földalatti!
Erre, erre.

Csongor
Úgy látszik, megértenek.

A manók marakodva jőnek.

Kurrah
Én a bocskort -

Berreh
Én az ostort -

Duzzog
A palástot nem bocsátom.

Berreh
Nem hagyom.

Duzzog
Nem engedem.

Kurrah
Oh, te pacsmag.

Berreh
Oh, te poszméh.

Duzzog
Vén libuc, te bélevő.

Berreh
Hallod? üsd, míg benne tart.

Duzzog
Bélevő te, megharaplak.

Balga
Álljatok meg.

Mind
Megmarunk.

Balga
Azt ne tennétek talán.
Jertek errébb, ott uram,
Egy tanúlt, bölcs, ékes ifju,
Majd igazságot teszen.

Duzzog
Vagy gazságot.

Balga
Oh, te féreg.

Berreh
Üsd.

Kurrah
Jerünk, ez jót akar.

Duzzog
Kurrah, hátha megvakar,
Azt gondolja, hogy keszeg vagy;
S mint a tót, ha elszalajt,
Majd kiáltja: „Nem vakarlak,
Jöszte vissza! keszegem.”

Kurrah
üti Duzzogot.
Gömböc, puff!

Csongor
Megálljatok,
Mely viszály van köztetek?

Duzzog
Szólj, te szürke, szólj, te ráró.

Kurrah
Béka, csitt! vagy hasba rúglak. -
Halld meg, és itélj felőlünk:
Árva gyermekek vagyunk,
Bocskor, ostor, és palást
Örökünk, s egy birtokunk.

Csongor
Az csekélység. A palást,
Mint a ház az osztozóknál,
A kisebbé.

Mind
Nem, nem, úgy nem.

Csongor
És miért nem?

Kurrah
Halld tovább.
Duzzogot hátba üti.
Bújj ki Duzzog a palástból -
Ostor a szó, mely megindít -

Balga
Az való, hogy jól megindít.

Kurrah
Bocskor a ló, mely viszen -

Balga
Kár, hogy csak gyalog viszen.

Csongor
Balga, csenddel.

Kurrah
A palást rejt.

Csongor
És mi ebből a haszon?

Kurrah
Aki így felöltözik,
Senkitől sem láttatik.
Megvagdalja bocskorát,
Lép, mint egy bérc, akkorát,
S hol kivánja, ott terem.

Csongor
S látnom ezt nem engeded?

Kurrah
Hogy ne? Adjátok reám.

Berreh
Itt az ostor.

Duzzog
Megragadlak.
Belekapaszkodik.

Kurrah
a dombra áll.
Látsz-e most?

Csongor
A dombon állsz.

Kurrah
beburkozik.
Látsz-e mégis?

Csongor
Nem, de hallak.

Kurrah
Deh, te bocskor, deh, te szíj.
Így la! ott nálad legyek.

Csongor
S itt vagy?

Kurrah
kiburkozik a palástból.
Nézz meg.

Csongor
Itt valóban. -
Most tudom már, osztozástok
Mért bajos, sőt majd lehetlen,
Mert egyenként bírni káros,
Aminek csak hárma jó.

Kurrah
Úgy van.

Berreh
Úgy van.

Balga
üti Duzzogot.
Mondd, hogy úgy van.

Duzzog
Úgy van, hogy te medve vagy.

Csongor
Három domb van napkeletre,
Távol innen, egyiránt.
A szem eltéved közöttük,
Oly egyenlők.

Kurrah
Úgy van.

Berreh
Úgy van.

Csongor
Halljatok szót. Háromé
E jószágtok nem lehetvén,
Egyre kell majd jutnia;
Rakjátok le hát előmbe,
Fussatok föl a hegyekre,
S aki elsőbb ér ide,
Mind a hármat az vigye.

Kurrah
Oh, mi bölcsen.

Berreh
Oh, mi szépen.

Kurrah
Itt az ostor.

Berreh
Itt a bocskor.

Duzzog
A palástot nem hagyom.

Kurrah
elveszi Duzzogtól a palástot.
Összetéplek, rossz kölyök. -
Jól vigyázz hát, aki első,
A jószágot az viendő.

Csongor
Úgy legyen.

Berreh
Hop, hegyre hát! *El.*

Kurrah
Hop, hop, hop a hegyre hop! *El.*

Duzzog
Ott szakadj meg, tök kolop,
Addig itt ez jól meglop. *El.*

Balga
Nem nehéz lesz eltalálnom,
Csongor úrfi, min tünődöl?

Csongor
Mondd el.

Balga
Nemde így itélsz:
Árva jószág, úgyis elvesz,
Hogy ne vesszen, én viszem.

Csongor
Volna kedvem azt mivelni.

Balga
Szánd meg őket, tedd meg azt.

Csongor
Oh, egyébként itt veszek;
Mert az út oly végtelen,
Hogy csak a gyors gondolat
Képes azt bejárni. - Balga,
Nézd, mint szélvész, úgy erednek,
Nyomban e helyen teremnek.
Balga, tartsd meg őket itt,
Én majd érted eljövendek.
Elviszi a manók jószágait.

Balga
Balga, tartsd meg őket itt!
A parancs jól hangzanék,
Csak ne volna benne Balga.
Jaj nekem, jaj szemeimnek,
Itt rohannak, itt ügetnek,
Mit csináljak, merre fussak?

Amint fut, elesik, a manók mind a hárman általesnek rajta

Kurrah
Jaj fejem!

Berreh
Jaj tomporom!

Duzzog
Oh, palástom, - jaj nekem.
Vesszen el vén lelketek,
Most koldússá tettetek.

Kurrah
Elszökött a tolvaj!

Berreh
Elment.
Elrabolta mindenünket.

Duzzog
Úgy-e mondtam, s nem hivétek?
Most bámultok, mint a tök,
Mely még éretlen korában
Felmászott a szilvafára,
S vén otromba nagy kobakja
Érni kezdvén nyári napra,
Bámúl, hogy le nem jöhet.

Kurrah
Duzzog, hallod, ahelyett,
Hogy gorombán csúfolódol,
Mondd el a bűszavakat,
Ami rád maradt apánktól,
És szállítsd le tolvajunkat.

Berreh
Tedd meg, tedd meg, az neked van
Adva gazdag örökűl.

Duzzog
Volna kedvem meg nem tenni.

Kurrah és Berreh
Volna kedved meggebedni?

Duzzog
Megteszem már, megteszem,
Csak ne fojtogassatok.
Szállj le, tolvaj, a palásttal,
Bocskorommal, ostorommal;
Bokron, árkon és hegyen,
Szörnyű hullatod legyen;
Csipkebokron fennakadj,
Árkon, vizen elmaradj,
Szállj le, szállj le, és ne fuss,
Ördögök körmébe juss.

Berreh
Jertek, ezt most összetépjük.

Kurrah
Meggyötörjük. - Csalfa szolga,
Hátadon szíjat hasítunk,
És eb-bőr lesz bocskorunk.

Duzzog
Körmöm éhezik beléd.

Balga
Mit csináljak, mit hazudjak?

Kurrah
Aki tolvaj szolga vagy,
Szólj, hová ment szép urad,
A gazember, szólj, hová ment?

Balga
Halljátok, ne bántsatok,
Még nem ettem ördögöt, de
Most eszem, ha bántotok.

Berreh
Hah, minő száj.

Duzzog
Hah, minő fog.

Kurrah
Szólj, beszéld el, merre indult?
Szólj, te ferde rosz kerék, szólj.

Balga
Furcsa dolgokat kivántok,
Akit a ló elragad,
Avval nem lehet beszélni.
Megy, mert a ló elviszi,
S ott pihen, hol leteszi.

Kurrah
Szólj, mi történt?

Balga
Hadd pihenjek.

Duzzog
Hogy hazudhass.

Berreh
Szólj.

Duzzog
Beszélj.

Balga
Akit itt szemléltetek,
Lelni kezdte a hideg.
Láttam, hogy nagyon beteg,
A palástot rávetettem,
S gondoljátok el, mi történt?

Kurrah
Vaj! mi?

Berreh
Szólj, mi?

Balga
Elveszett.
Mint a délibáb a síkon.
Aztán nem tudom, mi történt.

Kurrah
A palást őt eltakarta.

Berreh
Hát az ostor?

Duzzog
Hát a bocskor?

Balga
Úgy bizony, s hát menni kezdett,
S a bocskorban megbotolván,
Az szilaj volt, elragadta.

Kurrah
Hallod ember, ez hazugság,
Olyan vastag, mint fejed.
Szólj, vezess el, merre ment.
Vagy ne élj meg, addig űzünk,
Míg egészen elkopandol,
Mint a koldús bocskora.

Balga
Én tudnám, merre ment.

Berreh
Szólj, ha jót akarsz.

Balga
Mit ér az?
Rajtam általestetek, s most
Sánta, béna, rongy vagyok.
Mennék, s járnom nem lehet,
Lábam eltört, nem vihet.

Kurrah
Elviszünk, csak jer velünk.
Égre fordult két kerékkel
Áll egy kordély útfelen - -

Balga
Ah, az én szegény kocsim.

Kurrah
Abba ülj, mi elviszünk;
Csak mutasd meg, hol lakik.

Balga
Úgy segéljen két kerék!
Megteszem, ha - jaj bokám, -
Itt ez úton jobbra húztok. *Félre.*
A nagyobb úr én vagyok.
Csongor úrfi rosz lovon ment,
Három lóval én kocsin.

Mind el.

Harmadik felvonás

Sík. Messziről palota látszik, s feléje bokrok között egy gyalogút visz.

Mirígy
Itt van hajnal palotája,
És tündér tömkeleg.
Tünde s Csongor - úgy mutatják
Messzelátó szemeim -

Erre jőnek, az pihenni,
Ez mint árnyék, őt követni;
S a manók is - mely szerencse!
Üldözésem tárgyai,
Erre jőnek. E határon
Most én kővé változom,
Rút varacskos régi kővé,
Hogy, mit önkényt elbeszélnek,
S fúrt agyakon végezének,
Majd, ha mind kihallgatom,
Meg lehessen rontanom.

Leül s összezsugorodik. A manók húzzák kordélyon Balgát s bólyogatnak.

Balga
Deh, te Duzzog! e biz alszik
Mind a három, mint az ürge,
Jól teszik, hadd nőjenek.
Leszáll s nyujtózik.
Ejha! szinte megmeredtem!
Úgy, de bezzeg Balga bátytó,
Mit csináljunk a manókkal?
Hirtelen föleszmélve.
Úgy van, úgy lesz, azt teszem.
Lassan félre fordítja a kordélyt.
Megfordítom a szekerkét
S e varacskos vén követ
Felnyalábolom fölébe.
Aztán hadd ballagjanak,
Mind a vízig szárazon.
Deh, te szürke, deh, te ráró. -

A manók bólyogatva elballagnak.

Mirígy
egy kissé fölemelkedve.
Elmegyek, de fél fülemmel
Itt vigyázok, mint az örvény,
S jaj neked, te csalfa szolga,
Meg lesz ágyad vetve nálam,
Meg! csalánból, és tövisből,
S szúnyogokból szemfedőd. *El.*

Balga
Mintha szóltak volna? - Senki.
Így la! most szabad vagyok.
Hej! de mit szemlélek ott?
Ember az, vagy morzsalék?
Oly alatt mász a gödörben.
Csongor úrfi. - Ő az, ő az!
Oh, be messze van szegény.
Hol jár itt az istenadta?
Átkozom rosz bocskora

Milyen hirtelen meghozta.
Soha, soha! Csongor úrfi,
Erre! Erre!

Csongor
jő.
Itt vagy, Balga?

Balga
Itt biz én, pedig kocsin.

Csongor
Hál' az égnek, hogy kimásztam.

Balga
Úgy-e, a bocskor vetett le?

Csongor
Nem tudom. Mint gondolat,
Mint sugár, mely egyik égből,
Egy világi messze végből,
Más világba szökve hat,
Jöttem, vagy csak álmodám,
És alattam, és fölöttem,
Oldalattam, és köröttem
A világot láthatám.
Egy nagy arc volt, végtelen,
Rajta millió szemek;
Mind oly ékes, oly remek,
Hogy beszédem képtelen,
Méhdongás, szunyogzene,
Elbeszélni, amit láttam,
Ahogyan forrt fenn, s alattam
A világok mindene.

Balga
S ily magasról porba hullni,
Mily keserves hullomás!

Csongor
Úgy van, s azt nem érzi más,
Mint, ki már fenn kezde járni.
De beszéld el, Balga, mint van,
Ily hamar, hogy itt teremtél?

Balga
Aki ösmer, nem csodálná.
Mig te égen, csillagon
Összevissza nyargalóztál,
Addig én kordélyomon
Jöttem itt a vert uton.
Mennyi csárda, mennyi csapszék
Volt előttem! és utánam!
Az egész út csárda volt.
S rajta százezer pohár

Csillogott, mint napsugár.
S mennyi zaj, mily kurja volt,
Azt én el nem mondhatom,
A mennydörgő mennykü dobszó,
S a legmérgesebb mozsárszó
Ahhoz képest cimbalom.

Csongor
Jó szerencse, hogy talállak.
Ott, a' házba költözünk most,
S hírt, tudosítást veszünk.

Balga
Vagy még inkább jól eszünk,
És annál inkább iszunk.

Csongor
Telhetetlen! annyi csárda
Volt előtted, s szomjuhozál?

Balga
Telhetetlen, és mivel?
A temérdek semmivel.
Mint fizettél, úgy ihattam,
Szégyenedre - csak vizet.

Csongor
Majd a jobb idő fizet.
Balga, hallod, itt megálljunk.

Balga
Elhiszem; mert két leány jő,
Két parányi mézedény.

Csongor
Oh, az első mily sugár,
Mily dicsőség mozdulatja.

Balga
Kár! a fátyol elborítja.

Csongor
Lába két ezüstmadár -

Balga
Hímtelen nép, árva pár.

Csongor
Mely enyelgve jár a földön -

Balga
Legkivált a búzaföldön.

Csongor
Oly mulón, oly könnyüden,
Mintha csókot kérne kölcsön
A füvektől, a virágtól,
S félni kell, hogy meg nem adja,

Hogy legottan elrepűl,
S a virágot sírni hagyja.

Balga
Ej! a tüske majd megfogja.
Mondhatom, gyöngy két személy.

Csongor
Oh, ne mond kettőnek, egy,
S ami ott utána megy,
Az csak árnya termetének.

Balga
Az nekem már cifra ének!
Hát az árnyék vastagabb-e?
Törzsökebb-e, izmosabb-e?
S a valóság ösztövér?
Oh, uram, még oly árnyékot
Össze-vissza s átölelni
Nem legböjtibb gondolat.

Csongor
Szószatyor! ne tátogass itt,
Nyeld el félkapált eszednek
Lúdtömő termékeit.
Menj, mig e nap rajzolatja
A szük útat el nem hagyja,
Térdepelve állj elébe.
Kérjed, kényszerítsd nevemben:
Nincs-e tiltva s kedve ellen
Mondhatatlan kellemeinek
Elborulnom zsámolyánál,
S mint utasnak, idegennek
Kérdést tenni szűz magánál?
Menj, ne késsél, menj sietve.

Tünde, Ilma
jőnek.

Ilma
Azt mondottad, asszonyom, hogy
Itt a Hajnal honja van.

Tünde
Úgy van, Ilma, ott ama ház,
Mely rőt tajtékból fuvalva,
S csillaggal van koszorúzva,
És e tündér kert megette
A szép hajnal birodalma.

Ilma
Úgy, de az csak tréfa volt,
Hogy tilalmas birtokában
Lánnyal szólni férfinak,

Még tilalmasb nyájaskodni
S csókért csókkal adakozni?

Tünde
Csak valóság, amit mondasz.
Hogy legelsőbb kedveséhez
A szerelmes lányka szólt,
Elpirultak arcai,
S szebbek lőnek Hajnalénál,
És azóta e hazában
Amely lány szól kedveséhez,
Eljátszotta kedvesét,
Eljátszotta szíve üdvét,
Mely, mint forrás a hegyekből,
Ömlik, ömlik, s vissza nem tér.
Csak mikor fenn tündököl
A világos dél,
S Hajnal messze múlat, egy más
Ország szélinél,
Akkor kertje belsejében
Lop a szerelem,
S egy rövidke édes órát
Enged töltenem.
Ah, de innen, innen is
Elhajt végzetem,
S akivel felboldogulnék,
Nincsen itt velem.
Csongor ah, még egy delem van,
Egy kis óra tartománya,
És te messze, messze vagy még,
Mint a végtelen világvég.

Ilma
Már azt meg kell vallani,
Ily bohó kis rendelést
Nem találni hét megyében.
Férfihoz nem szólni lánynak!
Szörnyűség az. -

Tünde
Ilma, hallod,
Emlékezned illik, hol vagy.

Ilma
Már azt meg nem állhatom,
Legalább hagyd megsiratnom.
Meglátván Csongort és Balgát.
Ah! szegényke szolgálójok.

Tünde
Oh öröm, kit látok ott.
Ilma, Ilma, Csongor eljött.

Ilma
Oh, keserves állapot,
Balga is nyomába jött.

Tünde
Oh, örömnek fájdalomnak
Kínos édes érzeménye!

Ilma
Asszonyom, nem volna jó,
Míg időnkben tart, ölelni?

Tünde
Hagyd el, Ilma, jer, siessünk.
Vár kívűl egy ház vagyon,
Tisztes özvegyasszony lakja,
Ott Csongornak hirt hagyunk,
Délben Tündét hol találja.
Jer, ne lépj oly pípesen,
Mintha boltba küldenélek,
Jer, szaladjunk.

Balga
eléjök térdepel.
Ah, de nézzed,
Itt egy ember -

Ilma
Tátogat.

Tünde
S milyen harcsaszája van.

Ilma
Vajjon? s Csongor úrfi szebb-e?

Tünde
A majomhoz is hasonlít.

Ilma
No bizony! - de nem haragszom:
Férfi, mint a többiek.

Tünde
Ilma, mondd el, mit tegyek?

Ilma
Én egy tapot sem megyek.

Balga
Ne tovább, szelíd galambok,
Térdem itten a határ.
Ott egy ékes ifju vár -

Ilma
Éhes, úgy-e? hadd igyék.

Balga
Az’ nevében szólandok.

Ilma
Oh, az ürge a vakondok,
Hogy beszélhet ily bolondot!

Tünde
Ilma, nézzed, nem bocsát;
Szűk utunkat mind elállta.

Balga
Oh, talán nem hallotok,
Vagy magyar szót, szép virágim,
Még ti nem tanúltatok?
És az a kis gyenge száj,
Gyenge, mint a csibemáj,
Oly hiába volna szép,
És hiába oly pirosló,
Hogy határin semmiképp
Nem terem meg a magyar szó?
Azt kivánom tudni - Menykő!
Egyik sem fülel reám.

Tünde
Ilma.

Ilma
Tessék.

Tünde
Ments meg innen.

Ilma
A majomtól?

Tünde
Ah nem, Ilma,
A legnyájasabb legény.

Ilma
Férfi.

Tünde
A természet oszlopa.

Ilma
Mit parancsolsz, asszonyom?

Tünde
Tedd, hogy félremenjen innen,
Mert különben itt veszünk.

Ilma
Megcsipem, hogy vére csordúl.
És tudom, hogy visszafordúl.

Balga
Jaj, mi szörnyü tíz köröm,
A boszorkány körmök ilyek.
Ilma körmei előtt hunyászkodva átborúl a keskeny gyalogúton

Ilma
Asszonyom, nézd, elterült,
S híd gyanánt lesz lábaidnak,
Annak is rossz bár; de menj át,
Addig én őrt állok itt.
Tünde átmegy.

Balga
Vaj! mi volt ez, bolhaugrás,
Vagy szunyogtánc hátamon?
Ilma átmegy.
Jaj nekem, jaj tomporom,
Oh, ez átkozott szekér volt.
Ismét térdre áll.

Csongor
Már nem állhatom tovább.
Elborúlok ott előtte,
S válaszát magam veszem.
Letérdepel, Tünde, Ilma közbeszorulnak.

Tünde
Ilma! lásd, hová vezettél?
Most középen itt rekedtünk.
Ott a szolga, itt az úr.

Ilma
Szörnyüség, most mondja bárki,
Hogy leánynak lenni könnyü!
Útját úgy eltérdelik,
Hogy nem képes elszaladni.
Mint lehullott férges alma
Láb előtt hever körűle
A sok csalfa férfi szív:
S aztán lépjen, s ne botoljon!
Oh, én inkább hódolok.

Csongor
Tündéhez.
Nap, ki elborulsz előttem,
Éjbe foglalt délvilág
Szólj, miként nevezzelek,
Hogy ha fénynek mondalak,
Még csekély ne légyen a név.
Nem felelsz? ah, ajkaid közt,
Mint szeretnék lenni szó,
Titkos, édes, fél kimondott.
Szólj csak ennyit is, ne kínozz.
Nincs szebb, mint a némaság,

Mely szép ajkakon mulat;
Tó az, mely bár pusztaság,
Mégis mennyet mutogat.
Oh, de már ha tiltva van,
Látnom rózsaréveit
Szózatodnak, hallanom hagyd
Szívbeöltő hangjait.
Intesz? félretérjek innen.
S meg ne tudjam, hol vagyok?
Ah ha még te is kegyetlen,
Milyek úgy a szirt s fagyok?
Elveszek! - de nem busítlak,
Szívemet hagyom hidúl;
Lásd, hogyan mégy rajta át,
Mert alatta tenger a bú,
S a sohajtás fergeteg.
Felkel. Tünde s Ilma mennek.
Semmi szép szó, semmi kéret
Meg nem tartja; elmegy, itt hágy.
Szólj, te tőke, szólj, te szikla,
Szólj, te békasó! mivel
Bánthatád, hogy nem felel?

Balga
Én?

Csongor
S ki volna más? te szirt,
Irgalmatlan rossz kova,
Kedvem volna addig ütni -

Balga
Rossz kován nehéz kiütni.

Csongor
Összezúzlak, sárgöröngy.

Balga
Azt ne tedd az istenért!
Ily gyaloghid, mint magam,
Félvilágon sem terem több,
Melyen istenasszonyok
Járdogálnak, lépdegélnek.
Úgy beszélik, egy volt ilyen.
Melyet Jákob álma látott,
S Balga alkalmas hitellel
Még ez őstől származik.
Oh, az a láb!

Csongor
Mit beszélsz?

Balga
Általlejte hátamon.
Oh, mi láb az!

Csongor
Gyenge volt-e?

Balga
Ah, mi gyenge!

Csongor
Szólj, kicsiny volt?

Balga
Ah, mi kisded!

Csongor
Könnyű volt-e?

Balga
Mint a szellő.

Csongor
És nyomása?

Balga
Édes, ízes és csiklandós.
Minden porcikám megindult:
Szívem, májam, agyvelőm,
Még a -

Csongor
Nem hallgatsz-e?

Balga
Még a
Hátam is nyögött belé,
Úgy megnyomta - meg ne üss hát -
Azt hiszem ő, csak árnya volt,
Aki úgy reám dobolt,
S dobbanása oldalaim közt
Most is nyögve bujdosik.

Csongor
Ah, ha Tünde volt - de hírét
Itt ki mondja most nekem?
Elnémúlt a szerelem,
S akkivűl nincs semmi hívem
Mely vezetne útamon.
Nem tudom, hová legyek.

Balga
Nagy baj. Ily esetben a hős
Torkon metszi a keservet,
Elsohajt egy ilyenadtát,
S szépen meghalálozik.
A szokás ez -

Csongor
A szokás az,
Hogy te most letérdepelj,
Durva szolga, mert miattad
Hágy el mindenütt szerencsém.

Balga
Ah, kegyelmezz.

Csongor
Nem, letörlek
Annyi veszteségemért.

Balga
Ah, kegyelmes úr, csak egy szó!
Vedd le lábadat nyakamról,
Itt találtam egy nyomot.

Csongor
Mit találtál?

Balga
Hátamon van,
S itt a földön a homokban.

Csongor
Mily jelek, mily gyenge lábnyom?
Egy van ilyen a világon!
Ő az, ő az, Tünde jár itt,
Tünde! - oh, öröm, ne ölj meg.

Balga
Hej! be jó, hogy a homok
Minden úton megterem.

Csongor
Jer, kövess, tán úton érjük,
Oh szerencse, oh örömnap! *El.*

Balga
Szinte meghalék, de semmi!
Oh szalonna, oh kenyérnap! *El.*

A manók húzzák a szekeret Miríggyel.

Mirígy
Hóha!

Kurrah
Hőhe! Itt megálljunk.

Berreh
Oh, mi kárhozott fiak!

Duzzog
Mért nem róka, hogy megenném!

Kurrah
Elszökött az átkozott.

Berreh
Rajtunk egy követ hagyott.

Duzzog
Egy varacskos vén követ,
mely alatt kigyó tenyészik,
S a penészes béka nyög.

Berreh
Döntsük el, hogy összezúzzék.

Kurrah
Aki ráül, elkárhozzék.

Duzzog
Holtig álmatlan legyen,
Aki rajta megpihen.

Mirígy
fölemelkedve
Hőhe!

Berreh
Mely ijesztő.

Duzzog
Mely utálat.

Berreh, Duzzog elszaladnak.

Kurrah
Bár utálat nézni rád,
S hozzád nyúlni förtelem;
Megragadlak, undok állat,
Meghuzattál, most fizess.

Mirígy
Oh, fiam, kár vesztegetned
Szép erődet oly hiába.
Hátha még majd rád ijesztek?

Kurrah
Szállj le, és ne tétovázz,
Egy van, aki rám ijeszthet.

Mirígy
S egy van, aki bánthat engem,
Tudd, s réműlj, az ördög az.

Kurrah
Tudd meg hát, és vessz, az ördög,
Aki bánthat, én vagyok.

Mirígy
Rossz manó! ki rád ijeszthet,
Vén Mirígy, tudd, én vagyok.

Kurrah
Hah, utálat!

Mirígy
Meg ne indúlj:
Mert, ha lábad, mint az örvény,
Mint az orsó pördül is,
Vén Mirígy mint gondolat,
A boszúnak gondolatja,
Úton ér, és elemészt.

Kurrah
Vagy, vagy sem; de szólj, mi kell még?

Mirígy
Látod a fehér lakot?
Vár kivűl egy dombon áll.
Ott most én lakom, cselédes,
Tiszta özvegy képiben.
Csongor, aki most ezen jár,
Mert egyéb nincs a vidéken,
Kisded hajlakomba száll.

Kurrah
Hah! leginkább ő az, akit
Körmeim keresnek itt.

Mirígy
Hagyd el! itt erőszakért
Büntetés vár. Jól tudom,
Ami kárt tett, azt idővel
Visszaszerzem, csak figyelj rám.

Kurrah
Mit tegyek, szólj?

Mirígy
Légy szolgája.
Aki most van, azt rekeszd el,
S öltözzél, mint ő vagyon,
Légy bohó, mint az, s fecsegj,
Hogy, ha Csongor lát, ne sejtse,
Ami változott körötte.

Kurrah
Értem, értem, mit tovább?

Mirígy
Csongor majd egy kertbe visz
A közép dél fényekor,
Hintsd meg ottan e porokkal,
S ő alunni fog, ha szinte
Félvilágot érne is
Minden perc, kit ott elalszik.

Kurrah
És azontúl?

Mirígy
Bízd reám;
Károd megtéríttetik.
Most eredj, én majd követlek.

Kurrah
félre.
Nem hiszek; de úgy cselekszem,
Hogy jutalmam meglegyen. *El.*

Ledér
sietve jő.

Mirígy
Pszt!

Ledér
Ki szólít?

Mirígy
Pszt!

Ledér
Ki az, no?

Mirígy
Pszt!

Ledér
Hiszen megyek, de merre?

Mirígy
Kis leány.

Ledér
Oh, oh, bizony ni!
Kis leány.

Mirígy
No, nagy leány hát!

Ledér
Hát bizony, nem mindenik
Olyan ám, mint nénike,
Oly redőből szőtt öreg zsák.

Mirígy
Kis babám, ne légy boszús.

Ledér
Oly töpörtő! akinek már
Fogfájása sincs -

Mirígy
No kedves
Kis madárkám, csillapodjál.

Ledér
nevetve.
Néne, úgy-e szép dolog
Szántóföldet vinni arcán,
Melyben agg szeplő virágzik,
S mint egy tisztes régi szűz,
A szömörcs szakállt ereszt?
Jaj, beh furcsa kép maga!

Mirígy
Fúdd ki már lúdmérgedet,
Dévaj, álnok, csapdi szer, te.
Én tudom, hogy nem vagy oly rosz,
Mint szavadból mondanálak;
Lásd, a kort tisztelni illik,
S én, behintve bár redőkkel
Még javadra élhetek tán;
Mert, leányom, a redők
Ledér arcát végigsimogatja.
Majd ez arcon is tanyáznak.

Ledér
megborzadva.
Hah, mi jég kéz!

Mirígy
El ne rémülj.
Hát hová mégy, szép leányom?

Ledér
Hát hová s hová ne mennék?

Mirígy
Oh, te gyöngy, te pávatoll!
S hát hová mégy, gyermekem?

Ledér
Erre is, meg arra is
Tudja isten, vagy mi! merre?

Mirígy
Valld meg, édes, nemde otthon
Kór apád van s szenvedő;
Nincs egyéb, mint csak te, aki
Gyámolítsa és kötözze,
Most füvekkel gazdagon
Visszatérsz, hogy azt tegyed.
Úgyebár! tudom, mi űz?

Ledér
Ah!

Mirígy
No lásd, leányom;
Az nagyon szép, mert atyád volt,

Aki téged, bennszorúltat
A rettentő tűzhalálból
Másod élettel megáldott,
S már te ép vagy, ő pedig, mint
Szén az izzadó kohóban,
Vész, fogy, s tán hamvába dől.

Ledér
Oh jaj, oh jaj!

Mirígy
És az árvák,
Oh, az a két gyenge gyermek,
Aki porban mász előtte,
S mint oroszlán rí az éhség
Ajkaik közt, hogy miatta
A sivány port rágdogálják.
S a szegény, e férgek atyja
Nem segíthet, nem mozoghat,
Köny helyett kínlángokat sír
És az égre így kiált föl:
Isten, Isten! élsz-e még?

Ledér
leül, és sír.
Jaj nekem, jaj elhagyottnak!

Mirígy
Kelj föl, kis bohó te, kelj föl.
Hisz csak tréfa volt beszédem.

Ledér
Jaj nekem, jaj! mit tehettem.
Egy setétlő kis teremben
A pokolmécs pillogása,
Bűnös ajkak suttogása
Elboríták lelkemet.
Elpirultam, és nem látszott,
Visszavágytam, nem bocsáttak,
Vagy bocsáttak, s nem jöhettem,
Nem kivántam jőni már.
Hév kar ége vállamon,
S a merész, az áruló csók
Elcsattant tűzajkamon.
S oh, azóta, szörnyü élet!
Oh, én elveszett leány, én!

Mirígy
Hagyd leányom a keservet,
Egy szép úrfi vár reád.

Ledér
Jaj nekem! szegény apám! -
Átkozott az óra is.

Mirígy
Kelj, ne sírj te kis bohó,
Nézd e szép aranyhajat.

Ledér
fölkel.
Azt is átkozom -

Mirígy
Te dévaj!
Lásd, neked van szánva, kell-e?
S oh, az a szép gazdag ifjú!

Ledér
Én testvérimhez megyek.

Mirígy
Mintha aztán nem mehetnél!
Oh, mi szép az ifju vérnek
Úgy lobogni, úgy szökelni.
Félig alkonyúlt teremben
Bíbor ágyon a fehér lány
Mint elöntött téjhab alszik,
Vagy csak úgy tesz, mintha alunnék.
S mint a megrezzent harang,
Hangzik, és ver a tüzes szív:
Akkor a szép ifju jön
Titkon, csendben, egyedűl.
Jer velem, ne búslakodjál,
Jer, te csinos kis boszorkány.

Ledér
Oh jaj - elmegyek haza.

Mirígy
Hogyne mennél! most velem jőj.
Mennyi szál hajad terem,
Mind arannyá változik,
Olyan gazdaggá tehetlek.

Ledér
Istenem! hát merre menjünk?
Én tán elmegyek haza.

Mirígy
elvonja.
Kis bohó, nem! most velem jősz. *Félre.*
Csongor, ezt neked szereztem.
Ennél lelj utált szerelmet,
Azt ohajtom, s végrehajtom,
S többé nem keres boszúm.

Negyedik felvonás

Mirígy házának udvara.
Csongor és Balga jőnek, Balga leül.

Csongor
Erre jőj, tán erre mentek.
Hát te, lomha dög, leülsz-e?

Balga
Látod.

Csongor
Oh, te medvecímer.

Balga
Én utazni, nem szaladni
Jöttem.

Csongor
Oh vadállat! - ámde
Várj itt míg e házba térek,
Útasítást ad talán,
Vagy ha nem, szállásra fölvesz
A jövendő éjszakán.

Balga
Ennyi aggság, ennyi bolygás,
És miért? egy asszonyért,
Egy picin kis asszonyért,
S abból is csak mennyi asszony!
Jaj bokám, jaj térdeim.
Én biz itt leűlök addig,
Gyámolítom a falat.

Duzzog
jő szolgáló képiben.
Kis komám, szeretsz-e még?
Ráönti a szemetet.

Balga
Oh, hogy mind a két szemed
Lábad ujját ékesítse!
Arra néz, és engem önt le.
Még ez ám a ferde had!

Berreh
mint részeg jő, s leönti.
Féreg inná meg borát!
Olyan, mint a kéneső.
Hadd csorogjon a szeméten.

Balga
Hé!

Berreh
Hohó!

Balga
Az ördögökbe!

Berreh
Vagy te voltál, szent öcsém?
Semmi, semmi, no! nagyot nőj.

Balga
Nőj te, vén bak, akkorát,
Mint a legfőbb Tátra-bérc,
S akkor ünnepelj, mikor
Legtöbb mennykő üt beléd. -
Szedtevettét! még bizony
Rám szoknak, ha itt ülök.
Már csak feltápászkodom. *Feláll.*

Kurrah
mint utas jő egy szamárral.
Hóha, mackó, itt megálljunk,
A bitófa vár reád.

Balga
derekához köti a szamarat.
Ezt az isten szép lovát
Úgy cseréltem egy juhásztól
Harminchárom birkabőrön,
S természet szerint: szegénytől,
Azt is tőle loptam el.
Csillagot nem rúg, de mondják:
Jobb szamáron, mint gyalog.
Most a szállást megtekintem,
Addig, mackó, meg ne moccanj.

Balga
Én s bitófa! oh, te sárkány,
Oh, hogy a penész befogja
Mind a két szemhéjadat! - De
Jól van! s bitó fölűl
S a szamárnak szamarán
Uriásan lovagol.

Fölül a szamárra. Dimitri kinyitja a bolt felső ajtaját, s kinéz.

Dimitri
Ez vidéki s tán iszákos,
Majd jól megfizettetem. *Balgához.*
Kedves úr! szegény szolgája.

Balga
Úgy is illik! Ah, vagy úgy,
Jó napot, Dimitri bátya;
Csillagom szülötte! hát még
Itt is megterem ketek?

Dimitri
Oh! mi mindenütt vagyunk,
Mint a napfény -

Balga
Menydörgöttét!
Mért nem mint a gyom s giliszta?

Dimitri
Mondok, egy kis papramorgót
Nem parancsol, édes úr?

Balga
Szinte mérgelődtem.

Dimitri
Egy kis -

Balga
Oh igen! de törköly úgy-e?
Vagy talán rozs?

Dimitri
Mentsen isten!
Szilva, kedves úr, valódi
Szilva, fínum, s oly erős, hogy!

Balga
Most nem szomjuzom.

Dimitri
Bizony
Mondhatom pedig, hogy ilyet
Nem találni messze földön.

Balga
Majd egyébkor.

Dimitri
No, de tessék!

Balga
Annyi, mint az! ide hát.
Majd hiszen, Dimitri bátya,
Meglesz ám az ára is,
Mert mi itt fogunk tanyázni.

Dimitri
félre.
Ah szegényke! pénze sincs. -
Mindjárt itt leszek.
Bevonúl.

Balga
No, végre
Emberemre is találtam.
Mondom, szinte szomjuzom már,
Olyan szörnyű éh vagyok. - Nos?

Dimitri
jő.
Isten ucscseg! kedves úr,
Szívesen adnám, de nincs.
Boltját bezárja.

Balga
Nincs-e? oh bab, oh olaj,
Miért nem öltétek meg őt.
Kurrah kijön, s vezetni kezdi a szamarat.
Hé! hová!

Kurrah
Vagy kend is itt van?

Balga
Majd leszállok - engedelmet.

Kurrah
Semmi szállás! csak maradjunk.
Jó szelíd egy állat ez.
Ott imént, hogy érkezém,
Egy bitófához kötöttem.

Balga
A bitófa én valék.

Kurrah
Furcsa! hát bitófa úr,
Csak maradjunk a szamáron.

Balga
Jaj nekem! hogy veszne meg!
Még az ólba is behurcol.

Kurrah
nagy zajjal énekel.
Ha a csipkebokron rózsa nem teremne,
Bolond madár volna, aki ráröppenne.
Hej, dínom dánom!
Azalatt Balgát szamarastúl az ólba hurcolja.

Csongor
kijő.
Délben kell tehát találnom;
Mert egyébkor tiltva van.
Oh, idő, csekély idő, mint
Fogsz te tőlem elsuhanni.
De sietnem kell, megyek.
Balga!

Kurrah
belől.
Mindjárt.

Csongor
Balga, hol vagy?
Jősz-e már?

Balga
belől.
Jaj, megkötöznek.

Csongor
Majd megoldlak, csak ne mozdúlj.

Kurrah
kijő Balga öltözetében.
Itt vagyok már.

Balga
benn kiált.
Csongor úrfi!

Csongor
visszafordulva Kurráhhoz.
Mit süvöltesz, dőre állat!

Kurrah
Csak kiálték, hogy ne fuss.

Balga
benn.
Csongor úrfi!

Csongor
Nos, mi kell!

Kurrah
Mondok, merre lesz menésünk?

Csongor
Jőj utánam.

Balga
benn.
Csongor úrfi!

Csongor
Megveszél, hogy úgy üvöltesz?

Kurrah
Légy nyugodt, csak visszahangzik,
Amit orditék előbb.

Balga
benn.
Csongor úrfi!

Csongor
Oh, természet,
Légy egészen visszahangzó,
Szép nevével zengj örökké!

Csongor, Kurrah el.

Balga
benn.
Csongor úrfi!

Szoba. Mirígy és Ledér.

Mirígy
Nézd, leánykám, itt van a lak.
Tégy azonként, mint beszéltem,
Míg karodba csalhatod.
Akkor - érts meg - akkor olvadj,
Égj, lobogj, mint a tüzes bérc,
S repkény karjaid közül
El ne hagyjad bontakozni.
Menj, siess és ékesülj fel.
Ledér el.
Én a kertbe térek addig,
Ott vigyázok dolgaimra,
S majd, ha Csongor álom által
Elszalasztá kedvesét,
Ezt ölelje megcsalódva.
S hah, ha majd a förtelemből
Ébred, és irtózni kezd
Önmagától, életétől,
Majd ha tiszta nyúgodalma,
Mint vihartól felzavart tó,
Oly habokkal vija lelkét,
És örökre, mindörökre
Látja tűnni szép világát,
A szerelmet, édes álmát,
S keble, mint az elhagyott ház,
Oly rideg, bús, oly komor lesz,
Akkor lásson engem ülve,
Örömömben énekelve,
Megnyílt sirja szélein. *El.*

Berreh és Duzzog
kétfelől jőnek.

Duzzog
Berreh, Berreh, hop, hop, hop.

Berreh
Mit vadásztál, kis kolop?

Duzzog
Itt az elrabolt örökség.

Berreh
Több, mint várhat a reménység.
Visszalopjuk, visszalopjuk!

Duzzog
Nem! cseréljük, s tréfaság lesz,
Majd, ha rajta menni vágynak
És a bocskort ostorozzák,
És a bocskor nem megyen.

Berreh
Jól van, jól van, elcseréljük.

Duzzog
E palástot -

Berreh
Hol szerezted?

Duzzog
Kis zsidótól vettem el.
A hideg már majd megvette;
Hogy ne fázzék, sárba tettem,
És nyakiglan eltemettem.
Hogy nyavalygott, mint üvöltött!
Mintha hátúl metszenék.

Berreh
Hahha! jól van, elcseréljük.
Bocskor is van, nézz ide.
Puszta palláson hevert már.
Lopva nőszött benn egérke
S fölnevelte kölykeit,
Meztelen kis férgeket.
Cincogások jelt adott,
A kandúr ott cammogott,
A bocskorra felkapott,
Én a kandúrt földhöz üttem,
Én a bocskort elemeltem.

Duzzog
Oh, ez cifra kis mulatság.
Nézd ez ostort! Nyakkötő volt,
Egy szegény dög függe rajta,
Aki, míg élt, makkirály volt,
Most alatta fútt el a szél,
És az árvíz el nem érte.
Én levágtam, madzagából,
Nézd, ez a szép ostorom van.

Berreh
Add csak, ezt is elcseréljük,
Hadd morogjon a banya.

Duzzog
Uccu! bocskor, meg ne csosszanj,
Isten hozzád, kapufa. *El.*

Kert.
Csongor és Kurrah.

Csongor
Mért, hivatlan bűnös álom,
Mért ömölsz el most szememre,
Most, midőn szerelmi kéjre
Földelelne szép világom?
Hány király ohajta, s nem jött
Áldomásod ón szemére,
Hány busongó szív könyörgött,
Hogy borulnál sebhelyére?
Mindazoktól elfutottál,
Itt mulatsz a boldogabbnál,
Aki ébren vágyna lenni,
Tünde karján édelegni.

Kurrah
Egy gyepágy kinálkozik
Hűvös illatú ölével,
S elföd a lomb ernyejével,
Jer, fogadd el, itt pihenj meg.

Csongor
Balga, kelts, ha kedvesem jön.
Ah, tovább nem állhatok;
Vajha, míg leszúnyadok,
Bal szerencsém elkerüljön.
Elalszik.

Tünde, Ilma
jőnek.

Tünde
Jaj nekem! mit látok ott?
Alva vár-e Csongor engem?
Aki érte a halálból
Vissza tudnék lelkesedni,
Alva vár-e engem ő?

Ilma
Tán csak rólad álmadozni
Szúnyadott el, mig lejőnél,
Mert az álom édes álom
Arról, kit szivünk szeret.

Tünde
Hagyj el, Ilma, hagyj magamra.
Engedelmet, rózsaszáj,
Hogy virágodat szedem.
Megcsókolja.
Csók, szelíd galamb te, menj el,
Csak te vagy szelíd eléggé,
Mely az álmak hajnalából
Visszahíjad szellemét.

Hát nem ébredsz, édesem?
Visszarablott csókjaiddal,
Hogy fogollyá tégy, nem ébredsz?
Ah, hiába csattanál el,
Csók, te hittelen galamb,
Hírhozónak vissza nem térsz.
Csongor, ébredj - mint derűlt ég,
Arcod olyan, napja nincs-e?
Nincs-e fény, mely elfogadjon,
Égve, aggva kedvelődet?
Nyisd fel, ah, nyisd a szemet,
Mely megbirta szívemet,
Mely belőle, mint korán nőtt
Szép virágot, a szerelmet
Fölcsalá, most fagyni hagyja;
Nyisd fel, ah, nyisd a szemet,
Melyben üdvöm gondolatja
Fogva tartja lelkemet. -
Kedves, ébredj csókjaim közt,
Elcseréltem ajkamat,
Elveszítem magamat,
Kelj, találj fel karjaid közt. -
Csongor, hát nem kelsz-e fel,
Még ma láthatsz, holda kelve,
Tartományokat bejárhatsz,
Tévelyeghetsz, bujdokolhatsz,
Bú magadnak, kín nekem,
Nem találsz meg, soha nem!
Ráborúl.

Ilma
Kurrahhoz.
Csempe szádat jól ha nézem,
És vitorla két fülednek
Lebve lógó szárnyait,
És ha nézem görbe lábad
Lőcsnek épűlt csontozatját,
Oh, te messze földi vendég,
Úgy hiszem, hogy ösmerélek.

Kurrah
Úgy van, s hogyne volna úgy?
Oh szemem világa, te!

Ilma
Jaj! ne mondd azt, gyík lehetnék
Sánta koldús tyúkszeme,
Csak szemed világa nem.
Szólj, szurokban mosdol-e,
Vagy mitől van, hogy pofádon
Szinte fénylik a sötétség,
Mint a rongyos csizmaszáron,

Melyet a szegény deák
Tolluírral megcsiszolgat. -
S mégsem ösmersz, bűnvirág te?

Kurrah
Oh én csillagom, galambom.

Ilma
Oh, az istenért, ne tedd azt,
Tégy akármit, üss agyon,
Csak ne kezdj el mosolyogni.
Oly vagy akkor, mintha társát
Koncvevő eb megmorogja.

Kurrah
Látod, angyalom, mi jó vagy,
Oh, én boldog szerető.

Ilma
Oh, te fűzfa, oh, te tőke,
Mégsem ösmersz? nézz ide,
Böske, hitvesed vagyok.
Vagy, hogy megdicsértelek,
Az vadít el? jöszte, inkább
Félre nézek, úgy ölelj meg.

Kurrah
megöleli.
Kedves, édes, házi bútor.

Ilma
Oh, te puskapor szagú,
Hol pokolban vetted a bűzt?

Kurrah
Csókot, asszony!

Ilma
Jaj, megégtem;
Ez pokolnak fajzata.

Kurrah
Meg ne moccanj, mert befallak,
És megeszlek, mint az almát.

Ilma ijedten félrevonúl tőle.

Tünde
Jaj nekem! nem álom ez,
A kajánság műve inkább,
Elrepűle gyors időm már;
Menni kell, és nem remélni,
Mindörökre kínban élni.
Lelkem édes gondolatja,
Csongor, itt marad fölötted,
Vajha, oh megsíratandó,
Vajha még meglássalak.

Kurrah
Mit parancsolsz, asszonyom,
Majd, ha ébred, mondanom?

Tünde
Mondd, hogy egy szeggel magasbra
Villogó kardját akassza. *Magában.*
Úgy gyanítom, bűn fia,
Eszköz e rosszban te voltál. -
Ilma, menjünk gyász utunkra.

Tünde, Ilma el.

Kurrah
megilletvén Csongort.
Így la! ébredj, tolvaj úrfi,
És bámuld meg a napot.

Csongor
Mintha mély sír lettem volna,
S benne lelkem a halál,
Oly sötét volt álmaimban
A sors, mely fölöttem áll.
Szólj, mi történt, míg aludtam?

Kurrah
A tündérek itt valának.

Csongor
És te, - rettentő gonoszság!
Alva hagytál, nem verél fel!

Kurrah
Mint csalódol, jó uram.
Annyi szóra, annyi zajra,
Azt csodálom, hogy rekedtté
Nem levék, te meg siketté.
Mint szamárnak vemhe, mely
Édes anyját elveszíté,
Vagy mint a szamár maga
Mely kemény szelet jövendől,
Úgy üvölték, úgy rikolték;
És az a mézforradék,
Mit tön és nem tön miattad!
Fölvevénk, és meg' letettünk,
Szólogattunk, megsirattunk,
Mindhiába, nem kelél.

Csongor
Átkozottak gyermeke,
Mindeneknél átkozottabb,
Haj! most merre térjek én?
Oh, az elveszett időt
Melyik isten, melyik ember
Szerzi vissza életemnek,

Elment, mint sebes hajó,
Nyom helyett örvényt hagyó,
Melyben elmém sírja nyílt meg,
S összetépett lelkemé.

Kurrah
Jobb szeretnék messze lenni.

Csongor
Most hová, haj! merre menjek?
Szólj, midőn ment, mit beszélt?

Kurrah
Azt izente, hogy magasbra
Tedd egy szeggel kardodat.

Csongor
gondolkozva.
Hah! mi az? hát csalt vetének?
És talán e szolga arra
Bűnös eszközűl szegődött?
Úgy van, úgy van, szörnyen úgy van!
Csalfa szolga, halj meg érte.
Futsz-e? fuss bár, bűn cseléde,
Űzni foglak, mint az árnyék,
És árnyékká rontalak. *El.*

Szoba.
Mirígy hajlékában

Ledér
arany-fürtösen belép.
Így, ni! Most belém szerethet
Még a szívtelen halál is. *Énekel.*

Túl a Tiszán, túl a Dunán,
    Innen is,
Úgy galambom a kis leány,
    Ha hamis. *Ásít.*

Ah! biz én már únom is;
A bolondos vén anyó
Biztatott, hogy szép fiú jön,
S most az ördög sem köszönt be,
Még az ördög öccse sem.
Egy rózsát vesz le kebeléről, s leveleit széthintve, azokon sétálva, énekel.

    Pesten jártam iskolában,
    Térdig jártam a rózsában.

Hirtelen megáll.
Ah! szegény levelkék,
Elszaggattalak.
Leül, ölébe szedi a leveleket, s énekel.

Rózsalevél, kicsi rózsalevél,
Miért van, hogy halovánnyá lettél?
Halovánnyá, mint a lány orcája,
Mint a télnek hideg hóruhája.
Rózsalevél, kicsi rózsalevél -

Jaj nekem! - ki monda jajt?
Ah Ledér! Ledér!
Hol van a te régi kedved,
És mosolygó gyermek álmod?
Sírsz-e? sírj, ha nem nevethetsz,
Rég ohajtott köny szemedben,
Rózsakendő kezeidben,
Sírj, s töröld el könnyedet.
Egy kis ideig arcát eltakarva, szótlanul ül, azután hirtelen fölugrik.
Hah! ki jő, mi zaj közelget?
Én bolondos, mit csináltam!
Nem, nem ezt nem állhatom ki:
Oh, magány, te ölsz meg engem.

Balga
jő egy darab deszkával.
Beste lélek rosz hada!
Engem így elzárni tőle!
Ólba zártak; de kitörtem
Ajtaját, s ím, hordozom;
Aki nem hisz, lássa meg.
Meglátván Ledért.
Á - bocsánat, szép kisasszony. *Félre.*
Vagy talán csak őkegyelme,
A tündér, az eszem adta.
Oh! beh szépen fut szegényke.

Ledér
Szörnyűség! a vén tarisznya
Ily bohókás majmot űz rám.
Oh, vigyorgó fakutya!
Nem, nem abból semmi sem lesz.
Megszököm! - de még előbb
Megcsigázom a bohót.
Balga felé fordul.
Ah!

Balga
Sohajt!

Ledér
Oh!

Balga
Oh, szegényke!
Mint a bőjti szél az úton,
Oly keservesen sohajt.
Ledérhez, térdepelve.

Szólj, parancsolj, mit tegyek.
A világot, mint darab húst,
Érted fölfalom, ha kell. -
Eltaláltam, már vidámabb.
S ah a lelkem! hogy mosolyg,
Oly ördöngös kedvesen,
Mint a teli pinceszáj,
Melyben a piros bor áll:
Most majd én is rá sohajtok,
Ah!

Ledér
Ah!

Balga
Ah!

Ledér
Az élhetetlen!
Már nekem kell arra térnem,
Mert különben ott ragad. -
Kedves -

Balga
Oh, én boldog állat
Minden emberek között!

Ledér
Nem vigasztalsz meg szavaddal?
Lásd, én bús vagyok miattad,
Mint az árva gerlice.

Balga
Oh, a lelkem gilice!
Tán meg is kén már ölelnem?
Úgyde Csongor? megbocsásson,
Hogy nem ő sziveltetik,
És hogy Balga szebb kölyök tán,
Arról Balga nem tehet.

Ledér
Ott kemény lesz térded alja -

Balga
Sőt itt jó helyen vagyok,
Hagyj pihenni lábaidnál.

Ledér
Oh, ökör, sőt csorda! mit csináljak?
Balgához.
Ím, hogy kedvedet tegyem,
Itt ölellek, édesem.

Balga
Ő ölel meg, oh, szerencse,
Légy szelíd bor, meg ne fojts.

Ledér
Szíved a rév, ott kötök ki,
Ékes ifju, el ne űzz.

Balga
Oh, én ékes ifju, én!

Ledér
Húnyj szemet, te gyöngyvirágom,
Mert megégetsz, húnyj szemet.

Balga
Oh, te csalfa! hát behúnyjam?

Ledér
Húnyd, ha kedvelsz.

Balga
S így maradjak?

Ledér
Így! szerelmed zálogául
Nem kivánok egyebet.
S ah, mi szép, mi kellemes vagy. *Félre.*
Mint a macskafaj vakon.

Balga
Hát ne nézzek még szemedbe,
Kincsem-adta kis csalója!

Ledér
Légy türelmes, kedvesem.
Egy rongyos tömött karszéket tol maga helyébe: félre
Igy öleld atyád fiát.
Én tudom, hogy megszököm. *El.*

Balga
a széket ölelve.
Mily puhák szép karjaid,
Mint a szép fehér szalonna,
Kedves, édes oldalborda.
És ez a fürt - oh, ölellek.
A szék nagy zörgéssel összedül, Balga ijedve fölugrik, egy pamat lószőr kezében maradván.
Szürke lószőr és faláb!
Hát ki látott ily csodát?
Férgek háza, bolhafészek,
Összezúzlak, átkozott szék,
Tűzre teszlek, tolvaj szerdék.
Mennydörgő! de nem haragszom;
Csongor úrfit kell kutatnom,
Mit csináljak, mit tegyek most?
Meglátja az asztalon a manók vélt örökét.
Oh szerencse! itt van a kincs.
Búsuljon a szamár.
Elég nagy feje van.

Öltözni kezd.
Balga vígan éli napját.
A bocskorba dobja lábát,
S úgy megy, mint a gondolat.
Deh! te bocskor, deh! te szíj,
Csongor úrfinál legyek.
Nos? megyünk, vagy nem megyünk?
Ez biz azt csoszogja: nem!
Mindenfélekép erőlködik fölemelkedni.
Átkozom rosz bocskora,
Arra vár, hogy én vigyem,
Vagy, hogy jól megabrakoljam.
Ostorozza bocskorait.
Deh, te szürke, deh, te ráró!

Csongor
jő, s Balgát nyakon fogja.
Most szaladj, ha tudsz, hitetlen.

Balga
Így adod ki béremet?

Csongor
Úgy, hogy e helyen megöllek,
Áruló, ki elraboltad
Minden üdvösségemet.

Balga
Semmit én még nem raboltam,
Mint imént ez egy ütést,
Ezt is jó szüből adád.

Csongor
Csúfolódol? vessz el, álnok.

Balga
Úrfi! én nem értelek.

Csongor
Nem? no megteszem, hogy érts.

Balga
Mért akarsz a földre nyomni?

Csongor
Hogy nyakadra hágjak, ördög,
És tiporjam lelkedet.
A manók jószágaikat mutogatva, hirtelen általmennek a színen.
Hah! mi ez? te kétszer is vagy,
Balga itt, és Balga ott.

Balga
Bocskor itt, és bocskor ott.

Csongor
Most gyanítom! a manó volt,
Aki megcsalt képed által.

Balga
Most tudom, mért nem mehettem
És nyakamra mért tiportál.

Csongor
Oh! a végtelen világon
Senki nincs boldogtalan,
Én egyedűl vagyok az.

Balga
És miért? a bocskorért!
A bocskor nem csizma bár,
Lopni mégsem illik azt is;
És az ördög visszaváltja,
Ami hozzá tartozik.

Csongor
Balga, hallod.

Balga
Hallom, úrfi.

Csongor
Jőj nyomomba.

Balga
És hová?

Csongor
Azt ne kérdd, ha még hivem vagy.

Balga
S így örökké bujdosásra
Szántad ifju éltedet?

Csongor
Mindörökké, és azon túl!
Égjen bár le akkorára
A magas dél fénysugára,
Mint egy kisded fénybogár,
Mely az égben félve jár,
S úgy bolyongjon egyedűl
A sötétlő végtelenben,
Hogy magát se lássa többé:
Én tüzénél akkor is még,
Tünde, érted bujdosandom. *El.*

Balga
Már, ha úgy van, ám, jerünk bár,
Míg csak annyi lesz belőlem,
Mint egy elfőtt birkaláb,
Én is bujdosó leendek,

És evendem, és ivandom,
Míg csak bennem, s benne tart.
Elindúl, kis várat után ismét jő.
Birkalábot emlegettem,
Vajjon, ahová nem tettem,
A szekrényben ott van-e?
Amint a szekrényt nyitja, Mirígy alakja áll előtte.
Huh, Mirígy! a vén utálat.
Ajtó felé fut, ott is Mirígy alakjával találkozik.
Jaj fejemnek, jaj szememnek,
Mily csodán kell borzadoznom!
Két alakban egy boszorkány,
Itt is, ott is ő, az undok:
Söprü fegyver van kezeiben,
Rút halál sötét szemeiben,
Csongor úrfi! jaj! segítség.
Ablak, ajtó, merre vagytok,
Jaj fejem, jaj tomporom!

Mirígy alakjai kétfelől söprüvel kergetik, mig végre az ablakon kiugrik.
Mirígy alakjai egyesülnek.

Mirígy
Minden el van veszve, minden!
És kacag bolond Mirígyen
A pokolnak feneke.
Hát Mirígy csak oly eke,
Olyan szolga dáb pemét,
Melyen minden gyáva szánthat,
Minden gyáva lovagolhat?
Haragosan dobbant lábaival.
Nem, nem, mondd pokol, hogy nem,
Zúgj, ha hallod, és feleld: nem.

Föld alól
Nem! nem! nem!

Mirígy
Itt vagy, itt vagy, érzelek.
Átok érte, hogy feleltél,
Átok háladíj gyanánt.
Halld tehát: egy jós lakik
Vén berek közt sziklarésben,
Kétszer alszik három hétben,
Azt helyéről messze űzöm
S én jövendölök nevében.

Föld alól
kacaj.
Hahaha!

Mirígy
Tetszik, úgy-e? megteszem,
Tünde, Csongor elmenendők

A bereknél, és tanácsot
Tőlem, általam veendők.
És elrontom a szerelmet,
És helyette veszedelmet
Mag gyanánt vetek beléjök,
Hogy magokban vesszenek.

Földali hang
Nem! nem! nem!

Mirígy
Ha szolgáltam valaha,

Földali hang
Hahaha!

Mirígy
Lelket vittem útaidra,

Földali hang
Hahaha!

Mirígy
Csúfolódol? tán meleg van,
Hogy kacajt ütsz kínaidban?
Gyáva szellem, vessz magadban!
Egy meg kettő három a szám,
Nélküled megy végre munkám. *El.*

Föld alatt nagy kacaj.

Barlang. Mindenfelől sűrű lombos fáktól árnyékozva, előtte borított kút. Mirígy jő s a kutat feltakarja

Mirígy
Itt van a kút, a jövendő
Mélyen nyugszik tűkörében.
Lássa sorsa visszáját benn
A szűz, mely partjára feljő.
A kutat háromszor kerülvén.
Forrj kút habja, forrj,
Tajtékot sodorj,
Egy írást tart a kút fölé, mely magától meggyúl.
Csalfa eskü vérrel irva,
Bűnös szívtől lángra gyúlva;
Mély vizedbe hull le hamva,
Forrj, kút habja, forrj.
Megáll.
Csillag, melyen a halál
Csonton, embercsonton áll,
Felhő, mely a sírra száll,
Ahol vérzik a fűszál,
Szél, mely tűzben lángolál,
Bennveszők siralminál,
Szálljatok le, szálljatok le.

A jós kútba nézzetek le.
Eltávozik a kúttól.
Mintha jőne, akit várok.
Itt jön, itt van, lássa most,
Amit meg sem álmodott;
Én pedig Csongort hozom meg.
Hogy jövendőt itt vegyen.
Évek éve múlhatik,
Míg egyűlnek útaik. *El.*

Tünde, Ilma
jőnek.

Tünde
Ilma, jó jel!

Ilma
Jaj, minő hely!
Itt boszorkány lakhatik.

Tünde
Oh nem, itt egy jós lakik,
Egy rideg nő, mely időkben
Búvárkodva messze lát,
S a leendők fonalát
Tartja biztosan kezében.

Ilma
Már ha úgy van, kesztyűt huzzunk,
Itt van a szép kis tenyér,
Tiszta, mosdott, és fehér.

Tünde
Ah, mi boldog pillanat!
A varázskút nincs befödve,
Nem lebeg gyász fátyola.
Boldog, aki most belenéz,
Azt nem éri bánat és vész,
Kedvez annak csillaga.
Haj! de mégis rettegek,
Borzadás fog el jövendőm
Még nem látott képinél.
Ilma, menj elő te, nézz be,
És beszéld el, mit látsz benne.

Ilma
Legfölebb is zöld vizet,
S egy pár pislogó szemet,
Mely az úszó békafejből
A világra fölnevet.
Lenéz a kútba.
Ah nem, ah nem, Balga lelkem,
Hát te vagy, te oly alant?
Mit csinálsz ott a hüvösben,

Mit csinálsz ott, gyönyörű?
Jer föl, égek, olvadok,
Mint a gyenge vaj vagyok.
Oh! a lelkem hogy szeret,
Csókot kér, nem kenyeret;
Jőj; ha nem jösz, én megyek le,
S ott találom enyhemet.

Tünde
Ilma, látom, lelked örvend,
S boldogsága özönében
Fürdik, mint a víg madár.
Hagyj most engem, hagyj lenéznem!

Ilma
Ah! mért versz ki álmaimból,
Fogfájásra ébredek.
Még egyszer lenéz a kútba.
Balga, Balga, kedvesem,
Nem pártolsz el, úgy-e nem?

Tünde
a kúthoz közelítve.
Csillagok kik a jövendőt
Fénybetűvel kék mezőben
Irjátok le a nagy égben,
Ti, a menny szép szemei,
Kedvezőn mosolygjatok
A varázskút éjjelébe:
Sorsom nyugszik rajtatok.
Lenéz.
Ah, mi táj az, mely világ!
Zöld mezőben egy leányka
S egy kis bárány játszanak,
Szép és ifju a leányka,
Fürge s dévaj a kis állat,
És játékok oly vidám,
Olyan boldog, mint magok.
Hah! de mely gyász tűnemény az?
Hős fiú jön fegyverestűl,
Vérben, porban lankadottan,
Elborúl a szűz előtt.
S ím, a lányka összetépi
Hó ruhája fodrait,
A sebesre felkötözi
Keble patyolatjait.
Hálabuzgón föltekint
A vitéz - oh, mennyi kínt
Kell megérnem! ő az, ő az,
A hitetlen szerető,
S a leányka - jaj nekem -

Ilma
Asszonyom, ne állj tovább így;
Mert szoborrá változol. *Félre.*
Balga tán megtetszett neki,
Attól tartok, elszereti. *Tündéhez.*
Asszonyom, ha engeded,
Inkább osztozom veled. -
Nem szól, hallgat, sír szegény,
Én pedig fohászkodom. *Ásít.*

Tünde
Boldog, tán nem boldog lányka,
Mondd, hová vesz nézeted?
Ah! mi van csalárd szemében,
Mely lerejtett kincs, hogy azt,
Mint buvár a gyöngyöket,
Oly epedve, oly örömmel
Mélyen, híven keresed?
Ah, ne higyj az ál sugárnak -
Ah, ne higyj, de mit beszélek?
Oh, szerelmem álmai!
Már ölében a leányka,
Harca gyenge, mint maga,
Csókja ég már arcain,
A hitetlen, mely adóúl
Régen engem illetett;
S melyet annyi gondom ápolt,
Annyi édes aggodalmam,
Ketten ők szerelmimen
Nélkülem hogy osztakoznak!
Jaj nekem, jaj kárhozottnak!
A ligetben andalogva
Járnak ketten boldogúl,
S a bárányka, mint szerelmem,
Árván, búsan, elhagyottan,
Fejcsüggesztve jár utánok;
Játszó társa már nem játszik,
Ah, vagy játszik, és eljátssza
Rég ohajtott üdvömet.
Járnak, mennek a ligetben,
A mindig mélyen és mélyebben.
Ott kaján lomb, itt könnyim,
Ah! nem látnak szemeim.

Ilma
Már ez mégis szörnyüség;
Vesszen a rosz kútja! inkább
Eltemessük, mint hogy ártson.
Asszonyom, nézd, itt a kő -

Tünde
Oh nem, Ilma, el kell vennem
Sors kezéből a keservnek
Telmértékű poharát.
Most vagy máskor el kell vennem,
Vagy az elme, vagy szerelmem
Győzni fognak szívemen.
Ismét a kútba néz.
Mit találok? új vidék;
Puszta tenger, puszta szirt,
És a szirton a leányka,
Eltemetve bánatába,
Bomlott szívvel, bomlott hajjal
Néz a hullám távolába.
Jaj! hová lön üdvössége,
Hol szerelme kéjei?
A hitetlen fut hajóján,
Mint a szélvész, mely virágot
Tört le, fut kegyetlenűl.
És a szirton áldozatja,
A megcsalt lány, összerogy!
Égő szíve lángjait
Oltják tenger habjai.
Eltávozik a kúttól.
Ilyen minden férfi szív?
S Csongor annyi kellemekkel,
Olyan arccal, oly szemekkel,
Csongor öldökölhet így?
Kárhozott légy, csalfa kút,
Kárhozott a szellem is,
Mely pokolnak bűntövéből
A világra felhozott.
Puszta légy, és elvadúlt,
És vadúljon messze tőled
Minden, ami boldog és jó.
Oh, hitemnek romladéka,
Bánat! merre viszlek el! *El.*

Ilma
Mely baj ez már meg' nekem!
Még Balgával sem csevegtem,
S asszonyom már elmegyen.
A kúthoz lép.
Balga lelkem, egy pogácsa
Van zsebemben, nézd, galambom,
Azt is itt hagyom neked.

Egy darab süteményt hajít le a kútba, melyre az nagy lángot vet;
Ilma sikoltva elszalad, Mirígy feljő a kútból a láng után.

Mirígy
Már megjártam útamat.
Kis leányzó képeiben,
Jóstanácsot elfogadni,
Csongort erre csaltam el.
A kúthoz megy.
Kút leánya,
Kút csodája,
Kelj, ha keltelek,
Menj, ha küldelek.
Kút palackja,
Kút galambja,
Szállj, ha intelek.
Kút leánya,
Kút csodája,
Légy az ifju
Csalogánya;
Hol hazája
Várva várja,
Megpihentét
Ott találja:
Csak szerettét,
Soha Tündét,
Bár kivánja,
Meg ne lássa,
Mindörökre,
Mindörökre,
Ne találja.

Kész a jóslat veszedelme,
Itt a vendég, most helyemre.
Fekete fátyollal befödi a kutat s a barlangba rejtezik.

Csongor, utóbb Balga jőnek.

Csongor
Merre tűnt el a leányzó?
Jóslatot, mondott, vehetnem,
Csak követném nyomdokát.
Itt vagyok, huh! mily vidéken,
Itt ez a hely borzadásnak,
Félelemnek gyászhelye:
Ez lesz a jós lakhelye.
A barlanghoz fordúlva.
Jós, időknek hű buvára,
Jós a szirtek templomában,
A homállyal s gondolattal
Társalkodva lakozó,
Jós, ha jósnak hívatol,
S nem vagy, a név ellenére,
Rosznak, gyásznak hirdetője,
Szólj, szerelmem sorsa milyen,

Merre törjek, merre térjek,
Kedvesemhez hogy elérjek?

Szózat
Amit látni fogsz, kövesd,
Szép leányka, meg ne vesd,
Arca csendes, mint az est,
Kit hunyó naprózsa fest;
Szeme tündök, mint az est,
Melyben csillag fénye reng,
Lába könnyü, mint az est,
Mely a szellőn játszva leng,
Úta arra, hol az est
Alkonyába dőlni kezd,
Arra indúlj, ott pihenj meg,
Ott találod a kegyest.

A fátyol emelkedik, alóla a kútból egy leányalak tün föl, mely Csongornak integetve tovaleng.

Csongor
Álmok édes képzeménye,
Csodaszűlte szűz alak,
Szólj, ki vagy, menny küldeménye?
Csalsz-e, vagy jól láttalak?
Ah! megállj, vagy bár sietve
Menj világon s végeken túl,
Csongor nem remeg bajoktúl,
Fog követni, menj elő. *El.*

Balga
Bámulok, meg' bámulok,
Szám csekély a bámulásnak,
De ha egyre bámulok,
Majd egyedűl maradok.
A barlanghoz fordulva.
Asszony'ám! - nem hall! - nagyasszony!
Jaj! nagyot hall nyomorú.
Néne, egy kis jó tanácsot.
Azalatt egy palack bor s egy sült galamb emelkedik a kútból, s Balga homlokába ütköznek.
Óha! még bizony kivernék
Mind a két szemem világát. -
Lánclobogó! az bizony bor,
S ez meg' olyan sült galamb.
Amint én nem vagyok az.
Szállj le, szép piros palackom,
Szállj le hozzám, szép galambom,
Meg nem eszlek, meg nem iszlak,
Csak szivecskémhez szorítlak!
Nem hiszik, s az nagy baj! oh, én
Árva elhagyott legény.
Intenek, hogy nyomba menjek,
Engem úgyse! megteszem.

Várjatok meg, hej! megyek már,
Itt vagyok már, szálljatok le,
Had fogódzzam bennetek.
Hujju huj! ha sapka vagy,
Üsd le azt a rőt palackot.
Süvegét utánok hajítja s el.

Mirígy
előjön.
Meglön amit, s mint akartam,
Most aranyfa, szép gyümölcsöd,
Szép almád nekem terem.
Meglopom, meg! az lesz dolgom,
S a manókat kergetem.

Ötödik felvonás

Kietlen táj. Tünde és Ilma jőnek.

Ilma
Hol vagyunk itt, asszonyom,
Mely kietlen tartományban?
Én, ha engem kérdenének,
Jobb szeretnék messze lenni,
Legalábbis olyan messze,
Mint Pozsonytól Hortobágy.

Tünde
Légy nyugodt, s ne aggj veszélytől,
Hű árnyéka bánatomnak,
Itt az Éj országa van.
A gyűlölt fény birodalma
Lelkem annyi fellegét
Nyílsugárral hasogatja,
Nem kívánom szebb egét;
Ide húz a bú homálya,
A reménynek csüggedése,
És a csüggedés reménye
Itt találják honjokat.

Ilma
Ah, bizony nem jól találják.
Kis szemem már úgy kinyílt,
Mint a tányérbélvirág.

Tünde
Ah, a szív is úgy nyilik meg,
Mint sötétben a szemek.
Boldogságban zárva tartja
Rózsaszínü ajtaját,
Az örömnek gazdag árja,
Hogy ne fojtsa el lakát;
Búban, kínban, szenvedésben

Titkos mélyeit kitárja,
Hogy, ha még van, a reménynek
Elfogadja sugarát.

Ilma
S ezt hogy tudjuk, ily kietlen
Földre kelle bujdokolnunk,
Hogy madár se jőjön onnan,
Ahol nap van és világ?

Tünde
Légy türelmes, bánatommal
Vég utat tesz most szerelmem:
Itt vesz enyhet vagy halált.
Jer, kövess e vég utamban,
S lássad ott az Éjt magát.

Ilma
Mit csináljak, merre fussunk?

Tünde
Puszta parton fátyolában
Egy komoly bús asszony ül:
Csermely folydogál előtte,
Csillagokkal tündökölve -

Ilma
Borzadok, ha rátekintek.

Tünde
Ő az, kit keres reményem,
Ő az Éj gyász asszonya.
Nála vannak rejtve mélyen
A jövendők titkai,
Kérni fogjuk elborulva,
S esküinkkel kényszeríteni,
Hogy felfödjék ajkai.

Ilma
Jaj, ne menjünk; mintha szólna,
Érthetetlen hangokat
Mormol ajka.

Tünde
Álmodik,
S a pataknak elbeszéli
Halhatatlan álmait.
Várakozzunk, mert boszúja,
Véghetetlen és sulyos,
Éri azt, ki háborítja.

Éj
Sötét és semmi voltak: én valék,
Kietlen, csendes, lény nem lakta Éj,
És a világot szültem gyermekül.

Mindenható sugárral a világ
Fölkelt ölemből; megrázkódtatá
A semmiségnek pusztaságait,
S ezer fejekkel a nagy szörnyeteg,
A Mind, előállt. Hold és csillagok,
A menny csodái lőnek bujdosók
Kimérhetetlen léghatárokon.
Megszűnt a régi alvó nyúgalom:
A test megindúlt, tett az új erő,
S tettekkel és mozgással gazdagon
Megnépesűlt a puszta tér s idő,
Föld és a tenger küzdve osztozának
Az eltolt légnek ősi birtokán;
Megszünteté a tenger habjait,
S melyet haraggal ostromolt imént,
Most felmosolyga mélyiből az ég;
S mint egy menyasszony, szépen és vidáman
Virágruhába öltözött a föld.
A por mozogni kezdett és az állat,
S királyi fejjel a lelkes porond,
Az ember lőn, és folytatá faját,
A jámbort, csalfát, gyilkost és dicsőt. -
Sötét és semmi vannak: én vagyok,
A fény elől bujdokló gyászos Éj. -
A féreg, a pillanat búboréka,
Elvész; idő sincs mérve lételének.
Madárt a szárny, a körmök állatot
Nem váltanak meg, kérges büszke fát
Letesznek századoknak súlyai.
Az ember feljő, lelke fényfolyam,
A nagy mindenség benne tűkrözik.
Megmondhatatlan kéjjel föltekint,
Merőn megbámúl földet és eget;
De ifjusága gyorsan elmulik,
Erőtlen aggott egy-két nyár után,
S már nincs, mint nem volt, mint a légy fia.
Kiirthatatlan vággyal, amig él,
Túr és tünődik, tudni, tenni tör;
Halandó kézzel halhatatlanúl
Vél munkálkodni, és mikor kidőlt is,
Még a hiúság műve van porán,
Még kőhegyek ragyognak sírjain,
Ezer jelekkel tarkán s fényesen
Az ész az erőnek rakván oszlopot.
De hol lesz a kő, jel, s az oszlopok,
Ha nem lesz föld, s a tenger eltünik.
Fáradtan ösvényikből a napok
Egymásba hullva, összeomlanak;
A Mind enyész, és végső romjain
A szép világ borongva hamvad el;

És hol kezdve volt, ott vége lesz:
Sötét és semmi lesznek: én leszek,
Kietlen, csendes, lény nem lakta Éj.

Ilma
Ah, szegény bús asszonyságnak
Milyen furcsa álmai vannak!

Tünde
Borzadással tölt el e szó.
Borzadással issza lelkem
A mulóság poharát.
Most jer, Ilma, jer, közelgjünk
Tisztelettel elborúlva.
Illessük meg fátyolát.

Éj
És a sötéten túl van a világ -
Mi vakmerő kéz illet engemet,
Mulandóságról békén álmodót?
Ösmerlek, nyughatatlan lányka, te;
Tündérhazádban üdvnek századi
Valának megszámlálva éltedűl,
De föld szerelme vonta szívedet,
A fényhazából földre bujdosál,
S mert boldogságod ott is elhagyott,
Segélyt keresni későn visszatérsz;
De mindörökre számkivetve légy,
Legyen, mint vágytál, a kis föld hazád,
Órákat élj a századok helyett,
Rövid gyönyörnek kurta éveit.
Indúlj, ne lásson itt tovább szemem;
Mert, aki halhatatlan Éj vagyok!
Olyan sötétté teszlek, mint az árny,
Hogy rózsaberkiből a szerelem
Irtózva nézzen, mint iszonyra, rád,
S illat helyett gyötörjön vad tövis.
Menj, menj, mert amit mondtam, megteszem.
Tünde, Ilma el.
Omoljatok nem késő habzatok,
Az Éj az álmok partjain bolyong. *(El)*

Hármas út vidéke. Csongor a leányalak után jő.

Csongor
Csalfa, tündér, játszi kép te
A világon s életen túl,
Merre csábít gyorsaságod?
Százszor véllek megragadni!
Százszor e megdobbanó szív
Készűl csalfa szívedet
Elfogadni szerelemmel,
És te eltünöl suhanva,

Mint az élet, mint az álom;
Nyughatatlan lábaiddal
Meg nem várod jöttömet.
Intesz újra? Nem hiszek.
Hányszor puszta dombokon,
Hol vezérléd útamat,
Hányszor láttalak megállni,
Nyílt kebellel, nyílt karokkal?
Vágyaimtól részegen
Elfelejteném a bolyongást,
És nem láttam a kietlent,
Mert te, szív és szem csalója,
Téged láttalak, s imádtam
Fátyolodnak titkait.
Állj, meg, állj meg, és ne hagyj el,
Add jutalmát annyi kínnak,
Hagyj pihennem karjaid közt,
És elsírnom veszteségim
Mondhatatlan séreit.
Fellép a hármas útra.
Hah, itt vagy egyszer annyi vágy után!
A leányalak eltűnik.
Mi volt ez? árnyék! és én hol vagyok!
Kis ideig gondolkozva áll.
Forrás után a szarvasnő eped,
Nő-társ után a szarvasgím, oroszlán
Mind a kettőnek űzi nyomdokát.
Forráshoz ér a nő, a gím nejéhez,
S erője dúló vadnak célt mutat.
A hangya futkos, apró léptei
Alig mutatnak járást, és halad;
Nagy távolokról, gátak ellenére,
Fáradva és mozogva hon terem;
Földhöz ragadtan mász a vak csiga,
De a természet válhatatlanúl
Hátára tette biztos hajlakát,
Mikor kívánja, hon van, s elpihen:
Elérhetetlen vágy az emberé,
Elérhetetlen, tündér, csalfa cél!
S miért az olthatatlan szomj, miért
Rejtékeny álom, csalfa jóslatok,
S remény vezérrel eltűrt, hosszas út,
Ha, ahol kezdtem, vége ott legyen,
Bizonytalanság csalfa közepén?
Oh, hármas útnak kétes ál köre,
Mi más kebellel léptem föl reád,
Virág reményim reggelében akkor,
Most kínnal rakva, búval gazdagon
Az elhanyatlott szívnap alkonyán!

Balga
jő a lebegő étkek után.
Hát én mindig éh legyek,
S únhatlan csak szomjuhozzam?
És e gyomrot, és e torkot
Csak bolonddá tartogassam?
Aki hús vagy, rossz galambhús!
Akit egresből csináltak,
Bor! megállj, vagy összeontlak,
Itt e kővel fejbe sujtlak.
Ha! leszállnak - Balga! halkan,
Szőrmentében bánj velök most.
Hóha! Hóha! így, csak így,
Rég igy kellett volna már.
Fellép a hármas útra, s mint étkeihez akar nyúlni, elomlanak.
Mi ez? homokká lettél, rosz palack,
Sivány homokká porlol, döggalamb?
S azért van éhem, hogy most port egyem:
Te átkozott, te csámpaláb, megállj;
Inkább galambbá sűlök e helyen,
S egyen meg, aki éhebb, mint magam.
A földre veti magát.

Csongor
Hah! mely kalandor nép közelg felém,
Tépetten, mint a vert had, s szomorún?
S bút lássak, ismét bú elől futó?
De enyh a bajnak látni társait:
Bevárom őket, ők sem boldogok.

Kalmár
mankóján támolyogva jő.
Segíts tovább, te fáradt, gyenge láb,
Segíts, te gyámbot, rossz lábpótolék,
Te mégis hű vagy: köszvény, zsibbadás
Nem rontanak meg, jó, rossz út között
Nem válogatva mégy, amerre kell.
S a pályavéget ér az útazó,
Vénsége zordon, bús, rideg telén,
Még tűzre rak, s utószor felhevűlve,
Végigtekint a tarka életen,
Mint a ruhán, mely hajdan dísze volt,
Most a szegénység ronda bélyege
Az elkopott fény foltjait mutatja. -
Hol vagytok, összehordott kincseim?
Reményem fája dúsan felvirúlt,
S arany virágit szélvész szórta el.
Megitta tenger, amit föld adott,
A víz ajándit föld rabolta meg,
S a sors szegődi kénye, mely emelt,
Most zsámolyává tette hátamat.

Kik ösmerék, mig volt, csak pénzemet,
Nem ösmernek rám most az emberek,
S a büntetésnek súlya rajtam az,
Hogy mégis nálok kell segélyt találnom.
Ki ád a fáradottnak enyhelyet?
Ételt ki ád az éhnek, és italt
A lankadónak, bús és szomj miatt?
Ki ád a bujdosónak rejteket,
Paloták urának hajdan, víg torok
Gazdáját vendégűl ki hija meg,
Hogy a lehullott csontot fölvegye?
Egykor selyemmel bélett sors fiát,
Ki köntösít fel most ruhátalant
Dér és nap ellen, szél és zápor ellen?
Ki a szem ellen, mely megbánt, ha néz,
Botránkozással fordul el, ha látott,
S még inkább, mint dér, zápor s szél, gyötör?
Segíts tovább, te fáradt gyenge láb,
Segíts tovább, te gyámbot: menni kell,
Gazdálni a mulékony életen,
Imez bojtorjántermő zálogon,
Még a halál, a váltó, nincsen itt. *El.*

Balga
ki eddig csak fejét emelgette, most fölül.
De már evvel majd Balga sem cserél.
Az istenadta milyen sápogást tesz.
Egyik lélekzet benne szomjuság,
A másik éhezet, s a rongy miatt
Olyan vitorlás, mint a szélmalom;
Mért nem lesz szélmalommá? - Hát ki az,
Ki hág fel ismét, mely ország fia,
Olyan szemekkel, mint egy üstökös?
Ha úgy lehetne, amint nem, talán
A földet is kirúgná láb alól.
De, Balga, csitt! most bölcsebb száj nyilik.

Fejedelem
jő.
Égsz még, s nem égsz el, nap, mely verve látsz?
Rengsz, s el nem omlol, föld, e láb alatt,
Mely vérjelekkel nyomta hátadat?
Ha ölnyi térben hírem, és magam
Bőven tanyázunk, mért e hosszas út?
Mért e hegyekkel büszke földdarab
Egy sírhalommá nem lesz, nem nagyobbá,
Mint mennyi kell, hogy lábamat kinyujtsam?
Magam szeretnék lenni, mint valék,
A földön úr, és föld a föld alatt;
Ez a homok faj, mely mohón tenyész,
Ne mondaná, ha rajtam elmegyen:

Imitt királynak gázolom porát.
Le a fejről, te hitvány cifraság,
Te csalfa fényből alkotott ragyogvány,
El a kezekből, fejedelmi bot,
Erőtök nincs, míg volt, én voltam az.
Ez a kebel volt műhely ezrekért,
Magában és magától szüntelen
A hír s dicsőség tettein koholt. -
Fenségben ültem, mint a bérci kő,
Rokon szív nélkül, szörnyen egyedül.
Az átvirrasztott éjek rémei,
A barna gondok, szélvészháború,
Villám s hideg fény voltak táborom;
Lábamnál nyílt és hervadt a virág;
De úr valék, s betöltve a hiány.
Egy gondolat volt, én gondoltam azt,
Akarat csak egy volt, én akartam azt,
S egyik végtől a másikig hatott.
Itt várak dőltek, bérc múlt, víz kitért,
Amott merészen kelt új épület,
A sivatag csodája, s tornyokat
Határon túl a felhők közt viselt.
Intettem, és egy ország puszta lön,
Akartam, és egy másik támadott.
Ki adja vissza múlt hatalmamat?
    Gyermek volt a nép, bábok istenei;
Én fölneveltem őket, báb helyett
Kitettem a hírt, s bátor fajzatok
Erőt nevelve, őrző gondomon
Nagy nemzetekké serdült a világ:
Nyakamra nőttek, s mely nagy tő valék,
Most földre húztak önnön ágaim.
Tehettem mindent, s mindent megtevék,
Hatalmamom túl egy volt, s azt kivánták,
A mindeneknek tetszőt! nem tevém;
Mert nem tehettem, és elért bajom.
    Titkos haraggal, mélyen s gyászosan,
Mint a setét pók, szőtt az árulás,
A bizalomnak hószín fonalát,
Mely vad kezei közt tüstént megszakadt,
A rossz gyanúnak barna szálival
Fércelte össze csalfán s ördögűl;
S jött a hizelgés hímes köntösében,
Mely a barátság képivel kivűl,
Benn szerte vonszolt arccal a boszút,
S gyilkos haragnak rejté szörnyeit.
Kellett az áldozat, s én lettem az.
    Mi van még hátra? merre költözünk?
Lefeküdtem, s rám villant az ég tüze,
Fölvernek onnan, és ön álmaim

Nem hagynak alunni olyan szűk helyen.
Mely kéz mutatja most meg síromat?
Ha már letettem e nehéz fejet,
Ez a lélek, mely roppant termetével
Láng-óriásként égi boltot üt,
Hol lel magának méltó temetőt?
Lázadj fel, tenger, bérc, te hullj alá,
Gördűlj ki, föld, e fáradt láb alól,
Szakadjatok rám, égő csillagok,
Romlásotok harsogása jel legyen,
Hogy egy királyi lélek sírba megy. *El.*

Balga
Ha ez király volt, mérges lehetett,
Huh! mily kegyetlen dolgokat beszél,
Sajnálnom kéne, és csak bámulok,
Mint aki szappant vett a sajt helyett.
A tudós mélyen elmerűlve jő.
Mit látok? oh, ez cifra élet itt.
Hová botorkál szalmaszál uram,
Hová, te donga, görbe lécdarab?
Háromszor menykő! ez van ám csehűl.
Ha söprünyélből vannak emberek,
Ez a királyok. S milyen szintelen!
De tátogat már, halljuk a harist.

Tudós
Az élhetetlenség
És halhatatlanság
Két nagy dolog, két régi fejtörés.
Az élni nem tudónak baj, hogy él,
A halhatatlannak baj, hogy halni kell,
S melyik nagyobb, azt méltó kérdeni.
    Az élhetetlen? nem tud halni is,
S ez, ami őt legárvábbá teszi;
Mert a szegény, földhöz ragadt fiú,
Kit még az ág is húz, a gyáva szív,
Kit a leány is megcsal; a bolond,
Kin a szerencse nyargal föl-alá,
Az érdem, mely magára hagyva teng,
S az életen túl várja díjait;
Éjfél barátja a vak, életunt,
S kinek nejével más hivalkodik,
Ki' tartományán más uralkodik,
A pénzülő, a kockák vert fia,
A szívbeteg, szerelme martaléka,
S minden reményhez esküdött bohó,
Mindez, ha halni tudna, mily hamar
Látnók az élhetetlenségek vég baját!
    Ellenben a halhatatlannak is,
Ha halni még előbb nem köllene,

Mi könnyü dolga volna e világon.
De így sem él, sem hal, csak tébolyog
Lét és nem lét közt, mint a vert kuvasz,
Kit udvarából a juhász kitilt.
S mért élhetetlen? vagy mért halhatatlan,
Mért élhetetlen, aki élni vágy,
S mikor nem az, mért halhatatlan akkor?
Élet- s halálban mért az a *lehet*,
Az *élhet, halhat* mért van eltörölve? -
S én nem kivántam, hogy legyek, s vagyok!
Majd nem kivánnék halni, s meghalok!
S akkor, ha láttam hitványságomat,
Tán úgy kivánnám, s meg nem halhatok!
S örökre nem! nem! mindig nem! gyötör.
Homlokára üt.
Ki vagy te, aki bennem háborogsz?
Ész, vagy nem ész? elő! hadd lássalak.
Merőn kinyujtott tenyerébe néz, mintha valamit róla elszállni látna.
Így! pille voltál, most már lepke vagy?
Örjöngősen előbbre lépve.
Megállj! ne menj még, én is elmegyek. -
Nem áll meg, elmegy, elhagy, eltünik -
Sötét van, álmadozzunk, itt az éj. *El.*

Csongor

Mit láttam én, mi vándor arcokat!
Megjöttek régi ösmerőseim.
Nem mint a fecske, mely tavaszt jelent,
Mint zajmadár a vészben, jöttek el,
Búmat nagyítók, gyász történetekkel.
Fordúlt szerencse ül a gazdagon,
(Szerencse hátán ült ő egykoron),
S ki a világot rabbá tenni ment,
Most - s mennyi gyötrelemmel! halni megy.
Betette könyvét a tudós, s ki a
Tudás határát érni láttatott,
Most túl azon, kétségek tengerében,
Mint egy veszendő sajka, hányatik,
S kormányon ész helyett a dőreség,
Csillagra nem tekintve, céltalan
Áll a habok közt, melyek elnyelendik,
S a rá ragyogó szörnyeken mosolyg.
El a világnak ál tekintetétől.
Koldús a gazdagság, a hatalom
Leszállt fokáról, hamvadott üszök
A tudománynak napszövetnéke,
S közöttök a nem boldog szerelem,
Mint a magányos gerle, nyögve jár.
El innen a magánynak rejtekébe,
El, ahol ember nem hagyott nyomot.
Derűs homályban, szélmoraj között

Az észmerengés búja ott lakik.
Ott álmadoztat ifju képzelődést
Elmúlt szerelm és meghiúlt remény,
S a szív halála lassu, nem gyötör. *El.*

Balga
Elmenjünk hát, s ne lássunk több csodát?
S pusztába menjünk, s éktelen vadonba?
De menni kell, ott mégis fű terem,
S ezentúl Balga nem kényeskedik,
Szénával él, mint a rivó szamár,
És vizzel, mint az eb. Szegény fejem!
Nem süt nekem már Böske lágy cipót,
És nem vet ágyat nap leszálltakor;
Inséggel, amint kezdtük, hagyjuk el,
S mi a futások vége? döghalál. *El.*

Szabad tér. Egy elvadult kert közepében. Tünde, Ilma jőnek.

Tünde
Vége vándorútainknak,
Állj meg, Ilma, és pihenj.

Ilma
Hála isten! hogy megjöttünk.

Tünde
Itt e táj volt, e fenyér,
Hol legelsőbb andalogva
Ültetém a szerelemnek
A gyönyörfa sarjadékát.
Ért aranygyümölcse már,
És a vágy, s e szív elől
Elszedé a sors viharja.
Álljon újlag e helyen,
A kopárnak bámulandó
Dísze, s messze tündököljön.
És ha hű még, és hivem,
Akit nem felejt szerelmem,
Csalfa jóslat ellenére
Itt találjon enyhhelyére:
De ha hűtlen, és a jóslat
Képe nem csal, akkor, ah!
Hervadj, hervadj, drága fa.
Hervadásnak átka rajtad.

Ilma
Mily kegyetlen szózat ez?
Hát ha férfi hűtelen volt,
Olyan ritkaság-e az,
S egy hitetlen szív miatt
Minden férfit kell gyülölni,
És nem inkább kegybe venni?
Nem jöhet szebb, vagy ha nem szebb,

Nem jöhet jobb? és ha nem jobb,
Nem jöhet más, aki szinte
Férfi, mint a többi volt?
Asszonyom, ha kérnem engedsz,
Változtasd parancsodat,
Kár az ilyen ritka fát,
Egy hirtelen férfiért,
Hervadásra vesztegetni;
Mert, ha így megy mindenütt,
Nem marad fa, nem marad lomb,
S hervadásnak vége nem lesz,
Amig férfi és fa van.

Tünde

Akkor váljék bár örökre
A természet hervataggá,
S bú és bánat lakja azt,
De ha boldogúl szerelmem,
Akkor itt e puszta domb
Fénylakommal díszesedjék;
E vadon, mely mint ijesztő,
Áll a néma sivatagban,
És a hajdan ékes kertnek
Már benőtte útait,
Akkor mint egy éden álljon,
S benne e kicsinded élet,
Mint egy rózsa, úgy virítson
Csermelyárnak partjain.
Harmat gyöngye hullja meg,
Ifju napfény melegítse,
Égi szellő hűtögesse,
S méhajakkal, mézajakkal
Lopja róla hajnalonként
A szerelem csókjait.
S hervadása érje bár:
Szép volt, s édes illatú.
De jer, Ilma, félre innen,
Várjuk, mit hoz a szerencse.
Lég kicsinded szellemi,
Gyenge Nemtők, szálljatok,
Legyetek fám őrei.
Minden bűnöst, minden ártót
Tőle messze tiltsatok. *El.*

Ilma

Így van! a legjobb tanács is,
Mint a bunda nyár hevében,
Félre s zugba vettetik.
Isten hozzád, drága fa,
Férfihűség képe vagy,
Elhervadtál, odavagy! *El.*

Nemtők
éneke a légben
Játszadozunk,
S az óra halad,
Légi lakunk
Van csillag alatt.
S a csillag, ha este mosolygva kijő,
Tündöklik utána az égi mező.
Csillag után
Jár kis seregünk,
Menny kapuján
Át játszva megyünk.
Ki hí le, ki hí le, a földre ki hí?
A menny ragyog, ékes; a föld gyönyörű.

A nemtők egymás után a földre szállanak.

Első
Hop! leszálltam, itt vagyok,
Ej! beh csiklandós fü ez.

Második
Hop! leszálltam, itt vagyok.
Könnyű szellő, lengedezz.

Harmadik
Hop! leszálltam, itt vagyok.
Gyenge harmat, permetezz.

Nemtőkirály
Szűzleányszív dobogása bölcsőm,
Ki kér tőlem boldogságot kölcsön?
Szűzleányszív dobogása ringat,
Ott aluszom, s a kis lány kacsingat.

Ötödik
Kedvesb illat a virágnál,
És az illat én vagyok.

Hatodik
Ah! leszálltam, itt vagyok,
A sohajtás én vagyok.

Hetedik
Szép leánynak ajakán
Minden csókért csók a vám:
Én mosolygó csók vagyok.

Nyolcadik
Várjatok meg, várjatok meg,
Én az égő szív vagyok.

Kilencedik
Gyönyör úrfi én vagyok.
Mit csináljunk, hadnagyok?

Többen
Játsszunk, játsszunk!

Mások
Micsodát?

Némelyek
Méhcsoportot, rózsafát.

Első
A királyné én leszek.

Második
Én kis gyenge raj leszek.

Többen
Mink is, mink is raj leszünk.
Andalogva és dönögve
Ágról ágra röppenünk.

Harmadik
Én virágzó rózsafa -

Nemtőkirály
Álljatok meg, itt egy ág van,
Égi tőből sarjadék.
Hogy virúljon föl porában,
Itt mulassunk, itt enyelgjünk
Tiszta, édes illatában.

Második
Adsz-e rózsát, rózsafa?

Harmadik
Pille vagy, te menj tova.

Második
Ah! nem, én kis raj vagyok,
Szánj meg, oly szomjú vagyok.

Harmadik
Mit ihatnál?

Második
Harmatot.

Harmadik
S mely jutalmát adhatod?

Második
Csókot érte vagy hatot.

Harmadik
Nem kell! nem kell!

Második
Meghalok!

Harmadik
Illatot szíj, azt adok.

Második
Szíttam, ah, s megrészegűltem,
Szárnyaimmal lankadok,
Hullok, hullok, jaj, lehulltam,
Rőt levelke ing alattam.
Ah! beh jó itt, ah! beh lágy,
Jertek, társak, itt fürödjünk.

Többen
Jertek oda, mézet szedjünk.
Rózsaillat, rózsaharmat, rózsaágy,
Ah! beh kedves, ah! beh édes, ah! beh lágy.

A harmadikat sorra csókolják.

Harmadik
sírva.
Jaj, nekem, jaj! hagyjatok,
Tüske szúrja lábamat.

Első
Jaj nekem, jaj! bágyadok,
Hangya csípi arcomat.

Második
Légy ijesztget, s szunyog bánt,
Hagyjuk e rossz tartományt.

Mirígy jő.

Nemtőkirály
Hah! mi jő, mely förtelem.

Negyedik
Rátekintni gyötrelem.

Kilencedik
Képtelen fej, fejtelen kép,
Mindene rút, maga sem szép.

Első
Lába kéz, és keze láb,
Hagyjuk itt e vad csodát.

Nemtőkirály
Vissza, vissza, vissza;
A föld nem nekünk való,
Durva, zordon és csaló.

Elszállanak.

Mirígy
Mit csinált itt e kölyökhad?
Azt tudom, hogy rárivaszték,
S játszadozni elfelejt.
S most, aranyfa, jőj velem,
Ifjuságnak drága fája,
Tán lehull a kor homálya,

Almádat ha ízlelem.
Asszonyod már nem keres,
Mert búvában epedezve
Nincs e tájhoz többé kedve;
Megcsalám, és odavesz. -
Áslak, áslak, addig áslak
Körmeimmel, míg kivájlak.

Vájni kezd a fa tövében. A manók háromfelől jőnek.

Kurrah
Mit találok, mely szerencse!

Berreh
Mely öröm, hogy összejöttünk.

Duzzog
Szent a béke már közöttünk.

Berreh
Merre jártunk?

Kurrah
A hegyen túl.

Duzzog
Én a völgyeken mulattam.
Há te, bátya?

Berreh
Tengeren túl!
Elszakadt a bocskorom.

Kurrah
Egy boszorkányt hátba vágtam,
Elszakadt az ostorom.

Duzzog
Fergeteg jött, a palástot
összetépte hátamon.

Berreh
Mit csináljunk, mit miveljünk?
Zúg az éhség ölyve bennünk.

Kurrah
Szép mulatság a zene,
Ím, egy régi cimbalom.

Berreh
Én egy rozzant hegedűnek
Régi fáját hordozom.

Duzzog
Három a szám! hangotokhoz
Bodzasípomat fuvom.

Kurrah
Csendesen! mit látok ott?

Berreh
Mely dicső ág a kopáron!

Kurrah
Halljátok tanácsomat,
Készen vár ránk a szerencse,
Csak kezet kell nyujtanunk.

Berreh, Duzzog
Halljuk, halljuk.

Kurrah
A fa ott
Egy tündérnek égi fája,
S aki azt körmével vájja,
Az Mirígy, a vén gonosz.
Rajta menjünk, megkötözzük,
Hárskötéllel összefűzzük,
Hársfa lyukba cövekeljük;
Míg világ lesz a világ,
Onnan el nem szabadúl,
A tündér ezt látni fogja;
S végtelen jutalmat ád.

Berreh, Duzzog
Úgy van, úgy van, s úgy legyen,
Itt teremjünk hirtelen. *El.*

Mirígy
Ág, ki hitvány görbe ág vagy,
Hol pokolban ágaznál el,
Hogy gyöködhöz nem jutok?
Vagy kivánod, ezt a földet
Hogy keresztűl vájjam érted!
Megteszem!

A manók rajta mennek.

Kurrah
Ha meglehetne!
Most mozogj, ha tudsz, zsivány.

Tünde és Ilma távolról látszanak.

Mirígy
Hah! kiket lát itt szemem,
Átkozottak, összetéplek.

Berreh
Nem lehet!

Mirígy
Megvakítlak.

Duzzog
Nem lehet.

Mirígy
Bocsássatok,
Vagy hernyóvá változtatlak,
S pille lesz belőletek.
A manók kacagnak.
Hah, hogy úgy van! nem lehet.
Kérni kell tán, és igérni,
És igértet meg nem adni. -
Oldjatok meg, gyermekim.

Kurrah
Mondd fiadnak a vizekben,
Aki békát fojtogat.

Mirígy
Maszlagot nyelétek-e,
Hogy reám dühűltetek?

Berreh
Tán nem ösmerünk, zsivány?

Duzzog
Jersze, száradj meg a fán.

Mirígy
Mely bohóság tőletek?
E fa, látjátok, magában
Áll előttünk, elhagyatva;
Mert szerelmes ültetőjét
Megcsalám, és nem jön érte,
Átokkal néz e vidékre.
S mind e kincs nekünk marad.
Én tevém; de osztozunk,
Oldjatok meg, oldjatok meg,
És felezve osztozunk.

Kurrah
Új csalással súlyosodtál,
Hogy lepottyanj, mint a vackor,
S végezd undok létedet.
Jer, kövess, nincs irgalom:
Hársfa lyukban fogsz hüselni,
Zárva, fogva mindörökre,
S élni, míg rosz lelked élhet;
Jer, ne szólj, mert mindhiába!
Egyszer szólj csak éltedben,
Ezredévi rejtekedben,
Akkor is azt: jaj nekem!

A manók hurcolják Mirígyet.

Mirígy
Éj legyen napfényetek,
Méreg minden étketek;

Mérges harmat hintse meg,
És utálat főzze meg.

Berreh
Hadd beszéljen, míg beszélhet.

Duzzog
Hársfa lyukban majd regélhet.

Mirígy
Nyomorogjon lelketek,
Béna koldus testetek,
Mint a rosz szekér legyen;
Fájjon ülve, fájjon állva,
Csikorogjon ébren, alva,
És ijesszen álmotokból.
Legvidámabb múlatástok
Fogcsikorgatás legyen.

Kurrah
Jól van, jól, öreg; de menjünk;
Vagy szorítsak torkodon?

Mirígy
Jaj nekem!

Kurrah
Hah, csakhogy jajgatsz!
Jőj sietve, és ne nyögj. *El.*

Tünde és Ilma, kik eddig rejtekben állottak, előjőnek.

Tünde
Mit kell végre hallanom!
E gonosznak áldozatja
Voltanak hát üdveim?
Most gyanítom csalait,
S borzadozva nézek vissza,
Mint ki örvényt lát nyomában,
Melyen átkelt, szembehúnyva.
Csongor, ah! gyanúm megölt
Egy lakót, a bizodalmat
E kebelben, mely hived;
Most az újra éledez,
S éledése több öröm,
Mint birása volt előbb.
S Éj, ki nem nagy bűnömért
Fényházamból számkivettél,
S kis gyönyört és kéjt igértél,
Add meg őket, s nem sohajtok
Fogyhatatlan évekért.
A manók visszajőnek, s Tünde előtt térdre borúlnak.
Keljetek fel, barna szolgák.
Mindent láttam, és tudok.
Keljetek fel, már ezentúl

Udvaromnak népei,
Gazdagon jutalmaimmal,
Bőven, fényben fogtok élni.

Kurrah
Hála érte, hála s áldás!

Berreh
Mit parancsolsz, hogy tegyünk?

Duzzog
Mit kívánsz, hogy ne tegyünk?

Tünde
E vidéken rejtekezve
Vizsga lesben álljatok,
És ha kit látandatok
A fatőben megpihenni,
Tartsátok meg itt kötözve,
S jőjetek hírt mondani. *El.*

Kurrah
Teljesítve lesz parancsod. *Ilmához.*
S lányasszonyka meg sem állna?
Vagy nem ösmer, úgyebár?

Ilma
Hát ki ösmer téged, undok?

Kurrah
Aki egykor fenn a kertben
Balga néven nevezett,
S csókjával megenyvezett.

Ilma
Hát te volnál? meglehet.
Ösmerem lépésedet.

Kurrah
És ha kérdenem szabad,
Mily neműnek ösmered?

Ilma
Sánta voltál, most bicegsz.

Kurrah
Kedves! - oh, hadd illetem meg
Szép ruhája fodrait.

Ilma
Majd letépem, fúlj meg rajtok. *El.*

Duzzog
Vajjon! lássa bár az ember,
A hernyóból pille lett.

Berreh
Ráröpült a csipkefára,
S pillangóra elveszett.

Kurrah
Mit csevegtek? kémekedve
Jertek, álljunk leshelyünkre:
A jutalmak napja vár. *El.*

Csongor
jő.
Meddig égsz még e kebelben,
Mint szorúlt tűz a hegyekben,
Oh, beteg szív régi búja?
Legrettentőbb háborúd
E kebelt még meddig dúlja?
A kivánság elhagyott,
Mely, mint rózsaajku méh,
Űlt gyönyörnek kútfejénél;
Mely keservim éjjelébe
Szebb jövőnek küldte fényét,
A reménység elhagyott;
Csak te vagy hű, csak te vagy társ,
Szűnhetetlen gyötrelem;
Tél a szívnek, tél az észnek,
Kétségb'ejtő szerelem,
Csak te nem hagysz, s mint sötét por,
Mint felhő a vész elől,
Hasztalan fut szűm előled.

A manók leseikből kirohannak, s megragadják.

Duzzog
Aki lelked van! megállj.

Berreh
Meg ne moccanj.

Csongor
Hol vagyok?
Mely szilaj hang zúg fülembe?
Oh, ebek, hát véretekkel
Fessem a mezőt? el innen,
Vagy vasat nyel, aki bánt.

Kurrah
Ember, add meg magadat.
Éhen vesztél volna úgyis,
Most majd fellógasztalak.

Megkötözik.

Berreh
Felmagasztalunk, ne búsúlj.

Duzzog
Ej! tudom, hogy majd lejőnél,
Ha szemedbe pillant a dél.

Kurrah
Nem, nem! jobb ott a magasban,
Szellő hűti talpait.

Berreh
Varju száll a homlokára.

Duzzog
Kár! kár! kár! szemét kivájja.
Jó éjszakát.

Berreh
Jó éjszakát.

Kurrah
Nemsokára látjuk egymást.

A manók el.

Csongor
Csongor! erre kell-e jutnod,
Hogy szerencséd alkonyán,
Pór kezek kötözzenek meg,
És gunyolják sorsodat?
Hát vitézlő karjaidnak
Hol maradt el pártfogása?
Félni nem tudó szivednek
Győzhetetlen bátorsága,
Hol maradt az áruló el,
Pór kezektől hogy ne vessz el?
Haj, nem ők! a fájdalom,
A kegyetlen ölyv, s a bánat
Győztek engem, s kötve tartják
Rég kifáradt lelkemet.
Hogy romoljak el, mi szükség
Ellenimnek összegyűlni?
Ellensége én magamnak
Többet ártok, mint ölőim,
Többet, mint a várt halál.
Zene távolról.
Hah! mi ez? mely hangzatok,
Mely varázsos zengemény?
Mért kelnek ki sírjaikból
A kivánat és remény?
Mért boronganak szememben
Boldog álom képei,
S mintha lelkem újra élne,
A szerelmnek és örömnek
Várja vendég népeit.
Engedek már, engedek,

A megrendűlt idegeknek
Nyúgalom kell s enyhület.
Fájdalom! jó éjszakát,
Csongor búcsút mond örökre,
S kedvesének szép szeméről
És gyönyörről álmodik.

Lefekszik a fa tövébe s elszúnyad. Tünde s a manók jőnek.

Kurrah
Nézd, kegyelmes asszonyom,
Híveid mit cselekedtünk,
Egy zsiványt itt megkötöttünk.

Tünde
Ő az, ő az - oh, örök sors,
Mely örömdíjt nevelél föl
Annyi búnak kínain! *A manókhoz.*
Oldjátok meg őt vigyázva,
S őrhelyére mindenik
Álljon el, mig híva nem lesz.
A manók feloldják Csongort, s elmennek.
Oh, kit e szív dobbanása
Megjövendőlt vágyaimnak,
Csongor, itt vagy, karjaimtól
Többé el nem távozandó.
Megkötöttek, Csongor; ah, nem
Ily kötélre vagy te méltó.
Lelkeinket oldhatatlan
És szelídebb lánc köti.
Mégis e virágfüzért,
A vadonnak koszorúját,
Vedd s viseld, mig visszatérek,
És nyugodjál; még nem illik
Megzavarnom álmodat.
Több gyönyörrel várom én azt
Földerítni; még nyugodjál,
S álmodd boldogságomat.

Indúl. Balga Ilmát hurcolva jő.

Balga
Hát hitetlen álnok asszony,
Igy kell futnod a világon,
Mintha férjed már nem élne?
Hányszor éhezém miattad,
Hány ezerszer szomjuhoztam,
Korhely, hitszegő teremtmény!
És te - ördög tudja jobban -
Addig merre sátoroztál,
Hol nevettél, hol mulattál?
Özvegyasszony képeiben
Így kell csalnod a világot?

Állj meg, s valld ki bűnödet,
Vagy tudom, hogy addig ütlek,
Mig gombóccá változol.

Tünde
Mely időtlen szóvitály ez?

Ilma
Ah! segíts meg; a kegyetlen
Balga megjött, és veréssel,
S szidalommal üdvözöl.

Tünde
Balgához
Vakmerő! bocsásd el őt.

Balga
elbocsátja Ilmát.
Ím, kegyelmes asszonyom -

Tünde
És te, Ilma, mit határzál?
Válassz közte és közöttem,
Mondd el: mégy-e, vagy maradsz?

Ilma
szünet után.
Jobb szeretném mind a kettőt:
Menni is, maradni is.

Tünde
Úgy legyen hát. Most vonúlj el,
Légy hatalmas férjeden,
S büntetésűl addig hízlald,
Míg mozogni s enni tud.

Balga
Ah! kegyelmes asszonyom,
Csókolom kis lábaidnak
Legparányibb ujjait.

Tünde
Sok szerencsét! - Ilma, tedd, hogy
Boldogságom ünnepén
Senki itt ne háborítson. *El.*

Ilma
Jer, te gyilkos.

Balga
Oh, te méz!

Ilma
Most az egyszer megbocsátok,
S elfelejtem a pofont.

Balga
megöleli.
Oh, te drága oldalcsont.

Mindketten el. Kevés idő múlva nagy roppanással egy fényes palota emelkedik a tündérfa ellenében. Csongor fölébred.

Csongor
Hah! mi bájra ébredék?
Mely szokatlan fény ömöl rám?
A lakatlan bús vadonból
E virágzó tömkeleg!
Mily szerencsés változás ez?
Mit jelent e rózsalánc,
Mely lehabzik vállaimról?
S e gyönyörfa, mely az emlék
Tűkörével a mosolygó
Múltba visszaboldogít?
Mit jelent a fénylak ott,
Bámulandó koronája
A kopárnak? mindezek,
Mely hatalmas kéz csodái?
És valók-e? vagy talán
A hiú lég tűneményi,
S csúfolódnak álmaimmal?
Tünde, s utána hat kísérő leányi jőnek, fátyolozva.
Mit szemlélek? mely sereg
Jő a fénylakból elém?
És ki az, ki oly dicsőn
Jár elől a szép seregben?
Mely hatalmas csillagoknak
Fénye jő itt eltakarva?
Mért remegnek ízeim,
S mint a megrezzent ideg,
Mért ad e szív kétesen
Fájdalomnak és örömnek
Egybetévedt hangjait?
Elborúlok e helyen,
Tisztelettel elborulva
Lásson ösmert és nem ösmert,
S már imádott asszonyom.

Tünde
egyedűl közelebb jő.
Útas, aki e magánynak
Sérthetetlen szent határit
Általhágni nem remegtél,
Vakmerő te, szólj, ki vagy,
Melyik tartomány lakója,
Mily szüléknek gyermeke?

Csongor
Haj! ne kérdezd honnomat!
Mely csapongva jár az égben,
A madárnak fészke van,
Mely ijedve fut vadásztól,
A kis őznek völgy ölében
Nyúgodalmas berke van;
Mely panasszal csörgedez
A kietlen messzeségben,
A pataknak medre van;
Még a hold is, a mosolygó
Fájdalommal messze bolygó,
Végre békes hont talál,
Bérc mögé nyugonni száll.
Elhagyottabb én ezeknél,
Ah, én hontalan vagyok,
S a szülék, e lét adói,
Mennyi kínnak, gyötrelemnek,
Szívemésztő üldözetnek
Szültek átkos gyermeket!

Tünde
Vajha, sorsnak üldözötte,
Elkerülted volna e tájt,
S most ne érne itt veszély.
Én, szánód bár és barátod
Annyi búdnak hallatára,
Mégsem irgalmazhatok:
Büntetésed szabva van már
Visszavonhatatlanúl.

Csongor
Mondd ki bátran, és ne késsél
Megnyugtatni lelkemet.
Mondj halált rám, s ajkaidról
Azt öröm lesz elfogadnom.

Tünde
A halál nem bűntetése
Annak, aki halni vágy.
Várj egyébre, s óva válassz,
Mert választanod szabad:
„Vagy bolyongnod a vadonban
Kell siralmas végedig,
Mig csak búnak és nyomornak
Rajtad kedve telhetik.
Önmagadnak üldözője
Kór eszednek álmival,
Futni fogsz és célt nem érni,
Mig reményed odahal;
S akkor fájó zsibbadásban
Únalomtól betegen

Hamvadozni fogsz sötétűl,
Mint csillag, mely lemegyen.
A ridegség s elhagyottság
Lesznek néma társaid,
A szív többé nem vigasztal,
És az ész megszomorít -”

Csongor
Szűnj meg, szűnj meg, és ne mondd el
Régi szenvedésimet.
A ridegség s elhagyottság
Voltak útitársaim,
Vagy ha ők nem, üldözőim
Válhatatlan kínaim.
Már e bűntetést kiállám,
E tovább eltűrhetetlent:
Mondj más sorsot, mondj halált rám
S esküszöm, nem mondok ellent.

Tünde
Ám, ha ez nem volna tetsző,
S büntetésnek sanyarú,
Halld meg, egy más sorsod is vár,
Nem kevésbbé szomorú:
A virágos csendligetben
A szerelem hív ölében,
Mint a halmok csermelyének,
Gyöngyvirággal koszorúzva,
Víg dalokkal hangadozva,
Kell lefolyni életednek.
Hű kebelnek dobogása
Lesz bölcsője álmaidnak,
Hév ajaknak csókadása
Megfejtője vágyaidnak.
A gyönyörrel fogsz fekünni,
A gyönyörrel ébredezni,
S elmúlt napjaid keserve,
Boldogságba eltemetve,
Mint regében ó csoda
Vissza fog mosolygani,
S több örömnek lesz oka.
Nézz körűl, s ha tartja kedved,
E gyönyörfa és ama lak
Bús viránynak mezején
Mind reád vár, mint sajátod,
S boldog alkotójok - én.
Hirtelen félrevonja fátyolát.

Csongor
Tünde! - ah, vagy még ne higyjem
A csalóka tűneményt,
E szavaknak, e szemeknek?

Jaj, ha mégis álmodom!
Nem, nem, e szem, és az arc,
E kar és a rózsaujjak,
E sugárból alkotott test,
És e minden oly dicsően
Egy tökélybe összetéve,
Nem lehet más, nem lehet több;
Egy van ily kép mindörökké,
S csalhatatlanúl való.
Tünde, Tünde, ah, te vagy!
S annyi szenvedés után
Nyugszom égi kebleden!
Sirok égi kebleden!
Megöleli.
S szívom istenajkaidnak
halhatatlan csókjait.

Tünde
Csongor, ah, elfárad a szó,
És az ész elégtelen
Elgondolni, elbeszélni,
Amit e megáradott szív
Boldogsága tengerében
Érez és tud, sejt s ohajt.
Jer, nyugodjál e karok közt,
S hagyj nyugonnom karjaid közt.
Háborítatlanúl
Így fogunk mi csendben élni,
S a bajoktól messze lenni,
Hagyd virágzó ajkaidnak
Rám omolni csókjait,
És fogadd el ajkaimnak
Szívből áradt válaszit.
Megzavarhatatlanúl
Így fogunk mi kéjben élni,
S a világgal nem cserélni.

A kísérő leánykák mindinkább elvonulnak, míg utóbb nem látsznak.
Azonban az aranyalma hull, s messziről imez ének hallatik:

Éjfél van, az éj rideg és szomorú,
Gyászosra hanyatlik az égi ború:
Jőj, kedves, örülni az éjbe velem,
Ébren maga van csak az egy szerelem.